LILAILANO LYAHAMBI LYA NNUNGU KWA VANU VAMMALELE

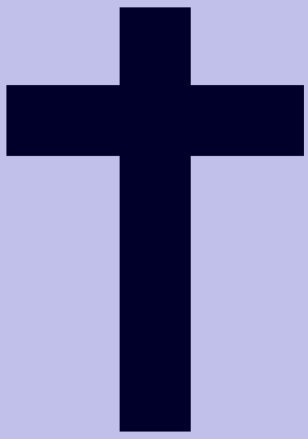

Portions of the Holy Bible in the Makonde language of Mozambique and Tanzania

LILAILANO LYAHAMBI LYA NNUNGU KWA VANU VAMMALELE

Portions of the Holy Bible in the Makonde language of Mozambique and Tanzania

Porções da Bíblia Sagrada no idioma Makonde de Moçambique

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Makonde

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Pioneer Bible Translators

Copyright Information

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Makonde

© 2013, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2019-12-29

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
e50d2b9d-5016-5132-9a8e-701dc953e2af

Contents

Matayo 1
Mako 60
Luka 97
Yohana 160
Matendo 205
Valoma 260
1 Vakolinso 286
2 Vakolinso 310
Vagalatiya 326
Vaefeso 336
Vafilipi 345
Vakolosayi 352
1 Vasesalonike 359
2 Vasesalonike 365
1 Timoseo 369
2 Timoseo 376
Tito 382
Filimoni 386
Vaeblaniya 388
Yakobo 408
1 Petulo 415
2 Petulo 423
1 Yohana 428
2 Yohana 435
3 Yohana 437
Yuda 439
Uhunulo 442

Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo

Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Matayo, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa “Injili,” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite uhiku ulembwîje chitabu cha Matayo, henga ìnahululika kuva chílembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Valoma vándongenge imanga ya Yelusalemu na Ing'ande ya Nnungu mmwaka wa 70, na vanu vanji vàtenda kuva Matayo álembile chitabu achino bada ya kwondongwa kwa imanga na Ing'ande ya Nnungu, na vanji vàtenda kuva álembile kabla vikànambikwondongwa. Na pachinu panavele Matayo walemba Malove alano Lambone pakámaikana saana, henga vanu vohe vàtenda kuva lálembwije nchilambo cha Isilaeli, na ìnahululika kuva chílembwije muimanga ya Yelusalemu.

Alembîle chitabu achino nni Matayo. Matayo kabla akànambichemwa kuva nkuhundwa wanga Yesu, Matayo ávele nkútwala kodi na ánimaikana namene kwa lina lya Lawi. Matayo ávele yumo wa mitume kumi na mbili, na álembile malove lake wavalonda akúsoma va Chiyahudi. Anelyo lìnamaikana ing'anya àtumidile namene malemba la manabii vao, yani malemba la Nnilailano lya Kala. Matayo àtumidile malemba anelo malinga myanda 60 nchitabu achino uchinga alanguje kuva Yesu njo Masiya, yani Kilisto uvachinnolela kuva àmbekwida. Vayahudi válolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vánchema “Masiya,” na kwa Chigiliki vánchema “Kilisto,” mana lake “atandolwejîje na Nnungu.” Uchocho, Matayo àlembile vitukutuku vyohe viyâmba Ufalume wanga Kulihunde. Vayahudi vátenda kuva aneyo Masiya àmbekuva nfalume wa utawala wa kisiasa. Bahi Matayo kwa kulyongolela namene, ánitindana na achila chivachilolela Vayahudi kwa kuuelesija saana Ufalume wanga Kulihunde, yani Ufalume wa Nnungu.

Bahi kwa kuva Vayahudi válolela kumwona Masiya wa utawala wa kisiasa, Yesu nkwamula aulonjelele Ufalume wa Nnungu na makudungilo la Nnungu kwa aneyo Masiya kwa namuna ya sili. Kwa kuva, kuikave wavahaulila chihi mwandu kuva nang'e njo Masiya, yani Kilisto, Vayahudi avala vanatandilike kunkulupila na kupilikanila mahundo lake vakanitamwa namene van'juhe kuva nfalume wavo apano pachilambo uchinga avapohe muutawala wa Valoma. Njo mana palonjeledile kwamba Kilisto au Mwana wa Munu alonjeledile muchi àmwamba chihi munu yunji, kumbe ályamba mwene. Átendile uchocho uchinga apate wasa wa kuvahunda vanu kwamba makudungilo la uhiu la Nnungu. Kwa kuva, Yesu nanga panaidile apano pachilambo uchinga ajuhwe kuva nfalume, henga ániida uchinga ahwe na kufufuka kwajili ya vanu vammalele.

Malemba Lambone lalembwîje na Matayo ni chitabu chifala kuva ntandiliko wa Lilailano lya Hambi ing'anya ya kutumila malove lake lohe kuhaloka Nnilailano lya Kala. Chitabu cha Matayo ni chilundilo chikatapele kati ya Lilailano lya Kala na lya Hambi. Vatalamu va Bibiliya vàonite kuva, panjika Matayo álinga kuuyeja nfumo wa vitabu vya Musa, vitabu nnyano vitandi vya Lilailano lya Kala. Hutuba yanga Yesu panavele nnichinga (Matayo 5-7) ìnahululika kulandanywa na chitendo cha Nnungu kumwing'a Musa Sheliya panavele kulichinga (Makumbuso 19:3-23:33).

Uinjipihi wa chitabu cha Matayo

1. Sula ya 1-4, Matayo àtandilika Malemba Lambone kwa kutanga habali dya kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto na ntandiliko wa madengo langa Yesu.
2. Sula ya 5-25, Matayo àtana kwamba madengo langa Yesu na kwamba mahundo lake lohe.
3. Sula ya 26-28, Nnitunji alino lya ntululilo Matayo àtanga kwamba ukamilifu wa madengo langa Yesu wonekâna kukuhwa kwake na kufufuka kwake.

Litawa lyavelekwejije Yesu Kilisto
(Luka 3:23-38)

1 Auno njo n'dododo wa malina la vanu va nnitawa lyavelekwejije Yesu Kilisto*, n'dukuluwe Nfalume Daudi, n'dukuluwe Iblahimu.
2 Iblahimu ámmaleke Isaka,
Isaka nkummaleka Yakobo,
Yakobo nkummaleka Yuda chalumo na akuluvake na anung'unuvake.
3 Yuda nkummaleka Pelesi na Sela, na amamayavo ávele Tamali,
Pelesi nkummaleka Esiloni,
Esiloni nkummaleka Alamu.
4 Alamu nkummaleka Aminadabu,
Aminadabu nkummaleka Nashoni,
Nashoni nkummaleka Salumoni,
5 Salumoni nkummaleka Boasi, na anyokwe Boasi ávele Lahabu.
Boasi nkummaleka Obedi, na anyokwe Obedi ávele Lutu.
Obedi nkummaleka Yese.
6 Yese nkummaleka Nfalume Daudi.
Daudi nkummaleka Selemani, na anyokwe Selemani njo ánavele n'jawe Uliya kabla akànambimmaleka Selemani.
7 Selemani nkummaleka Lehoboamu,
Lehoboamu nkummaleka Abiya,
Abiya nkummaleka Asa,
8 Asa nkummaleka Yehoshafati,
Yehoshafati nkummaleka Yolamu,
Yolamu nkummaleka Usiya.
9 Usiya nkummaleka Yosamu,
Yosamu nkummaleka Ahasi,
Ahasi nkummaleka Ezekiya,
10 Ezekiya nkummaleka Manase,
Manase nkummaleka Amoni,
Amoni nkummaleka Yosiya,

* **1:1** Kilisto mana lake, "atandolwejîje na Nnungu." Na Nnungu ániahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto.

11 Yosiya nkummaleka Yekoniya chalumo na anung'unuvake,
mmaduva àlalá lavachitwaliwa Vayahudi kupelekejwa kumidi, aneko ku Babeli.
12 Vayahudi pavapelekejijwe kumidi, aneko ku Babeli,
Yekoniya nkummaleka Shealitieli,
Shealitieli nkummaleka Selubabeli,
13 Selubabeli nkummaleka Abiudi,
Abiudi nkummaleka Eliakimu,
Eliakimu nkummaleka Asoli,
14 Asoli nkummaleka Sadoki,
Sadoki nkummaleka Akimu,
Akimu nkummaleka Eliudi,
15 Eliudi nkummaleka Eleasali,
Eleasali nkummaleka Matani,
Matani nkummaleka Yakobo,
16 Yakobo nkummaleka Yusufu ntwave Maliya, na Maliya njo ammalêke Yesu, uvanchema Kilisto.
17 Bahi kutandikila Iblahimu mpaka Nfalume Daudi, pávele na vivélekwa kumi na ncheche, na vivélekwa kumi na ncheche kutandikila Nfalume Daudi mpaka pavachitwaliwa Vayahudi kupelekejwa kumidi aneko ku Babeli, na vivélekwa vinji kumi na ncheche kutandikila kutwaliwa kwa Vayahudi mpaka kuvelekwa kwanga Kilisto.

Kuvelekwa kwanga Yesu (Luka 2:1-7)

18 Aino njo habali ya kuvelekwa kwanga Yesu Kilisto. Maliya anyokwe Yesu áposwa na munu yumo uvanchema Yusufu. Henga kabla vakànambikwikalana, na Maliya kabla akànambikummala nnume, áonekene àvele na chitumbo kwa dimongo dya Umumu Wanaswe. 19 Na Yusufu kwa kuva ávele munu wambone pameho pa Nnungu na akanatamwije untaya dihoni Maliya, bahi nkukudungila anneke kwa sili bila vanu vanji kumala.
20 Bahi pachikumbukilanya anelo, malaika wa Nang'olo nkumwidila muindoto nkunnyaulila kuchidoni, “Wako Yusufu n'dukuluwe Nfalume Daudi, unayope kuntwala Maliya ààve n'jalo, kwa kuva, chitumbo chake chìhalokene na dimongo dya Umumu Wanaswe. 21 Nang'e àmbemmeleka mwana wa chilume, koka uncheme lina lyake Yesu,† kwa kuva, nang'e njo ambevapôha vanu vake n'disambi dyavo.”
22 Anelo lammalele lánitendeka uchinga latimile malove lanatangwele Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva,
23 “Nkongwe akámmaite nnume àmbekuva na chitumbo,
na àmbemmaleka mwana wa chilume,
na vàmbenchema Imanueli,”‡
mana lake, Nnungu àvele pamo na hwetu.
24 Bahi Yusufu patakatwike, nkuhwena unatenda muchi malaika wa Nang'olo channaijije, nang'e nkuntwala Maliya kuva n'jawe. 25 Henga nanga panalele nawe mpaka pammaleke mwana wa chilume, na Yusufu nkunchema lina Yesu.

2

Vanu kuhaloka m'bali wa kumanga

† **1:21** Yesu nni lina lya Chigiliki, na kwa Chieblaniya lina anelyo nni Yoshuwa, mana lake nni “Nang'olo àpoha.” ‡ **1:23** Isaya 7:14

1 Yesu ávelekwejije muimanga ya Betelehemu, nchilambo cha Yudeya,
mmaduva àlalá Helode lánavele nfalume. Bahi Yesu pavelekwejije,
nkuhalokanga vanu kuhaloka m'bali wa kumanga, vanu vavêle na elimu ya
kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa, nkuhwika ku Yelusalemu.
2 Vanu anevo nkuuja kuchidoni, “Àvele kwachi Nfalume wa Vayahudi
avelekwejîje? Tùniyona inondwa yake patunavele m'bali wa kumanga, na
hwetu tùidile unamwabudu.”
3 Nfalume Helode papilikene anelo, nang'e pamo na vanu vammalele va
pa Yelusalemu nkuva na lipamba. 4 Bahi Helode nkuvachema makuhani
vakulu vammalele na vakúhunda Sheliya yanga Musa, nkuvauja kuchi-
doni, “Kilisto àmbevelekwa kwachi?” 5 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni,
“Àmbevelekwa ku Betelehemu, nchilambo cha Yudeya, kwa kuva njo chalem-
bile nabii kuva,
6 ‘Henga wako Betelehemu, uvêle chilambo cha ku Yudeya,
wako nanga puvele n'joko n'dimanga ding'ulu dya ku Yudeya,
kwa kuva, kwakuwe àmbehaloka nkútawala
ambevatawâla vanu vangu Vaisilaeli.’ ”*
7 Bahi Helode nkuvachema chitinya-tinya avala vanu vavêle na elimu ya
kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa, uchinga avauje aila inondwa
íhumidile duvani. 8 Anepo Helode nkuvatuma vahwene aneko ku Betele-
hemu wahaula kuchidoni, “Hweneng'ana mukatumbame kuntaha aneyo
mwana. Mukàmwona, uyang'ana munguhaulile, uchinga nanani nguhwene
nikàmwabudu.”
9 Pavampilikanidile nfalume, vanang'o nkuhweneng'ana. Na aila
inondwa ivaiwene pavanavele m'bali wa kumanga nkuvalodya, na
vanang'o nkuilondola mpaka paiimidile pachinu apala pavele ayula
mwana. 10 Pavaiwene aneyo inondwa nkuhangalala namene. 11 Anevo
vanu nkuinjila nng'ande, nkumwona mwana chalumo na Maliya anyokwe,
nkutindivala malundi nkumwabudu ayula mwana. Anepo nkuhungula
vihapu vyao nkumwing'a ayula mwana dinujo dya sahabu na ubani na
mahuta lagalika la manemane.
12 Anevo vanu nkuuyang'ana kukaya kwavo kwa kupitila chihi indila inji
ing'anya Nnungu ánivakalipila muindoto vanauyile kavila kwanga Helode.

Kutukutila ku Misili

13 Avala vanu pavaukile, malaika wa Nang'olo nkunnyumila Yusufu
muindoto nkunnyaulila kuchidoni, “Takatuka, ntwale mwanalo pamo na
anyokwe, mutukutile ku Misili. Ikalanga aneko mpaka panimbekuhaulila
uuye, kwa kuva, Helode àntaha mwana uchinga ammwalale.”
14 Bahi chilo anecho Yusufu nkutakatuka, nkuntwala mwana pamo na
anyokwe mwana, nkuhwena ya ku Misili. 15 Nkuikala aneko mpaka Helode
pahwile. Chinu anecho chínitendeka uchinga litimile lilove lyanatangwele
Nang'olo Nnungu kupitila kwanga nabii wake kuva,
“Nínchemile Mwanangu, auye kuhaloka ku Misili.”†

Kuwalalwa kwa vavana

16 Helode pamaite kuva avala vanu vavêle na elimu ya kumala lam-
behumîla kwa kuloleha dinondwa vàninnambila, nkutunduwila namene.
Nkulaija vavana vammalele va chilume va ku Betelehemu na vannyenje,
kutandikila vakanunu mpaka vavêle na myaka mivili, vawalalwe. Helode

* **2:6** Mika 5:2 † **2:15** Oseya 11:1

ávatondwele vavana va changa anecho kupapatana na uhiku aula uvanaiwene inondwa avala vanu vavêle na elimu ya kumala lambehumîla kwa kuloleha dinondwa. 17 Anepo njo palatimidile malove lanatangwele nabii Yelemiya kuva,
18 “Lidi línipilikanika aneko ku Lama,
kukuta na kulikutangila.
Laheli wavakutila vana vake,
wala anatamwe kutujwa ntima,
ing'anya vammalele vànihwa.”‡

Kuuya kuhaloka ku Misili

19 Pahwile Helode, malaika wanga Nang'olo Nnungu nkunnyumila Yusufu muindoto akula ku Misili. 20 Nkunnyaulila kuchidoni, “Takatuka, ntwale mwana pamo na anyokwe, uuye navo ku chilambo cha Isilaeli, kwa kuva, avala vachilambela kummwalala mwana, vànihwa.” 21 Bahi Yusufu nkutakatuka, nkuntwala mwana pamo na anyokwe mwana, nkuuya ku chilambo cha ku Isilaeli.
22 Henga Yusufu papilikene kuva Alikelao, mwanawe Helode, àjukile kuva nfalume wa chilambo cha Yudeya, pachinu pachitawala atatake, ániyopa kuhwena aneko. Henga Yusufu padumwije muindoto, nkuhwena kuchilambo cha ku Galilaya, 23 nkunaikala kuimanga ya ku Nasaleti, uchinga latimile malove lavanatangwele manabii kumwamba Kilisto kuva,
“Vàmbenchema Nnasaleti.”

3

Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu
(Mako 1:1-8, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)

1 Mmahiku anelo, Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga lya ku Yudeya, nkutandilika kuvahubilila vanu, 2 wachidoni, “Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi.” 3 Aneyo Yohana njo wachimwamba nabii Isaya pachihaula kuchidoni,
“Munu ànonoha lidi kulilanga, wachidoni,
‘Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.’ ”*
4 Yohana áwete inguwo ikatapajîjwe kwa maleha la ungamila na nchikundu mwake áhungile nkanda wa limbende. Chakulya chake chívele chihi mahiya na uchi wa munnyitu. 5 Vanu vohe kuhaloka imanga ya ku Yelusalemu na chilambo chammalele cha ku Yudeya na va vilambo vyammalele vivêle nnyenje luhunde lwa Yoludani, vánimmwenela. 6 Nkulitangolanga masambi lavo, na Yohana nkuvabatisa nnuhunde lwa Yoludani.
7 Yohana pavawene Mafalisayo na Masadukayo vohe uvammwenela uchinga avabatise, nang'e nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu nni mmana mma nachihungo! Nnani an'dumênge mwenu muitile gasabu ya Nnungu iîda? 8 Tendanga matendo lalanguja kuva munilekanga masambi lenu. 9 Munatende kuva mùnahulula kulisingila kuva Iblahimu nni anakulwenu! Lola, nangu nìnnyaulilanga kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano lààve udukulu wanga Iblahimu. 10 Bahi vino imbedo ìnivikwa tayali kucheketa mahina la milandi. Kila nnandi ukápa vihepo vikatapêle

‡ **2:18** Yelemiya 31:15 * **3:3** Isaya 40:3

umbecheketwa na kuyahwa mmoto. 11 Nangu nìm'batisa mwenu kwa medi
kulanguja kuva mùnileka masambi lenu. Henga aîda nnyuma mwangu àvele
na dimongo ungupunda nangu, na nangu nikáfala kuntumikila kananga
kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake. Nang'e àmbem'batisa mwenu kwa
Umumu Wanaswe na kwa moto. 12 Nang'e ànyakwile chihelo cha kupem-
bulila mmakono mwake uchinga apepetele ngano yake. Àmbeilapola ngano
na kuivika nnikangala, henga mahahi àmbelayocha mmoto ukádimika."

Kubatiswa kwanga Yesu
(Mako 1:9-11, Luka 3:21-22)

13 Anepo Yesu nkuuka ku Galilaya, nkuhwena kuluhunde lwa Yoludani,
uchinga Yohana am'batise. 14 Henga Yohana nkulinga unnimbija Yesu
wachidoni, "Nangu ngùlembelewa ngubatiswe na wako, mwadachi wako ùida
kwang'une?" 15 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Kwa vino, leka ìive chihi
uchocho, kwa kuva njo chiilembelewa tulatende lammalele lalalembela
Nnungu." Bahi Yohana nkukubali.

16 Yesu pamalidile kubatiswa, nkuhuma mmedi, upala kulihunde
nkuhunukuka, nkumwona Umumu wa Nnungu achionekâna muchi
umunda, wasulupuka na kutulila muha mwake. 17 Lidi nkupilikanika
kuhaloka kulihunde ulichidoni, "Ayuno njo Mwanangu unguntamwa,
ùnikatapaliwa nawe."

4

Kulingwa kwanga Yesu
(Mako 1:12-13, Luka 4:1-13)

1 Bahi Yesu nkulojwa na Umumu Wanaswe mpaka kulilanga uchinga
akalingwe na Ibilisi. 2 Yesu nkufunga maduva alubaini chilo na muhi,
pamalidile maduva anelo nkwona indala. 3 Bahi Ibilisi, ayula avalînga
vanu nkumwidila Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Ikàva wako Mwana wanga
Nnungu lahaulile mayanga alano lààve mikate." 4 Yesu nkunnyaulila kuchi-
doni, "Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
'Munu akambelama, kwa kulya chihi nkate,
ila kwa kulikamula kila lilove lyatangola Nnungu.' "*

5 Ibilisi nkuntwala Yesu mpaka ku Yelusalemu, imanga yanaswe, nku-
nammika kuchisweswe cha muha namene cha Ing'ande ya Nnungu,
6 nkunnyaulila kuchidoni, "Ikàva wako Mwana wa Nnungu, liyahe pahi, kwa
kuva, ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
'Nnungu àmbevalaija malaika vake kwajili yako.
Vanang'o vàmbekunyakula mmakono lavo,
uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.' "†

7 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ìnilembwa kavila Mmalemba Lanaswe
kuva,
'Unanninge Nang'olo, Nnungu wako.' "‡

8 Anepo Ibilisi nkuntwala kavila Yesu mpaka kudedu lichinga lilehu,
nkunnanguja ufalume wa kila chilambo na ukulu wake. 9 Ibilisi
nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Ukatindivala malundi na kungwabudu,
nakwing'a anevyo vyammalele." 10 Henga Yesu nkunnyaulila kuchidoni,
"Uka, Nanchindenga! Kwa kuva, ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,

* **4:4** Makumbuso 8:3 † **4:6** Sabuli 91:11, 12 ‡ **4:7** Makumbuso 6:16

‘Mwabudu Nang'olo Nnungu wako,
na kuntumikila chihi nang'e weka.’ ”§
11 Anepo Ibilisi nkunneka Yesu, nkuhaloka malaika nkunnyudumila.

Yesu àtandilika kuvahubilila vanu ku Galilaya (Mako 1:14-15, Luka 4:14-15)

12 Bahi Yesu papilikene kuva Yohana vantadile nnilungu, nkuhwena chijiji cha ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya. 13 Yesu nkuuka kuimanga ya Nasaleti, nkuhwena unaikala imanga ya ku Kapelinaumu, imanga ivêle pepi na Litanda lya ku Galilaya, vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali. 14 Yatendeke uchocho uchinga latimile malove lanatangwele nabii Isaya kuva,
15 “Vilambo vya vanu va litawa lya Sabuloni na litawa lya Nafutali,
nni vilambo vivêle nndila ílodya kubahali na m'bali wavili wa luhunde lwa Yoludani.
Anevyo njo vilambo vya ku Galilaya, vivaikala vanu vohe vakávele Vayahudi.
16 Vanu anevo vaikâla nnupi,
vàniwona nng'anje nkulu.
Na anevo vaikâla nchilambo chihinikwije kwa chimbwehedi cha kuhwa,
nng'anje univahimbukila!”**
17 Na kutandikila mahiku ulolo, Yesu nkutandilika kuvahubilila vanu ujumbe wake wachidoni, “Lekanga kutenda masambi, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele pepi!”

Yesu àvachema akúupa dihomba ncheche vààve vakuhundwa vake (Mako 1:16-20, Luka 5:1-11)

18 Bahi Yesu pánavele nkwonga nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúupa dihomba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo chalumo na nnung'une uvanchema Anduleya. 19 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngupapate, nangu nguchinintende mwenu kuva mmanu mma kuvaupila vanu kwa Nnungu.” 20 Upala, nkudilekanga dinjau dyavo, nkumpapata Yesu.
21 Papite muyo kadiki, nkuvona vanu vanji vavili, munu na nnung'une, Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo. Vanang'o vávelenge muingalava pamo na atatawavo Sebedayo uvakatapaja dinjau dyavo. Yesu nkuvachema, 22 upala, nkuileka ingalava pamo na atatawavo, nkumpapata Yesu.

Makuwa lohe la vanu làmpapata Yesu (Luka 6:17-19)

23 Bahi Yesu nkwonga chilambo chammalele cha ku Galilaya, wavahunda vanu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kuvahubilila vanu Malove Lambone layâmba Ufalume wanga Nnungu na kulamya kila namuna ya ugonjo na kila namuna ya kuhuvanga. 24 Imbili yake nkupilikanika nchilambo chammalele cha ku Siliya. Bahi vanu nkumpelekejija Yesu vanu vammalele vánavele na magonjo la kila namuna na vachihuvanga na vabanîhwa na anamindenga, na vánavele na chihundahunda, na vadidimênge miili, nang'e nkuvalamya vammalele. 25 Makuwa lohe la vanu kuhaloka

§ **4:10** Makumbuso 6:13 ** **4:16** Isaya 9:1-2

kudimanga kumi dichemwa Dikapoli, na kuhaloka ku Yelusalemu na chilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na kung'ambo luhunde lwa Yoludani, lammalele lánimpapata.

5

Yesu àvahubilila vanu kwamba kuhangalala (Luka 6:20-23)

1 Bahi Yesu pauwene mmuluku wa vanu, nkukwela nnichinga, nkunaikala. Vakuhundwa vake nkummwenela, 2 nang'e nkutandilika kuvahunda wachidoni,
3 “Wasa vanu avala valisingîla chihi Nnungu weka,
kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.
4 Wasa vanu avala valikutangîla,
kwa kuva, Nnungu achiavatuje ntima.
5 Wasa vanu avala valisulupûha,
kwa kuva, chilambo chimbekuva mapala lavo.
6 Wasa vanu avala vavêle na indala na inyota ya kutenda lalalembela Nnungu,
kwa kuva, Nnungu àmbevasibiha.
7 Wasa vanu avala vavêle na chididi,
kwa kuva, Nnungu achiavavikile chididi.
8 Wasa vanu avala vavêle na disungu dihahwîke,
kwa kuva, vàmbemwona Nnungu.
9 Wasa vanu avala vavapatanîsa vanu,
kwa kuva, vàmbevalangiwa kuva vana va Nnungu.
10 Wasa vanu avala valagîhwa ing'anya ya kutenda lalalembela Nnungu,
kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wavo.
11 Wasa mwenu, vanu vakàntangolela malove lahakalenge na kum'baniha na kunnambilila lahakalenge, kwajili yangu. 12 Hangalala na kululutila, kwa kuva, inujo yenu ing'ulu ìnivikwa kulihunde. Uvila njo chivanananihijwe manabii vanapwawije, kabla mwenu mukànambipwawa.”

Munyu na nng'anje (Mako 9:50, Luka 14:34-35)

13 “Mwenu mùvele muchi munyu kwa vanu vammalele. Henga inowi ya munyu ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila? Ukálembelewa kwa chinu chohecho, ila uuyaha chihi pawelu na kuluvatwa na vanu.
14 Mwenu mùvele muchi nng'anje kwa vanu vammalele, nng'anje ukáhululika kupihika, malinga chuukapihika nng'anje wa imanga idengwîje muha lichinga. 15 Nanga munu achâcha chibatali koka nkuchihinika lidebe, ila vàchivika muha chipanda, uchinga chivamulikile vanu vammalele vàvele nng'ande. 16 Uchocho, na mwenu nng'anje wenu ulangaje muyo mwa vanu, uchinga valone àlalá lambone lamutenda, koka vannombolele Atata wenu wa kulihunde.”

Mahundo layâmba Sheliya ya Musa

17 “Munatende kuva nangu ngùidile unaipukutanga Sheliya ya Musa au mahundo la manabii. Nangu nikáidile unaipukutanga, henga ngùidile unaitimilisa. 18 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mpaka anepo chilambo na lihunde pavimbepita, wala nanga pachinu kananga pajoko pa lilove

mu Sheliya yanga Musa pambeûka mpaka lammelele latimile. 19 Munu
woheyo akambeiyonela mana kananga amuli inyoko mu Sheliya adino na
kuvahunda vanu vanji vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva n'joko
mu Ufalume wa Nnungu. Henga ayula ambekamûla Sheliya na kuvahunda
vanu vatende uchocho, aneyo àmbevalangiwa kuva nkulu mu Ufalume wa
Nnungu. 20 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ikàva nanga pamutenda àlalá
lalalembela Nnungu kupunda chivatenda Mafalisayo na vakúhunda Sheliya
yanga Musa, mukámbeinjila mu Ufalume wa Nnungu.”

Kuwalala
(Luka 12:57-59)

21 “Mwenu mùnipilikana amuli ihaûla kuva, ‘Unawalale, na munu woheyo
ambewalâla àlembelewa ahukumiwe asabu.’* 22 Henga nangu nìnnyaulilanga
uhiu kuva, munu woheyo amvisîja nnyake, àlembelewa ahukumiwe asabu.
Na munu antangolêla nnyake malove lahakalenge, nang'e àmbehukumiwa
asabu ku Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi. Na munu annyaulîla nnyake kuva,
‘Ukávele na ding'ano’ nang'e àlembelewa ayahwe mmoto wa Jihannamu.
23 Ikàva ùhwena unannyumija Nnungu sadaka pachitala, upala nkukum-
bukila kuva nnyako àvele na lituku na wako, 24 bahi ileke sadaka yako pa-
chitala, uhwene ukapatane na nnyako hoti, koka uuye unnyumije Nnungu
sadaka yako.
25 Piyanyija kupatana na munu akusitêke, tenda uchocho kabla
mukànambihwika kulukumbi. Ukanatende uchocho, munu akusitêke
àmbekupelekeja kwa nkúhukumu, koka nkúhukumu akupelekeje kwa litiyala,
koka litiyala akuchimile nnilungu. 26 Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, anemwo
ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa senti ya ntululilo.”

Kulala ugoni

27 “Mwenu mùnipilikana amuli ihaûla kuva, ‘Unalale ugoni.’† 28 Hambi
nangu nìnnyaulilanga kuva, ambennôla mmahe kwa kunng'unukila, aneyo
ànilala nawe ugoni mwisungu mwake. 29 Ikàva liso lyako lya kunkono
lìkutenda utende sambi, lidabole uliyahe kulehu na wako! Wasa unàáve
na imbande imo, kuliko mmili wako wammalele kuyahwa mmoto wa
Jihannamu. 30 Na ikàva nkono wako wa kunkono ùkutenda utende sambi,
uchekete uuyahe kulehu na wako! Wasa unàáve na imbande imo, kuliko
mmili wako wammalele kuyahwa mmoto wa Jihannamu.”

Kulekana
(Matayo 19:9, Mako 10:11-12, Luka 16:18)

31 “Vanu vanji vàhaula kuva Sheliya ìhaula kuva, ‘Munu woheyo annêka
n'jawe, àlembelewa amwing'e talaka.’‡ 32 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva,
munu woheyo annêka n'jawe, ikànave chihi kwa ing'anya ya kulala ugoni,
àntenda mmahe aneyo kuva n'goni, na nnume ambennômba mmahe aneyo,
nanang'e àlalá ugoni.”

Kuapila

33 “Uchocho, múnipilikana chivanavahaulidile vanyakala kuva, ‘Munavike
nasili ya kulambila, henga ùlembelewa utimise nasili yunavikile kwanga
Nang'olo Nnungu.’ 34 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, wala munaapile
kwa kutambulanga kulihunde, kwa kuva, aneko njo kwaikala Nnungu

* **5:21** Kuuka 20:13, Makumbuso 5:17 † **5:27** Kuuka 20:14 ‡ **5:31** Makumbuso 24:1

nchiteng'u chake cha chifalume. 35 Na wala munaapile kwa kutambulanga
chilambo, kwa kuva, anepo njo pachinu pakuvika madodo lake, na wala
munaapile kwa kutambulanga Yelusalemu, kwa kuva, aneyo njo imanga
ya Nnungu, Nfalume Nkulu. 36 Na wala unaapile kwa kutambulanga muti
wako, kwa kuva, nanga pauhululula kananga kuutenda ulindo wako umo
ùùve wanaswe au wanapi. 37 Mwenu mukàhaula, 'Elo,' muhiu ìive elo,
na mukàhaula, 'Nanga,' muhiu ìive nanga, kwa kuva, malove latongolêwa
kupunda anepo làhaloka kwa Nanchindenga."

Kupindikula
(Luka 6:29-30)

38 "Mùnipilikana kuva ìnihaulwa kuva, 'Antumbûla nnyake liso nanang'e
atumbulwe liso, na an'gong'ôla nnyake lino nanang'e agong'olwe lino.'§
39 Hambi nangu nìnnyaulilanga kuva, munu akutendedîle lahakalenge un-
ampindikule. Na munu akàkuhebula kwa kukupanya likofi nnibuda lya
kunkono, nnekele akupindikulile na lya kunchinda. 40 Na ikàva munu
àlembela akusitaki kulukumbi uchinga atwale nkogo wako, bahi nnekele
atwale na likoti lyako mwalehu. 41 Munu akàkunamatija unyakula chihapo
chake kilomita imo, wako nnyakulile kilomita dimbili. 42 Munu akàkuyuwa
mwing'e, na munu ambekuyadîka chinu unamwime."

Kuvatamwa amongo
(Luka 6:27-28,32-36)

43 "Mwenu mùnipilikana chiinahaulike kuva, 'Ntamwe nnyako, na
ummenge mmongo mwalo.'** 44 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva,
vatamwange amongo mwenu na kuvayuwila avala vam'baniha mwenu,
45 kwa kutenda uchocho mùùva mmana mmahiu mma Atata wenu wa
kulihunde. Kwa kuva, nang'e àvalangajija liduva vanu vatênda lahakalenge
na vanu vambone, na kuvatonyele imbula vanu vatênda lalalembela
Nnungu na vanu vakátenda lalalembela Nnungu. 46 Ikàva mùvatamwa
chihi vanu vantamwânga mwenu, dachi, mùmbepata inujo ntwani kwa
Nnungu? Kwa kuva, ata vakútwala kodi na vanang'o vàtendanga uchocho!
47 Ikàva mùvasalimila chihi vakúkulupila avenu, dachi chinu ntwani chinji
chimuchitenda kupunda vanu vanji? Ata vanu vakámmaite Nnungu vàtenda
uchocho. 48 Bahi mùlembelewa mùùve mmanu mmakukamilika malinga
Atata wenu wa kulihunde chakamilike."

6

Kuvayangata amahuvani

1 "Lyongolelange uyopa munatenda lambone pameho pa vanu uchinga
vannolange. Mukàtenda uchocho, Atata wenu wa kulihunde nanga pambe-
mwing'a dinujo.

2 Bahi paunnyangata mmahuvani, unalihaulange kwa vanu kwa
kwombela lipenga muchi vakulilambilila chivatenda n'ding'ande dya
kunnyuwila Nnungu na mmadila uchinga valombolewe na vanu. Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vànipata inujo yavo. 3 Henga wako
paunnyangata mmahuvani, ìlembelewa kananga nkono wako wa kunchinda
unamale chiutenda nkono wako wa kunkono. 4 Paunnyangata mmahuvani,

§ **5:38** Kuuka 21:24, Valawi 24:20, Makumbuso 19:21 ** **5:43** Valawi 19:18

nnyangate kwa sili, na Atatako alôna àlalá laulatenda kwa sili achiakwing'e dinujo.”

Kuyuwa (Luka 11:2-4)

5 “Pamuyuwa munatende muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vananowelwa kwimila na kuyuwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na nnyenje dindila uchinga vanu vavone. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vànipata inujo yavo. 6 Henga wako puyuwa, injila nchumba chako, uchime nnango, koka unnyuwe Atatako akáoneka. Na Atatako, achôna anecho chutenda kwa sili achiakwing'e inujo yako.

7 Pamuyuwa, munatangole malove lohe lákuuila-uila muchi vanu vakámmaite Nnungu chivatenda. Vanang'o vàtenda kuva Nnungu achiavapilikane ing'anya ya malove lavo lohe. 8 Munatende muchi vanang'o, kwa kuva, Atata wenu ànilamala lamusikikidile kabla mwenu mukànambinnyuwa. 9 Bahi mwenu yuwanga uvila,

‘Atata wetu uvêle kulihunde,
lina lyako litumbyangwe.
10 Ufalume wako uide.
Na apano pachilambo, latendeke àlalá lulalembela wako, malinga chilatendeka aneko kulihunde.
11 Utwing'e nelo chakulya chimbetutoleja kwa nelo.
12 Utusamehe makosa letu,
muchi hwetu chituvasamehe vanu vatukosêla.
13 Na patulingwa, unatuleke ututenda masambi,
henga utupohe mmakono mwanga Nanchindenga. [Kwa kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni vyako, vyaka na vyaka. Amina.]*’

14 Mukàvasamehe vanu vankosêla mwenu, uchocho na Atata wenu wa kulihunde achiansamehe mwenu makosa lenu. 15 Henga mukánavasamehe vanu vankosêla mwenu, na Atata wenu wa kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu.”

Mahundo layâmba kufunga

16 “Pamufunga, munayundale muchi vakulilambilila chivatenda. Vanang'o vakungunyaja kumeho kwavo uchinga vapate kwonekana na vanu kuva vanafunga. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanang'o tayali vànipata inujo yavo. 17 Henga wako paufunga, kalava medi kumeho na ulipakale mahuta mmuti, 18 uchinga vanu vanamale kuva wako unifunga, ila umaikane chihi na Atatako akáoneka. Na Atatako alôna anelo laulatenda kwa sili achiakwing'e inujo yako.”

Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnungu nahoti (Luka 12:22-36, Luka 16:13)

19 “Munalikondeje dimali dyohe apano pachilambo. Apano pachilambo vakoko vànaondonganga na ing'ange ìnaondonganga, na vakwiva vanatutumula nkwiva. 20 Mwenu likondeje dimali dyenu kulihunde, aneko vakoko vakáondonganga na ing'ange ikáondonganga, na wala vakwiva vakáhulula kututumula, nkwiva. 21 Kwa kuva, apala padivele dimali dyako njo padimbeloleha ding'ano dyako.

---

* **6:13** Mmalemba lanji matandi-matandi, malove alano lakápali, “Kwa kuva, Ufalume na dimongo na ukulu nni wako, vyaka na vyaka. Amina.”

22 Meho njo chibatali cha mmili. Bahi meho lako lakàva lumi, mmili wako
wammalele ùmbeumbala nng'anje. 23 Henga meho lako lakàondongeka, mmili
wako wammalele ùmbekuva nnupi. Bahi ikàva nng'anje uvêle nkati mwako
ùnipindikuka kuva lupi, bahi anelwo nni lupi lwa kuyoha!
24 Nanga munu ahulûla kuvatumikila anang'olo vavili. Kwa kuva, akàtenda
uchocho àmbemmenga yumo na kuntamwa yunji, au àmbekamulana na yumo
na kunhebula yunji. Mwenu mukambehulula kuntumikila Nnungu akuno
umuditumikila na dimali.
25 Bahi nangu nìnnyaulilanga kuva, munààve na lipamba ing'anya ya
maisha lenu, kuva mùmbekulya chani au mùmbekumbila chani, au kuyamba
miili yenu, kuva mùmbewala chani. Kwa kuva, maisha lenu nni la mana
namene, akee chihi kwajili ya chakulya weka. Na miili yenu nni ya mana
namene, akee chihi kwajili ya dinguwo weka. 26 Valolange vyuni. Vanang'o
nanga pavapanda wala nanga pavafuna, na wala nanga pavakondya
chinu chohecho nnichehe. Pamo na anelo, Atata wenu wa kulihunde
ànavalisa. Dachi, mwenu mukee mmamana namene kupunda vyuni? 27 Alida
mmwenu kwa kulikambya-kambya namene ànahulula kuyenjeja kananga
lisaa limo mmaisha lake?
28 Mwadachi mùùva na lipamba ing'anya ya dinguwo? Lolanga mauwa
la kunnyitu chilakulumuka. Wala nanga palakola madengo na wala nanga
palalitotela lene dinguwo. 29 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, ata Nfalume
Selemani pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga panawahite
kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa anelo. 30 Mwenu mmanu
muvêle na ing'ulupa inyoko, ikàva Nnungu àlawaja uchocho mauwa la
kumawelu, lapwâwa chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi Nnungu
akambepunda kummwajanga mwenu saana?
31 Bahi munààve na lipamba, umuchidoni, 'Tùmbekulya chani,' au
'Tùmbekumbila chani,' au 'Tùmbewala chani!' 32 Kwa kuva, anelo lam-
malele njo lavátàhà vanu vakámmaite Nnungu. Henga Atata wenu wa
kulihunde ànimala kuva mùnisikikila anevyo vyammalele. 33 Henga tandilika
kuukambi-kambila Ufalume wanga Nnungu na àlalá lalalembela Nnungu
hoti, nanang'e achiamwing'ange anelo lammalele. 34 Bahi munààve na
lipamba kwajili ya liduva lya nundu, kwa kuva, mambo la nundu nni la
nundu, na la nelo nni la nelo. Kulikambya-kambya na mambo la nelo
kunatosa kwa nelo."

7

Kuvahukumu vanu vanji
(Luka 6:37-38,41-42)

1 "Munavahukumu vanu vanji ili Nnungu anannyukumu mwenu.
2 Malinga chimuvahukumu vanu vanji, nni uchocho Nnungu
chambennyukumu mwenu, na chipimo chimutumila kuvahukumila
vanu vanji njo uchocho chambetumila Nnungu kunnyukumu mwenu.
3 Mwadachi ùuloleha nswani uvêle nniso lya nnung'uno, akuno lukongolo
luvêle nniso lyako ukàlwònà? 4 Ùmbehulula dachi kunnyaulila nnung'uno
kuchi, 'Nnung'unwangu, nahoti nikuuse chipatu chivêle nniso lyako,' akuno
umwene uvèlè na lukongolo nniso lyako? 5 Nkúlilambilila wako! Tandilika
kuluusa lukongolo luvêle nniso lyako nahoti, na anepo njo pumbelola saana
na kuchiusa chipatu chivêle nniso lya nnung'uno.

6 Munaveng'e vitukutuku vyanaswe vanu vakávele vanaswe, uyopa
vanampindikukila na kunnumanga muchi chivaluma ang'avanga. Na
wala munavayelele vitukutuku vyambone vanu vakávele vambone, uyopa
vànavikadamba kwa madodo lavo muchi anguluve chivakadamba vituku-
tuku."

Yuwa, taha, hodika
(Luka 11:9-13)

7 "Yuwanga, na Nnungu achiamwing'ange, tahanga na mwenu muchimu-
pate, hodikanga na mwenu muchimuchimuliwe. 8 Kwa kuva, kila munu
ayûwa ànapewa, na atâha ànapata, na ahodîka ànachimuliwa. 9 Alida mmwenu,
mwanawe akànnyuwa nkate, nang'e àmwing'a liyanga? 10 Au akànnyuwa
uhomba, nang'e àmwing'a nnyongo? 11 Ikàva mwenu mmakutenda masambi,
mùnimala kuveng'a vavana venu vitukutuku vikatapele, dachi Atata wenu
wa kulihunde akambepunda namene kuveng'a vitukutuku vikatapele avala
vannyûwa?

12 Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang'o
uchocho, kwa kuva, aino njo mana ya mahundo la Sheliya ya Musa na
manabii."

Nnango uhonene na nnango udambalwike
(Luka 13:24)

13 "Injilanga kwa kupitila nnango uhonene, kwa kuva, nnango na in-
dila ilôja kukuondongwa ìnidalambuka na vanu vapitîla indila aneyo, nni
vohe. 14 Henga nnango wa kwinjilila kuumi ùnihonana na indila ilôja aneko
ìnihonana, na vanu vayôna indila aneyo vàvele chihi kadiki."

Nnandi na vihepo vyake
(Luka 6:43-44, 13:25-27)

15 "Lyongolelange na manabii va kulambila. Vamwidîla akuno
uvaonekana muchi angandolo kwa pawelu, henga nkati mwavo nni
mahoha lakalipa. 16 Bahi muchimuvamale kwa vihepo vyavo. Dachi,
vanu vàhepa sabibu n'diheya au vàhepa tini mmbigili? 17 Bahi kila nnandi
wambone ùpa vihepo vyambone, na kila nnandi ukee wambone ùpa vihepo
vikee vyambone. 18 Nnandi wambone ukápa vihepo vikee vyambone, na
nnandi ukee wambone nanga paupa vihepo vyambone. 19 Kila nnandi
ukápa vihepo vyambone umbecheketwa na kuyahwa mmoto. 20 Bahi
muchimuvamale manabii va kulambila kwa àlalá lávatendânga.

21 Akee kila munu anguchêma nangu, 'Nang'olo, Nang'olo,' ambekwinjîla
mu Ufalume wa Nnungu, henga vambekwinjîla nni avala vatênda àlalá
lalalembela Atatangu avêle kulihunde bahi. 22 Nniduva anelyo lya hukumu,
vanu vohe vàmbenguhaulila kuchidoni, 'Nang'olo, Nang'olo! Kwa lina lyako
twanihumya unabii, na kwa lina lyako twanivahumya vanu anamindenga
na kutenda masaibu!' 23 Anepo njo panimbevahaulila kuchidoni, 'Mwiko
nangu nikánkamekenge mwenu! Ukananga apano pang'une, mwenu mmanu
mutênda lahakalenge!' "

Vakúdenga vavili
(Luka 6:47-49)

24 "Bahi kila munu apilikanîla mahundo langu na kutenda muchi
chahundwije, aneyo àlandana na munu avêle na ding'ano adengîle ing'ande
yake nniyanga likulungwa. 25 Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo

nkupunga nkuiguma ing'ande aneyo. Henga nanga painayangwike kwa kuva nsingi wake údengwije muha liyanga likulungwa.

26 Henga kila munu apilikâna mahundo langu, koka anatende muchi chahundwije, aneyo àlandana na munu walivelu, adengîle ing'ande yake pannima ulongo. 27 Imbula nkutonya, livambwe nkuida, lipungo nkupunga na kuiguma aila ing'ande, nkuyanguka na kubamoka mwalehu."

Mamulaka langa Yesu

28 Bahi Yesu pamalidile kutangola anelo lammalele, makuwa la vanu nkukangana namene namuna chachivahunda, 29 kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka, na akee muchi vakúhunda vao va Sheliya.

8

Yesu ànnamya munu avêle na mangundula (Mako 1:40-45, Luka 5:12-16)

1 Yesu pasulupwike nnichinga, makuwa makulungwa la vanu lánimpapata. 2 Nkuida munu yumo avêle na mangundula, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Nang'olo, ukàlembela ùnahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya." 3 Yesu nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa aneyo munu, nkuhaula kuchidoni, "Elo nalembela, lama." Upala ayula munu, nkulama mangundula lake. 4 Bahi Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, "Kaleha, unannyaulile munu woheyo, henga wako hwena ukalilanguje kwanga kuhani, na ukahumye sadaka muchi chalaijije Musa, uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa."

Yesu ànnamya ntumishi wa nkulu wa matiyala myamoja (Luka 7:1-10)

5 Yesu painjidile muimanga ya Kapelinaumu, nkulu wa matiyala myamoja la Valoma nkummwenela Yesu, nkunnyuwa annyangate. 6 Nkunnyaulila kuchidoni, "Nang'olo, ntumishi wangu ànilala kukaya, ànididimanga na ànauula namene."

7 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Nguchinguide nikannamye." 8 Nkulu aneyo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, kwa kuva wako ni nkulu, nangu nikáfala wala kadiki kukupwechelela wako nng'ande mwangu. Henga wako tangola chihi lilove, na ntumishi wangu achialame. 9 Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle pahi pa mamulaka la vakulu, na pàvele na matiyala vavêle pahi pangu. Nikànnyaulila yumo kuchi, 'Hwena!,' ànahwena, na nikànnyaulila yunji kuchi, 'Ida!,' ànaida, na nikànnyaulila ntumishi wangu kuchi, 'Tenda achino!,' ànatenda."

10 Yesu papilikene anelo nkukangana namene, nkuvahaulila avala vachinnondola kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va Isilaeli avêle na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayi. 11 Nangu nìnnyaulilanga kuva, vanu vohe vakee Vayahudi vàmbeida kuhaloka kumanga na kundonde, vambeikala na kulya paing'ole chalumo na Iblahimu na Isaka na Yakobo mu Ufalume wa Nnungu. 12 Henga Vayahudi vohe, avala vachilembelewa vàavè mu Ufalume wa Nnungu vàmbeyahwa pawelu, nnupi, aneko vàmbekuta na kuhaya meno." 13 Bahi Yesu nkunnyaulila ayula nkulu wa matiyala kuchidoni, "Hwena kukaya, na ìtendeke kwakuwe muchi chukulupidile." Upala ntumishi wake nkulama.

Yesu àvalamya vanu vohe (Mako 1:29-34, Luka 4:38-41)

14 Yesu painjidile nng'ande mwa Petulo, nkumwona nkawake Petulo àlelé
pachinanda, wauula chidumba. 15 Yesu nkun'gusa munkono wake na
chidumba nkunneka, nanang'e nkuimila nkutandilika kunnyudumila Yesu.
16 Palihwikile lyulo, vanu nkumpelekejije Yesu vanu vohe vavêle na
anamindenga, nang'e nkuvausa anamindenga kwa kutangola chihi lilove
na kuvalamya vagonjo vammalele. 17 Anelo lánitendeka uchinga latimile
malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

“Mwene átwete idabadangi yetu na kulitika magonjo letu lammalele.”*

Galama ya kunnondola Yesu (Luka 9:57-62)

18 Yesu paliwene likuwa likulungwa lya vanu lin'dingwìkè, nkuvaamulisa
vakuhundwa vake ahwene navo m'bali wavili wa litanda. 19 Bahi nkúhundwa
yumo wa Sheliya ya Musa, nkummwenela Yesu, nkunnyaulila kuchidoni,
“Nkúhunda, nìmbekulondola kwoheko kumbehwena.” 20 Yesu nkunnyang'ula
kuchidoni, “Macheta làvele na vivava na vyuni vìvele na vitehi, henga Mwana
wa Munu, akávele na pachinu pakuyewelela.”
21 Nkúhundwa wake yumo nkuchidoni, “Nang'olo, nguleke hoti nguhwene
nikansike atatangu.” 22 Henga Yesu nkunnyaulila kwa nfano wachidoni,
“Ngupapate, valeke vanu vavêle muchi vànihwa vavasike vahwîle avao.”

Yesu ànyalaja chimbunga (Mako 4:35-41, Luka 8:22-25)

23 Anepo Yesu nkwenda muingalava, nkupapatana na vakuhundwa
vake. 24 Upala nkulindamuka chimbunga chikulungwa amula nnitanda,
medi nkulindamuka kwinjila muingalava, na Yesu ávele alèlè luwono.
25 Vakuhundwa vake nkummwenela, nkumwimula, uvachidoni, “Nang'olo,
tupohe, tùvenkuhwa!” 26 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu
muvêle na ing'ulupa inyoko, mwadachi mùnayopa?” Bahi Yesu nkutakatuka,
nkuliamulisa lipungo na mawimbi vitungamane, navinang'o nkutunga-
mana na kunyalalika nduu. 27 Vanu vammalele nkukangana, uvachi-
doni, “Dachi, ayu munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi
lànampilikana!”

Yesu àvausa anamindenga (Mako 5:1-20, Luka 8:26-39)

28 Yesu pahwikile m'bali wavili wa litanda, nchilambo cha Vagadala,†
nkukojana na vanu vavili vavêle na anamindenga, uvahaloka ya kumisati.
Vanu anevo vánayopwa namene, na nanga munu analingile kupita indila
aneyo. 29 Upala, nkulindamuka unonoha malidi uvachidoni, “Ùndambela
chani wako Mwana wa Nnungu? Dachi, wako widîle unatubaniha kabla
lakànambihwika maduva letu?”
30 Pepi na pachinu anepo, pávele na likuwa likulungwa lya dinguluve
dichilitahija vilyo. 31 Anevo anamindenga nkunnyuwa namene Yesu uvachi-
doni, “Ukàtuhumya, tuhaulile tukadyende dinguluve.” 32 Yesu nkuvahaulila
kuchidoni, “Hweneng'ana!” Bahi nkuvauka, nkunadyenda dinguluve, na

* **8:17** Isaya 53:4 † **8:28** Malemba lanji la kala vanji vàlembile Vagadala na vanji vàlembile Vagelasi na vanji vàlembile Vagelagesi.

dinguluve dyammalele nkuhelelekela kumakobikobi makulungwa, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.
33 Bahi vachúnga va dinguluve nkutukuta mpaka kumanga, nkuvahaulila vanu àlalá lammalele, na kila chinu chivakojîje avala vanu vavêle na anamindenga. 34 Bahi vanu vammalele nkuhwena uchinga vakakojane na Yesu. Na pavakojene nawe, nkunnyuwa namene auke nchilambo chavo.

9

Yesu ànnamya munu adidimenge (Mako 2:1-12, Luka 5:17-26)

1 Yesu nkwenda muingalava, nkuyomboka litanda, nkuhwika kuimanga yachiikala. 2 Aneko vanu nkumpelekejija munu yumo adidimênge, akuno alajìjwè nchinanda. Yesu paiwene ing'ulupa yavo, nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Likamye ntima mwanangu! Ùnisamehewa masambi lako.” 3 Upala, vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa nkutandilika kutangola chimundamunda uvachidoni, “Ayu munu ànkufulu Nnungu!”
4 Yesu ánilamala lavachiliuja, nkuhaula kuchidoni, “Mwadachi mùliuja lahakalenge mmitima mwenu? 5 Lilida lipeyapeya namene, kuhaula kuva, ‘Ùnisamehewa masambi lako,’ au kuhaula kuva, ‘Imila uhwene?’ 6 Henga kwa kunnamya munu ayuno, nangu ngùlembela ngùmaihe kuva, Mwana wa Munu àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Bahi nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Imila, utwale chinanda chako, uhwene kukaya kwako.”
7 Anepo ayula munu nkuimila, nkuhwena kukaya kwake. 8 Likuwa lya vanu pavalawene latendeke, nkukangana na kuyopa, nkunnombolela Nnungu avapêle vanu mamulaka anelo.

Yesu ànchema Matayo (Mako 2:13-17, Luka 5:27-32)

9 Yesu nkuuka anepo, na pánavele nkuhwena, nkumwona nkútwala kodi yumo uvanchema Matayo, aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate.” Matayo nkutakatuka, nkumpapata Yesu.
10 Yesu pánavele nkulya kuing'ande yanga Matayo, vakútwala kodi vohe na vanu vanji vahaulîka kuva nni vanu vavêle na masambi, vániida nkulya pamo na Yesu na vakuhundwa vake. 11 Mafalisayo pavalawene anelo, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwadachi nkúhunda wenu àlya pamo na vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?”
12 Yesu papilikene uchocho, nkuvahaulila kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, ila vanu vauûla njo vannembêla n'ganga. 13 Henga hweneng'ana mukalihunde mana la Malemba Lanaswe lahaûla kuva, ‘Ngùlembela muvalanguje vanji chididi, akee unguhumija chihi sadaka.’* Nangu nikáidile unavachema vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, ila ngùidile unavachema vanu vavêle na masambi.”

Kufunga (Mako 2:18-22, Luka 5:33-39)

14 Anepo vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkuhwena unamuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi, hwetu na Mafalisayo tùnafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?” 15 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Vanu vakúmbuliwije

* **9:13** Oseya 6:6

kuing'ole ya ulombi vàmbeyundala dachi, mwene nnombi avèlè pamo na vanang'o? Ikáhululika! Henga uhiku uchiukamole nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.
16 Nanga munu atotêla chilaka cha inguwo yahambi nnipindi. Kwa kuva, chilaka anecho chahambi chìmbekungunyala na kuhalija kupamola anelyo lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjejeka. 17 Uchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu ya limbende. Akàtenda uchocho, aila mipatila ìnapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na divayi dìnamwadilika, na mipatila nkwondongeka. Henga vanu vàtaya divayi dyahambi mmipatila yahambi, na vyammalele vivili vìnachungika."

Yesu àmmanya mmahe yumo na kunfufula nahaku wanga nkulu yumo (Mako 5:21-43, Luka 8:40-56)

18 Yesu pachitangola malove anelo, nkuhaloka nkulu yumo wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu, nkuhaula kuchidoni, "Nahaku wangu ànihila uvino. Vino tuhwene ukammikile nkono wako, nanang'e achifufuke." 19 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkutakatuka, nkupapatana nawe.
20 Mmahe yumo ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi kwa vyaka kumi na mbili, nkunnyidila Yesu kwa kumongo, nkugusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu. 21 Aneyo mmahe nkulitangolela chimundamunda kuva, "Nikàgusa chihi lijoho lyake nguchingulame." 22 Yesu nkupindikuka, nkummwona aneyo mmahe, nkunnyaulila kuchidoni, "Mwanangu, likamye ntima! Ing'ulupa yako ìnikulamya." Upala, ayula mmahe nkulama.
23 Yesu painjidile nng'ande mwa ayula nkulu, nkuvona vakwómba vimbeta vya kulikutangila, pamo na likuwa lya vanu uvalikutangila. 24 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Humang'ana! Mwana akáhidile, àlelé chihi luwono." Vanang'o nkunnyeka. 25 Henga likuwa lya vanu palihumanenge, Yesu nkwinjila kuchumba kwavele nahaku, nkunkamula nkono, ayula nahaku nkuimila. 26 Habali aneyo nkuyanjala nchilambo anecho chammalele.

Yesu àvalamya vanu vavili vaputêle meho

27 Bahi Yesu nkuuka anepo, na pánavele nndila, vanu vavili vaputêle meho nkumpapata uvanonoha lidi, uvachidoni, "N'dukuluwe Nfalume Daudi, tùvikile chididi!" 28 Yesu painjidile nng'ande, vanu vavili vaputêle meho nkummwenela, Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mùnakulupila kuva nangu nàhulula kunnamya?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Elo, Nang'olo."
29 Anepo Yesu nkuvagusa meho lavo, nkuhaula kuchidoni, "Ìtendeke muchi chimukulupila." 30 Meho lavo nkukusumbuka. Yesu nkuvaduma wachidoni, "Lyongolelange munannyaulile munu woheyo." 31 Henga vanang'o nkuukananga, nkuhwena unayanjaja habali dya Yesu nchilambo achila chammalele.

Yesu àmmusa nanndenga mmunu anavele bubu

32 Vanu avala vavili pavachiukananga, bahi vanu vanji nkumpelekejija Yesu munu bubu avêle na nanndenga. 33 Bahi Yesu pammusije ayula nanndenga, ayula munu ánavele bubu nkutandilika kutangola. Makuwa la vanu nkukangana, nkuhaula kuchidoni, "Chitendo malinga achi chikánambikwoneka nchilambo achino cha Isilaeli!" 34 Henga Mafalisayo nkuhaula kuchidoni, "Nanchindenga†, nkulu wa anamindenga njo annyu-

† **9:34** Matayo àlembile Belisabuli, lina litumîke kumwamba Nanchindenga.

lulîha nang'e kuvausa anamindenga.”

Vakúkola madengo vàvele kadiki

35 Bahi Yesu nkudinguka n'dimanga dyammalele na mmijiji, wavahunda
vanu n'ding'ande dyavo dya kunnyuwila Nnungu na kuvahubilila Mal-
ove Lambone layâmba Ufalume wanga Nnungu, na kulamya kila namuna
ya ugonjo na kila namuna ya kuhuvanga. 36 Yesu palawene makuwa
la vanu, nkuvavikila chididi ing'anya vánibanika namene na kuyuvala
muchi angandolo vakávele na nchunga. 37 Anepo Yesu nkuvahaulila
vakuhundwa vake kuchidoni, “Mafuno làvele lohe, henga vakúfuna vàvele
kadiki. 38 Bahi nnyuwange Nang'olo wa mafuno avatume vakúkola madengo
vanji, mmwelu wake.”

10

Mitume kumi na mbili
(Mako 3:13-19, Luka 6:12-16)

1 Bahi Yesu nkuvachema vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuveng'a
mamulaka la kuvausa anamindenga na kulamya magonjo la kila namuna
na ihuvangi ya kila namuna. 2 Alano nni malina la vakuhundwa kumi
na mbili vanga Yesu, vanavachemile Yesu kuva mitume, ntandi Simoni
uvanchema Petulo, na nnung'une uvanchema Anduleya, na Yakobo mwana
wanga Sebedayo pamo na nnung'une uvanchema Yohana, 3 na Filipo, na
Batolomayo, na Tomaso, na Matayo ánavele nkútwala kodi, na Yakobo mwana
wanga Alufayo, na Sadayo, 4 na Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote,* pamo
na Yuda Isikaliote ánantengeleke Yesu.

Yesu àvatuma mitume kumi na mbili
(Mako 6:7-13, Luka 9:1-6)

5 Yesu nkuvatuma anevo mitume kumi na mbili wavahaulila kuchidoni,
“Munahwene kwa vanu vakávele Vayahudi, na wala munainjile n'dimanga
dya chilambo cha Samaliya. 6 Henga mwenu hweneng'ana kwa vanu va
Isilaeli, anevo vavêle muchi angandolo vayahike. 7 Pamuhwena vahubilile
uvila, ‘Ufalume wa Nnungu ùvele pepi.’ 8 Valamyange vagonjo na kuvafufula
vanu vahwîle na valamyange vàvele na mangundula na kuvausa anamin-
denga. Mupewije bule, bahi humyanga bule. 9 Munanyakule hela yoheyo
mmitondo mwenu. 10 Munanyakule mpatila wa mwanda, wala nkogo wa
akiba, wala vilatu wala isimbo. Kwa kuva, akôla madengo àlembelewa apate
àlalá lalasikikidile.

11 Imanga yoheyo na chijiji chohecho chimumbeinjila, ntahange munu
avêle tayali kumpwechelanga, muikale kwanga nang'e mpaka pamum-
beukananga. 12 Pamumbeinjila muing'ande aneyo, vayuwile vanu va kaya
aneyo Nnungu avabaliki. 13 Na vanu va kaya aneyo vakàmpwechelela saana,
bahi vapwechelele balaka dya amani dimuvayuwidile, henga vakanamp-
wechelele saana, balaka anedyo dya amani dimmuile mwenu mmene. 14 Na
munu akàhita umpwechelela wala upilikanila malove lenu, pamumbeuka
pakaya anepo au paimanga aneyo, vakanange vanu anevo kwa kulipumu-
nanga litutunga lya mmadodo lenu ilangule kuva, vene vànitandola kulahita

* **10:4** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

malove la Nnungu.† 15 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, liduva lya hukumu,
vanu va imanga aneyo vàmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va
ku Sadoma na ku Gamola.

Kubanika kwa Mitume
(Mako 13:9-13, Luka 21:12-17)

16 Lola, nangu nìntumanga mwenu muchi angandolo ching'ati vanu vayôha
muchi mahoha. Bahi mùlembelewa mukalamuke muchi mihongo, na mu-
naambike ching'ati vanu anevo. 17 Lyongolelange na vanu. Kwa kuva,
vanang'o vàmbenkamulanga mwenu na kumpelekejanga kulukumbi na kun-
sulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. 18 Mùmbepelekejwa
kwa vatawâla na kwa vafalume ing'anya yang'une, uchinga mupate kuva
mmashahidi vangu kwa vanang'o na kwa vanu vakávele Vayahudi. 19 Henga
pavambempelekeja kulukumbi, munààve na lipamba namuna chimumbe-
natangola au chinu chimumbenatangola, kwa kuva, upala, muchimupewe
chinu chakutangola. 20 Kwa kuva, mukambetangola mwenu, ila Umumu wa
Atata wenu Nnungu njo ambetangôla kupitila mwenu.

21 Munu àmbentengeleka nnung'une awalalwe, na atata àmbentengeleka
mwanawe awalalwe, na vavana navanang'o vàmbevapindikuka vavavalêke
na kuvatenda vawalalwe. 22 Na vanu vammalele vàmbemmenganga mwenu
ing'anya yang'une. Henga ambepililîla mpaka kuntululilo, aneyo njo am-
bepôhwa.

23 Pamumbebanihwa muimanga imo, tukutila imanga inji. Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, mukambemalila kupita n'dimanga dyammalele
dya Isilaeli, kabla Mwana wa Munu akànambikwida.

24 Nkúhundwa akáva nkulu kumpunda nkúhunda wake, wala ntumishi
akáva nkulu kumpunda nang'olo wake. 25 Henga ìnatosa nkúhundwa kuva
muchi nkúhunda wake, na ntumishi kuva muchi nang'olo wake. Ikàva vanu
vanji vànguchemile nangu nkulu wa ing'ande kuva Nanchindenga,‡ dachi
vanu va nng'ande mwangu vakambehalija kuchemwa malina lahakalenge
namene?"

Alembelêwa kuyopwa
(Luka 12:2-9)

26 "Bahi munavayope vanu anevo, kwa kuva, kila chinu chihinikwîje chim-
behunukulîwa na kila chinu chipihîjwe chimbepisulîwa. 27 Chininnyaulila
mwenu nnupi, mwenu chihaulange panng'anje, na achila chimupilikana
kwa manyinyi, chiyanjajange kwa vanu vammalele. 28 Munavayope avala
vahulûla chihi kuuwalala mmili, henga vakáhululа uiwalala isungu. Henga
nnyopange ayula aondongânga mmili pamo na isungu, mmoto wa Jihan-
namu. 29 Dachi, vyuni vivili vijoko vikásumiswa chihi kwa dihela kadiki?
Henga wala nanga chuni chimo chîhwa bila Atata wenu Nnungu kutamwa.
30 Henga mwenu ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu àniimala. 31 Bahi
munayope, kwa kuva, mwenu nni mma maana namene kupunda vyuni
vyohe.

---

† **10:14** Chitendo achino cha Vayahudi kulipumunanga litutunga mmadodo, chilandana na nnyambo wa Vamakonde pavahaula kuva, nangu ìnikalava mwalehu. ‡ **10:25** Matayo àlembile Belisebuli, lina litumîke kumwamba Nanchindenga. Nchitabu cha Matayo 12:24 na Mako 3:22 na Luka 11:15, yònekana kuva vanu vanji váhawile kuva Yesu àtumila dimongo dyanga Belisebuli.

32 Munu woheyo anguyambukîla nangu muyo mwa vanu kuva, nang'e
nni wang'une, na nangu nguchininnyambukile muyo mwa Atatangu avêle
kulihunde. 33 Henga munu woheyo ambengukâna nangu muyo mwa vanu,
na nangu nguchininkane muyo mwa Atatangu avêle kulihunde."

Yesu àida na kuhapukana
(Luka 12:51-53, 14:26-27)

34 "Munatende kuva nangu ngùidile unapelekeja amani pachilambo.
Nanga, nangu nikáidile unapelekeja amani ila ihapukani. 35 Kwa kuva,
nangu ngùidile unavatenda vanu vahapukane.
'Mwana wa chilume àmbehapukana na atatake,
mwana wa chimahe àmbehapukana na anyokwe,
na nkangalombwa àmbehapukana na nkawake.
36 Na amongo va munu vàmbekuva avala va nng'ande mwake.'§
37 Munu woheyo antâmwa atatake au anyokwe kupunda changutamwa
nangu, aneyo akálembelewa kuva nkúhundwa wangu. Na munu woheyo
antâmwa mwanawe kupunda changutamwa nangu, aneyo akálembelewa
kuva nkúhundwa wangu. 38 Na munu woheyo akátamwa kuunyakula nsal-
aba wake na kuva tayali kuhwa ing'anya yang'une, aneyo akáfala kuva
munu wangu. 39 Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda
changutamwa nangu, akambekuva na umi ukee na ntululilo, henga munu
akubâli kuhwa ing'anya yang'une, achiave na umi ukee na ntululilo."

Dinujo
(Mako 9:41)

40 "Ampwechelânga mwenu, àngupwechelela nangu, na ayula angup-
wechelêla nangu, àmpwechelela ayula ángutumîle. 41 Munu ampwechelêla
nabii, ing'anya ya kuva nang'e nni nabii, àmbepata dinujo dilandâna na
dya nabii ayula, na munu ampwechêla munu atênda lalalembela Nnungu,
ing'anya ya kuva nang'e nni munu atênda lalalembela Nnungu, àmbepata
dinujo dilandâna na dya munu atênda lalalembela Nnungu. 42 Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambemwîng'a yumo wa ava vajoko,
chikombe cha medi ladidimîla, ing'anya ya kuva nang'e nni nkúhundwa
wangu, munu aneyo àmbepata dinujo dyake."

11

Yesu na Yohana Nkúbatisa
(Luka 7:18-35)

1 Yesu pamalidile uvalaija vakuhundwa vake kumi na mbili, nkuuka
anepo nkuhwena unahunda na kuvahubilila vanu kudimanga dya chil-
ambo cha ku Galilaya.
2 Yohana Nkúbatisa pánavele nnilungu, nkupilikana lachitendanga
Yesu Kilisto, bahi Yohana nkuvatuma vakuhundwa vake kwanga Yesu,
3 vakammuje kuchidoni, "Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulîka kuva
àvenkwida au tunnolele yunji?" 4 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Uyang'ana,
hwena mukannyaulile Yohana àlalá lamupilikene na kulona, 5 vanu vaputêle
meho vàvenkulola na vikwava vàvenkuhwena na vavêle na mangundula
vànalama na mimwidi vàvenkupilikana na vanu vahwîle vànafufuka na
amahuvani vànahubiliwa Malove Lambone. 6 Wasa munu ayula akáleka
kungukulupila nangu ing'anya ya àlalá langulatenda."

§ **10:36** Mika 7:6

7 Vakuhundwa vanga Yohana pavachiuka, Yesu nkutandilika kulahaulila
makuwa la vanu habali dyanga Yohana wachidoni, “Dachi, pamupite
kulilanga unannola Yohana, múlolela muchone chani? Dachi, mútenda
àmbekuva muchi imbalu itikînywa na mpapa? Nanga! 8 Bahi ikànave uchocho,
vino mwapite unalola chani? Munu awête dinguwo dikatapele? Nanga,
akee uchocho! Vanu vawâla dinguwo dikatapele vaikâla n'ding'ande dya
chifalume. 9 Bahi nguhaulile, mwapite unalola chani? Dachi, mwapite
unannola nabii? Elo! Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, umummwene ni
nkulu kumpunda nabii.
10 Yohana njo n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe, Nnungu pachi-
haula kuchidoni,
‘Nangu nìmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.’*
11 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, muvanu vavelekwejîje na mmahe, nanga
munu nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. Henga ayula avalangîwa kuva
n'joko kupunda vammalele mu Ufalume wa Nnungu, aneyo njo nkulu
kumpunda Yohana Nkúbatisa. 12 Kutandikila maduva lachihubili Yohana
Nkúbatisa mpaka hambi, vanu vànautahuka namene Ufalume wa Nnungu, na
vanu vakálee isungu vànalinga kuuhavila kwa dimongo. 13 Kwa kuva, kabla
Yohana Nkúbatisa akànambikamola, Sheliya ya Musa na manabii vánilauja
kuyamba mahiku alano. 14 Na ikàva mùnahulula kukulupila, bahi Yohana
njo Eliya uvachinnyaula manabii kuva àmbeida. 15 Avêle na makutu la
kupilikana, apilikane!
16 Dachi, nivalandanye na chani vanu va chívelèkwà achino? Vàlandene na
vavana vaikalênge kusakoni uvavahaulila vavana avao kuva,
17 ‘Twanimwombelanga vimbeta, henga nanga pamunavinite!
Twaniimba dihimu dya kulikutangila, henga nanga pamunakutile!’
18 Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa àniida, nang'e àjukile chihi munu wa kufunga-
funga na wala akákumbila divayi, henga vanu vàhaula kuva, ‘Yohana àvele
na nanndenga.’ 19 Henga Mwana wa Munu àniida, walya na kukumbila,
henga vanu vàhaula kuva, ‘Ayu munu nni nkúlya uwamba na nkúkalewa,
nnyanjawavo vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi!’ Henga lúnda lwa
Nnungu lùmaihwa kuva lwambone kupitila vitendo vya vanu vavêle na lúnda
anelwo.”

Dimanga dya vanu vakákulupila (Luka 10:13-15)

20 Anepo Yesu nkutandilika kuvaduma vanu va dimanga dyanatendile
masaibu lohe, ing'anya nanga pavanalekile kutenda masambi wachidoni,
21 “Ole wenu mwenu mmanu mma kuimanga ya Kolasini! Ole wenu
mwenu mmanu mma imanga ya Betisaida! Kwa kuva, ikàchiva masaibu
latendêke kwenu mwenu, ulatendeka kuimanga ya Tilo na ku Sidoni,
vanu vake vakaniwala magunila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva
vànileka kutenda masambi. 22 Henga nangu nìnnyaulila kuva, liduva lya
hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va
ku Tilo na ku Sidoni. 23 Na mwenu mmanu mma imanga ya Kapelin-
aumu, dachi mùtenda kuva mùmbekwejwa mpaka muha kulihunde? Nanga,
mùmbesulupuhwa mpaka pachinu pavanu vahwîle! Kwa kuva, kuikave ma-
saibu latendêke kwenu mwenu, lakàchitendeka ku Sadoma, vanu va imanga

* **11:10** Malaki 3:1

aneyo vakàvechinkupwawa mpaka nelo. 24 Henga nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu va imanga ya ku Sadoma."

Idang'ana kwang'une nguchininnyeweleje
(Luka 10:21-22)

25 Upala Yesu nkutangola kuchidoni, "Atata, Nang'olo wa kulihunde na pachilambo, nakulombolela kwa kuva, vitukutuku anevyo ùvapihite vanu vavêle na lúnda na vavêle na elimu, nkuvahunukulila vanu vavêle na mitima ivêle muchi vana vajoko. 26 Elo Atata, kwa kuva njo chukatapaliwije wako."

27 Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Atatangu àngupele vitukutuku vyammalele. Nanga munu ammaîte Mwana ikànave chihi Atata, na wala nanga munu ammaîte Atata ikànave chihi Mwana chalumo na munu woheyo wantandwele Mwana kunnyunukulila. 28 Idang'ana kwang'une mmanu mmammalele muhopedile namene na kutemwa na misigo iidopa, nangu nguchinimpumulije. 29 Mukubali kulojwa na nangu malinga chalojwa ung'ombe akàhungwa likongwa, na mulapapate mahundo langu kwa kuva nangu nni mpole na ngùvele na ntima wa kulisulupuha, na mwenu muchimupumulijwe mmitima yenu. 30 Kwa kuva, likongwa lyangu likápwateka, na nsigo wangu unapeyapeya."

12

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela
(Mako 2:23-3:6, Luka 6:1-11)

1 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu ápita n'dindila dya mmawelu la ngano. Na vakuhundwa vake vávele na indala, nkutandilika kupulula ngano na kutang'una. 2 Mafalisayo pavalawene anelo, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Lola, vakuhundwa vako vàtenda àlalá lakáluhusiwije na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelela."

3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, mwenu nanga pamusomile chanatendile Nfalume Daudi nang'e pamo na vavake pavanavele na indala? 4 Nang'e áingidile pa Ing'ande yanga Nnungu. Nang'e na vavake nkulya mikate ihumîjwe kwanga Nnungu, ikanava nanga painaluhusiwije na Sheliya ya Musa kuliwa na munu yunji ila makuhani weka. 5 Dachi, mukánambisoma mu Sheliya yanga Musa kuva Liduva lya Kuyewelela makuhani vànailumula Sheliya kwa kukola madengo mu Ing'ande yanga Nnungu? Henga nanga munu avasitâki kuva vàilumwile sheliya ya Liduva lya Kuyewelela. 6 Hambi nìnnyaulila kuva, apano pàvele munu nkulu kupunda Ing'ande yanga Nnungu. 7 Malemba Lanaswe làhaula kuva, 'Ngùlembela muvalanguje vanji chididi, akee unguhumija chihi sadaka.'* Mukàchimala mana la malove anelo, mukánavahukumu vanu vakávele na makosa. 8 Kwa kuva, Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela."

9 Yesu nkuuka anepo, nkuinjila muing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu, 10 anemwo múvele na munu yumo ánavele na nkono udidimenge. Vanu nkummuja Yesu kuchidoni, "Dachi, Sheliya ya Musa ìnaluhusu unnamya munu Liduva lya Kuyewelela?" Vanu vámmujije uchocho uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki.

---

* **12:7** Oseya 6:6

11 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munu ntwani mmwenu akámbenkamula
na kunnyumya ungandolo wake, akàinjila nnipondo, Nniduva lya
Kuyewelela?” 12 Bahi munu njo wa mana namene kupunda ungandolo!
Na Sheliya yetu ìnatuluhusu tutende lambone Nniduva lya Kuyewelela.
13 Anepo nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako.”
Nang'e nkuunyoloja, naunang'o nkulama, nkuva umi muchi unji.
14 Henga avala Mafalisayo nkuhuma pawelu, nkuva uvaujana namuna
chivambemmwalala Yesu.

Ntumishi atandolwejîje na Nnungu

15 Akuno Yesu amaîte anelyo livakudungidile, nkuuka anepo pachinu,
na vanu vohe nkumpapata. Na nang'e nkuvalamya vagonjo vammalele.
16 Nkuvalimbija vanannyaulile munu woheyo habali dyake. 17 Átendile
uchocho uchinga latimile malove lanatangwele Nnungu kupitila kwanga
nabii Isaya kuva,
18 “Ayuno njo ntumishi wangu unintondwele,
unguntamwa, na ntima wangu unikatapaliwa nawe.
Nìmbemmika Umumu wangu nkati mwake,
nanang'e àmbevayanjajija hukumu yangu vanu va vilambo vyammalele.
19 Akámbepwatana na munu, na wala akámbenyokonya,
na nanga munu ambepilikâna lidi lyake mmadila.
20 Akámbevabaniha avala vadabadânga,
na wala kuvapweteha avala vakávele na dimongo,
àmbetenda uchocho mpaka pámbeitenda haki itawale.
21 Na vanu va vilambo vyammalele vàmbelisingila nang'e.”†

Yesu na Nanchindenga (Mako 3:20-30, Luka 11:14-23)

22 Anepo vanu nkumpelekejija Yesu munu anavele na nanndenga anan-
tendile aputale meho na kuva bubu. Yesu nkummusa nanndenga kwanga
ayula munu, nkuhulula kutangola na kulola. 23 Makuwa lammalele la
vanu nkukangana uvachidoni, “Dachi, ìnahululika kuva ayu nni N'dukuluwe
Nfalume Daudi, utuchinnolela?” 24 Henga Mafalisayo pavapilikene anelo,
nkuhaula kuchidoni, “Munu ayu àvausa anamindenga kwa kuhululihwa na
Nanchindenga,‡ nkulu wa anamindenga.”
25 Akuno Yesu alamaite lavachiliuja mmitima yavo, nkuvahaulila kuchi-
doni, “Ufalume wohewo ulumbâna wene kwa wene, ùmbematoka, na imanga
yoheyo au kaya yoheyo ililumbânya yene ikambekwimila. 26 Ikàva Nanchin-
denga àmmusa nanndenga, bahi nang'e àlilumbanya mwene. Dachi, ufalume
wake ùmbekwimila dachi? 27 Mwenu mùhaula kuva nangu ngùvausa ana-
mindenga kwa kuhululihwa na Nanchindenga§, dachi, nnani avêng'a vanu
venu dimongo dya kuvausa anamindenga? Bahi vanu venu mmene njo
vambennyukûmu mwenu ing'anya ya malove lamutangwele. 28 Henga ikàva
nangu nìvausa anamindenga kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu, bahi
mumale kuva Ufalume wa Nnungu ùnimwidilanga.

---

† **12:21** Apano Matayo àlembile “vàmbelisingila mulina lyake.” Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ívele na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kulisingila mulina lyake ìvele na mana ya kulisingila mwene, na akee chihi kulisingila lina. ‡ **12:24** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25. § **12:27** Mana la Belisabuli, lola Matayo 10:25.

29 Nanga munu ahulûla kuinjila muing'ande ya munu avêle na dimongo
nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka àtandilike kunnyunga mididi hoti.
Anepo njo pambehulula kumpakanyola vitukutuku vyake.
30 Munu woheyo akávele pamo na nangu, aneyo ànangutahuka, na munu
woheyo akákunganya pamo na nangu, aneyo ànamwadilihanya. 31 Bahi
nangu nìnnyaulilanga kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo na kufulu
dyavo dinji, henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe, akambesame-
hewa. 32 Munu woheyo ambentangolêla malove lahakalenge Mwana wa
Munu achiasamehewe, henga ambenkufûlu Umumu Wanaswe akambe-
samehewa, mmaduva alano na laida."

Nnandi na vihepo vyake
(Luka 6:43-45)

33 "Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake. Kwa kuva, nnandi wambone ùpa
vihepo vyambone, na nnandi ukee wambone ùpa vihepo vikee vyambone.
34 Mwenu nni mmana mma nachihungo! Mùhulula dachi kutangola malove
lambone akuno mitima yenu ikávele yambone? Kwa kuva, munu àtongola
àlalá laumbêle muntima mwake. 35 Munu avêle na ntima wambone àhumya
vitukutuku vyambone kuhaloka muvyambone vyakondije muntima wake
wambone, na munu akávele wambone àhumya vitukutuku vikee vyambone
kuhaloka muvitukutuku vikee vyambone vyakondije muntima wake ukee
wambone.
36 Henga nangu nìnnyaulila kuva, liduva lya hukumu, vanu vàmbeyang'ula
ing'anya ya kila lilove likávele lyambone livatangwele. 37 Kwa kuva, kila
munu àmbevalangiwa kuva wambone au kuhukumiwa asabu kupapatana na
malove lake."

Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa vàlembela valangujwe chi-
maiho
(Mako 8:11-12, Luka 11:29-32)

38 Anepo Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkunnyaulila Yesu
kuchidoni, "Nkúhunda, hwetu tùlembela utulanguje chimaiho cha lisaibu."
39 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà
cha vanu vakákulupika kwa Nnungu na cha vanu vakútenda masambi, njo
mana mùlembela ninnangujange chimaiho, henga nanga pamumbelangu-
jwa chimaiho chohecho ikànave chihi achila cha nabii Yona. 40 Malinga nabii
Yona chanaikele maduva matatu chilo na muhi nnitumbo lya uhomba nku-
lungwa, nni chiilembekuva kwanga Mwana wa Munu, àmbeikala maduva
matatu chilo na muhi, pahi chilambo. 41 Nniduva anelyo lya hukumu, vanu
va ku Ninawi vàmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva
vànikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vánilekanga kutenda masambi
ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele munu yumo nkulungwa
kumpunda nabii Yona! 42 Na liduva lya hukumu, malukiya wa kusini, wa
chilambo cha Sheba àmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva
vànikosela. Kwa kuva, nang'e ániida kuhaloka chilambo cha kulehu kwida
unapilikanila malove la lúnda la Nfalume Selemani, na apano pàvele munu
yumo nkulungwa kumpunda Nfalume Selemani."

Kuuya kwa nanndenga
(Luka 11:24-26)

43 "Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka pachinu
pakávele medi wataha pachinu pakuyewelela, henga nanga papata.

44 Anepo àlihaulila mwene muntima kuva, ‘Nìmbeuya kuing'ande yangu inguilekile.’ Na páùyà, àikoja ikaikalìwà, ipyailiwìjè na kila chinu chivikwìjè saana. 45 Anepo ànauka nkunavatwala anamindenga avake saba vabaya kumpunda nang'e, na vammalele vànahwena nkumwenda aneyo munu. Na hali ya kuntululilo ya munu aneyo ìiva ibaya kupunda hali yake inandi. Uvila njo chiimbekuva kwa vanu vachívelèkwà achino chihakalenge.”

Ayuvake na vanung'unuvake Yesu
(Mako 3:31-35, Luka 8:19-21)

46 Yesu pachitangola na likuwa lya vanu, anyokwe pamo na vanung'unuvake váimidile pawelu uvanninda valonjele nawe. 47 Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anyoko pamo na vanung'unuvako vàimidile pawelu, vàlembela valonjele na wako.” 48 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kwani nnyuwangu njo nnani na anung'unuvangu ni vanani?” 49 Anepo Yesu nkuvaolotela nkono vakuhundwa vake, nkuhaula kuchidoni, “Avano apano njo ayuvangu na vanung'unuvangu! 50 Kwa kuva, munu atênda lalalembela Atatangu avêle kulihunde, aneyo njo nnung'unwangu na nnumbwangu na nnyuwangu.”

13

Nfano wa nkúpanda
(Mako 4:1-9, Luka 8:4-8)

1 Liduva ulyolyo Yesu pahumidile pawelu, nkuuka nkuhwena unaikala kunyenje litanda. 2 Makuwa makulu la vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele muingalava ínavele nnitanda, nkuikala. Na vanu nkuva vaimidìlè kunnyangi. 3 Anepo Yesu nkuvahaulila vitukutuku vyohe kwa mifano wachidoni,

“Pilikanila! Nkúpanda ápite unapanda dimbeyu. 4 Pánavele nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela nndila, vyuni nkuhaloka nkudidadola. 5 Na dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle na mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki. 6 Liduva palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahi namene, bahi nkuyumanga. 7 Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle miva, nkumela, miva nkukulumuka na kuidingila aila mitipu. 8 Na dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata, na ulongo anewo nkupundya kuhumya mafuno myanda myamoja au sitini au salasini, kupunda dimbeyu adila dipandwîje. 9 Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

Ing'anya ya kutumila mifano
(Mako 4:10-12, Luka 8:9-10)

10 Vakuhundwa vake nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, “Mwadachi ùlonjela na vanu kwa kutumila mifano?” 11 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnijaliwa kudimala disili dya Ufalume wa Nnungu, henga vanang'o nanga pavanajaliwije. 12 Kwa kuva, munu avêle na chinu àmbeyenjejwa ààve na vyohe, henga ayula akávele na chinu, ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa. 13 Njo mana ngùtangola navo kwa mifano, kwa kuva kulola vànalola, henga nanga chivachona, na kupilikanila vanapilikanila, henga nanga pavapilikana na wala kwelewa. 14 Kwa vanang'o, kuva uchocho nni kutimìsa malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

‘Kupilikana mùmbepilikana, henga mukambekwelewa.
Na kulola mùmbelola, henga mukambekameka.
15 Kwa kuva, mitima ya ava vanu ìninonopa,
na makutu lavo làna idopa kupilikana,
na meho lavo vànionija.
Kuikavele ikàva uchocho, vakanilola kwa meho lavo,
na vakanipilikana kwa makutu lavo,
na vakanikameka kwa mitima yavo,
na vakaningulaukila,
nanani nikanivalamya.’

16 Henga wasa mwenu, kwa kuva meho lenu lanaloleha saana, na makutu lenu lanapilikaniha saana. 17 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, manabii vohe na vanu váchitèndà lalalembela Nnungu, vánilembela kulona lamulona mwenu, henga nanga pavanalawene, na vánilembela kulapilikana alano lamupilikana mwenu, henga nanga pavanalapilikene.”

Yesu àtana chiulanda nfano wa nkúpanda (Mako 4:13-20, Luka 8:11-15)

18 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu pilikanila chiulanda nfano wa nkúpanda. 19 Vanu vapilikâna lilove liyâmba Ufalume wa Nnungu bila kwelewa, avano vàlandanywa na amula nndila mudimatokedile adila dimbeyu. Nanchindenga ànaida na kuchiusa achila chipandwîje mmitima yavo. 20 Na pachinu pavêle mayanga-mayanga padimatokedile adila dimbeyu, anepo pàlandanywa na vanu valipwechelêla lilove kwa kulihangalalila, 21 henga kwa kuva anelyo lilove nanga palyenda mmitima yavo muchi chidikatita dinyiya pachinu pavêle mayanga, vanu anevo vàlikamulila chihi kwa uhiku kadiki alila lilove liyâmba Ufalume wa Nnungu, na kukàida kulaga au kubanika ing'anya ya alila lilove, upala vànahochejwa. 22 Na pachinu pavêle miva, apala padimatokedîle adila dimbeyu, anepo pàlandanywa na vanu valipilikâna anelyo lilove, henga lipamba lya pachilambo na kukumbika na dimali, anevyo vìnalidingila anelyo lilove lipandwîje mmitima yavo, nkuva chihi nanga kuhumya mafuno. 23 Na pachinu pavêle ulongo wa matapata, apala padimatokedîle adila dimbeyu, anepo pàlandanywa na vanu valipilikâna lilove anelyo na kulyelewa, vanu anevo vànapundya kuhumya mafuno, yumo myanda myamoja na yunji myanda sitini na yunji myanda salasini, kupunda dimbeyu adila dipandwîje.”

Nfano wa lukwekwe

24 Yesu nkuvahaulila vanu kavila nfano unji wachidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu apandîle dimbeyu dyambone mmwelu mwake. 25 Henga vanu pavanalele luwono, nkuida mmongo wake nkùpanda lukwekwe ching'ati ngano, nkuuka. 26 Ngano paitandilike umela na kutumbuka dinumbu, nkwonekana na lukwekwe amula mmwelu. 27 Bahi vatumishi va mwene welu nkummwenela mwene welu, nkunnyaulila kuchidoni, ‘Nang'olo, tenda úpandile dimbeyu dyambone mmwelu wako? Hambi lukwekwe lùhaleke kwachi?’ 28 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, ‘Mmongo wangu njo atendîle uchocho.’ Vatumishi vake nkummuja kuchidoni, ‘Dachi, unalembela tuhwene tukaludabole?’ 29 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, ‘Nanga, munadabole, uyopa munadabola kumo na ngano. 30 Vilekange

vyammalele vikulumuke pamo mpaka lichela. Anepo njo panimbevahaulila vakúfuna kuva, tandilika kudabolanga lukwekwe na kuluhunga matunji na mulutaye mmoto, koka muilokotanye ngano na kuivika nnikangala lyangu.' "

Nfano wa imbeyu ya haladali na nfano wa hamila (Mako 4:30-34, Luka 13:18-21)

31 Yesu nkuvahaulila kavila nfano unji wachidoni, "Ufalume wa Nnungu ùlandana na imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo, nkuipanda mmwelu mwake. 32 Imbeyu yêne, nni inyoko upunda dimbeyu dyammalele, henga nnandi wake paukulumuka ùùva nkulungwa kupunda milandi yammalele ya imbowa ya mmwelu wa bustani, ata vyuni vànahulula chihi kudenga vitehi n'dinavi dyake."

33 Yesu nkuvahaulila nfano unji kavila wachidoni, "Ufalume wa Nnungu ùlandana na hamila yanatwete mmahe yumo, nkuikundanya na uhu wohe wa ngano, na lidonji lyammalele nkuumuka."

34 Alano lammalele, Yesu ánilahaulila makuwa la vanu kwa mifano. Na nanga chinu chanavahaulidile bila kutumila nfano, 35 uchinga litimile lilove lyanatangwele nabii kuva,

"Nìmbetangola navo kwa mifano,
na nìmbevahaulila mambo lapihîke, kutandikila kuumbwa kwa chilambo."

Yesu àtana chiulanda nfano wa lukwekwe

36 Anepo Yesu nkulaleka makuwa la vanu, nkuinjila nng'ande. Vakuhundwa vake nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, "Tuhaulile chiulanda aula nfano wa lukwekwe mmwelu."

37 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ayula apandîle adila dimbeyu dyambone nni Mwana wa Munu. 38 Aula welu ni chilambo, na adila dimbeyu dyambone ni vanu va mu Ufalume wa Nnungu, na alula lukwekwe ni vanu vanga Ibilisi, ayula nkútenda lahakalenge. 39 Na mmongo apandîle alula lukwekwe ni Ibilisi, na lichela ni ntululilo wa chilambo, na vakúfuna ni malaika. 40 Bahi malinga chiludobolewa lukwekwe na kuyochwa mmoto, nni chiimbekuva ntululilo wa chilambo. 41 Mwana wa Munu àmbevatuma malaika vake vàuse kuhaloka mu Ufalume wake kila chinu chitênda vanu vatende sambi, pamo na vanu vammalele vatendânga lahakalenge, 42 na kuvayaha nnitungulu lya moto, aneko nni kuvambekuta na kuhaya meno. 43 Anepo njo vanu váchitenda lalalembela Nnungu pavambeng'anyima muchi liduva mu Ufalume wa Atatawavo. Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!"

Nfano wa dimali dipihîjwe na nfano wa lulu

44 "Ufalume wa Nnungu ùlandana na lichehe lya dimali dya isabu ing'ulu linapihijwe mmwelu. Munu yumo paliwene, nkulipiha kavila. Nkuuka anepo wahangalala, nkuhwena unasumisa vitukutuku vyammalele vyavenavyo, nkunausuma aula welu.

45 Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na nkúchuusa yumo, atâha lulu dyambone. 46 Payonite lulu ya samani ing'ulu, nkuhwena unasumisa vitukutuku vyammalele vyavenavyo, nkunaisuma aila lulu."

Nfano wa lwau

47 "Kavila, Ufalume wa Nnungu ùlandana na lwau luvatadile m'bahali, nkuupa dihomba dya kila namuna. 48 Dihomba padyombele nnwau, vanu nkuutangila lwau kunnyangi, nkuikalanga, nkuditandolela dihomba dikatapele mmakalala, na adila dihakalenge nkudiyaha. 49 Uvila njo chiimbekuva

ntululilo wa chilambo. Vàmbehaloka malaika na kuvahapula vanu váchitèndà lahakalenge kuhaloka kwa vanu váchitèndà lalalembela Nnungu. 50 Anepo anevo vanu váchitèndà lahakalenge vàmbeyahwa nnitungulu lya moto, aneko njo kuvambekuta na kuhaya meno."

Vitukutuku vyahambi na vyakala

51 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mùnivimala vitukutuku anevyo vyammalele?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Elo." 52 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Bahi kila nkúhunda Sheliya ya Musa ààva nkuhundwa mu Ufalume wa Nnungu, aneyo àlandana na munu, mwene ing'ande ahûmya vitukutuku vyahambi na vyakala kuhaloka nnichehe lyake lya kukondidya dimali dya isabu ing'ulu."

Vanu va ku Nasaleti vànnyita Yesu
(Mako 6:1-6, Luka 4:16-30)

53 Yesu pamalidile kuhaula mifano aneyo, nkuuka pachinu anepo, 54 nkuhwena ku Nasaleti chijiji cha kwave. Nkutandilika kuvahunda vanu muing'ande yavo ya kunnyuwila Nnungu, na vanu nkukangana uvachidoni, "Ayu munu apête kwachi lúnda alu na dimongo dya kutenda masaibu? 55 Kwani ayu akee ayula mwana wanga fundi selemala? Na anyokwe akee ayula uvanchema Maliya na anung'unuvake akee anga Yakobo na Yusufu na Simoni na Yuda? 56 Dachi, na alumbuvake vammalele akee vatuikanavo apano petu? Dachi, àlapete kwachi alano lammalele?" 57 Bahi vanang'o nkunsunalila. Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nabii nanga kwakapata eshima ikànave chihi nkaya yake na kwa alangavake." 58 Bahi Yesu nanga panatendile masaibu lohe, ing'anya nanga pavanankulupidile.

14

Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa
(Mako 6:14-29, Luka 9:7-9)

1 Mmaduva anelo, Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu. 2 Nkuvahaulila vatumishi vake, "Munu ayu nni Yohana Nkúbatisa, ànifufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle, njo mana dimongo dya masaibu dìkola madengo nkati mwake."

3 Helode njo analaijîje Yohana akamulwe na kutaywa nnilungu, ing'anya yanga Helodiya, n'jawe Filipo, nnung'une wake mwene. 4 Kwa kuva, Yohana ánnyaulidile Helode kuchidoni, "Ikáluhusiwa wako kwikalana na mmahe aneyo!" 5 Helode álembela ammwalale Yohana, henga ávayopile vanu, kwa kuva, kwa vanang'o Yohana ávele nabii.

6 Paikamwele sikukuu ya kuvelekwa kwanga Helode, mwali wanga Helodiya ánivina muyo mwa vayeni nkunhangalaja Helode. 7 Bahi Helode nkumwahidi ayula mwali kuva achiamwing'e chohecho chambeyuwa. 8 Anyokwe ayula mwali nkunnyaulila chinu chakuyuwa. Ayula mwali nkunnyaulila Nfalume Helode kuchidoni, "Idanawo nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa." 9 Nfalume nkuva nnihindambi, henga kwa kuva ániahidi na ing'anya ya avala vayeni apala paing'ole, nkulaija vamwing'e. 10 Bahi Nfalume Helode nkulaija Yohana acheketwe muti nnilungu. 11 Nkuida na muti wanga Yohana nsahani, nkumwing'a ayula mwali, nang'e nkumpelekejija anyokwe. 12 Vakuhundwa vanga Yohana nkuida, nkuutwala mmili wake, nkuusika. Anepo, nkuhwena unannyaulila habali aneyo Yesu.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapundîle alufu nnyano (Mako 6:30-44, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)

13 Yesu papilikene habali dyanga Yohana, ániuka apala, nkukwela muingalava, nkuhwena weka pachinu pakávele na vanu. Na vanu pavapilikene, nkummwenela kwa madodo uholoka kudimanga. 14 Yesu pasulupwike muingalava, nkulyona likuwa likulungwa lya vanu, nkuvavikila chididi, nkuvalamya vagonjo vavo.

15 Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa vake nkummwenela, nkunnyaulila, “Apano patuvele ni palilanga na hambi liduva lìniswa. Bahi valaile vanu uchinga vahweneng'ane kuvijiji vakalisumile chakulya.” 16 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vanang'o vakálembelewa vahweneng'ane. Veng'e mwenu chakulya.” 17 Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Hwetu tùvele chihi na mikate nnyano na ahomba vavili.” 18 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idanavyo apano.” 19 Nkuvahaulila vanu vaikalange muukoka. Nkùtwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate, nkuveng'a vakuhundwa vake, vakuhundwa nkuvayavanyija vanu. 20 Vanu vammalele nkulyanga na kusiba. Vakuhundwa nkulokotanga maisalilo, nkwombaja makalala kumi na mbili. 21 Vanu vanalile vávele valume alufu nnyano, bila kuvavalangila vamahe na vavana.

Yesu àonga muha medi (Mako 6:45-52, Yohana 6:15-21)

22 Upala, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakwelange muingalava, valongolele kung'ambo litanda, akuno nang'e walalaila makuwa la vanu. 23 Pávalaidile vanu, nkukwela nnichinga weka unayuwa. Chinalyulo, nang'e ávele chihi weka aneko, 24 na uhiku anewo ingalava ívele ihwikìlè ching'ati litanda, akuno mawimbi ulaipanya aila ingalava, ing'anya lipungo linapunga kuholokela muyo mwavo. 25 Kulyamba, Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake akuno waonga muha medi. 26 Vakuhundwa vake pavammwene waonga muha medi, vániyopa namene, nkuhaula kuchidoni, “Ali lindelya!” Nkukuta ding'uto kwa kuyopa. 27 Upala, Yesu nkuhaula, “Likamye ntima, munayope nni nangu!” 28 Petulo nkunnyaulila Yesu, “Nang'olo, ukava njo wako, nguhaulile ngwonge muha medi nguide ukwokwo.” 29 Yesu nkunnyaulila, “Ida.” Bahi Petulo nkuhuma muingalava, nkwonga muha medi, nkummwenela Yesu. 30 Henga palyonite alila lipungo ulipunga namene nkuyopa, nkutandilika kutitimila, nkukuta ding'uto wachidoni, “Nang'olo, ngupohe!”

31 Upala, Yesu nkunyoloja nkono wake, nkunkamula nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùvele na ing'ulupa inyoko. Mwadachi, ukákulupila kuva nahulula ukutenda wonge muha medi?” 32 Apala, nkukwelanga muingalava na lipungo nkunyalala. 33 Na vammalele vánavèlè muingalava nkuntindivalila malundi, nkuhaula kuchidoni, “Muhiu wako nni Mwana wanga Nnungu.”

Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti (Mako 6:53-56)

34 Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo cha ku Genesaleti. 35 Vanu va pachinu anepo pavammaite kuva ayu nni Yesu, nkuyanjaja habali nchilambo chammalele cha ku Genesaleti. Vanu nkumpelekejija Yesu vagonjo vammalele, 36 nkunnyuwa namene van'guse kananga lupepe lwa lijoho lyake. Na vammalele vanan'gusije vánilama mwalehu.

15

Mambo lantênda munu ààve najisi (Mako 7:1-23)

1 Bahi Mafalisayo vanji na vakúhunda Sheliya ya Musa uholoka ku
Yelusalemu, nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, 2 “Mwadachi
vakuhundwa vako vakálakamula mahundo la mihambo ivatulekedile
anyakala vetu? Kwa kuva, nanga pavakalava medi mmakono kabla ya
kulya!” 3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwadachi na mwenu muleka
kudikamula amuli dya Nnungu ing'anya ya mahundo la mihambo yenu
mmene? 4 Kwa kuva, Nnungu átele kuchidoni, ‘Mweshimu atatako na
anyoko,’ na ‘Munu antongolêla atatake au anyokwe malove lahakalenge
àlembelewa awalalwe’. 5 Henga mwenu mùhaula kuva akee lasima
munu kumweshimu atatake, na mùhunda kuva munu ànahulula chihi
kunnyaulila atatake au anyokwe kuva ‘Chinu chichichi chikwing'e faida,
ngùchihumije sadaka kwa Nnungu.’ 6 Anecho nni chimuleka lilove lyanga
Nnungu ing'anya ya kupapata mahundo la mihambo yenu mmene.
7 Mmakulilambilila mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu,
panalembile malove la Nnungu lahaûla kuva,
8 ‘Ava vanu vàngweshimu chihi pakanya,
henga mitima yavo ìvele kulehu na nangu.
9 Kungwabudu kwavo kukee mana,
kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’ ”

10 Bahi Yesu nkulichema alila likuwa lya vanu nkuvahaulila kuchidoni,
“Pilikaniha saana, mumale! 11 Chinu chintênda munu kuva najisi muyo mwa
Nnungu chikávele achila chênda pakanya, ila malove làhuma nkati mwanga
munu njo lantênda kuva najisi.”

12 Vakuhundwa vake nkummwenela, nkummuja kuchidoni, “Dachi, ivi
unimala kuva Mafalisayo vànivisa pavapilikene malove anelo?” 13 Yesu nku-
vayang'ula kuchidoni, “Kila nnandi wakaupandile Atatangu wa kulihunde,
umbedobolewa. 14 Valekange! Vanang'o nni vakúlodya vaputêle meho,
vavalôdya vakúputala avao. Munu aputêle meho akànnodya wakuputala
nnyake, vammalele vavili vàmatokela nnipondo.” 15 Petulo nkuhaula kuchi-
doni, “Tuhaulile mana la nfano anewo.” 16 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi,
mpaka hambi na mwenu nkámaite? 17 Dachi, mukámaite kuva kila chinu
chênda nkanya, chìhwena nnitumbo na lukoto nkunachiyapuka? 18 Henga
malove lahûma nkanya, làhaloka muntima, na anelo njo lantâya munu un-
ajisi. 19 Kwa kuva, muntima mwanga munu mùhuma mawaso lahakalenge
na kuwalala na kulala ugoni na usalati na kwiva na ushahidi wa kulambila
na kuntongolela munu lahakalenge. 20 Anelo njo lantênda munu àave najisi.
Henga kulya chakulya bila kukalava makono kukántenda munu àave najisi.”

Ing'ulupa yanga mmahe wa ku Kanaani (Mako 7:24-30)

21 Bahi Yesu nkuuka pachinu anepo, nkuhwena kuchilambo chivêle
pepi na dimanga dya ku Tilo na ku Sidoni. 22 Bahi nkuhaloka mmahe
yumo Nkanaani achiikala chilambo anecho, nkukuta, akuno wachidoni,
“Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, ngùvikile chididi! Kwa kuva,
nanndenga ànannagiha namene mwali wangu.” 23 Henga Yesu nanga
panayangw'ile chinu. Bahi vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkun-
nyaulila kuchidoni, “Nnyaulile ahwene, mana anyakonya chihi watupapata

hwetu.” 24 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngùtumwije chihi kwa
vanu va Isilaeli vavêle muchi angandolo vayahîke.”
25 Bahi ayula mmahe nkuida, nkuntindivalila Yesu malundi, nkuchidoni,
“Nang'olo, nguyangate.” 26 Yesu nkunnyang'ula kuva, “Ikákatapala kutwala
chakulya cha vavana nkuvayelela ang'avanga.” 27 Ayula mmahe nkuchi-
doni, “Elo Nang'olo, henga ata ang'avanga vànalya makombo lamatwêke
pamesa ya nang'olo wavo.” 28 Apala Yesu nkunnyaulila ayula nkongwe
kuchidoni, “Mama, ing'ulupa yako nni ing'ulu! Bahi utendewe muchi
chulembela.” Udisaa udila nanndenga nkummuka ayula mwali, nkulama.

Yesu àvalamya vanu vohe

29 Bahi Yesu nkuuka anepo nkuhwena kunyenje Litanda lya ku Galilaya,
nkukwela nnichinga, nkuikala aneko. 30 Makuwa makulungwa la vanu
nkummwenela uvampelekejija vanu valamêle na vaputêle meho na
vikwava na mabubu na vanu vanji vohe, nkuvavika muyo mwanga Yesu,
nanang'e nkuvalamya. 31 Vanu nkukangana namene pavavonite mabubu
uvatangola na vikwava uvalama na valamele uvahwena na vaputêle meho
uvalola, vanu nkunnombolela Nnungu wa Vaisilaeli.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu ncheche (Mako 8:1-10)

32 Anepo Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni,
“Nangu nìvavikila chididi ava vanu ing'anya vàikele na nangu maduva matatu
vino, na hambi chakulya chìnivahilila. Nanga paikatapala nivaleke vahwe-
neng'ane akuno vadobìlè, uyopa vanadilika nndila.” 33 Vakuhundwa nkun-
nyaulila kuchidoni, “Apano patuvele palilanga. Dachi, tùmbepata kwachi
mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?” 34 Yesu nkuvauja kuchidoni,
“Mùvele na mikate mingapi?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Saba
na ahomba kadiki vadikidiki.” 35 Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange
pahi. 36 Anepo nkuitwala aila mikate saba na avala ahomba, nkunshukulu
Nnungu, nkuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu.
37 Vammalele nkulyanga na kusiba, vakuhundwa nkulokotanya maisalilo,
nkwombaja makalala saba vikulungwa. 38 Na vanalile vávele vanu valume
alufu ncheche, bila kuvavalangila akongwe na vavana. 39 Anepo Yesu
nkuvalaila vanu, nkuinjila muingalava, nkuhwena kuchilambo cha ku
Magadani.

16

Mafalisayo na Masadukayo vàlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu (Mako 8:11-13, Luka 12:54-56)

1 Mafalisayo na Masadukayo nkummwenela Yesu nkunninga avalanguje
chimaiho cha lisaibu chimaîha kuva dimongo dyake dìhaloka muha kuli-
hunde. 2 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Pachikamola chinalyulo, mùhaula
kuva, ‘Uhiku wa nundu ùlembekuva wambone, kwa kuva kumahunde
kwanahuvi.’ 3 Na ulyamba paucha mùhaula kuva, ‘Nelo ìmbetonya imbula
ing'ulungwa ya lipungo kwa kuva kumahunde kùnikunduvala na mahunde
lànidimbya.’ Mwenu mùnahulula kulauja hali ya hewa kwa kuloleha
kumahunde, henga nanga pamuhulula kumala vimaiho vya mahiku alano.
4 Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakákulupika kwa Nnungu
na cha vakútenda masambi, njo mana mùlembela ninnangujange chimaiho,

henga nanga pamumbelangujwa chimaiho chohecho cha lisaibu ikànave chihi achila cha nabii Yona." Anepo Yesu nkuvaleka, nkulihwenela.

Hamila ya Mafalisayo na Masadukayo (Mako 8:14-21)

5 Vakuhundwa pavayombweke litanda, nkuhimukila kuva, vàniluvalila unyakula mikate. 6 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Lyongolelange na mulinyemye na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo." 7 Vanang'o nkuva uvahaulanila kuchidoni, "Àtangola uchocho ing'anya itukanyakwile mikate." 8 Yesu ánimala chivachiliuja, nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mmanu muvêle na ing'ulupa inyoko, mwadachi mùujana ing'anya imukavele na mikate? 9 Mpaka hambi mùkanamala? Dachi, mukákumbukila aila mikate nnyano innavayavidile vanu vapûnda alufu nnyano? Dachi, mwómbajije makalala mangapi la maisalilo? 10 Na aila mikate saba innavayavidile vanu vapûnda alufu ncheche, dachi, múlokotanyije makalala mangapi la maisalilo? 11 Mwadachi mwenu mukámaite kuva nangu nikáchiiyamba mikate? Henga lyongolelange na hamila ya Mafalisayo na Masadukayo!" 12 Anepo vakuhundwa nkumala kuva Yesu nanga pachivahaulila valyongolele na hamila ya mikate, ila valyongolele na mahundo la Mafalisayo na Masadukayo.

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa (Mako 8:27-9:1, Luka 9:18-27)

13 Yesu pakamwele pepi na imanga ya Kaisaliya Filipi, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Dachi, vanu vachidachi, Mwana wa Munu nni nnani?" 14 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Vanu vanji vàhaula kuva wako nni Yohana Nkúbatisa, na vanji Eliya, na vanji Yelemiya au yumo wa manabii." 15 Yesu nkuvauja kuva, "Dachi, na mwenu muchidachi, nangu nnani?" 16 Simoni uvanchema Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Wako nni Kilisto, Mwana wanga Nnungu mumi." 17 Yesu nkunnyang'ula kuva, "Wasa wako Simoni mwana wanga Yona, kwa kuva akee munu akuhunukulidîle, ila mwene Atatangu avêle kulihunde. 18 Wako Petulo, wako nni liyanga likulungwa na muha liyanga alino nìmbetandiliha na kuhweneha likuwa lya vanu vangukulupîla, na kuhwa kukambelilema likuwa anelyo.* 19 Nìmbekwing'a wako mitukulo ya Ufalume wa Nnungu, na lyohelyo lyumbelihunga pachilambo, lìmbehungwa na kulihunde, na lyohelyo lyumbelihungula pachilambo, lìmbehunguliwa na kulihunde." 20 Anepo Yesu nkuvalimbija vakuhundwa vake vanannyaulile munu woheyo kuva nang'e njo Kilisto.

21 Bahi kutandikila anepo, Yesu nkutandilika uvahaulila vakuhundwa vake kuva, àlembelewa ahwene ku Yelusalemu, na aneko vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa vàmbem'baniha namene, vàmbemmwalala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka. 22 Anepo Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika kuntahuka wachidoni, "Mwiko Nang'olo, anelyo wala likambekukoja wako!" 23 Yesu nkulauka nkunnyaulila Petulo kuchidoni, "Uka muyo mwangu, Nanchindenga! Wako

---

* **16:18** Munsitali auno Matayo àlembile kuva "milango ya Hades." Vanu va maduva anelo vákulupila kuva, Hades pávele pachinu pavachihwena vanu vahwîle, bahi nsitali auno ùvele na mana kuva, ata kuhwa kukambehulula kulilema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Likuwa anelyo lìmbehweneha chihi kupwawa, vyaka na vyaka.

nni lutambo kwang'une, kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila la chimunu chihi."
24 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Munu woheyo akàlembela kungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake koka angupapate. 25 Na munu woheyo autâmwa namene umi wake upunda changutamwa nangu, akambekuva na umi ukee na ntululilo, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une achiave na umi ukee na ntululilo. 26 Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila chinu cha pachilambo, akuno auyahìtè umi ukee na ntululilo? Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo? 27 Kwa kuva, Mwana wa Munu àmbekwida muukulu wa Atatake pamo na malaika, na anepo nni pambennipa kila munu kupapatana na vitendo vyatendile. 28 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano vakambekuhwa mpaka pavambemwona Mwana wa Munu waida mu Ufalume wake."

17

Kubadilika kwanga Yesu aneko kulichinga (Mako 9:2-13, Luka 9:28-36)

1 Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo na Yohana nnung'une Yakobo, nkuhwena navo weka muha lichinga lilehu namene. 2 Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo, lyenye lyake nkuchenga muchi liduva na dinguwo dyake nkung'anyima muchi nng'anje wa ing'uva. 3 Anepo nkuhumila Musa na nabii Eliya nkuva uvatangola na Yesu. 4 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano! Ukàlembela, nguchingudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wa Musa na umo wa Eliya."
5 Petulo pachitangola anelo, lihunde lyakuchenga namene nkuvahinika, na lidi nkupilikanika kuhaloka mualila lihunde ulichidoni, "Ayuno nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawe, mpilikanile nang'e." 6 Avala vakuhundwa pavalipilikene anelyo lidi, nkuhunama na kuyopa namene. 7 Henga Yesu nkuhwena, nkuvagusa, nkuhaula kuchidoni, "Imilanga, munayope!" 8 Na pavakusumbwile meho nanga pavanamwonite munu yunji, nkumwona chihi Yesu weka.
9 Bahi pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkuvaamulisa wachidoni, "Munannyaulile munu woheyo achila chimuchiwene, mpaka Mwana wa Munu pámbefufùkà kuhaloka kwa vanu vahwîle." 10 Vakuhundwa vake nkummuja uvachidoni, "Mwadachi, vakúhunda Sheliya yanga Musa vàhaula kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?" 11 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Muhiu, Eliya àmbekwida hoti unakatapaja lammalele, 12 henga nangu nìnnyaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kavila, na wala vanammale, nkuntendela chihi chivalembedile vene. Uvila njo chivambem'baniha Mwana wa Munu." 13 Bahi vakuhundwa nkumala kuva àmwamba Yohana Nkúbatisa.

Yesu àmnamya nnemba avêle na nanndenga (Mako 9:14-29, Luka 9:37-43)

14 Pavakamwele kulikuwa lya vanu, munu yumo nkummwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwa Yesu, 15 nkuchidoni, "Nang'olo, mmikile chididi mwanangu. Nang'e àvele na chihundahunda, na ànabanika namene, kwa kuva, myanda yohe àmatokela pamoto na myanda inji mmedi. 16 Ǹnimpelekeja kwa vakuhundwa vako, henga nanga pavahulwile

kummusa aneyo nanndenga.” 17 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu
mmanu mma chívelèkwà chikákulupila na chihochedîle! Dachi, nìmbeikala na
mwenu mpaka chakani na nìmbempililila mpaka chakani? Idanawe apano
mwanalo.” 18 Bahi Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, na nanndenga
nkummuka, na ayula nnemba nkulama upala.
19 Anepo vakuhundwa nkummwenela Yesu paweka, nkummuja kuchi-
doni, “Mwadachi, hwetu nanga patunahulwile kummusa ayula nan-
ndenga?” 20 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ing'anya ing'ulupa yenu
inyoko. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mukàva na ing'ulupa inyoko
malinga imbeyu ya haladali, muchimuhulule kulihaulila lichinga alino,
‘Uka apano uhwene apala,’ na linang'o lichiliuke. Nanga chinu chohecho
chikachichichihululike kwenu mwenu. [21 Henga nanndenga malinga ayu
ikáhululika kummusa ikànave chihi kwa kuyuwa na kufunga.”]*

Yesu àtangola kavila kwamba kuhwa na kufufuka kwake (Mako 9:30-32, Luka 9:43b-45)

22 Pavanavele pamo aneko ku Galilaya, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa
vake kuchidoni, “Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa
mmakono la vanu. 23 Vàmbemmwalala na liduva lya tatu lya kuhwa kwake
àmbefufulwa.” Bahi vakuhundwa vake nkuva nnihindambi.

Kulipa kodi ya Ing'ande yanga Nnungu

24 Yesu na vakuhundwa vake pavahwikile ku Kapelinaumu, vakútwala
kodi ya Ing'ande ya Nnungu nkummwenela Petulo, nkummuja kuchidoni,
“Dachi, nkúhunda wenu ànalipa kodi ya Ing'ande ya Nnungu?” 25 Petulo
nkuyang'ula kuchidoni, “Elo, ànalipa.” Bahi Petulo painjidile nng'ande,
Yesu nkuva ntandi ummuja Petulo kuchidoni, “Petulo, wako wona dachi?
Vafalume va pachilambo vàtwala ushulu au kodi kwa vanu ntwani?
Kuhaloka kwa vanu vao au kwa vayeni?” 26 Petulo nkuyang'ula kuchidoni,
“Kuhaloka kwa vayeni.” Yesu nkuchidoni, “Ikàva uchocho, bahi vanu vao
vakálembelewa kulipa. 27 Henga uchinga tunavasunaje, hwena kulitanda
ukayele indowana mmedi, na uhomba ambekûva ntandi kutanjika, nnya-
hamule kanya unakoja hela nkati mwake. Wako itwale ukalipe kodi yangu
na yako.”

18

Alida nkulu? (Mako 9:33-37,42-48, Luka 9:46-48, 17:1-2)

1 Upala vakuhundwa nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, “Alida
nkulu mu Ufalume wa Nnungu?”
2 Yesu nkunchema mwana n'joko nkumwimija paching'ati pavo,
3 nkuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mukanapindikuke nkuva
muchi vavana vajoko, mwiko mukambeinjila mu Ufalume wa Nnungu.
4 Bahi munu woheyo alisulupûsa nkuva muchi mwana ayuno, aneyo nni
nkulu mu Ufalume wa Nnungu. 5 Na munu woheyo ampwechelêla mwana
n'joko muchi ayuno ing'anya yang'une, aneyo angupwechelêla nangu.”
6 “Henga munu woheyo ambentênda yumo wa avano vajoko van-
gukulupîla nangu alikuvale kwa kutenda masambi, ikàvele wasa munu
aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti na kutitimijwa

* **17:21** Mmalemba lanji la kala malove lalembwîje nsitali wa 21 lakapali.

ching'ati medi lohe la m'bahali. 7 Ole wavo vanu va pachilambo ing'anya
ya mambo lavakuvâja vanu kutenda masambi! Mambo lavakuvâja vanu
kutenda masambi lasima laide, henga ole wake munu ambetendîha laide!”
8 “Ikàva nkono au ludodo lwako lunakukuvaja kutenda masambi,
luchekete uluyahe kulehu. Wasa wingile muumi ukee na ntululilo akuno
ukavèlè na nkono umo au ludodo lumo, kuliko kwenda mmoto ukádimika
akuno uvèlè na makono mavili na madodo mavili. 9 Na ikàva liso lyako
linakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole uliyahe kulehu! Wasa uinjile
muumi ukee na ntululilo akuno uvèlè na liso limo kuliko kuyahwa mmoto
wa Jihannamu akuno uvèlè na meho mavili.”

Nfano wa ungandolo ayahîke
(Luka 15:3-7)

10-11 “Lyongolelange munanhebule yumo wa avano vajoko. Nangu
nìnnyaulilanga kuva, aneko kulihunde malaika vao vààva muyo mwa
Atatangu wa kulihunde maduva lammalele.* 12 Ikàva munu àvele na an-
gandolo myamoja, na yumo nkuhochela, dachi àmbetenda dachi? Àmbevaleka
avala tisini na tisa kumachinga nkuhwena unannembela ayula ahochedîle.
13 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, akàmwona, àmbennyangalalila kupita avala
tisini na tisa vakáhochedile. 14 Uchocho, Atata wenu avêle kulihunde
akátamwa kananga yumo wa avano vajoko ahochele.”

Kun'duma munu atendîle sambi

15 “Nkúkulupila nnyako akàkutendela lahakalenge, hwena ukan'dume,
wako na nang'e weka. Akàkupilikana ìmbekuva ùnimpata kavila nnyako.
16 Henga akànakupilikane, ntwale munu yumo au vavili uhwene navo,
uchinga ìive muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva, kila lilove limaihwe
kwa mashahidi vavili au vatatu. 17 Akàlema kuvapilikana vanang'o, bahi
lihaulile likuwa lya vanu vangukulupîla, na akàlema kulipilikanila likuwa
lya vanu vangukulupîla, lekana nawe malinga chimutenda kwa munu
akámmaite Nnungu au nkútwala kodi.
18 Nangu nìnnyaulilanga kavila kuva, lyohelyo limumbelihunga pachil-
ambo lìmbehungwa na kulihunde, na lyohelyo limumbelihungula pachil-
ambo lìmbehunguliwa na kulihunde. 19 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kavila kuva,
vanu vavili mmwenu vakàyambukilana pachilambo kuyuwa chinu chohecho,
Atatangu wa kulihunde achiavatendele. 20 Kwa kuva, pachinu pohepo
pavakojana vanu vavili au vatatu ing'anya yang'une, nangu mbèpamo na
vanang'o.”

Nfano wa ntumishi akánsamehe nnyake

21 Bahi Petulo nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, “Nang'olo,
nnung'unwangu akàngutendela lahakalenge, ninsamehe myanda mingapi?
Dachi mpaka myanda saba?”
22 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nikáhaula chihi myanda saba bahi,
henga ata saba mala sabini. 23 Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùlandana na
nfalume anakudungidile kutenda isabu ya dihela dyachivalonga vatumishi
vake. 24 Patandilike kutenda isabu ya madeni lachilonga, vanu vanji nkuida
na munu yumo wachinnonga dihela dyohe namene. 25 Nang'e kwa kuva

* **18:10-11** Mmalemba lanji matandi-matandi làlembwije malove alano, “Kwa kuva, Mwana wa Munu
áidile únavapoha avala vayahîke.”

nanga pánavèlè na cha kulipa, nfalume nkwamula asumiswe, nang'e pamo na n'jawe na vanavake na kila chinu chavenacho, uchinga valipe lideni.
26 Bahi ntumishi aneyo nkutindivala malundi muyo mwake, nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ngupililile, nguchinikulipe lideni lyako lyammalele.’ 27 Bahi nfalume wake nkummikila chididi, nkunsamehe alila lideni, nkunneka auke.
28 Henga munu aneyo nkukojana na ntumishi nnyake wachinnonga sendi kadiki. Nkunkamula, nkunnikiha pang'ulo, wachidoni, ‘Ngulipe dihela dyangu!’ 29 Ntumishi nnyake nkutindivala malundi nkunnyuwa namene wachidoni, ‘Ngupililile, nguchinikulipe.’ 30 Henga nang'e nkuhita, nkunnyunga nnyake nnilungu, mpaka anepo pámbelìpà alila lideni.
31 Vatumishi vanji pavachonite achila chitendeke, nkuhinginika namene, nkuhwena unannyaulila nfalume wavo kila chinu chitendêke. 32 Bahi nfalume wavo nkunchema ayula ntumishi, nkunnyaulila kuchidoni, ‘Wako nni ntumishi utênda lahakalenge. Ńnikusamehe lideni lyammalele kwa kuva uninguyuwa ngutende uchocho. 33 Dachi, ukáchilembelewa ummikile chididi ntumishi nnyako muchi nangu chinikuvikidile wako chididi?’
34 Bahi nfalume nkutunduwila namene, nkunnyunga nnilungu abanike mpaka alipe lideni lyammalele. 35 Uvila njo chambentendela mwenu Atatangu wa kulihunde, ikàva wako nanga paunsamehe nkúkulupila nnyako kuhaloka muntima.”

19

Kulekana
(Mako 10:1-12)

1 Yesu pamalidile kutangola habali anedyo, nkuuka chilambo cha ku Galilaya nkuhwena nchilambo cha ku Yudeya, pang'ambo luhunde lwa Yoludani. 2 Makuwa makulu la vanu nkumpapata, aneko nkuvalamya avala vánavele vagonjo.
3 Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu uchinga vanninge, nkummuja kuchidoni, “Dachi Sheliya ya Musa ìnaluhusu nnume unneka n'jawe kwa ing'anya yoheyo?” 4 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, nanga pamusomile Mmalemba Lanaswe kutandikila patandi kuva, ‘Nnungu Nkúumba, ámmumbile munu nnume na mmahe?’ 5 Bahi Nnungu nkutangola kuchidoni, ‘Ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na n'jawe, na anevo vavili vàmbekuva mmili umo?’ 6 Kupapatana na anelyo, vanang'o akee vavili kavila, henga nni mmili umo. Bahi vavalundanyîje Nnungu, munu anavahapulânye.”
7 Anepo Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi Musa ániamulisa kuva nnume àlembelewa amwing'e n'jawe talaka na kunneka?” 8 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Musa áninnuhusu muvaleke vamahe venu ing'anya ya kukamajanga kwa mitima yenu. Henga kutandikila anepo patandi ikánavele uchocho. 9 Nangu nìnnyaulilanga kuva, munu woheyo annêka n'jawe ikànave chihi kwa ing'anya ya kulala ugoni, nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalá ugoni.”*
10 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Ikàva uvila njo chiiva kwa nnume na n'jawe, wasa kuikala chihi bila kulomba.” 11 Yesu nkuvahaulila

* **19:9** Malove alano lahaûla kuva, “Na ayula annômba ayula alekwîje nanang'e àlalà ugoni,” lakapali Mmalemba lanji la kala.

kuchidoni, “Akee kila munu ahulûla kuikala chihi bila kulomba, ila avala
vahululîhwa na Nnungu. 12 Kwa kuva, pàvele vanu vanji vakáhulula kulomba
ing'anya vávelekwejije chihi akuno vavèlè mikuda, na vanji vàtendwije na
vanu kuva mikuda, na vanji vàniamula chihi vanalombe ing'anya ya ku-
utumikila Ufalume wa Nnungu. Henga munu ahulûla kuikala chihi bila
kulomba, analombe.”

Yesu àvabaliki vavana vajoko
(Mako 10:13-16, Luka 18:15-17)

13 Anepo vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avavikile
makono na kuvayuwila, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala
vanu. 14 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Valekange vana vajoko vaidang'ane
kwang'une, wala munavadivile, kwa kuva, Ufalume wa Nnungu nni wa
vanu vavêle muchi vavana ava.” 15 Bahi Yesu pamalidile kuvavikila makono
na kuvabaliki, nkuuka apala pachinu.

Kijana nkúpata
(Mako 10:17-31, Luka 18:18-30)

16 Lola, munu yumo nkumwidila Yesu, nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda,
dachi, ngútende lilida lyambone, uchinga ngupate umi ukee na ntululilo?”
17 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mwadachi ùnguuja kuyamba lyambone?
Nnungu weka njo wambone bahi. Na ukàlembela kuupata umi ukee na
ntululilo, dikamule amuli dya Nnungu.”

18 Ayula munu nkuuja kuchidoni, “Amuli ntwani?” Yesu nkuyang'ula
kuchidoni, “Unawalale, unalale ugoni, unaive, unahumye ushahidi wa
kulambila, 19 mweshimu atatako na anyoko, na ntamwe nnyako malinga
chiulitamwa umwene.”

20 Ayula kijana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anedyo amuli dyammalele
nangu ìnnidikamula. Dachi, ngùisalijiwije na lilida kavila?” 21 Yesu nkun-
nyang'ula kuchidoni, “Wako ukàlembela ukamilike, hwena ukasumise vi-
tukutuku vyako koka dihela uveng'e amahuvani. Na wako uchiuve na
dimali kulihunde, koka uuye ungupapate.” 22 Ayula kijana papilikene
uchocho, nkuuka akuno apoywèkè ing'anya ávele na dimali dyohe namene.

23 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, ìnikamajanga namene nkúpata kuinjila mu Ufalume
wa Nnungu. 24 Nìnnyaulilanga kavila kuva, ìnipeyapeya namene nnyama
uvanchema ungamila kupita nchitonono cha isindano kuliko nkúpata kuin-
jila mu Ufalume wa Nnungu.” 25 Vakuhundwa vake pavapilikene mal-
ove anelo nkukangana namene, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nnani bahi
ambehulûla kupohwa?” 26 Yesu nkuvapalambahija meho, nkuvahaulila
kuchidoni, “Kwa dimongo dya chimunu ikáhululika, henga Nnungu ànahulula
kulatenda lammalele.”

27 Anepo Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tùlekile vituku-
tuku vyammalele nkukupapata wako! Dachi, tùmbepata chamani?” 28 Yesu
nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nchilambo
chiîda, Mwana wa Munu pambeikala nchiteng'u chake cha Ufalume, na
mwenu mungupapete nangu mùmbeikala mmiteng'u kumi na mbili vya
chifalume umuvahukumu vanu va matawa kumi na mbili la Isilaeli. 29 Na
kila munu ailekîle ing'ande yake au alumbuvake au akuluvake au atatake au
anyokwe au vavana au mawelu ing'anya yang'une, nang'e àmbepunda kupata
anelo lammalele na kuyenjejwa myanda myamoja na kupata umi ukee na

ntululilo. 30 Henga vanu vohe vaonekâna hambi kuva vakulu, vàmbekuva va
pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva va pahi, vàmbekuva vakulu.”

20

Nfano wa amadengo va mmwelu wa misabibu

1 “Bahi Ufalume wa Nnungu ùlandana na munu ánavele na welu wa
misabibu, anaukile ulyamba na mambumbu, uhwena unavataha vanu
vakakole madengo mmwelu mwake. 2 Nkupatana navo avalipe nshahala wa
kawaida wa malipo la liduva limo, anepo nkuvapelekeja mmwelu wake wa
misabibu. 3 Malinga satatu ya ulyamba nkuuka kavila, nkuvona vanu vanji
vakávele na madengo vaimidìlè kusakoni. 4 Nang'e nkuvahaulila kuchidoni,
‘Hweneng'ana mmwelu wangu wa misabibu mukakole madengo, nanani
nguchinimwing'ange haki yenu.’ 5 Vanang'o nkuhweneng'ana. Ayula
mwene welu nkuuka kavila sasita na satisa, nkutenda uchila. 6 Sakumi na
moja ya lyulo nkuuka kavila, nkuvona vanu vanji vaimidìlè pasakoni, nku-
vauja kuchidoni, ‘Mwadachi mwìmidile chihi apano waulyamba mukavèlè
na madengo?’ 7 Avala vanu nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Ing'anya nanga
munu atupêle madengo la kukola.’ Nang'e nkuvahaulila, ‘Hweneng'ana
mukakole madengo mmwelu wangu wa misabibu.’

8 Liduva palichiswa, mwene welu nkunnyaulila ayula nkwímilila wake
kuchidoni, ‘Vacheme vakúkola madengo vammalele uveng'e nshahala wavo,
tandilika na wantulululilo mpaka ntandi.’ 9 Pavakamwele avala va sakumi
na moja, navanang'o nkupwechela nshahala wa kawaida wa malipo la
liduva limo. 10 Paikamwele samu ya avala vatandi, vanang'o vátenda muchi
vàmbepata dihela dyohe kuvapunda avao, henga navanang'o nkupwechela
chihi kila munu nshahala wa kawaida wa malipo la liduva limo. 11 Avala
vanu vatandi kukola madengo pavapwechedile, nkutandilika kuntongodika
mwene welu, 12 uvahaula kuchidoni, ‘Ava vanu va kuntululilo vàkodile
chihi madengo kwa lisaa limo, hambi mwadachi ùtupele chihi uchimo na-
vanang'o, wakati hwetu tùnipililila kukola madengo lakamajije waulyamba
mpaka chinalyulo, na kutuvalila liduva?’

13 Mwene welu nkunnyang'ula yumo wa avala vanu kuchidoni, ‘Nnyan-
jawangu, nangu nanga panikukumbile. Dachi, tukanapatene nshahala
uula wa kawaida wa malipo la liduva limo? 14 Twala chivêle chako
uuke. Nangu ngùlembela nimwing'e wa kuntululilo chinu uchimo na wako.
15 Dachi, nangu nikáluhusiwa kutumila dimali dyangu malinga chíngulembèlà
nimwene? Au wako ùvele na wiu ing'anya nangu nni munu wambone?’ ”

16 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Bahi vanu vaonekâna hambi
kuva va pahi, vàmbekuva vakulu, na vanu vaonekâna hambi kuva vakulu,
vàmbekuva va pahi.”

Yesu àtangola kavila kuyamba kuhwa na kufufuka kwake
(Mako 10:32-34, Luka 18:31-34)

17 Yesu pachiyomboka kuhwena ya ku Yelusalemu, ávatwete avala
vakuhundwa kumi na mbili paweka, nkuvahaulila kuchidoni, 18 “Lola,
tùvenkuyomboka kuhwena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu
àmbekamujwa kwa makuhani vakulu na kwa vakúhunda Sheliya yanga Musa.
Na vanang'o vàmbennyukumu kuhwa, 19 na kunkamuja mmakono la vanu
vakávele Vayahudi. Vanang'o vàmbentendela mang'wanyu na kunsulubula

na kummamba munsalaba. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake, àmbefufulwa.”

Kuyuwa kwanga anyokwe Yakobo na Yohana
(Mako 10:35-45)

20 Anepo ayuvao vana vanga Sebedayo nkummwenela Yesu akuno apapatene na vana vake Yakobo na Yohana. Ayula mmahe nkutindivala malundi muyo mwanga Yesu kwa kunnyuwa chinu. 21 Yesu nkummuja kuchidoni, “Ùlembela chamani?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Paumbekuva mu Ufalume wako, ngùyuwa uvaluhusu avano anavangu vavili vaikale, yumo m'bali wako wa kunkono na yunji m'bali wako wa kunchinda.” 22 Yesu nkunnyaulila Yakobo na Yohana kuchidoni, “Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa. Dachi, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, tùnahulula.” 23 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Muhiu, ibaniki inimbebanika nangu lasima mupitile, henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo vàmbeikala vanu avala vávatandwèlè Atatangu.”

24 Bahi avala vakuhundwa vanji kumi pavapilikene malove anelo nkuvasunalila avala vakuhundwa vavili, Yakobo na Yohana. 25 Yesu nkuvachema vakuhundwa vammalele, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuva, vakulu va vanu vakávele Vayahudi vàvatawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa. 26 Henga kwenu mwenu inààve uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu, àlembelewa ààve ntumishi wenu. 27 Na munu woheyo mmwenu alembêla ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wenu. 28 Kwa kuva, Mwana wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

Yesu àvalamya vanu vavili vaputêle meho
(Mako 10:46-52, Luka 18:35-43)

29 Yesu na vakuhundwa vake pavachiuka pa Yeliko, likuwa likulu lya vanu nkumpapata. 30 Bahi pávele na vanu vavili vaputêle meho vachiikâla nnyenje indila. Pavapilikene kuva Yesu àvenkupita, nkunonoha lidi lyavo uvachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, tùvikile chididi!” 31 Likuwa lya vanu nkuvakalipila na kuvahaulila vanyalale, henga vanang'o nkuhalija chihi kunonoha lidi uvachidoni, “Nang'olo, N'dukuluwe Nfalume Daudi, tùvikile chididi!” 32 Yesu nkuimila, nkuvachema, nkuvauja kuchidoni, “Mùlembela nintendele chani?” 33 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nang'olo, tùyuwa ulatende meho letu lalole.” 34 Yesu nkuvavikila chididi, nkulagusa meho lavo, upala nkulola, vanang'o nkunnondola Yesu.

21

Yesu àinjila muimanga ya ku Yelusalemu
(Mako 11:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19)

1 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele pepi kuhwika ku Yelusalemu, nkuhwika chijiji cha Betifage, pepi na Lichinga lya Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, 2 wavahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mpaka chijiji chivêle muyo mwenu. Pamumbekamola aneko, muchimumwone punda vannyungile, na mwanawe àvele upopo. Vahungulange koka muide navo. 3 Na munu akàmmuja kuva mwadachi mùnannyungula nnyaulile kuva, ‘Nang'olo ànavalembela,’ na upopo aneyo

munu achiannuusu muide navo.” 4 Alano lammalele lánihumila, uchinga
latimile malove lánatangwele nabii wachidoni,
5 “Vahaulile venedi va imanga ya Yelusalemu,*
‘Lola, Nfalume wenu àvenkwida kwenu mwenu.
Nang'e nni munu wa kulisulupuha, ànkwedile punda tena mwana wanga
punda.’ ”
6 Bahi avala vakuhundwa vavili nkuhweneng'ana, vanang'o nkutenda
muchi Yesu chavalaijije. 7 Nkuida nawe punda na mwana wanga punda,
nkulaja dinguwo muha mwavo, na Yesu nkuikala muha mwanga mwana
wanga punda. 8 Likuwa likulungwa lya vanu nkulaja dinguwo dyavo nndila,
na vanji nkulumulanga dinavi dya milandi nkudilaja nndila. 9 Likuwa lya
vanu vanannongoledile Yesu na avala vachinnondola pachikundu, nku-
tandilika kunonoha malidi lavo uvahaula kuchidoni,
“Ulombolewe wako N'dukuluwe Nfalume Daudi!
Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo!
Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”
10 Bahi Yesu painjidile muimanga ya Yelusalemu, imanga yammalele
nkulindima. Vanu nkuujana kuchidoni, “Ayu nnani?” 11 Likuwa lya vanu
nkuyang'ula kuchidoni, “Ayu njo ayula nabíi, Yesu wa ku Nasaleti chilambo
cha ku Galilaya.”

Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu (Mako 11:15-19, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)

12 Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika ku-
vavingangila pawelu vanu vammalele vachisumisa na kusuma vitukutuku,
anemwo. Nkudibinula dimesa dya vanu vachibadili dihela, na viteng'u
vya vanu váchisumìsà dimunda. 13 Nkuvahaulila kuchidoni, “Ìnilembwa
Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ing'ande yangu ìmbechemwa ing'ande ya kun-
nyuwila Nnungu.’ Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi
lipanga lya kulipiha vakúpalaula!”
14 Vanu vaputêle meho na vikwava nkummwenela Yesu umula nnuwani
lwa Ing'ande ya Nnungu, nanang'e nkuvalamya. 15 Henga makuhani vakulu
na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkusunala namene pavawene masaibu
lalatendile na vavana vachinonoha malidi lavo nnuwani lwa Ing'ande ya
Nnungu uvahaula kuchidoni, “Ulombolewe wako, N'dukuluwe Nfalume
Daudi!” 16 Bahi nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, ùnapilikana malove lava-
tongolanga avano vavana?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Elo. Dachi,
mukánambisoma Malemba Lanaswe lahaûla kuva,
‘Kwa kanya dya vana vajoko na dya vakanunu
wako Nnungu ùnitangasa imbili yako.’†”
17 Anepo nkuvaleka, nkuhuma muimanga ya Yelusalemu, nkuhwena
Besaniya, nkulala aneko.

Kuyuma kwa nnandi wa vihepo vya tini (Mako 11:12-14,20-24)

18 Ulyamba wake Yesu pachihwena kavila ku Yelusalemu, nkwona indala.
19 Nkuwona nnandi wa vihepo vya tini kunyenje indila, nkuuhengelekela,

---

* **21:5** Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Paimanga ya Yelusalemu pávele na lichinga lichichemwa Sayuni, linadengwije Ing'ande ya Nnungu. Bahi Vayahudi vápona pa Yelusalemu kuva nni pakaya panga Nnungu na vanu vake. Na myanda inji pavachiilonjelela Yelusalemu, váhaula Sayuni, kwa kuva ínavakumbusa kuva Nnungu àvele pamo na vanu vake. † **21:16** Sabuli 8:2

henga nanga panadiwene tini munnandi aula ila mahamba weka. Anepo
Yesu nkuulani aula nnandi wachidoni, “Wako nnandi, unape kavila vihepo,
kutandikila nelo na maduva lammalele!” Upala aula nnandi nkuyuma.
20 Vakuhundwa vake pavawene uchocho, nkukangana namene na kuliuja
kuva, “Auno nnandi upiyanyije dachi kuyuma?” 21 Yesu nkuvayang'ula
kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mukàva na ing'ulupa bila kuva
na lipamba, mùnahulula chihi kutenda muchi chiniutendedile nnandi auno,
na uchocho muchimuhulule kulihaulila lichinga alino kuva, ‘Uka apano
ukaliyahe m'bahali,’ na ichiitendeke uchocho. 22 Na mukàkulupila kuva
muchimupwechelele, bahi chinu chohecho chimumbennyuwa Nnungu
muchimupwechelele.”

Yesu àujwa kuyamba mamulaka lake
(Mako 11:27-33, Luka 20:1-8)

23 Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu. Pánavele nkùhunda,
makuhani vakulu na vasele va Vayahudi nkummwenela Yesu nkummuja
kuchidoni, “Wako ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle
wako mamulaka la kulatenda anelo?”
24 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanani uchocho nìmbemmujanga chinu
chimo. Mukànguyang'ula, nguchininnyaulile ngùlatenda alano kwa mamu-
laka ntwani. 25 Dachi, Yohana Nkúbatisa ápete mamulaka la kubatisa
kuhaloka kwachi? Kuhaloka kulihunde au kwa vanu?” Vanang'o nku-
tandilika kuujana vene kwa vene, uvachidoni, “Tukàyang'ula kuva làhaleke
kulihunde, nang'e àmbetuuja kuva, ‘Hambi mwadachi mukánankulupidile?’
26 Henga tukàhaula kuva làhaleke kwa vanu, tùvayopa ava vanu, kwa kuva
vammalele vànakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii.” 27 Bahi
vanang'o nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nanga patumaite!” Yesu
nanang'e nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nikambennyaulila
kuva, ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

Nfano wa vana vavili

28 Yesu nkutangola kuchidoni, “Mwenu mwònadachi kuyamba habali
aino? Pávele na munu yumo ánavele na vana vavili. Nang'e nkunnyaulila
mwana ntandi kuvelekwa kuchidoni, ‘Mwanangu, nelo hwena ukakole
madengo mmwelu wangu wa misabibu.’ 29 Nang'e nkunnyang'ula kuchi-
doni, ‘Nikátamwa.’ Henga lukoto nkupindikuka isungu yake nkuhwena ku-
mawelu. 30 Anepo nkummwenela mwana wavili, nkunnyaulila muchi chan-
nyaulidile ntandi. Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, ‘Nguchinguhwene atata,’
henga wala nanga panapite.” 31 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, muavano
vavili, alida atendîle chanalembedile atatake?” Vanang'o nkuyang'ula
kuchidoni, “Nni ayula ntandi.”
Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva,
vakútwala kodi na makahaba vàvenkunnongolelela kuinjila mu Ufalume wa
Nnungu. 32 Kwa kuva, Yohana ániida kwenu mwenu unannanguja na-
muna chimulembelewa kuikalanga malinga chalembela Nnungu, henga
mwenu nanga pamunankulupidile. Henga vakútwala kodi na makahaba
váninkulupila. Na mwenu pamo na kulona anelo lammalele, nanga pamu-
nalekile masambi lenu na kunkulupila nang'e.”

Nfano wa vakúlima vahakalenge mitima
(Mako 12:1-12, Luka 20:9-19)

33 “Pilikanila nfano unji. Pávele na munu yumo ánavele na welu, na
welu anewo nkùpanda misabibu, nkuudinguhija lingongo na nkùhimba
lipondo lya kuminyila vihepo vya sabibu, nkùdenga na nnala wa kuikala
valinsi va welu. Anepo nkuukodisa aula welu kwa vakúlima vanji, mwene
nkuuka nkuhwena mwanda wa kulehu. 34 Mahiku la lichela palakamwele,
nkuvatuma vatumishi vake kwa avala vakúlima uchinga vakatwale se-
hemu ya vihepo vya mmwelu wake. 35 Henga avala vakúlima nkuvaka-
mula avala vatumishi. Yumo nkumpanya na yunji nkummwalala na
yunji watatu nkumpanya mayanga mpaka kummwalala. 36 Anepo mwene
welu nkuvatuma kavila vatumishi vanji vohe kupunda vatandi, henga
avala vakúlima nkuvatendela muchi chivavatendeledile avala vatandi.
37 Kuntululilo, nkunnaija mwanawe, wahaula kuchidoni, ‘Ǹnimala kuva
mwanangu vachivamweshimu.’ 38 Henga avala vakúlima pavammwene
ayula mwana, nkuhaulanila kuchidoni, ‘Ayu njo mwene mapala la auno
welu. Bahi leka tummwalale, koka welu auno ùùve mapala letu!’
39 Bahi nkunkamula, nkunnyumya pawelu aula welu wa misabibu, aneko
nkummwalala.”
40 Anepo Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, mwene welu pámbeìdà,
àmbevatenda dachi avala vakúlima?” 41 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni,
“Àmbevawalala anevo vakúlima vahakalenge mitima bila chididi, koka welu
àvavikile vakúlima vanji vambemwîng'a chivêle chake kwa mahiku la lichela.”
42 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mukásomile alano Mmalemba
Lanaswe?
‘Liyanga lihitwîje na vakúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda
lammalele.
Na Nang'olo njo atendîle chinu anecho,
na ìyonekana kuva lisaibu pameho petu.’
43 Bahi nìnnyaulilanga kuchidoni, Ufalume wa Nnungu ùmbeuswa kwenu
mwenu na kuveng'a vanu vanji vambetênda àlalá lalalembela Nnungu.
44 Munu woheyo ambeyangukîla nniyanga anelyo àmbelumukana, na munu
woheyo ulimbemmatokela, àmbetingindika mwalehu.”
45 Makuhani vakulu na Mafalisayo pavapilikene mifano yanga Yesu,
vánimala kuva àvayamba vanang'o. 46 Bahi nkutaha namuna ya kunkamula
Yesu, henga nkuyopa makuwa la vanu kwa kuva, vanang'o vánikulupila kuva
nang'e nnì nabii.

22

Nfano wa ing'ole ya ulombi
(Luka 14:15-24)

1 Bahi Yesu nkuhweneha kutangola na alila likuwa lya vanu kwa
mifano. Nkuvahaulila kuchidoni, 2 “Ufalume wa Nnungu ùlandana na
nfalume yumo antendeledîle mwanawe ing'ole ya ulombi. 3 Bahi nkuva-
tuma vatumishi vake unavachema avala vakumbuliwîje kuing'ole, henga
vanang'o nanga pavanatamwije kwida. 4 Anepo nkuvalaija vatumishi
vanji, nkuvahaulila kuchidoni, ‘Hweneng'ana mukavahaulile vakumbu-
liwîje kuva, ing'ole yangu hambi ìvele tayali. Ǹnisinja maluchi langu la
ang'ombe na ang'ombe vanji vanunîle, vitukutuku vyammalele vìvele tay-
ali. Vahaulile vaide kuing'ole!’ 5 Henga avala vakumbuliwîje nanga pa-
vanajalite aneko kukumbulwa, nkulihwenela chihi kuvalembedile vene,

yumo nkuhwena kumawelu kwake na yunji nkuhwena kumadengo lake
la kuchuusa. 6 Na vanji nkuvakamula avala vatumishi nkuvalagiha na
kuvawalala. 7 Bahi nfalume nkusunala. Nkuvatuma matiyala lake un-
avawalala avala vakúwalala na kuyocha imanga yavo moto. 8 Anepo nku-
vahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Ing'ole ya ulombi ìvele tayali, henga
avala vakumbuliwîje nanga pavachilembelewa kwida. 9 Bahi hweneng'ana
mmadila, na vanu vammalele umumbevona vakumbule vaide kuing'ole.’
10 Bahi avala vatumishi nkuhweneng'ana n'dindila, nkuvalapola vanu vam-
malele uvachivona, vanu vambone na vatênda lahakalenge, na nnukumbi
lwammalele lwa ing'ole nkuombala vayeni.
11 Henga painjidile nfalume unavalola vayeni vake, nkumwona munu
yumo akanawete inguwo ya ing'ole ya ulombi. 12 Nkummuja kuchidoni,
‘Nnyanjawangu, uinjidile dachi apano akuno ukawètè dinguwo dya ing'ole
ya ulombi?’ Ayula munu nkunyalala chihi nduu. 13 Anepo nfalume nku-
vahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Nnyungange ayuno munu makono na
madodo, koka munnyahe pawelu pavêle lupi. Aneko àmbekuta na kuhaya
meno.’ ” 14 Anepo Yesu nkutangola kuchidoni, “Kwa kuva, vanu vohe
vànakumbulwa, henga vatandôlwa vavêle kadiki.”

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi (Mako 12:13-17, Luka 20:20-26)

15 Anepo Mafalisayo nkuukananga apala nkunavika ntemelo wa kunteya
Yesu uchinga vankamule umomo mmalove lake. 16 Mafalisayo nkuva-
tuma vakuhundwa vao pamo na vanu va likuwa lya Helode*, nkunam-
muja Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, tùnimala kuva wako nni munu wa uhiu
na ùhunda chihi kwa uhiu kuyamba indila ya Nnungu. Na wala nanga
pauyopa ukulu wanga munu, kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga
munu. 17 Bahi tuhaulile, chuwona wako, dachi Sheliya ya Musa ìnatuluhusu
kuhumya kodi kwa Nfalume wa Loma† au ikátuluhusu?” 18 Henga Yesu
kwa kuva ánilamala lahakalenge lavakudungidile, nkuvayang'ula kuchidoni,
“Mwenu mmakulilambilila, ing'anya ntwani mùnangulinga? 19 Ndanguje
hela ihûmywa kodi kwa Nfalume wa Loma.” Vanang'o nkumpelekejeja.
20 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing'ope aino na lina lilembwîje apano
lyanga nnani?” 21 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Vyanga Nfalume
wa Loma.” Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa
Loma mwing'e Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu.” 22 Bahi
vanang'o pavapilikene mayang'udi lake, nkukangana namene, nkunneka
Yesu, vanang'o nkulihwenela.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka (Mako 12:18-27, Luka 20:27-40)

23 Liduva ulyolyo Masadukayo vanji vakulupîla kuva, vanu vahwîle
vakáfufuka, nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, 24 “Nkúhunda, Musa
átuhaulidile uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka n'jawe bila kummelekela vana,
nnung'une àlembelewa annombe aneyo mmahe uchinga ammelekele nku-
luwe vana.’ 25 Pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Ayula
ntandi ánnombile mmahe, nkuhila bila kummeleka mwana, na ayula nannidi

* **22:16** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu vachikubali kutawaliwa na familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **22:17** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

nkutwaliwa na nnamuwe. 26 Nanang'e nkuhila bila kummelekela mwana,
na nnamuwe watatu nanang'e nkwenda makande, nanang'e nkuhila, bahi
vammalele saba nkuhilanga bila kummelekela mwana. 27 Kuntululilo ayula
mmahe nanang'e nkuhila. 28 Dachi, liduva livambefufuliwa vanu vahwîle
ayula nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva, valume vammalele saba
vániikalana nawe."
29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mùnakumbika ing'anya nanga pa-
mulamaite Malemba Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu. 30 Kwa kuva,
vanu vahwîle pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa, ila
vàmbekuva muchi malaika va kulihunde. 31 Henga kwa habali ya kufu-
fulwa kwa vanu vahwîle, dachi mukánambisoma chanannyaulidile Nnungu?
32 Nnungu áhawile kuchidoni, 'Nangu njo Nnungu wa Iblahimu, Nnungu wa
Isaka, na Nnungu wa Yakobo.'‡" Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni,
"Nnungu akávele Nnungu wa vanu vahwîle, henga nang'e nni Nnungu wa
vanu vumi." 33 Makuwa la vanu pavapilikene malove anelo, nkukangana
namene ing'anya ya mahundo lake.

Amuli ing'ulu
(Mako 12:28-34, Luka 10:25-28)

34 Mafalisayo pavapilikene kuva Yesu ánivanyalaja Masadukayo, nkukojana
pamo nkummwenela. 35 Munu yumo muanevo ánaimaite namene Sheliya
yanga Musa nkummwenela Yesu nkummuja kwa kunninga, 36 wachidoni,
"Nkúhunda, amuli ntwani ing'ulu kupunda dyammalele mu Sheliya yanga
Musa?" 37 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, " 'Ntamwe Nang'olo Nnungu
wako kwa ntima wako wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa
ding'ano dyako dyammalele.'§ 38 Aino njo amuli ing'ulu na njo inandi.
39 Na yavili ilandâna na ai nni aino, 'Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa
umwene.' 40 Sheliya yammalele yanga Musa na mahundo la manabii,
vyammalele vìlisingila amuli adino dimbili."

Kilisto nni n'dukulu wanga nani?
(Mako 12:35-37, Luka 20:41-44)

41 Yesu pavawene Mafalisayo vakojènè pamo, nkuvauja kuchidoni,
42 "Dachi mwenu mùtenda kuva Kilisto ni nnani? Dachi, nang'e nni
n'dukuluwe nnani?" Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "N'dukuluwe
Nfalume Daudi." 43 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ìhululika dachi,
Nfalume Daudi mwene kwa kulojwa na Umumu Wanaswe ancheme Kilisto,
Nang'olo? Kwa kuva, àhaula kuchidoni,
44 'Nnungu Nang'olo ánnyaulidile Nang'olo wangu kuchidoni,
Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.'**
45 Bahi ikàva Nfalume Daudi ànchema Kilisto 'Nang'olo,' ìmbehululika dachi
Kilisto àáve n'dukuluwe?" 46 Nanga munu analingile kunnyang'ula lilove,
na kutandikila liduva anelyo nanga analingile kummuja kavila.

23

Yesu àvaamba vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo
(Mako 12:38-39, Luka 11:43,46, 20:45-46)

‡ **22:32** Kuuka 3:6 Nnungu álatangwele anelo akuno Iblahimu na Isaka na Yakobo váhídíílè § **22:37** Makumbuso 6:5 ** **22:44** Sabuli 110

1 Anepo Yesu nkulahaulila makuwa la vanu na vakuhundwa vake kuchi-
doni, 2 “Vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo vatwête nafasi yanga
Musa. 3 Bahi mùlembelewa kuvapilikana na kukamula malove lammalele
lavannyaulila, henga munapapate àlalá lávatendàngà, kwa kuva malove lava-
haulanga akee lávatendàngà. 4 Vanang'o vàhunga misigo iidôpa na kuvatika
vanu mmavala, henga vene vakálinga kananga kunyoloja chala kuvap-
wechela. 5 Kila chinu chivachitenda vàchitenda chihi uchinga vanu vaval-
ole. Vànatumbuja dibadili divahûnga mmalyenye lavo na mmakono, mmêle
Malemba Lanaswe la Sheliya ya Musa nkati mwake, na vànalepyanga mis-
uwana ya mmapepe la majoho lavo. 6 Vànatamwa namene kuikala mmiteng'u
vya muyo n'ding'ole na kuikala nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kun-
nyuwila Nnungu. 7 Vànatamwa namene kusalimiwa kwa eshima kusakoni
na kuchemwa na vanu, ‘Nkúhunda.’ 8 Henga mwenu mùnakubali kuchemwa
‘Nkúhunda,’ kwa kuva mwenu mmammalele nni ummamo, na mùvele chihi
na nkúhunda yumo. 9 Uchocho, apano pachilambo munancheme munu
woheyo ‘Atata’ kwa kuva mùvele chihi na Atata yumo, avêle kulihunde.
10 Wala munakubali kuchemwa ‘Mmakulu,’ kwa kuva mùvele chihi na nkulu
yumo, nanang'e njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu. 11 Henga nkulungwa
mmwenu, àlembelewa àave ntumishi wenu. 12 Munu woheyo alitumbyânga
mwene, àmbesulupuswa, henga munu alisulupûha, àmbetumbyangwa.”

Kulilambilila kwa vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo (Mako 12:40, Luka 11:39-42,44,52, 20:47)

13-14 “Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo,
mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu mùvachimila vanu nnango wa
mu Ufalume wa Nnungu, na mwenu mmene mukáinjila, na avala valembêla
kuinjila mùnivadivila vanainjile.*

15 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo,
mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùhwena myanda ya kupita m'bahali
na mukee m'bahali uchinga mumpindikulanye kananga munu yumo kuva
nkúhundwa wenu. Pamumpindikulanya, mùntenda àave munu wa Jihan-
namu myanda mivili kumpunda mwenu mmene.

16 Ole wenu mwenu mmakulodya muputêle meho! Kwa kuva, mwenu
mùhaula kuva munu akàapila kwa kuitambulanga Ing'ande ya Nnungu,
anecho chikee chinu, henga akàapila kwa kutambulanga sahabu ivêle mu
Ing'ande ya Nnungu, àlembelewa atimise achila chaapidile. 17 Mwenu
mmamavelu na mmanu muputêle meho! Dachi, chikulungwa namene
chilida, sahabu au Ing'ande yanga Nnungu iitênda aila sahabu ivalangiwe
kuva yanaswe? 18 Uchocho mùhaula kuva, ‘Munu akàapila kwa kutambu-
langa chitala, anecho chikee chinu, henga munu akàapila kwa kutambulanga
sadaka ivêle pachitala, àlembelewa atimise achila chaapidile.’ 19 Mwenu nni
mmanu muputêle meho! Dachi, chilida chikulungwa namene, sadaka au
chitala chiitênda sadaka aila kuva yanaswe? 20 Bahi munu aapîla kwa kutam-
bulanga chitala, àapila kwa chitala anecho na kwa vitukutuku vyammalele
vivelênge pachitala. 21 Uchocho, munu aapîla kwa kutambulanga Ing'ande
ya Nnungu, àapila kwa ing'ande aneyo na kwa Nnungu avêle nkati mwake.

* **23:13-14** Mmalemba lanji matandimatandi lálembwîjwe malove alano, Mumbepambala mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo, mmakulilambilila mwenu! Muvapakanyola dimali anannidi, na kulitenda kuva mmambone kwa kuyuwa namene. Kwa ing'anya aneyo liduva lya hukumu mumbepata asabu ing'ulu namene!

22 Na munu aapîla kwa kutambulanga kulihunde, àapila kwa chiteng'u cha
Nnungu na kwa Nnungu aikâla pachiteng'u anecho.
23 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo,
mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu mùnajali namene kuhumya
asilimiya kumi ata kwa vitukutuku vijoko malinga vitakilo vya kukoleja
muimbowa, akuno umulekanga vitukutuku vya muhimu vya Sheliya,
yani kuvatendela vanu vanji haki na kuvavikila chididi vanu vanji, na
kukulupika. Anelo njo lamulembelewa kulakamula bila kuleka kulatenda
na anelo lanji. 24 Mwenu nni mmakulodya muputêle meho! Pamukumbila,
mwenu mùnajali namene kuhamata dinjenjema nkummila ungamila.
25 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo,
mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mwenu mùvele muchi munu àhahula
mwawo na nkungu pannima, henga nkati mwòmbele chihi kung'unuka na
kupakanyola. 26 Wako Nfalisayo uputêle meho! Tandilika kuhahula nkati
chikombe nahoti, uchinga pawelu napanang'o patakate.
27 Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo,
mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùlandene na misati ipambwîje
kwa pawelu, henga nkati mwòmbele chihi mawangwa la vanu vahwîle
na kila namuna ya uhakwa. 28 Uchocho na mwenu njo chimuva, kwa
pawelu mwònekana kuva mmambone pameho pavanu, henga nkati mwenu
mwòmbele chihi ulamba na vitendo vihakalenge.”

Asabu ya vakúhunda Sheliya na Mafalisayo (Luka 11:47-51)

29 “Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo,
mmakulilambilila mwenu! Kwa kuva, mùdengela misati ya manabii na
kulemba misati ya vanu vánavele vambone, 30 na mùhaula kuva, ‘Hwetu
tukachiva utupwawa machedo mmaduva lavanapwawije anyakala vetu,
tukanalundane navanang'o kuvawalala manabii.’ 31 Bahi mwenu mùlimaiha
mmene kuva mwenu nni mmadukulu mma vanu vavawalêle manabii.
32 Bahi malilila anelo lavatandihije anyakalavenu! 33 Mwenu nni mihongo,
mmana mma nachihungo! Ǹnembehulula dachi kuitila hukumu ya Jihan-
namu? 34 Kwa kuva, nìmpelekejija mwenu manabii na vanu vavêle na lúnda
na vakúhunda. Henga vanji mùmbevawalala na vanji mùmbevavamba mmisal-
aba na vanji mùmbevasulubula n'ding'ande dyenu dya kunnyuwila Nnungu
na kuvavinganga muimanga imo mpaka inji. 35 Mwenu mùmbepata asabu
ing'anya ya vanu vambone pameho pa Nnungu vawalaliwîje, kutandik-
ila kuwalalwa kwanga Habilu ánavele wambone pameho panga Nnungu,
mpaka kuwalalwa kwanga Sakaliya mwana wanga Balakiya, umummwala-
lidile nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu ching'ati Ing'ande ya Nnungu na
chitala cha kuhumija sadaka. 36 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va
chívelèkwà achino vàmbehukumiwa asabu ing'anya ya kuwalalwa kwa vanu
anevo vammalele.”

Yesu àihinginikila imanga ya Yelusalemu (Luka 13:34-35)

37 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Mwenu mmanu mma ku
Yelusalemu, mmanu mma ku Yelusalemu! Mwenu mùvawalala manabii
na kuvapanya mayanga avala vatumwîje kwenu mwenu. Myanda yohe
ǹnilinga kuvalopolela pamo vana venu muchi ung'uku chavautamila vana
vake paliungu dimapa dyake, henga mwenu nanga pamutamwije. 38 Lola,

Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.† 39 Na nangu nìnnyaulilanga kuva,
mukambengwona kavila mpaka pamumbehaula kuva, 'Ubalikiwe wako
uîda kwa lina lya Nang'olo.' "

24

Yesu àhaula namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu
(Mako 13:1-31, Luka 21:5-33)

1 Yesu nkuuka pa Ing'ande ya Nnungu, pánavele nkuhwena vakuhundwa
vake nkummwenela nkunnanguja ding'ande dya pa Ing'ande ya Nnungu.
2 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, mùvenkulona anelo lammalele? Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, nanga liyanga limbeisalîla muha liyanga linji, kila
liyanga lìmbematohijwa pahi."
3 Bahi Yesu panaikele muha Lichinga lya Miseituni, vakuhundwa vake
nkummwenela paweka, nkummuja kuchidoni, "Tuhaulile, vitukutuku
anevyo vìmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbelangûja kwida
kwako, na ntululilo wa mahiku alano?" 4 Yesu nkuvayang'ula kuchi-
doni, "Lyongolelange uchinga munahochejwe. 5 Kwa kuva, vanu vohe
vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvachidoni, 'Nangu njo
Kilisto!' Vanu anevo vàmbevahocheja vanu vohe. 6 Mùmbepilikana habali
dya ing'ondo na habali dya ing'ondo, henga munayope. Kwa kuva, anelo
lasima laide, henga aula ntululilo ukánambikamola. 7 Kwa kuva, chilambo
chimo chìmbepanyana na chilambo chinji, na ufalume umo ùmbepanyana na
ufalume unji. Kùmbekuva na indala ing'ulu na sehemu dyohe dya pachil-
ambo dìmbendengenda. 8 Anelo lammalele làvele muchi kulindamuka kwa
uchungu wa kuveleka.
9 Anepo nnembekamujwa mmakono la vanu vanji uchinga m'banihwe na
kuwalalwa, na vanu va vilambo vyammalele vàmbemmenga mwenu ing'anya
yang'une. 10 Chipindi anecho nni chivambelekanga vanu vohe ing'ulupa
yavo, vàmbetengelekana vene kwa vene na kuvengana. 11 Vàmbehumila
manabii vohe va kulambila na kuvahocheja vanu vohe. 12 Ing'anya ya
kuyenjejeka kwa lahakalenge, kutamwana kwa vanu vohe kumbehang'uka.
13 Henga ambepililîla mpaka kuntululilo, aneyo njo ambepôhwa. 14 Na kabla
ya kuhwika anewo ntululilo, Malove Lambone la Ufalume wa Nnungu
làmbehubiliwa pachilambo chammalele kuva ushahidi kwa vanu va vilambo
vyammalele."
15 Bahi munu ambesôma chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana
mana ya malove laîda. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni,
"Bahi anepo mùmbechona chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda
Ing'ande ya Nnungu kuva najisi chiimijìjwè pa Ing'ande ya Nnungu. 16 Anepo
vavelênge kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga. 17 Na munu
avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutila nng'ande unatwala vituku-
tuku vyake. 18 Na avêle kumawelu nanang'e uchocho, anauye kukaya
únatwala lijoho lyake. 19 Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja
mmahiku anelo. 20 Nnyuwange Nnungu uchinga kutila kwenu kunave
mmahiku la chipwepwe au Liduva lya Kuyewelela. 21 Kwa kuva, mmahiku
anelo kùmbekuva na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila Nnungu
pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila

† **23:38** Munsitali auno Matayo àlembile "ing'ande yenu," ìnahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

kavila. 22 Kuikave Nnungu akàinjipiha isabu ya mahiku àlalá la ibaniki
akánapwawe munu kananga yumo achichiapohwe. Henga ing'anya ya vanu
vake vávatondwèlè, àniinjipiha mahiku anelo.
23 Anepo munu akànnyaulila kuva, 'Lola, Kilisto àvele apano,' au 'Àvele
apala,' munakulupile. 24 Kwa kuva, vàmbeida vanu vambelilambilîla kuva
vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida manabii va kulambila. Vanu anevo
vàmbetenda vimaiho vikulu na masaibu, uchinga ikàhululika vapate ku-
vahocheja ata vanu vávatandwêle Nnungu. 25 Lola, nangu nìninnyaulilanga
kabla anelo lammalele lakànambihumila. 26 Bahi vanu vakannyaulila kuva,
'Lola, Kilisto àvele kulilanga!' Munahwene aneko. Au vakannyaulila kuva,
'Lola, àlipihite nng'ande!' Munavakulupile. 27 Kwa kuva, kwida kwanga
Mwana wa Munu kùmbekuva muchi nng'anje wa ing'uva chiuhumila gafula
kumahunde na kulangaja kumahunde kwammalele. 28 Bahi pohepo pau-
vele ntuhi njo pavambekojana vipungo."
29 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Upopo, palalembemalilika
maduva la kubanika, 'Liduva lìmbekuva na lupi na mwedi ukambelangaja na
dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele
vya kumahunde vivêle na dimongo, vìmbetikinyika.' 30 Anepo njo pachim-
bekwonekana chimaiho changa Mwana wa Munu kumahunde. Vanu vam-
malele va pachilambo vàmbekutanga, na vàmbemwona Mwana wa Munu avèlè
mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo na ukulu nkulu. 31 Anepo
àmbevatuma malaika vake kwa lidi litumbwile lya lipenga na vàmbevalopola
vanu vake vávatandwèlè kuhaloka nchilambo chammalele.
32 Bahi kwa nnandi wa ntini lihundange nfano auno. Dinavi dyake
padihipuka na kulikwasula mahamba, mwenu mùnamala kuva chihuku
chìvele pepi. 33 Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo lam-
malele laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake ùvele
pepi kukamola, tena ùvele chihi pannango. 34 Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita mpaka palambetimila anelo
lammalele. 35 Kumahunde na chilambo vìmbepita, henga malove langu
lakambepita mwiko."

Atata Nnungu bahi njo amaîte liduva lyene (Mako 13:32-37, Luka 17:26-30,34-36)

36 "Henga kuyamba liduva na uhiku wene anewo, nanga munu amaîte,
ata malaika va kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite,
henga Atata weka njo amaîte. 37 Malinga chilanavele mahiku langa Nuhu,
nni uchocho chiimbekuva pambekwida Mwana wa Munu. 38 Kwa kuva,
mmahiku àlalá livambwe kabla likànambikwida, vanu vánalya na kukum-
bila, vánalomba na kulombwa mpaka liduva alila lyainjidile Nuhu nsa-
fina. 39 Vanang'o nanga pavanamaite chinu chohecho mpaka livambwe
palihaleke nkuvayola vammalele. Uvila nni chiimbekuva pambekwida
Mwana wa Munu. 40 Uhiku anewo vanu vavili vàmbekuva kumawelu,
yumo àmbetwaliwa na yunji ambelekwa. 41 Vamahe vavili vàmbekuva pamo
uvahaya ntama nniyanga, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa. 42 Bahi
lyongolelange kwa kuva nanga pamumaite liduva lyambekwida Nang'olo
wenu. 43 Mwenu mùnimala kuva, kuikave mwene ing'ande waumala uhiku
wambekwida nkwiva unaiva, akaniva meho uchinga ing'ande yake inatutu-
mulwe. 44 Bahi na mwenu uchocho, lipanganihange, kwa kuva Mwana wa
Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu."

Ntumishi akúlupika na ntumishi akákulupika
(Luka 12:41-48)

45 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Dachi, ntumishi alida
akulupîka na avêle na ding'ano? Nni ayula wammikile nang'olo wake
kuvaimilila vatumishi vanji na kunnaija aveng'e chakulya kwa uhiku
ulembelêwa. 46 Wasa ntumishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake
àmbenkoja watenda chalaijijwe. 47 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo
aneyo àmbemmika ntumishi aneyo kuva nkwímilila wa dimali dyake
dyammalele. 48 Dachi, ìmbekuva dachi ikàva ntumishi aneyo nni munu atênda
lahakalenge, nkulihaulila muntima wake kuva, ‘Nang'olo wangu ànatima
kuuya,’ 49 nkutandilika kuvapanya vatumishi avake, akuno walya na
kukumbila na kukalewa? 50 Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbeuya nniduva
lyakalolela na uhiku wakaumaite. 51 Àmbencheketanya vibeduli vivili
ntumishi aneyo na kummika pachinu pavikwîje kwajili ya vakulilambilila,
aneko vàmbekuta na kuhaya meno.”

25

Nfano wa vali kumi

1 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Uhiku anewo Ufalume wa
kulihunde nni paumbelandana na vali kumi vanatwete vibatali vyavo
nkuhwena unampwechela nnombi. 2 Vali nnyano muanevo vávele mavelu
na nnyano vanji vánilimuka. 3 Avala mavelu vátwetenge chihi vibatali vyavo
wala vananyakule na mahuta la akiba. 4 Henga avala valimwîke ványakwile
vibatali na kukondya mahuta lanji. 5 Bahi nnombi patimîle kuhwika,
vammalele nkuhindila na kulala luwono. 6 Ching'ati chilo nkupilikanika
lidi lya munu ulichidoni, ‘Pilikanila, nnombi àvenkwida! Humang'ana
mukanchingamile!’ 7 Bahi vali vammalele nkutakatukanga, nkutayal-
isha vibatali vyavo. 8 Avala mavelu nkuvahaulila avala valimwîke kuchi-
doni, ‘Tumeyele mahuta lenu kadiki kwa kuva vibatali vyetu vitandilika
kudimika.’ 9 Avala valimwîke nkuyang'ula kuchidoni, ‘Ikambehululika,
mahuta latuvenalo lakambetosa kuyavana hwetu na mwenu. Mwenu
hwena kwa vanu vachuûsa mukalisumile lenu.’ 10 Avala mavelu pavapite
unasuma mahuta, nnombi nkukamola. Avala vali nnyano vanavêle tayali,
nkuingila pamo na nnombi nnukumbi lwa ing'ole ya ulombi na nnango
nkuchimwa. 11 Lukoto kadiki avala vali vanji nkukamolanga, nkutandi-
lika kutangola kuchidoni, ‘Nang'olo, nang'olo, tuchimulile!’ 12 Henga
nnombi nkuvayang'ula kuchidoni, ‘Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nangu
nikámmaite mwenu.’ ” 13 Anepo Yesu nkuhaula kuchidoni, “Bahi mùùve
meho, kwa kuva nanga pamulimaite liduva anelyo wala uhiku wambek-
wida Mwana wa Munu.”

Nfano wa vatumishi vatatu
(Luka 19:11-27)

14 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Ufalume wa Nnungu ùlandana
na munu ánalembedîle kuhwena mwanda. Nang'e ávachemile vatumishi vake,
nkuvakamuja dihela dyake. 15 Yumo nkumwing'a mipatila nnyano ya dihela
dya sahabu na yunji nkumwing'a mipatila mivili na yunji nkumwing'a
mpatila umo kupapatana na uweso wanga munu. Anepo nkuhwena
mwanda. 16 Upala ayula apête mipatila nnyano ya dihela dya sahabu nku-
tandilika kutenda uchuusi, nkuyenjejeka mipatila inji nnyano. 17 Uchocho

na ayula apête mipatila mivili, nkuyenjejeka mipatila inji mivili. 18 Henga
ayula apête mpatila umo, nkuhimba lipondo, nkupiha dihela dya nang'olo
wake.
19 Bada ya maduva lohe, nang'olo wa avala vatumishi nkuuya, nkutenda
navo isabu ya dihela dyanavakamujije. 20 Bahi nkuhaloka ayula ntumishi
anapete mipatila nnyano ya dihela dya sahabu, nang'e nkuhumya na inji
nnyano, nkuhaula kuchidoni, 'Nang'olo, úngukamujidye mipatila nnyano,
lola vino ìyenjejeke inji nnyano.' 21 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni,
'Ùtendile saana, wako nni ntumishi wambone, na ùnakulupika. Únikulupika
kwa dimali kadiki, bahi vino nìmbekukamuja dimali dyohe. Ida uhangalale
pamo na nangu!'
22 Nkuhaloka ayula ntumishi wavili anapete mipatila mivili ya di-
hela, nanang'e, nkuchidoni, 'Nang'olo, úngupele mipatila mivili, lola, vino
ìyenjejeke mipatila inji mivili.' 23 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni,
'Ùtendile saana, wako nni ntumishi wambone, na ùnakulupika. Únikulupika
kwa dimali kadiki, bahi vino nìmbekukamuja dimali dyohe. Ida uhangalale
pamo nangu!'
24 Anepo nkuhaloka ayula ntumishi yunji watatu anapete mpatila umo
wa dihela, nkuhaula kuchidoni, 'Nang'olo, nangu ǹnikumala wako kuva, nni
umunu ukee na chididi, wako ùvele muchi munu ahôla chihi na pachinu
pakapandile nang'e. 25 Nangu ńniyopa, nkuhwena unapiha dihela dyako
nnipondo. Bahi hela yako aino, itwale.'
26 Nang'olo wake nkunnyang'ula kuchidoni, 'Wako nni ntumishi nkútenda
lahakalenge, na unnemwa! Wako wanimala kuva, nangu nni munu ngufûna
chihi pachinu panikapandile nangu. 27 Elo, henga wako úlembelewa udi-
vike dihela dyangu benki, uchinga liduva linimbeuya ngudipate dihela
dyangu na dinji diyenjejêke. 28 Bahi mpakanyolange aneyo, dihela anedyo,
mumwing'e ayula avêle na mipatila kumi ya dihela. 29 Kwa kuva, kila munu
avêle na chinu àmbeyenjejwa àave na vyohe, henga munu akávele na chinu
ata achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa. 30 Bahi ntwale ayu ntumishi
akáfala, munnyahange pawelu pavêle lupi. Aneko njo kuvambekuta na
kuhaya meno.' "

Angandolo na ambudi

31 "Pámbeìdà Mwana wa Munu akuno avèlè na ukulu wake pamo
na malaika vammalele, anepo njo pámbeikàlà nchiteng'u chake cha chi-
falume. 32 Vanu va vilambo vyammalele vàmbelopokela muyo mwake,
nanang'e àmbevahapulanya anevo vanu muchi nchunga chavahapula an-
gandolo n'dimbudi. 33 Àmbevavika angandolo m'bali wake wa kunkono na
ambudi m'bali wake wa kunchinda.
34 Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavêle m'bali wake wa kunkono,
'Idang'ana, mwenu mubalikiwije na Atatangu, pwachelanga Ufalume
umuunguliwije kutandikila kuumbwa kwa chilambo. 35 Kwa kuva ngúvele
na indala mwenu nkuning'a chakulya, na ngúvele na inyota mwenu
nkuning'a medi, na ngúvele ninnyeni mwenu nkungupwechela, 36 na
ngúvele lukundumwandu, mwenu nkuning'a inguwo yuwala, na nnauula
mwenu nkunanguuja, na ngúvele nnilungu mwenu nkuidang'ana unangu-
lola.' 37 Anepo avala vatênda lalalembela Nnungu njo pavambeyang'ula

kuchidoni, ‘Nang'olo, chakani patukuwene uvèlè na indala hwetu nkukwing'a chakulya, au púnavele na inyota hwetu nkukwing'a medi lukumbila? 38 Chakani patunakuwene uvèlè nnyeni, hwetu nkukupwechela, au chakani púnavele lukundumwandu, hwetu nkukwing'a dinguwo? 39 Na chakani patukwene ubwahela au uvèlè nnilungu, hwetu nkuida unakulola?’ 40 Nfalume àmbevayang'ula kuchidoni, ‘Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila chinu chimuntendedile munu avalangîwa kuva akee chinu, múngutendedile nangu.’

41 Anepo Nfalume àmbevahaulila avala vavêle m'bali wake wa kunchinda kuchidoni, ‘Ukananga apano, mwenu mulaniwije! Muhwene mmoto ukee na ntulululo, moto waunguliwije Ibilisi na malaika vake! 42 Kwa kuva, pangunavele na indala, mwenu nkananing'ile chakulya na pangunavele na inyota, mwenu nkananing'ile medi lukumbila 43 na pangunavele ninnyeni, mwenu nkanangupwecheledile na pangunavele na uhou, mwenu nkananing'ile dinguwo dyuwala na panichiuula, mwenu nkanaidile unangulola na pangunavele nnilungu mwenu nkanaidîle unangulola.’

44 Anepo vanang'o vàmbennyang'ula kuchidoni, ‘Nang'olo, chakani patunakuwene uvèlè na indala au inyota au uvèlè unnyeni au uvèlè na uhou au uuùlà au uvèlè nnilungu, na hwetu tunaide unakuhudumila?’ 45 Nang'e àmbevayang'ula kuchidoni, ‘Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila chinu chimusindwije kuntendela munu avalangîwa kuva akee chinu, músindwije kungutendela nanangu.’ 46 Anepo anevo vanu vambehwena muasabu ikee na ntulululo, henga avala vatênda lalalembela Nnungu, vàmbeingila muumi ukee na ntulululo.”

26

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Mako 14:1-2, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)

1 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, 2 “Mwenu mùnimala kuva bada ya maduva mavili pàmbekuva na sikukuu ya Pasaka, na Mwana wa Munu àmbetengelekwa uchinga avambwe munsalaba.”

3 Anepo makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi nkukojana paing'ande ya Kuhani Nkulu, uvanchema Kayafa. 4 Nkutenda ntemelo namuna chivambenkamula na kummwalala Yesu. 5 Nkuhaula kuchidoni, “Henga tunankamule pasikukuu, uyopa vanu vanataya timbwili.”

Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila
(Mako 14:3-9, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)

6 Yesu ávele ku Besaniya muing'ande yanga Simoni analamijwe mangundula. 7 Pánavele nkulya, nkuhaloka mmahe ananyakwile chupa chikatapele namene chikatapajîjwe kwa mayanga la alabasta. Chupa anecho chíumbele mahuta lanung'ila la kugalika namene, nkummiminila Yesu mmuti. 8 Vakuhundwa vanga Yesu pavalawene anelo latendêke nkusunala, nkuhaula kuchidoni, “Mwadachi kwondonganga uvila mahuta? 9 Alano mahuta lakanisumiswa kwa dihela dyohe namene nkuveng'a amahuvani!”

10 Henga Yesu nkumala lavachiliuja, bahi nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi munankambyakambya ayuno mmahe? Nang'e àngutendedile lyambone. 11 Kwa kuva, maduva lammalele mùmbekuva na amahuvani, henga nanga pamumbekuva na nangu maduva lammalele. 12 Nang'e

àmwadilidile mahuta mummili wangu, uchinga angutayalishe kwa kungusika. 13 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila pachinu pámbehubilîwa Malove Lambone nchilambo chammalele, alino lyatendile ayuno mmahe lìmbetambulangwa kwa kunhimukila nang'e."

Yuda àkubali kuntengeleka Yesu (Mako 14:10-11, Luka 22:3-6)

14 Anepo, yumo wa vakuhundwa kumi na mbili, lina lyake Yuda Isikaliote, nkuhwena kwa makuhani vakulu, 15 nkuvahaulila kuchidoni, "Mùmbening'a chamani nikantengeleka Yesu kwenu mwenu?" Bahi nkumwing'a dihela dya nnyoyo salasini. 16 Kutandikila anepo Yuda nkuva wataha wasa wa kuntengeleka Yesu.

Yesu na vakuhundwa vake vàlya chakulya cha Pasaka (Mako 14:12-21, Luka 22:7-13, 21-23, Yohana 13:21-30)

17 Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, vakuhundwa vake nkummwenela Yesu nkummuja kuchidoni, "Ùlembela tukakwandalile kwachi chakulya cha Sikukuu ya Pasaka?" 18 Yesu nkuvahaulila vahweneng'ane kumanga, kwanga munu yumo vakannyaulile kuchidoni, "Nkúhunda àhawile kuchidoni, 'Uhiku wautondwele Nnungu kwajili yangu ùvele pepi, vakuhundwa vangu pamo na nangu nimwene tùmbehangalalila muing'ande yako Sikukuu ya Pasaka.' " 19 Bahi vakuhundwa nkutenda muchi Yesu chavalaijije, nkuandaa chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.

20 Pachikamwele chinalyulo, Yesu nkulya chakulya pamo na vakuhundwa vake kumi na mbili. 21 Pavanavele nkulya, Yesu nkuhaula kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu àmbengutengeleka." 22 Vakuhundwa vake nkuva nnihindambi likulu, nkutandilika yumo-yumo kunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nang'olo, nikee nangu!" 23 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Achahwijîje nkate wake munkungu pamo na nangu njo ambengutengelêka. 24 Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e. Henga ole wake munu aneyo antengelêka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa kwa munu aneyo kuikave akavelekwa."

25 Anepo Yuda, ayula nkútengeleka, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, nikee nangu!" Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ùmbekuva uwewe."

Chakulya cha Nang'olo (Mako 14:22-26, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)

26 Bahi pavanavele nkulya, Yesu nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake. Nkuhaula kuchidoni, "Twalanga mulye, auno njo mmili wangu." 27 Anepo, nkutwala chikombe chivêle divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a vakumbile, nkuhaula kuchidoni, "Kumbilanga mmammalele, 28 kwa kuva, aino njo myadi yangu imaîha lilailano lya Nnungu na vanu vake, imwadilîka kwajili ya vanu vohe uchinga vasamehewe masambi lavo. 29 Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, nikambekumbila kavila divayi, mpaka liduva linimbekumbila divayi dyahambi pamo na mwenu mu Ufalume wa Atatangu."

30 Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga pawelu, nkuhweneng'ana ku Lichinga lya Miseituni.

Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana
(Mako 14:27-31, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)

31 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ing'anya ya àlalá lambenguhumîla nangu, mwenu mmammalele chilo cha nelo ìnembeleka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Nìmbempanya nchunga,
na angandolo vàmbemwadilikana.’*
32 Henga panimbefufuka, nìmbennongolela kuhwena ku Galilaya.” 33 Petulo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Ata kuiva vammalele uvava na lipamba na wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka mwiko.” 34 Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanile myanda mitatu.” 35 Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Ata kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikambekukana ng'o!” Vakuhundwa vammalele nkutangola uchocho.

Kuyuwa kwanga Yesu kuwelu wa Getisemane
(Mako 14:32-42, Luka 22:39-46)

36 Anepo Yesu nkuhwena pamo na vakuhundwa vake kuwelu uvachema, Getisemane, nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikalanga apano, nangu nguhwena akula unayuwa.”
37 Nkuntwala Petulo pamo na vana vavili vanga Sebedayo. Bahi Yesu nkutandilika kuva na lihindambi na kukambakamba muntima, 38 nkuhaula kuchidoni, “Ntima wangu ùvele na lihindambi likulu, pepi na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve meho pamo na nangu.” 39 Nkuhwena muyo kadiki, nkuhunama mpaka pahi, nkuyuwa wahaula kuchidoni, “Atatangu, ikàhululika ngunyemye na ibaniki iîda! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda muchi chulembela wako umwene.” 40 Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vatatu, nkuvakoja valèlè, nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Dachi, nanga pamuhulwile kuva meho pamo na nangu kananga lisaa limo? 41 Bahi mùùve meho na muyuwe uchinga pamumbelingwa munatende masambi. Isungu ìnalembela, henga mmili unadabadanga.”
42 Yesu nkuhwena mwanda wavili unayuwa, wahaula kuchidoni, “Atatangu, ikánahululike kungunyemija ibaniki aneyo iîda, bahi ìtendeke muchi chulembela wako.” 43 Bahi Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake, nkuvakoja valelèngè luwono, kwa kuva meho lavo láumbele chihi luwono.
44 Yesu nkuvaleka kavila, nkuhwena unayuwa mwanda watatu watangola chihi malove ulala. 45 Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmechinkwona na kupumulila. Lola uhiku ùnikamola wambekamujwa Mwana wa Munu mmakono la vanu vavêle na masambi. 46 Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi takatukanga tuhweneng'ane!”

Kukamulwa kwanga Yesu
(Mako 14:43-50, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

47 Yesu pánavele nkutangola malove anelo, nkuhaloka Yuda, yumo wa avala vakuhundwa kumi na mbili, pamo na likuwa likulu lya vanu vanyakwîle mapanga na dindonga. Vanu anevo vammalele vátumwije na makuhani vakulu na vasele va Vayahudi. 48 Ayula nkútengeleka ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, “Munu ayula unimbem'busu njo nang'e,

* **26:31** Sakaliya 13:7

mwenu nkamule!” 49 Yuda nkummwenela Yesu nkuchidoni, “Nkúhunda,
umumi?” Bahi nkum'busu. 50 Yesu nkunnyaulila Yuda kuchidoni, “Nnyan-
jawangu, tènda lyuwidilidile.” Bahi avala vanu vanapapatene na Yuda
nkuhengelekela, nkunkamula Yesu.
51 Nkuhundwa yumo muavala vakuhundwa vanga Yesu nkuhalamola
upanga, nkuncheketa likutu ntumwa wanga Kuhani Nkulu. 52 Yesu nkun-
nyaulila kuchidoni, “Ludisha upanga wako m'benda yake. Kwa kuva, vam-
malele vatumîla upanga wa kukomanila, vambekuhwa kwa upanga uwowo
wa kukomanila. 53 Dachi, ùtenda kuva nikáhulula unnyuwa Atatangu angu-
pelekejije matunji kumi na mbili la maelufu la malaika vakunguchunga?
54 Henga nikàtenda uchocho làmbetimila dachi Malemba Lanaswe lahaûla
kuva, alano lasima lahumile?”
55 Anepo Yesu nkulihaulila likuwa lya vanu kuchidoni, “Mwadachi mùidile
unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu
nkúpalaula? Maduva lammalele nangu ngúikala nnuwani lwa Ing'ande
ya Nnungu unguhùndà, henga nanga pamunangukamwile. 56 Henga
alano lammalele lànihumila, uchinga latimile àlalá lavanalembile manabii
Mmalemba Lanaswe.” Anepo vakuhundwa vammalele nkunneka, nku-
tukuta.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi
(Mako 14:53-65, Luka 22:54-55,63-71, Yohana 18:13-14,19-24)

57 Bahi avala vankamwîle Yesu, nkumpelekeja Yesu kwa Kayafa, Kuhani
Nkulu. Anepo njo pachinu pavanakojene vakúhunda Sheliya ya Musa na
vasele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi. 58 Petulo nkuva wannondola Yesu
kwa kulehu mpaka paluwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. Nkuingila
nkati, nkuikala pamo na valinsi uchinga alalole lambehumîla.
59 Makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu lwa
Vayahudi nkutaha ushahidi wa kulambila kunnyamba Yesu, uchinga
vammwalale. 60 Henga nanga pavanapete, ikànava vanu vohe vánihaloka
unahumya ushahidi wa kulambila. Kuntululilo, nkuhaloka vanu vav-
ili, 61 nkuhaula kuchidoni, “Ayu munu áhawile kuva, ‘Nangu nahulula
kuibamola Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu.’
” 62 Anepo Kuhani Nkulu nkuimila, nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi,
wako ukee na lilove lya kuyang'ula kwamba anelo lavakusitaki ava vanu?”
63 Henga Yesu nkunyalala chihi. Kuhani Nkulu nkunnyaulila Yesu kuchi-
doni, “Nnungu nni mumi, hambi nakuapisa kwa lina lyake, bahi tuhaulile
ikàva wako nni Kilisto, Mwana wanga Nnungu.” 64 Yesu nkunnyang'ula
kuchidoni, “Elo, umomo muhaulidile wako. Henga nangu nìnnyaulilanga
mwenu kuva, kutandikila hambi muchimumwone Mwana wa Munu aikèlè
m'bali wa kunkono wa Nnungu Avêle na Dimongo, uchocho muchimum-
wone avèlè mmahunde waida.”
65 Anepo Kuhani Nkulu nkupapulanga dinguwo dyake, nkuhaula kuchi-
doni, “Ayu munu ànkufwîle Nnungu! Dachi, pàvele ing'anya ntwani kavila
ya kuvataha mashahidi? Lola, tênda mùnipilikana chankufwîle Nnungu?
66 Mwenu mwona dachi?” Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Àlembelewa
ahwe.” 67 Anepo vanu vanji nkunsunila mata kumeho na kumpanya
ding'ondi. Na vanji nkumpanya makofi, 68 uvahaula kuchidoni, “Wako
Kilisto, tùlaujije, nnani akupanyile!”

*Petulo àn**k**ana Yesu*
(Mako 14:66-72, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)

69 Uhiku anewo Petulo áikele nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu.
Ntumishi yumo mmahe, nkummwenela Petulo nkunnyaulila kuchidoni,
“Na wako úvele pamo na Yesu wa ku Galilaya.” 70 Henga Petulo nkukana
muyo mwa vanu vammalele vánavele apala, wahaula kuchidoni, “Nikámaite
malove lutangola.” 71 Anepo Petulo nkuuka apala nkuhwena pannango
wa luwani lwa lukumbi, bahi mmahe yunji nkumwona, nkuvahaulila vanu
vánavele apala kuchidoni, “Ayuno munu ávele pamo na Yesu wa ku Nasaleti.”
72 Henga Petulo nkukana kavila, nkuapila wachidoni, “Nikámmaite munu
aneyo!” 73 Lukoto kadiki avala vanu vanaimidile apala, nkummwenela
Petulo nkunnyaulila kuchidoni, “Muhiu wako nni yumo munkumbo wavo,
ing'anya ata itangodi yako ìnakumaiha.” 74 Anepo Petulo nkutandilika
kwapila wachidoni, “Ngulanike ikàva nalambila! Nangu nikámmaite munu
aneyo!” Upala ung'uku nkukongovela. 75 Petulo nkuhimukila malove
langa Yesu lanannyaulidile kuva, “Kabla ung'uku akànambikongovela, wako
ùmbekuva ungukanìlè myanda mitatu.” Bahi nkuhuma pawelu, nkunatum-
bula chitangelo.

27

Yesu àpelekejwa kwa Pilato
(Mako 15:1, Luka 23:1-2, Yohana 18:28-32)

1 Pauchele, makuhani vakulu vammalele na vasele va Vayahudi nkuko-
jana, nkutenda ntemelo uchinga vapate kummwalala Yesu. 2 Nkunnyunga
Yesu, nkumpelekeja na kunkamuja kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma wa
chilambo achila.

Kuhwa kwanga Yuda
(Matendo 1:18-19)

3 Bahi Yuda, ayula antengelêke Yesu pawene kuva Yesu ànihukumiwa
kuhwa, nkulyamba, nkuvauihija makuhani vakulu na vasele va Vayahudi
adila dihela salasini dya nnyoyo. 4 Nkuvahaulila kuchidoni, “Natendile
masambi kuntengeleka munu ayuno akávele na likosa, uchinga awal-
walwe.” Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Yetuhwe ilida? Anelo unamala
umwene!” 5 Bahi Yuda nkudiyaha adila dihela dya nnyoyo mu Ing'ande
ya Nnungu, nkuhwena unalipambilila. 6 Makuhani vakulu nkudilokotanya
adila dihela dya nnyoyo, nkuhaula kuchidoni, “Kupapatana na sheliya
yetu, ikáluhusiwa kudivika nnisanduku lya sadaka, kwa kuva nni dihela
dipatikene kwa kumwadila myadi.” 7 Adila dihela nkwamula vasume welu
wa munu amunyanga ulongo, uchinga pààve pachinu pa kuvasikila vayeni.
8 Njo mana aula welu vachema, “Welu wa Myadi,” mpaka nelo*. 9 Anepo
nni palatimidile malove lanatangwe nabii Yelemiya kuchidoni, “Nkuditwala
dihela dya nnyoyo salasini, divanawene Vaisilaeli kuva dinalingilana na
kuhwa kwanga munu, 10 nkutumila dihela anedyo kusuma welu wa munu
amunyanga ulongo, muchi Nang'olo changulaijije.”

Yesu muyo mwanga Pilato
(Mako 15:2-5, Luka 23:3-5, Yohana 18:33-38)

11 Anepo Yesu nkupelekejwa muyo mwanga Pilato nkulu wa Chiloma
wa chilambo achila. Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni
Nfalume wa Vayahudi?” Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ùnihaula.”
12 Bahi makuhani vakulu na vasele va Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi

* **27:8** Matayo palembi kuva mpaka nelo, àyamba maduva àlalá nang'e lachilemba chitabu achino.

pavansiteke Yesu, nang'e nanga panayang'wile lilove. 13 Anepo Pilato nkummuja kavila Yesu kuchidoni, “Dachi, uvenkulapilikana anelo lammalele lavakusitaki?” 14 Yesu nkunyalala chihi na akanayang'wile kananga lilove limo, Pilato nkukangana namene.

Yesu àhukumiwa kuhwa (Mako 15:6-15, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)

15 Kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulila Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela. 16 Na maduva àlalá pávele na nfungwa yumo anamaikene namene ing'anya ya kutenda lahakalenge, lina lyake Balaba. 17 Bahi vanu pavanakojene pamo, Pilato nkuvauja kuchidoni, “Mulembela ninchimulile alida, Balaba au Yesu uvanchema Kilisto?” 18 Pilato átangwele uchocho kwa kuva ánimala kuva, Yesu ákamujijwe kwanga nang'e kwa wiu.

19 Pilato panaikele nchiteng'u cha hukumu, n'jawe nkumpelekejije ujumbe uchidoni, “Unantende chinu chohecho aneyo munu akávêle na likosa, kwa kuva chilo ǹnibanika namene muindoto ing'anya yanga nang'e.” 20 Henga makuhani vakulu pamo na vasele va Vayahudi nkuvachonjela vanu vánavele apala kuva vayuwe alekelewe Balaba, na Yesu awalwalwe. 21 Pilato nkuvauja kuchidoni, “Muvanu avano vavili mùlembela nìnnyungulile alida?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nnyungulile Balaba.” 22 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Mùlembela nintende dachi ayuno Yesu uvanchema Kilisto?” Vammalele nkuyang'ula kuchidoni, “Avambwe munsalaba!” 23 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Ing'anya ntwani? Kwani àtendile lilida lihakalenge?” Henga vanang'o nkuhalija chihi kutaya lwasu uvachidoni, “Avambwe munsalaba!”

24 Bahi Pilato pawene kuva nanga chambehulula kutenda, na lwasu luhalija chihi, nkutwala medi nkukalava mmakono muyo mwa vanu vammalele, wahaula kuchidoni, “Kuhwa kwa munu aneyo, nangu nikávele na makosa! Anelo lenu mmene.” 25 Vanu vammalele nkuyang'ula kuchidoni, “Asabu ya kuwalalwa kwanga munu aneyo kutukoje hwetu pamo na vivelêko vyetu!” 26 Anepo Pilato nkuvahungulila Balaba, henga nkulaija Yesu asulubulwe na kunkamuja kwa matiyala va Chiloma uchinga avambwe munsalaba.

Matiyala vàntendela Yesu mang'wanyu (Mako 15:16-20, Yohana 19:2-3)

27 Anepo matiyala la Pilato nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa ing'ande yanga Pilato, na likuwa lyammalele lya matiyala nkunteng'eneja. 28 Nkummulanga dinguwo dyake, nkummwaja likoti lya langi ya chifalume. 29 Nkudinga lutavi lwa miva muchi kofiya ya chifalume, nkummwaja mmuti. Nkunkamudya isimbo ya imbalu munkono wake wa kunkono, nkutindivala malundi muyo mwake, nkutandilika unnombolela kwa mang'wanyu uvachidoni, “Utumbyangwe, Nfalume wa Vayahudi!” 30 Nkunsunila mata, nkutwâla aila imbalu nkumpanya mmuti. 31 Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula alila likoti, nkummwaja dinguwo dyake. Anepo nkuntwala, nkuhwena unammamba munsalaba.

Kuvambwa kwanga Yesu (Mako 15:21-32, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)

32 Pavachihwena, nkukojana na mwenedi wa imanga ya ku Kilene, lina lyake Simoni, nkunnamatija aunyakule aula nsalaba wanga Yesu. 33 Pavakamwele pachinu pavachema Goligota, mana lake, “Pachinu pa

Libadang'a.” 34 Nkumwing'a divayi divakundanyije na chinu chikalala
namene. Henga payejije, nkuhita kukumbila.
35 Pavamalidile kummamba munsalaba, nkuyavana dinguwo dyake kwa
kuyela indingi. 36 Nkuikalanga pahi upala uvannolihija. 37 Munsalaba
wake muha pamuti pake vákomedile chibau chílembwije malove layamba
lisitaka lyake, “AYUNO NJO YESU, NFALUME WA VAYAHUDI.” 38 Uhiku uula,
nkuvambwa na vakúpalaula vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yunji
m'bali wa kunchinda.
39 Bahi vanu vachipîta anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kun-
chamba, 40 uvachidoni, “Wako akee unahawile kuva ùmbebamola Ing'ande
yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu, hambi lipohe
umwene! Ikàva wako Umwana wa Nnungu, lisulupuse munsalaba!”
41 Uchocho, makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa pamo na vasele
va Vayahudi navanang'o nkuntendela mang'wanyu, uvahaula kuchidoni,
42 “Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambi akáhulula kulipoha mwene! Ati
nang'e nni Nfalume wa Vaisilaeli! Hambi alisulupuhe mwene munsalaba,
uchinga na hwetu tunkulupile. 43 Nang'e àlisingila Nnungu na áhawile kuva
nang'e nni Mwana wanga Nnungu. Ikava Nnungu ananowelwa nawe, bahi
ampohe hambi!” 44 Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e,
navanang'o uchocho vántangoledile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu
(Mako 15:33-41, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)

45 Bahi kutandikila sasita muhi mpaka satisa, chilambo chammalele
nkuva chihi lupi. 46 Paihwikile malinga satisa, Yesu nkunonoha lidi lyake,
nkuhaula kuchidoni, “Eloyi, Eloyi, lama sabakitani?” Mana lake nni,
“Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi ùninguleka?” 47 Vanu vanji
vanaimidile apala pavapilikene uchocho nkuhaula kuchidoni, “Ànchema
Eliya.” 48 Upala, munu yumo nkutukuta nkutwala siponji, nkuchuvika
n'divayi dihahama. Nkuipatika nnufito, nkunnyanyulila Yesu uchinga
ahonde. 49 Henga vanu vanji nkuhaula kuchidoni, “Nneke, tulole ikàva
Eliya achiaide unampoha!” 50 Bahi Yesu nkunonoha kavila lidi likulu, koka
nkuhila.
51 Upala lipasiya linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nku-
daluka vipande vivili, kutandikila muha mpaka pahi, chilambo nkundan-
genda na mayanga makulungwa nkutumbuka. 52 Misati nkuhunukuka, na
vanu vohe va Nnungu vanahidile nkufufuliwa. 53 Nkuhuma mmisati yavo,
na Yesu páfufwike, anevo vanu nkuingila muimanga yanaswe Yelusalemu,
nkwonwa na vanu vohe.
54 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma na avala vánavele pamo nanang'e
uvannolihija Yesu, pavachiwene chilambo uchindengenda na lammalele
lahumidile, nkuyopa namene, nkuhaula kuchidoni, “Muhiu ayu munu ávele
Mwana wanga Nnungu.”
55 Pachinu anepo pávele na vamahe vohe vachimpenekela Yesu kwa
kulehu, anevo nni avala vachinnondola Yesu kutandikila ku Galilaya na
kuntumikila. 56 Muanevo vamahe, múvele na Maliya wa imanga ya Magidala
na Maliya ayuvao Yakobo na Yusufu, pamo na ayuvao vana vanga Sebedayo.

Kusikwa kwanga Yesu
(Mako 15:42-47, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)

57 Liduva palichiswa, nkuhaloka munu yumo nkúpata, uvanchema
Yusufu, mwendi wa ku Alimataya. Munu aneyo nanang'e ávele nkúhundwa
wanga Yesu. 58 Nang'e nkuhwena kwanga Pilato, nkuuyuwa mmili wanga
Yesu, bahi Pilato nkwamulu vamwing'e. 59 Anepo Yusufu nkuutwala aula
mmili, nkuudingilija sanda itakete, 60 nkunausika munsati wake wahambi
unavedwîje nniyanga likulungwa namene. Anepo nkuhingilihija liyanga
likulu pannango wa nsati, nkuuka. 61 Maliya wa imanga ya Magidala pamo
na ayula Maliya yunji váikalenge upala, kuloja pansati.

Matiyala làlolihija nsati

62 Liduva lipapete, lívele Liduva lya Kuyewelela, makuhani vakulu na
Mafalisayo nkummwenela Pilato, 63 nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo,
tùnakumbukila kuva ayula nkúlambila pánavele mumi átele kuchidoni, ‘Liduva
lya tatu lya kuhwa kwangu nìmbefufuka kuhaloka kwa vahwîle.’ 64 Bahi
amulisa nsati ulolihijwe mpaka liduva lya tatu, uyopa vakuhundwa vake
vànauiva mmili wake na kuvahaulila vanu kuva ànifufuka. Kwa kuva, kulam-
bila kwa vino kumbemamoja kupunda kutandi.” 65 Pilato nkuvayang'ula
kuchidoni, “Vatwale matiyala, muhwene mukauchunge malinga chimuhu-
lula.” 66 Bahi vanang'o nkuhwena unaulolihija aula nsati kwa kuvavika
valinsi vaulolihije, na kwa kuvika alama muha liyanga lya pannango
uchinga ilanguje, ikàva pàvele munu anachimwile, na ìive kuvadivila vanu
vanause anelyo liyanga.

28

Kufufuka kwa Yesu
(Mako 16:1-10, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)

1 Palipitile Liduva lya Kuyewelela, ulyamba na mambumbu liduva lya
Jumapili, Maliya wa imanga ya Magidala na Maliya yunji vápite unaulola
nsati. 2 Upala, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo, kwa kuva
malaika wa Nang'olo ánisulupuka kuhaloka kulihunde, nkuhwena kunsati,
nkulihingilihija alila liyanga kunyenje, nkuliikalila. 3 Aneyo malaika
ánang'anyima muchi nng'anje wa ing'uva, na dinguwo dyake dívele dyanahe
mbee! 4 Avala valinsi vachichûnga nsati wa Yesu nkuyopa na kutetemela,
nkuva muchi vànihwa. 5 Henga ayula malaika nkuvahaulila avala amahe
kuchidoni, “Munayope, nangu ǹnimala kuva mùntaha Yesu avambwîje mun-
salaba. 6 Apano nang'e akapali, kwa kuva ànifufulwa muchi chahaw-
ile. Idananga mupalole pachinu panalajijwe. 7 Bahi hweneng'ana upehi
mukavahaulile vakuhundwa vake kuva, nang'e ànifufulwa uholoka kwa
vanu vahwîle, na ànìnnongolela kuhwena ku Galilaya, aneko muchimum-
wone. Lola, nangu ǹninnyaulilanga tayali.”

8 Bahi avala vamahe nkupiyanya kuuka pansati, kwa kuyopa na
kuhangalala namene nkutukuta uhwena unavahaulila vakuhundwa vake.

9 Upala, Yesu nkuvahumila avala vamahe, nkuchidoni, “Mmumi
mwenu?” Avala vamahe nkummwenela, nkuhunama muyo mwake,
nkukamula madodo lake. 10 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni,
“Munayope. Hweneng'ana mukavahaulile vakuhundwa vangu vavêle
muchi anung'unuvangu vahwene ku Galilaya, aneko nni kuvambengwona.”

Valinsi vàhaula mambo lahumidîle

11 Avala vamahe pavanavele nndila, matiyala vanji vachiulolihija nsati
nkuhwena kumanga unavahaulila makuhani vakulungwa kila chinu chi-
humidîle. 12 Anepo makuhani vakulu nkukojana pamo na vasele va
Vayahudi, nkutenda ntamelo, nkuveng'a dihela dyohe avala matiyala va
nsati. 13 Anepo vanang'o nkuvahaulila matiyala kuchidoni, “Vahaulile
vanu kuva, pamunavele nkwona, vakuhundwa vake Yesu vániida nachilo,
nkumwiva. 14 Na Pilato akàpilikana habali aino, hwetu tunatangola nawe,
mwenu nkalembeingila mukulaga.” 15 Bahi avala matiyala nkupwechelela
adila dihela nkutenda muchi chivalaijijwe. Habali aneyo ínihweneha kuyan-
jala kwa Vayahudi mpaka nelo.

Yesu àvatuma vakuhundwa vake (Mako 16:14-18, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

16 Anepo avala vakuhundwa kumi na moja nkuhwena ku Galilaya
mpaka kulichinga alila lyanavahaulidile Yesu vahwene. 17 Vanang'o
pavammwene, nkutindivala malundi muyo mwake uvamwabudu, henga
vanji nkuva na lipamba. 18 Anepo Yesu nkuvahengelekela nkuvahaulila
kuchidoni, “Nangu ngùpewije mamulaka lammalele, kulihunde na pachil-
ambo. 19 Bahi hweneng'ana kwa vanu va vilambo vyammalele mukavajuhe
kuva vakuhundwa vangu, umuvabatisa kwa lina lya Nnungu Atata na lya
Mwana na lya Umumu Wanaswe. 20 Muvahunde kulakamula lammalele
laninnaijije. Na mumale kuva nangu ngùvele pamo na mwenu maduva
lammalele mpaka ntululilo wa chilambo.”

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako

Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa "Injili" mana lake, "Malove Lambone lamwâmba Yesu." Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Mmitabu anevyo ncheche, chitabu cha Mako njo chananjipi namene kupunda vitabu vinji. Na ìkulupika kuva, chitabu achino cha Mako njo chinavele chitandi kulembwa kupunda anevyo vinji, na ìnahululika kuva chílembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 50 mpaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vàkulupila kuva chitabu achino chílembwije muimanga ya Loma kwa makudungilo la kuvakamya mitima vakúkulupila va aneko.

Mako ayu njo anamaikene kwa lina lya Yohana Mako, achipapatana na Banaba na Ntume Paolo. Imbili yanga Mako ínihakajangwa apala panaamwile kulihapula mmwanda wao wa madengo la chitume (Matendo 13:13). Mmwanda unji Mako nkupapatana kavila nawi Banaba (Matendo 15:37-39). Mako ámaikene namene kuva nnyanjawake Petulo wa pepi namene (1 Petulo 5:13). Na vatalamu va Bibilia vànakulupila kuva Mako anilemba malove lohe la shuhuda dyanga Petulo, na shuhuda anedyo njo nsingi wa Malove Lambone lalembwîje na Mako. Mmalove alano Lambone, Mako àhimya namene mambo layâmba namuna ya kuva nkuhundwa wanga Yesu, na mahundo langa Yesu layâmba mahiku la ntululilo.

Uinjipihi wa chitabu cha Mako

1. Sula ya 1:1-13, Mako àchimaiha chitabu.
2. Sula ya 1:14-8:21, Mako àtana kwamba madengo la Yesu mmahiku lanave ku Galilaya.
3. Sula ya 8:22-10:52, Mako àtana kwamba mwanda wanga Yesu kuhwena ku Yelusalemu.
4. Sula ya 11:1-16:8, Mako àmalilila chitabu chake kwa kutana habali dyanga Yesu panavele ku Yelusalemu, na habali dya kuhila na kufufuka kwanga Yesu.

Yohana Nkúbatisa àvahubilila vanu
(Matayo 3:1-12, Luka 3:1-18, Yohana 1:19-28)

1 Alano nni Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, Mwana wa Nnungu.
2 Làtandilike muchi chilalembwije nchitabu changa nabii Isaya, Nnungu pahaula kuchidoni,
"Nangu nìmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako."*
3 "Munu ànonoha lidi kulilanga wachidoni,
'Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.' "†

* **1:2** Malaki 3:1 † **1:3** Isaya 40:3

4 Bahi Yohana Nkúbatisa áhumilidile kulilanga, wavahubilila vanu valeke
masambi lavo na vabatiswe uchinga Nnungu avasamehe masambi lavo.
5 Vanu vohe kuhaloka chilambo cha ku Yudeya na imanga ya ku Yelusalemu
vánihwena unampilikanila Yohana, nkulitangolanga masambi lavo, nang'e
nkuvabatisa nnuhunde lwa Yoludani.
6 Yohana áwete inguwo ikatapajîjwe kwa maleha la ungamila, na
nchikundu mwake áhungile nkanda wa limbende. Na chakulya chake
chívele chihi mahiya na uchi wa munnyitu. 7 Yohana nkuva wavahaulila
vanu kuchidoni, “Nnyuma mwangu àvenkwida avêle na dimongo dyohe
namene ungupunda nangu. Nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa
kutepa na kuihungula mididi ya vilatu vyake. 8 Nangu nìm'batisa mwenu
kwa medi, henga aneyo àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe.”

Kubatiswa na kulingwa kwanga Yesu
(Matayo 3:13, 4:11, Luka 3:21-22, 4:1-13)

9 Maduva anelo, Yesu nkukamola kuhaloka imanga ya ku Nasaleti, chil-
ambo cha ku Galilaya, Yohana nkum'batisa Yesu nnuhunde lwa Yoludani.
10 Upala, Yesu pahumile chihi mmedi, nkukwona kulihunde kuhunukwike,
na Umumu Wanaswe achionekâna muchi umunda wansulupukila. 11 Lidi
nkupilikanika kuhaloka muha kulihunde ulichidoni, “Wako njo Mwanangu
unikutamwa, ìnikatapaliwa na wako.”
12 Upala, Umumu Wanaswe nkunnodya Yesu kuhwena ya kulilanga,
13 nkuikala aneko maduva alubaini walingwa na Nanchindenga. Aneko,
ávele pamo na anyama va munnyitu, na malaika nkuva uvantumikila.

Yesu àvachema vakuhundwa vatandi
(Matayo 4:12-22, Luka 4:14-15, 5:1-11)

14 Bada ya Yohana kutaywa nnilungu, Yesu nkuhwena chilambo cha ku
Galilaya unavahubilila vanu Malove Lambone la Nnungu, 15 wachidoni,
“Mahiku lànihwika na Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na mwenu. Lekanga
masambi lenu na mulakulupile Malove Lambone!”
16 Yesu pachipita nnyenje Litanda lya ku Galilaya, nkuvona akúupa di-
homba vavili uvayela dinjau dyavo nnitanda, Simoni uvanchema Petulo
chalumo na nnung'une uvanchema Anduleya. 17 Yesu nkuvahaulila kuchi-
doni, “Ngupapate, nangu nguchinintendange mwenu kuva mmanu mma
kuvaupila vanu kwa Nnungu.” 18 Upala, nkudilekanga dinjau dyavo,
nkumpapata Yesu.
19 Papite muyo kadiki, nkumwona Yakobo na nnung'une wake
uvanchema Yohana, chalumo na Sebedayo atatawavo pamo na amadengo
vanji, vavèlè muingalava yavo uvakatapaja dinjau dyavo. 20 Upala, Yesu
nkunchema Yakobo na Yohana, na vanang'o nkunneka atatawavo pamo na
amadengo vanji muingalava, vanang'o nkumpapata Yesu.

Yesu àmmusa nanndenga
(Luka 4:31-37)

21 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuhwika imanga ya ku Kapelinaumu,
na palikamwele Liduva lya Kuyewelela, Yesu nkuinjila muing'ande ya kun-
nyuwila Nnungu, nkutandilika kuvahunda vanu. 22 Vanu vanampilikene
nkukangana mahundo lake, kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na
mamulaka, na akee muchi vakúhunda va Sheliya yanga Musa.
23 Uhiku uwowo, munu yumo ánavele muing'ande ya kunnyuwila
Nnungu, ánavele na nanndenga, nkulindamuka ukuta ding'uto wachidoni,

24 “Ùtulembelela chani hwetu, wako Yesu wa ku Nasaleti? Dachi ùidile
unatwondonganga? Ǹnimala kuva wako nni Wanaswe, utumwîje na
Nnungu!” 25 Yesu nkunkalipila ayula nanndenga wachidoni, “Nyalala!
Mmuke ayu munu.”
26 Bahi ayula nanndenga nkunkunyang'unya namene ayula munu akuno
wakuta kwa lidi likulungwa, nkummuka. 27 Vanu vammalele nkukangana,
nkuva uvaujana kuva, “Ala nni lalida? Ala nni mahundo lahambi lavêle na
mamulaka! Ayu munu àvele na dimongo dya kuvaamulisa anamindenga, na
vanang'o vànampilikana!”
28 Anepo habali dyanga Yesu nkupiyanya kuyanjala nchilambo cham-
malele cha ku Galilaya.

Yesu àvalamya vanu vohe
(Matayo 8:14-17, Luka 4:38-41)

29 Yesu na vakuhundwa vake, pamo na Yakobo na Yohana nkuhumang'ana
muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuhwena mwalehu mpaka kukaya
kwanga Simoni na Anduleya. 30 Nkawake Simoni álele pachinanda ing'anya
ápweteka chidumba. Yesu pakamwele, vanu vanji nkunnyaulila habali dya
aneyo mmahe. 31 Yesu nkummwenela ayula mmahe, nkunkamula nkono,
nkuntakatuha. Chidumba nkummuka, nkutandilika kuvahudumila.
32 Pachikamwele chinalyulo liduva lititìlè, vanu nkumpelekejija Yesu
vagonjo vammalele na vanu vánavele na anamindenga. 33 Na vanu vam-
malele va imanga aila nkunaimila muyo luungo lwa ing'ande. 34 Yesu
nkuvalamya vanu vohe vachiuula, na kuvausa anamindenga vohe. Na wala
nanga panavalekile anevo anamindenga vatangole chinu chohecho kwa
kuva vánimmala.

Yesu àvahubilila vanu aneko ku Galilaya
(Luka 4:42-44)

35 Ulyamba na mambumbu, kabla liduva likànambiuhuma, Yesu ánitakatuka,
nkuuka anepo pakaya nkuhwena kunyenje imanga, pachinu pakávele na
vanu, nkunnyuwa Nnungu aneko. 36 Simoni na avake nkuhwena unantaha.
37 Pavammwene, nkunnyaulila kuchidoni, “Vanu vammalele vànakutaha!”
38 Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Tuhweneng'ane vijiji vinji vya
pepi uchinga nikàhubili na kunang'o, kwa kuva, njo chinguidilidile.” 39 Bahi
Yesu nkuhwena kila pachinu aneko ku Galilaya, wahubili n'ding'ande dyavo
dya kunnyuwila Nnungu akuno wavausa vanu anamindenga.

Yesu ànnamya munu avêle na mangundula
(Matayo 8:1-4, Luka 5:12-16)

40 Munu yumo achiuula mangundula nkummwenela Yesu, nkutindivala
malundi, nkunnyuwa Yesu wachidoni, “Ukàlembelela ùnahulula chihi un-
guhahulanga kwa kungulamya.” 41 Yesu nkummikila chididi aneyo munu,
nkunyoloja nkono wake, nkun'gusa, nkunnyaulila kuchidoni, “Elo nalem-
bela, lama!” 42 Upala, ugonjo nkummuka, nkulama.
43 Anepo Yesu nkunnyaulila ahwene, nkun'duma wachidoni, 44 “Kaleha,
unannyaulile munu woheyo lanikutendeledile, henga wako hwena
ukalilanguje kwa kuhani na kuhumya sadaka muchi chalaijije Musa
uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”
45 Henga ayula munu papite, nkutandilika kuyanjaja aneyo habali kila
pachinu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga panahulwile kuhwena
muimanga yoheyo kwa kulilanguja. Nkuntenda aikale kunyenje imanga

pachinu paweka pakávele na vanu. Henga vanu nkummwenela kuhaloka kila m'bali.

2

Yesu ànnamya munu adidimênge (Matayo 9:1-8, Luka 5:17-26)

1 Palapitile maduva kadiki, Yesu nkuhwena kavila ku Kapelinaumu, vanu
nkupilikana kuva àvele pakaya. 2 Vanu vohe namene nkuumbala nng'ande
mpaka pannango. Bahi Yesu pachivahubilila vanu, 3 nkuhaloka vanu
ncheche akuno vannyakwìlè munu adidimênge, nkumpelekeja kwanga
Yesu. 4 Bahi kwa kuva vanu vániumbala namene, nanga pavanahulwile
kumpelekeja pachinu pávèlè Yesu. Bahi avala vanu nkuvimbula muha pa-
likangala, kuloja pachinu pánavele Yesu. Pavapete chitonono, nkunsulupuha
aneyo munu akuno alèlè nchinanda. 5 Yesu paiwene ing'ulupa yavo,
nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Mwanangu, ùnisamehewa
masambi lako.”
6 Vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vanaikele anepo nkuva uvaliuja
mmitima yavo kuva, 7 “Ayu munu mwadachi àtangola uvila? Ànkufulu
Nnungu! Nnani ahulûla kunsamehe munu masambi ikànave chihi Nnungu
weka?”
8 Upala, Yesu nkumala chivaliuja mmitima yavo, nkuvauja kuchi-
doni, “Ing'anya ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu? 9 Lilida
lipeyapêya namene, kunnyaulila ayu munu adidimênge kuchi, ‘Ùnisamehewa
masambi lako,’ au kunnyaulila, ‘Imila, twala chinanda chako uhwene?’
10 Bahi nangu ngùlembela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu, àvele na ma-
mulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Anepo
Yesu nkunnyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, 11 “Nìkuhaulila, imila,
utwale chinanda chako uhwene kukaya!” 12 Upala, ayula munu nku-
takatuka, nkutwala chinanda chake, nkuuka. Vanu vammalele nkukangana
na kunnombolela Nnungu uvachidoni, “Tukanachona chinu malinga achi.”

Yesu ànchema Lawi uvanchema lina linji Matayo (Matayo 9:9-13, Luka 5:27-32)

13 Yesu nkuhwena kavila kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa lya vanu
nkummwenela, nang'e nkutandilika kuvahunda.
14 Yesu pánavele nkupita, nkumwona Lawi mwana wanga Alufayo, aikèlè
paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate!”
Lawi nkuimila, nkumpapata.
15 Lukoto, Yesu nkuva walya chakulya muing'ande yanga Lawi. Vakútwala
kodi vohe na vanu vanji vahaulîka kuva nni vanu vavêle na masambi,
vániida nkulya pamo na Yesu na vakuhundwa vake, ing'anya vanu vohe
vánampapata. 16 Bahi vakúhunda vanji va Sheliya ya Musa vánavele Mafal-
isayo, pavammwene Yesu walya pamo na vanu vahaulîka kuva vàvele
na masambi na vakútwala kodi, nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni,
“Mwadachi àlya pamo na vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?”
17 Yesu papilikene anelo nkuvahaulila kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga
pavannembela n'ganga, henga vauûla njo vannembêla n'ganga. Nangu
nikáidile unavachema vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, henga
ngùidile unavachema vanu vavêle na masambi.”

Yesu àujwa chivambefunga (Matayo 9:14-17, Luka 5:33-39)

18 Vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vánafunga. Bahi vanu nkuhwena unammuja Yesu kuchidoni, “Ing'anya ntwani vakuhundwa va Yohana Nkúbatisa na vakuhundwa va Mafalisayo vànafunga, henga vakuhundwa vako vakáfunga?” 19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, vanu vakumbuliwîje kuing'ole ya ulombi vànahulula kufunga wakati vàvele pamo na mwene nnombi? Ikáhululika kufunga wakati nnombi àvele pamo na vanang'o. 20 Henga uhiku uchiukamole, nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.

21 Nanga munu atotêla chilaka cha inguwo yahambi nnipindi. Kwa kuva, akàtenda uchocho, chilaka anecho chahambi chìmbekungunyala na kuhalija kupamola anelyo lipindi, na pachinu panapomweke pambeyenjejeka. 22 Na wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu. Akàtenda uchocho, aila mipatila ìnapwapuka ing'anya ya kuhaha kwa divayi, na divayi dìnamwadilika na mipatila nkwondongeka. Henga divayi dyahambi dìlembelewa ditaywe mmipatila yahambi!”

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela (Matayo 12:1-14, Luka 6:1-11)

23 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu la ngano chalumo na vakuhundwa vake. Pavachipita, vakuhundwa vake nkutandilika kupulula ngano na kutang'una. 24 Mafalisayo nkummuja Yesu kuchidoni, “Lola! Mwadachi vàtenda vitukutuku vikáluhusiwije na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelela?”

25 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, mukásomile chanatendite Nfalume Daudi panalembedile chakulya, nang'e pamo na avake pavanavele na indala?” 26 Maduva langa Kuhani Nkulu Abiasali, Daudi áinjidile pa Ing'ande ya Nnungu, nkulya mikate ihumîjwe kwa Nnungu, nkuveng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa ìluhusu chihi mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani weka.

27 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Liduva lya Kuyewelela lìnivikwa kwajili ya munu, na akee munu kwajili ya Liduva lya Kuyewelela. 28 Bahi Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela.”

3

1 Anepo Yesu nkuinjila kavila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, na amula nkati múvele na munu adidimênge nkono. 2 Na múvele na vanu vanji vachitâha ing'anya ya kunsitaki Yesu, bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale ikàva àmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelela. 3 Yesu nkunnyaulila ayula munu avêle na nkono adidimênge kuchidoni, “Ida muyo amuno.” 4 Yesu nkuvauja vanu kuchidoni, “Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kutenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyewelela? Kuupoha umi au kuuwalala?” Henga vanang'o nkunyalala chihi. 5 Anepo Yesu nkulaukila mipata yammalele wavalola vanu akuno avisìjè na kuvasikitikila ing'anya ya kunanopa kwa mitima yavo. Nkunyaulila ayula munu kuchidoni, “Nyoloja nkono wako!” Nang'e nkunyoloja, nkono nkuva umi kavila. 6 Upala,

Mafalisayo nkuhumang'ana pawelu nkunakojana na vanu va likuwa lya Helode* uchinga vatahe indila ya kummwalala Yesu.

Likuwa lya vanu lìmpapata Yesu

7 Yesu nkuuka anepo pamo na vakuhundwa vake, nkuhwena mpaka
kunyenje Litanda lya Galilaya. Likuwa likulu lya vanu nkumpapata. Vanu
anevo váhaleke ku Galilaya na ku Yudeya, 8 na ku Yelusalemu na ku Idumeya
na vilambo vya m'bali wavili wa luhunde lwa Yoludani na vilambo vid-
ingûka dimanga dya Tilo na Sidoni. Likuwa anelyo lya vanu vámmwenedile
Yesu ing'anya vánipilikana àlalá lanatendile Yesu. 9 Bahi ing'anya ya vanu
kuva vohe, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vakamwandalile ingalava,
uchinga vanu vanan'gong'ole. 10 Yesu ánivalamya vanu vohe, na vagonjo
vammalele vachipwateka nkuva uvagong'olana uchinga vannyengelekele
pepi uchinga van'guse. 11 Na anamindenga pavammwene Yesu, nkuvam-
atohija pahi vanu anevo vavêle na anamindenga akuno uvakuta ding'uto
uvachidoni, “Wako njo Mwana wanga Nnungu!”

12 Henga Yesu nkuvakalipila anamindenga vanammaihe kwa vanu.

Yesu àvatandola vakuhundwa kumi na mbili (Matayo 10:1-4, Luka 6:12-16)

13 Anepo Yesu nkukwela nnichinga, nkuvachema vanu vavalembedîle, na
vanang'o nkuhwena. 14 Nang'e nkuvatandola vanu kumi na mbili vanava-
chemile mitume, uchinga vaikale pamo nanang'e na kuvatuma vakayanjaje
lilove lya Nnungu, 15 nkuveng'a na mamulaka la kuvausa anamindenga.
16 Vanu kumi na mbili vanavatondwele nni avano, Simoni wananchemile
Yesu lina linji Petulo, 17 na Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo wanava-
chemile Yesu, Boanege, mana lake, “Vana va ing'uva,” 18 na Anduleya na
Filipo na Batolomayo na Matayo na Tomaso na Yakobo mwana wa Alufayo,
na Sadayo na Simoni ánavele nnikuwa lya Vaselote†, 19 na Yuda Isikaliote,
ánantengeleke Yesu.

Yesu na Belisebuli (Matayo 12:22-32, Luka 11:14-23, 12:10)

20 Anepo Yesu nkuhwena kavila kukaya. Likuwa lya vanu nkumwom-
balila kavila, Yesu na vakuhundwa vake nkuva nanga pavanapete wasa wa
kulya chakulya. 21 Valangavake pavapilikene anelo, nkuhwena unantwala,
kwa kuva, vanu váhaula kuva, “Àvele na ding'apedi.”

22 Na vakúhunda Sheliya yanga Musa vanaheleke ku Yelusalemu, nkuhaula
kuchidoni, “Àvele na Nanchindenga,‡ nkulu wa anamindenga. Aneyo njo
annyululîha nang'e kuvausa anamindenga.”

23 Bahi Yesu nkuvachema, nkuvahaulila kwa mifano kuchidoni,
“Ìmbehululika dachi Nanchindenga aliuse mwene? 24 Ikàva vanu va ufalume
umo vànalumbana, ufalume anewo nanga paumbekwimila. 25 Na ikàva vanu
va ing'ande imo vànalumbana, ing'ande aneyo ikambekwimila. 26 Na ikàva
Nanchindenga àlitahuka mwene, na ufalume wake ukàlumbanyika, bahi
ufalume anewo ukambekwimila, ila ùmbeyanguka.

---

* **3:6** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familia ya Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **3:18** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma. ‡ **3:22** Mako àlembile Belisebuli kwamba lina litumîke kumwamba Nanchindenga.

27 Nanga munu ahulûla kwenda muing'ande yanga munu avêle na di-
mongo nkumpakanyola vitukutuku vyake, mpaka atandilike kunnyunga
munu aneyo hoti, anepo njo pambehulula kumpakanyola vitukutuku vyake.
28 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vachivasamehewe masambi lavo
lammalele na kufulu dyavo dinji. 29 Henga munu ambenkufûlu Umumu
Wanaswe, mwiko aneyo nanga pambesamehewa, kwa kuva, àtendile sambi
ikásamehewa vyaka na vyaka." 30 Yesu átangwele uchocho kwa kuva, vanu
váhaula kuva, "Àvele na nanndenga."

Anyokwe na anung'unuvake Yesu
(Matayo 12:46-50, Luka 8:19-21)

31 Anepo anyokwe Yesu pamo na anung'unuvake nkukamola. Nkuimila
pawelu, nkunnaija munu nkati akancheme Yesu. 32 Anemwo nng'ande,
likuwa lya vanu líniikala akuno lin'dingwìkè Yesu. Vanang'o nkunnyaulila
kuchidoni, "Anyoko na anung'unuvako vàvele pawelu, vànakutaha."
33 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Kwani nnyuwangu njo nnani na
anung'unuvangu nni vanani?" 34 Anepo Yesu nkuvalola vanu
vanan'digwike nkuhaula kuchidoni, "Lola! Ávano apano njo ayuvangu
na anung'unuvangu. 35 Munu woheyo atênda lalalembela Nnungu, aneyo
njo nkulwangu na nnumbwangu na nnyuwangu."

4

Nfano wa munu apânda dimbeyu
(Matayo 13:1-9, Luka 8:4-8)

1 Yesu nkutandilika kavila kuvahunda vanu, akuno avèlè nnyenje Litanda
lya Galilaya. Likuwa lya vanu nkumwombalanila, bahi Yesu nkubidi akwele
muingalava ínavele nnitanda, nkuikala. Vanu vammalele nkuva vaimilèngè
munnyangi nnyenje litanda. 2 Yesu nkuvahunda vitukutuku vyohe kwa
mifano, na pachivahunda nkuvahaulila kuchidoni, 3 "Pilikanila! Nkúpanda
ápite únapanda dimbeyu. 4 Pánavèlè nkumyaya dimbeyu, dinji nkumatokela
nndila, vyuni nkuhaloka nkudidadola. 5 Na dimbeyu dinji nkumatokela
pachinu pavêle na mayanga-mayanga, pakávele na ulongo wohe. Anedyo
dimbeyu nkupiyanya kumela kwa kuva ulongo úvele kadiki. 6 Liduva
palivadile, aneyo mitipu nkunyala, na kwa kuva dinyiya dikanatadile pahi
namene, bahi nkuyumanga. 7 Dimbeyu dinji nkumatokela pachinu pavêle
miva, nkumela, miva nkukulumuka na kuidingila aila mitipu, nkuva nanga
paipele. 8 Dimbeyu dinji nkumatokela paulongo wa matapata. Mitipu
nkumela, nkukulumuka, na ulongo anewo nkupundya kuhumya mafuno,
myanda salasini au sitini au myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwîje."
9 Anepo nkuvahaulila kuchidoni, "Munu avêle na makutu la kupilikana,
apilikane!"

Ing'anya ya kutangola kwa nfano
(Matayo 13:10-17, Luka 8:9-10)

10 Yesu pánavele weka, vakuhundwa vake kumi na mbili, pamo na vanu
vanji, nkunammuja Yesu chiichilanda aila mifano. 11 Yesu nkuvahaulila
kuchidoni, "Mmanganya mùnijaliwa kuimala sili ya Ufalume wanga Nnungu.
Henga vanu vanji vakávele nnikuwa lyenu kila chinu vàpilikana kwa mifano,
12 uchinga,
'Vakàloleha, vanachone chinu,
vapilikane, henga vanamale.

Ing'anya vakàmala, vàmbemmuila Nnungu,
nanang'e achiavasamehele masambi lavo.' "

Yesu àhaula chiulanda nfano wa nkúpanda (Matayo 13:18-23, Luka 8:11-15)

13 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, na mwenu mukámaite nfano
auno? Hambi mùmbehulula dachi kumala mifano inji? 14 Nkúpanda, àpanda
Lilove lyanga Nnungu. 15 Vanu vanji vàlandanywa na hali ya nndila, amula
mudimatokedile adila dimbeyu. Pavapilikana lilove lya Nnungu, Nanchin-
denga ànaida nkunalitwala lilove lipandwîje mmitima yavo. 16 Na vanu
vanji vàlandanywa na hali ya pachinu pavêle mayanga-mayanga, apala
padimatokedîle adila dimbeyu. Pavalipilikana lilove vànalipwechelela kwa
kulihangalalila. 17 Henga likávenda mmitima yavo muchi dinyiya chidikahu-
lula kutita mmayanga, bahi vàlikamula chihi kwa uhiku kadiki. Pavalaga
ing'anya ya alila lilove, upopo vànalileka. 18 Vanu vanji vàlandanywa na hali
ya pachinu pavêle na miva, apala padimatokedile adila dimbeyu. Vanu
anevo vànalipilikana anelyo lilove, 19 henga madengo la chilambo achino na
kulembela kwa dimali na tama dya vitukutuku vinji dìnavenda mmitima
yavo na kulitimbanga alila lilove lya Nnungu, nkuva chihi nanga kupa.
20 Henga vanu vanji vàlandanywa na hali ya ulongo wa matapata, apala
padimatokedile adila dimbeyu. Avano vànalipilikana lilove lya Nnungu na ku-
likulupila, vanu anevo vànapundya kuhumya mafuno, yumo myanda salasini
na yunji sitini na yunji myamoja, kupunda dimbeyu adila dipandwîje."

Chibatali chihinikwîje (Luka 8:16-18)

21 Yesu nkuhweneha uvahaulila kuchidoni, "Dachi, munu ntwani achâcha
chibatali nng'ande, nkuchihinika lidebe au unachivika nniungu chinanda?
Dachi, akáchivika muha chipanda? 22 Bahi kila chinu chipihîje chìmbepihuliwa,
na chinu chihinikwîje chìmbehunukuliwa. 23 Avêle na makutu la kupilikana,
apilikane!"

24 Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, "Pilikaniha saana malove lamupi-
likana! Chipimo chimutumila kuvahukumila vanu vanji, na Nnungu
àmbennyukumila kwa chipimo uchocho na ǹnembeyenjejwa. 25 Munu avêle na
chinu àmbeyenjejwa, na munu akávele na chinu, ata achila kadiki chavenacho
àmbepokonyolwa."

Nfano wa imbeyu imêla

26 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Ufalume wa Nnungu ùlandana
na munu yumo achimyaya dimbeyu mmwelu mwake. 27 Kila liduva ànalala
na kutakatuka, akuno dimbeyu udimela na kukulumuka. Henga nang'e
nanga panamaite chidichimela. 28 Ulongo wene njo utenda mitipu ikulu-
muke na kupa. Ìtandilika uhipuka mahamba matete, nkwida mahahi na
nkumalilikila dyene dimbeyu nkati mmahahi. 29 Ngano ikàtendeka, mwene
welu àpita wahenga kwa chipula, kwa kuva nchela ùnikamola."

Nfano wa imbeyu ya haladali (Matayo 13:31-32,34, Luka 13:18-19)

30 Yesu nkuhaula kavila kuchidoni, "Dachi Ufalume wa Nnungu tuulan-
danye na chani? Dachi, tuuwelesee kwa nfano ntwani? 31 Ùlandana na
imbeyu ya haladali, imbeyu inyoko namene kupunda dimbeyu dyammalele

dya pachilambo. 32 Henga ikàpandwa, ìnamela, nkukulumuka nkuva nnandi
nkulungwa wa imbowa kupunda milandi yammalele ya mmwelu wa bus-
tani. Ùpaika dinavi ding'ulu dya mmbweha, ata vyuni vànahulula chihi
kudenga vitehi n'dinavi dyake na kupata mmbweha."
33 Yesu ánivahubilila vanu ujumbe wake kwa mifano yohe ilandâna
na aneyo kupapatana na namuna chivanahulwile kupilikana. 34 Yesu
nanga panalonjedile navo chohecho bila mifano, henga pánavele pamo na
vakuhundwa vake weka ánavafafanulila kila chinu.

Yesu àchikalipila chimbunga
(Matayo 8:23-27, Luka 8:22-25)

35 Liduva ulyolyo chinalyulo, Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchi-
doni, "Tuyomboke litanda, tuhwene m'bali wavili." 36 Bahi vanang'o
nkulilaila likuwa lya vanu, nkuinjila muingalava uila yanaikele Yesu,
nkuuka pamo nanang'e. Na dingalava dinji nkumpelekela. 37 Chimbunga
nkupunga, na mawimbi nkuiputa aila ingalava, na medi nkutandilika
uumbala muingalava. 38 Yesu ávele kunyuma muingalava, alèlè lu-
wono akuno ayamìtè muti wake munsagamiya. Bahi vakuhundwa vake
nkumwimula uvachidoni, "Nkúhunda, dachi, wako ukávele na lipamba kuva
tùvenkutitimila?"
39 Yesu nkutakatuka, nkulikalipila alila lipungo na nkulahaulila maw-
imbi kuva, "Nyalala!" "Tungamana!" Bahi chimbunga nkunyalala,
nkutungamana. 40 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchi-
doni, "Ing'anya ntwani mùnayopa? Dachi, mpaka hambi mukánakuva na
ing'ulupa?" 41 Vanang'o nkuyopa namene, nkuva uvaujana kuva, "Ayu
munu wa namuna ntwani? Ata lipungo na mawimbi lànampilikana!"

5

Yesu àvausa anamindenga
(Matayo 8:28-34, Luka 8:26-39)

1 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika m'bali wavili wa Litanda lya
Galilaya, kuchilambo cha Vagelasi.* 2 Yesu pasulupwike muingalava, upala
nkukojana na munu yumo ánavele na nanndenga, munu aneyo áhaleke ya
kumisati. 3 Maduva lammalele munu aneyo áikala chihi kumisati na wala
nanga munu anahulwile kuntava kavila mididi ya chitale. 4 Myanda yohe
vánintava mididi ya chitale na dipingu, henga nang'e nkukadulanga aila
mididi ya chitale na kulumulanga adila dipingu, na wala nanga munu
anahulwile unkamula. 5 Chilo na muhi áikala kumisati na myanda inji áva
kumachinga wakuta ding'uto akuno walicheketanga mayanga.
6 Pammwene Yesu kwa kulehu, nkuntukutila nkutindivala malundi.
7 Nkunonoha lidi wachidoni, "Yesu Mwana wa Nnungu Nkulu, ùndambela
chani? Nakuyuwa uapile kwa Nnungu kuva ukambengubaniha!"
8 Átangwele uchocho kwa kuva, Yesu ánnyaulidile kuva, "Wako nanndenga,
mmuke ayu munu!"
9 Bahi Yesu nkummuja kuchidoni, "Wako lina lyako nnani?"
Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, "Lina lyangu Likuwa, kwa kuva hwetu
tùvele tuvohe." 10 Avala anamindenga nkunnyuwa Yesu kavila uchinga
anavayamile nchilambo achila.

---

* **5:1** Malemba lanji la kala vanji vàlembile Vagadala va vanji vàlembile Vagelasi na vanji vàlembile Vagelagesi.

11 Pepi na anepo pávele na likuwa likulu lya dinguluve dichisosanya
chakulya nnyenje lichinga. 12 Bahi avala anamindenga nkumpembeja
Yesu uvachidoni, “Tuamulise tuhwene padinguluve adila, ùtuluhusu tu-
vende.” 13 Yesu nkuvaluhusu. Anepo anevo anamindenga nkummuka ayula
munu, nkunavenda avala anguluve. Alila likuwa lyammalele lya dinguluve
dínavele malinga alufu mbili, nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila
nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.
14 Vachúnga va adila dinguluve nkutukuta, nkunavahaulila vanu vavêle
kumanga na kumawelu kwamba mambo lammalele lavahumidîle. Vanu
nkuhwena unalola lahumidîle. 15 Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona
ayula munu ánavele na likuwa lya anamindenga aikèlè pahi, awètè dinguwo
dyake na ding'ano dyake dimmuidìlè, vanu vammalele nkuyopa. 16 Vanu
valawêne àlalá latendêke na lavapête anguluve, nkuhwena unavahaulila
vanu vanji.
17 Bahi nkutandilika kunnyuwa Yesu auke nchilambo chavo.
18 Yesu pánavele nkukwela muingalava, ayula munu ánavele na anamin-
denga nkunnyuwa Yesu apapatane nawe.
19 Henga Yesu nkunnyitila. Nkunnyaulila kuchidoni, “Wako hwena
kukaya kwa alangavako ukavahaulile lammalele lakutendedîle Nang'olo na
namuna chakuvikidile chididi.”
20 Bahi ayula munu nkuhwena n'dimanga kumi dichêmwa Dikapoli,
wayanjaja habali dya mambo àlalá lammalele lántendedìlè Yesu. Na vanu
vammalele vanapilíkene, nkukangana.

Kufufulwa kwanga piti Yailo na kulamywa kwa mmahe yumo (Matayo 9:18-26, Luka 8:40-56)

21 Yesu nkuyombokela kavila m'bali wavili wa litanda. Pánavele nnyenje
litanda, vanu vohe nkun'dinguka. 22 Anepo nkwida munu yumo ánavele
nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, uvanchema Yailo. Pammwene
Yesu nkulimatohija mmadodo mwanga Yesu, 23 nkunnyuwa wachidoni,
“Nahaku wangu ànabwahela namene na àvele pepi na kuhwa. Nakuyuwa
uide, ukammikile makono lako, apate kulama na kuva mumi.” 24 Bahi Yesu
nkulongana nawe. Na vanu vohe nkumpapata, akuno uvan'gumaguma kila
m'bali.
25 Umula nnikuwa múvele na mmahe yumo achiuula ugonjo wa kuhuma
myadi vyaka kumi na mbili. 26 Mmahe aneyo ánibanika namene wavah-
wenela vaganga. Ánimalila dihela dyake dyammalele waliuuja, henga wala
nanga panapete wasa, nkuhalija chihi kupwateka. 27 Mmahe aneyo pa-
pilikene habali dyanga Yesu, nkuvapunda vanu vammalele va nnikuwa
alila, nkummwenela Yesu kwa nnyuma, nkunagusa lijoho lyawete Yesu.
28 Átendile uchocho kwa kuva ánilitongolela mwene kuva, “Nikàgusa chihi
lijoho lyake nguchingulame.”
29 Pagusije chihi inguwo ya Yesu, upala myadi nkuleka kuhuma, mwene
nkulyona mummili mwake kuva ànilama. 30 Upala Yesu nkumala kuva
dimongo dyake dìnimmuka. Nkulilaukila alila likuwa lya vanu, nkuuja
kuchidoni, “Nnani angugusîje inguwo yangu?”
31 Vakuhundwa vake nkunnyang'ula kuchidoni, “Ùvenkulola vanu
chivakuguma-guma, mwadachi ùuja kuva nnani akugusîje?” 32 Henga
Yesu nkuhalija kulola mipata yammalele uchinga amwone ayula atendîle
uchocho. 33 Ayula mmahe nkuyopa na nkutandilika kutetemela, ing'anya

ánimala lammalele lannyumidile. Nkuhwena unaliyaha mmadodo
langa Yesu, nkunnyaulila lammalele. 34 Yesu nkunnyaulila kuchidoni,
“Mwanangu, ing'ulupa yako ìnikulamya. Hwena kwa amani, na ulame
mwelehu ugonjo wako.”
35 Yesu pánavele nkutongola anelo, nkwida vanu kuhaloka kukaya kwanga
Yailo nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkunnyaulila ayula nkulu
kuchidoni, “Nahaku wako ànihwa. Chamani chuhalija chihi unkambyakam-
bya Nkúhunda?”
36 Henga Yesu nanga panapilikanidile malove lavo, nkunnyaulila Yailo
kuchidoni, “Unayope, wako kulupila chihi.” 37 Yesu nanga panalembedile
apelekelwe na munu yunji, henga nkuhwena chihi na Petulo na Yakobo na
Yohana nnung'une Yakobo.
38 Pavahwikile pakaya pa Yailo, Yesu nkupilikana vanu uvakuta na ku-
likutangila. 39 Yesu nkuinjila nng'ande, nkuvahaulila vanu kuchidoni,
“Mwadachi mùnanyakonya na kukutanga? Mwana nanga pahwile, àlele chihi
luwono.” 40 Henga vanang'o nkunnyeka. Bahi Yesu nkuvahumya vanu
vammalele panda, nkuntwala chihi atatake na anyokwe mwali na avala
vakuhundwa vake vatatu vanalangene navo, nkuinjila nchumba chanalele
aneyo mwali. 41 Yesu nkunkamula nkono ayula nahaku, nkunnyaulila
kuchidoni, “Talita kumi!” Mana lake, “Nahaku nìkuhaulila imila!”
42 Upala, ayula mwali nkuimila, nkutandilika uhwena. Ayula mwali ávele
na vyaka kumi na mbili. Anepo vanu pavalawene anelo latendêke, nkukan-
gana namene. 43 Yesu nkuvaduma vananyaulile munu woheyo kwamba
àlalá latendêke. Anepo nkuvahaulila vamwing'e ayula mwali chakulya alye.

6

Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti
(Matayo 13:53-58, Luka 4:16-30)

1 Yesu nkuuka anepo nkuhwena kuchijiji chavelekwije, akuno apapatènè
na vakuhundwa vake. 2 Liduva lya Kuyewelela, nkutandilika kuvahunda
vanu muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Vanu vohe vampilikêne nkukan-
gana, nkuhaula kuchidoni, “Dachi, àlamaite dachi mahundo anelo lam-
malele? Lúnda lwa namuna ntwani alu lwapete ayu munu? Lola masaibu
lalatenda kwa makono lake! 3 Kwani ayu akee ayula fundi selemala mwana
wa Maliya, nkuluwe Yakobo na Yose na Yuda na Simoni? Dachi, alumbuvake
tenda tuikanavo upano petu?” Bahi vanang'o nkusunala namene kwajili
yanga nang'e, nkuhita kunkulupila.
4 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nabii nanga kwakapata eshima ikànave
chihi nkaya yake na kwa alangavake na nng'ande mwake.”
5 Yesu nanga panatendile masaibu aneko, henga ávavikidile chihi makono
vagonjo kadiki na kuvalamya. 6 Yesu ánikangana ing'anya vanu nanga
pavachikulupila.

Yesu àvatuma vakuhundwa kumi na mbili
(Matayo 10:5-15, Luka 9:1-6)

Anepo Yesu nkuhwena kuvijiji vya pepi, wavahunda vanu. 7 Yesu nku-
vachema avala vakuhundwa kumi na mbili, nkuvatuma vavili-vavili. Nku-
veng'a mamulaka la kuvausa anamindenga. 8 Nkuvalaija wachidoni, “Mu-
nanyakule chinu chohecho kwajili ya mwanda, ila nyakula chihi isimbo.
Munanyakule nkate wala mpatila wala dihela pachitondo. 9 Walanga vilatu,
henga nnanyakule nkogo wa akiba.” 10 Nkuvahaulila kavila kuchidoni,

“Paing'ande ivambempwechelela, ikalanga anemo mpaka pamumbeuka paimanga aneyo. 11 Na pachinu pohepo pavambehita kumpwechelela na kumpilikanila, ukananga anepo na muvakane kwa kulipumunanga litutunga lya mmadodo lenu ilanguje kuva, vene vànitandola kulahita malove la Nnungu.” 12 Anepo vakuhundwa nkuukananga, nkuhwena unavahubilila vanu valeke masambi lavo. 13 Nkuvausa anamindenga vohe, nkuvapaka mahuta la seituni vagonjo vohe, na kuvalamya.

Kuhwa kwanga Yohana Nkúbatisa (Matayo 14:1-12, Luka 9:7-9)

14 Nfalume Helode ánipilikana habali dyanga Yesu, kwa kuva lina lyanga Yesu líniumana kila pachinu. Vanu vanji nkuhaula kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa ànifufulwa, njo mana àvele na dimongo dya masaibu dikôla madengo nkati mwake.”

15 Vanji nkuhaula kuchidoni, “Nang'e nni Eliya.”

Na vanji nkuchidoni, “Nang'e nni nabii malinga yumo wa manabii va machedo.”

16 Henga Helode papilikene uchocho, nkuchidoni, “Aneyo àmbekuva Yohana Nkúbatisa ungunanchekete muti, henga ànifufulwa!”

17 Mwene Helode njo ánalaijije Yohana akamulwe na kutaywa nnilungu. Átendile uchocho ing'anya Helode ánnombile Helodiya, ánavele n'jawe Filipo, nnung'une wake mwene. 18 Yohana ánnyaulidile Helode kuchidoni, “Ikáluhusiwa wako kwikalana na nkongwe wa nnung'uno.”

19 Bahi Helodiya nkuva wanchima Yohana, nkulambela ammwalale, henga nanga panahulwile ing'anya yanga Helode. 20 Helode áninnyopa namene Yohana kwa kuva ánimala kuva Yohana nni munu wanaswe atênda lalalembela Nnungu, bahi nkuva wanchunga. Helode ánanowelwa namene kumpilikanila Yohana, henga kila pachimalila kumpilikanila, ánahinginika namene muntima mwake.

21 Liduva limo Helodiya nkupata wasa wa kummwalala Yohana. Liduva anelyo lyávele liduva lya sikukuu ya kuvelekwa kwa Nfalume Helode. Helode ávatendedile ing'ole vakulu vake na vakulu va matiyala na vakulu va chilambo cha ku Galilaya. 22 Bahi mwali wanga Helodiya ániinjila nkuvina saana, nkunhangalaja Helode na vayeni vake. Nfalume nkunnyaulila ayula mwali kuchidoni, “Nguyuwe chinu chohecho chulambela, nangu nguchinikwing'e.” 23 Nkunnyaulila kavila kuchidoni, “Chinu chohecho chumbenguyuwa, nguchinikwing'e ata kuiva nusu ya ufalume wangu.”

24 Anepo ayula mwali nkuuka, nkunammuja anyokwe kuchidoni, “Ninnyuwe chamani?”

Anyokwe nkunnyang'ula kuchidoni, “Yuwa muti wanga Yohana Nkúbatisa.”

25 Ayula mwali nkutukuta mpaka kwanga nfalume nkunnyaulila kuchidoni, “Ngùlembela uning'e uvino nsahani muti wanga Yohana Nkúbatisa.”

26 Nfalume nkuva nnihindambi likulu, henga nanga panahulwile kunnyitila ing'anya ya vayeni vanavakumbwile na kwapila kwanaapidile. 27 Upala, nfalume nkuntuma litiyala, nkunnaija aide na muti wanga Yohana Nkúbatisa. Ayula litiyala nkuhwena nnilungu, nkunancheketa Yohana muti. 28 Anepo nkuida na muti nsahani, nkumwing'a ayula mwali, nanang'e nkunamwing'a anyokwe. 29 Vakuhundwa vanga Yohana pavapilikene anelo, nkuhwena unautwala mmili wanga Yohana, nkuusika.

Yesu àveng'a chakulya vanu vapûnda alufu nnyano (Matayo 14:13-21, Luka 9:10-17, Yohana 6:1-14)

30 Bahi avala vakuhundwa vanga Yesu nkuuyang'ana kwanga Yesu,
nkunnyaulila lammalele lávatendìlè na lávahundìlè. 31 Yesu nkuvahaulila
kuchidoni, “Tuhweneng'ane mpaka pachinu pakávele na vanu uchinga
mukayewelele kadiki.” Átangwele uchocho kwa kuva apala pachinu pávele
na vanu vohe namene vachikamola na kuuka. Yesu na vakuhundwa vake
nanga pavanapete wasa wa kulya chakulya. 32 Nkukwelanga muingalava
weka nkuukananga, nkuhwena pachinu pakávele na vanu.
33 Henga vanu nkuvona pavachiukananga, nkumala kuvachihwena.
Vanu vohe vachihaloka kila imanga, nkutukutila kwa madodo ukula
kwapite Yesu na vakuhundwa vake, nkulitandya kuhwika. 34 Yesu pasulup-
wike muingalava, nkulyona likuwa lya vanu vohe, nkuvavikila chididi, kwa
kuva vávele muchi dingandolo dikávele na nchunga. Bahi nkutandilika
kuvahunda vitukutuku vyohe. 35 Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa
vake nkummwenela Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, “Apano patuvele nni
palilanga na hambi liduva lìniswa. 36 Bahi valaile vanu vahwene mmawelu
na n'dimanga dya pepi uchinga vakalisumile chakulya.”
37 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Veng'e mwenu chakulya.”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako wamba dachi, tuhwene tuka-
sume mikate kwa dihela malinga dya nshahala wa kawaida wa malipo la
maduva myambili uchinga tuveng'e valye?”
38 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mikate mingapi? Hwena nahoti
mukalole.”
Pavapite unalola nkuchidoni, “Kùvele mikate nnyano na ahomba vavili.”
39 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake vavahaulile vanu vam-
malele vaikalange matunji-matunji, muwahi mmihi. 40 Nkuikala matunji-
matunji la vanu mia-mia na matunji la vanu amsini-amsini. 41 Anepo
Yesu nkuitwala aila mikate nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha
kulihunde, nkunshukulu Nnungu. Nkuimeyanya aila mikate pamo na
ahomba vavili, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile vanu. 42 Vanu
vammalele nkulya na kusiba. 43 Vakuhundwa vake nkulokotanga vibeduli
vya mikate iisalidîle na vibeduli vya ahomba, nkuumbaja makalala kumi na
mbili. 44 Na vanu vanalile aila mikate vávele malinga valume alufu nnyano
ukàleka vavana na akongwe.

Yesu àonga muha medi (Matayo 14:22-33, Yohana 6:15-21)

45 Upala Yesu nkuvakulumisa vakuhundwa vake vakwele muingalava,
vannongolele kuhwena ku Betisaida, ng'ambo ya litanda, akuno nang'e
avenkulilaìlà likuwa lya vanu. 46 Pamalidile kuvalaila vanu, nkuhwena
kulichinga unayuwa. 47 Pachikamwele chinalyulo, ingalava nkuva ching'ati
litanda, Yesu nanang'e ávele chihi weka pachinu pakávele medi. 48 Bahi nku-
vona vakuhundwa vake chivachilaga amula muingalava, kwa kuva, lipungo
línavapungila namene. Kulyamba, Yesu nkuvakoja vakuhundwa vake akuno
waonga muha medi, nkùlembela kuvapunda. 49 Vanang'o pavammwene
avenkwòngà muha medi, vátenda lindelya, nkuva uvakuta ding'uto, 50 kwa
kuva, vammalele pavammwene vániyopa namene.
Henga upala Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Likamyange ntima, nni
nangu! Munayope!” 51 Anepo Yesu nkukwela muingalava muvanavele
vakuhundwa, lipungo nkunyalala. Vakuhundwa vake nkukangana

namene, 52 ing'anya nanga pavanakameke mana ya alila lisaibu lya
kuyenjeja mikate, kwa kuva, mitima yavo ínikamajanga kumala.

Yesu àvalamya vagonjo ku Genesaleti (Matayo 14:34-36)

53 Yesu na vakuhundwa vake pavayombweke litanda, nkuhwika chilambo
cha ku Genesaleti, anepo nkuimija ingalava yavo. 54 Pavahumite chihi
muingalava, upala vanu nkummala mwelehu Yesu. 55 Anepo vanu nkupita
uvatukuta nchilambo chammalele uvavanyakula vagonjo mminanda, na
kuvapelekeja kila pachinu pavanapilikene kuva Yesu àvele anepo. 56 Na kila
pachinu Yesu panapite, mmijiji na n'dimanga na mmawelu, vanu nkuvavika
vagonjo mmakojano. Nkunnyuwa avaluhusu van'guse kananga lupepe lwa
lijoho lyake. Na vammalele vanan'gusije vánilama mwalehu.

7

Mambo lantênda munu ààve najisi (Matayo 15:1-20)

1 Mafalisayo na vakúhunda vanji va Sheliya yanga Musa vanahaleke ku
Yelusalemu vánikojana muyo mwanga Yesu. 2 Nkuvona vakuhundwa vanji
vanga Yesu uvalya chakulya kwa makono lakákalavijwe kupapatana na
nnyambo wa dini ya Chiyahudi.

3 Mafalisayo na Vayahudi vammalele vàkamulila mihambo ya anyakala
vao, vanang'o nanga pavalya chakulya bila kulihahula kwa kukalava
medi mmakono malinga chiilembelewa. 4 Na pavahaloka kusakoni nanga
pavalya chinu chohecho bila kuchihahula. Uchocho, vàkamulila mihambo
inji yohe malinga, kuhahula myawo na vilongo na vyombo vya vitale.

5 Bahi Mafalisayo na vakúhunda va Sheliya ya Musa nkummuja Yesu kuchi-
doni, “Ing'anya ntwani vakuhundwa vako nanga pavalakamula mahundo
la mihambo ivatulekedile anyakala vetu, henga vanang'o vàlya chihi kwa
makono ivêle najisi?” 6 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mmakulilambilila
mwenu! Nabii Isaya álaujije saana kumwamba mwenu, panalembile malove
la Nnungu lahaûla kuva,

‘Ava vanu vàngweshimu chihi pakanya,
henga mitima yavo ìvele kulehu na nangu.
7 Kungwabudu kwavo kukee mana,
kwa kuva, mahundo lavo nni malaijo chihi la vanu.’
8 Mwenu mùleka amuli dya Nnungu nkupapata malaijo la vanu.”

9 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuditila
amuli dya Nnungu kwa ulamba uchinga mulakamule mahundo la mihambo
yenu mmene! 10 Kwa kuva, Musa ánihaula kuva, ‘Mweshimu atatako
na anyoko,’ na ‘Munu woheyo antongolêla atatake au anyokwe malove
lahakalenge àlembelewa awalalwe.’ 11 Henga mwenu mùvahunda vanu
kuva, akee lasima munu kumweshimu atatake au anyokwe, na mùhunda
kuva munu ànahulula chihi kunnyaulila atatake au anyokwe kuva ‘Chinu
chichichichikwing'e faida, ngùchihumije sadaka kwa Nnungu,’ 12 bahi munu
aneyo akálembelewa kavila kunnyangata atatake au anyokwe. 13 Uvila
njo chimulihebula lilove lyanga Nnungu kwajili ya mihambo yenu imup-
wecheledile. Na mùtendanga vitukutuku vyohe vilandêne na anevyo.”

14 Anepo Yesu nkulichema kavila likuwa lya vanu, nkuvahaulila kuchi-
doni, “Mwenu mmammalele ngupilikanihe saana mumale kuva, 15 nanga

chinu chalya munu nkuntenda munu aneyo kuva najisi. Henga achila chihalôka nkati mwanga munu anecho njo chintênda munu kuva najisi.
16 Bahi munu avêle na makutu la kupilikana na apilikane!”
17 Yesu nkulileka likuwa lya vanu nkuinjila nng'ande, vakuhundwa vake nkunammuja chuuchilanda aula nfano. 18 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ata na mwenu mukámaite chuulanda nfano? Dachi, mwenu mukámaite kuva chakulya chalya munu nanga pachintenda munu aneyo kuva najisi? 19 Kwa kuva, nanga pachimwenda muntima, ila chènda chihi nnitumbo na lukoto nkunachiyapuka.” Na kwa kuhaula uchocho, Yesu ánilanguja kuva vyakulya vyammalele vìnaluhusiwa kuliwa.
20 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Chinu chinnyûma munu anecho njo chintênda munu kuva najisi. 21 Kwa kuva, muntima mwanga munu mùhaloka mawaso lahakalenge na usalati na kwiva na kuwalala, 22 na kulala ugoni na kwima na ditama dibaya na kulambila na kulavalava na wiu na kuntongolela munu malove lahakalenge na kulyona na uvelu. 23 Anelo lahakalenge lammalele làhuma nkati mwanga munu, na anelo njo lantênda munu ààve najisi.”

Kukulupila kwa mmahe wa Chigiliki (Matayo 15:21-28)

24 Bahi Yesu nkuuka apala nkuhwena chilambo chivêle pepi na imanga ya ku Tilo. Pahwikile aneko nkuinjila muing'ande imo kwa kuva, nanga panalembedile munu woheyo amale. Henga nanga panahulwile kulipiha. 25 Bahi mmahe yumo ánavele na mwali n'joko ánavele na nanndenga, ánipilikana habali dyanga Yesu. Bahi nkummwenela Yesu nkutindivala malundi muyo mwake. 26 Mmahe aneyo nanga panavele Nnyahudi, henga ávele mwenedi wa ku Foinike, chilambo cha ku Siliya. Nkunnyuwa Yesu ammuse nanndenga mmwanawe. 27 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Valeke hoti vavana vasibe, kwa kuva, ikákatapala utwala chakulya cha vavana nkuvayelela ang'avanga.”
28 Henga ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Elo Nang'olo, henga ata ang'avanga vavêle pahi mesa vàlya makombo la chakulya cha vavana.”
29 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Ing'anya ya iyang'udi yunguyang'wile, hwena kukaya, nanndenga ànimmuka mwanalo!” 30 Anepo ayula mmahe nkuhwena kukaya kwake, nkunankoja mwanawe alèlè pachinanda, nanndenga ammukìlè.

Yesu ànnamya munu avêle na chitata, mmwidi

31 Anepo Yesu nkuuka kudimanga dya chilambo cha ku Tilo, nkupita ching'ati imanga ya ku Sidoni na dimanga kumi dichêmwa Dikapoli, nkuhwena ku Litanda lya ku Galilaya. 32 Vanu vanji nkumpelekejija munu ánavele na chitata na mmwidi, nkunnyuwa Yesu ammikile makono. 33 Yesu nkummusa ayula munu palikuwa lya vanu, nkumpelekeja kunyenje, nkumwinjija vyala mmakutu lake, Yesu nkusuna mata, nkun'gusa nnulimi na àlalá mata. 34 Anepo Yesu nkulola muha kulihunde, nkuyaha ntima, nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Efata,” mana lake “Hunguka.”
35 Upala makutu la ayula munu nkudiuka na lulimi lwake nkupeyapeya, nkutandilika kutangola saana. 36 Yesu nkuvalaija vanannyaulile munu woheyo àlalá lalatendile apala. Henga malinga chavalimbijije, nni chivahalijije kuyanjaja habali aneyo. 37 Vanu nkuhalija kukangana namene, nkuva

uvatangola kuchidoni, “Lammalele lalatenda lànikatapala. Àvatenda vanu vánavele mimwidi vapilikane na bubu vapate kutangola!”

8

Yesu àveng'a chakulya vanu alufu ncheche (Matayo 15:32-39)

1 Mmaduva àlalá likuwa likulu lya vanu nkummwenela Yesu kavila.
Bahi pachivahilidile chakulya, Yesu nkuvachema vakuhundwa vake nkuva-
haulila kuchidoni, 2 “Nangu nìvavikila chididi ava vanu ing'anya vàikele na
nangu maduva matatu vino, na hambi chakulya chìnivahilila. 3 Nikàvahaulila
vahwene kukaya kwavo akuno vavèlè na indala vachivadilike nndila, kwa
kuva vanji vàhaleke kulehu.”
4 Vakuhundwa vake nkummuja Yesu kuchidoni, “Apano patuvele
palilanga, tùmbepata kwachi mikate ya kuvatoleja vanu ava vammalele?”
5 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùvele na mikate mingapi?”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Saba.”
6 Yesu nkuvahaulila vanu vaikalange pahi. Nkuitwala aila mikate saba,
nkunshukulu Nnungu, nkuimeya, nkuveng'a vakuhundwa vake vavayavile
vanu, na vakuhundwa nkutenda uchocho. 7 Uchocho, pávele na ahomba va-
joko, Yesu nkuvatwala avala ahomba nkunshukulu Nnungu, nkuvahaulila
vakuhundwa vake vavayavile vanu. 8 Vanu nkulya na kusiba, vakuhundwa
nkulokotanga vibeduli vya mikate na ahomba, nkuumbaja makalala saba.
9 Na vanu vanalile vávele malinga alufu ncheche. Anepo Yesu nkuvalaila
vahwene kukaya, 10 upala nkwenda muingalava chalumo na vakuhundwa
vake, nkuhwena kuchilambo cha ku Dalumanuta.

Mafalisayo vàlembela valangujwe chimaiho cha lisaibu (Matayo 12:38-42, 16:1-4)

11 Mafalisayo nkummwenela Yesu, nkutandilika kutahukana nawe.
Nkuva uvanninga uvalembela alanguje chimaiho cha lisaibu chimaîha kuva
dimongo dyake dìhaloka muha kulihunde. 12 Yesu nkuyaha ntima, nkuhaula
kuchidoni, “Mwadachi mmanu mma chívelèkwà achino mùlembela mulangu-
jwe chimaiho? Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikambennanguja chimaiho
chohecho cha lisaibu.” 13 Anepo Yesu nkuvaleka, nkukwela muingalava,
nkuyamboka kuhwena kung'ambo litanda.

Hamila ya Mafalisayo na ya Helode (Matayo 16:5-12)

14 Vakuhundwa vanga Yesu vániluvalila kunyakula mikate, na vávele chihi
na nkate umo amula muingalava. 15 Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake
wachidoni, “Lyongolelange na hamila ya Mafalisayo na ya Helode.”
16 Vakuhundwa nkutandilika kutongojana vene kwa vene uvachidoni,
“Àtangola uchocho ing'anya itukavele na mikate.”
17 Yesu nkumala lavachiujana, nkuvauja kuchidoni, “Mwadachi
mùnaujana ing'anya imukavele na mikate? Dachi, mpaka hambi mukánamala
wala kwelewa? Dachi, mitima yenu ìvechinkunonopa? 18 Dachi, mùvele na
meho henga mukálola? Dachi, mùvele na makutu henga mukápilikana?
19 Dachi, mukákumbukila apala pangunaimeite aila mikate nnyano
nkuvayavila valume alufu nnyano chalumo na vavana na akongwe? Dachi,
múlokotenge makalala mangapi la vibeduli vya maisalilo la mikate?”

Nkunyang'ula kuchidoni, “Kumi na mbili.”
20 Yesu nkuvauja kavila kuchidoni, “Dachi, pangunaimeite aila mikate saba nkuveng'a vanu alufu ncheche, múlokotenge makalala mangapi la vibeduli?”
Vakuhundwa nkunnyang'ula kuchidoni, “Saba.”
21 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mpaka hambi mukánakwelewa?”

Yesu àmnamya munu aputêle meho aneko ku Betisaida

22 Yesu nkuhwika ku Betisaida chalumo na vakuhundwa vake. Aneko vanu vanji nkumpelekejija munu yumo akáchilola, nkunnyuwa Yesu an'guse. 23 Yesu nkunkamula nkono ayula munu aputêle meho, nkumpelekeja pawelu chijiji. Nkunsunila mata mmeho, nkummikila makono, nkummuja kuchidoni, “Dachi, ùnachona chinu chohecho?”
24 Ayula munu akáchilola, nkuyang'uka kuchidoni, “Nìvona vanu vaonekâna muchi milandi ìhwenahwena.”
25 Yesu nkuvika kavila makono mmeho mwa ayula munu aputêle meho. Anepo meho la ayula munu nkupata kulola, nkuchona kila chinu saana.
26 Yesu nkunnyaulila ayula munu ahwene kukaya kwake, nkunnaija wachidoni, “Unauile kavila kuchijiji!”

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa (Matayo 16:13-28, Luka 9:18-27)

27 Yesu na vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kuvijiji vivêle pepi na imanga ya ku Kaisaliya Filipi. Pávanavele nndila, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Dachi, vanu vàhaula kuva nangu nnani?”
28 Vakuhundwa nkunnyang'ula kuchidoni, “Vanji vàhaula kuva wako Yohana Nkúbatisa, na vanji vàhaula kuva wako Eliya na vanji vàhaula kuva wako nni yumo wa manabii.”
29 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchidachi, nangu nnani?” Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako njo Kilisto.”
30 Yesu nkuvaduma vanannyaulile munu woheyo habali dyake.
31 Yesu nkutandilika kuvahunda vakuhundwa vake wachidoni, “Mwana wa Munu àmbebanika namene na kuhitwa na vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vàmbemmwalala, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.” 32 Yesu ávahaulidile habali aneyo bila kuvapiha. Bahi Petulo nkuntwala Yesu kunyenje, nkutandilika kuntahuka. 33 Henga Yesu papindikwike nkuvalola vakuhundwa vake, nkunkalipila Petulo wachidoni, “Uka muyo mwangu Nanchindenga! Kwa kuva, mawaso lako lakee la chinnungu ila la chimunu chihi.”
34 Anepo Yesu nkulichema likuwa lya vanu pamo na vakuhundwa vake, nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo akàlembela ungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, alitike nsalaba wake,* koka angupapate. 35 Na munu woheyo autâmwa namene umi wake kupunda changutamwa nangu, akámbekuva na umi, henga munu akubâli kuhwa ing'anya yang'une na ing'anya ya Malove Lambone achiave na umi. 36 Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila chinu cha pachilambo, akuno auyahìtè umi ukee na ntululilo? 37 Au pàvele chinu ntwani apano pachilambo munu chambebadilana uchinga apate umi ukee na ntululilo? 38 Munu woheyo wa nchívelèkwà achino chivêle na masambi, akàngwonela nangu dihoni na malove langu,

* **8:34** Kulitika nsalaba, mana lake nni kuva tayali kubanika au kuhwa kwajili ya Yesu.

Mwana wa Munu achiamwonele dihoni munu aneyo, pambeida muukulu wa Atatake pamo na malaika vanaswe.”†

9

1 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu uìdà kwa dimongo.”

Kubadilika kwanga Yesu (Matayo 17:1-13, Luka 9:28-36)

2 Bada ya maduva sita, Yesu nkuntwala Petulo na Yohana na Yakobo nkuhwena navo muha lichinga lilehu pachinu pakávele vanu. Aneko Yesu nkubadilika muyo mwavo, 3 dinguwo dyake nkung'anyima, nkuva dyanahe mbee namuna yakahulula munu kudichapa nkuva dyanahe malinga dinguwo anedyo. 4 Bahi nabii Eliya na Musa nkuhumila muyo mwavo nkuva uvalonjela na Yesu. 5 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, nni chinu chambone hwetu kupwawa apano, bahi tudenge migongwe mitatu, umo wako na umo wanga Musa na unji wanga Eliya.” 6 Petulo akanamaite lya kutangola, kwa kuva, nang'e na avake vániyopa namene.

7 Anepo nkuhumila lihunde nkuvahinika na lidi nkupilikanika kuhaloka nnihunde alila ulichidoni, “Ayuno njo Mwanangu unguntamwa, mpilikanile nang'e.” 8 Upala, pavang'anyang'anyije nnyenje nanga pavanammwene munu woheyo pamo na vanang'o ila Yesu weka.

9 Pavachisulupuka nnichinga, Yesu nkuvalimbija vanannyaulile munu woheyo vitukutuku vivaviwene, mpaka Mwana wa Munu pambefufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle.

10 Vakuhundwa nkutenda muchi chavahaulidile, henga nkuva uvaujana mana la kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle. 11 Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vàhaula kuva nabii Eliya lasima alongolele kwida kavila hoti?”

12 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Elo, Eliya àmbekwida hoti unakatapaja lammalele. Henga pamo na anelo, mwadachi Mmalemba Lanaswe ìnilembwa kuva, Mwana wa Munu àlembelewa alagihwe na kuhitwa na vanu? 13 Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, Eliya tayali àniida kavila, vanang'o nkuntendela kila chivalembedile muchi chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e.”

Yesu àmnamya nnemba avêle na nanndenga (Matayo 17:14-21, Luka 9:37-43)

14 Pavakamwele pachinu pávanavele vakuhundwa vanji, nkulyona likuwa likulu lya vanu vavadingwìkè. Na vakúhunda va Sheliya yanga Musa uvatahukana na avala vakuhundwa. 15 Upala likuwa lya vanu pavammwene Yesu, vammalele nkukangana namene, nkuntukutila, nkunammuja habali. 16 Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, “Mùtahukana navo chamani?”

17 Munu yumo nnikuwa alila lya vanu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nkúhunda, nangu nìkupelekejije mwanangu avêle na nanndenga antendîle àave bubu. 18 Kila pam'bebeluha àmmatoha pahi na kuntenda ahume chihulu nkanya na kulitang'unanya meno, na mmili nkuyuma chihi chwa.

† **8:38** Yesu pahaula kuva, Mwana wa Munu, anepo àlyamba mwene.

Ńnivayuwa vakuhundwa vako vammuse aneyo nanndenga, henga nanga pavahulwile."
19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mmanu mma chívelèkwà chikákulupila! Dachi, nìmbeikala na mwenu mpaka chakani? Na nìmbempililila mpaka chakani? Idanawe apano." 20 Bahi nkumpelekejija. Upala ayula nanndenga pammwene Yesu, nkuntaya chihundahunda ayula nnemba na nkummatoha pahi, nkuyalata pahi na kuhuma chihulu nkanya. 21 Yesu nkummuja atatake ayula nnemba nkuchidoni, "Mambo alano lànkojije chakani?"
Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, "Kutandikila ujoko wake. 22 Na myanda yohe àmmatohija mmoto na mmedi, walambela ammwalale. Henga ukàhulula kutenda chinu, tùnakuyuwa utuvikile chididi na kutuyangata!"
23 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Mwadachi ùhaula kuva ukàhulula? Lammalele lànahululika kwa munu akulupîla." 24 Upala atatake mwana nkunonoha lidi nkuchidoni, "Nangu nakulupila! Henga nguyangate ngukulupile namene."
25 Yesu paliwene likuwa lya vanu ulihalija kuyenjejeka muyo mwake, nkunkalipila ayula nanndenga, nkunnyaulila kuchidoni, "Wako nanndenga bubu na mmwidi, nìkuhaulila, mmuke mwana ayuno na unamwende kavila!"
26 Anepo aneyo nanndenga nkukuta ding'uto, nkuntaya chihundahunda ayula mwana, nkummuka. Ayula mwana nkwonekana muchi ànihwa, vanu vohe nkuhaula kuva, "Ànihwa!" 27 Henga Yesu nkunkamula ayula mwana nkono nkuntakatuha, mwana nkuimila.
28 Yesu painjidile nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja pachinu paweka kuchidoni, "Ing'anya ntwani hwetu nanga patuhulwile kummusa ayula nanndenga?"
29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nanndenga wa namuna ai nanga pahululika kuuka, ikànave chihi kwa kuyuwa."

Yesu àhaula kavila kwamba kuhwa kwake
(Matayo 17:22-23, Luka 9:43b-45)

30 Bahi Yesu na vakuhundwa vake nkuuka anepo, nkupitila chilambo cha ku Galilaya. Yesu nanga panalembedile vanu vamale pávèlè, 31 ing'anya ávahunda vakuhundwa vake. Nkuvahaulila kuchidoni, "Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa mmakono la vanu, vanang'o vàmbemmwalala, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka."
32 Vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mahundo anelo. Henga vanang'o nkuyopa kummuja.

Alida nkulu?
(Matayo 18:1-5, Luka 9:46-48)

33 Pavakamwele Kapelinaumu, nkwenda nng'ande, Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Mùtahukana ya chani nndila?"
34 Henga vanang'o nkunyalalanga chihi, ing'anya pávanavele nndila vátahukana ya ukulu, kuva nnikuwa lyavo nkulu alida.
35 Yesu nkuikala pahi, nkuvachema avala kumi na mbili, nkuvahaulila kuchidoni, "Munu woheyo alembêla kuva nkulu, àlembelewa alisulupuhe kuvapunda vammalele na àave ntumishi wa vammalele." 36 Anepo Yesu nkùntwala mwana n'joko, nkumwimija paching'ati pavo nkunkumbatila, nkuvahaulila kuchidoni, 37 "Munu woheyo ampwechelêla mwana

malinga ayu ing'anya yang'une, àngupwechelela nangu. Na munu angupwechelêla nangu, akángupwechelela chihi nangu, henga àmpwechelela na ayula angutumîle.”

Munu akátahukana na hwetu àvele m'bali wetu
(Luka 9:49-50)

38 Yohana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, tummwene munu wavausa anamindenga kwa lina lyako, hwetu tùninnimbija kwa kuva akávele wa nnikuwa lyetu.”
39 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munannimbije, kwa kuva nanga munu ahulûla kutenda vitukutuku vya masaibu kwa lina lyangu, upopo nkungutongolela malove lahakalenge. 40 Kwa kuva munu akátahukana na hwetu, aneyo àvele m'bali wetu. 41 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo ambemwîng'a mwenu mwawo wa medi, ing'anya ya kuva mmanganya nni mmanu vake Kilisto, munu aneyo àmbepata dinujo dyake.”

Kuntenda munu atende sambi
(Matayo 18:6-9, Luka 17:1-2)

42 “Henga munu woheyo ambentênda yumo wa avano vajoko vangukulupîla nangu atende sambi, ikàvele wasa munu aneyo ahungiwe liyanga likulungwa lya kuhayila muukoti wake na kuyahwa m'bahali. 43 Ikàva nkono wako ùkutenda utende sambi, uchekete! Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na nkono umo, kuliko kuinjila Jihannamu, mmoto ukádimika akuno uvèlè na makono mavili. [44 Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.]* 45 Ikàva ludodo lwako lùkutenda utende sambi, luchakete! Wasa kuinjila muumi akuno ukavèlè na ludodo lumo, kuliko kuva na madodo mavili na kuyahwa Jihannamu. [46 Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.]† 47 Ikàva liso lyako lìnakukuvaja kutenda masambi, bahi lidabole! Wasa uinjile mu Ufalume wanga Nnungu akuno uvèlè na liso limo, kuliko kuva na meho mavili na kuyahwa Jihannamu. 48 Anemwo ahong'o vake nanga pavahwa, na moto wake nanga paudimika.
49 Kwa kuva, kila munu àmbetaywa munyu kwa moto. 50 Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila?
Bahi mùùve na munyu nkati mwenu na kila munu aikale na nnyake kwa amani.”

10

Mahundo layâmba kulekana
(Matayo 19:1-12, Luka 16:18)

1 Yesu nkuuka anepo, nkuyamboka luhunde lwa Yoludani, nkuhwena chilambo cha Yudeya. Likuwa lya vanu nkummwenela kavila, nang'e nkuvahunda muchi chiunavele nnyambo wake.
2 Bahi Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu, nkummuja kwa kunninga uvachidoni, “Dachi, Sheliya ya Musa ìnaluhusu nnume unneka n'jawe?”
3 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, Musa ánnaijije chamani?”
4 Vanang'o nkuhaula kuchidoni, “Musa ániluhusu nnume umwing'a n'jawe talaka na kunneka.”

* **9:44** Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali. † **9:46** Nsitali auno Mmalemba lanji la kala ukapali.

5 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Musa ánilemba amuli aneyo ing'anya ya
kukamajanga kwa mitima yenu. 6 Henga Nnungu pachiumbile chilambo,
Nnungu ámmumbile munu nnume na mmahe. 7 Bahi ing'anya ya anelyo,
nnume àmbenneka atatake na anyokwe, koka alundane na n'jawe, 8 na anevo
vavili vàmbekuva mmili umo. Bahi anevo akee vavili kavila, henga nni mmili
umo. 9 Bahi vavalundanyîje Nnungu, munu anavahapulanye.”
10 Pavainjidile kavila nng'ande, vakuhundwa vake nkummuja kuyamba
alila lilove. 11 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo annêka n'jawe,
nkunannomba mmahe yunji, aneyo àlalá ugoni. 12 Uchocho, mmahe annêka
nng'andomwe nkulombwa na nnume yunji, aneyo àlalá ugoni.”

Yesu àvabaliki vavana vajoko
(Matayo 19:13-15, Luka 18:15-17)

13 Vanu nkumpelekejija Yesu vavana vajoko uchinga avabaliki kwa ku-
vavikila makono, henga vakuhundwa vake nkuvakalipila avala vanu.
14 Yesu pawene uchocho nkusunala, nkuvahaulila kuchidoni, “Valekange
vavana vajoko vaide kwang'une, wala munavadivile, kwa kuva, Ufalume wa
Nnungu nni wa vanu vavêle muchi vavana ava. 15 Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, munu woheyo akáupwechela Ufalume wa Nnungu malinga mwana
n'joko, nanga pambeinjila anemwo.” 16 Anepo nkuvakumbatila avala
vavana, nkuvavikila makono na kuvabaliki.

Munu nkúpata
(Matayo 19:16-30, Luka 18:18-30)

17 Yesu pánavele wauka, munu yumo nkuntukutila nkutindivala malundi,
nkummuja kuchidoni, “Nkúhunda wambone, ngùtende dachi uchinga niu-
pate umi ukee na ntululilo?”
18 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnguchema wambone?
Nanga munu wambone ila Nnungu weka. 19 Ùnidimala diamuli dya Nnungu
dihaûla, ‘Unalale ugoni na unaive na unawalale na unahumye ushahidi wa
kulambila na unatindinganyange na mweshimu atatako na anyoko.’ ”
20 Munu aneyo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, anelo lam-
malele ènilakamula kutandilikila ujoko wangu.”
21 Yesu nkunnola, nkuntamwa, nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùisaliwije
na chinu chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise vyammalele vyuve-
navyo, koka dihela uveng'e amahuvani, anepo uchiuve na dimali kulihunde.
Ukàmalila kutenda uchocho koka uide ungupapate.” 22 Ayula munu papi-
likene anelo nkukunyata kumeho, nkuuka akuno apoywèkè, ing'anya ávele
na dimali dyohe namene.
23 Yesu nkulola mipata yammalele, nkuvahaulila vakuhundwa vake
kuchidoni, “Ènikamajanga namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga
Nnungu!” 24 Vakuhundwa vake nkukangana malove lake. Yesu nku-
vahaulila kavila kuchidoni, “Anavangu, ènikamajanga namene kuinjila mu
Ufalume wanga Nnungu! 25 Ènipeyapeya namene nnyama uvanchema
ungamila kupita nchitonono cha chitotelo, kuliko nkúpata uinjila mu
Ufalume wanga Nnungu.”
26 Vakuhundwa vake nkukangana namene, nkuujana, uvachidoni, “Nnani
bahi ambehulûla kupohwa?”

27 Yesu nkuvalola nkuvahaulila kuchidoni, “Kwa dimongo dya chimunu
ikáhululika, henga kwanga Nnungu ikávele uchocho, kwa kuva, Nnungu
ànahulula kulatenda lammalele.”
28 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tùlekile vitukutuku
vyammalele nkukupapata wako!”
29 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mmaisha
alano la vino munu ailekîle kaya au anung'unuvake au alumbuvake au
anyokwe au atata au vavana au mawelu ing'anya yang'une na Malove Lam-
bone, 30 munu aneyo àmbepunda kupata anelo lammalele myanda myamoja
kupunda patandi chalumo na kubanihwa. Na mmahiku laîda àmbepata umi
ukee na ntululilo. 31 Henga vanu vohe vaonekâna hambi kuva vakulu,
vàmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva va pahi, vàmbekuva
vakulu.”

Yesu àhaula mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake (Matayo 20:17-19, Luka 18:31-34)

32 Yesu na vakuhundwa vake pávanavele nndila uvayomboka kuhwena
ku Yelusalemu nang'e ánivalongolela. Vakuhundwa nkukangana na vanu
vachivapapata nkuyopa. Yesu nkuvatwala kavila avala vakuhundwa
kumi na mbili panyenje nkutandilika kuvahaulila habali dya mambo
lámbenkòjà. 33 Nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikananga! Tùvenkuyomboka kuh-
wena ku Yelusalemu, aneko Mwana wa Munu, àmbekamujwa mmakono la
makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya ya Musa. Vanang'o vàmbennyukumu
kuhwa na kukamujwa mmakono la vanu vakávele Vayahudi. 34 Na
vanang'o vàmbentendela mang'wanyu na kunsunila mata na kunsulubula na
kummwalala. Henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuka.”

Kuyuwa kwanga Yakobo nawi Yohana (Matayo 20:20-28)

35 Anepo Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, nkummwenela Yesu
nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, tùlembela ututendele chinu chitum-
bekuyuwa.”
36 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùlembela nintendelange chamani?”
37 Nkunnyang'ula kuchidoni, “Paumbeikala nchiteng'u chako cha
Ufalume muukulu wako, tuyuwa utuluhusu tuikale pamo na wako, yumo
m'bali wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda.”
38 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mukámaite chinu chimuyuwa!
Dachi, muchimuhulule kupililila ibaniki inimbebanika nangu? Au ku-
batiswa ubatiso wa ibaniki muchi unimbebatiswa nangu?” 39 Vanang'o
nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, tùnahulula.” Yesu nkuvahaulila kuchidoni,
“Ibaniki inimbebanika nangu, lasima mupitile, na muchimubatiswe muchi
chinimbebatiswa nangu. 40 Henga kwa habali ya kuikala m'bali wangu wa
kunkono au wa kunchinda anelo lakee madengo langu. Ila nafasi anedyo
vàmbeikala vanu avala vávatandwèlè Atatangu.”
41 Vakuhundwa vanji kumi pavapilikene anelo, nkutandilika uvasunalila
Yakobo na Yohana. 42 Yesu nkuvachema vakuhundwa vake, nkuvahaulila
kuchidoni, “Mwenu mùnimala kuva avala vavalangîwa kuva vakulu va vanu
vakávele Vayahudi, vàvatawala vanu vao kwa dimongo na kuvatumikisa.
43 Henga kwenu mwenu inave uchocho. Alembêla kuva nkulu mmwenu,
àlembelewa ààve ntumishi wenu. 44 Na munu woheyo mmwenu alembêla
ààve ntandi, àlembelewa ààve ntumwa wa vammalele. 45 Kwa kuva, Mwana

wa Munu akáidile unatumikiwa, henga àidile unatumikila na kuuhumya umi wake uchinga ùùve fidiya ya kukombolewa kwa vanu vohe.”

Yesu ànnamya Batolomayo, munu aputêle meho
(Matayo 20:29-34, Luka 18:35-43)

46 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika kuimanga ya Yeliko. Pavachiuka
muimanga aneyo pamo na likuwa likulu lya vanu, munu yumo aputêle
meho uvanchema Batolomayo mwana wanga Timayo áikele nnyenje indila
wayuwa. 47 Papilikene kuva Yesu wa ku Nasaleti àpita pachinu anepo
nkutandilika kunonoha lidi wachidoni, “Yesu n'dukuluwe Nfalume Daudi,*
nguvikile chididi!”
48 Vanu vohe nkunkalipila uchinga anyalale, henga nang'e nkuhalija chihi
kunonoha lidi wachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi, nguvikile chididi!”
49 Yesu nkuimila, nkuhaula kuchidoni, “Ncheme.”
Bahi nkunchema ayula munu aputêle meho, nkunnyaulila kuchidoni,
“Likamye ntima! Imila, anakuchema.” 50 Batolomayo nkuyaha likoti lyake,
nkuuluka, nkummwenela Yesu.
51 Yesu nkummuja kuchidoni, “Ùlembela nikutendele chamani?”
Ayula munu aputêle meho nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda,
ngùlembela ngupate kulola.”
52 Yesu nkunyaulila kuchidoni, “Hwena, ing'ulupa yako ìnikulamya.”
Upala ayula munu aputêle meho, nkuhulula kulola, nkumpapata Yesu
nndila.

11

Yesu àingila ku Yelusalemu kwa kuhangalala
(Matayo 21:1-11, Luka 19:28-40, Yohana 12:12-19)

1 Yesu na vakuhundwa vake pávanavele pepi na ku Yelusalemu, nkuva
vavèlè pepi na chijiji cha Betifage na Besaniya, pepi na Lichinga lya
Miseituni. Anepo Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, 2 nkuvahaulila
kuchidoni, “Hwena chijiji chivêle muyo mwenu. Pamumbekuva
umuinjila nchijiji anecho, munankoja mwana wa punda vampambilidìlè,
akánambiikalwa na munu. Nnyungulange muide nawe apano. 3 Na munu
akàmmuja kuva, ‘Mwadachi mùtenda uchocho?’ Nnyaulile kuva, ‘Nang'olo
ànannembela na achiannudise upano lukoto.’ ”
4 Bahi nkuhwena, nkunkoja mwana wanga punda vannyungìlè nnyenje
indila pepi na pannango. Pavachinnyungula, 5 vanu vanji vanaimidîle
upopo nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùnnyungula aneyo mwana
wanga punda?” 6 Vakuhundwa nkuvayang'ula muchi chanavahaulidile
Yesu na vanang'o nkuvaleka vakuhundwa vahwene nawe. 7 Nkumpelekejija
Yesu aneyo mwana wanga punda. Nkulaja dinguwo dyavo muha mwa
ayula mwana wanga punda na Yesu nkuikala muha mwake. 8 Vanu vohe
nkulaja dinguwo dyavo nndila, na vanji dinavi dya milandi divanalumwile
mmawelu. 9 Vanu vanalongoledile na avala váchipapàtà nnyuma, nkuva
uvanonoha malidi uvachidoni, “Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako
uîda kwa lina lya Nang'olo! 10 Ubalikiwe ufalume uîda wanga anakulwetu
Daudi. Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde!”

---

* **10:47** Vayahudi vánnolela Masiya kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi, njomana vànchema Yesu kuva n'dukuluwe Daudi.

11 Yesu nkuinjila muimanga ya Yelusalemu nkuhwena ku Ing'ande yanga
Nnungu, nkulola saana kila chinu. Henga kwa kuva liduva lìvenkuswa,
nkuuya kavila ku Besaniya chalumo na avala vakuhundwa vake kumi na
mbili.

Yesu àulani nnandi wa vihepo vya tini
(Matayo 21:18-19)

12 Ulyamba wake, pávanavele nkuuka ku Besaniya, Yesu nkuva na in-
dala. 13 Nkuwona nnandi wa ntini kulehu kadiki ùvele na mahamba lohe.
Nkuhwena unaulola panjika ùvele na chihepo chohecho. Pahwikile pepi,
nkuukoja uvèlè chihi nanga chihepo, úumbele chihi mahamba weka, kwa
kuva lakánavele mahiku la kupa vihepo vya tini. 14 Bahi Yesu nkuuhaulila
nnandi kuchidoni, “Kutandikîla nelo na maduva lammalele munu anapate
chihepo kuhaloka kwakuwe.” Na vakuhundwa vake vánipilikana àlalá mal-
ove latangwele.

Yesu àvavinganga vakúsumisa nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu
(Matayo 21:12-17, Luka 19:45-48, Yohana 2:13-22)

15 Pavakamwele pa Yelusalemu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande
yanga Nnungu, nkutandilika kuvavingangila pawelu vanu vammalele
váchisumìsà na kusuma vitukutuku, anemwo. Nkudibinula dimesa dya vanu
váchibadìlì dihela, na viteng'u vya vanu váchisumìsà amunda. 16 Uchocho,
ánivalimbija vanu vanainjije wala kuhumya vitukutuku nnuwani lwa
Ing'ande ya Nnungu. 17 Bahi nkuvahunda wachidoni, “Ìnilembwa Mmalemba
Lanaswe kuva,
‘Ing'ande yangu ìmbechemwa
ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya vanu vammalele va pachilambo!’
Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi lipanga lya kulipiha
vakúpalaula!”

18 Makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa pavapilikene
anelo, nkutandilika kutaha indila ya kummwalala Yesu. Henga váninnyopa
kwa kuva likuwa lyammalele lya vanu vánikanganwa na mahundo lake.

19 Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuuka
paimanga aneyo.

Lihundo liyâmba nnandi wa ntini uyumîle
(Matayo 21:20-22)

20 Ulyamba na mambumbu, pávanavele nkuhwena, nkuwona ntini
wammalele uyumìlè, kutandikila kulikolo. 21 Petulo nkuukumbukila,
nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda, lola aula ntini uulanîte ùniyuma!”

22 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nkulupilange
Nnungu. 23 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu akàlihaulila lichinga
alino, ‘Uka apano ukaliyahe m'bahali,’ na ikàva àtangola malove anelo
bila kuva na lipamba muntima mwake, na nkùkulupila kuva lammalele
látangwèlè lachilatendeke, muhiu lachilatendeke. 24 Bahi ing'anya ya
anelo, nangu nìnnyaulilanga kuva, pamuyuwa kwajili ya chinu fulani
chimulembela, kulupilanga kuva mùnipwechela, na kwa kutenda uchocho
bahi lachilatendeke muchi chimuyuwite. 25 Na mwenu pamunnyuwa
Nnungu, ikàva mùvele na lituku na munu fulani, bahi nsamehe uchinga
Atata wenu avêle kulihunde ansamehe na mwenu makosa lenu. 26 Henga
mwenu mukanavasamehe vanu vanji, uchocho na Atata wenu avêle
kulihunde akambensamehe mwenu makosa lenu.”

Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi (Matayo 21:23-27, Luka 20:1-8)

27 Yesu pamo na vakuhundwa vake nkukamola kavila ku Yelusalemu. Bahi Yesu pánavele nkwonga nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, makuhani vakulungwa na vakúhunda Sheliya ya Musa na vasele va Vayahudi, nkummwenela. 28 Nkummuja kuchidoni, “Ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na nnani akupêle mamulaka la kulatenda?”

29 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nìmbemmujanga chinu chimo. Mukànguyang'ula nguchininnyaulile, ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani. 30 Dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa láhaleke kulihunde au kwa vanu? Nguhaulile.”

31 Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Tukàhaula kuva, làhaleke kulihunde, àmbetuuja kuva, ‘Hambi, mwadachi mukánankulupidile?’ 32 Na tukáhulula kuhaula kuva làhaleke kwa vanu.” Vátangwele uchocho kwa kuliyopa likuwa lya vanu, kwa kuva, vanu vammalele vánakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ni nabii wa Nnungu. 33 Bahi nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nanga patumaite.” Na Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani uchocho nikambennyaulila kuva ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

12

Nfano wa vakúlima va welu wa misabibu (Matayo 21:33-46, Luka 20:9-19)

1 Yesu nkutandilika kutangola navo kwa mifano, “Munu yumo álimile welu wa misabibu. Nkuudinguhija lingongo, na ching'ati welu nkuhimba lipondo lya kuminyila sabibu, nkudenga nnala wa kuikala valinsi va welu. Nkuukodisa kwa vakúlima, nkuhwena mwanda wa kulehu. 2 Paukamwele nchela wa sabibu, nkuntuma ntumishi wake yumo kwa avala vakúlima, uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake. 3 Avala vakúlima nkunkamula, nkumpanya, nkumminganga chihi makono weka. 4 Bahi mwene welu nkuntuma kavila ntumishi yunji, aneyo nkumpanya mmuti na kuntendela vya kuhakalanga. 5 Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji kavila, aneyo nanang'e nkummwalala. Nkuvatuma vatumishi vanji vohe, vanji vánivapanya na vanji nkuvawalala. 6 Mwene welu nkuisaliwa chihi na munu yumo wakuntuma, na aneyo ávele mwanawe, wantamwa. Kuntululilo nkuntuma aneyo wachidoni, ‘Ǹnimala kuva mwanangu vachivamweshimu.’ 7 Henga avala vakúlima nkuhaulanila kuchidoni, ‘Ayu njo mwene mapala la welu auno. Bahi leka tummwalale koka auno welu ùùve mapala letu!’ 8 Bahi nkunkamula, nkummwalala, nkunnyaha pawelu aula welu wa misabibu.”

9 Bahi Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi, mwene welu pambeida àmbevatenda dachi avala vakúlima? Àmbeida koka avawalale anevo vakúlima na anewo welu avakodise vanu vanji. 10 Dachi, mukásomile Malemba alano?

‘Liyanga lihitwîje na vakúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba,
lya muhimu kupunda lammalele.
11 Na Nang'olo njo atendîle chinu anecho,
na ìyonekana kuva lisaibu pameho petu.’ ”

12 Makuhani vakulu, na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele vánimala
kuva anewo nfano ùvamba vanang'o. Nkulembela unkamula, henga nkuy-
opa likuwa lya vanu. Nkunneka, nkuukananga.

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi
(Matayo 22:15-22, Luka 20:20-26)

13 Bahi Mafalisayo fulani na vanu vanji va nnikuwa lya Helode*
nkutumwa kwanga Yesu uchinga vakanteye kwa malove lake.
14 Nkummwenela, nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, tùnimala kuva
wako nni munu wa uhiu, na wala nanga pauyopa ukulu wanga munu,
kwa kuva, nanga paulola kumeho kwanga munu, henga ùhunda chihi kwa
uhiu kuyamba indila yanga Nnungu. Tuhaulile, dachi, Sheliya ya Musa
ìnatuluhusu uhumya kodi kwa Nfalume wa Loma† au ikátuluhusu?”
15 Henga Yesu ániumala ulamba wavo, nkuvahaulila kuchidoni,
“Mwadachi munangulinga? Idanayo hela niilole.”
16 Nkumpelekejija hela. Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing'ope aino na
lina alino lilembwîje apano lyanga nnani?”
Nkunnyang'ula kuchidoni, “Vya Nfalume wa Loma.” 17 Bahi Yesu nkuva-
haulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e Nfalume wa Loma
na la Nnungu mwing'e Nnungu.” Vanang'o nkunkangana namene.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka
(Matayo 22:23-33, Luka 20:27-40)

18 Bahi Masadukayo, vanu vahaûla kuva nanga ufufulo wa vanu
vahwîle, nkummwenela Yesu, nkummuja kuchidoni, 19 “Nkúhunda,
Musa átulaijije uvila, ‘Nnume akàhila nkunneka n'jawe bila kummelekela
mwana, nnung'une wake àlembelewa annombe aneyo mmahe wannekile
nkuluwe, uchinga ammelekele nkuluwe vavana.’ 20 Bahi pávele na vana
saba va chilume va litumbo limo, ntandi nkunnomba mmahe, henga
nkuhila chihi bila kummelekela mwana. 21 Na mwana wavili nkwenda
makande kwanga ayula mmahe wannekile nkuluwe, nanang'e nkuhila
bila kummelekela mwana. Na mwana watatu nanang'e nkuva uchocho.
22 Vammalele saba vanannombile nkuhila bila kummelekela mwana
ayula mmahe. Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila. 23 Dachi,
liduva livambefufuliwa vanu vahwîle ayula nkongwe àmbekuva wanga
nnani? Kwa kuva, vammalele saba vániikalana nawe.” 24 Yesu nkuvahaulila
kuchidoni, “Mwenu mùnakumbika ing'anya nanga pamulamaite Malemba
Lanaswe wala dimongo dyanga Nnungu. 25 Kwa kuva, vanu vahwîle
pavambefufuka, nanga pavambelomba wala kulombwa, ila vàmbekuva
muchi malaika va kulihunde. 26 Na kwa habali ya kufufulwa kwa vanu
vahwîle, dachi mukásomile nchitabu cha Sheliya yanga Musa, àlalá malemba
latâna kuyamba chihole chichiyaka moto? Nnungu ánnyaulidile Musa kuva,
‘Nangu njo Nnungu wanga Iblahimu, Nnungu wanga Isaka na Nnungu
wanga Yakobo.’ 27 Nang'e akávele Nnungu wa vanu vahwîle, henga nang'e
nni Nnungu wa vanu vumi. Mwenu mùnikosela namene.”

Amuli ing'ulu
(Matayo 22:34-40, Luka 10:25-28)

---

* **12:13** Vanu va likuwa lya Helode nni vanu váchitamwa namene utawala wa familiya yanga Helode Nkulu na Helode Antipasi mwanawe. † **12:14** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

28 Nkukamola munu yumo nkúhunda Sheliya yanga Musa, nkupilikana
chivayang'ulana Yesu na Masadukayo. Ayula munu ánimala kuva Yesu
àvayang'wile saana, nkuhumila, nkummuja kuchidoni, “N'diamuli dyam-
malele, ing'ulu ilida?” 29 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Amuli ing'ulu
nni aino, ‘Pilikana wako chilambo cha Isilaeli! Nang'olo Nnungu wetu
njo Nang'olo weka. 30 Ntamwe Nang'olo Nnungu wako kwa ntima wako
wammalele na kwa isungu yako yammalele na kwa ding'ano dyako dyam-
malele na dimongo dyako dyammalele.’‡ 31 Na amuli yavili nni aino,
‘Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.’§ Nanga amuli inji ing'ulu
namene kupunda adino.”
32 Bahi ayula nkúhunda wa Sheliya yanga Musa nkunnyaulila Yesu kuchi-
doni, “Elo, Nkúhunda! Ùtangwele muhiu kuva Nnungu nni yumo bahi, wala
nanga yunji ila nang'e weka. 33 Kuntamwa Nnungu kwa ntima wako
wammalele na kwa ding'ano dyako dyammalele na kwa dimongo dyako
dyammalele na kuntamwa nnyako malinga chiulitamwa umwene, kùnafala
namene kupunda kunhumija Nnungu sadaka dya kupija inyama na sadaka
dinji dyammalele.” 34 Yesu pawene kuva àyang'wile saana, nkunnyaulila
kuchidoni, “Wako ukávele kulehu na Ufalume wanga Nnungu.”
Na kutandikila anepo nanga munu yunji analingile kummuja kavila chinu
chinji.

Kilisto ni nnani?
(Matayo 22:41-46, Luka 20:41-44)

35 Yesu pachihunda nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkuuja kuchi-
doni, “Mwadachi vakúhunda Sheliya yanga Musa vàhaula kuva Kilisto nni
N'dukuluwe Nfalume Daudi? 36 Umumu Wanaswe ánimwongosa Daudi ku-
tangola kuchidoni,
‘Nang'olo ánnyaulidile Nang'olo wangu,
Ikala m'bali wangu wa kunkono,
mpaka panimbevavika amongo vako pahi makumbatu lako.’
37 Nfalume Daudi mwene ànchema Kilisto, ‘Nang'olo.’ Hambi ìmbehululika
dachi Kilisto àáve n'dukuluwe?”
Na likuwa lya vanu vámpilikanila Yesu kwa kuhangalala.

Yesu àvaduma vanu valyongolele na vakúhunda Sheliya
(Matayo 23:1-36, Luka 20:45-47)

38 Yesu panavenkuhunda, nkuhaula kuchidoni, “Lyongolelange na
vakúhunda Sheliya yanga Musa, vanang'o vànatamwa namene kwonga
akuno vawètè dinguwo dindehu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni, 39 na
kuikalanga nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na
mmiteng'u vya muyo n'ding'ole. 40 Vàvapakanyola dimali dyavo anannidi na
kulitenda kuva vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing'anya ya anelyo,
liduva lya hukumu vàmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu vanji.”

Sadaka yahumije mmahe nannidi
(Luka 21:1-4)

41 Yesu áikele pepi na lisanduku lya sadaka. Nkuvona vanu vohe
uvahumya dihela na kuditaya nnisanduku lya kutaya sadaka. Na akúpata
vohe váhumije dihela dyohe. 42 Bahi nkwida mmahe yumo nannidi, mmahu-
vani, nkuhumya disendi dimbili. 43 Apala Yesu nkuvachema vakuhundwa

‡ **12:30** Makumbuso 6:4-5. § **12:31** Valawi 19:18.

vake nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nannidi ayuno mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu namene kupunda vanu vammalele vatâya dihela nnisanduku lya sadaka. 44 Kwa kuva, vanu vanji vammalele vàhumije chihi avila viyenjejêke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamo na umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo.”

13

Yesu àhaula namuna chiimbeondongwa Ing'ande ya Nnungu (Matayo 24:1-21,29-35, Luka 21:5-33)

1 Yesu pachiuka nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu, yumo wa avala vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, lola mayanga alano na ding'ande adino chidikatapele!”

2 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Dachi, ùvenkudyona adi ding'ande ding'ulungwa? Wala nanga liyanga limbeisalîla muha liyanga linji, kila liyanga lìmbematohijwa pahi.”

3 Bahi Yesu panaikela muha Lichinga lya Miseituni kuloja ku Ing'ande yanga Nnungu, Petulo na Yakobo na Yohana na Anduleya nkummuja paweka kuchidoni, 4 “Tuhaulile, vitukutuku anevyo vìmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbelangûja kuva vitukutuku anevyo vìvele pepi kuhumila?”

5 Yesu nkutandilika uvahaulila kuchidoni, “Lyongolelange uchinga munahochejwe. 6 Kwa kuva, vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvahaula kuva, ‘Nangu njo Kilisto.’ Vanu anevo vàmbevahocheja vanu vohe. 7 Pàmumbepilikana habali dya ing'ondo na manyinyi la ing'ondo, henga munayope. Anelo lasima laide, henga aula ntululilo ukánambikamola. 8 Chilambo chimo chìmbepanyana na chilambo chinji, ufalume umo ùmbepanyana na ufalume unji. Sehemu dyohe dya chilambo dìmbekuva na nndengendo wa chilambo, uchocho pàmbekuva na indala ing'ulu. Na anelo lammalele làvele muchi kulindamuka kwa uchungu wa kuveleka.

9 Henga mwenu lyongolelange. Kwa kuva, vanu vàmbenkamulanga mwenu na kumpelekejanga n'ding'umbi, na kunsulubulanga n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. Mùmbeimila muyo mwa vakulu vao na vafalume ing'anya yang'une uchinga mupate kuva mmashahidi vangu kwa vanang'o. 10 Henga Malove Lambone lasíma layanjajwe nahoti mmilambo vyammalele kabla ukànambikamola aula ntululilo. 11 Pamumbekamulwa na kupelekejwa unasitakiwa n'ding'umbi dyavo, munave na lipamba namuna chimumbehwena unatangola. Henga mwenu tangola chihi alila limumbepewa upala, kwa kuva, akee mwenu mumbetangôla, ila nni Umumu Wanaswe. 12 Munu achiantengeleke nnung'une awalalwe, na atata achiantengeleke mwanawe awalalwe. Na vana vàmbevapindikuka vávavelèkè na kuvatenda vawalalwe. 13 Vanu vammalele vàmbemmenganga mwenu ing'anya yang'une. Henga ambepililîla mpaka kuntululilo aneyo njo ambepôhwa.”

14 Bahi munu ambesôma chitabu achino, àlembelewa apilikanihe saana mana ya malove laîda. Anepo Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Mùmbechona chinu chanahawile nabii Danieli, chinu chiitênda Ing'ande ya Nnungu kuva najisi chiimijìjwè pachinu pakálembelewa, yani pa Ing'ande ya Nnungu. Anepo vavelênge kuchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga. 15 Na munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutila nng'ande unatwala vitukutuku vyake. 16 Na munu avêle kumawelu anauye

kukaya unatwala lijoho lyake. 17 Ole wavo amahe vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo! 18 Nnyuwange Nnungu uchinga anelo lànahumile mmahiku la chipwepwe. 19 Kwa kuva, mmahiku anelo kùmbekuva na ibaniki ing'ulu ikánambipwawa kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo mpaka vino, na ibaniki malinga aneyo ikámbehumila kavila. 20 Kuikave Nang'olo akàinjipiha isabu ya mahiku àlalá la ibaniki, akánapwawe munu kananga yumo achichiapohwe. Henga ing'anya ya vanu vake vávatondwèlè, Nnungu àniinjipiha mahiku anelo.

21 Anepo munu akànnyaulila kuva, 'Lola, Kilisto àvele apano,' au 'Àvele apala,' munakulupile. 22 Kwa kuva, vàmbeida vanu vambelilambilîla kuva vanang'o njo Kilisto, uchocho vàmbeida manabii va kulambila. Vanu anevo vàmbetenda vimaiho na masaibu, uchinga ikàhululika vapate kuvahocheja ata vanu vávatondwèlè Nnungu. 23 Henga mwenu lyongolele. Nangu ǹninnyaulilanga kabla anelo lammalele lakànambihumila.

24 Henga lakàmalilika maduva la kubanika, liduva lìmbekuva chihi na lupi na mwedi nanga paumbelangaja 25 na dinondwa dimbematoka kuhaloka kumahunde na vitukutuku vyammalele vya kumahunde vivêle na dimongo, vìmbetikinyika. 26 Anepo njo vanu pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida, akuno avèlè na dimongo ding'ulu na ukulu. 27 Anepo àmbevatuma malaika vake mmibali ncheche ya chilambo unavalapola vanu vake vávatandwèlè kuhaloka nchilambo chammalele.

28 Bahi kwa nnandi wa vihepo vya tini lihundange nfano auno. Dinavi dyake padihipuka na kulikwasula mahamba, mwenu mùnamala kuva chihuku chìvele pepi. 29 Na mwenu uchocho, pamumbelona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva uhiku wa kwida kwake ùvele pepi kukamola, tena ùvele chihi pannango. 30 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakambepita, mpaka palambetimila anelo lammalele. 31 Kumahunde na chilambo vìmbepita, henga malove langu lakambepita mwiko."

Atata Nnungu bahi njo amaîte liduva lyene (Matayo 24:36-44)

32 "Henga kuyamba liduva au uhiku wene anewo, nanga munu amaîte, ata malaika va kulihunde nanga pavamaite, wala Mwana nanga pamaite, henga Atata weka njo amaîte. 33 Lyongolelange, na muve meho, kwa kuva, nanga pamukameke uhiku ulambehumila anelo. 34 Ìmbekuva muchi munu aûka pakaya yake nkuhwena mwanda na kuvalekela vatumishi vake mamulaka lake, kila yumo na madengo lake, na nkunnyaulila nlinsi wa pannango àave meho. 35 Bahi mùùve meho, kwa kuva, mukákameke nang'olo mwene kaya àmbeuya chakani, panji ìmbekuva chinalyulo, au ching'ati chilo, au mambumbu na panji ulyamba. 36 Bahi mùùve meho uchinga akàida akuno akannaidìlè anankoje mulèlè luwono. 37 Laninnyaulilanga mwenu, nìvahaulila na vammalele, mùùve meho!"

14

Ntemelo wa kummwalala Yesu (Matayo 26:1-5, Luka 22:1-2, Yohana 11:45-53)

1 Láisalidile maduva mavili kuhwikila Sikukuu ya Pasaka na ya Mikate Ikátaijwe Hamila. Makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa

vátaha indila ya kunkamula Yesu kwa ulamba, uchinga vammwalale. 2 Kwa
kuva, váhaula kuva, “Tunankamule pasikukuu uyopa vanu vànataya timb-
wili.”

Yesu àmiminiwa mahuta la kunung'ila aneko ku Besaniya (Matayo 26:6-13, Luka 7:36-50, Yohana 12:1-8)

3 Yesu pánavèlè ku Besaniya, muing'ande yanga Simoni ánavele mmangun-
dula walya, nkuida mmahe yumo ananyakwile chupa chikatapele namene
chikatapajîjwe kwa mayanga la alabasta chivêle na mahuta la kunung'ila
namene la kugalika. Nkumbandula chisibo cha anecho chupa, nkumiminila
mahuta mmuti mwa Yesu. 4 Vanu vanji vánavele apala nkutunduwila
mmitima yavo, nkuva uvapwahikanga uvachidoni, “Mwadachi kwondon-
ganga uvila mahuta? 5 Kwa kuva, alano mahuta ikanihululika kusumiswa
kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani.”* Bahi nkunkalipila
namene ayula mmahe.

6 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nnekange, mwadachi
mùnankambyakambya? Nang'e àngutendedile lyambone. 7 Amahuvani
mùmbekuva navo maduva lammalele, bahi mùnahulula chihi kuvayangata
kila pamulembela, henga nangu nikambekuva na mwenu maduva
lammalele. 8 Nang'e àtendile chahulwile, ànilongolela kuupaka mmili wangu
mahuta uchinga autayalishe kwajili ya kuusika. 9 Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, kila pachinu pámbehubilìwà Malove Lambone nchilambo chammalele,
na alino lyatendile ayuno mmahe lìmbetambulangwa kwa kunnyimukila
nang'e.”

Yuda àkubali kuntengeleka Yesu (Matayo 26:14-16, Luka 22:3-6)

10 Anepo Yuda Isikaliote, ayula yumo wa avala vakuhundwa kumi
na mbili, nkuhwena kwa makuhani vakulu, uchinga antengeleke Yesu.
11 Makuhani vakulungwa pavapilikene habali aneyo nkuhangalala namene,
nkuahidi kuva vàmbemwing'a dihela. Bahi Yuda nkutandilika kutaha wasa
wa kuntengeleka Yesu.

Yesu àlauja pachakulya cha Pasaka kuva Yuda achiantengeleke (Matayo 26:17-25, Luka 22:7-14, 21-23, Yohana 13:21-30)

12 Liduva litandi lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, liduva lyasinjwa
ungandolo wamwana wa Pasaka, vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni,
“Ùlembela tukakwandalile kwachi chakulya cha Sikukuu ya Pasaka?”

13 Bahi Yesu nkuvatuma vakuhundwa vake vavili, nkuvahaulila kuchi-
doni, “Hweneng'ana kumanga, aneko muchimukojane na nnume yumo
anyakwîle chilongo cha medi. Mpapatange aneyo munu, 14 mpaka mu-
ing'ande yambeinjila, koka munnyaulile mwene ing'ande kuva, ‘Nkúhunda
ànauja kuva, chìvele kwachi chumba chinimbelila chakulya cha Sikukuu
ya Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?’ 15 Nanang'e achiannanguje
chumba chikulungwa cha muha, chiandaliwije tayali, chivêle na kila chinu.
Twandalile anemwo chakulya.”

16 Vakuhundwa vake nkuuka, nkuhwena kumanga, nkunakoja kila chinu
chivèlè muchi chavahaulidile Yesu, nkwandalila chakulya cha Sikukuu ya
Pasaka. 17 Pachikamwele chinalyulo, Yesu pamo na vakuhundwa vake

* **14:5** Munsitali auno Mako àlembile “dinali 300.” Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida
la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300.

kumi na mbili nkukamola. 18 Pávanavèlè nkulya, Yesu nkuhaula kuchidoni,
“Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu âlya pamo na nangu,
àmbengutengeleka.” 19 Vakuhundwa vake nkuva na nnihindambi, nku-
tandilika yumo-yumo kummuja kuchidoni, “Dachi, nikee nangu?” 20 Yesu
nkuvahaulila kuchidoni, “Nni yumo mmwenu kumi na mbili, achahwîja
nkate munkungu pamo na nangu. 21 Mwana wa Munu àmbekuhwa malinga
chiilembwije Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, henga ole wake
munu ayula antengelêka Mwana wa Munu! Ikàvele wasa kwa munu aneyo
kuikave akavelekwa.”

Chakulya cha Nang'olo
(Matayo 26:26-30, Luka 22:14-20, 1 Vakolinso 11:23-25)

22 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele nkulya, Yesu nkutwala nkate,
nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuveng'a vakuhundwa vake, wachi-
doni, “Twalanga, auno njo mmili wangu.” 23 Nkutwala chikombe chivêle
divayi, nkunshukulu Nnungu, nkuveng'a, na vammalele nkukumbila
nchikombe anecho. 24 Nkuvahaulila kuchidoni, “Aino njo myadi yangu
imaîha lilailano lya Nnungu na vanu vake, imwadilîka kwajili ya vanu vohe.
25 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikambekumbila kavila divayi mpaka
liduva alila linimbekumbila divayi dyahambi mu Ufalume wa Nnungu.”
26 Bahi pavamalidile kwimba luhimu, nkuhumananga pawelu, nkuhwe-
neng'ana ku Lichinga lya Miseituni.

Yesu àlauja kuva Petulo achiankane
(Matayo 26:31-35, Luka 22:31-34, Yohana 13:36-38)

27 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwenu mmam-
malele nnembeleka kungukulupila, malinga chahawile Nnungu Mmalemba
Lanaswe kuva,
‘Nìmbempanya nchunga,
na angandolo vàmbemwadilikana.’
28 Henga panimbefufuka, nìmbennongolela uhwena ku Galilaya.” 29 Petulo
nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ata kuiva vammalele uvava na lipamba
na wako nkukuleka, henga nangu nikambekuleka!” 30 Yesu nkunnyaulila
Petulo kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, chilo uchino cha nelo,
kabla ung'uku akànambikongovela myanda mivili, wako ùmbekuva ungukanìlè
myanda mitatu.” 31 Henga Petulo kuhimya kwa dimongo wachidoni, “Ata
kungulembelewa kuhwa chalumo na wako, nangu nikambekukana ng'o.”
Na vakuhundwa vammalele nkutangola uchocho.

Kuyuwa kwanga Yesu mmwelu wa Getisemane
(Matayo 26:36-46, Luka 22:39-46)

32 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwika pawelu uvauchema Getisemane.
Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikalanga upano nangu
panimbehwena unayuwa.” 33 Anepo Yesu nkuntwala Petulo na Yakobo
na Yohana. Yesu nkutandilika kuyuvala na kukambakamba muntima.
34 Nkuvahaulila kuchidoni, “Ntima wangu ùvele na nnihindambi likulu, pepi
na kuhwa. Bahi ikalanga apano, mùùve meho.” 35 Yesu nkuhwena muyo
kadiki, nkumatoka kwa kuhunama, wayuwa kuva ikàhululika uhiku aula
wa kubanika untapuke. 36 Yesu nkutangola kuchidoni, “Atata, kwakuwe
lammalele lànahululika, bahi ngùyuwa ungunyemye na ibaniki iîda! Henga
unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda muchi chulembela wako
umwene.”

37 Bahi Yesu nkuvahwenela avala vakuhundwa vake vatatu, nkuvakoja
valèlè luwono. Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, “Simoni, dachi ùnilala?
Nanga pauhulwile kucheja kananga lisaa limo? 38 Bahi chejanga na kuyuwa
uchinga pamumbelingwa munatende masambi, isungu ìnalembela henga
mmili unadabadanga.”
39 Yesu nkuhwena kavila unayuwa, watangola chihi malove ulâla. 40 Bahi
Yesu nkuhwena kavila kwa vakuhundwa vake nkuvakoja valèlè luwono,
kwa kuva meho lavo láumbele luwono, na wala nanga pavanamaite lya
kunnyang'ula.
41 Bahi Yesu nkuvahwenela vakuhundwa vake mwanda wa tatu nkuva-
haulila kuchidoni, “Dachi, mmechinkwona na kupumulila? Bahi hambi
uhiku ùnikamola! Lola, Mwana wa Munu, àhwena unakamujwa mmakono
la vanu vavêle na masambi. 42 Na ayula angutengelêka àvele pepi, bahi
takatukanga tuhweneng'ane.”

Kukamulwa kwanga Yesu
(Matayo 26:47-56, Luka 22:47-53, Yohana 18:3-12)

43 Bahi Yesu kabla akànamalila kutangola, upala nkukamola Yuda, yumo
wa vakuhundwa vake kumi na mbili pamo na likuwa lya vanu ványakwìlè
mapanga na dindonga. Vanu anevo vátumwije na makuhani vakulu na
vakúhunda Sheliya yanga Musa na vasele va Vayahudi. 44 Ayula nkútengeleka
ávapele avala vanu chimaiho wachidoni, “Munu ayula unimbem'busu, njo
nang'e, nkamule na munchunge saana.”
45 Bahi Yuda pakamwele, nkummwenela mwalehu Yesu, nkuchidoni,
“Nkúhunda!” Bahi nkum'busu. 46 Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu na
kunnyunga. 47 Henga nkuhundwa yumo muavala vánavele apala nkuha-
lamola upanga wake nkuncheketa likutu ntumwa wanga Kuhani Nkulu.
48 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwadachi mùidile unangukamula akuno
munyakulèngè mapanga na dindonga muchi nangu nkúpalaula? 49 Maduva
lammalele nangu ngúvele pamo na mwenu nnuwani lwa Ing'ande yanga
Nnungu unguhùndà na wala nanga pamunangukamwile. Henga alano
làvenkutendeka uchinga Malemba Lanaswe latimile.”
50 Anepo vakuhundwa vake vammalele nkunneka, nkutukuta.
51 Henga kijana yumo anawete chihi shuka áhweneha chihi kunnondola
Yesu. Pavalingile kunkamula, 52 nang'e nkuileka shuka, nkutukuta chihi
lukundumwandu.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi
(Matayo 26:57-68, Luka 22:54-55,63-71, Yohana 18:13-14, 19-24)

53 Bahi vanang'o nkumpelekeja Yesu kwa Kuhani Nkulu. Anepo nkuko-
jana makuhani vakulu na vasele va Vayahudi pamo na vakúhunda Sheliya
yanga Musa. 54 Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu, nkwenda
nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu, nkuikala pamo na valinsi wayota
moto. 55 Bahi makuhani vakulu na vajumbe vammalele va Lukumbi Lukulu
lwa Vayahudi nkutaha ushahidi wa kunsitaki Yesu uchinga vammwalale,
henga nanga pavanapete.
56 Vanu vohe nkuhumya ushahidi wa kulambila kumwamba Yesu, henga
ushahidi wavo únitindana. 57 Ata vanu vanji nkuimila, nkuhumya ushahidi
wa kulambila kumwamba Yesu, uvachidoni, 58 “Hwetu túnimpilikana wa-
haula kuva, ‘Nangu nìmbebamola Ing'ande aino ya Nnungu idengwîje na

vanu, na mmaduva matatu nìmbeidenga inji ikádengwije na vanu.' " 59 Henga
pamo na anelo, ushahidi wavo únitindana.
60 Anepo Kuhani Nkulu nkuimila paching'ati pavo nkummuja Yesu kuchi-
doni, "Dachi, wako ukee na lilove lya kuyang'ula kwamba anelo lavakusitaki
ava vanu?" 61 Henga Yesu nkunnyalala chihi nanga kuyang'ula lilove.
Kuhani Nkulu nkummuja kavila kuchidoni, "Dachi, wako njo Kilisto, Mwana
wa Nnungu, Nnungu Atumbyangîka?" 62 Yesu nkuyang'ula kuchidoni,
"Nangu njo nang'e! Mwenu muchimumwone Mwana wa Munu aikèlè
m'bali wa kunkono wa Nnungu Avêle na Dimongo, uchocho muchimum-
wone avèlè mmahunde waida." 63 Anepo Kuhani Nkulu nkupapula din-
guwo dyake, nkuhaula kuchidoni, "Dachi, pàvele ing'anya ntwani kavila ya
kuvataha mashahidi? 64 Mwenu mmene mùnipilikana chankufwile Nnungu!
Hambi mwòna dachi?" Vammalele nkunnyukumu kuva, àlembelewa ahwe.
65 Vanu vanji nnikuwa alila nkutandilika kunsunila Yesu mata, nkun'diva
kumeho na kumpanya ding'ondi, uvannyaulila kuchidoni, "Lauja, nnani
akupanyile!" Na valinsi navanang'o nkuntwala Yesu nkumpanya makofi.

*Petulo àn*kana *Yesu*
(Matayo 26:69-75, Luka 22:56-62, Yohana 18:15-18,25-27)

66 Bahi Petulo pánavele pahi, nnuwani lwa lukumbi, nkuida ntumishi
yumo mmahe, ntumishi wanga Kuhani Nkulu. 67 Pammwene Petulo wayota
moto, nkumpalambahija meho, nkuchidoni, "Na wako uchocho úvele pamo
na Yesu wa ku Nasaleti." 68 Henga Petulo nkukana wachidoni, "Nangu
wala nikámaite wala kwelewa anelyo lyuwamba wako!" Anepo Petulo
nkuhuma pawelu nkunaimila pannango wa kuinjilila, ung'uku nkukon-
govela. 69 Ayula ntumishi mmahe nkumwona kavila, nkutandilika kuva-
haulila avala vanu vanaimidile anepo kuchidoni, "Ayu munu àvele nkumbo
umo na Yesu." 70 Henga Petulo nkukana kavila.
Lukoto kadiki, avala vanu vanaimidile anepo nkunnyaulila Petulo kuchi-
doni, "Muhiu wako nni yumo munkumbo wavo, kwa kuva, ata na wako
N'galilaya." 71 Bahi Petulo nkutandilika kwapila wachidoni, "Ikàva nalam-
bila, bahi ngulaniwe! Nangu nikámmaite munu aneyo umunnyaula."
72 Upala ung'uku nkukongovela kavila. Bahi Petulo nkulihimukila alila
lilove livanannyaulidile na Yesu kuva, "Kabla ung'uku akànambikongovela
myanda mivili, wako ùmbekuva ungukanìlè myanda mitatu." Petulo
pahimukidile anelo nkutandilika kukuta.

15

Yesu àpelekejwa kwanga Pilato
(Matayo 27:1-2, 11-14, Luka 23:1-5, Yohana 18:28-38)

1 Uhiku pauchele, makuhani vakulu nkuva uvaujana pamo na vasele
va Vayahudi na vakúhunda Sheliya yanga Musa na vanu vammalele va
Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi. Nkunnyunga Yesu, nkuntwala na kunka-
muja kwanga Pilato. 2 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, "Dachi, wako nni
Nfalume wa Vayahudi?" Yesu nkuyang'ula, "Wako ùnihaula."
3 Makuhani vakulu nkunsitaki Yesu masitaka lohe. 4 Pilato nkummuja
kavila Yesu kuchidoni, "Dachi, nanga pauyang'ula? Lola masitaka ala
lammalele lavakusitaki!" 5 Henga Yesu nanga panayang'wile lilove, Pilato
nkukangana.

Yesu àhukumiwa kuhwa
(Matayo 27:15-26, Luka 23:13-25, Yohana 18:39-19:16)

6 Bahi kila Sikukuu ya Pasaka Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulila
Vayahudi nfungwa yumo uvachinnembela. 7 Bahi pávele na munu yumo
uvanchema Balaba, uvanantadile nnilungu pamo na avake ing'anya ya
kuvawalala vanu pachivachonjela vanu kuutahuka utawala wa Chiloma.
8 Vanu vohe nkummwenela Pilato nkunnyuwa avatendele muchi chiu-
vele nnyambo wake. 9 Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùlembela
ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?” 10 Avaujije uchocho kwa kuva, ánimala
kuva makuhani vakulu vànkamujije Yesu kwanga nang'e kwa wiu.
11 Henga makuhani vakulu nkuvachonjela vanu vannyuwe Pilato avahun-
gulile Balaba. 12 Pilato nkuvauja kavila kuchidoni, “Nintende dachi ayuno
munu umunnyaula kuva Nfalume wa Vayahudi?” 13 Vanu vammalele
nkutaya lwasu kavila uvachidoni, “Mmambe munsalaba!” 14 Henga Pilato
nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani? Kwani àtendile lilida lihakalenge?”
Henga vanang'o nkuhalija chihi kutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe mun-
salaba!”
15 Bahi kwa kuva Pilato álembedile atende muchi chilichilembela likuwa
lya vanu, bahi nkunnyungulila Balaba auke. Nkulaija Yesu asulubulwe,
koka nkunhumya uchinga vammambe.

Matiyala vàntendela Yesu mang'wanyu
(Matayo 27:27-31, Yohana 19:2-3)

16 Matiyala nkuntwala Yesu nkumpelekeja nnuwani lwa nkati lwa
ing'ande yanga Pilato, nkulichema likuwa lyammalele lya matiyala.
17 Nkummwaja likoti lya langi ya chifalume, nkudinga lutavi lwa
miva muchi kofiya ya chifalume nkummwaja mmuti. 18 Nkutandilika
kunnombolela kwa mang'wanyu uvachidoni, “Utumbyangwe wako
Nfalume wa Vayahudi!” 19 Nkumpanyapanya imbalu mmuti, nkunsunila
mata, nkutindivala malundi muyo mwake, na kunnyunamila kwa
mang'wanyu. 20 Pavamalidile kuntendela mang'wanyu, nkummula
alila likoti lya langi ya chifalume, nkummwaja dinguwo dyake mwene,
nkumpelekeja pawelu imanga uchinga vakammambe.

Kuvambwa kwanga Yesu
(Matayo 27:32-44, Luka 23:26-43, Yohana 19:17-27)

21 Pávanavele nndila, nkukojana na munu yumo uvanchema Simoni,
mwenedi wa imanga ya ku Kilene, atatawavo Isikanda na Lufo, wa-
haloka kumawelu. Matiyala nkunnamatija aunyakule nsalaba wanga Yesu.
22 Nkumpelekeja Yesu mpaka pachinu pavachema Goligota, mana lake,
“Pachinu pa Libadang'a.” 23 Nkumwing'a divayi divakundanyije na mahuta
lachêmwa manemane, latumîka kupungusa ipwateki, henga nang'e nkuhita
kukumbila. 24 Nkummamba munsalaba, nkuyavana dinguwo dyake kwa
kuyela indingi, uchinga kila munu apate dinguwo dyalembelewa kutwala.
25 Ívele malinga satatu ulyamba pavanammambile. 26 Na malemba la
lishitaka lyake válembile kuva, “NFALUME WA VAYAHUDI.” 27 Vámmambile
pamo na vakúpalaula vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yumo m'bali
wa kunchinda. [28 Anepo nkutimila Malemba Lanaswe lahaûla, “Ávalangiwije
pamo na vatênda lahakalenge.”]*

* **15:28** Mmalemba lanji la kala, auno nsitali ukapali.

29 Bahi vanu vachipîta anepo nkuva uvapukunya myuti yavo na kunchamba, uvachidoni, “Haa! Wako akee unahawile kuva ùmbebamola
Ing'ande yanga Nnungu na kuidenga kavila mmaduva matatu! 30 Hambi
lipohe umwene nano kwa kulisulupuha munsalaba!” 31 Makuhani
vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa uchocho na vanang'o nkunnyeka uvahaulanila kuchidoni, “Ávapohije chihi vanu vanji, henga hambi
akáhulula kulipoha mwene! 32 Ati nang'e nni Kilisto, Nfalume wa Vaisilaeli! Hambi alisulupuhe mwene munsalaba uchinga tulole na kukulupila.”
Na avala vakúpalaula vanavambwije pamo na nang'e navanang'o uchocho
vántangoledile malove lahakalenge.

Kuhila kwanga Yesu
(Matayo 27:45-56, Luka 23:44-49, Yohana 19:28-30)

33 Kutandikila sasita ya muhi mpaka satisa, chilambo chammalele nkuva
chihi lupi. 34 Satisa Yesu nkunonoha lidi, wachidoni, “Eloyi, Eloyi, lama
sabakitani?” Mana lake, “Nnungu wangu, Nnungu wangu, mwadachi
ùninguleka?” 35 Vanu vanji vanaimidile apala pavapilikene uchocho,
nkuhaula kuchidoni, “Pilikana! Ànchema nabii Eliya.” 36 Munu yumo
nkutukuta, nkunachuvika siponji n'divayi dihahâma nkuipatika nnufito,
nkunnyanyulila Yesu uchinga ahonde, wachidoni, “Leka, tulole ikàva Eliya
àmbeida unansulupuha munsalaba!” 37 Yesu nkunonoha lidi likulu, nkuhila.

38 Bahi lipasiya linahungwije paching'ati, mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili kutandikila muha mpaka pahi. 39 Nkulu yumo wa
matiyala la Chiloma anaimidile muyo mwake pammwene Yesu namuna
chahidile, nkuchidoni, “Muhiu ayu munu ávele Mwana wa Nnungu.”

40 Pávele na amahe vachilôla kwa kulehu. Nnikuwa lya amahe anevo
ápwawije Maliya wa imanga ya Magidala na Salome na Maliya ayuvao
Yakobo n'joko na Yose. 41 Amahe anevo njo vachinnondola Yesu pánavele
aneko ku Galilaya na kuntumikila. Pamo na anevo, pávele na amahe vanji
vohe vanaidile ku Yelusalemu pamo na nang'e.

Kusikwa kwanga Yesu
(Matayo 27:57-61, Luka 23:50-56, Yohana 19:38-42)

42 Pachikamwele chinalyulo, nniduva lya kulipanganiha kabla
likànambikamola Liduva lya Kuyewelela, 43 nkwida Yusufu munu wa ku
Alimataya, ánavele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, munu
achieshimika namene. Nang'e mwene álolela kwida kwa Ufalume wa
Nnungu. Bahi nkummwenela Pilato bila kuyopa, nkuyuwa akautwale
mmili wanga Yesu. 44 Henga Pilato nkukangana papilikene kuva Yesu
ànipiyanya kuhila. Bahi nkunchema ayula nkulu wa matiyala, nkummuja,
uchinga amale ikàva Yesu áhidile kanandi. 45 Pilato papilikene kwanga ayula
nkulu wa matiyala kuva áhidile kanandi, nkunnyaulila Yusufu akautwale
mmili wanga Yesu. 46 Anepo Yusufu nkusuma sanda, nkuusulupuha mmili
munsalaba, nkuudingilija aila sanda, nkuusika munsati uvedwîje nniyanga
likulu namene, koka nkuhingilihija liyanga likulu pannango wa nsati.
47 Maliya wa imanga ya ku Magidala na Maliya anyokwe Yose navanang'o
nkupona pachinu apala paulajijwe mmili wanga Yesu.

16

Kufufuka kwanga Yesu
(Matayo 28:1-8, Luka 24:1-12, Yohana 20:1-10)

1 Palipitile Liduva lya Kuyewelela, Maliya wa imanga ya Magidala na
Salome pamo na Maliya anyokwe Yakobo, nkusuma mahuta la kunung'ila
uchinga vakaupake mmili wanga Yesu.* 2 Liduva lya Jumapili, ulyamba na
mambumbu, liduva pachilihimbuka, nkuhwena kunsati. 3 Nkuva uvaujana
vene kwa vene uvachidoni, “Nnani ambetuusîja alila liyanga likulu namene
pannango wa nsati?” 4 Henga pavalolite, nkulyona alila liyanga lihingili-
wijìjwè kunyenje nnango. 5 Pavainjidile munsati, nkumwona malaika
achiloleka muchi kijana, akono awètè inguwo yanahe ing'anyîma namene,
aikèlè m'bali wa kunkono, vanang'o nkukangana namene.
6 Ayula malaika nkuvahaulila kuchidoni, “Munayope. Nangu ǹnimala
kuva mùntaha Yesu wa ku Nasaleti avambwîje munsalaba. Nang'e ànifufuka,
apano akapali. Lola pachinu pavanannajije. 7 Hweneng'ana mukavahaulile
vakuhundwa vake pamo na Petulo kuva, ànìnnongolelanga kuhwena ku
Galilaya. Aneko muchimumwone malinga chanannyaulidile.”
8 Vanang'o nkukangana na kuyopa, bahi nkuhuma amula munsati
uvatukuta. Na wala nanga pavanannyaulidile munu chinu, kwa kuva,
vániyopa namene.†

*Yesu àn*humila *Maliya wa imanga ya ku Magidala*
(Matayo 28:9-10, Yohana 20:11-18)

9 Yesu pafufwike ulyamba na mambumbu liduva lya Jumapili, nkutandi-
lika ulilanguja kwa Maliya wa imanga ya Magidala, wanammusije ana-
mindenga saba. 10 Maliya nkunavahaulila lammalele avala vakuhundwa
vanavenkukuta na kulikutangila. 11 Henga pavapilikene kuva Yesu mumi,
na Maliya wa imanga ya ku Magidala ànimwona, vanang'o nanga pa-
vanakulupidile.

*Yesu àv*ahumila *vakuhundwa vavili*
(Luka 24:13-35)

12 Bada ya anelo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa vake vavili vachihwêna
ya kuchijiji, akuno waloleka chihi chinji. 13 Vakuhundwa anevo nkuhwena
unavahaulila vakuhundwa vanji. Henga navanang'o nanga pavanakulu-
pidile.

Kutumwa kwa vakuhundwa
(Matayo 28:16-20, Luka 24:36-49, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

14 Kuntululilo, Yesu nkuvahumila vakuhundwa kumi na moja pa-
vanavele pamesa uvalya. Nkuvakalipila ing'anya nanga pavanakulu-
pidile, na ing'anya ya itahuki yavo, kwa kuva, nanga pavanavakulu-
pidile avala vammwêne Yesu bada ya kufufuka. 15 Nkuvahaulila kuchi-
doni, “Hweneng'ana mmilambo vyammalele mukàvayanjajije vanu vam-
malele Malove Lambone. 16 Akúlupila na kubatiswa achiapohwe, akam-
bekulupila àmbehukumiwa asabu. 17 Na vimaiho avino vya masaibu

---

* **16:1** Maeleso layâmba Liduva lya Kuyewelela, lola Misamiati ya malove lakamajanga la Nnilailano lya Hambi lavêle kunyuma chitabu achino. † **16:8** Malemba matandi-matandi nsitali wa 9-20 ikapali.

vìmbepapatana na avala vakulupîla, kwa lina lyangu vàmbevausa anamindenga na vàmbetangola kwa luga dyahambi, divakanalihunda. 18 Ata kuvakamula mihongo na kukumbila chinu chohecho chivêle na sumu, vikambevavenga. Vàmbevavikila vagonjo makono, na vanang'o vachivalame.”

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde
(Luka 24:50-53, Matendo 1:9-11)

19 Bahi Nang'olo Yesu pamalidile kutangola navo malove anelo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha kulihunde kwa Nnungu, nkuikala m'bali wa kunkono wa Nnungu. 20 Vakuhundwa nkuuka nkunayanjaja Malove Lambone kila pachinu. Nang'olo nkukola madengo pamo navanang'o, na kumaiha uhiu wa malove lake kwa vimaiho vya masaibu víchipapatànà na malove lavo.

Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Luka
Luka
Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Mako, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa “Injili” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Luka nanga palembile chihi kwamba maisha langa Yesu bahi, henga nchitabu cha Matendo la Mitume, Luka àlembile na vitukutuku vivavitendile vakuhundwa va Yesu bada ya kuhila na kufufuka kwa Yesu. Na nanga munu aumaîte uhiku walembile Luka chitabu achino, na wala nanga munu apamaite pachinu pachilembwije chitabu achino. Vatalamu vohe va Bibiliya vàtenda kuva chitabu achino chílembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Luka njo alembîle chitabu achino, na ávele n'ganga. Namuna yake ya ilembi na luga yatumidile vìnamaiha kuva nang'e ávele munu avêle na elimu. Luka ákudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutanga saana namuna chilanavele uchinga vanu vanji vapate faida (Luka 1:1-3). Luka akanavele Nnyahudi (Vakolosayi 4:10-14), na àlembile kwa namuna ya kunnyululiha munu akávele Nnyahudi kumala. Chinu anecho chimaikana mwalehu apala patanga kwamba mihambo ya Chiyahudi (Luka 1:8).

Chitabu cha Luka chìlandana na chitabu cha Matayo na Mako, kwa kuva vitabu anevyo vìtana vitukutuku uvila kwa namuna ilandana. Mmitabu anevyo vitatu, chitabu cha Luka njo chitabu weka chitâna namene habali dya kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa. Na Luka àlonjelela namene habali ya kusamehewa masambi (Luka 3:3, 11:4, 17:3-4, 23:34, 24:47) na habali ya kunnyuwa Nnungu (Luka 3:21, 5:16, 6:12, 11:1-12, 22:32).

Uinjipihi wa chitabu cha Luka

1. Sula ya 1:1-4, Luka àtandiliha chitabu chake kwa kunnyaulila Teofili, nkulu wa Chiloma ing'anya intendîle nang'e alembe chitabu achino.
2. Sula ya 1:5-4:13, Luka àtana habali dya kuvelekwa kwanga Yesu na namuna chaandaliwije kwajili ya utumishi wake.
3. Sula ya 4:14-21:38, Luka àtana habali dya madengo lalakodile Yesu, asa-asa masaibu lalatendile na mahundo lahundile.
4. Sula ya 22-24, Luka àtana namuna Yesu chahidile na chasikwije na chafufwike.

1 Nkulu Teofili,
Vanu vohe vànitumbama kulemba saana habali dya vitukutuku avila
vitimiswîje kwetuhwe. 2 Na vàlembile uchila muchi chivatusimulidile vanu
avala vaviwêne vitukutuku anevyo kutandikila anepo patandi, na vanu
uvovo nkujuka kuva vatumishi va Lilove lya Nnungu. 3 Hambi Nkulu, kwa
kuva nangu nimwene ìnilitahija uhiu wa vitukutuku anevyo kutandikila
anepo patandi, ngùwene kuva ìnikatapala nikulembile uhiu wa vitukutuku

vyene chivinavele. 4 Ngùtendile uchocho uchinga na wako uumale uhiu
wammalele wa vitukutuku vyuhundwije.

Malaika àlauja kuyamba kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa

5 Mahiku anelo Helode pánavele nfalume wa chilambo cha ku Yudeya,
pávele na kuhani yumo lina lyake Sakaliya, wa nnikuwa lya makuhani va
litawa lya Abiya. Na Elisabeti n'jawe nanang'e ávele wa nnitawa lya kuhani
uvanchema Haluni. 6 Vammalele vavili vátenda àlalá lalalembela Nnungu,
na váikala kwa kudikamula amuli na malaijo la Nang'olo bila kwambika.
7 Henga nanga pavanavele na mwana ing'anya Elisabeti ávele ntonga, na
vammalele vavili vánikongopala namene.

8 Liduva limo, Sakaliya ávele pa Ing'ande ya Nnungu wakola madengo
lake la chikuhani muyo mwanga Nnungu, kwa kuva, ívele samu ya likuwa
lyake. 9 Na kupapatana na namuna chunavele nnyambo wa chikuhani,
nang'e ánitandolwa kwa indila ya kuyela indingi uchinga ainjile mu Ing'ande
ya Nang'olo Nnungu akatutumye ubani. 10 Sakaliya panavele nkutututumya
ubani, likuwa lya vanu vanaidile unayuwa, lívele nkuyuwa pawelu. 11 Bahi
malaika nkunnyumila, nkuimila m'bali wa kunkono wa chitala cha ku-
tutumija ubani. 12 Sakaliya pammwene ayula malaika nkukambakamba
muntima mwake na kuyopa. 13 Henga ayula malaika nkunnyaulila kuchi-
doni,

"Sakaliya, unayope, kwa kuva Nnungu ànipilikana kuyuwa kwako. N'jalo
Elisabeti àmbekunyakulila mwana wa chilume, na wako ncheme lina
Yohana. 14 Na wako ùmbehangalala na kulihekela namene, na vanu vohe
vàmbehangalala ing'anya ya kuvelekwa kwake. 15 Kwa kuva, àmbekuva
nkulungwa pameho pa Nang'olo na wala nanga pambekumbila divayi
wala wâla, na àmbeumbajwa Umumu Wanaswe kutandikila nnitumbo lya
anyokwe. 16 Nang'e àmbevatenda Vaisilaeli vohe vammuyile Nang'olo
Nnungu wavo. 17 Na àmbelongolela muyo mwa Nang'olo kwa dimongo na
isungu muchi mwanavelelee Eliya uchinga avatayalise vanu kwajili ya
kwida kwake. Àmbevapatanisa anga atata na vanavao, na kuvapindikulanya
vanu vakápilikana uchinga vàáve na lúnda lwa kumpilikana Nnungu."

18 Sakaliya nkummuja ayula malaika kuchidoni, "Chinu ntwani
chimbemaîha kuva anelo malove lunguhaulila nni la uhiu? Nangu
ǹnikongopala, na n'jangu uchocho nanang'e ànikongopala." 19 Ayula malaika
nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu njo Gabulieli, nguimîla muyo mwanga
Nnungu. Ǹnitumwa unalonjela na wako na kukuhaulila malove alano
lambone. 20 Lola, kwa kuva wako nanga paulakulupidile malove langu
lanikuhaulidile, lambetimîla kwa uhiku wake, bahi kutandikila vino
wako ùmbekuva bubu na ukambehulula kutangola mpaka liduva alila
palambetimila malove anelo."

21 Na vanu vanavele pawelu uvanninda Sakaliya, nkuva uvakangana
pàvawene watima kuhuma mu Ing'ande ya Nnungu. 22 Pahumile pawelu,
nanga panahulwile kutangonavo. Anepo vanu nkumala kuva àlawene
maono mu Ing'ande ya Nnungu. Bahi kwa kuva ávele bubu, nkuva watan-
gola navo kwa kuvaolotela kwa makono.

23 Sakaliya pamalidile maduva lake la kukola madengo la chikuhani,
nkuuya kukaya kwake. 24 Bada ya maduva anelo, Elisabeti n'jawe nkuva
na chitumbo, nkuikala pakaya pake myedi nnyano, nkutangola kuchidoni,

25 “Hambi Nang'olo àngutendeledile lambone kwa kunguusija dihoni dya
kuva ntonga, dinnavenadyo pameho pavanu.”

Malaika àmwongela Maliya

26 Mmwedi wa sita wa chitumbo changa Elisabeti, Nnungu nkunnaija
malaika lina lyake Gabulieli, ahwene mpaka imanga ichêmwa Nasaleti
chilambo cha ku Galilaya, 27 kwanga mwali yumo, akànambimmala nnume.
Aneyo mwali áchemwa Maliya, anaposwije na munu yumo lina lyake Yusufu,
wa nnitawa lyanga Daudi. 28 Malaika nkummwenela, nkunnyaulila kuchi-
doni, “Disalamu dyako, wako ujaliwîje na Nnungu! Nang'olo àvele pamo na
wako.”

29 Maliya papilikene malove anelo muntima mwake nkukambakamba,
nkuva waliuja kuva, “Disalamu anedyo dìvele na mana ntwani?”
30 Ayula malaika nkunyaulila kuchidoni, “Maliya unayope, kwa kuva,
Nnungu ànikatapaliwa na wako. 31 Lola, ùmbekuva na chitumbo, na
ùmbemmeleka mwana wa chilume, na lina lyake ùmbenchema Yesu. 32 Nang'e
àmbekuva nkulu na àmbechemwa Mwana wa Nnungu Nkulu. Na Nang'olo
Nnungu àmbemwing'a chiteng'u cha chifalume changa Daudi, anakuluwe.
33 Àmbevatawala Vaisilaeli vyaka na vyaka, na ufalume wake nanga
paumbekuva na ntululilo.”

34 Maliya nkummuja malaika kuchidoni, “Anelo mambo làmbehululika
dachi, na nangu nikàmmaìtè nnume?” 35 Malaika nkunnyang'ula kuchi-
doni, “Umumu Wanaswe àmbekuidila, na dimongo dya Nnungu Nkulu
dìmbekuhunika muchi mmbweha. Bahi ing'anya ya anelyo, Mwana am-
bevelêkwa àmbekuva Wanaswe na àmbechemwa Mwana wanga Nnungu.
36 Lola, ata nnanga wako Elisabeti àvele na chitumbo na àmbemmeleka
mwana wa chilume ikànava ànikongopala. Vanu vàmmaite kuva nang'e ntonga,
henga vino àvele na chitumbo cha mwedi wa sita. 37 Kwa kuva, nanga
chinu chikáhululika kwanga Nnungu.” 38 Maliya nkuchidoni, “Nangu ni
ntumishi wanga Nang'olo, bahi ngutendewe muchi chuhawile.” Anepo
aneyo malaika nkuuka.

Maliya àmwongela Elisabeti

39 Mmaduva ulolo Maliya nkupanganika, nkupiyanya kuhwena
kuimanga imo ivêle kumachinga la chilambo cha ku Yudeya. 40 Pakamwele
aneko, Maliya nkuhwena kukaya kwanga Sakaliya, nkuinjila nng'ande,
nkunsalimila Elisabeti. 41 Bahi Elisabeti papilikene chihi disalamu dya
Maliya, nkanunu avêle nnitumbo mwanga Elisabeti, nkupikitanga namene
kwa kuhangalala. Anepo Elisabeti nkuumbajwa Umumu Wanaswe,
42 nkunonoha lidi wachidoni, “Ùnijaliwa kupunda amahe vammalele, na
mwana umbemmelêka ànijaliwa! 43 Henga nangu ni nani mpaka anyokwe
Nang'olo wangu aide kwang'une? 44 Lola, pangupilikene chihi disalamu
dyako, mwana nkanunu nkupikitanga namene kwa kuhangalala nnitumbo
lyangu. 45 Henga wasa wako ukulupidîle kuva, àlalá lákuhaulidìlè Nang'olo
lachilatimiswe!”

Maliya ànnombolela Nnungu

46 Maliya nkuchidoni,
“Ntima wangu ùnnombolela Nang'olo,
47 na isungu yangu ìnnyangalalila Nnungu Mpohi wangu.
48 Kwa kuva, ànguvikidile chididi nangu nintumishi wake ngulisulupûha.

Na kutandikila vino mpaka vyaka na vyaka, vívelêkwa vyammalele
vìmbenguchema ngujaliwîje,
49 kwa kuva, Nnungu Avêle na Dimongo àngutendedile mambo makulu,
na lina lyake nni wanaswe.
50 Nang'e àvavikila chididi vanu vamwesîmu va vívelêkwa vyammalele.
51 Àtendile mambo makulungwa kwa dimongo dyake,
na ànivapalang'anya vanu avala valyôna mmitima yavo.
52 Àvasulupusije vafalume mmiteng'u vyavo vya chifalume,
na kuvatumbyanga vanu vaonekâna kuva vakee va mana.
53 Àvasibihije amahuvani vavêle na indala kwa vitukutuku vyambone,
henga vakúpata àvavingenge chihi makono weka.
54 Àvayangete vanu va Isilaeli vatumishi vake,
kwa kukumbukila ahadi yake ya kuvavikila chididi,
55 malinga chanavaahidite anyakala vetu,
Iblahimu na lukolo lwake, vyaka na vyaka!”
56 Bahi Maliya nkuikala na Elisabeti malinga myedi mitatu, anepo nkuuya kukaya kwake.

Kuvelekwa kwanga Yohana Nkúbatisa

57 Palahwikile mahiku la Elisabeti kunyakula, bahi nkummeleka mwana wa chilume. 58 Avandikani mwave chalumo na alangavake pavapilikene kuva Nang'olo àmmikilidile chididi chikulungwa, vammalele nkuhangalala nawe pamo.

59 Mwana pahwikihije maduva nane, vanu nkwidang'ana unannyalula, nkulembela vamwing'e lina Sakaliya, lina lya atatake. 60 Henga anyokwe nkuchidoni, “Nanga! Akee uchocho, lina lyake àmbechemwa Yohana.” 61 Anevo vanu nkuchidoni, “Mbona nnitawa lyenu nanga munu avêle na lina anelyo!” 62 Anepo vanu nkummuja atatake mwana kwa kumwolotela uchinga vamale àlembenchema lina ntwani.

63 Sakaliya nkuyuwa chibao cha kulemba, nkulemba uvila, “Lina lyake Yohana.” Vanu vammalele nkukangana! 64 Bahi upala lulimi na kanya ya Sakaliya nkuhunguliwa, nkutandilika kavila kutangola akuno wan-nombolela Nnungu. 65 Avandikani mwave vammalele nkuyopa, na vanu vammalele nkuva uvatangola habali anedyo kila pachinu nchilambo cha machinga-machinga cha ku Yudeya. 66 Vanu vammalele vapilikêne habali anedyo, nkudivika mmitima yavo akuno uvaliuja kuchidoni, “Ayu mwana àmbekuva munu wa namuna ntwani?” Kwa kuva, dimongo dyanga Nang'olo díinanchunga.

Sakaliya àhumya unabii

67 Sakaliya, atatake Yohana, nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkutandi-lika kuhumya unabii wachidoni,
68 “Alombolewe Nang'olo, Nnungu wa Isilaeli,
kwa kuva, àidile unavayangata vanu vake na kuvakombola.
69 Nang'e àtwing'ile Mpohi avêle na dimongo,
avelekwejîje nnitawa lynga Daudi, ntumishi wake,
70 malinga chanatangwele anepo kala,
kupitila manabii vake vanaswe.
71 Na vino tùmbepohwa mmakono la amongo vetu,
yani vanu avala vatuvênga.

72 Nnungu àvavikidile chididi anyakala vetu,
kwa kulikumbukila lilailano lyake lyanaswe,
73 lyanamwapilidile anakulwetu Iblahimu.
74 Tùnipohwa mmakono la amongo vetu,
bahi tùnahulula kuntumikila bila kuyopa,
75 kwa hali ya uwanaswe na haki pameho pake,
mmaduva lammalele la umi wetu.
76 Na wako mwanangu, ùmbechemwa nabii wa Nnungu Nkulu,
kwa kuva, ùmbennongolelela Nang'olo,
uchinga unkatapajije indila yake,
77 kwa kuvamaiha vanu vake upohi wa kusamehewa masambi lavo.
78 Bahi ing'anya ya chididi chikulu changa Nnungu wetu,
nng'anje wa upohi kuhaloka kulihunde ùvele pepi kutulangajija,
79 hwetu tuikâla nnupi na mummbweha wa kuhwa,
uchinga atulodye tupate kuipapata indila ya amani."

80 Aneyo mwana nkuhweneha kukulumuka na kuyenjejeka dimongo muisungu yake. Nkuhwena unaikala kulilanga mpaka palihwikile liduva alila lyatandilike utumishi wake pameho pa vanu va Isilaeli.

2

Kuvelekwa kwanga Yesu (Matayo 1:18-25)

1 Mmaduva anelo, Nfalume Agusto, ánavele nfalume nkulu wa Loma*, álaijije vanu vammalele va vilambo víchitawaliwa na ufalume wa Loma, valembwe malina lavo mmitabu. 2 Na auno wávele mwanda ntandi wa kuvalangwa kwa vanu mmahiku àlalá Kuleniyo panavele nkulu wa chilambo cha ku Siliya. 3 Kila munu nkuhwena kuimanga yavelekwejije unalembwa lina lyake.

4 Yusufu nanang'e nkuuka kuimanga ya ku Nasaleti chilambo cha ku Galilaya, nkuhwena kuimanga ya ku Betelehemu ivêle nchilambo cha ku Yudeya, imanga yanavelekwejije Nfalume Daudi. Yusufu ápite aneko kwa kuva, ávelekwejije nnitawa lyanga Daudi. 5 Yusufu ápite unalembwa pamo na Maliya mmahe wachimposa, ánavele na chitumbo. 6 Pavanavele aneko ku Betelehemu, uhiku wa Maliya kunyakula nkukamola, 7 nkummaleka mwana wa chilume, chihungumikova. Nkun'dingilija dinguwo dya chikanunu, nkunannaja nchombo cha kuvalisija ang'ombe, kwa kuva, nanga pavanapete nafasi muing'ande ya vayeni.

Malaika àvahumila vachunga

8 Chilo uchocho, pepi na imanga aneyo pávele na vachúnga vachicheja kulilanga chilo uvavalolihija angandolo vao. 9 Upala malaika wanga Nang'olo nkuvahumila, na nng'anje wa ukulu wa Nang'olo nkuvalangajija kila m'bali, vachúnga nkuyopa namene. 10 Malaika nkuvahaulila kuchidoni, "Munayope, kwa kuva, nangu nìmpelekejijije mwenu malove lambone lambevahangalâja namene vanu vammalele. 11 Kwa kuva, nelo muimanga yavelekwejije Nfalume Daudi, àvelekwejije Mpohi kwajili yenu, aneyo njo Kilisto† na Nang'olo. 12 Na achino njo chimbekûva chimaiho kwenu mwenu

* **2:1** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. † **2:11** Kilisto mana lake, "atondwelejîje na Nnungu." Na Nnungu ániahidi myanda yohe kwa indila ya manabii vake kuva achiavapohe vanu vake kupitila aneyo Kilisto.

kuva, pamumbehwena mùmbenkoja nkanunu adingilijìjwè dinguwo dya chikanunu akuno alajìjwè nchombo cha kuvalisija ang'ombe."
13 Upala nkuhumila likuwa likulungwa lya malaika, nkulundana na aneyo
malaika, nkuva uvannombolela Nnungu uvachidoni,
14 "Atumbyangwe Nnungu avêle muha kulihunde,
na apano pachilambo pààve na amani kwa vanu vákatapaliwìjè navo!"
15 Anevo malaika pavaukile kuhwena kulihunde, vachúnga nkuhaulanila
kuchidoni, "Tuhweneng'ane ku Betelehemu tukalole chinu chihumidîle,
chatuhaulidile Nang'olo."
16 Bahi vanang'o nkutumanuma kuhwena, nkunkoja Maliya na Yusufu
na ayula nkanunu, alajìjwè nchombo cha kuvalisija ang'ombe. 17 Avala
vachúnga pavammwene ayula nkanunu, nkuhwena unavahaulila‡ vanu
vammalele malove lanavahaulidile ayula malaika kunnyamba aneyo
mwana. 18 Vanu vammalele vanapilikene anelo, nkukangana namene
habali anedyo divachitanga anevo vachúnga. 19 Henga Maliya nkulavika
anelo lammalele muntima mwake akuno walahimukila. 20 Bahi avala
vachúnga nkuuyananga, akuno uvantumbyanga na kunnombolela Nnungu
kwajili ya mambo lammalele lavalapilikene na kulona, kwa kuva, lam-
malele láhumidile muchi chanavahaulidile ayula malaika.

Mwana àchemwa lina

21 Palikamwele liduva lya nane, liduva lya kunnyalula ayula mwana,
nkunchema lina Yesu. Lina anelyo áhumije malaika kabla Maliya
akànambikuva na chitumbo.

Yesu àkamujwa kwa Nang'olo

22 Palamalilike maduva la luhuko kupapatana na Sheliya ya Musa
chiinalaijije, Yusufu na Maliya nkuntwala mwana nkumpelekeja ku
Yelusalemu, unankamuja kwanga Nang'olo uchinga antumikile. 23 Vápite
unatenda uchocho kupapatana na Sheliya yanga Nang'olo ihaûla kuva, "Kila
chihungumikova wa chilume, àmbekamujwa kwanga Nang'olo ààve wake."§
24 Na vápite unahumya na sadaka malinga chiilaijije Sheliya ya Nang'olo
kuva, "madeya mavili au makanda mavili la dimunda."**
25 Na pa Yelusalemu pávele na munu yumo lina lyake Simeoni. Munu
aneyo átenda àlalá lalalembela Nnungu na kumweshimu. Simeoni álolela
kwa hamu ing'ulu kuida kwa upohi wa vanu va Isilaeli, na Umumu
Wanaswe ávele pamo nanang'e. 26 Umumu Wanaswe ánimmaiha kuva, akam-
bekuhwa mpaka amwone Kilisto†† wa Nang'olo Nnungu. 27 Anepo Umumu
Wanaswe nkunnodya Simeoni kuinjila pa Ing'ande ya Nnungu. Vammelêke
Yesu pavampelekejije mwana pa Ing'ande yanga Nnungu uchinga aten-
dewe muchi chiilaijije Sheliya ya Musa, 28 Simeoni nkumpwechelela aneyo
mwana mmakono lake na kunnombolela Nnungu, wachidoni,
29 "Nang'olo Nkulu, nangu ni ntumishi wako,
na vino ùnguluhusu kuhwa kwa amani, kwa kuva, ùniitimisa ahadi yako.
30 Kwa kuva, kwa meho langu ùnichona chiuchitendile uchinga kuvapoha
vanu vako.

‡ **2:17** Apano Luka àlembile, "vánihaula," bila kuhaula kuva, vávahaulidile vanani. Kwa kuva, Chigiliki chake nanga pachimaikana sana kama anevo vachúngà vávahaulidile vammalêke Yesu au vanu vanji.
§ **2:23** Kuuka 13:2,12 ** **2:24** Valawi 12:8 †† **2:26** Mana la Kilisto, lola Luka 2:11.

31 Na upohi anewo ùniutayalisha na vanu vammalele vachivawone.
32 Upohi anewo njo umbevalangajîja vanu vakávele Vayahudi,
na kuida na ukulu kwa vanu vako Vaisilaeli.”
33 Atatake Yesu pamo na anyokwe nkukangana namene pavapilikene
malove lachitangola Simeoni kumwamba Yesu. 34 Simeoni nkuvabaliki,
nkunnyaulila Maliya anyokwe Yesu kuchidoni, “Ayu mwana ànivelekwa kuva
ing'anya ya kuyahika na kupohwa kwa Vaisilaeli vohe. Na nang'e àmbekuva
chimaiho kuhaloka kwanga Nnungu, henga vanu vohe vàmbentahuka,
35 uchinga mitima ya vanu vohe imaikane. Na wako Maliya ntima wako
ùmbepwateka muchi ùhomwije upanga ukôla akuno na akuno.”
36 Anepo pa Ing'ande yanga Nnungu pávele na nabii yumo wa chikongwe
anakongopele namene. Mmahe aneyo lina lyake vánchema Ana, mwana
wanga Fanuweli, wa nnitawa lwa Asheli. Ana pánavele mwali áikalene na
ntwave myaka saba, anepo ntwave nkuhila. 37 Pahiliwijije na ntwave nkuva
chihi waikala weka mpaka kuhwikila kuva na myaka samanini na ncheche.
Maduva anelo lammalele akáchiuka pa Ing'ande ya Nnungu wantumikila
Nnungu chilo na muhi, wafunga na kunnyuwa Nnungu. 38 Aneyo mmahe
nkuhaloka, nkutandilika kunnombolela Nnungu na kutanga habali dya
aneyo mwana kwa vanu vammalele vachilolêla kupohwa kwa imanga ya
Yelusalemu.
39 Yusufu pamo na Maliya, pavamalidile kutenda mambo lammalele
lalaijîjwe mu Sheliya yanga Nang'olo, nkuukananga pa Yelusalemu nkuh-
wena kuchijiji chavo cha ku Nasaleti, chilambo cha ku Galilaya. 40 Aneyo
mwana nkukulumuka na kuyenjejeka dimongo na kuumbalwa na lúnda, na
inema ya Nnungu ívele pamo nanang'e.

Yesu pa Ing'ande yanga Nnungu

41 Kila mwaka atatake na anyokwe Yesu vánayomboka kuhwena ku
Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi ya Pasaka. 42 Yesu pahwikihije changa
cha myaka kumi na mbili, nkuyomboka navo kuhwena kusikukuu kupa-
patana na nnyambo wa sikukuu aneyo. 43 Na paimalilike sikukuu, nku-
tandilika mwanda wa kuuya kwavo, henga Yesu nkuisalila ku Yelusalemu.
Anyokwe na atatake vakáchimala kuva àniisalila, 44 vanang'o vátenda kuva
àvele nnikuwa lya amwanda. Anepo nkuhwena mwanda wa liduva limo,
nkutandilika kuntaha mmakuwa la alangavao na ayanjavao. 45 Bahi kwa
kuva nanga pavanammwene, nkuuyananga ku Yelusalemu unantaha.
46 Nniduva lya tatu lya kuntaha, nkunankoja nnuwani lwa Ing'ande
ya Nnungu aikèlè ching'ati vakúhunda Sheliya ya Musa, wavapilikanila
na kuvauja maswali. 47 Vanu vammalele vachimpilikanîla vánikangana
namene ing'anya ya ding'ano dyake na mayang'udi lake. 48 Vammalêke
pavammwene nkukangana namene. Anyokwe nkummuja kuchidoni,
“Mwanangu, ing'anya ntwani ùtutendedile uchocho? Nangu na atatako
twavele na lipamba patuchikutaha.” 49 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni,
“Múngutahija chani? Dachi, mukámayite kuva ngùlembelewa ngùùve mu
Ing'ande mwa Atatangu?” 50 Henga vammalêke, nanga pavanakameke
chilachiyamba malove lavahaulidile.
51 Bahi Yesu nkuuya ku Nasaleti chalumo na anyokwe na atatake, nkuva
wavapilikana. Anyokwe nkulavika anelo lammalele muntima mwake
akuno walahimukila. 52 Yesu nkuhweneha kuyenjejeka lúnda na changa, na
kuhalija kunkatapalila Nnungu pamo na vanu.

3

Yohana Nkúbatisa àvahunda vanu
(Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Yohana 1:19-28)

1 Bahi mmwaka wa kumi na nnyano wa utawala wanga Tibeliyo Nfalume
wa Loma, Pontio Pilato ávele nkulu wa chilambo cha ku Yudeya. Na Helode
ávele nkulu wa chilambo cha ku Galilaya na Filipo nkuluwe Helode ávele
nkulu wa chilambo cha ku Ituleya na ku Talakoniti, na Lusaniya ávele
nkulu wa chilambo cha ku Abilene, 2 Anasi na Kayafa vávele Makuhani
Vakulu. Bahi mmahiku anelo Yohana mwana wanga Sakaliya nkup-
wechelela ujumbe wa lilove lya Nnungu pánavele aneko kulilanga. 3 Anepo
Yohana nkupita waonga mmilambo vyammalele vivêle pepi na luhunde
lwa Yoludani wavahubilila vanu valeke masambi na kubatiswa uchinga
Nnungu avasamehe masambi lavo. 4 Bahi anepo njo palatimidile malove
alano lalembwîje nchitabu changa nabii Isaya kuchidoni,
“Munu ànonoha lidi aneko kulilanga wachidoni,
‘Nkatapajije Nang'olo indila yake,
nyoshanga dihengo dyambepita.
5 Kila lubobolo lùmbehuhuliwa,
na kila lichinga na kila chisulu vìmbetingilivanywa,
na sehemu dingongomêne dìmbenyoshwa,
na dindila divêle na mapondo dìmbehang'anijwa.
6 Na kila munu achiawone upohi uhalôka kwa Nnungu!’ ”*

7 Bahi Yohana nkuva wavahaulila vanu vammalele vachiîda unabatiswa
kuchidoni, “Mwenu nni mmana mma nachihungo! Nnani an'dumênge
mwenu muitile gasabu yanga Nnungu iîda? 8 Bahi tendanga matendo
lalangûja kuva mùnilaleka masambi lenu. Mùnatandilike chihi kulihaulila
mmene kwa mmene kuva, ‘Iblahimu nni anakulwetu.’ Nangu nìnnyaulilanga
kuva, Nnungu ànahulula kulapindikulanya mayanga alano làáve udukulu
vanga Iblahimu. 9 Bahi vino imbedo ìnivikwa tayali kucheketa mahina la
milandi. Kila nnandi ukápa vihepo vikatapele umbecheketwa na kuyahwa
mmoto.”

10 Likuwa lya vanu nkummuja Yohana kuchidoni, “Vino tutende dachi?”
11 Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Kila munu avêle na mikogo mivili,
atwale umo annyavile nnyake akávenawo, na avêle na chakulya nanang'e
avayavile vakávenacho.” 12 Na vakútwala kodi navanang'o nkummwenela
uchinga vabatiswe, nkummuja Yohana kuchidoni, “Nkúhunda, nkee hwetu
tutende dachi?” 13 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nnatwale kodi
kupunda chimulaijijwe.” 14 Matiyala navanang'o nkummuja Yohana kuchi-
doni, “Nkee hwetu tutende dachi?” Yohana nkuvayang'ula kuchidoni,
“Mwenu munampakanyole munu chinu chohecho, na wala munansitaki
munu kulukumbi kwa kunnambilila. Mwenu tolelanga chihi na misahala
yenu.”

15 Vanu vammalele vachilolêla kuida kwa Kilisto, nkuva uvaliuja mmitima
yavo kuva, panjika Yohana njo Kilisto. 16 Bahi Yohana nkuvahaulila
vanu vammalele kuchidoni, “Nangu nìm'batisa mwenu kwa medi, henga
ànipwawa avenkwîda, avêle na dimongo ding'ulu kungupunda nangu, na
nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu
vyake. Nang'e àmbem'batisa mwenu kwa Umumu Wanaswe na kwa moto.

* **3:6** Isaya 40:3-5

17 Nang'e ànyakwile chihelo cha kupembulila mmakono mwake uchinga
apepetele ngano yake. Àmbeilapola ngano na kuivika nnikangala, henga
mahahi àmbelayocha mmoto ukádimika."
18 Yohana ánivahubilila avala vanu Malove Lambone akuno wavahaulila
malove lohe la kila namuna la kuvaduma. 19 Uchocho, Yohana ánin'duma
Nfalume Helode ing'anya ya kunnomba Helodiya, n'jawe Filipo nnung'une
mwene Helode, na ing'anya ya mambo lanji mabaya lanatendile. 20 Anepo
Helode nkuhalija kutenda lahakalenge kwa kuntaya Yohana nnilungu.

Kubatiswa kwanga Yesu
(Matayo 3:13-17, Mako 1:9-11)

21 Vanu vammalele pavachibatiswa, Yesu nanang'e nkubatiswa. Yesu
pachinnyuwa Nnungu, kulihunde nkuhunukuka, 22 na Umumu Wanaswe
ánavele muchi umunda nkunsulupukila. Anepo nkupilikanika lidi kuhaloka
kulihunde ulichidoni, "Wako njo mwanangu unikutamwa, ànikatapaliwa na
wako."

Litawa lyavelekwejije Yesu
(Matayo 1:1-17)

23 Yesu patandilike kukola madengo lake ávele na myaka malinga salasini,
na vanu vátenda kuva nang'e ni mwana wanga Yusufu. Yusufu ávele
mwana wanga Heli. 24 Heli ávele mwana wanga Masati, na Masati ávele
mwana wanga Lawi, na Lawi ávele mwana wanga Meliki, na Meliki ávele
mwana wanga Yanayi, na Yanayi ávele mwana wanga Yusufu, 25 na Yusufu
ávele mwana wanga Matatiya, na Matatiya ávele mwana wanga Amosi,
na Amosi ávele mwana wanga Nahumu, na Nahumu ávele mwana wanga
Hesili, na Hesili ávele mwana wanga Nagayi, 26 na Nagayi ávele mwana
wanga Maasi, na Maasi ávele mwana wanga Matatiya, na Matatiya ávele
mwana wanga Semeyi, na Semeyi ávele mwana wanga Yoseki, na Yoseki
ávele mwana wanga Yuda, 27 na Yuda ávele mwana wanga Yohanani, na
Yohanani ávele mwana wanga Lesa, na Lesa ávele mwana wanga Selubabeli,
na Selubabeli ávele mwana wanga Shealitieli, na Shealitieli ávele mwana
wanga Neli, 28 na Neli ávele mwana wanga Meliki, na Meliki ávele mwana
wanga Adi, na Adi ávele mwana wanga Kosamu, na Kosamu ávele mwana
wanga Elimadamu, na Elimadamu ávele mwana wanga Eli, 29 na Eli ávele
mwana wanga Yoshuwa, Yoshuwa ávele mwana wanga Eliaseli, na Eliaseli
ávele mwana wanga Yalimu, na Yalimu ávele mwana wa Masati, Masati
ávele mwana wanga Lawi, 30 na Lawi ávele mwana wanga Simeoni, na
Simeoni ávele mwana wanga Yuda, na Yuda ávele mwana wanga Yusufu,
na Yusufu ávele mwana wanga Yonamu, na Yonamu ávele mwana wanga
Eliakimu, 31 Eliakimu ávele mwana wanga Meleya, na Meleya ávele mwana
wanga Mena, na Mena ávele mwana wanga Matasa, na Matasa ávele mwa
wa Nasani, na Nasani ávele mwana wanga Daudi, 32 na Daudi ávele mwana
wanga Yese, na Yese ávele mwana wanga Obedi, na Obedi ávele mwana
wanga Boasi, na Boasi ávele mwana wanga Salumoni, na Salumoni ávele
mwana wanga Nashoni, 33 na Nashoni ávele mwana wanga Aminadabu, na
Aminadabu ávele mwana wanga Adimini, na Adimini ávele mwana wanga
Alini, na Alini ávele mwana wanga Esiloni, na Esiloni ávele mwana wanga
Pelesi, na Pelesi ávele mwana wanga Yuda, 34 na Yuda ávele mwana wanga
Yakobo, na Yakobo ávele mwana wanga Isaka, na Isaka ávele mwana wanga

Iblahimu, na Iblahimu ávele mwana wanga Tela, na Tela ávele mwana wanga
Naholi, 35 na Naholi ávele mwana wanga Selugi, na Selugi ávele mwana
wanga Lewu, Lewu ávele mwana wanga Pelegi, na Pelegi ávele mwana
wanga Ebeli, na Ebeli ávele mwana wanga Sela, 36 na Sela ávele mwana
wanga Kenani, na Kenani ávele mwana wanga Alifakisadi, na Alifakisadi
ávele mwana wa Semu, na Semu ávele mwana wanga Nuhu, na Nuhu ávele
mwana wanga Lameki, 37 na Lameki ávele mwana wanga Mesusela, na
Mesusela ávele mwana wanga Henoko, na Henoko ávele mwana wanga
Yeledi, na Yeledi ávele mwana wanga Mahalaleli, na Mahalaleli ávele mwana
wanga Kenani, 38 na Kenani ávele mwana wanga Enoshi, na Enoshi ávele
mwana wanga Seti, na Seti ávele mwana wanga Adamu, na Adamu ávele
mwana wanga Nnungu.

4

Kulingwa kwanga Yesu (Matayo 4:1-11, Mako 1:12-13)

1 Anepo Yesu nkuuya kuhaloka kuluhunde lwa Yoludani akuno aumbajìjwè Umumu Wanaswe. Aneyo Umumu nkunnodya Yesu kuhwena
kulilanga. 2 Aneko kulilanga Yesu nkulingwa na Ibilisi kwa maduva
alubaini. Mmaduva anelo, Yesu nanga panalile chinu chohecho, na palamalidile maduva anelo, nkuva na indala. 3 Ibilisi nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Ikàva wako Mwana wanga Nnungu, lihaulile alino liyanga lìive nkate.”
4 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Munu akambelama chihi kwa kulya nkate.’*”

5 Anepo Ibilisi nkumpelekeja Yesu kudedu lichinga lilehu, nkunnanguja kwa pamo ufalume wa kila chilambo. 6 Ibilisi nkunnyaulila Yesu
kuchidoni, “Nangu nguchinikwing'e mamulaka la kutawala ufalume anewo
wammalele na ukulu wake, kwa kuva, vyammalele vìvele mmakono
mwangu, na nangu nahulula kumwing'a munu woheyo unintamwa. 7 Bahi
ukàngwabudu nangu nguchinikwing'e anevyo vyammalele.” 8 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Mwabudu Nang'olo Nnungu wako,
na kuntumikila chihi nang'e weka.’†”

9 Bahi Ibilisi nkumpelekeja Yesu ku Yelusalemu, nkunammika
kuchisweswe cha muha namene cha Ing'ande ya Nnungu, nkunyaulila
kuchidoni, “Ikàva wako Mwana wa Nnungu, liyahe pahi, 10 kwa kuva,
ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,
‘Nnungu àmbekulaijija malaika vakuchunge,
11 na vanang'o vàmbekunyakula mmakono lavo,
uchinga unalihumbule kananga madodo lako mmayanga.’‡”

12 Henga Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa, ‘Unanninge Nang'olo,
Nnungu wako.’§” 13 Bahi Ibilisi pamalidile kunninga Yesu kwa kila namuna,
nkunneka kadiki mpaka pánapàtà wasa unji wa kunninga.

Yesu àtandilika madengo lake nchilambo cha ku Galilaya (Matayo 4:12-17, Mako 1:14-15)

---

* **4:4** Makumbuso 8:3 † **4:8** Makumbuso 6:13 ‡ **4:11** Sabuli 91:11-12 § **4:12** Makumbuso 6:16

14 Anepo Yesu nkuuka kulilanga, nkuhwena kwave ku Galilaya akuno
aumbajìjwè dimongo dya Umumu Wanaswe, habali dyake nkuyanjala kila
pachinu nchilambo anecho. 15 Yesu nkuva wavahunda vanu n'ding'ande
dyavo dya kunnyuwila Nnungu, na vanu vammalele nkuva uvannombolela.

Kuhitwa kwanga Yesu aneko ku Nasaleti
(Matayo 13:53-58, Mako 6:1-6)

16 Anepo Yesu nkuhwena ku Nasaleti, chijiji chavelekwejije. Palihwikile
Liduva lya Kuyewelela, Yesu nkuinjila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu,
malinga chiunavele nnyambo wake. Nkuimila uchinga avasomele vanu
Malemba Lanaswe. 17 Nkupewa chitabu changa nabii Isaya. Nkuchi-
hunukula, nkutaha pachinu palembwîje uvila,
18 "Umumu wa Nang'olo àvele pamo na nangu.
Kwa kuva, àningutandola nivahubilile amahuvani Malove Lambone.
Na àningutuma nivahaulile vafungwa kuva vàmbekombolewa,
na vanu vaputêle meho kuva vachivalole.
Àningutuma unaveng'a uhulu vanu vabanîhwa,
19 na kuvahaulila vanu kuva mahiku la Nang'olo kulanguja uwambone kwa
vanu ùnikamola."**
20 Anepo Yesu nkuchihinika achila chitabu, nkumwing'a ntumishi wa
muing'ande aneyo, nang'e nkuikala. Vanu vammalele vanavele muing'ande
ya kunnyuwila Nnungu nkumpalambahija meho. 21 Yesu nkuvahaulila
kuchidoni, "Alano Malemba, nelo làmitimila pamuchipilikanila." 22 Anepo
vanu vammalele nkunnombolela na kukangana ing'anya ya malove la
inema lachilatangola, nkuva uvachidoni, "Kwani ayu akee mwana wanga
Yusufu?"
23 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nikee na lipamba kuva
muchimunguhaulile nlili auno, 'N'ganga lilamye umwene!' Na
muchimunguhaulile kuva, 'Lammalele latupilikene kuva ùnilatenda ku
Kapelinaumu, latende na apano penu.' " 24 Yesu nkuhweneha kutangola
wachidoni, "Nangu nìnnyaulila uhiu kuva, nanga nabii akubalîka nkaya
yake. 25 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mmahiku langa Eliya, nchilambo
cha Isilaeli kúvele na anannidi vohe. Na mmahiku anelo imbula ínihungwa
uchinga inatonye kwa uhiku wa vyaka vitatu na myedi sita, bahi nkuva na
indala nchilambo chammalele. 26 Pamo na anelo, Eliya nanga panatumwije
kwa anannidi anevo va nchilambo cha Isilaeli. Henga átumwije chihi kwa
nannidi wa ku Salepta, nchilambo cha ku Sidoni. 27 Na mmahiku langa
nabii Elisha, nchilambo cha Isilaeli kúvele na amangundula vohe. Henga
álamijwe chihi mmangundula yumo uvanchema Namani wa nchilambo cha
ku Siliya."
28 Vanu vammalele vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nku-
visa namene pavapilikene malove anelo. 29 Nkuimilanga, nkunnyumya
Yesu pawelu imanga yavo inadengwije muha lichinga. Nkumpelekeja Yesu
mpaka nnyenje likobikobi uchinga vammotohije. 30 Henga Yesu nkupita
ching'ati likuwa, nkuhwena.

Yesu àmmusa nanndenga
(Mako 1:21-28)

31 Bahi Yesu nkuhelela mpaka kuimanga ya ku Kapelinaumu, chilambo
cha ku Galilaya. Aneko Yesu nkuva wavahunda vanu kila Liduva

** **4:19** Isaya 61:1-2, Isaya 58:6

lya Kuyewelela. 32 Vanu vammalele nkukangana namene namuna
chachivahunda, kwa kuva, ávahunda muchi munu avêle na mamulaka.
33 Na amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu múvele na munu anavele
na nanndenga, nkukuta ing'uto wachidoni, 34 “Aaa! Wako Yesu wa ku
Nasaleti ùtulembela chani hwetu? Dachi, ùidile unatuwalala? Nangu
ǹnikumala wako. Wako nni Wanaswe wanga Nnungu!” 35 Yesu nkunkalipila
ayula nanndenga wachidoni, “Nyalala! Mmuke munu ayuno!” Bahi
nanndenga nkummatohija ayula munu pahi, muyo mwa vanu, nkummuka
bila kummumisa.
36 Vanu vammalele nkukangana namene, nkuva uvahaulanila kuchidoni,
“Malove alano la namuna ntwani? Kwa kuva, kwa dimongo na mamulaka
àvaamulisa anamindenga vauke, na vanang'o vànauka!” 37 Bahi habali dyanga
Yesu nkupilikanika kila pachinu nchilambo cha ku Galilaya.

Yesu àvalamya vanu vohe
(Matayo 8:14-17, Mako 1:29-34)

38 Yesu nkuhuma amula muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nkuh-
wena kukaya kwanga Simoni uvanchema Petulo. Nkawake Simoni ánauula
namene chidumba, bahi nkunnyuwa Yesu annamye mmahe aneyo. 39 Yesu
nkunnyengelekela ayula mmahe, nkuchiamulisa chidumba chimmuke, na
chidumba nkummuka. Upala ayula mmahe nkuimila, nkutandilika ku-
vahudumila.
40 Liduva palichiswa, vanu vammalele vánavele na alangavao vánavele na
magonjo la kila namuna, nkumpelekejija Yesu anevo vagonjo. Na Yesu nku-
vavikila makono lake vagonjo vammalele, nkuvalamya. 41 Anamindenga
vánivauka vanu vohe akuno uvataya lwasu uvachidoni, “Wako nni Mwana
wanga Nnungu!”
Henga Yesu nkuvakalipila anevo anamindenga, na kuvadivila vanatan-
gole kwa kuva, vánimmala kuva nang'e njo Kilisto††.

Yesu àvayanjajija Malove Lambone vanu va ku Yudeya
(Mako 1:35-39)

42 Liduva lipapete ulyamba na mambumbu, Yesu nkuuka paimanga nkuh-
wena pachinu pakávele na vanu. Likuwa likulungwa lya vanu nkutandilika
untaha. Pavammwene nkulinga kun'divila uchinga anauke. 43 Henga
Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Ngùlembelewa nguhwene na n'dimanga dinji
nikavahubilile vanu Malove Lambone la Ufalume wa Nnungu, kwa kuva,
ǹnitumwa kwajili ya anelyo.” 44 Bahi Yesu nkuva wavayanjajija vanu Malove
Lambone n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu, nchilambo cha ku Yudeya.

5

Yesu àvatandola vakuhundwa vatandi
(Matayo 4:18-22, Mako 1:16-20)

1 Liduva limo, Yesu áimidile nnyenje Litanda lya Galilaya, akuno likuwa
lya vanu lin'dingwike uvagumanagumana uchinga vapilikanile lilove lya
Nnungu.* 2 Yesu nkudyona dingalava dimbili divèlè nnyenje litanda. Din-
galava anedyo dílekwije na akúupa dihomba vachiûsa miswani n'dinjawu
dyavo. 3 Yesu nkuinjila muingalava imo ínavele yanga Simoni uvanchema

†† **4:41** Mana la Kilisto lola Luka 2:11. * **5:1** Munsitali auno Luka àlembile “Litanda lya Genesaleti”
kwamba Litanda lya Galilaya.

Petulo, nkunnyaulila Simoni aitukuhije mmedi, kulehu kadiki na kunnyangi. Yesu nkuikala, nkuva wahunda likuwa lya vanu akuno aikèlè mwingalava.

4 Pamalidile kuvahunda vanu, nkunnyaulila Simoni kuchidoni, “Ihengeleje ingalava mpaka pachinu pavêle medi lohe, mukataye dinjawu dyenu, muupe dihomba.” 5 Simoni nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tùnitumbama kuupa chilo chammalele ila nanga patupete chinu. Henga kwa kuva ùhawile wako, bahi nguchingutaye dinjawu.” 6 Pavatadile dinjawu, nkuupa dihomba dyohe namene, mpaka dinjawu dyavo kutandilika kukaduka. 7 Bahi nkuvakapila avao vanavele muingalava inji uchinga vaide vakavayangate. Vanang'o nkuidananga, nkuumbajanga dihomba n'dingalava dyammalele dimbili, mpaka dingalava kutandilika kutitimila.

8 Bahi Simoni uvanchema Petulo palawene anelo lahumidile, nkuhunama muyo mwa Yesu nkuchidoni, “Nang'olo, linyemye na nangu! Kwa kuva, nangu nni munu nguvêle na masambi!” 9 Simoni átangwele uchocho ing'anya nang'e na avake vammalele vánikangana namene ing'anya ya kuupa dihomba dyohe. 10 Yakobo na Yohana vana vanga Sebedayo, vanavele vakúupa avake Simoni, na vanang'o vánikangana. Yesu nkunnyaulila Simoni kuchidoni, “Unayope, kwa kuva kutandikila vino wako ùmbekuva uvaupìlà vanu kwanga Nnungu.” 11 Anepo nkuutangila dingalava dyavo mpaka kunyenje litanda, nkulekanga kila chinu, nkumpapata Yesu.

Yesu àmmanya mmangundula
(Matayo 8:1-4, Mako 1:40-45)

12 Yesu pánavèlè muimanga imo ya chilambo cha ku Galilaya, nkuida munu yumo anavele na mangundula mmili wammalele. Pammwene Yesu, nkuhunama pamadodo langa Yesu nkunnyuwa wachidoni, “Nang'olo, wako ukàlembela unahulula chihi unguhahulanga kwa kungulamya.”

13 Yesu nkunyoloja nkono wake nkun'gusa, nkunnyaulila kuchidoni, “Elo nalembela, lama. Hahuka mwalehu!” Upala mangundula nkummuka. 14 Bahi Yesu nkumwamulisa ayula munu kuchidoni, “Unannyaulile munu woheyo, henga hwena ukalilanguje kwa kuhani na uhumye sadaka ya kuhahulwa kwako malinga chalaijije Musa, uchinga vanu vamale kuva ùnihahulwa.”

15 Henga habali dyanga Yesu nkuhalija kuyanjala kila pachinu. Makuwa lohe la vanu nkuidang'ana unampilikanila na kulamywa magonjo lavo. 16 Henga myanda yohe Yesu ánalinyemya na anevo vanu wahwena pachinu pakavele vanu, wayuwa.

Yesu àmmanya munu adidimênge na kunsamehe
(Matayo 9:1-8, Mako 2:1-12)

17 Liduva limo Yesu ávenkuhunda. Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vánahaleke mmijiji vyammalele vya nchilambo cha ku Galilaya na ku Yudeya na imanga ya Yelusalemu, vammalele vávele upala. Na Yesu ávalamya vagonjo kwa dimongo dya Nang'olo. 18 Upala nkwida vanu vannyakwìlè munu adidimênge, akuno alèlè nchinanda. Nkulinga kutaha nafasi ya kumwingija uchinga vakammike pachinu pávèlè Yesu. 19 Bahi ing'anya vanu vávele vohe, nanga pavanapete nafasi ya kumwingija nkati. Vanu anevo nkukwela nawe muha ing'ande, nkuvimbula pachinu, nkunsulupusa nchinanda mpaka ching'ati likuwa lya vanu, pachinu pávèlè Yesu. 20 Yesu

paiwene ing'ulupa yavo, nkunyaulila ayula munu adidimênge kuchidoni, “Nnyanjawangu, ùnisamehewa masambi lako.”
21 Vakúhunda Sheliya na Mafalisayo nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, “Ayu ni munu wa namuna ntwani ankufûlu Nnungu? Nnani ahulûla kunsamehe munu masambi ikànave chihi Nnungu weka?” 22 Henga Yesu ánilamala lavachitangodikanga, nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mùtangodikanga uchocho mmitima yenu? 23 Lilida lipeyapeya namene, kuhaula kuva, ‘Ùnisamehewa masambi lako,’ au kuhaula, ‘Imila uhwene?’ 24 Bahi nangu ngùlembela ngumaihe kuva, Mwana wa Munu àvele na mamulaka la kuvasamehe vanu masambi lavo apano pachilambo.” Anepo nkunnyaulila ayula adidimênge kuchidoni, “Nìkuhaulila, imila, utwale chinanda chako, uhwene kukaya!” 25 Upala ayula munu adidimênge nkuimila muyo mwavo, nkutwala chinanda chake, nkuhwena kukaya kwake, akuno wannombolela Nnungu. 26 Vanu vammalele nkukangana namene! Nkuyopa na kunnombolela Nnungu uvachidoni, “Nelo tùviwene vitukutuku vya kukanganya.”

Yesu àmchema Lawi, lina linji vàmchema Matayo (Matayo 9:9-13, Mako 2:13-17)

27 Palamalilike anelo, Yesu nkuhuma pawelu nkumwona nkútwala kodi yumo lina lyake Lawi aikèlè paing'ande ya kulipila kodi. Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate!” 28 Lawi nkuimila, nkuleka kila chinu, nkumpapata.
29 Bahi Lawi nkuntendela Yesu ing'ole ing'ulu kuing'ande yake. Na likuwa likulu lya vakútwala kodi pamo na vanu vanji nkuikala pamo na Yesu uvalya nawe. 30 Henga Mafalisayo na vakúhunda vao va Sheliya, nkuva uvavatongodikila vakuhundwa vanga Yesu uvachidoni, “Ing'anya ntwani mùnalya na kukumbila pamo na vakútwala kodi na vanu vavêle na masambi?” 31 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Vanu vakáuula nanga pavannembela n'ganga, ila vanu vauûla njo vannembêla n'ganga. 32 Nangu nikáidile unavachema vanu vatênda àlalá lalalembela Nnungu, henga ngùidile unavachema vanu vavêle na masambi uchinga vapate kulaleka masambi lavo.”

Vanu fulani vàmmuja Yesu habali dya kufunga (Matayo 9:14-17, Mako 2:18-22)

33 Vanu fulani nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa myanda yohe vànafunga na kuyuwa, ata vakuhundwa va Mafalisayo navanang'o vàtenda uchocho, henga vakuhundwa vako, vàlya chihi na kukumbila!” 34 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, ìnahululika kuvatenda vanu vakumbuliwîjwe kuing'ole ya ulombi vafunge wakati mwene nnombi avenavo pamo? Ikáhululika. 35 Henga mahiku lachilakamole nnombi pambetwaliwa muvanang'o, anepo njo pavambefunga.”
36 Yesu nkuvahaulila nfano kuchidoni, “Nanga munu apapûla chilaka muinguwo yahambi nkutotela muinguwo yatangu. Akàtenda uchocho, àmbeyondonga inguwo yahambi, na chilaka cha inguwo yahambi chikambekwendana na inguwo aneyo yatangu. 37 Uchocho, wala nanga munu atâya divayi dyahambi mmipatila ya tangu ya limbende. Akàtenda uchocho, anedyo divayi dyahambi dìmbeipapula aneyo mipatila, na divayi dìmbemwadilika, na mipatila ìmbekwondongeka. 38 Henga divayi dyahambi dìlembelewa ditaywe mmipatila yahambi. 39 Na wala nanga munu akumbîla divayi dya tangu

koka nkulambela kavila divayi dyahambi. Kwa kuva, àhaula kuva, adila dya tangu nni dyambone namene."

6

Yesu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva lya Kuyewelela (Matayo 12:1-14, Mako 2:23-3:6)

1 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu nkuva wapita n'dindila dya mmawelu
la ngano chalumo na vakuhundwa vake. Vakuhundwa vake nkutandilika
kupulula ngano, uvaitinginda na makono lavo na kutang'una. 2 Henga
Mafalisayo vanji nkuvauja kuchidoni, "Mwadachi mùtenda vitukutuku
vikáluhusiwa na Sheliya ya Musa kutendwa Nniduva lya Kuyewelela?" 3 Yesu
nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, mwenu nanga pamusomile chanatendile
Nfalume Daudi na vavake pavanavele na indala? 4 Daudi áingidile pa
Ing'ande ya Nnungu, nkutwala mikate ihumîjwe kwa Nnungu nkulya, nku-
veng'a na avake navanang'o nkulya, wakati Sheliya ya Musa ìluhusu chihi
mikate aneyo kuliwa chihi na makuhani weka." 5 Yesu nkuvahaulila
kuchidoni, "Mwana wa Munu njo Nang'olo avêle na mamulaka ata Nniduva
lya Kuyewelela."

6 Liduva linji lya Kuyewelela, Yesu nkuhwena muing'ande ya kunnyuwila
Nnungu, nkuva wahunda. Na amula nkati múvele na munu anadidi-
menge nkono wa kunkono. 7 Vakúhunda Sheliya pamo na Mafalisayo
vátaha ing'anya ya kunsitaki Yesu. Bahi nkuva uvannoleha uchinga vamale
ikàva àmbennamya munu Nniduva lya Kuyewelela. 8 Henga kwa kuva Yesu
ánimala lavachiliuja avala vanu, nkunnyaulila ayula munu avêle na nkono
udidimênge kuchidoni, "Takatuka, ida uimile muyo." Ayula munu nku-
takatuka, nkunaimila muyo mwa vanu. 9 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchi-
doni, "Nangu nìmmujanga mwenu kuva, dachi Sheliya yetu ìnatuluhusu ku-
tenda lambone au lahakalenge Nniduva lya Kuyewelela? Dachi, ìnatuluhusu
kumpoha munu au kummwalala?" 10 Yesu nkuvapalambahija meho vanu
vammalele vanapwawije apala, koka nkunnyaulila ayula munu kuchidoni,
"Nyoloja nkono wako." Nang'e nkunyoloja, na nkono wake nkuva umi.

11 Henga vanu nkusunala namene, nkuujana ding'ano namuna chivam-
bentendela Yesu.

Yesu àvatandola mitume kumi na mbili (Matayo 10:1-4, Mako 3:13-19)

12 Mmaduva ulolo, Yesu nkuhwena kulichinga unayuwa, aneko nkucheja
wannyuwa Nnungu. 13 Ulyamba wake, Yesu nkuvachema vakuhundwa
vake, nkuvatandola vanu kumi na mbili kuhaloka nnikuwa lya
vakuhundwa, nkuvachema kuva mitume. 14 Vanu anevo vanavatandwele
Yesu nni Simoni wananchemile Petulo, na Anduleya nnung'une Simoni na
Yakobo na Yohana na Filipo na Batolomayo, 15 na Matayo na Tomaso na
Yakobo mwana wanga Alufayo na Simoni achichemwa Nselote*, 16 na Yuda
mwana wanga Yakobo chalumo na Yuda Isikaliote, anantengeleke Yesu.

Yesu àvahunda vanu na kuvalamya vagonjo (Matayo 4:23-25)

17 Bahi Yesu nkusulupuka nnichinga chalumo na mitume vake, nku-
naimila pachinu pavêle tambalale. Na pachinu anepo pávele na likuwa

* **6:15** Vaselote lívele likuwa lya Vayahudi vachichitamwa namene chilambo chavo, na vakáchitamwa kutawaliwa na Valoma.

likulungwa lya vakuhundwa vake pamo na mmuluku wa vanu vanahaleke nchilambo chammalele cha ku Yudeya na kuimanga ya Yelusalemu, na kuhaloka nchilambo cha Tilo na Sidoni, chilambo chivêle nnyenje bahali.
18 Vanu anevo váidile unampilikanila Yesu na kulamywa magonjo lavo. Na vanu vachibanîhwa na anamindenga, navanang'o vániida nkulamywa. 19 Na kila munu ánatumbama uchinga an'guse Yesu, ing'anya dimongo dya Nnungu dínannyuma na kuvalamya vanu vammalele.

Wasa na ole
(Matayo 5:1-12)

20 Yesu nkuvalola vakuhundwa vake, nkuchidoni,
“Wasa mwenu mmamahuvani,
kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu ni wenu!
21 Wasa mwenu muvêle na indala hambi,
kwa kuva, muchimusibe!
Wasa mwenu mukûta hambi,
kwa kuva, muchimuheke kwa kuhangalala.
22 Wasa mwenu, vanu pavambemmenganga na kulinyemya na mwenu, pavambentangolelanga malove lahakalenge na kuhakajanga malina lenu ing'anya yanga Mwana wa Munu. 23 Mambo anelo palambehumila, hangalala na kuvina, ing'anya inujo yenu ing'ulungwa ìnivikwa kulihunde. Kwa kuva, uvila nni anyakala vao chivanavatendile manabii.
24 Henga ole wenu mwenu mmakupata,
kwa kuva, tayali mùnitujwa mitima yenu!
25 Ole wenu mwenu musibîle hambi,
kwa kuva, mùmbekuva na indala.
Ole wenu mwenu muhêka hambi,
kwa kuva, mùmbekuta na kulikutangila.
26 Ole wenu vanu vammalele vakànnombolelanga!
Kwa kuva, uvila njo anyakala vao chivanavatendedile manabii va kulambila!”

Kuvatamwa amongo mwenu
(Matayo 5:38-48, 7:12a)

27 “Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu mungupilikanîla kuva, vatamwange amongo mwenu. Na muvatendele lambone vanu vammengânga. 28 Vayuwile lambone avala vannâni mwenu, na muvayuwile avala vantendelânga lahakalenge. 29 Munu akàkupanya likofi nnibuda limo, uchocho nneke akupindikulile na libuda lya vili. Na munu akàkupakanyola likoti lyako, uchocho nneke atwale na nkogo wako mwalehu. 30 Munu woheyo akàkuyuwa chinu mwing'e, na munu akàkupakanyola vitukutuku vyako, unayuwe akuuyihije. 31 Chimulembela vanu vantendele mwenu, na mwenu vatendele vanang'o uchocho.
32 Ikàva mùvatamwa chihi vanu vantamwânga mwenu, dachi, mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi vàvatamwa vanu vavatâmwa vanang'o. 33 Na mwenu mukàvatendela chihi lambone vanu avala vantendêla mwenu lambone, dachi mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi navanang'o vàtenda uchocho avao. 34 Na ikàva mùvakopesa chihi avala vamuvalolela kuva vachivannipange, dachi mùmbepata inujo ntwani kwa Nnungu? Kwa kuva, ata vanu vavêle na masambi navanang'o vàvakopesa avao akuno uvalolela

kuuyihijwa achila chivavakopesije. 35 Henga mwenu vatamwange amongo
mwenu, vatendele lambone, na mukàvakopesa munalolele kuuyihijwa achila
chimuvakopesije. Anepo njo inujo yenu paimbekuva ing'ulu kwa Nnungu,
na njo pamumbekuva mmana mma Nnungu Nkulu, kwa kuva, nang'e nni
wambone kwa vanu vakávele na shukulani na vatênda lahakalenge. 36 Bahi
mùùve na chididi muchi Atata wenu chavele na chididi.”

Munavahukùmù vanji (Matayo 7:1-5)

37 “Munavahukùmù vanu vanji na Nnungu akambennyukumu mwenu.
Munavaambe vanu vanji, na Nnungu akambemwamba mwenu. Mu-
vasamehe vanu vanji, na Nnungu achiansamehe mwenu. 38 Veng'ange
vanu vanji vitukutuku vivasikikidile, na Nnungu achiamwing'ange mwenu.
Muchimupwechele chipimo chambone namene, chichinyiwîje na kutikwa,
chiombêle mpaka kupakatika. Kwa kuva, chipimo uchila chimupimila ku-
veng'a vanu vanji, njo uchocho chambetumila Nnungu kumpimila mwenu.”
39 Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno kuchidoni, “Dachi, munu aputêle
meho ànahulula kunnodya nnyake aputêle meho? Dachi, vammalele vav-
ili vakambematokela nnipondo? 40 Nkúhundwa akáva nkulu kumpunda
nkúhunda wake, henga kila nkúhundwa akàmalila kulihunda kwake, ààva
muchi nkúhunda wake.
41 Mwadachi ùuloleha nswani uvêle nniso lya nnung'uno, akuno lukon-
golo luvêle nniso lyako ukalwònà? 42 Au ùmbehulula dachi kunnyaulila
nnung'uno kuchi, ‘Nnung'unwangu, nahoti nikuuse chipatu nniso lyako,’
akuno umwene ukálwònà lukongolo luvêle nniso lyako? Nkúlilambilila wako!
Tandilika kuluusa lukongolo luvêle nniso lyako nahoti, na anepo njo pum-
belola saana na kuchiusa chipatu chivêle nniso lya nnung'uno.”

Nnandi ùmaikana kwa vihepo vyake (Matayo 7:16-20, 12:33-35)

43 “Wala nanga nnandi wambone ûpa vihepo vikee vyambone, na wala
nanga nnandi ukee wambone ûpa vihepo vyambone. 44 Na kila nnandi
ùmaikana kwa vihepo vyake. Vanu nanga pavahepa tini n'diheya, na wala
nanga pavahepa sabibu mmbigili. 45 Munu wambone àhumya vitukutuku
vyambone kuhaloka muvyambone vyakondije muntima wake wambone,
na munu akávele wambone àhumya vitukutuku vikee vyambone kuhaloka
muvitukutuku vikee vyambone vyakondije muntima wake ukee wambone.
Kwa kuva, munu àtangola àlalá laombêle muntima wake.”

Nfano wa vakúdenga vavili va ing'ande (Matayo 7:24-27)

46 “Mwadachi mùnguchema nangu, ‘Nang'olo, Nang'olo,’ akuno mukatèndà
àlalá laninnyaulila mulatende? 47 Munu woheyo aîda kwang'une, nkupi-
likanila mahundo langu na kutenda chalembelewa atende, 48 munu aneyo
àlandana na munu adengîle ing'ande yake saana. Áhimbile lipondo lilehu
lya nsingi mpaka nniyanga likulungwa, nkudenga nsingi wa ing'ande
aneyo nniyanga anelyo. Paliidile livambwe, medi nkuiguma namene
aneyo ing'ande henga nanga palanahulwile kananga kuitikinya ing'anya
ínitandeka. 49 Henga munu apilikâna mahundo langu koka anatende chalem-
belewa atende, aneyo àlandana na munu akádengile saana ing'ande yake.
Nang'e nanga panahimbile lipondo lya nsingi, ila ádengile chihi muha

ulongo. Livambwe paliidile, medi nkuiguma aneyo ing'ande, upala nkulinduka na kwondongeka mwalehu!”

7

*Yesu àn*nam*ya ntumishi wanga nkulu wa matiyala (Matayo 8:5-13)*

1 Yesu pamalidile kutangola anelo kwa vanu, nkuhwena ku Kapelinaumu.
2 Aneko kúvele na nkulu yumo wa matiyala myamoja la Valoma, ánavele na
ntumishi wake wachimweshimu namene, na aneyo ntumishi ánapwateka
namene pepi na kuhwa. 3 Ayula nkulu wa matiyala papilikene habali
dyanga Yesu, nkuvalaija vasele va Vayahudi vakannyuwe Yesu aide akan-
namye ntumishi wake. 4 Pavakamwele kwanga Yesu, nkunnyuwa namene
uvachidoni, “Ayu munu ànavaikila wako unnyangate, 5 ing'anya ànavatamwa
namene vanu vetu na njo atudengedîle ing'ande ya kunnyuwila Nnungu.”
6 Bahi Yesu nkuuka chalumo na anevo vanu. Henga pánavele pepi na
ing'ande yanga nkulu wa matiyala, ayula nkulu nkuvalaija ayanjavake
vakannyaulile Yesu kuchidoni, “Nang'olo unalihopeje kwida akuno. Nangu
wala nikáfala kukupwechelela wako nng'ande mwangu, 7 na ngùlyona kuva
nikáfala kukwidila wako. Henga wako tangola chihi lilove na ntumishi
wangu achialame. 8 Kwa kuva, ata nangu nimwene nni munu nguvêle
pahi pa mamulaka la vakulu, na pàvele na matiyala vavêle pahi pangu.
Nikànnyaulila yumo kuchi, ‘Hwena!,’ ànahwena. Na nikànnyaulila yunji kuchi,
‘Ida!,’ ànaida. Na nikànnyaulila ntumishi wangu kuchi, ‘Tenda achino!,’
ànatenda.”
9 Bahi Yesu papilikene anelo malove, nkunkangana namene ayula munu,
nkupindikuka nkulilola likuwa lya vanu lichinnondola nkuvahaulila kuchi-
doni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nikánambimwona munu muvanu va
Isilaeli avêle na ing'ulupa ing'ulungwa malinga ayi!” 10 Bahi avala vanu
vanatumwije kwanga Yesu, pavauyite kukaya kwanga nkulu wa matiyala,
nkunkoja ayula ntumishi avèlè mumi.

*Yesu àn*fufu*la mwana wanga nannidi*

11 Bada ya anelo, Yesu nkuhwena imanga imo ivachema Naini,
vakuhundwa vake na likuwa lya vanu nkunnondola. 12 Pánavele pepi
na nnango wa kuinjilila muimanga aneyo, nkuhaloka vanu vanyakwìlè
ntuhi wa kijana ánavele mwana wa weka wa nannidi. Na likuwa lya vanu
vohe va imanga aneyo vávele chalumo na mmahe aneyo. 13 Nang'olo
Yesu pammwene ayula nannidi nkummikila chididi, nkunnyaulila
kuchidoni, “Unakute.” 14 Anepo Yesu nkuhengelekela, nkuchigusa
chinanda chivanyakulidile ntuhi, na avala vanachinyakwile nkuimila.
Yesu nkuchidoni, “Nnemba, nikuhaulila takatuka!” 15 Bahi ayula kijana
anahwile nkutakatuka, nkuikala na kutandilika kutangola. Anepo Yesu
nkunkamuja ayula kijana kwa anyokwe.
16 Vanu vammalele nkuyopa, nkunnombolela Nnungu, uvachidoni, “Nabii
nkulu wanga Nnungu àidile kwetuhwe. Nnungu àidile unavayangata vanu
vake.” 17 Habali dya kijana aneyo nkupilikanika nchilambo chammalele cha
ku Yudeya, na vilambo vyammalele vya pepi.

*Vatumishi kuhaloka kwanga Yohana Nkú*bati*sa (Matayo 11:2-19)*

18 Vakuhundwa vanga Yohana Nkúbatisa nkunnyaulila Yohana habali dya
vitukutuku vyammalele vyachitenda Yesu. Anepo Yohana nkuvachema
vakuhundwa vake vavili, 19 nkuvalaija vahwene kwanga Nang'olo Yesu
vakammuje kuchidoni, “Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulîka kuva
àvenkwida au tunnolele yunji?”
20 Avala vanu pavahwikile kwanga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Yohana
Nkúbatisa ànitulaija tukakuuje kuva, ‘Dachi, wako njo ayula Mpohi ahaulîka
kuva àvenkwida au tunnolele yunji?’ ” 21 Uhiku uwowo, Yesu ávenkuvalamya
vanu vohe vánavele na magonjo na vachihuvanga na vachibanihwa na ana-
mindenga, na kuvalamya vanu vaputêle meho. 22 Bahi Yesu nkuvayang'ula
vakuhundwa vanga Yohana kuchidoni, “Hwena mukannyaulile Yohana
lammalele lamulawene na kulapilikana, vanu vaputêle meho vàvenkulola
na vikwava vàvenkuhwena na amangundula vànalama na anammwidi hambi
vàvenkupilikana na vanu vahwîle vànafufuka na amahuvani vànahubiliwa Mal-
ove Lambone. 23 Wasa munu ayula akáleka kungukulupila nangu ing'anya
ya àlalá langulatenda!”
24 Vakuhundwa vanga Yohana pavaukile, Yesu nkutandilika kuhaulila
makuwa la vanu habali dyanga Yohana wachidoni, “Dachi, pamupite
kulilanga unannola Yohana, múlolela muchone chani? Dachi, mútenda
àmbekuva muchi imbalu itikînywa na mpapa? Nanga! 25 Bahi ikànave
uchocho, vino mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola munu
awête dinguwo dikatapêle? Nanga akee uchocho! Vanu vawâla dinguwo
dikatapêle na kupoka, vàikala n'ding'ande dya chifalume. 26 Bahi nguhaulile,
mwapite unalola chani? Dachi, mwapite unannola nabii? Elo! Henga nangu
nìnnyaulilanga kuva, umummwene ni nkulu kumpunda nabii. 27 Yohana njo
n'jumbe achiyambwa Mmalemba Lanaswe, Nnungu pachihaula kuchidoni,
‘Nangu nìmbentuma n'jumbe wangu akulongolelee,
aneyo njo ambekukatapajîja indila yako.’*”
28 Yesu nkuyenjeja kutangola kuchidoni, “Muvanu vavelekwejîje na
mmahe, nanga munu nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa. Henga ayula
avalangîwa kuva n'joko kupunda vammalele mu Ufalume wanga Nnungu,
aneyo njo nkulu kumpunda Yohana Nkúbatisa.”
29 Vanu vammalele na ata vakútwala kodi pavapilikene malove la Yesu,
nkukubali kuva, makudungilo la Nnungu nnì lambone kwa kubatiswa na
Yohana. 30 Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya vánilahita makudungilo
la Nnungu kwamba vanang'o kwa kuhita kubatiswa na Yohana.
31 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Nivalandanye na chani vanu
va chívelèkwà achino? Vanu ava vàvele muchi chinu ntwani? 32 Vàlandene na
vavana vaikalênge kusakoni uvahaulanila vene kwa vene kuva, ‘Twanim-
wombelanga vimbeta, henga nanga pamunavinite! Twaniimba dihimu dya
kulikutangila, henga nanga pamunakutile!’ 33 Kwa kuva, Yohana Nkúbatisa
àniida, nang'e àjukile chihi munu wa kufunga-funga na wala akákumbila
divayi, henga mwenu mùhaula kuva, ‘Yohana àvele na nanndenga!’ 34 Henga
Mwana wa Munu àniida, analya na kukumbila, henga mwenu mùhaula kuva,
‘Ayu munu nni nkúlya uwamba na nkúkalewa, nnyanjawavo vakútwala kodi
na vanu vavêle na masambi!’ 35 Henga lúnda lwa Nnungu lùmaihwa kuva
lwambone kupitila vitendo vya vanu vammalele vavêle na lúnda anelwo.”

* **7:27** Malaki 3:1

Mmahe avêle na masambi àmpaka Yesu mahuta (Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Yohana 12:1-8)

36 Munu yumo Nfalisayo nkunkumbula Yesu kukaya kwake akalye chakulya cha lyulo chalumo nanang'e. Bahi Yesu nkuhwena kuing'ande kwanga ayula Nfalisayo, nkuikala na kulya chakulya. 37 Muimanga aneyo múvele na mmahe yumo nkútenda masambi. Mmahe aneyo papilikene kuva Yesu àvenkulya muing'ande yanga ayula Nfalisayo, ániida akuno anyakwìlè chupa chikatapele namene chikatapajîjwe kwa mayanga la alabasta cha mahuta lanung'ila namene. 38 Nkuhwena unahunamila mmadodo langa Yesu wakuta, akuno mihodi yake uimatokela mmadodo langa Yesu, na kulapukutanga madodo langa Yesu kwa ulindo wake na kulabusu na kulapaka mahuta lanung'ila namene.

39 Ayula Nfalisayo ankumbwîle Yesu palawene anelo latendêka, nkuva watangola chimunda-munda kuva, "Ayu munu akàchiva nabii wa Nnungu akanimmala ayu mmahe ankwâha kuva nni munu wa namuna ntwani. Akanimala kuva nni munu avêle na masambi."

40 Yesu nkunnyaulila aneyo Nfalisayo kuchidoni, "Simoni, ngùvele na chinu cha kukuhaulila." Simoni nkuyang'ula kuchidoni, "Aya nkúhunda, nguhaulile." 41 Yesu nkutandilika kutangola wachidoni, "Pávele na vanu vavili vanayadike dihela kwanga munu ayadikîsa dihela. Munu yumo áyadike dihela dihwikîla nshahala wa mwaka umo na myedi sita, na munu yunji áyadike dihela dihwikîla nshahala wa mwedi umo na majuma matatu.† 42 Vammalele vavili wala yumo anahulwile kulipa dihela dyanayadike, nang'e nkuvalekelela. Dachi, kati ya anevo vanu vavili, alida ambentâmwa namene ayula munu anavayadikisije dihela?"

43 Simoni nkuyang'ula kuchidoni, "Nangu ngwòna kuva, ayula uvansamehite dihela dyohe njo ambentâmwa namene."

Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Elo, ùniyang'ula saana."

44 Anepo Yesu nkunnaukila ayula mmahe, nkunnyaulila Simoni kuchidoni, "Ùvenkumwona ayu mmahe? Nangu ngùidile nng'ande mwako, henga ukáning'ile medi la kukalava mmadodo langu, ila ayu mmahe ànilakalavya madodo langu kwa mihodi yake na kulayumya kwa ulindo wake. 45 Wako ukángupwechedile kwa kungubusu nnibuda, henga ayu mmahe, kutandikila panguingidile, akánaleka kulabusu madodo langu. 46 Wako nanga paungupakile mahuta mmuti mwangu, henga ayuno mmahe àningupaka mahuta la kunung'ila mmadodo langu. 47 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìkuhaulila kuva, itamwi ing'ulu yalangujije ayu mmahe ìmaiha kuva Nnungu àninsamehe masambi lake lohe. Henga munu ayula uvansamehite mambo kadiki àtamwa chihi kadiki."

48 Anepo Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, "Masambi lako lànisamehewa."

49 Bahi vanu vanji vanavele pachakulya chalumo na Yesu nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni, "Ayu munu ntwani mpaka ahulule kusamehe masambi?"

50 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, "Ing'ulupa yako ìnikupoha. Hwena kwa amani."

---

† **7:41** Mmalemba la nsitali auno ìlembwije, dinali 500 na dinali 50. Dinali imo yávele sawa na nshahala wa kawaida wa liduva limo.

8

Amahe vachipapatâna na Yesu

1 Bahi palamalilike anelo, Yesu nkuhwena n'dimanga na mmijiji wayan-
jaja Malove Lambone layâmba Ufalume wa Nnungu. Na vakuhundwa
vake kumi na mbili vánipapatana nawe. 2 Na amahe vanji vanausijwe ana-
mindenga na Yesu na kulamywa magonjo navanang'o vánipapatana nawe.
Amahe anevo nni chalumo na Maliya wa imanga ya ku Magidala anausi-
jwe anamindenga saba, 3 na Susana na Yoana n'jawe Kusa, Kusa ánavele
nkwímilila dimali dyanga Helode, na amahe vanji vohe. Amahe anevo
vánnyudumila Yesu na vakuhundwa vake kwa dimali dyavo.

Nfano wanga nkúpanda
(Matayo 13:1-9, Mako 4:1-9)

4 Vanu vohe kuhaloka kila imanga nkummwenela Yesu. Likuwa lya vanu
palikojene pamo, Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni,
5 "Nkúpanda ápite unapanda dimbeyu. Pánavèlè nkumyaya dimbeyu
mmwelu, dinji nkumatokela nndila. Vanu nkudilivata, na vyuni nkudi-
dadola. 6 Dimbeyu dinji nkumatokela mmayanga muvêle ulongo kadiki,
padimedile mitipu nkuyuma ing'anya muulongo mukanavele medi. 7 Dinji
nkumatokela ching'ati miva. Mitipu nkukulumuka chalumo na miva. Miva
nkuidingila aila mitipu na kuiwalala. 8 Dimbeyu dinji nkumatokela pavêle
ulongo wa matapata, mitipu nkumela na kukulumuka, nkupundiha kupa,
myanda myamoja kupunda adila dipandwîje."

Bahi Yesu pamalidile kuvahaulila anelo lammalele, nkunonoha lidi
wachidoni, "Munu avêle na makutu la kupilikana, apilikane!"

Chiuchilanda nfano
(Matayo 13:10-23, Mako 4:10-20)

9 Vakuhundwa vake nkummuja Yesu mana la aula nfano. 10 Nang'e
nkuvayang'ula kuchidoni, "Mwenu mùnijaliwa kudimala disili dya Ufalume
wa Nnungu. Henga kwa vanu vanji ngùtangola kwa mifano uchinga, 'Ikànava
vànalola, vanachone chinu, na ikànava vànapilikana, vanamale chinu.'*
11 Bahi aino njo mana ya anewo nfano. Adila dimbeyu dipândwa
dìlandanywa na lilove lya Nnungu. 12 Vanu vanji vàlandanywa na hali ya
nndila, amula mudimatokedile adila dimbeyu. Vanu anevo vànalipilikana
lilove lya Nnungu, henga Ibilisi ànaida nkuliusa anelyo lilove mmitima
yavo, wachinga vanakulupile nkupohwa. 13 Na vanu vanji vàlandanywa
na hali ya pachinu pavêle mayanga-mayanga, apala padimatokedile adila
dimbeyu. Vanu anevo vànalipilikana lilove lya Nnungu na kulipwechelela
kwa kuhangalala, henga nanga palitita mmitima yavo muchi chiditita
dinyiya muulongo. Vàlikulupila chihi kwa uhiku kadiki lilove anelyo, henga
pavalingwa, vànalileka. 14 Na vanu vanji vàlandanywa na hali ya mmiva,
amula mudimatokedile adila dimbeyu. Anevo vanu vanalipilikana lilove
lya Nnungu, henga ing'anya ya kukambikambila namene mambo la maisha
na kupoka na dimali dya pachilambo, mambo anelo lànavabana na nanga
pavapa vihepo vitandêke. 15 Na vanu vanji vàlandanywa na hali ya pachinu
pavêle ulongo wa matapata. Vanu anevo vàvele na ntima wambone na wa
kupilikana. Vànalipilikana na kulikamulila anelyo lilove na kupa vihepo kwa
kupilililа."

* **8:10** Isaya 6:9

Chibatali chihinikwîje (Mako 4:21-25)

16 “Nanga munu achâcha chibatali nkuchihinika na chombo fulani au
kuchivika paliungu chinanda. Henga àchivika muha chipanda uchinga vanu
vainjîla nng'ande vawone nng'anje.
17 Kwa kuva, chinu chohecho chipihîjwe chìmbepihuliwa, na chinu chohe-
cho chihinikwîje chìmbehunukulwa na kuvikwa palangele.
18 Bahi lyongolelange saana namuna chimupilikanila lilove lya Nnungu.
Kwa kuva, munu avêle na chinu àmbeyenjejwa vinji, henga munu akávele na
chinu ata achila chátèndà kuva ànivanacho àmbepokonyolwa.”

Anyokwe Yesu pamo na vanung'unuvake Yesu (Matayo 12:46-50, Mako 3:31-35)

19 Anyokwe Yesu chalumo na anung'unuvake vániida unannola, henga
nanga pavanahulwile kuhwika pepi nanang'e ing'anya ya likuwa lya
vanu. 20 Munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Anyoko chalumo na
anung'unuvako vàimidile pawelu, vàlembela vakwone.”
21 Henga Yesu nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Ayuvangu
nangu na anung'unuvangu nni vanu vammalele vapilikâna lilove lyanga
Nnungu na kutenda chililembela.”

Yesu ànyalaja chimbunga (Matayo 8:23-27, Mako 4:35-41)

22 Bahi liduva limo Yesu ávahaulidile vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuy-
omboke litanda, tuhwene m'bali wavili.” Nkukwelanga muingalava,
nkutandilika mwanda. 23 Pavanavele mmwanda, Yesu nkulala luwono.
Upala chimbunga nkulindamuka kupunga, medi nkwenda muingalava,
vammalele nkuva vavèlè muhatali ing'ulungwa. 24 Bahi vakuhundwa
vake nkummwenela Yesu nkumwimula uvachidoni, “Nang'olo, Nang'olo!
Tùvenkuhwa!”
Yesu nkuimuka, nkuliamulisa lipungo na mawimbi vinyalale. Vyam-
malele nkunyalala, litanda nkutungamana. 25 Anepo Yesu nkuvauja
vakuhundwa vake kuchidoni, “Ing'ulupa yenu ìvele kwachi?”
Henga vanang'o nkukangana, nkuyopa akuno uvaujana kuva, “Ayu munu
wa namuna ntwani? Àliamulisa mpaka lipungo na mawimbi, na vyammalele
vìnampilikana!”

Yesu àmmusa munu nanndenga nchilambo cha ku Gelasi (Matayo 8:28-34, Mako 5:1-20)

26 Yesu na vakuhundwa vake nkuhwena na mwanda wavo, nkunah-
wika chilambo cha Vagelasi† chivêle kung'ambo Litanda lya Galilaya.
27 Yesu pasulupwike kunnyangi, munu yumo ánavele na anamindenga
nkumwidila. Aneyo munu kwa maduva lohe nanga pachiwala dinguwo
na wala akáchiikala nng'ande, henga áikala chihi kumisati. 28 Aneyo munu
pammwene Yesu, nkukuta, nkunamatokela muyo madodo langa Yesu
akuno watangola kwa lidi likulu wachidoni, “Yesu Mwana wanga Nnungu
Nkulu! Dachi, ùndambela chani nangu? Nakuyuwa unangubanihe!” 29 Munu
aneyo átangwele uchocho ing'anya Yesu ámwamulisije nanndenga ammuke.
Myanda yohe aneyo nanndenga ànambebelua. Pamo na kuva vanu vánintava
makono na madodo kwa mididi ya chitale, henga ánihulula kuikadulanga, na

† **8:26** Malemba lanji la kala vanji vàlembile Vagadala va vanji vàlembile Vagelasi na vanji vàlembile Vagelagesi.

nanndenga nkuntukutihija kulilanga. 30 Yesu nkummuja ayula munu kuchidoni, “Lina lyako nnani?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Lina lyangu Jeshi.” Aneyo munu átangwele uchocho ing'anya vámwingidile anamindenga vohe. 31 Anevo anamindenga nkunnyuwa Yesu anavapelekeje nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.

32 Pepi na pachinu apala pávele na likuwa likulu lya anguluve vanavele nkulya nnichinga. Avala anamindenga nkumpembeja Yesu avaluhusu vakavaingile avala anguluve. Yesu nkuvaluhusu vahwene vakavaingile. 33 Anamindenga nkummuka ayula munu, nkunavaingila anguluve. Likuwa lyammalele lya anguluve nkuhelelekela kumakobikobi, nkutubukila nnitanda na vammalele nkuhwa mmedi.

34 Vachúngà va anguluve pavalawene anelo lahumidîle, nkutukuta, nkuhwena kumanga na mmawelu unavahaulila vanu kuyamba àlalá lavakojîje. 35 Vanu nkuhweneng'ana unalola lahumidîle. Pavahwikile kwanga Yesu, nkumwona munu ausîjwe anamindenga aikèlè pamadodo langa Yesu, akuno awètè dinguwo, na ding'ano dyake dimmuyidìlè. Bahi vanu vammalele nkuyopa. 36 Vanu vammalele valawêne anelo, nkuvahaulila vanu vanji habali dyanga ayula munu ánavele na nanndenga namuna chalamijwe. 37 Bahi vanu vammalele va chilambo cha Vagelasi, nkunnyuwa Yesu auke, ing'anya vánayopa namene. Anepo Yesu nkukwela ingalava nkuuka. 38 Ayula munu anausijwe anamindenga nkunnyuwa namene Yesu apapatane navo.

Henga Yesu nkuhita kupapatana nawe, nkunyaulila kuchidoni, 39 “Uya uhwene kukaya ukavahaulile vanu vitukutuku vyammalele vyakutendeledile Nnungu.” Ayula munu nkuuka nkuhwena imanga yammalele, wavahaulila vanu habali dya vitukutuku vyammalele vyatendewije na Yesu.

Kulamywa kwa mmahe yumo na kufufulwa kwa piti Yailo (Matayo 9:18-26, Mako 5:21-43)

40 Yesu pauyite kuhaloka m'bali unji wa litanda, likuwa lya vanu nkumpwechelela kwa kuhangalala, kwa kuva, vanu vammalele vávele nkunnindilila. 41 Upala nkuida munu yumo lina lyake Yailo, nkulungwa wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Nkulimatoha pamadodo langa Yesu, nkunnyuwa Yesu apapatane nawe ahwene kukaya kwake, 42 ing'anya nahaku wake ánavele na vyaka malinga kumi na mbili ánauula na ávele pepi na kuhwa.

Yesu pachihwena, likuwa lya vanu nkuva uvan'gumaguma kila m'bali. 43 Nnikuwa anelyo múvele na mmahe ánavele na ugonjo wa kuhuma myadi vyaka kumi na mbili. Mmahe aneyo ánisumisa vitukutuku vyake vyammalele na kuveng'a vaganga, henga nanga anahulwile kunnamya. 44 Ayula mmahe nkumwidila Yesu nnyuma mwake nkugusa lupepe lwa lijoho lyawete Yesu. Upala myadi nkunyalala kuhuma. 45 Yesu nkuuja kuchidoni, “Nnani angugusîje?” Vanu vammalele nkukana. Petulo nkuchidoni, “Nang'olo, lola mmuluku wa vanu ukudingwîke na kukubanabana.” 46 Henga Yesu nkuchidoni, “Pàvele munu angugusîje, kwa kuva, ngwòna dimongo dyangu dìnitumika.” 47 Ayula mmahe pawene kuva ànimaikana, nkulihumija akuno watetemela, nkulimatohija pamadodo langa Yesu, nkulihaulanga muyo mwa vanu vammalele ing'anya intendîle nang'e an'guse Yesu na kuva, nkulamywa upala. 48 Yesu nkunnyaulila ayula mmahe kuchidoni, “Mwanangu, ing'ulupa yako ìnikulamya, hwena kwa amani.”

49 Yesu pánavele nkupwahika, nkwida munu yumo kuhaloka kukaya
kwanga Yailo. Nkunnyaulila Yailo kuchidoni, “Nahaku wako ànihila,
unamkambye-kambye nkúhunda.”
50 Yesu papilikene anelo nkunyaulila Yailo kuchidoni, “Unayope, wako
kulupila chihi na mwanalo achialamywe.”
51 Yesu pahwikile kukaya kwanga Yailo, nkuvalimbija vanu vanji
vanaingile nng'ande pamo na nang'e, henga áingidile chihi na Petulo na
Yohana na Yakobo pamo na atatake na anyokwe mwana ahidîle. 52 Vanu
vammalele vánakuta na kunkutangila ayula mwana. Yesu nkuvahaulila
kuchidoni, “Nyalala, munakute, kwa kuva, ayu mwana nanga pahidile ila
àlele chihi luwono!”
53 Anevo vanu nkunnyeka Yesu ing'anya vánimala kuva mwana ànihila.
54 Yesu nkukamula nkono wanga ayula mwana ahwîle nkunonoha lidi
wachidoni, “Mwanangu, imuka!” 55 Upala dimumu dyake nkummuila,
nkutakatuka. Anepo Yesu nkuvahaulila vamwing'e chakulya. 56 Bahi
atatake na anyokwe ayula mwana nkukangana namene, Yesu nkuvahaulila
vanannyaulile munu woheyo kwamba achila chihumidîle.

9

Yesu àvatuma mitume kumi na mbili (Matayo 10:5-15, Mako 6:7-13)

1 Yesu nkuvachema pamo vakuhundwa vake kumi na mbili, nku-
veng'a dimongo na mamulaka la kuvausa anamindenga vammalele na
kuvalamya vagonjo. 2 Bahi nkuvatuma vakavayanjajije vanu habali dya
Ufalume wanga Nnungu na kuvalamya vagonjo. 3 Nkuvahaulila kuchidoni,
“Munanyakule chinu chohecho mmwanda, ata kuiva isimbo au mpatila
au chakulya au dihela au nkogo wa akiba. 4 Ing'ande yoheyo imum-
bepwechelewa, ikalanga anemwo mpaka pamumbeukananga muimanga
aneyo. 5 Na vanu va imanga fulani vakàhita kumpwechelanga, pamum-
beuka paimanga aneyo vakanange vanu anevo kwa kulipumunanga litu-
tunga mmadodo lenu ilangule kuva vene vànitandola kulahita malove langa
Nnungu.” 6 Bahi vakuhundwa nkutandilika mwanda, nkuhwena ya kuvijiji
uvayanjaja Malove Lambone na kuvalamya vagonjo kila pachinu.

Kupuwanyika kwa Helode ing'anya yanga Yesu (Matayo 14:1-12, Mako 6:14-29)

7 Nfalume Helode ánipilikana habali dya vitukutuku vyammalele vyachi-
tenda Yesu. Bahi nkupuwanyika ding'ano ing'anya vanu vanji váhaula kuva,
“Yohana ánifufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle!” 8 Na vanu vanji váhaula
kuva, Eliya àniida, na vanu vanji váhaula kuva, yumo wa manabii va machedo
ànifufuka. 9 Henga Helode nkuhaula kuchidoni, “Yohana nìnchekete muti,
hambi aneyo nnani ungumpilikana habali dyake?” Bahi Helode nkutaha
namene kumwona Yesu.

Yesu àveng'a chakulya vanu vohe (Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Yohana 6:1-14)

10 Bahi mitume pavauyite, nkunnyaulila Yesu kuyamba mambo lam-
malele lavatendile. Yesu nkuvatwala nkuhwena navo pachinu pakávele
na vanu kuimanga ya ku Betisaida. 11 Henga likuwa lyammalele lya vanu

pavamayite kwapite Yesu, nkumpapata. Yesu nkuvapwechelanga, nkuvahaulila habali dya Ufalume wanga Nnungu na nkuvalamya vammalele vachilembela kulamywa.
12 Liduva palichiswa, avala vakuhundwa kumi na mbili nkummwenela
Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Valaile vanu vahweneng'ane ya kuvijiji na
kumawelu vakalitahije chakulya na pachinu pakulala, kwa kuva, apano
patuvele palilanga.”
13 Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Veng'e mwenu chakulya.”
Vanang'o nkuchidoni, “Tùvele chihi na mikate nnyano na ahomba vavili
bahi. Dachi, wako ùlembela hwetu tukavasumile chakulya vanu ava vam-
malele?” 14 Na pachinu anepo pávele na valume vahwikîla malinga alufu
nnyano.
Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Vahaulile vanu vaikale
matunji la vanu malinga amsini-amsini.” 15 Vakuhundwa nkutenda ucho-
cho, na vanu vammalele nkuikala pahi. 16 Yesu nkuitwala aila mikate
nnyano na avala ahomba vavili, nkulola muha kulihunde, nkuvibaliki
na kuvimeyanya, nkuveng'a vakuhundwa vavayavanyije vanu. 17 Vanu
vammalele nkulya nkusiba, nkulokotanya vibeduli vya maisalilo la mikate
na ahomba nkuumbajanga makalala kumi na mbili.

Yesu njo Kilisto, na nni lasima abanihwe na kuhwa (Matayo 16:13-28, Mako 8:27-9:1)

18 Liduva limo Yesu pánavele nkuyuwa weka, vakuhundwa vake vávele
pamo nanang'e. Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, vanu vàhaula kuva nangu
nnani?”
19 Vakuhundwa nkunnyang'ula kuchidoni, “Vanu vanji vàhaula kuva wako
nni Yohana Nkúbatisa, na vanji vàhaula kuva wako nni Eliya na vanji vàhaula
kuva wako nni yumo wa manabii va machedo afufwîke.”
20 Henga Yesu nkuvauja kuchidoni, “Na mwenu muchidachi, nangu
nnani?”
Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wako njo Kilisto* uhalêke kwanga
Nnungu.”
21 Yesu nkuvaduma vakuhundwa vake vanannyaulile munu woheyo
habali aneyo. 22 Nkuvahaulila kuchidoni, “Mwana wa Munu àmbebanika
namene na kuhitwa na vasele va Vayahudi na makuhani vakulu na
vakúhunda Sheliya. Vàmbemmwalala, na liduva lya tatu lya kuhwa kwake
àmbefufuka.” 23 Anepo nkuvahaulila vanu vammalele kuchidoni, “Munu
woheyo akàlembela kungupapata nangu, lasima alishukulu mwene, koka
alitike nsalaba wake kila liduva, angupapate. 24 Kwa kuva, munu alembêla
kuupoha umi wake àmbeuyaha, henga munu ambeuyâha umi wake ing'anya
yang'une, àmbeupoha. 25 Dachi, munu àmbepata faida ntwani akàpata kila
chinu cha pachilambo akuno auyahìtè au awondongènge mwalehu umi
ukee na ntululilo? 26 Kwa kuva, munu woheyo angwonêla nangu dihoni
na mahundo langu, Mwana wa Munu àmbemwonela dihoni munu aneyo
pambeida, akuno avèlè na ukulu wake na ukulu wa Atatake na ukulu wa
malaika vake. 27 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu vanji vaimidîle apano
vakambekuhwa mpaka vawone Ufalume wanga Nnungu.”

Kubadilika kwanga Yesu (Matayo 17:1-8, Mako 9:2-8)

* **9:20** Mana la Kilisto lola Luka 2:11

28 Bada ya maduva nane kutandikila liduva lyanatangwele malove
anelo, Yesu nkuntwala Petulo na Yohana na Yakobo, nkuhwena navo
kulichinga unayuwa. 29 Yesu pánavele nkuyuwa, kumeho kwake nkubadi-
lika, na inguwo yake nkung'anyima namene muchi nng'anje wa ing'uva.
30 Upala, nkuhumila vanu vavili, Musa na nabii Eliya. 31 Vanu anevo
váonekene muukulu wa kulihunde uvalonjela na Yesu kuyamba kuhwa
kwake kwambekutimisa aneko ku Yelusalemu mmaduva kadiki laîda.
32 Muuhiku anewo Petulo na vavake vávele nnuwono, pavatakatwike, nku-
wona ukulu wanga Yesu, na vanu vavili vaimidìlè nawe. 33 Anevo vanu
pavachilekana na Yesu, Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nni
chinu chambone namene hwetu tupwawe apano. Leka tudenge migongwe
mitatu, umo wako na umo wanga Musa na umo wanga Eliya.” Henga Petulo
akáchimala chachitangola.
34 Petulo pánavele nkutangola, nkuhaloka lihunde nkuvahinika.
Vakuhundwa nkuyopa namene palichivahinika lihunde anelyo.
35 Nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, “Ayuno njo Mwanangu
unintandwele.† Mpilikanile nang'e.”
36 Palinyalalike anelyo lidi, Yesu nkwonekana avèlè chihi weka.
Vakuhundwa vake nkulavika chihi munda anelo lavalawene na nanga
pavanannyaulidile munu woheyo mmaduva anelo.

*Yesu àn*nam*ya nnemba avêle na nanndenga*
(Matayo 17:14-18, Mako 9:14-27)

37 Ulyamba wake, Yesu na avala vakuhundwa vake vatatu pavasulup-
wike nnichinga, nkulikoja likuwa likulungwa lya vanu. 38 Munu yumo
nnikuwa alila lya vanu nkunonoha lidi wachidoni, “Nkúhunda, chonde
ndolele mwanangu, kwa kuva nang'e nni mwanangu wa weka! 39 Myanda
yohe nanndenga ànam'bebelua. Upala pam'bebelua, àntenda akute ding'uto
na kukwijula na kuhuma chihulu nkanya. Aneyo nanndenga ànam'baniha
namene na ànatima kunneka. 40 Ńnivayuwa vakuhundwa vako vammuse
nanndenga, henga nanga pavahulwile.”
41 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu mmanu mma chívelèkwà
chikákulupila na chihochedile! Dachi, nìmbeikala pamo na mwenu
ungumpililila mpaka chakani?” Anepo nkunnyaulila ayula munu
kuchidoni, “Idanawe apano mwanalo.”
42 Ayula nnemba pachihwena pávèlè Yesu, nanndenga nkummatoha
nnemba na kuntenda akwijule. Yesu nkunkalipila ayula nanndenga, nkun-
namya aneyo nnemba, nkummuyiha kwa atatake. 43 Na vanu vammalele
nkukangana namene kwa kudyona dimongo ding'ulu dya Nnungu.

Yesu àlonjelela kavila kuyamba kuhwa kwake
(Matayo 17:22-23, Mako 9:30-32)

Vanu pavanavele nkukangana vitukutuku vyatendile Yesu, Yesu nku-
vahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, 44 “Pilikanila sana alano malove
lanimbennyaulila kuva, Mwana wa Munu àvele pepi uhwena unakamujwa
mmakono la vanu.” 45 Henga vakuhundwa vake nanga pavanamayite chi-
lachiyamba malove latangwele, kwa kuva lánipihwa kwa vanang'o uchinga
vanalamale. Vanang'o nkuyopa kummuja Yesu mana lake.

† **9:35** Unintandwele ìvele na mana kuva, vanu vánnolela Kilisto, na vino Nnungu àvenkumaiha kuva, Yesu njo Kilisto atondwelejîjwe na Nnungu.

Alida nkulu?
(Matayo 18:1-5, Mako 9:33-37)

46 Bahi vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva, alida
nkulu nnikuwa lyavo. 47 Yesu palamaite àlalá lavachiliuja mmitima yavo,
nkuntwala mwana n'joko nkummika pepi nanang'e. 48 Anepo nkuvahaulila
vakuhundwa vake kuchidoni, “Munu woheyo ampwechelêla mwana n'joko
malinga ayuno ing'anya yang'une, aneyo àngupwechelela nangu, na munu
woheyo angupwechelêla nangu, aneyo àmpwechelela ayula angutumîle. Kwa
kuva, munu woheyo n'joko kupunda vammalele, aneyo njo nkulu kupunda
vammalele.”

Munu akátahukana na mwenu aneyo àvele m'bali wenu
(Mako 9:38-40)

49 Yohana nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tummwene munu
yumo wavausa anamindenga kwa lina lyako, hwetu nkunnimbija, kwa kuva
nang'e akávele wa nnikuwa lyetu lya vakuhundwa.”

50 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Munannimbije, kwa kuva, munu
woheyo akátahukana na mwenu, aneyo àvele m'bali wenu.”

Vasamaliya vàhita kumpwechelela Yesu

51 Maduva la kutwaliwa kwa Yesu kuhwena kulihunde palanavele pepi
kukamola, Yesu nkukudungila namene kuhwena ku Yelusalemu. 52 Bahi
nkuvatuma vajumbe vannongolelee. Avala vajumbe nkuukananga, nkuh-
wena kuchijiji chimo cha Vasamaliya uchinga vamwandalile kila chinu
nchijiji anecho. 53 Henga vanu va chijiji anecho nanga pavanamp-
wacheledile ing'anya vánimala kuva Yesu àkudungidile kuhwena kuimanga
ya ku Yelusalemu. 54 Henga Yohana na Yakobo vakuhundwa vanga Yesu,
pavalawene anelo, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, dachi ùnalembela
tuuchemehije moto kuhaloka kulihunde uvapije vammalele?”

55 Yesu nkuvalaukila vakuhundwa vake, nkuvakalipila.‡ 56 Bahi
nkuukananga nkuhwena kuchijiji chinji.

Galama ya kunnondola Yesu
(Matayo 8:19-22)

57 Pavanavele mmwanda, munu yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Nìmbekulondola kwoheko kumbehwena.”

58 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Macheta làvele na vivava, na vyuni vìvele
na vitehi, henga Mwana wa Munu akávele na pachinu pakuyewelela.”

59 Yesu nkunnyaulila munu yunji kuchidoni, “Ngupapate.” Henga aneyo
munu nkuhaula kuchidoni, “Nang'olo, nguleke hoti nguhwene kukaya
nikansike atatangu.” 60 Henga Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Valeke vanu
vavêle muchi vànihwa vavasike vahwîle vao, henga wako hwena ukauyan-
jaje Ufalume wanga Nnungu.”

61 Munu yunji nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nangu
nguchinikupapate, henga nguleke nahoti nikavalaile vanu va nng'ande
mwangu.” 62 Henga Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Munu woheyo
atandilîka kulima koka nkulola kunyuma, aneyo akálembelewa mu Ufalume
wa Nnungu.”

---

‡ **9:55** Malemba lanji la kala làniyenjeja kutangola kuva, “Mukámayite isungu imuvenayo, kwa kuva,
Mwana wa Munu akáidile unaondonganga umi wa vanu, henga unaupoha.”

10

Yesu àvatuma vakuhundwa sabini na mbili

1 Bada ya anelo, Nang'olo Yesu nkuvatandola vanu vanji sabini na
mbili* nkuvatuma vavili-vavili vannongolele kila imanga na kila pach-
inu pachilambela ahwene. 2 Nkuvahaulila kuchidoni, “Mafuno làvele
lohe, henga vakúfuna vàvele kadiki. Hambi, nnyuwange Nang'olo wa
mafuno avatume vakúfuna mmwelu wake. 3 Bahi hweneng'ana! Lola,
nangu nìntumanga mwenu muchi angandolo ching'ati vanu vayôha muchi
mahoha. 4 Munanyakule dihela wala mpatila wala vilatu. Na nndila
munalitinike umuvasalimila vanu. 5 Pamuinjila muing'ande yoheyo
ivambempwechelela, tandilika kuvabaliki kwa kuhaula kuchidoni, ‘Mmanu
mma ing'ande aino mùùve na amani!’ 6 Akàpwawa munu wa amani,
bahi amani yenu ichiive pamo nanang'e, henga akànapwawe, amani
yenu ìmbemmuilanga mwenu mmene. 7 Ikalanga muing'ande aneyo,
umulya na kukumbila chohecho chivambemwing'a, kwa kuva, kila munu
akôla madengo àlembelewa apwechele nshahala wake. Ikalanga mu-
ing'ande imukamoledile, na munahame-hame kuuka ing'ande imo kuh-
wena ing'ande inji. 8 Imanga yoheyo imumbeinjila na vanu nkump-
wachelela, mwenu ilya chakulya chohecho chivambemwing'a. 9 Valamye
vagonjo vavelênge muimanga aneyo na muvahaulile kuchidoni, ‘Ufalume
wa Nnungu ùvele pepi na mwenu.’ 10 Na imanga yoheyo imumbeinjila alafu
vanu vake vanampwachelele, mwenu hweneng'ana n'dindila dya imanga
aneyo mukahaule kuchidoni, 11 ‘Litutunga lya imanga yenu livêle mmadodo
letu tuvenkulipumunanga uchinga lìive chimaiho kuva, mukávele na chinu
mu Ufalume wa Nnungu. Henga mùlembelewa mumale kuva, Ufalume wa
Nnungu ùvele pepi na mwenu!’ 12 Nangu nìnnyaulila kuchidoni, liduva anelyo
lya hukumu, vanu va imanga aneyo vàmbepata asabu ing'ulungwa namene
kupunda vanu va imanga ya ku Sadoma.”

Dimanga dihitîle Malove Lambone (Matayo 11:20-24)

13 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Ole wenu mwenu mmanu
mma imanga ya Kolasini! Ole wenu mwenu mmanu mma imanga ya
Betisaida! Kwa kuva, ikàchiva masaibu latendêke kwenu mwenu ula-
tendeka kuimanga ya Tilo na ku Sidoni, vanu vake vakaniikala pahi
na kuwala magunila na kulipakalanga liu, kulanguja kuva vànileka ku-
tenda masambi. 14 Bahi nniduva lya hukumu, mwenu mùmbepata asabu
ing'ulungwa namene kupunda vanu va ku Tilo na ku Sidoni. 15 Na mwenu
mmanu mma imanga ya Kapelinaumu, dachi mùtenda kuva mùmbekwejwa
mpaka muha kulihunde? Nanga! Mùmbesulupuhwa mpaka pachinu pavanu
vahwîle!”

16 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Munu ampi-
likanîla mwenu, àngupilikanila nangu, na munu annyîta mwenu, àngunita
nangu. Na munu anguhîta nangu, munu aneyo ànnyita ayula angutumîle
nangu.”

Kuuya kwa vanu sabini na mbili

* **10:1** Malemba lanji la kala vàlembile kuva, vakuhundwa vávele sabini.

17 Bahi avala vakuhundwa sabini na mbili nkuuya akuno uvahangalala,
uvahaula kuchidoni, “Nang'olo, ata anamindenga vànatupilikana patuvaa-
mulisa kwa lina lyako.”
18 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nímmwene Nanchindenga wamatoka
kuhaloka kulihunde muchi nng'anje wa ing'uva. 19 Lola, nangu nìmpele
mwenu mamulaka la kulivata mihongo na vivalavala na kudilema dimongo
dya mmongo wenu Nanchindenga, na nanga chinu chohecho chimbem-
menga. 20 Bahi munahangalale ing'anya anamindenga vànampilikana, henga
hangalala kwa kuva, malina lenu lànilembwa kulihunde.”

Kuhangalala kwa Yesu
(Matayo 11:25-27, 13:16-17)

21 Upala, Yesu nkuumbajwa ihangaladi kwa dimongo dya Umumu
Wanaswe, nkuhaula kuchidoni, “Atata, Nang'olo wa kulihunde na pachil-
ambo, nakulombolela kwa kuva vitukutuku anevyo ùvapihite vanu vavêle
na lúnda na vavêle na elimu, nkuvahunukulila vanu vavêle na mitima ivêle
muchi vana vajoko. Elo Atata, kwa kuva, njo chiukatapaliwije wako.”
22 Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu kuchidoni, “Atatangu àngupele
nangu vitukutuku vyammalele. Nanga munu ammaîte Mwana ikànave chihi
Atata, na wala nanga munu ammaîte Atata ikànave chihi Mwana chalumo na
munu woheyo wanatandwele Mwana kunnyunukulila.”
23 Anepo Yesu nkuvalaukila vakuhundwa vake akuno vavèlè chihi
vanang'o weka nkuvahaulila kuchidoni, “Wasa mwenu muvyôna vituku-
tuku vimuvyona. 24 Kwa kuva, nangu nìnnyaulilanga kuva, manabii na
vafalume vohe vánilembela kulona lamulona mwenu, henga nanga pa-
vanalawene, na vánilembela kulapilikana alano lamupilikana mwenu, henga
nanga pavanalapilikene.”

Nfano wanga Nsamaliya wambone

25 Bahi nkúhunda yumo wa Sheliya nkuimila nkummuja Yesu wachinga
anninge, nkuchidoni, “Nkúhunda, ngutende dachi uchinga ngupate umi ukee
na ntululilo?”
26 Yesu nkummuja kuchidoni, “Dachi, Sheliya yanga Musa ichidachi?
Dachi, wako ùiyelewa dachi?”
27 Ayula munu nkuyang'ula kuchidoni, “Ntamwe Nang'olo Nnungu wako
kwa ntima wako wammalele, na kwa isungu yako yammalele, na kwa
dimongo dyako dyammalele, na kwa ding'ano dyako dyammalele. Na
ntamwe nnyako malinga chulitamwa umwene.”
28 Yesu nkunyang'ula kuchidoni, “Ùniyang'ula saana, bahi tènda uchocho
nawako uchiuve na umi ukávele na ntululilo.”
29 Henga ayula nkúhunda Sheliya álembela aliyavile haki, bahi nkummuja
Yesu kuchidoni, “Dachi, nnyangu njo nnani?”
30 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Pávele na munu yumo achihelela
kuhaloka ku Yelusalemu wahwena ku Yeliko. Pánavèlè nndila, vakúpalaula
nkunkamula, nkummulanga dinguwo dyake na kumpanya, nkunneka
avèlè pepi na kuhwa. 31 Kwa bahati nkuhumila kuhani yumo achi-
helela muindila uila, henga pammwene ayula munu uvampanyile, nang'e
nkupita kunyenje. 32 Uchocho nkuida na Mlawi yumo, pahwikile apala
nkumwona ayula munu, uchocho nanang'e nkupita kunyenje. 33 Henga
Nsamaliya yumo ánavele mmwanda, nkuhwika pachinu anepo, pammwene
ayula munu nkummikila chididi. 34 Nkunnyengelekela, nkuhahulanga
vilonda kwa mahuta na divayi, nkuvihunga. Nkunkweja munnyama wake,

nkumpelekeja kuing'ande ya kulala vayeni, nkummuuja. 35 Liduva lya
vili, ayula Nsamaliya nkutwala dihela malinga dya nshahala wa maduva
mavili nkumwing'a nkwímililа ing'ande ya vayeni. Nkunnyaulila kuchidoni,
‘Mmuuje ayuno munu, na chohecho chumbeyenjeja muha, nakuuihija pan-
imbeuya.’ ”
36 Bahi Yesu nkummuja ayula nkúhunda Sheliya kuchidoni, “Wako wona
dachi, muanevo vanu vatatu, alida ánavele nnyake ayula munu uvampanyile
vakúpalaula?”
37 Ayula nkúhunda Sheliya nkuyang'ula kuchidoni, “Ayula ammikidîle
chididi na kunnyangata njo nnyake.”
Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Na wako hwena ukatende uchocho.”

Yesu àvaongela Masa na Maliya

38 Yesu na vakuhundwa vake pavanavele mmwanda wa ku Yelusalemu,
nkuhwika pachijiji chimo. Nchijiji anecho nkupwechelewa na mmahe
yumo uvanchema Masa. 39 Masa ávele na nnung'une uvanchema Maliya,
anaikele pamadodo langa Nang'olo walapilikanila mahundo lake. 40 Henga
Masa ávenkudumba-dumba na madengo lohe. Bahi nkummwenele Yesu
nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, wako ukona kuva nnung'unwangu
àndekedile madengo lohe ungutenda weka? Nnyaulile anguyangate.”
41 Nang'olo nkunnyang'ula kuchidoni, “Masa, Masa, wako ùnadumba-dumba
na kuva na lipamba ing'anya ya vitukutuku vyohe. 42 Henga chìlembelewa
chihi chitukutuku chimo bahi. Na Maliya àtandwele chitukutuku chambone
namene chakambepakanyolwa.”

11

Yesu àvahunda vakuhundwa vake kuyuwa (Matayo 6:9-13, 7:7-11)

1 Liduva limo Yesu ávele pachinu fulani àvenkuyuwa. Pamalidile kuyuwa
nkuhundwa yumo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tùkuyuwa
utuhunde kuyuwa muchi Yohana Nkúbatisa chavahundile vakuhundwa
vake.”
2 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pamuyuwa tangola uvila,
‘Atata wetu wa kulihunde,
lina lyako litumbyangwe,
Ufalume wako uide.
3 Kila liduva utwing'e chakulya chimbetutoleja.
4 Utusamehe masambi letu,
kwa kuva, ata na hwetu tùnavasamehe vanu vatukosêla,
na patulingwa, unatuleke ututenda masambi.’*”
5 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ikàva munu
yumo nnikuwa lyenu àvele na nnyanjawake, nkummwenela kukaya kwake
ching'ati chilo nkunnyaulila kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, chonde njadike
mikate mitatu nakuiihija, 6 kwa kuva, nnyanjawangu ánavele mmwanda
ànikamola kukaya kwangu na nangu nikávele na chakulya cha kumwing'a.’
7 Bahi ikàva aneyo nnyanjawake àmbeyang'ula chihi avèlè chihi nng'ande
kuchi, ‘Unangukambye-kambye! Nnango ùnichimwa, nangu na vana-
vangu tùnilala, nikachinguhulule kutakatuka nikwing'e chakulya.’ 8 Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, pamo na kuva akambetakatuka ing'anya ya

* **11:4** Pàvele Malemba lanji làhaula kuva, “henga utupohe mmakono mwanga ayula nkútenda lahakalenge.”

kuva nang'e nnyanjawake, henga àmbetakatuka na kumwing'a vyammalele vyasikikidile kwa kuva, ànitumbama kunnyuwa.
9 Bahi nangu nìnnyaulilanga kuva, yuwanga na Nnungu achi-
amwing'ange, tahanga na mwenu muchimupate, hodikanga na mwenu
muchimuchimuliwe. 10 Kwa kuva, kila munu ayûwa ànapewa, na atâha
ànapata, na ahodîka ànachimuliwa. 11 Na mwenu anga atata, alida mmwenu
mwanawe akànnyuwa ihomba àmbemwing'a nnyongo? 12 Au akànnyuwa
liye, àmbemwing'a chivalavala? 13 Ikàva mwenu mmakutenda masambi,
mùnimala kuveng'a vana venu vitukutuku vikatapele, dachi, Atata wenu
wa kulihunde akambepunda namene kuveng'a Ùmumu Wanaswe vanu
vannyûwa?”

Yesu na Nanchindenga
(Matayo 12:22-30, Mako 3:20-27)

14 Liduva limo Yesu ámmusa nanndenga anantendile munu ààve bubu.
Nanndenga pammukile ayula munu nkutandilika kutangola, likuwa lya
vanu nkukangana. 15 Henga vanu vanji nkuchidoni, “Nanchindenga†,
nkulu wa anamindenga njo annyululîha nang'e kuvausa anamindenga.”
16 Vanu vanji nkunninga Yesu kwa kunnyuwa alanguje chimaiho cha li-
saibu chilangûja kuva dimongo dyake dìhaloka muha kulihunde. 17 Akuno
Yesu alamaìtè lavachiliuja mmitima yavo, nkuvahaulila kuchidoni, “Kila
ufalume ulumbâna wene kwa wene ùmbematoka, na vanu va ing'ande imo
vakàlumbana, ing'ande aneyo ìmbeondongeka. 18 Dachi, ikàva Nanchindenga
àlilumbanya mwene, ufalume wake ùmbekwimila dachi? Nangu ngùtangola
uchocho ing'anya mwenu mùhaula kuva ngùusa anamindenga kwa dimongo
dya Nanchindenga‡. 19 Mwenu mùhaula kuva nangu ngùvausa anamindenga
kwa kuhululihwa na Nanchindenga, dachi, nnani avêng'a vanu venu di-
mongo dya kuvausa anamindenga? Bahi vanu venu mmene njo vamben-
nyukûmu mwenu ing'anya ya malove lamutangwele. 20 Henga ikàva nangu
ngùvausa anamindenga kwa dimongo dyanga Nnungu, bahi mumale kuva
Ufalume wanga Nnungu ùnimwidilanga.
21 Munu avêle na dimongo pailolihija ing'ande yake kwa vikomanilo,
vitukutuku vyake vikátwaliwa. 22 Henga akàida munu avêle na
dimongo kumpunda nang'e nkupanyana nawe ing'ondo na kunnema,
àmbempakanyola vikomanilo vyake vyachilisingila na kutwala litwala
vitukutuku vyake.
23 Munu woheyo akávele pamo na nangu, aneyo ànangutahuka, na munu
woheyo akákunganya pamo na nangu, aneyo ànamwadilihanya.”

Kuuya kwa nanndenga kwa munu
(Matayo 12:43-45)

24 “Nanndenga pammuka munu, àpita wadinguka-dinguka pachinu
pakávele medi wataha pachinu pakuyewelela, henga nanga papata. Anepo
àlihaulila mwene muntima kuva, ‘Nìmbeuya kavila kuing'ande yangu in-
guilekile.’ 25 Páùyà, àikoja aila ing'ande ipyailiwìjè na kila chinu chivikwìjè
saana. 26 Anepo ànauka, nkunavatwala anamindenga avake saba vabaya
kumpunda nang'e, na vammalele vànahwena nkumwenda aneyo munu. Na
hali ya kuntululilo ya munu aneyo ìiva ibaya kupunda hali yake inandi.”

† **11:15** Luka àlembile Belisabuli, lina litumîke kumwamba Nanchindenga. ‡ **11:18** Mana la Belisabuli lola Luka 11:15.

Wasa uhiu

27 Yesu pachitangola uchocho, mmahe yumo nnikuwa alila lya vanu,
nkunonoha lidi wachidoni, “Wasa mmahe ayula akuvalêke na kukuy-
ong'eja!” 28 Henga Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wasa vanu avala vapi-
likâna lilove lyanga Nnungu na kulikamuliha.”

Chimaiho cha Yona
(Matayo 12:38-42)

29 Likuwa lya vanu palichihalija kuyenjejeka, Yesu nkuvahaulila kuchi-
doni, “Mwenu nni mmanu mma chívelèkwà cha vanu vakútenda masambi,
njo mana mùlembela ninnangujange chimaiho cha lisaibu, henga nanga
pamumbelangujwa chimaiho chohecho ikànave chihi achila cha nabii Yona.
30 Malinga nabii Yona chanavele chimaiho kwa vanu va ku Ninawi, njo
uchocho Mwana wa Munu chambekuva chimaiho kwa vanu va chívelèkwà
achino. 31 Na liduva lya hukumu malukiya wa kusini, wa chilambo cha
Sheba àmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva vànikosela.
Kwa kuva, nang'e ániida kuhaloka chilambo cha kulehu kwida unapilikanila
malove la lúnda la Nfalume Selemani, na apano pàvele munu yumo nku-
lungwa kumpunda Nfalume Selemani. 32 Nniduva anelyo lya hukumu vanu
va ku Ninawi vàmbeimila na kuvasitaki vanu va chívelèkwà achino kuva
vànikosela. Kwa kuva, vanu va ku Ninawi vánilekanga kutenda masambi
ing'anya ya mahubili la nabii Yona, na apano pàvele munu yumo nkulungwa
kumpunda nabii Yona!”

Meho njo chibatali cha mmili
(Matayo 5:15, 6:22-23)

33 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Nanga munu achâcha chi-
batali nkuchivika pachinu palipihite, au nkuchihinika lidebe, henga àchivika
muha chipanda wachinga vanu vainjîla nng'ande vawone nng'anje. 34 Meho
lako njo chibatali cha mmili. Meho lako lakàva lumi, mmili wako
wammalele ùmbeumbala nng'anje. Henga meho lako lakàondongeka, mmili
wako wammalele ùmbeumbala lupi. 35 Bahi lyongolele, uchinga nng'anje
uvêle nkati mwako unapindikuke kuva lupi. 36 Ikàva wako ùumbelwe na
nng'anje nkati mwako bila kupwawa pachinu pohepo pavêle na lupi, anepo
wako ùmbelola saana malinga pachikulangajija chibatali.”

Yesu àvasitaki Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya
(Matayo 23, 1-36, Mako 12:38-40)

37 Yesu pamalidile kutangola, Nfalisayo yumo nkunkumbula Yesu kukaya
kwake akalye chakulya. Yesu nkuhwena, nkuikala kulya chakulya.
38 Nfalisayo aneyo ánikangana namene kumwona Yesu walya bila kukalava.
39 Bahi Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, “Mwenu Mafalisayo mùhahula
chihi mwawo na nkungu pannima, henga nkati mwenu mwòmbele chihi
kupakanyola na kutenda lahakalenge. 40 Mavelu mwenu! Dachi, Nnungu
akatapajîje pawelu akee njo uyoyo akatapajîje nkati? 41 Bahi hahulanga
nkati mwenu kwa kuvayangata amahuvani, na mwenu muchimuhahuke
mwalehu.

42 Ole wenu mwenu Mmafalisayo! Kwa kuva, mwenu mùnajali namene
kuhumya asilimiya kumi ata kwa vitukutuku vijoko malinga vitakilo vya
kukoleja muimbowa, akuno umulekanga vitukutuku vya muhimu vya
Sheliya, yani kuvatendela vanji haki na kuntamwa Nnungu. Anelo njo
lamulembelewa kulakamula bila kuleka kulatenda na anelo lanji.

43 Ole wenu mwenu Mmafalisayo! Kwa kuva, mùnatamwa namene kuikala
nafasi dya kweshimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na kusalimiwa
kwa eshima kusakoni. 44 Ole wenu! Kwa kuva, mùlandene na misati
ikávele na alama, iluvâtwa na vanu bila kumala kuva chinu chivêle nkati nni
chibaya."

45 Nkúhunda yumo wa Sheliya nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Nkúhunda,
pautangola uchocho, ututangolela na hwetu lahakalenge." 46 Yesu nkun-
nyang'ula kuchidoni, "Ole wenu mwenu mmakuhunda Sheliya! Kwa
kuva, mùvatika vanu misigo iidôpa, akuno mmene mukàhulula kuinyakula.
Mwenu mmene mukányoloja kananga chala kuvayangata. 47 Ole wenu!
Kwa kuva, mwenu mùdengela misati ya manabii uvanavawalele anyakala
venu. 48 Mwenu mmene nni mmashahidi mma àlalá lavanatendenge
anyakala venu na mùnakubaliana navo, kwa kuva vanang'o vánivawalala
manabii na mwenu mùvadengela misati yavo. 49 Bahi ing'anya ya anelyo,
Nnungu kwa lúnda lwake átangwele kuchidoni, 'Nìmbevapelekeja manabii
na mitume, henga vanji vàmbevawalala na vanji vàmbevabaniha.' 50 Bahi
vanu va chívelèkwà achino vàlembelewa vahukumiwe asabu ing'anya ya
kuwalalwa kwa manabii vammalele kutandikila pachiumbwije chilambo,
51 kutandikila kuwalalwa kwa Habilu mpaka kuwalalwa kwa Sakaliya
anawalelwe nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, ching'ati Ing'ande ya
Nnungu na chitala cha kuhumija sadaka. Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva,
vanu va chívelèkwà achino vàmbehukumiwa asabu ing'anya ya kuwalalwa
kwa vanu anevo vammalele.

52 Ole wenu mwenu Mmakuhunda Sheliya! Kwa kuva, mùvapakanywele
vanu ntukulo wa pachinu pakulihunda elimu. Na mwenu mmene
mukáinjidile, na avala vachiinjîla mùnivadivila vanainjile."

53 Yesu paukile apala, Mafalisayo na Vakúhunda Sheliya nkulindamuka
kunnyongahonga kwa kumuja vitukutuku vyohe, 54 uvachinga vapate
kunkamula kwa lilove lyohelyo libaya lyambetangola.

12

Alembelêwa kuyopwa
(Matayo 10:26-33, 12:32, 10:19-20)

1 Muuhiku uwowo mmuluku wa maelufu la vanu vákojene pamo mpaka
kutandilika kukadambana. Yesu nkutandilika kutangola na vakuhundwa
vake nahoti wachidoni, "Lyongolelange na hamila ya Mafalisayo, yani
ulamba wavo. 2 Kila chinu chihinikwîje chìmbehunukuliwa, na kila chinu
chipihîjwe chìmbepihuliwa. 3 Bahi malove lamutangwele nnupi, vanu
vàmbelapilikana chihi panng'anje, na achila chimunyinyite nng'ande,
chìmbeyanjajwa chihi palangele.

4 Nangu nìnnyaulilanga mwenu mmayanjavangu kuva, munavayope avala
vahulûla chihi kuuwalala mmili na lukoto nanga chinji chívahulùlà ku-
chitenda. 5 Henga nguchininnanguje ayula alembelêwa kuyopwa, nny-
opange Nnungu avêle na dimongo dya kummwalala munu, na akàmalila
kummwalala ànahulula kunnyaha munu mmoto wa Jihannamu. Nangu
nìnnyaulilanga kuva, nnyopange nang'e.

6 Dachi, vyuni vijoko nnyano vikásumiswa chihi kwa dihela kadiki? Henga
wala nanga chuni kananga chimo chilivalîwa na Nnungu. 7 Henga mwenu

ata isabu ya ulindo wa myuti yenu Nnungu àniimala. Bahi munayope, kwa
kuva, mwenu nni mma maana namene kupunda vyuni vyohe!
8 Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, munu woheyo anguyambukîla nangu
muyo mwa vanu kuva nang'e nni wang'une, Mwana wa Munu achiannyam-
bukile munu aneyo muyo mwa malaika vanga Nnungu. 9 Henga munu
angukâna nangu muyo mwa vanu, Mwana wa Munu achiankane munu
aneyo muyo mwa malaika vanga Nnungu.
10 Na munu woheyo antangolêla malove lahakalenge Mwana wa Munu,
aneyo achiasamehewe. Henga munu ambenkufûlu Umumu Wanaswe,
aneyo akambesamehewa.
11 Pavambenkamulanga na kumpelekejanga unansitaki n'ding'umbi dya
ing'ande ya kunnyuwila Nnungu na muyo mwa vajumbe na akútawala,
munave na lipamba namuna chimumbehwena unayang'ula au chimum-
betangola. 12 Kwa kuva, uhiku uwowo Umumu Wanaswe achiannyunde
chimulembelewa kutangola.”

Nfano wa nkúpata livelu

13 Munu yumo nnikuwa alila lya vanu, nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Nkúhunda, nnyaulile nkulwangu tuyavane mapala latulekedile atata wetu.”
14 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nnyanjawangu, nnani anguvikîle
nangu kuva nkúhukumu au kuva munu wa kunnyavanyija vitukutuku
vyenu?” 15 Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu vammalele kuchidoni,
“Lyongolelange na mulinyemye na tama ya dimali, kwa kuva, umi wanga
munu ukáhalokana na dimali dyohe dyavenadyo.”
16 Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, “Pávele na munu
yumo nkúpata ánavele na welu uvêle vilyo vyohe. 17 Aneyo nkúpata
nkuva waliuja chimundamunda kuchidoni, ‘Vino ngutende dachi na nangu
nikávele na pachinu pakuvika vilyo vyangu vyammalele?’ 18 Anepo aneyo
munu nkulihaulila kuchidoni, ‘Nìmbetenda uvila, nìmbehadulanga makangala
langu, koka ngudenge lanji makulungwa namene, koka anemwo ngutaye
vilyo vyangu na vitukutuku vyangu vyammalele. 19 Koka anepo niuhaulile
ntima wangu kuva, hambi ùvele na vitukutuku vyohe vyulivikidile akiba
kwa vyaka vyohe, vino yewelela, ilya, kumbila na uhangalale.’ 20 Henga
Nnungu nkuchidoni, ‘Livelu wako, chilo chanelo umi wako ùmbetwaliwa.
Dachi, vitukutuku anevyo vyulivikidile akiba vìmbekuva vyanga nnani?’ ”
21 Yesu nkumalilila kwa kutangola kuchidoni, “Uvila njo chava munu
alivikîla akiba ya vitukutuku vyohe, henga pameho panga Nnungu
akávalangiwa kuva nkúpata.”

Tandilika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu nahoti (Matayo 6:19-21,25-34)

22 Anepo Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Bahi ing'anya
ya anelyo, nangu nìnnyaulilanga kuva, munààve na lipamba ing'anya ya
maisha lenu, kuva mùmbekulya chani au mùmbewala chani. 23 Kwa kuva,
maisha lenu nni la mana namene, akee chihi kwajili ya chakulya weka.
Na miili yenu nni ya mana namene akee chihi kwajili ya dinguwo weka.
24 Valolange anamikonda, nanga pavapanda wala nanga pavafuna na wala
nanga pavavele na lichehe wala likangala. Henga Nnungu ànavalisa. Mwenu
ni mma mana namene kupunda vyuni! 25 Alida mmwenu kwa kulikambya-
kambya namene ànahulula kuyenjeja kananga lisaa limo mmaisha lake?
26 Na ikàva mukáhulula kutenda chinu chijoko malinga anecho, mwadachi

mùnalikambyakambya ing'anya ya vitukutuku vinji? 27 Lalolange namuna
mauwa chilakulumuka. Wala nanga palakola madengo na wala nanga
palalitotela lene dinguwo. Henga nangu nìnnyaulilanga kuva, ata Nfalume
Selemani pamo na ukulu wake wanavele nawo, henga nanga panawahite
kuwajwa saana muchi liuwa limo mmauwa anelo. 28 Mwenu mmanu
muvêle na ing'ulupa inyoko, ikàva Nnungu àlawaja uchocho mauwa la
kumawelu lapwâwa chihi nelo, nundu nkuyahwa mmoto, dachi, Nnungu
akambepunda kummwajanga mwenu saana?

29 Bahi munalikambyekambye namene kutaha chakulya au chikumbilo.
30 Kwa kuva, anevyo vyammalele njo vivátàhà namene vanu va pachilambo.
Henga Atata wenu Nnungu ànimala kuva mùnisikikila anevyo. 31 Bahi tandi-
lika kuukambi-kambila Ufalume wa Nnungu nahoti, na anelo lammalele
Nnungu achiamwing'ange.

32 Mwenu likuwa lijoko, munayope! Kwa kuva, Atata wenu ànikatapaliwa
kumwing'a mwenu Ufalume wake. 33 Sumisanga vimuvenavyo koka dihela
muveng'e amahuvani. Likatapajije mipatila ya dihela ikákandika, na ku-
likondidya dimali kulihunde, kudikambemalilika. Aneko nkwiva akáingila
na wala nanga vakoko vaondongânga. 34 Kwa kuva, apala padivele dimali
dyako njo padimbeloleha ding'ano dyako.”

Vatumishi vannolêla nang'olo wavo

35 “Lihungange nkanda mmikundu vyenu uchinga mùùve tayali ku-
tumika, na vibatali vyenu vììve uviyaka. 36 Mùùve muchi vanu van-
nolêla nang'olo wavo auye kuhaloka kuing'ole ya ulombi koka palambe-
hodika, upopo vanchimulile. 37 Wasa vatumishi avala Nang'olo wavo
pambekamola nkuvakoja vavèlè meho! Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva,
nang'olo aneyo àmbelihunga nkanda nchikundu na kuvahaulila vaikalange
uchinga valye, koka aide avatumikile. 38 Wasa vatumishi anevo, nang'olo
wavo akàvakoja vapanganìkè ata kwauya ching'ati chilo au kulyamba!
39 Henga mwenu mùnimala kuva, kuikave mwene ing'ande waumala uhiku
wambekwida nkwiva unaiva, akánanneke nkwiva watutumula ing'ande
yake. 40 Na mwenu uchocho, lipanganihange kwa kuva, Mwana wanga
Munu àmbekwida uhiku umukalolela mwenu.”

Ntumishi akulupîka na akákulupika (Matayo 24:45-51)

41 Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nfano anewo ùtwamba
chihi hwetu au ùvamba na vanu vanji vammalele?”

42 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Dachi, ntumishi alida akulupîka na avêle
na ding'ano? Nni ayula wammikile nang'olo wake kuvaimilila vatumishi
vanji na kunnaija aveng'e chakulya kwa uhiku ulembelêwa. 43 Wasa ntu-
mishi aneyo ikàva pambeida nang'olo wake àmbenkoja watenda chalaijijwe.
44 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, nang'olo aneyo àmbemmika ntumishi
aneyo kuva nkwímilila wa dimali dyake dyammalele. 45 Dachi, ìmbekuva
dachi kwa ntumishi aneyo akàlihaulila kuva, ‘Nang'olo wangu ànatima ku-
uya,’ nkutandilika kuvapanya vatumishi avake akuno walya na kukumbila
na kukalewa? 46 Nang'olo wa aneyo ntumishi àmbeuya nniduva lyakalolela
na uhiku wakaumaite. Àmbencheketanya vibeduli vivili ntumishi aneyo na
kummika pachinu pavikwîje kwajili ya vanu vakákulupila.

47 Bahi ntumishi amaîte chalembela nang'olo wake, henga analipanganihe, na anatende chalembela nang'olo wake, aneyo ntumishi àmbeasibiwa namene. 48 Henga ntumishi ayula akámaite saana chalembela nang'olo wake, henga nkutenda mambo lalembelêwa kuasibiwa, aneyo ntumishi àmbeasibiwa chihi kadiki. Kwa kuva, munu apewîje vitukutuku vyohe àmbelongwa vyohe, na munu akamujîjwe vitukutuku vyohe, àmbelongwa vyohe."

Yesu àvatenda vanu vahapukane (Matayo 10:34-36)

49 "Nangu ngùidile unakumbanya moto pachilambo, na nangu nikanitamwa namene niwone uyakile tayali! 50 Henga ngùvele na ubatiso wa ibanihwi ungulembelewa ngubatiswe, na nangu nauhimukila namene mpaka panimbeutimisa. 51 Dachi, mwenu mùtenda kuva nangu ǹniIida uchinga nguide na amani pachilambo? Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, akee amani, henga ǹniIida uchinga nivatende vanu vayavanyike. 52 Kwa kuva, kutandikila vino, vanu nnyano va ing'ande imo vàmbehapukana, vatatu vàmbehapukana na vavili na vavili vàmbehapukana na vatatu. 53 Atata àmbehapukana na mwanawe wa chilume, na mwana wa chilume àmbehapukana na atatake na mama àmbehapukana na mwanawe wa chimahe na mwana wa chimahe àmbehapukana na anyokwe, na mukwe àmbehapukana na nkawake na mmahe àmbehapukana na mukwe."

Kulamala mahiku (Matayo 16:2-3)

54 Yesu nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Pamulona mahunde ulahaloka m'bali wa kundonde, mùhaula kuva, 'Imbula ìmbetonya,' na ìnatonya. 55 Na pamulyona lipungo lya kusini ulipunga, mùhaula kuva, 'Kùmbekuva na chitukuta,' na njo chiiva. 56 Mwenu mmakulilambilila! Mwenu mùnahulula kulauja hali ya hewa kwa kuchiloleha chilambo na kumahunde, vino mwadachi mukáhulula kulamala mahiku alano la vino?"

Patana na mmongo mwalo (Matayo 5:25-26)

57 "Mwadachi mwenu mùnalemwa kuchimala chitukutuku chambone cha kuchitenda? 58 Kwa kuva, ikàva mmongo mwalo àkupelekeja kulukumbi unakusitaki, tumbama kupatana nawe kabla mukànambihwika, ukanatende uchocho nkúhukumu àmbekupelekeja kwa litiyala, na litiyala nkunakuchimila nnilungu. 59 Nangu nìkuhaulila kuva, anemwo ukambehuma mpaka paumbemalilila ulipa senti ya ntululilo."

13

Lekanga kutenda masambi munahwa

1 Mahiku anelo pávele na vanu vanannyaulidile Yesu habali dya vanu va Galilaya vanavawalele Pilato pavachinnyumija Nnungu sadaka. 2 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Dachi, mwenu mùtenda anevo Vagalilaya váwalelwe namuna aneyo ing'anya vátenda lahakalenge namene kupunda Vagalilaya vanji vammalele? 3 Nanga, akee uchocho! Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, mukanaleke masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe. 4 Dachi, vanu kumi na nane vanamatokewije na nnala wa vakúlolihija aneko ku Siloamu, nkuhwanga, mùtenda kuva vanang'o vátenda lahakalenge kupunda vanu vanji váchiikala ku Yelusalemu? 5 Nanga, akee

uchocho! Henga nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, mukànaleke masambi, uchocho na mwenu muchimwondongwe."

Nfano wa nnandi wa ntini ukápa vihepo

6 Anepo Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni, "Pávele na munu yumo ánavele na nnandi wa ntini mmwelu wake wa misabibu. Munu aneyo nkuhwena unahepa vihepo munnandi anewo, henga nanga panachikojije chihepo kananga chimo. 7 Bahi aneyo munu nkunnyaulila nkúlolihija welu kuchidoni, 'Lola, achino chaka cha tatu unguida ungulembela nguhepe vihepo munnandi auno, henga nikápata chihepo. Vino uchekete! Mwadachi uhwenehe chihi kuutumila ulongo bule?' 8 Henga nkúlolihija welu nkunnyang'ula kuchidoni, 'Nang'olo, namwaka uleke nahoti, niulimile na kuutaila mbolea. 9 Na ukàpa vihepo mwaka uîda, ichiikatapale, na ukanape unaucheketa.' "

Yesu ànnamya mmahe Liduva lya Kuyewelela

10 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu ávenkuhunda muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. 11 Upala, nkuhaloka mmahe anavele na nanndenga anantendile ahuvange kwa vyaka kumi na nane. Mmahe aneyo álamele mongo na ikáchihululika kuudula wala kadiki. 12 Yesu pammwene aneyo mmahe, nkunchema, nkunnyaulila uvila, "Mama, ùnihunguliwa kuhaloka muihuvangi yako!" 13 Yesu nkummikila makono aneyo mmahe, upala mmili wake nkuudukanga kavila, nkutandilika kunnombolela Nnungu.

14 Nkulungwa wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu nkutunduwila ing'anya Yesu ánnamije aneyo mmahe Nniduva lya Kuyewelela. Bahi nkuvahaulila vanu kuchidoni, "Mwenu mùvele na maduva sita la kukola madengo. Bahi kamolanga mmaduva anelo mukalamywe, henga munaide unalamywa Nniduva lya Kuyewelela."

15 Anepo Nang'olo nkunnyang'ula aneyo nkulu kuchidoni, "Mwenu mmakulilambilila! Dachi, alida mmwenu akánchimulila ung'ombe wake au punda wake nchitundu Nniduva lya Kuyewelela nkumpelekeja unankumbija medi? 16 Ayuno mmahe achibanîhwa na nanndenga kwa myaka kumi na nane nni munu wa nnitawa lya Iblahimu, dachi ikáchilembelewa alamywe ikànava Liduva lya Kuyewelela?" 17 Yesu patangwele anelo, vanu vammalele vachintahuka nkwonanga dihoni, henga vanu vanji nkuhangalala ing'anya ya vitukutuku vyambone vya kukanganya vyatendile Yesu.

Nfano wa imbeyu inyoko ya haladali (Matayo 13:31, Mako 4:30-32)

18 Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, "Dachi, Ufalume wanga Nnungu ùlandana na chani? Dachi, niulandanye na chamani? 19 Ùvele muchi imbeyu ya haladali yanatwete munu yumo nkuipanda mmwelu wake, nkumela na kukulumuka nkuva nnandi nkulungwa. Vyuni nkudenganga vitehi vyavo n'dinavi dyake."

Nfano wa hamila (Matayo 13:33)

20 Yesu nkuuja kavila kuchidoni, "Dachi, Ufalume wanga Nnungu niulandanye na chamani? 21 Ùlandana na hamila yanatwete mmahe yumo, nkuikundanya na uhu wohe wa ngano, na lidonjí lyammalele nkuumuka."

Nnango uhonene
(Matayo 7:13-14, 21-23)

22 Yesu nkuhweneha mwanda wake kuhwena ya ku Yelusalemu wapitila
n'dimanga na mmijiji, wavahunda vanu. 23 Munu yumo nkummuja Yesu
kuchidoni, “Nang'olo, dachi vanu vambepôhwa vàmbekuva chihi kadiki?”
Yesu nkuyang'ula kuchidoni, 24 “Tumbama namene, muinjilile kwa
kupitila nnango uhonêne, ing'anya vanu vohe vàmbelembela kwinjila, henga
nanga pavambehulula. 25 Mwene ing'ande palembeimila nkunachima
nnango, mwenu mùmbeimila chihi pawelu na kutandilika kuhodikanga,
umuchidoni, ‘Nang'olo, tuchimulile nnango.’ Henga nang'e àmbennyang'ula
kuchidoni, ‘Nikánkamekenge mwenu wala kumuhalokanga!’ 26 Anepo
njo pamumbennyaulila kuchidoni, ‘Hwetu njo tuvanu tuchilya na
kukumbila chalumo na wako, na wako wanihunda n'dindila dya mmijiji
vyetu.’ 27 Henga nang'e àmbekuchidoni, ‘Nikánkamekenge mwenu wala
kumuhalokanga! Ukananga apano pang'une, mwenu mmammalele
mmakutenda lahakalenge!’ 28 Mwenu mùmbekuta na kuhaya meno, kwa
kuva, mùmbemwona Iblahimu na Isaka na Yakobo na manabii vammalele
vavèlè mu Ufalume wa Nnungu, akuno mwenu muyahìjwè pawelu! 29 Vanu
vàmbeida kuhaloka mmipata yammalele ya chilambo, nkuikala na kulya
paing'ole mu Ufalume wanga Nnungu. 30 Anepo vanu vaonekâna hambi
kuva vakulu, vàmbekuva va pahi, na vanu vohe vaonekâna hambi kuva va
pahi, vàmbekuva vakulu.”

Yesu chavatamwa vanu va imanga ya Yelusalemu
(Matayo 23:37-39)

31 Upala, Mafalisayo vanji nkummwenela Yesu nkunnyaulila kuchidoni,
“Apano uka uhwene pachinu panji, kwa kuva Nfalume Helode àlembela
akuwalale.”
32 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Hwena mukannyaulile Helode,
akalamwîke muchi nancheta kuva, ‘Nelo na nundu nìvausa anamindenga na
kuvalamya vagonjo, na palyamba nìmbemalila madengo langu.’ 33 Nelo na
nundu na palyamba, nangu ngùlembelewa nguhwenehe na mwanda wangu
wa ku Yelusalemu, kwa kuva, ikáhululika nabii vammwalalile pachinu panji
ikànave chihi ku Yelusalemu.
34 Mwenu mmanu mma ku Yelusalemu, mmanu mma ku Yelusalemu!
Mwenu mùvawalala manabii na kuvapanya mayanga avala vatumwîje
kwenu mwenu. Myanda yohe ìnilinga kuvalopolela pamo vana venu muchi
ung'uku chavautamila vana vake paliungu dimapa dyake, henga mwenu
nanga pamutamwije. 35 Lola, Ing'ande yenu ya Nnungu ìmbekuva lihame.*
Na nangu nìnnyaulilanga kuva, mukambengwona kavila mpaka pamumbe-
haula kuva, ‘Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo.’ ”

14

Yesu ànnamya munu áchiuula ugonjo wa kuvimbanga

1 Liduva limo lya Kuyewelela, Yesu ápite unalya chakulya kukaya kwanga
nkulungwa yumo wa Mafalisayo, vanu nkuva uvannoleha namene Yesu.
2 Muyo mwanga Yesu, múvele na munu ánavele na ugonjo wa kuvim-
banga mmili. 3 Yesu nkuvauja vakúhunda Sheliya ya Musa na Mafalisayo

* **13:35** Munsitali auno Luka àlembile “ing'ande yenu,” ìnahululika àyamba Ing'ande ya Nnungu au imanga ya Yelusalemu.

kuchidoni, “Dachi, ìnaluhusiwa au ikáluhusiwa kunnamya munu Nniduva lya Kuyewelela?”
4 Henga vanang'o nkunyalala chihi. Yesu nkunkamula ayula n'gonjo,
nkunnamya, nkunnuhusu ahwene. 5 Anepo nkuvauja avala vanu
kuchidoni, “Ikàva munu yumo mmwenu, mwanawe au ung'ombe wake
àmatokedile nchihima Nniduva lya Kuyewelela, dachi akambemmusa
nniduva anelyo?” 6 Henga vanang'o nanga pavanahulwile kunnyang'ula.

Yesu àvahunda vanu kuyamba kulisulupuha

7 Yesu pavawene vayeni vakumbuliwîje uvalitandolela viteng'u vya muyo,
nkuvahaulila kuchidoni, 8 “Munu akàkukumbula kuing'ole ya ulombi, un-
aikale chiteng'u cha muyo, uyopa ànahaloka munu wa kwesimika namene
kukupunda wako. 9 Mukànatende uchocho, àmbeida ayula ankumbwîle
mmammalele mmavili nkukuhaulila kuchidoni, ‘Mpishe ayu aikale.’ Anepo
ùlembekwona dihoni paumbekuva uhwena unaikala chiteng'u cha nnyuma.
10 Wako ukàkukumbulwa kuing'ole, ikala chiteng'u cha nnyuma, uchinga
ayula ankumbwîle pambehaloka akuhaulile kuchidoni, ‘Nnyanjawangu, ida
uikale mmiteng'u vya muyo.’ Anepo njo paumbetumbyangika pameho
pavanu vammalele vavêle anepo. 11 Kwa kuva, kila munu alitumbyânga
mwene àmbesulupuswa, na munu alisulupûha, àmbetumbyangwa.”
12 Anepo Yesu nkunnyaulila ayula munu ankumbwîle kuchidoni,
“Pauteleka chakulya cha muhi au nalyulo, unavakumbule ayanjavako wala
anung'unuvako wala alangavako wala avandikani mwalo vakúpata, kwa
kuva, ukàtenda uchocho navanang'o vàmbekukumbula wako kumakande lavo
na kukulipa malinga chunavatendedile vanang'o. 13 Henga wako pauteleka
chakulya cha ing'ole, vakumbule amahuvani na vanu valamele na vikwava
na vaputêle meho. 14 Ukàtenda uchocho, uchiubalikiwe, ing'anya vanang'o
vakambehulula kukuuihija. Kwa kuva, Nnungu achiakuuihije nniduva
alila livambefufuliwa vanu vambone pameho panga Nnungu.”

Nfano wa ing'ole ing'ulungwa (Matayo 22:1-10)

15 Munu yumo anaikele pachakulya pamo na Yesu papilikene malove
anelo nkuhaula kuchidoni, “Wasa munu ayula ambekûlya chakulya cha
ing'ole mu Ufalume wa Nnungu.”
16 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Munu yumo áteleke chakulya cha
ing'ole ing'ulungwa nkuvakumbula vanu vohe. 17 Pauhwikile uhiku
wa kulya chakulya cha ing'ole, ayula munu nkuntuma ntumishi wake
akavahaulile vakumbuliwîje kuva, ‘Idang'ana, kila chinu chìvele tayali.’
18 Henga vammalele nkuhitang'ana ing'anya kila munu ávele na madengo
lake. Munu ntandi nkunnyaulila ayula ntumishi kuchidoni, ‘Nangu nikam-
beida, ing'anya ngùsumile welu, na ngùlembelewa nguhwene nikaulole,
chonde ngùyuwa ungusamehe.’ 19 Munu wavili nkuchidoni, ‘Nangu
nikambeida ing'anya nìvasumile ang'ombe kumi va kulimila, vino ngùvele
nndila ngùhwena unavalinga, chonde ngùyuwa ungusamehe.’ 20 Na munu
yunji watatu nang'e nkuhaula kuchidoni, ‘Nangu nikambeida, ing'anya
ngùlombile uvino.’
21 Ayula ntumishi nkuuya nkunannyaulila nang'olo wake àlalá malove.
Ayula nang'olo papilikene uchocho nkuvisa, nkunnyaulila ntumishi wake
kuchidoni, ‘Piyanya kuhwena n'dibalabala na n'dindila dya imanga ukaide
na amahuvani na vanu valamele na vaputêle meho na vikwava.’ 22 Ayula

ntumishi nkuchidoni, ‘Nang'olo, lammalele lungulaijije ìnilatenda, henga mpaka vino nafasi ya kuikala ìvechinkupwawa.’ 23 Ayula nang'olo nkunnyaulila ntumishi wake kuchidoni, ‘Hwena n'dibalabala na n'dindila divêle pawelu imanga ukavakolokohe vanu vaide vainjile, uchinga ing'ande yangu iumbale. 24 Nangu nìnnyaulilanga kuva, muvanu avala vanakumbuliwije patandi, wala nanga munu kananga yumo ambeyêja chakulya cha ing'ole yangu.’ ”

Galama ya kumpapata Yesu (Matayo 10:37-38)

25 Anepo makuwa makulungwa la vanu nkuva uvalondojana na Yesu. Yesu nkupindikuka, nkuvahaulila kuchidoni, 26 “Munu woheyo alembêla kuva nkuhundwa wangu, henga akávele tayali kuhapukana na atatake na anyokwe na mmahe wake na anavake na anung'unuvake na alumbuvake na ata maisha lake, aneyo akáhulula kuva nkuhundwa wangu. 27 Yani munu woheyo akánatamwe kuunyakula nsalaba wake na kungupapata, aneyo akáhulula kuva nkuhundwa wangu.

28 Dachi, munu ntwani mmwenu alembêla kudenga nnala wa vakúlolihija, akámbeikala pahi nahoti nkutenda isabu ya galama ya nnala wammalele, uchinga amale ikàva achiave na dihela dya kumalilila? 29 Kwa kuva, akàtandilika chihi kuudenga nsingi koka anahulule kuumalilila nnala anewo, vanu vammalele valôla vàmbennyeka, 30 uvachidoni, ‘Munu ayu àtandilike kuudenga nnala, henga nanga pahulwile kuumalilila.’

31 Dachi, nfalume alida ahwênа unapanyana ing'ondo na nfalume yunji, akáikala pahi hoti nkukumbukilanya, ikàva matiyala lake alufu kumi lànahulula kupanyana na ayula nfalume annyidîla avèlè na matiyala alufu ishilini? 32 Bahi akàona kuva akambehulula, àmbevatuma vajumbe vake vahwene kwanga ayula nfalume yunji avèlè chihi kulehu, vakannyuwe pàáve na amani. 33 Uchocho, nanga munu mmwenu ambehulûla kuva nkuhundwa wangu, akànaleke kila chinu chavenacho.”

Munyu wondongêke (Matayo 5:13, Mako 9:50)

34 “Munyu nni chinu chambone. Henga inowi yake ikàhang'uka, dachi, ùmbetaywa chamani uchinga inowi yake iuyile kavila? 35 Ukáfala kavila kananga kuutaya muulongo wala kuukundanya na mbolea. Henga ùyahwa chihi kulehu.

Avêle na makutu la kupilikana, apilikane!”

15

Nfano wa ungandolo ayahîke (Matayo 18:12-14)

1 Liduva limo akútwala kodi vohe na vanu vohe vahaulîka kuva nni vakútenda masambi, vámmwenedile Yesu uchinga vampilikanile. 2 Henga Mafalisayo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkulindamuka kuhinginika uvachidoni, “Nnolange munu ayu àvapwechelela vakútenda masambi na kulya navo!” 3 Yesu nkuvahaulila auno nfano wachidoni,

4 “Dachi, alida mmwenu akàva na angandolo myamoja, nkumala kuva ungandolo yumo àniyahika, akambevaleka avala tisini na tisa kulilanga uvalya, nkuhwena unantaha ayula ayahîke mpaka amwone? 5 Na akàmwona àmbennyakula mmavala, akuno wahangalala. 6 Akàhwika kukaya,

àmbevachema ayanjavake pamo na avandikani mwave, avahaulile kuchidoni, ‘Hangalala pamo na nangu, ing'anya ànimwona ungandolo wangu anayahike.’ 7 Uchocho, na mwenu nìnnyaulilanga kuva, uvila njo chivambehangalala aneko kulihunde ing'anya ya nkútenda masambi yumo alekîle kutenda masambi. Vàmbennyangalalila namene aneyo munu kupunda vanu tisini na tisa valyôna kuva vambone, na vakálembelewa kuleka masambi.”

Hela ya nnyoyo iyahîke

8 “Dachi, ikàva mmahe yumo àvele na dihela kumi dya nnyoyo, nkunnyahika imo, àmbetenda dachi? Àmbechacha chibatali, apyaile ing'ande yammalele waitaha mpaka ayone. 9 Akàyona aneyo hela, àmbevachema ayanjavake na avandikani mwave na kuvahaulila kuchidoni, ‘Hangalala pamo na nangu ing'anya hela yangu inayahike ànìyona!’ 10 Uchocho na mwenu nìnnyaulilanga kuva, uvila njo chivahangalala malaika va Nnungu ing'anya ya munu yumo alekîle masambi.”

Nfano wa mwana ayahîke

11 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, “Pávele na munu yumo ánavele na vana vavili vachilume. 12 Ayula mwana n'joko nkunnyaulila atatake kuchidoni, ‘Atata, ning'e mapala langu.’ Bahi atata wavo nkuvayavanyija. 13 Palapite maduva kadiki, ayula n'joko nkusumisanga mapala lake lammalele nkuuka kuhwena chilambo cha kulehu, aneko nkudyondonga dihela dyake kwa maisha la uwaamba. 14 Pamalidile kila chinu chanavenacho, nkuhaloka indala ing'ulungwa nchilambo achila chammalele, nanang'e nkulindamuka kubanika.

15 Bahi nkuhwena kwanga mwenedi yumo wa aneko unayuwa chibaluwa, nanang'e nkumpelekeja kumawelu kwake unavachunga anguluve. 16 Aneyo mwana ánitamwa namene kulya makahi lavachilya anguluve, henga nanga munu anamwing'ile. 17 Bahi nkutandilika kulihimukila mwene, nkulihaulila kuchidoni, ‘Amadengo vangapi va atatangu vâlya, nkutolejwa na kulekelela, na nangu apano unguhwa na indala? 18 Nìmbeuka, nguhwene kwa atatangu nikannyaulile kuva, atata, nangu nìnkosedile Nnungu na wako mwalehu. 19 Nangu nikálembelewa kavila kuchemwa nimwanalo. Ngùtende muchi yumo wa vatumishi vako.’ 20 Bahi nkutakatuka, nkuhwena kwa atatake.

Pánavele kulehu, atatake nkumwona, nkummikila chididi, nkuntukutila nkunkumbatila na kum'busu. 21 Ayula mwana nkunnyaulila atatake kuchidoni, ‘Atata, nangu nìnkosedile Nnungu na wako mwalehu. Nangu nikálembelewa kavila kuchemwa nimwanalo.’ 22 Henga atatake nkuvahaulila vatumishi vake kuchidoni, ‘Piyanya kwida na inguwo ikatapêle na pete na vilatu mummwajange! 23 Koka muntwale ung'ombe anunîle munsinje, uchinga tulye na kuhangalala! 24 Kwa kuva, kwang'une mwanangu ávele muchi ànihila, henga vino mumi, na ávele muchi àniyahika, henga vino ànioneka.’ Bahi nkutandilika kuhangalalila.

25 Palachitendeka anelo, mwanawe nkulungwa ávele kumawelu. Pahwikile pepi na ing'ande, nkupilikana dihimu na vanu uvavina. 26 Nang'e nkunchema ntumishi yumo nkummuja kuchidoni, ‘Pàvele chinu chihumidîle?’ 27 Ayula ntumishi nkunnyang'ula kuchidoni, ‘Nnung'uno ànìuya, na atatako ànsinjidile ung'ombe anunîle kwa kuva, mwanawe ànimmuila akuno avèlè mumi.’

28 Ayula mwana nkulungwa nkuvisa, nkuhita kwingila nng'ande. Bahi
atatake nkuhuma pawelu nkunnyuwa aingile nng'ande. 29 Nang'e nkun-
nyang'ula atatake kuchidoni, ‘Lola, nangu ànikutumikila muchi ntumwa
kwa vyaka vyammalele, na ànidikamula amuli dyako dyammalele. Henga
ukánaning'a kananga imbudi yamwana nguhangalale chalumo na ayan-
javangu! 30 Henga páidìlè ayu mwanalo aondongênge dihela dyako kwa
makahaba, ùnsinjidile ung'ombe anunîle.’ 31 Atatake nkunnyang'ula kuchi-
doni, ‘Mwanangu, wako ùvele pamo na nangu maduva lammalele, na kila
chinu chinguvele nacho, nni chako. 32 Hwetu tùlembelewa tuhangalale na
kushangilila kwa kuva, nnung'uno ávele muchi ànihwa, henga vino mumi na
ávele muchi ànivahika, henga vino ànioneka.’ ”

16

Nfano wa nkwímilila akalamwîke

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Pávele na nkúpata
yumo ánavele na nkwímilila wake. Aneyo nkúpata vánnyaulidile kuva
nkwímilila wake àondonganga dimali dyake. 2 Aneyo nkúpata nkunchema
nkwímilila wake nng'ande, nkummuja kuchidoni, ‘Malove ntwani ala lan-
gupilikana kukwamba wako? Humya isabu ya dimali dyangu dyam-
malele, kwa kuva, wako ukambekuva nkwímilila wangu kavila.’ 3 Ayula
nkwímilila nkuliuja kuva, ‘Vino ngutende dachi? Kwa kuva, nang'olo wangu
àmbenguvinganga madengo, na dimongo dya kulima nikávenajo, na kuyuwa-
yuwa nangu ngwòna dihoni. 4 Vino ànimala chakutenda uchinga panim-
bevingangwa madengo vanu vàngupwechelele mmakande lavo.’

5 Anepo nkuvachema yumo-yumo vanu vammalele vachivalonga
nang'olo wake. Nkutandilika kummuja ntandi kuchidoni, ‘Nguhaulile,
nang'olo wangu àkulonga chinu ntwani?’ 6 Nang'e nkuyang'ula kuchidoni,
‘Milengelo myamoja ya mahuta la seituni.’ Ayula nkwímilila nkunnyaulila
kuchidoni, ‘Ikala pahi utwale baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe
kuva ùlongwa milengelo amsini.’ 7 Nkummuja wavili kuchidoni, ‘Wako
ùlongwa chinu ntwani?’ Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, ‘Magunila myamoja
la ngano.’ Ayula nkwímilila nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ikala pahi utwale
baluwa yako ya mapatano la lideni, uleembe kuva ùlongwa magunila
samanini.’

8 Bahi ayula nang'olo nkunnombolela namene ayula nkwímilila
akákulupika, ing'anya ya lúnda lwake. Kwa kuva, vanu va chilambo achino
vàtumila namene lúnda pavakola madengo na avao, kupunda vanu va
Ufalume wa Nnungu*.”

9 Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga
kuva, tùmilanga dimali dya pachilambo kwa kuvatenda vanu kuva
ayanjavenu, uchinga padimbehila, vanang'o vampwechelange mmakao
lakávele na ntululilo. 10 Munu woheyo akulupîka kwa lijoko namene,
ànahulula kukulupika na kwa likulungwa mwalehu. Na munu woheyo
akákulupika kwa lijoko namene, akáhulula kukulupika na kwa likulungwa.
11 Mukànakulupike kwa dimali dya pachilambo, dachi, nnani ambehulûla
kunkulupilanga mwenu, nkumwing'anga mali ya uhiu ya kulihunde?

* **16:8** Munsitali auno kwa Chigiliki Luka àlembile, vana va uhiku auno, na vana va nng'anje. Anepo Luka àvayamba vanu vakávele va Nnungu, na vanu va Ufalume wa Nnungu.

12 Na ikàva mukáhulula kukulupika n'dimali dya munu yunji, dachi, nnani
ambemwing'ânga mali yenu mmene?
13 Nanga ntumishi ahulûla kuvatumikila anang'olo vavili. Kwa kuva,
akàtenda uchocho, àmbemmenga yumo na kuntamwa yunji au àmbekamulana
na yumo na kunhebula yunji. Mwenu mukambehulula kuntumikila
Nnungu akuno umuditumikila na dimali."
14 Bahi Mafalisayo pavapilikene malove anelo nkuntendela Yesu
mang'wanyu kwa kuva, vanang'o nni vanu vaditâmwa namene dimali.
15 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Mwenu mùlilanguja kwa vanu kuva
mmambone pameho pa Nnungu, henga Nnungu àniimala mitima yenu,
kwa kuva, chinu chionekâna kuva chambone pameho pavanu, pameho
panga Nnungu nni chinu chichîmwa namene."

Sheliya na Ufalume wa Nnungu
(Matayo 11:12-13, 5:31-32, Mako 10:11-12)

16 "Sheliya yanga Musa na malemba la manabii lánihubiliwa mpaka
mmahiku langa Yohana Nkúbatisa. Bahi kutandikila mahiku anelo langa
Yohana, Malove Lambone la Ufalume wanga Nnungu lànahubiliwa, na kila
munu ànatumbama kuinjila muufalume anewo. 17 Henga ìnipeyapeya namene
chilambo na lihunde kupita kuliko kuuka sehemu inyoko ya lilove mu
Sheliya ya Musa.
18 Nnume woheyo annêka n'jawe, nkunannomba mmahe yunji, aneyo
àlalá ugoni, na kila nnume annômba mmahe alekwîje, nanang'e àlalá ugoni."

Nfano nkúpata na Lasalo

19 "Pávele na munu yumo nkúpata, achiwala dinguwo digalîka namene na
kupoka maduva lammalele. 20 Na pávele na munu yunji mmahuvani lina
lyake Lasalo. Munu aneyo ávele na vilonda mmili wammalele, na álala chihi
pannango wanga ayula nkúpata. 21 Aneyo munu ánatamwa namene kulya
makombo lamatwêke pamesa yanga ayula nkúpata. Ata ang'avanga vánaida
uvannamba vilonda vyake.
22 Bahi ayula mmahuvani nkuhila, malaika nkuntwala nkunammika
pachinu pávèlè Iblahimu. Na ayula nkúpata nanang'e nkuhila, nkunsika.
23 Ayula nkúpata pánavele nkubanihwa namene pachinu pavanu vahwîle,
nkukusumbula meho, nkumwona Iblahimu kwa kulehu, akuno Lasalo
avèlè pamo na Iblahimu. 24 Bahi ayula nkúpata nkunonoha lidi wachidoni,
'Atata Iblahimu, ngùvikile chididi, ntùme Lasalo àchuvike chala chake mmedi,
alupoje lulimi lwangu, kwa kuva, mbènkubanihwa namene mmoto auno.'
25 Henga Iblahimu nkunnyang'ula kuchidoni, 'Mwanangu, kumbukila
kuva, wako punavele mumi pachilambo úpete mambo lambone, henga
Lasalo ápete mambo lakávele lambone, henga vino àvenkutujwa ntima wake
apano na wako ùvenkubanihwa namene. 26 Pamo na anelo, aneko kumuvele
mwenu na akuno kutuvele hwetu paching'ati pàvikwije lipondo likulungwa
namene, uchinga vanu valembêla kuuka akuno kwida aneko vanahulule,
na valembêla kwida akuno kuhaloka aneko vanahulule.' 27 Ayula nkúpata
nkuchidoni, 'Hambi Iblahimu atatangu, nakuyuwa namene untume Lasalo
ahwene kukaya kwa atatangu, 28 aneko kùvele anung'unuvangu nnyano,
nnuhusu ahwene akavadume uyopa vànaida pachinu apano pakubanihwa!'
29 Henga Iblahimu nkuchidoni, 'Anung'unuvako vàvele na malemba langa
Musa na manabii la kuvaduma, valeke valapilikanile anelo.' 30 Ayula
nkúpata nkuchidoni, 'Iblahimu atatangu, anelo weka lakátosa. Henga

akàhwena munu kuhaloka akuno kukuhwa vachivaleke masambi lavo.’
31 Iblahimu nkunnyaulila kuchidoni, ‘Vakanalapilikane malemba langa
Musa na manabii, ata kwahwena munu kuhaloka kwa vanu vahwîle,
vakambempilikana.’ ”

17

Yesu àvahunda vanu kusamehe masambi (Matayo 18:6-7, 21-22, Mako 9:42)

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mambo lavakuvâja
vanu kutenda masambi lasima laide, henga ole wake munu ambetendîha
laide. 2 Ikàvele wasa munu aneyo ahungwe liyanga likulungwa lya kuhayila
muukoti na kuyahwa m'bahali, kuliko kuntenda yumo wa avano vajoko
alikuvale kwa kutenda masambi. 3 Bahi ing'anya ya anelyo, lichungange!

Ikàva nnung'uno ànikukosela, n'dume, na akàleka kutenda makosa lake,
nsamehe. 4 Ata kuiva àkukosedile myanda saba nniduva limo, nkukuidila
kwa myanda saba wakuhaulila kuva, ‘Ngusamehe,’ wako nsamehe.”

Mahundo layâmba ing'ulupa

5 Mitume nkunnyaulila Nang'olo Yesu kuchidoni, “Tuyenjeje ing'ulupa.”
6 Nang'olo nkuvayang'ula kuchidoni, “Kuikavele umuva na ing'ulupa inyoko
malinga imbeyu ya haladali, mukaniuhaulila nsulufaji auno kuva, ‘Daboka
ukalipandikije m'bahali,’ na unang'o ukanimpilikana.”

Madengo la ntumwa

7 “Ikàva munu yumo mmwenu àvele na ntumwa wake alîma mmwelu au
achûnga dingandolo, dachi, pauya kuhaloka kumawelu ànnyaulila kuva, ‘Ida
chihi uikale ulye chakulya?’ 8 Nanga! Henga àmbennyaulila kuva, ‘Tandilika
kungutalakela chakulya nahoti, koka ulipanganihe uchinga ungutumikile
panimbekuva ungulya na kukumbila, nikàmalila kulya koka ulye wako.’
9 Dachi, wako ùtenda aneyo nang'olo achianshukulu ntumwa aneyo ing'anya
ya kuva ànilatenda àlalá lannyaulidile alatende? 10 Bahi namwenu uchocho,
mukàmalila kukola madengo lamutumwije kulatenda kachidoni, ‘Hwetu nni
tuvatumishi chihi tukálembelewa kutumbyangwa, tùtendile chihi madengo
latulembelewa kulatenda bahi.’ ”

Yesu àvalamya amangundula kumi

11 Yesu pánavele nndila kuhwena ku Yelusalemu nkupita ching'ati chil-
ambo cha ku Samaliya na chilambo cha Galilaya. 12 Pánavele nkuinjila pachi-
jiji fulani, nkunnyidila vanu kumi vánavele na mangundula, nkuimilanga
kulehu kadiki na pávèlè nang'e, 13 nkunonohanga lidi uvachidoni, “Yesu,
Nang'olo, tùvikile chididi!”

14 Yesu pavawene nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mukalilanguje
kwa makuhani.”

Pavanavele nkuhwena, nkulamyangwa. 15 Munu yumo muavala kumi
pawene kuva ànilama, nkuuya kwanga Yesu wanonoha lidi wannombolela
Nnungu. 16 Nkuhunama muyo pamadodo langa Yesu akuno wanshukulu.
Na munu aneyo ávele Nsamaliya. 17 Yesu nkuuja kuchidoni, “Dachi,
vakanalamijwe vammalele kumi? Hambi vanji tisa vàvele kwachi? 18 Dachi,
nanga vanu vanji vauyite unanshukulu Nnungu ila uyoyu mmidi bahi?”
19 Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Imila uhwene, ing'ulupa yako
ìnikulamya.”

Kuida kwa Ufalume wa Nnungu
(Matayo 24:23-28,37-41)

20 Mafalisayo fulani nkummuja Yesu kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ùmbeida chakani?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ufalume wa Nnungu ukáida kwa namuna yonekana kwa meho. 21 Nanga munu ambehaûla kuva, ‘Ùvele apano!’ au, ‘Ùvele apala!’ Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu*.”

22 Bahi Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mahiku làvenkwida lamumbelambela namene mumwone kavila Mwana wa Munu, henga mukambemwona mmahiku anelo. 23 Vanu vanji vàmbennyaulilanga kuva, ‘Àvele apala!’ au, ‘Àvele apano!’ Henga mwenu munauke na wala munavapapate. 24 Kwa kuva, kwida kwanga Mwana wa Munu kùmbekuva muchi nng'anje wa ing'uva chuhumila gafula kumahunde na kulangaja kuhaloka m'bali umo mpaka unji. 25 Henga àlembelewa atandilike kubanika namene hoti, na kuhitwa na vanu va chívelèkwà achino. 26 Malinga chiinavele mmahiku langa Nuhu, njo chiimbekuva mmahiku la kwida kwanga Mwana wa Munu. 27 Mahiku anelo vanu vánalya na kukumbila, vánalomba na kulombwa mpaka uhiku aula wanaingidile Nuhu musafina†, livambwe nkuida nkuvaondonganga mwalehu vanu vammalele. 28 Mahiku anelo làmbekuva muchi chilanavele mahiku langa Lutu. Vanu vánalya na kukumbila, vánasuma na kusumisa, vánapanda dimbeyu na kudenga. 29 Henga liduva alila lyanaukile Lutu ku Sadoma, moto na baluti iyâka vínisulupuka muchi imbula kuhaloka kulihunde nkuvaondonganga mwalehu vanu vammalele. 30 Bahi uvila njo chiimbekuva nniduva anelyo lyambehunukuliwa Mwana wa Munu.

31 Liduva anelyo munu avêle muha ing'ande analitinike kwa kutukutila nng'ande unatwala vitukutuku vyake. Na avêle kumawelu nanang'e uchocho, anauye kukaya. 32 Kumbukilanga àlalá lanankojije n'jawe Lutu! 33 Munu woheyo alembêla kuupoha umi wake, aneyo achiauyahe, na munu woheyo ambeuyâha umi wake, aneyo achiaupohe. 34 Nangu nìnnyaulilanga kuva, chilo anecho vanu vavili vàmbekuva valèlè chinanda chimo, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa. 35 Vamahe vavili vàmbekuva pamo uvahaya ntama nniyanga, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa. [36 Vanu vavili vàmbekuva mmwelu, yumo àmbetwaliwa na yunji àmbelekwa.]‡”

37 Vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, “Kwachi Nang'olo?” Nanang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Pauvele ntuhi, njo pavambekojana vipungo.”

18

Nfano wa nkúhukumu na nannidi

1 Anepo Yesu nkutumila nfano kuvahunda vakuhundwa vake kuvalanguja kuva vàlembelewa vannyuwe Nnungu uhiku wammalele bila kukata tama. 2 Nkuvahaulila kuchidoni, “Muimanga fulani múvele na nkúhukumu yumo akáchinnyopa Nnungu wala kuvatamwa vanu. 3 Na muimanga uyoyo múvele na mmahe nannidi. Mmahe aneyo áhwena-hwena kwanga

* **17:21** Kwa Chigiliki, “Ufalume wa Nnungu ùvele nkati mwenu,” ìnahululika kuva na mana kuva, tayali ùvele mmwenu. † **17:27** Kumala lohe namene kuyamba safina ya Nuhu, soma Ntandiliko 6:7 ‡ **17:36** Malemba lanji la kala lakávele nsitali wa 36.

ayula nkúhukumu bila kukata tama wannyuwa kuchidoni, ‘Chonde nangu nìkuyuwa utende haki kati yangu na mmongo mwangu.’ 4 Kwa maduva lohe
ayula nkúhukumu nkuva wahita kunnyangata ayula mmahe, henga kuntu-
lulilo nkulitangolela mwene chimunda-munda wachidoni, ‘Pamo na kuva
nangu nikánnyopa Nnungu na wala kuntamwa munu woheyo, 5 henga kwa
kuva ayu mmahe ànanguhopeja, nguchinimwing'e chivêle chake, uchinga
anaide apano wanguhopeja!’ ”

6 Nang'olo Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, “Lola namuna chana-
hawile ayula nkúhukumu akátenda haki. 7 Dachi, Nnungu akambeveng'a
haki yavo vanu vake vavatandwêle, vankutîla chilo na muhi? Dachi, achi-
atime kuvayangata? 8 Nangu nìnnyaulilanga kuva, achiapiyanye kuveng'a
haki yavo. Henga dachi, Mwana wa Munu pambeida achiaikoje ing'ulupa
pachilambo?”

Nfano wa Nfalisayo na nkútwala kodi

9 Yesu nkuvahaulila auno nfano vanu valyôna kuva vambone na kuva-
hebula vanu vanji, 10 wachidoni, “Vanu vavili vániyomboka kuhwena ku
Ing'ande ya Nnungu unayuwa, yumo ávele Nfalisayo na yunji ávele nkútwala
kodi. 11 Ayula Nfalisayo nkuimila, nkuyuwa chimundamunda wachidoni,
‘Wako Nnungu, nakushukulu kwa kuva nangu nikávele muchi vanu vanji,
malinga vakwiva, vatênda lahakalenge na valâla ugoni, na wala nikávele
muchi ayu nkútwala kodi. 12 Nangu ngùfunga maduva mavili kwa lijuma, na
nahumya asilimiya kumi ya vitukutuku vyangu vyammalele víngupàtà.’

13 Henga ayula nkútwala kodi nkuimila kulehu, na wala nanga panalingile
kananga kulola meho lake kulihunde, henga alipanyile-panyile chihi pachi-
huva kwa kulihinginikila wachidoni, ‘Nnungu, ngùvikile chididi nangu
nguvêle na masambi!’ ” 14 Yesu nkuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga kuva,
ayula nkútwala kodi ápite kukaya kwake akuno Nnungu wamwona kuva
wambone, henga akee ayula Nfalisayo. Kwa kuva, kila munu alitumbyânga
mwene, àmbesulupuswa, na munu alisulupûha, àmbetumbyangwa.”

Yesu àvabaliki vana vajoko
(Matayo 19:13-15, Mako 10:13-16)

15 Vanu vanji nkuvapelekeja vana vajoko kwanga Yesu uchinga avabaliki
kwa kuvavikila makono. Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuvakalip-
ila avala vanu. 16 Henga Yesu nkuvachema vana vajoko vammwenele,
nkuhaula kuchidoni, “Valekange anevo vana vajoko vaide kwang'une, wala
munavadivile, kwa kuva, Ufalume wanga Nnungu nni wa vanu vavêle
muchi vavana ava. 17 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu woheyo
akáupwechela Ufalume wanga Nnungu muchi mwana n'joko, nanga pam-
beinjila mu Ufalume anewo.”

Kijana nkúpata
(Matayo 19:16-30, Mako 10:17-31)

18 Nkulu yumo wa Chiyahudi nkummuja Yesu kuchidoni, “Nkúhunda
wambone, ngutende chamani uchinga niupate umi ukee na ntululilo?”

19 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ing'anya ntwani ùnguchema wambone?
Nanga munu wambone ila Nnungu weka. 20 Wako ùnidimala amuli dya
Nnungu dihaûla kuva, ‘Unalale ugoni, unawalale, unaive, unahumye
ushahidi wa kulambila na mweshimu atatako na anyoko.’ ”

21 Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Amuli anedyo dyammalele ànidikamula
kutandikila ujoko wangu.” 22 Yesu papilikene anelo nkunnyaulila kuchi-
doni, “Wako ùisaliwije na chinu chimo chukanambitenda. Hwena ukasumise
kila chinu chuvenacho, koka dihela uvayavile amahuvani, anepo unava na
dimali kulihunde, koka uide ungupapate.” 23 Henga ayula munu papilikene
anelo, nkupoyoka namene ing'anya ávele na dimali dyohe.
24 Yesu pammwene ayula munu apoyweke nkuchidoni, “Ìnikamajanga
namene vakúpata kuinjila mu Ufalume wanga Nnungu! 25 Kwa kuva,
ìnipeyepeya namene kwa nnyama uvanchema ungamila kupita nchitonono
cha chitotelo kuliko nkúpata kuinjila mu Ufalume wa Nnungu.”
26 Vanu vammalele pavapilikene anelo nkuuja kuchidoni, “Ikàva uchocho,
nnani bahi ambehulûla kupohwa?”
27 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Lakáhululika kutendeka kwa dimongo
dya chimunu, Nnungu ànahulula kulatenda lammalele.”
28 Anepo Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Lola, hwetu tùlekile vituku-
tuku vyetu vyammalele nkukupapata!”
29 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu
woheyo ailekîle ing'ande yake au mmahe wake au anung'unuvake au
vammalêke au vavana ing'anya ya Ufalume wa Nnungu, 30 àmbepata vyohe
namene mmaisha alano la vino, na mahiku laîda àmbepata umi ukee na
ntululilo.”

Yesu àtangola mwanda watatu kuyamba kuhwa na kufufuka kwake (Matayo 19:17-20, Mako 10:32-34)

31 Yesu nkuvatwala vakuhundwa vake kumi na mbili nkuhwena navo
pannyenje, nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikananga! Tuvenkuyomboka kuh-
wena ku Yelusalemu, aneko kila chinu chilembwîje na manabii kumwamba
Mwana wa Munu chimbenatimiswa. 32 Ambekamujwa kwa vanu vakávele
Vayahudi koka vantendele mang'wanyu na kuntangolela lahakalenge na
kunsunila mata, 33 na kunsulubula koka vammwalale, henga liduva lya tatu
lya kuhwa kwake ambefufuka.”
34 Henga vakuhundwa vake nanga pavanamaite chinu chohecho, kwa
kuva, vánipihwa mana lake na nanga pavanamayite Yesu amba chamani.

Yesu ànnamya munu aputêle meho (Matayo 20:29-34, Mako 10:46-52)

35 Yesu pánavele pepi na imanga ya ku Yeliko, munu yumo anaputêle meho
áikele nnyenje indila wayuwa nsada. 36 Papilikene likuwa lya vanu ulipita
nkuuja kuchidoni, “Kùvele chamani?” 37 Nkunnyang'ula, kuchidoni, “Yesu
wa ku Nasaleti àvenkupita.”
38 Nang'e nkunonoha lidi wachidoni, “Yesu, n'dukuluwe Nfalume Daudi,
ngùvikile chididi!”
39 Vanu vannongoledîle Yesu nkunkalipila uvannyaulila anyalale, henga
nang'e nkunanoha namene lidi wachidoni, “N'dukuluwe Nfalume Daudi,
ngùvikile chididi!”
40 Yesu nkuimila, nkuvalaija vanu vaidenawe. Ayula munu pahwikile
pepi, Yesu nkummuja kuchidoni, 41 “Ùlembela nikutendele chamani?”
Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo, ngùlembela ngupate kulola.”
42 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Bahi uloole! Ing'ulupa yako ìnikulamya.”
43 Upala ayula munu anaputele meho nkupata kulola, nkuva wannondola

Yesu akuno wantumbyanga Nnungu. Na vanu vammalele pavalawene anelo, navanang'o nkunnombolela Nnungu.

19

Yesu na Sakayo

1 Yesu painjidile muimanga ya Yeliko, nkuva walumulanya imanga aneyo. 2 Muimanga aneyo múvele na munu yumo lina lyake Sakayo, nkulungwa wa vakútwala kodi, na ávele nkúpata. 3 Munu aneyo ánitumbama namene uchinga amwone Yesu kuva nni munu wa namuna ntwani, henga nanga panahulwile kumwona ing'anya ya likuwa likulungwa lya vanu na ániinjipala namene. 4 Sakayo nkutukutila muyo, nkunakwela munnandi nkulungwa uchinga amwone Yesu, kwa kuva, njo indila yambepita Yesu. 5 Yesu pahwikile apala nkulola muha, nkunnyaulila kuchidoni, “Sakayo, sulupuka upehi, kwa kuva, nelo ngùlembelewa nguyewelele nng'ande mwako.” 6 Sakayo nkupiyanya kusulupuka, nkunkalibisa Yesu kukaya kwake kwa kuhangalala.

7 Vanu pavalawene anelo, nkutandilika kutangodikanga uvachidoni, “Àpite unakamolela kwa nkútenda masambi.” 8 Henga Sakayo nkwimila nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, pilikanila! Nusu ya dimali dyangu nìmbeveng'a amahuvani, na ikàva ngùtwete chinu changa munu kwa ulamba, nìmbemmuihija myanda ncheche.”

9 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nelo upohi ùnivakamolela vanu va ing'ande aino, kwa kuva, ayuno nanang'e nni n'dukuluwe Iblahimu. 10 Kwa kuva, Mwana wa Munu àidile unavataha na kuvapoha vanu vayahîke.”

Nfano wa dihela kumi
(Matayo 25:14-30)

11 Vanu pavachipilikanila malove anelo, Yesu nkuvahaulila nfano unji kwa kuva ávele pepi na imanga ya ku Yelusalemu, na anevo vanu vátenda kuva Ufalume wa Nnungu ùvele pepi na kukamola. 12 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pávele na munu yumo wa nnitawa lya chifalume ánapite chilambo cha kulehu uchinga akatandolwe na nfalume nkulu kuva nfalume wa chilambo chake, koka auye. 13 Bahi kabla akànambiuka, nkuvachema vatumishi vake kumi, nkuvayavanyija dihela kumi dya samani ing'ulungwa namene, nkuvahaulila kuchidoni, ‘Dihela adino tendelanga uchuusi mpaka panimbeuya.’ 14 Henga laiya avake vánammenga. Bahi anevo vanu nkuvatuma vanu vakahaule kuchidoni, ‘Ayu munu tukántamwa àave nfalume wetu.’

15 Pamo na anelo, ayula munu ániuya akuno atandolwejìjè kuva nfalume. Pakamwele kukaya, nkuvatuma vanu vakavacheme avala vatumishi vake vanavayavidile dihela uchinga amale kila munu àpete faida ntwani.

16 Nkuhaloka ntumishi ntandi nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela imo yunaning'ile dìyenjejeke dihela dinji mpaka kuhwikila dihela kumi.’

17 Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, ‘Ùtendile sana, wako nni ntumishi wambone. Bahi kwa kuva ùnikulupika kwa vitukutuku vijoko, nìmbekuvika kuva nkútawala wa dimanga kumi!’

18 Nkuhaloka ntumishi wavili nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela imo yunaning'ile dìyenjejeke dihela dinji mpaka kuhwikila dihela nnyano.’

19 Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, ‘Na wako nìmbekuvika kuva nkútawala wa dimanga nnyano.’

20 Nkuhaloka ntumishi yunji nkuchidoni, ‘Nang'olo, hela yako yunan-
ing'ile aino. Nangu ńniihutika saana nchitambala na kuikondya, 21 kwa
kuva, ńnikuyopa ing'anya wako nni umunu ukalîpa, utwâla lakávele lako na
ufûna chukapandile.’ 22 Nang'olo wake nkunnyaulila kuchidoni, ‘Wako
ntumishi nkútenda lahakalenge, nìmbekuhukumu ing'anya ya malove lako
umwene! Kumbe wanimala kuva nangu nni munu ngukalîpa, ngutwâla
vikávele vyangu na kufuna vinikapandile. 23 Ing'anya ntwani ukanaivikile
hela yangu benki uchinga panimbeuya nguipate hela yangu na inji iyen-
jejêke?’
24 Anepo ayula nang'olo nkuvahaulila vanu vanaimilenge apala kuchi-
doni, ‘Mpakanyolange aneyo hela, mukamwing'e ayula avêle na dihela
kumi.’ 25 Vanang'o nkuchidoni, ‘Nang'olo, aneyo tayali àvele na dihela kumi!’
26 Aneyo nang'olo nkuvayang'ula kuchidoni, ‘Nangu nìnnyaulilanga kuva,
kila munu avêle na chinu àmbeyenjejwa. Henga munu akávele na chinu ata
achila kadiki chavenacho àmbepokonyolwa. 27 Na vino avala amongo vangu
vakáchitamwa nangu ngùùve nfalume wavo, idanavo apano, muvawalale
pameho pangu.’ ”

Yesu àinjila pa Yelusalemu kwa kuhangalala (Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Yohana 12:12-19)

28 Yesu pamalidile kutangola anelo, nkutandilika kuyomboka kuhwena
ku Yelusalemu. 29 Panavele pepi na kuhwika chijiji cha ku Betifage
na ku Besaniya, palichinga lichêmwa Lichinga lya Miseituni, nkuvatuma
vakuhundwa vake vavili, 30 nkuvahaulila kuchidoni, “Hwena mpaka chijiji
chivêle muyo mwenu. Pamumbekamola, muchimumwone mwana wa
punda akánambiikalwa na munu woheyo vampambilidìlè. Nnyungulange
muide nawe apano. 31 Munu woheyo ambemmûja kuva ing'anya ntwani
mùnannyungula, nnyaulile kuva, ‘Nang'olo ànannembela.’ ”
32 Avala vakuhundwa vatumwîje nkuhweneng'ana, nkunakoja muchi
chavahaulidile Yesu. 33 Pavanavele nkunnyungula ayula punda, vene nku-
vauja nkuchidoni, “Ing'anya ntwani mùnannyungula?”
34 Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo ànannembela.”
35 Vakuhundwa nkuntwala, nkumpelekeja kwanga Yesu, nkulaja dinguwo
dyavo muha mwa aneyo punda nkunnyikaja Yesu. 36 Yesu panavele nkuh-
wena mwanda, vanu nkulaja dinguwo dyavo nndila.
37 Yesu panavele pepi na ku Yelusalemu, pantelemuko wa Lichinga
lya Miseituni, likuwa lyammalele lya vakuhundwa vake nkutandilika
kuhangalalila na kunnombolela Nnungu kwa kunonoha lidi, ing'anya ya
masaibu lavalawene, 38 uvachidoni, “Ubalikiwe wako Nfalume, uîda kwa
lina lya Nang'olo. Amani ìive kulihunde na atumbyangwe Nnungu avêle
muha kulihunde!”
39 Mafalisayo vanji vanavele nnikuwa alila lya vanu nkunnyaulila Yesu
kuchidoni, “Nkúhunda, vadume vakuhundwa vako!” 40 Yesu nkuvayang'ula
kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga mwenu kuva, ‘Ava vanu vakànyalala,
mayanga alano lachilanonohe malidi.’ ”

Yesu àvahinginikila vanu va imanga ya Yelusalemu

41 Yesu panavele pepi namene na ku Yelusalemu, na kuyona imanga muyo
aneyo mwake nkutandilika kuvahinginikila vanu va pa Yelusalemu akuno
wakuta, 42 wachidoni, “Nangu nikanitamwa namene mwenu mmammalele
liduva lya nelo mulamale mambo lambeîda na amani! Henga mambo anelo

lànipihwa pameho penu. 43 Kwa kuva, maduva làvenkwida amongo mwenu
pavamben'dinguhija lingongo, na kun'dingukanga na kum'bananga kila
m'bali. 44 Vambenkadambanga mwenu chalumo na vana venu nningongo
lyenu, na wala nanga pavambeisalija kananga ing'ande imo ikambe-
bamolwa, ing'anya nanga pamunamaite uhiku wanaidile Nnungu unampo-
hanga.”

Yesu àvavinganga vakúsumisa, nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu (Matayo 21:12-17, Mako 11:15-19, Yohana 2:13-22)

45 Yesu nkuhwena ku Ing'ande yanga Nnungu, nkutandilika kuvavin-
ganga vanu vachisumisa vitukutuku, 46 wavahaulila kuchidoni, “Ìnilembwa
Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ing'ande yangu ìmbekuva ing'ande ya kun-
nyuwila Nnungu.’ Henga mwenu mùniipindikulanya nkuijuha kuva muchi
lipanga lya kulipiha vakúpalaula.”

47 Kila liduva Yesu nkuva wahunda mu Ing'ande yanga Nnungu.
Henga makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa pamo na
vakulu va vanu nkuva uvataha indila ya kummwalala Yesu, 48 henga
nanga pavanapete wasa wa kutenda uchocho, ing'anya vanu vammalele
vávenkumpilikaniha.

20

Mamulaka langa Yesu làhaloka kwachi? (Matayo 21:23-27, Mako 11:27-33)

1 Liduva limo Yesu panavele nkuvahunda vanu ku Ing'ande yanga
Nnungu na kuvahubilila Malove Lambone, makuhani vakulu na vakúhunda
Sheliya ya Musa pamo na vasele va Vayahudi vánimmwenela, 2 nkummuja
kuchidoni, “Tuhaulile! Wako ùlatenda alano kwa mamulaka ntwani? Na
nnani akupêle mamulaka la kulatenda?”

3 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanani nìmbemmujanga mwenu chinu
chimo. Nguhaulile, 4 dachi, mamulaka langa Yohana Nkúbatisa la kubatisa
láhaleke kulihunde au kwa vanu?”

5 Vanang'o nkutandilika kuujana vene kwa vene uvachidoni,
“Tukàyang'ula kuva làhaleke kulihunde, nang'e àmbetuuja kuva, ‘Hambi
mwadachi mukánankulupidile?’ 6 Na tukàyang'ula kuva láhaleke kwa vanu,
vanu vammalele vàmbetuwalala kwa mayanga, ing'anya vanu vammalele
vànakulupila kuva Yohana Nkúbatisa ávele nabii wa Nnungu.”

7 Bahi nkunnyang'ula kuchidoni, “Tukámaite kulahaleke.”

8 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nanani nikambennyaulila kuva
ngùlatenda alano kwa mamulaka ntwani.”

Nfano wa vakúlima vabaya (Matayo 21:33-46, Mako 12:1-12)

9 Yesu nkuhweneha kuvahaulila vanu nfano unji wachidoni, “Munu yumo
álimite welu wake wa misabibu, nkuuyadikisa kwa vakúlima, mwene nkuh-
wena mwanda wa kulehu, aneko nkuikala vyaka vyohe. 10 Paukamwele
nchela wa sabibu nkuntuma ntumishi wake ahwene kwa avala vakúlima
uchinga akatwale sehemu ya vihepo vya mmwelu wake. Henga avala
vakúlima nkumpanya ayula ntumishi, nkumminganga chihi makono weka.
11 Mwene welu nkuntuma ntumishi yunji wavili, aneyo nanang'e nkumpa-
nya na kuntendela lahakalenge na kumminganga chihi makono weka.

12 Nkuntuma kavila ntumishi yunji watatu, aneyo nanang'e, nkummika
vilonda na kumminganga.
13 Bahi ayula mwene welu nkuchidoni, ‘Hambi ngutende dachi?
Nìmbentuma mwanangu unintamwa namene, panjika vachivamweshimu.’
14 Avala vakúlima pavammwene ayula mwana, nkuhaulanila kuchidoni,
‘Ayu njo mwene mapala la auno welu. Bahi leka tummwalale koka welu
auno ùùve mapala letu.’ 15 Bahi avala vakúlima nkunnyahila kunyenje welu
wa misabibu, nkummwalala.”
Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ayula mwene welu pambeida
àmbevatenda dachi avala vakúlima? 16 Àmbeida koka avawalale anevo
vakúlima, na anewo welu avayadikise vanu vanji.” Bahi vanu pavapilikene
anelo malove nkuchidoni, “Chonde inààve uchocho!”
17 Henga Yesu nkuvapalambahija meho, nkuchidoni, “Dachi, Malemba
alano Lanaswe làvele na mana ntwani?
‘Liyanga lihitwîje na vakúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda
lammalele!’
18 Kila munu ambeyangukîla nniyanga anelyo àmbelumukana, na munu
woheyo ulimbemmatokela, àmbetingindika mwalehu.”

Yesu àujwa kuyamba kulipa kodi (Matayo 22:15-22, Mako 12:13-17)

19 Vakúhunda Sheliya yanga Musa na makuhani vakulu nkuva uvataha
namuna ya kunkamula Yesu upala, kwa kuva, vánimala kuva aula nfano
ùvamba vanang'o, henga nkuva uvavayopa vanu. 20 Bahi vanang'o nkuva
uvannoleha saana na kuvatuma vanu vanalitendile kuva vambone uchinga
vankamule Yesu kwa malove lake koka vankamuje muutawala na mamu-
laka la nkulu wa Chiloma. 21 Avala vanu nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Nkúhunda, tùnimala kuva wako ùnatangola na kuhunda vitukutuku vya uhiu,
na wala nanga paulola kumeho kwanga munu, henga wako ùhunda chihi
kwa uhiu kuyamba indila yanga Nnungu. 22 Hambi tuhaulile, dachi Sheliya
ya Musa ìnatuluhusu au ikátuluhusu hwetu kulipa kodi kwa Nfalume wa
Loma?”*
23 Henga Yesu ánilamala lavachikudungila, nkuvahaulila kuchidoni,
24 “Ngulangujange hela.” Anepo Yesu nkuvauja kuchidoni, “Dachi, ing'ope
aino na lina alino lilembwîje apano lyanga nnani?”
Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Vyanga Nfalume wa Loma.”
25 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Bahi la Nfalume wa Loma mwing'e
Nfalume wa Loma na la Nnungu mwing'e Nnungu.” 26 Bahi anevo vanu
nanga pavanahulwile kunkamula kananga kwa lilove lyake limo pameho
pavanu, henga nkukangana chihi chavayang'wile, nkunyalalanga.

Yesu àujwa kuyamba kufufuka (Matayo 22:23-33, Mako 12:18-27)

27 Masadukayo vanji vahaûla kuva vahwîle vakáfufuka, nkummwenela
Yesu nkummuja kuchidoni, 28 “Nkúhunda, Musa átulembidile hwetu uvila,
‘Nnume akàhila nkunneka mmahe wake bila kummelekela vana, nnung'une
àlembelewa annombe aneyo mmahe, uchinga ammelekele nkuluwe vana.’
29 Bahi pávele na vana saba va chilume va litumbo limo. Mwana ntandi

* **20:22** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

ánnombile mmahe, henga nkuhila chihi bila kummelekela mwana. 30 Na
mwana wavili nkwenda makande, nanang'e nkuhila bila kummelekela
mwana, 31 na watatu nanang'e nkwenda makande nanang'e nkuhila,
vammalele saba nkuhilanga bila kummelekela ayula mmahe mwana.
32 Kuntululilo ayula mmahe nanang'e nkuhila. 33 Dachi, liduva livambe-
fufuliwa vanu vahwîle ayula nkongwe àmbekuva wanga nnani? Kwa kuva,
valume vammalele saba vániikalana nawe."
34 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Vanu va mahiku alano vànalomba na
kulombwa, 35 henga vanu avala vambevalangîwa kuva vànafala kufufulwa
na kuva na umi mmahiku laîda, anevo vakambelomba wala kulombwa.
36 Kwa kuva, vanu anevo vakambekuhwa kavila, ing'anya vàmbekuva muchi
malaika. Vanu anevo vàmbekuva vana vanga Nnungu, ing'anya vànifufulwa
kuhaloka kwa vanu vahwîle. 37 Ata Musa ánimaiha kuva vanu vahwîle
vàmbefufuka. Na mmalemba lake latânga kuyamba chihole chichiyâka moto,
Musa àntambulanga Nang'olo kuva nni, 'Nnungu wa Iblahimu, Nnungu wa
Isaka, na Nnungu wa Yakobo.'† 38 Nang'e akávele Nnungu wa vanu vahwîle,
henga nang'e ni Nnungu wa vanu vumi, kwa kuva, kwanga nang'e vanu
vammalele vààva vumi."
39 Vakúhunda fulani va Sheliya yanga Musa nkuchidoni, "Anepo nkúhunda
ùniyang'ula sana." 40 Anepo nkuva nanga munu analingile kummuja kavila.

Kilisto ni nnani?
(Matayo 22:41-46, Mako 12:35-37)

41 Yesu nkuvauja vakuhundwa vake kuchidoni, "Ing'anya ntwani vanu
vàhaula kuva Kilisto nni n'dukuluwe Nfalume Daudi? 42 Nfalume Daudi
mwene ànitangola nchitabu cha Sabuli kuva,
'Nang'olo Nnungu áninnyaulila Nang'olo wangu kuva,
"Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
43 mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika
makumbatu lako." '
44 Hambi ikàva Nfalume Daudi ànchema Kilisto 'Nang'olo,' ìmbehululika dachi
Kilisto àáve n'dukuluwe?"

Yesu àvaduma vanu kuyamba vakúhunda Sheliya yanga Musa
(Matayo 23:1-36, Mako 12:38-40)

45 Vanu vammalele pavachimpilikanila Yesu, Yesu nkuvahaulila
vakuhundwa vake kuchidoni, 46 "Lyongolelange na vakúhunda Sheliya
yanga Musa, vanang'o vànatamwa namene kwonga akuno vawètè dinguwo
dindehu na kusalimiwa kwa eshima kusakoni na kuikalanga nafasi dya
kwesimika n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na mmiteng'u vya muyo
n'ding'ole. 47 Vàvapakanyola dimali dyavo anannidi na kulitenda kuva
vambone kwa kuyuwa namene! Bahi ing'anya ya anelyo, liduva lya
hukumu vàmbepata asabu ing'ulu namene kupunda vanu vanji!"

21

Sadaka yanga mmahe nannidi
(Mako 12:41-44)

1 Yesu panavele mu Ing'ande ya Nnungu nkuvona vakúpata uvataya
sadaka dyavo nnisanduku lya sadaka. 2 Uchocho nkumwona nannidi yumo
mmahuvani wataya disendi dimbili. 3 Yesu nkutangola kuchidoni, "Nangu

† **20:37** Kuuka 3:6

nìnnyaulilanga uhiu kuva, ayuno nannidi mmahuvani àhumije sadaka ing'ulu
namene kupunda vanu vammalele. 4 Kwa kuva, vanu vanji vammalele
vàhumije chihi avila viyenjejêke n'dimali dyavo, henga ayu mmahe pamo na
umahuvani wake, àhumije vyammalele vyavenavyo."

Yesu àhaula namuna chiimbekwondongwa Ing'ande yanga Nnungu (Matayo 24:1-21,29-35, Mako 13:1-19,24-31)

5 Vakuhundwa vanji nkuva uvalonjelela habali dya Ing'ande yanga
Nnungu, namuna chiidengwije kwa mayanga lakatapêle na kuipamba
kwa dinujo dihumîjwe kwa Nnungu. Henga Yesu nkuvahaulila kuchi-
doni, 6 "Maduva lachilahwike, palambematohijwa pahi mayanga anelo
lammalele lamulona, kwa kuva nanga liyanga limbeisalîla muha liyanga
linji."

7 Anepo vakuhundwa nkummuja Yesu kuchidoni, "Nkúhunda, vitukutuku
anevyo vìmbehumila chakani? Na chimaiho ntwani chimbelangûja kuva
vitukutuku anevyo vìvele pepi kuhumila?"

8 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Lyongolelange uchinga munahochejwe.
Kwa kuva, vanu vohe vàmbeida uvalitenda kuva vanang'o njo nangu, uvachi-
doni, 'Nangu njo Kilisto,' na kuhaula kuva, 'Mahiku làvele pepi.' Mwenu
wala munavapapate vanu anevo. 9 Pamumbepilikana habali dya ing'ondo
na kulumbana, munayope, kwa kuva, anelo lasima laide hoti, henga ntul-
ulilo ukambepiyanya kwida."

10 Yesu nkuhweneha kutangola wachidoni, "Chilambo chimo
chìmbepanyana na chilambo chinji, na ufalume umo ùmbepanyana na
ufalume unji. 11 Sehemu dyohe dya chilambo dìmbekuva na nndengendo
nkulu, na indala ing'ulu na magonjo la kuwalala vanu vohe, na aneko
kumahunde kùmbekwonekana vitukutuku vya kuyoha na vimaiho vikulu.
12 Henga anelo lammalele kabla lakànambihumila, mùmbekamulwa na
kubanihwa. Mùmbekamujwa mmakono mwa vakulu va ding'ande dya
kunnyuwila Nnungu na kuntayanga mmalungu. Uchocho, mùmbepelekejwa
unasitakiwa kwa vafalume na kwa vakulu ing'anya yang'une, 13 na
uhiku anewo ùmbekuva wasa kwenu mwenu kuva mmashahidi vangu
muyo mwavo. 14 Henga mwenu kudungilanga mmitima yenu kuva,
mukambekambikambila namuna chimumbehwena unavayang'ula,
15 kwa kuva, nangu nguchinimwing'ange malove la kutangola na lúnda
luvakambehulula amongo venu kutahukana nalwo wala kuluhita.
16 Mùmbetengelekwa na atata venu na ayuvenu na akuluvenu na alangavenu
na ayanjavenu, na vanu vanji mmwenu vàmbewalalwa. 17 Vanu vammalele
vàmbemmenganga ing'anya yang'une. 18 Henga nanga ulindo kananga
umo wa myuti yenu umbeyahîka. 19 Kwa kuva, kwa kupililila kwenu
muchimuupohe umi wenu.

20 Henga pamumbeyona imanga ya Yelusalemu uidingukwa na makuwa
la matiyala, bahi mumale kuva kwondongeka kwake kùvele pepi. 21 Anepo
vavêle nchilambo cha ku Yudeya vatukutile kumachinga na avala vam-
bekûva muimanga ya Yelusalemu vauke, na avala vambekûva kumawelu
vanauye muimanga aneyo. 22 Kwa kuva, mahiku anelo nni mahiku la
Nnungu kuvahukumu asabu vanu vake Isilaeli uchinga vitukutuku vyam-
malele vilembwîje Mmalemba Lanaswe vitimiswe. 23 Ole wavo amahe
vavêle na vitumbo na vayong'êja mmahiku anelo! Kwa kuva, kùmbekuva
na ibaniki ing'ulu pachilambo na asabu ing'ulu kwa vanu va chilambo

achino cha Vayahudi. 24 Vanu anevo vàmbewalalwa kwa upanga, na
vanji vàmbetwaliwa litwala na kumwadilihanywa mmilambo vyammalele,
na imanga ya Yelusalemu ìmbetawaliwa kwa dimongo na vanu vakávele
Vayahudi, mpaka palambemalilika mahiku lávapèlè Nnungu kuitawala
imanga aneyo.
25 Kùmbekuva na vimaiho nniduva na mmwedi na n'dinondwa. Na vanu va
pachilambo vàmbekuva na lipamba ing'anya ya iungulumi na nkuchukuchu
wa m'bahali. 26 Vanu vàmbedilikanga ing'anya ya kuyopa namene, pavam-
bekuva uvalolela kulona àlalá lambehumîla pachilambo, kwa kuva, vi-
tukutuku vyammalele vya kumahunde vivêle na dimongo, vìmbetikinyika.
27 Anepo njo pavambemwona Mwana wa Munu avèlè mmahunde waida,
akuno avèlè na dimongo na ukulu nkulu. 28 Pavimbetandilika kutendeka
vitukutuku anevyo, changamukanga na munyanyulange myuti yenu, kwa
kuva, upohi wenu ùvele pepi.”
29 Anepo Yesu nkuvahaulila nfano auno wachidoni, “Lola nnandi wa
ntini na milandi inji yammalele. 30 Pamulona mahamba lake ulahipuka,
mùnamala kuva chihuku chìvele pepi. 31 Na mwenu uchocho, pamumbe-
lona ulahumila anelo laninnyaulidile, bahi mumale kuva Ufalume wanga
Nnungu ùvele pepi.
32 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, vanu va chívelèkwà achino vakam-
bepita mpaka palambetimila anelo lammalele. 33 Kumahunde na chilambo
vìmbepita, henga malove langu lakambepita mwiko.”
34 “Bahi lyongolelange uyopa mitima yenu ìnatemwa na maisha la uwamba
na kukalewa na kukambikambila maisha la apano pachilambo, na anelyo
liduva nkunnyidilanga kwa gafula muchi lutambo chiluhatuka. 35 Kwa
kuva, liduva anelyo lìmbevaidila kwa gafula vanu vammalele vaikâla pachil-
ambo. 36 Bahi mùùve meho maduva lammalele akuno umuyuwa, uchinga
mupate dimongo dya kulinyemya na vitukutuku vyammalele vimbehumîla,
na kuimila muyo mwanga Mwana wa Munu.”
37 Kila liduva Yesu ávahunda vanu ku Ing'ande yanga Nnungu, henga chilo
áhwena kulichinga lya Miseituni unalala. 38 Vanu vammalele váyumuka
ulyamba na mambumbu uhwena ku Ing'ande ya Nnungu unampilikanila
Yesu.

22

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, 14-16, Mako 14:1-2, 10-11, Yohana 11:45-53)

1 Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, ichêmwa Pasaka yavele pepi. 2 Bahi
makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuva uvataha indila
ya kummwalala Yesu, henga nkuva uvavayopa vanu.
3 Nanchindenga nkumwingila Yuda uvanchema Isikaliote, yumo wa
vakuhundwa vake kumi na mbili. 4 Anepo Yuda nkuuka, nkuhwena unatan-
gola na makuhani vakulu na vakulu va vakúlolihija Ing'ande ya Nnungu, na-
muna chambentengeleka Yesu. 5 Vanang'o nkuhangalala namene, nkuyam-
bukilana kuva vàmbemwing'a dihela. 6 Yuda nkukubali, nkutandilika kutaha
wasa wa kuntengeleka Yesu pachinu pakávele vanu.

Yesu na vakuhundwa vake vàtayalisha chakulya cha Pasaka
(Matayo 26:17-25, Mako 14:12-21, Yohana 13:21-30)

7 Bahi liduva lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila nkukamola, liduva
lyasinjwa ungandolo wamwana wa Pasaka. 8 Yesu nkuntuma Petulo na
Yohana, nkuvahaulila kuchidoni, “Hweneng'ana mukatwandalile chakulya
cha Sikukuu ya Pasaka tupate kulya.”
9 Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Dachi, ùlembela tukakwandalile
kwachi?”
10 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pilikanila! Pamumbekuva umuinjila
muimanga, muchimukojane na munu yumo anyakwîle chilongo cha medi.
Mpapatange munu aneyo mpaka paing'ande yambeinjila. 11 Nnyaulile
mwene ing'ande kuva, ‘Nkúhunda ànauja kuva, chìvele kwachi chumba chin-
imbelila chakulya cha Sikukuu ya Pasaka chalumo na vakuhundwa vangu?’
12 Nanang'e achiannangujange chumba chikulu cha muha na anecho chìvele
na kila chinu, na mwenu andalila anemwo chakulya.”
13 Bahi avala vakuhundwa nkuhwena, nkunakoja kila chinu chivèlè
muchi chavahaulidile Yesu, na vanang'o nkwandaa chakulya cha Sikukuu
ya Pasaka anemwo.

Chakulya cha Nang'olo
(Matayo 26:26-30, Mako 14:22-26, 1 Vakolinso 11:23-25)

14 Uhiku pauhwikile, Yesu nkuikala pachakulya chalumo na avala mi-
tume vake. 15 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Kutandikila tangu nangu
nnalembela namene kulya chakulya cha Pasaka aino pamo na mwenu
kabla nikànambibanihwa. 16 Nangu nìnnyaulilanga kuva, nikambekulya kavila
chakulya cha Pasaka mpaka mana ya Pasaka paimbetimiswa mu Ufalume
wa Nnungu.”
17 Yesu nkutwala chikombe, nkunshukulu Nnungu, nkuchidoni,
“Twalanga chikombe achino mulemejane mmammalele. 18 Nangu
nìnnyaulilanga kuva, kutandikila hambi, nikambekumbila kavila divayi
mpaka Ufalume wanga Nnungu paumbeida.”
19 Uchocho, nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nku-
veng'a wachidoni, “Auno njo mmili wangu uhûmywa kuva sadaka kwa-
jili yenu mwenu. Bahi tendanga uvila kwa kunguhimukila nangu.”
20 Pavamalidile kulya, Yesu nkutwala chikombe chivêle divayi nkuhaula
kuchidoni, “Chikombe achino nni lilailano lyahambi lya Nnungu, limaîhwa
kwa myadi yangu imwadilîka kwajili yenu.
21 Henga nkono wa ayula ambengutengelêka ùvele upano pamesa pamo
wangu. 22 Kwa kuva, Mwana wa Munu àhwena unahwa malinga chapangile
mwene Nnungu, henga ole wake munu ayula antengelêka!”
23 Vakuhundwa vake nkutandilika kuujana vene kwa vene kuva alida
nnikuwa lyavo ambentengelêka.

Vakuhundwa vànatahukana kuva alida nkulu

24 Uchocho vakuhundwa nkutandilika kutahukana vene kwa vene kuva
alida nkulu nnikuwa lyavo. 25 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vafalume
va vanu vakávele Vayahudi vàvatawala vanu kwa dimongo, na vanu vavêle
na mamulaka navanang'o vàlichema kuva, ‘Vanu vavayangâta vanu vao.’
26 Henga kwenu mwenu inave uchocho. Ila nkulungwa mmwenu àlembelewa
ààve muchi n'joko kupunda mmammalele, na nkútawala àlembelewa ààve
muchi ntumishi. 27 Dachi, alida nkulu? Ayula aikêle pamesa walya chakulya
au ayula annyudumîla ayula âlya? Nkulu nni ayula aikêle pamesa. Henga
nangu ngùvele nnikuwa lyenu malinga ntumishi.

28 Na mwenu njo muhwenehîje kuva chalumo na nangu muuhiku ungulingwa. 29 Bahi malinga Atata chaning'ile nangu mamulaka la kutawala,
nanani uchocho nìmwing'anga mwenu, 30 uchinga mupate kulya na kukimbila chalumo na nangu mu Ufalume wangu. Uchocho, mùmbeikala
mmiteng'u vya chifalume umuvahukumu vanu va matawa kumi na mbili
la Isilaeli."

Yesu àlauja namuna chambekanwa na Petulo (Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Yohana 13:36-38)

31 Yesu nkuchidoni, "Simoni, Simoni, ngupilikanile! Nanchindenga
àyuwite wasa wa kunninganga mwenu uchinga annyapulanyange mwenu
na Nnungu malinga munu chapepeta ngano na mahahi. 32 Henga nangu
ǹnikuyuwila wako Simoni uchinga unaleke kunkulupila Nnungu. Na wako
paumbenguuyila kavila nangu, uvahwingihe anung'unuvako."
33 Petulo nkuchidoni, "Nang'olo, nangu ngùvele chihi tayali kuhwena na
wako kulilungu au ata kuhwa pamo na wako."
34 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Petulo nangu nìkuhaulila kuva, chilo
uchino cha nelo,* kabla ung'uku akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanìlè myanda mitatu kuva ukáng'ameka."

Mpatila wa dihela

35 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Pangunantumenge bila kunyakula dihela
wala mpatila wala vilatu, dachi músikikidile chinu ntwani?"
Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, "Tukanasikikidile chinu chohecho."
36 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Henga hambi, munu avêle na dihela
aditwale na munu avêle na mpatila nanang'e aunyakule, na munu akávele
na upanga asumise lijoho lyake akasume. 37 Kwa kuva, nangu nìnnyaulilanga
kuva, Malemba Lanaswe lalembwîje kungwamba nangu lasima latimiswe,
na làvele pepi kutimiswa. Malemba anelo làhaula kuva, 'Ávalangiwije kuva
nnitunji limo chalumo na vakútenda lahakalenge.' "
38 Vakuhundwa nkuchidoni, "Nang'olo, lola apano tùvele na mapanga
mavili."
Nang'e nkuchidoni, "Bahi!"

Yesu ànayuwa aneko ku Lichinga lya Miseituni (Matayo 26:36-46, Mako 14:32-42)

39 Anepo Yesu nkuuka, nkuhwena ku Lichinga lya Miseituni muchi
chiunavele nnyambo wake, na vakuhundwa vake nkupapatana nawe.
40 Pahwikile aneko nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, "Yuwanga,
uchinga pamumbelingwa munatende masambi."
41 Anepo Yesu nkuvaleka, nkuhwena ulehu wa kuyela liyanga, nkutindivala malundi, nkuyuwa wachidoni, 42 "Atata, ukàlambela ngunyemye
na ibaniki iîda! Henga unatende muchi chingulembela nangu, ila tènda
muchi chulembela wako umwene." 43 Bahi nkuhaloka malaika wa
kulihunde, nkuntaya dimongo. 44 Panavele muuchungu, nkutumbama
namene kuyuwa, nkuwiduka namene na mandondo la medi lánavele
muchi myadi nkuva ulasululila pahi.† 45 Pamalidile kuyuwa, nkuimila,
nkuhwena pavavele vakuhundwa vake, nkuvakoja valelèngè luwono kwa
kuva, vávele na nnihindambi likulu. 46 Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mbona

* **22:34** Kwa Vayahudi, liduva lyahambi lìtandilika paliswa liduva. † **22:44** Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 43 na 44.

mùlalenge luwono? Imukanga muyuwe, uchinga pamumbelingwa munatende masambi."

Kukamulwa kwanga Yesu
(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Yohana 18:3-11)

47 Yesu panavele nkutangola, nkuida likuwa lya vanu ulilojwa na Yuda,
yumo wa vakuhundwa vake kumi na mbili. Yuda nkunnyengelekela Yesu
uchinga àm'busu. 48 Henga Yesu nkummuja kuchidoni, "Yuda, dachi, wako
ùntengeleka Mwana wa Munu kwa kum'busu?"
49 Vakuhundwa vake pavalawene anelo nkuchidoni, "Nang'olo, dachi
tuvachekete mapanga?" 50 Yumo wa vakuhundwa, nkutwala upanga
nkuncheketa likutu lya kunkono ntumwa wanga Kuhani Nkulu.
51 Henga Yesu nkuchidoni, "Bahi leka." Nkuligusa likutu lyanga ayula
ntumishi, nkunnamya.
52 Anepo Yesu nkuvauja makuhani vakulu na vakulu va valinsi va
Ing'ande ya Nnungu na vasele va Vayahudi vanaidile unankamula kuchidoni, "Mwadachi mùidile unangukamula akuno munyakulèngè mapanga na
dindonga muchi nangu nkúpalaula? 53 Maduva lammalele nangu ngúvele
pamo na mwenu nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu unguhùndà, henga
nanga pamunangukamwile. Henga auno nni uhiku wenu, uhiku wa
nkútawala wa lupi."

*Petulo àn*kana *Yesu*
(Matayo 26:57-58, Mako 14:53-54,66-72, Yohana 18:12-18,25-27)

54 Bahi anevo vanu nkunkamula Yesu nkumpelekeja kuing'ande yanga
Kuhani Nkulu. Henga Petulo nkuva wannondola Yesu kwa kulehu. 55 Valinsi
nkukumbanya moto ching'ati luwani lwa lukumbi lwa kuhani nkulu, nkuva
uvayota moto, Petulo nanang'e nkuhwena unaikala upala. 56 Bahi ntumishi
yumo mmahe nkumwona Petulo aikèlè pepi na aula moto, nkumpalambahija meho, nkuhaula kuchidoni, "Ayu munu nanang'e ávele pamo na
Yesu."
57 Henga Petulo nkukana wachidoni, "Wako mmahe, nangu nikámmaite
munu aneyo!"
58 Lukoto kadiki, munu yunji nkumwona Petulo, nanang'e nkuchidoni,
"Na wako uchocho ùvele nkumbo umo na Yesu."
Petulo nkuyang'ula kuchidoni, "Wako munu, nangu nikee nkumbo umo
nanang'e!"
59 Palipitile lisaa limo, munu yunji nkuhimya wachidoni, "Muhiu ayu
munu ávele nkumbo umo na Yesu, kwa kuva, nanang'e N'galilaya."
60 Henga Petulo nkuchidoni, "Wako munu, nangu nikálamaite anelo lutangola!"
Upopo panavele nkutangola, ung'uku nkukongovela.
61 Nang'olo nkulauka, nkunnola Petulo. Anepo Petulo nkulahimukila
malove lanahawile Nang'olo kuva, "Chilo uchino cha nelo, kabla ung'uku
akànambikongovela, wako ùmbekuva ungukanìlè myanda mitatu." 62 Bahi
Petulo nkuhuma nnuwani, nkuhwena pawelu unatumbula chitangelo kwa
uchungu.

Yesu àtendewa mang'wanyu na kupanywa
(Matayo 26:67-68, Mako 14:65)

63 Vanu vachinchûnga Yesu nkutandilika kumpanya na kuntendela
mang'wanyu Yesu. 64 Nkun'diva chitambala kumeho, nkummuja kuchidoni,

“Lauja, nnani akupanyîle!” 65 Vanu anevo nkuntongolela Yesu malove lanji lohe lahakalenge.

Yesu muyo Lukumbi Lukulu lwa Chiyahudi
(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Yohana 18:19-24)

66 Uhiku pauchele, vasele va Vayahudi pamo na makuhani vakulu na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkukojana pamo. Nkumpelekeja Yesu ku Lukumbi lwao Lukulu. 67 Nkummuja kuchidoni, “Tuhaulile, dachi, wako njo Kilisto?”

Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ata kuninnyaulilanga, mukambengukulupila, 68 na nikàmmujanga mukambenguyang'ula. 69 Henga kutandikila hambi, Mwana wa Munu àmbekuva aikèlè m'bali wa kunkono wanga Nnungu Avêle na Dimongo.”

70 Vanu vammalele nkummuja kuchidoni, “Vino wako wamba dachi, wako njo Mwana wa Nnungu?”

Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mùnihaula kuva nangu njo nang'e.” 71 Vanang'o nkuchidoni, “Mpaka anepo hwetu tuvene tùnimpilikana watangola kwa kanya yake. Dachi, tùvele na ing'anya ntwani ya kutaha ushahidi unji?”

23

Yesu àpelekejwa kwanga Pilato, nkulu wa Chiloma
(Matayo 27:1-2, 11-14, Mako 15:1-5, Yohana 18:28-38)

1 Bahi vanu vammalele va Lukumbi Lukulu vanakojene apala, nkuimila, nkumpelekeja Yesu kwanga Pilato. 2 Nkutandilika kunsitaki uvachidoni, “Ayuno munu tùninkojija wavahocheja vanu vetu, wavahaulila vanu vanahumye kodi kwanga Nfalume nkulu wa Loma, na kulichema kuva Kilisto, Nfalume.” 3 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako nni Nfalume wa Vayahudi?”

Yesu nkuyang'ula kuchidoni, “Wako ùnihaula.” 4 Anepo Pilato nkuvahaulila makuhani vakulu pamo na likuwa lya vanu kuchidoni, “Nangu nikáchona chinu chakosedile ayu munu.” 5 Henga vanang'o nkuhalija kuhimya uvachidoni, “Nang'e àvachonjela vanu vammalele va nchilambo cha Yudeya kwa mahundo lake uchinga vautahuke utawala wa Chiloma. Àtandikidile chilambo cha ku Galilaya na hambi àvele apano pa Yelusalemu.”

Yesu àpelekejwa kwanga Helode

6 Pilato papilikene anelo, nkuuja kuchidoni, “Dachi, kwani ayuno munu N'galilaya?” 7 Pilato pakameke kuva Yesu nni munu wa chilambo chatawala Helode, bahi nkumpelekeja kwanga Helode, kwa kuva, maduva anelo Helode ávele upopo pa Yelusalemu.

8 Helode pammwene Yesu nkuhangalala namene, kwa kuva, kwa maduva lohe Helode álembela amwone Yesu ing'anya ánipilikana habali dyake, na álembela amwone Yesu watenda lisaibu. 9 Helode nkummuja Yesu malove lohe, henga Yesu nanga panayangw'ile lilove lyohelyo. 10 Makuhani vakulu pamo na vakúhunda Sheliya yanga Musa nkuimila, nkunsitaki Yesu kwa dimongo. 11 Anepo Helode pamo na matiyala lake nkunhebula Yesu na kuntendela mang'wanyu. Nkummwaja inguwo ya chifalume, nkumpelekeja kavila kwanga Pilato. 12 Liduva ulyolyo, Helode na Pilato nkupatana kuva munu na nnyanjawake, kwa kuva, anepo patandi vávele amongo.

Yesu àhukumiwa kuhwa
(Matayo 27:15-26, Mako 15:6-15, Yohana 18:39-19:16)

13 Bahi Pilato nkuvachema pamo makuhani vakulu na vakulu vanji
na vanu, 14 nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùidile na munu ayuno
kwang'une umuhaula kuva àvachonjela vanu uchinga vantahuke ufalume
wa Loma. Nangu ǹnimmujiha muyo mwenu kwamba mambo anelo, henga
nikámmwene kuva àvele na likosa lya kusitakiwa, 15 na ata Helode nanang'e
nanga paliwene likosa lyohelyo lyakosedile, njo mana ammuyihe kwe-
tuhwe. Lola, ayu munu nanga patendile likosa lyohelyo lyalembelewa
kuhukumiwa kuhwa. 16 Bahi nangu nìmbeamulisa chihi asulubulwe mijeledi,
koka ninneke ahwene.” 17 Pilato ávele na nnyambo wa kuvahungulilila vanu
nfungwa yumo kila sikukuu ya Pasaka.*

18 Anepo vanu vammalele nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmwalale aneyo
munu, utuhungulile Balaba!” 19 Balaba áhungwije nnilungu ing'anya ya ku-
vachonjela vanu kuutahuka utawala wa Chiloma na ing'anya ya kuwalala.

20 Kwa kuva Pilato álembela anneke Yesu ahwene, bahi nkutangola na vanu
kavila, 21 henga vanang'o nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba,
mmambe munsalaba!”

22 Pilato nkuvauja mwanda watatu kuchidoni, “Kwani ayu munu àtendile
lilida lihakalenge? Nangu nikályona likosa lyohelyo lyatendile lyalembelewa
ahukumiwe kuhwa. Nìmbeamulisa chihi asulubulwe mijeledi, koka ninneke
ahwene.”

23 Henga vanang'o nkuhalija kutaya lwasu uvalembela Yesu avambwe
munsalaba. Bahi anelwo lwasu nkuntenda Pilato avayambukilile. 24 Anepo
Pilato nkwamula atende muchi chivachilonga vanang'o. 25 Bahi nkun-
nyungulila ayula uvachinnembela, munu anahungwije nnilungu ing'anya
ya kuvachonjela vanu vautahuke utawala wa Chiloma na ing'anya ya
kuwalala. Henga nkunkamuja Yesu kwa matiyala uchinga atendewe muchi
chivalembela Vayahudi.

Yesu àvambwa munsalaba
(Matayo 27:31-44, Mako 15:21-32, Yohana 19:17-27)

26 Bahi pavachimpelekeja Yesu unavambwa, nndila nkukojana na munu
yumo achihaloka kumawelu, lina lyake Simoni, mwenedi wa imanga ya
ku Kilene. Nkunkamula, nkunnyakuja nsalaba na kunnamatija annondole
Yesu pachikundu. 27 Likuwa likulungwa lya vanu nkuva ulinnondola
Yesu. Nnikuwa anelyo múvele na vamahe vachinhinginikila Yesu na kunku-
tangila. 28 Yesu nkulauka nkuvalola, nkuchidoni, “Mwenu mmamahe mma
pa Yelusalemu, munangukutile nangu, henga likutile mwenu mmene na
vavana venu. 29 Kwa kuva, mahiku làvenkwida lavambetangola vanu kuchi-
doni, ‘Wasa amahe mitonga, vakávaleke na kuyong'eja!’ 30 Mahiku anelo
vanu vàmbelahaulila machinga kuchidoni, ‘Tuyangukilange na kutubulikija!’
31 Kwa kuva, ikàva vanu vàutendela uvila nnandi mmihi, ìmbekuva dachi kwa
nnandi uyumîle?”

32 Uchocho, pávele na vanu vanji vavili, vakútenda lahakalenge,
navanang'o nkupelekejwa chalumo na Yesu uchinga vakavambwe.
33 Pavahwikile pachinu pavachema, “Libadang'a,” anepo nkummamba
Yesu chalumo na avala vanu vanji vavili, yumo m'bali wa kunkono na
yunji m'bali wa kunchinda. 34 Anepo Yesu nkuchidoni, “Atata, vasamehe

* **23:17** Malemba lanji la kala lakávele na nsitali wa 17.

kwa kuva, vakálimaite livalitenda.”† Vanu nkuyavana dinguwo dyake kwa kuyela indingi. 35 Bahi vanu nkuva vaimilèngè uvalola. Vakulu va Vayahudi nkuva uvantendela Yesu mang'wanyu uvachidoni, “Ávapohije vanu vanji, hambi alipohe mwene ikàva nang'e njo Kilisto, atandolwejîje na Nnungu!” 36 Na matiyala navanang'o nkuntendela Yesu mang'wanyu, vánimmwenela nkumwing'a divayi dihahâma, 37 uvachidoni, “Ikàva wako njo Nfalume wa Vayahudi, lipohe umwene.”

38 Na pachanya muti wake vákomedile chibao chinalembwije kuva, “AYUNO NJO NFALUME WA VAYAHUDI.”

39 Yumo wa avala vakútenda lahakalenge vanavambwije mmisalaba nkuntongolela Yesu malove lahakalenge wachidoni, “Dachi, kwani wako tenda Kilisto? Bahi lipohe umwene na utupohe na hwetu!”

40 Henga ayula wavili nkunkalipila nnyake wachidoni, “Kwani wako ukánnyopa Nnungu kananga kadiki ikànava na wako ùvenkupata asabu malinga yanga nang'e? 41 Nangu na wako tùhukumiwa chihi kwa haki, kwa kuva, kupapatana na matendo letu lahakalenge, hwetu ìnituvaikila kuhwa. Henga ayu munu nanga likosa lyohelyo lyatendile.” 42 Ayula munu nkuhweneha kutangola wachidoni, “Chonde Yesu, ngùyuwa ungukumbukile paumbeinjila mu Ufalume wako.” 43 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, unelo wako ùmbekuva pamo na nangu ku Paladiso.”

Kuhila kwanga Yesu
(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Yohana 19:28-30)

44 Yavele malinga sasita ya muhi, chilambo chammalele nkuva na lupi mpaka satisa, 45 ing'anya liduva línileka kuvala. Lipasiya linahungwije paching'ati mu Ing'ande ya Nnungu nkudaluka vipande vivili. 46 Yesu nkunonoha lidi wachidoni, “Atata, nangu ngùivika isungu yangu mmakono lako,” Pamalidile kutangola anelo, nkuhila.

47 Nkulu yumo wa matiyala la Chiloma palawene anelo lahumidîle, nkunnombolela Nnungu wachidoni, “Muhiu ayu munu akanavele na likosa.”

48 Vanu vammalele vanapwawije apala uvalola mambo anelo, pavalawene anelo lahumidîle, nkuhweneng'ana kukaya kwavo uvahinginika. 49 Ayanjavake vammalele chalumo na avala amahe vanapapatene nawe kuhaloka ku Galilaya, nkuva vaimilenge kulehu uvalola mambo anelo.

Kusikwa kwanga Yesu
(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Yohana 19:38-42)

50-51 Pávele na munu yumo uvanchema Yusufu, mwenedi wa ku Alimataya, chilambo cha ku Yudeya. Munu aneyo ávele wambone na átenda àlalá lalalembela Nnungu, na álolela kwida kwa Ufalume wa Nnungu. Nang'e ávele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, henga nanga panakubaliene na àlalá lanakudungiwîje na avake palukumbi. 52 Bahi Yusufu nkuhwena kwanga Pilato, nkunnyuwa autwale mmili wanga Yesu. 53 Na pausulupusije mmili wa Yesu munsalaba, nkuudingilija sanda, nkunausika munsati unavedwîje nniyanga likulungwa namene, uvakanambikunsika munu. 54 Na liduva anelyo lívele liduva lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelela, na uhiku wa kutandilika kwa Liduva lya Kuyewelela wavele pepi.

† **23:34** Mmalemba lanji la kala, malove anelo látangwèlè Yesu munsitali auno lakapali.

55 Avala amahe vanalongene na Yesu kuhaloka ku Galilaya nkuva uvannondola Yusufu, nkuwona anewo nsati na namuna mmili wanga Yesu chiusikwije. 56 Bahi nkuuyang'ana kukaya, nkunaandaa manukato na malashi la kuupaka mmili wanga Yesu.

Henga Liduva lya Kuyewelela navanang'o nkuyewelela malinga chiilaijije Sheliya yanga Musa.

24

Kufufuka kwa Yesu
(Matayo 28:1-10, Mako 16:1-8, Yohana 20:1-10)

1 Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu, avala amahe nkuhwena kunsati akuno vanyakwìlè manukato lavanaandee. 2 Pavahwikile pansati, nkukoja liyanga livanavikile pannango wa nsati lihingiliwijijwe kunyenje nnango. 3 Pavainjidile nkati nanga pavanaukojije mmili wa Nang'olo Yesu. 4 Na pavanavele nkukangana chinu anecho, upala nkuhumila vanu vavili vawête dinguwo dya kung'anyima namene nkuimilanga pepi na vanang'o. 5 Bahi ing'anya ya kuyopa, avala amahe nkuhunama mpaka pahi. Henga avala vanu nkuchidoni, “Ing'anya ntwani mùntaha munu mumi pachinu pavanu vahwîle? 6 Yesu akapali apano, ànifufuliwa. Himukilanga malove lanannyaulidile panavele ku Galilaya kuva, 7 ‘Mwana wa Munu àlembelewa akamujwe mmakono la vanu vavêle na masambi uchinga avambwe munsalaba, henga liduva lya tatu lya kuhwa kwake àmbefufuliwa.’ ”

8 Anepo avala amahe nkulahimukila àlalá malove lanatangwele Yesu. 9 Nkuukananga pansati, nkuhwena kukaya, nkunavahaulila mambo anelo avala mitume kumi na moja pamo na vakuhundwa vanji vammalele. 10 Amahe vanahawile habali anedyo kwa mitume nni, Maliya wa imanga ya ku Magidala na Yoana na Maliya anyokwe Yakobo pamo na vakongwe vanji uvanapapatene navo. 11 Henga avala mitume nanga pavanalakulupidile malove la amahe anevo, kwa kuva, válawene chihi kuva lakee mana. 12 Henga Petulo nkuuka watukuta kuhwena ya kunsati. Pakamwele nkutepa uchinga alole nkati, palolite nkuyona chihi sanda. Anepo Petulo nkuuka akuno wakangana na kuliuja muntima mwake ing'anya ya mambo lahumidîle.

Yesu àvahumila vakuhundwa vavili
(Mako 16:12-13)

13 Liduva ulyolyo, vakuhundwa vavili va Yesu vávele nndila uvahwena chijiji chimo chivachema Emau, chinavele malinga ulehu wa kilomita kumi na moja kuuka pa Yelusalemu. 14 Vakuhundwa anevo vávele nkulonjela kuyamba mambo lammalele lahumidîle pa Yelusalemu. 15 Bahi pavanavele nkulonjela na kuujana, Yesu mwene nkuvaidila, nkulondojana navo. 16 Henga Nnungu ánivapumbaja uchinga vanammale. 17 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùlonjelela chani amuno nndila akuno mmenkuhwènà?”

Vanang'o nkuimilanga, akuno vayundèlè. 18 Bahi nkuhundwa yumo, uvanchema Kileopa nkuyang'ula kuchidoni, “Kwani wako unnyeni pa Yelusalemu mpaka unalamale mambo lahumidîle mmaduva alano matatu?”

19 Nang'e nkuvauja kuchidoni, “Mambo ntwani?”

Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Mambo lankojîje Yesu wa ku Nasaleti. Nang'e ánimaihwa na Nnungu na vanu vammalele kuva ávele nabii avêle na dimongo kwa mambo lachilatenda na kulatangola. 20 Makuhani vakulu na vakulu vetu váninnyumya uchinga ahukumiwe kuhwa, na vanang'o

nkummamba munsalaba. 21 Hwetu túvele na lilolelo kuva nang'e njo
ambevakombôla Vaisilaeli. Henga nelo nni liduva lya tatu kutandikila
mambo anelo palatendeke. 22 Pamo na anelo, amahe fulani va nnikuwa
lyetu nelo vànitususa. Amahe anevo nelo vápite kunsati wake ulyamba
na mambumbu, 23 henga nanga pavanaukojije mmili wake. Bahi nku-
uyang'ana nkunatuhaulila hwetu kuva, malaika vánivahumila nkuvahaulila
kuva, Yesu mumi. 24 Anepo vanu vanji va nnikuwa lyetu nkuhwena kunsati.
Na vanang'o uchocho nanga pavanauwene mmili wanga Yesu, malinga
chivanahawile avala amahe."
25 Bahi Yesu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili kuchidoni, "Mwenu
ni mmanu mukávele na lúnda na mitima yenu ìninonopa kulakulupila mambo
lammalele lavanatangwele manabii! 26 Dachi, ikáchilembelewa Kilisto aban-
ihwe namuna aneyo na kuinjila muukulu wake?" 27 Bahi Yesu nkuvafafan-
ulila saana mambo lammalele lamwâmba mwene, lalembwîje Mmalemba
Lanaswe, kutandikila vitabu vya Musa mpaka vitabu vya manabii vam-
malele.
28 Pavanavele pepi na chijiji chivachihwena, Yesu nkulitenda kuva muchi
àmbehweneha na mwanda. 29 Henga vanang'o nkunnyuwa namene uvachi-
doni, "Ikala chalumo na hwetu apano kwa kuva, vino nni chinalyulo na
liduva lìniswa." Bahi Yesu nkuinjila nng'ande, nkuikala navo. 30 Yesu
panaikele kulya chakulya pamo na anevo vakuhundwa, nkuutwala nkate,
nkunshukulu Nnungu, nkuumeya, nkuvayavila. 31 Upala, ding'ano dyavo
nkuvauila, nkupata kummala Yesu, henga Yesu nkuwalawala pameho pavo.
32 Bahi anevo vakuhundwa nkuva uvahaulanila kuva, "Dachi, tenda mitima
yetu ínahangalala apala pachitangola na hwetu nndila na kutufafanulila
Malemba Lanaswe?" 33 Uhiku uula anevo vakuhundwa nkuukananga,
nkuhwena ku Yelusalemu. Aneko nkuvakoja avala vakuhundwa kumi na
moja vanga Yesu chalumo na vanu vanji vanavelenge pamo na vanang'o.
34 Anevo vanu nkuvahaulila avala vakuhundwa vavili kuchidoni, "Muhiu
Nang'olo ànifufuka, na ànnyumidile Simoni."
35 Na avala vakuhundwa vavili navanang'o nkuvahaulila anevo vanu
mambo lammalele lanahumidile nndila na namuna chivanapete kummala
Yesu panaumeite nkate.

Yesu àvahumila vakuhundwa vake
(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Yohana 20:19-23, Matendo 1:6-8)

36 Bahi pavachilonjelela mambo anelo, upala Yesu mwene nkuimila
paching'ati pavo, nkuvahaulila kuchidoni, "Amani ìive pamo na mwenu."
37 Vammalele nkususuka na kuyopa namene kwa kuva, vátenda kuva
vàliwene lihoka lyake. 38 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Ing'anya
ntwani mùnayopa na kuva na lipamba mmitima yenu? 39 Lolanga makono
na madodo langu, mumale kuva nangu njo nimwene. Ngupamepame
mulole, kwa kuva, lihoka nanga paliva na mmili wala mawangwa muchi
chimungwona nangu."
40 Patangwele malove anelo, nkuvalanguja makono na madodo lake.
41 Pavanavele bado vakànambikukulupila ing'anya ya ihangaladi na ikangani
ivanavenayo, Yesu nkuvauja kuchidoni, "Mùniva na chakulya chohecho
apano?" 42 Vanang'o nkumwing'a chipande cha uhomba anayanikwije
pamoto. 43 Yesu nkuchitwala, nkuchilya, akuno vammalele vavenkunnòlà.
44 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Pannavele pamo na mwenu
naninnyaulilanga kuva, mambo lammalele langwâmba nangu lalembwîje

mmitabu vya Sheliya yanga Musa na mmitabu vya manabii na mu Sabuli,
lasima latimiswe.”
45 Bahi Yesu nkudilangajija ding'ano dyavo uchinga vapate kulamala
Malemba Lanaswe. 46 Nkuvahaulila kuchidoni, “Ìnilembwa Mmalemba
Lanaswe kuva, Kilisto àmbebanihwa mpaka kuhwa, na liduva lya tatu lya
kuhwa kwake àmbefufuliwa. 47 Uchocho, ìnilembwa kuva, kutandikila pa
Yelusalemu, vanu va vilambo vyammalele vàmbehubiliwa kuyamba kuleka
masambi na kusamehewa masambi kwa mamulaka la lina lyake. 48 Na
mwenu njo mumbehûmya ushahidi wa mambo anelo lammalele. 49 Na
nangu nimwene nguchinimpelekejije mwenu ahadi aila yaahidite Atatangu
kwenu mwenu. Henga ikalanga upano pa Yelusalemu mpaka pamumbep-
wechelela dimongo dihalôka muha kulihunde.”

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena muha kulihunde (Mako 16:19-20, Matendo 1:9-11)

50 Bahi Yesu nkuvalodya vakuhundwa vake kuhwena pepi na chijiji cha ku
Besaniya, aneko nkunyoloja makono lake muha, nkuvabaliki. 51 Panavele
nkuvabaliki nkuhapukana navo, Nnungu nkuntwala Yesu kuhwena muha
kulihunde. 52 Vanang'o nkumwabudu, anepo nkuuyang'ana ku Yelusalemu
akuno uvahangalala namene. 53 Bahi anevo vakuhundwa maduva lam-
malele nkuva uvatimba pa Ing'ande ya Nnungu uvannombolela Nnungu.

Malove lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana

Ulongoledi

Chitabu achino cha Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lalembwîje na Yohana, nni chitabu chimo mmitabu ncheche vya Lilailano lya Hambi vitânga maisha langa Yesu Kilisto. Kila chitabu mmitabu anevyo ncheche chìchemwa “Injili” mana lake, “Malove Lambone lamwâmba Yesu.” Vitabu anevyo vílembwije bada ya kuhwa kwanga Yesu. Vanalembile vitabu anevyo nni Matayo na Mako na Luka na Yohana. Chitabu cha Yohana chílembwije mmwaka fulani, pepi na mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Ikànava chitabu achino chikáhaula kuva Yohana njo achilembîle, henga namuna ya ilembi yake ìlandana namene na ilembi aila ilembwîje m'baluwa inandi ya Yohana na baluwa yavili ya Yohana na baluwa yatatu ya Yohana. Vakúlemba vanji va kala vànnyaula Yohana kuva, mmahiku anelo áikala muimanga ya ku Efeso. Bahi ing'anya ya anelyo, ìnahululika kuva chitabu achino chílembwije muimanga ya Efeso.

Yohana 20:31, Yohana àhaula chihi mwandu kuva, makudungilo la chitabu achino nni kuvayangata vanu vapate kukulupila kuva, Yesu njo Kilisto, Mwana wa Nnungu, na kwa kunkulupila vapate umi kupitila kulundana nawe. Chitabu achino chílembwije kwajili ya vakúsoma va Chiyahudi na avala vakávele Vayahudi. Chitabu cha Yohana chikálandana namene na vitabu vinji vya Injili. Yohana ànihimya namene kuyamba àlalá masaibu lalatendìlè Yesu, na akálembile namene kuyamba mifano yanahumije Yesu. Na habali dinji dya muhimu, diyâmba kubatiswa na kulingwa kwake akula kulilanga, nalanang'o nanga palalembwije nchitabu achino chilembwije na Yohana.

Uinjipihi wa chitabu cha Yohana

1. Sula ya 1:1-18, Yohana àtandiliha chitabu chake kwa kulonjelela kuva, Yesu nni lilove lya Nnungu.
2. Sula ya 1:19-12:50, Yohana àlemba kuyamba masaibu fulani lalatendìlè Yesu.
3. Sula ya 13:1-20:31, Yohana àtana kuyamba mambo lohe lanahumidile mmaisha langa Yesu, panavele mmwanda wa kukuhwa na kufufuka kwake. Na Yohana 20:31, Yohana àmalilila kwa kutanga likudungilo lyake lya kulemba chitabu achino.
4. Sula ya 21, Yohana àmalilila chitabu kwa kutanga kuyamba uhiku aula Yesu wanavahumidile vanu bada ya kufufuka kwake.

Lilove nkujuka munu

1 Anepo patandi, chilambo kabla chikànambiumbwa, Lilove ávele apwawìije,
na Lilove ávele pamo na Nnungu. Malinga chanavele Nnungu na Lilove ávele
uchocho. 2 Kutandikila anepo patandi aneyo Lilove ávele pamo na Nnungu.
3 Vitukutuku vyammalele víumbwije kupitila nang'e, na wala nanga chinu
chimo chinaumbwije bila nang'e. 4 Nang'e ávele chitandikilo cha umi na umi
anewo úvele nng'anje kwa vanu. 5 Nng'anje anewo ùlangaja nnupi, na lupi
nanga palunahulwile kuudimanga nng'anje.

6 Pávele na munu yumo anatumwije na Nnungu, lina lyake Yohana.
7 Nang'e áidile unavahaulila vanu kuyamba aneyo nng'anje, uchinga kwa
malove lake, vanu vammalele vapate kukulupila. 8 Yohana mwene akánavele
aneyo nng'anje, henga áidile chihi unavahaulila vanu uhiu wa habali dya
aneyo ánavele nng'anje. 9 Ayuno njo nng'anje uhiu uîda apano pachilambo,
uvalangajîja vanu vammalele.
10 Aneyo nng'anje ánipwawa pachilambo, na kupitila nang'e chilambo
chíniumbwa, henga vanu va pachilambo nanga pavanammaite kuva nang'e
ni nnani. 11 Nang'e áidile kwa vanu vake, henga vanu vake nanga pavanam-
pwecheledile. 12 Henga avala vammalele vampwecheledîle na kunkulupila,
àvatendile vajuke kuva vana vanga Nnungu.* 13 Vana anevo vakávele
vana vanga Nnungu kwa kuvelekwa muchi chivavelekwa vanu, na wala
nanga pavavelekwejije malinga chutamwa mmili, na wala akee malinga
chatamwa munu, henga kwa kutamwa kwa mwene Nnungu.
14 Lilove nkujuka munu, nkuikala pamo na hwetu, akuno aombèèle inema
na uhiu. Na hwetu tùniwona ukulu wake, ukulu wanga Mwana wa weka
ahalêke kwa Atata Nnungu.
15 Yohana Nkúbatisa pammwene Yesu, nkuvahaulila vanu habali dyanga
munu aneyo, wanonoha lidi wachidoni, “Ayuno njo unichimwamba
panichihaula kuva, ‘Aîda nnyuma mwangu nni nkulu kungupunda nangu
kwa kuva, nang'e ánipwawa kabla nangu nikànambivelekwa.’ ”
16 Ing'anya ya ukulungwa wa chididi chake ànitubaliki na kutubaliki.
17 Nnungu áhumije Sheliya yake kupitila Musa, henga Yesu Kilisto áidile na
chididi na kuuhunukula uhiu. 18 Nanga munu awahîte kumwona Nnungu.
Henga Mwana wa weka wa Nnungu, nang'e njo Nnungu muhiu, avêle pamo
na Atata Nnungu, aneyo njo atumaihîje chavele Atata Nnungu.

Kuyang'ula kwanga Yohana Nkúbatisa kuva nang'e akee Kilisto (Matayo 3:1-12, Mako 1:1-8, Luka 3:1-18)

19 Auno njo ushahidi wanga Yohana Nkúbatisa wakati Vakulu va Vayahudi
va ku Yelusalemu pavanavatumile makuhani na Valawi vahwene vakam-
muje Yohana kuva nang'e nni nnani. 20 Yohana akanahitile kuvayang'ula,
nkuvahaulila chihi bila kuvapiha kuchidoni, “Nangu nikávele Kilisto alolêwa
kwida.” 21 Vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, “Hambi wako nnani?
Dachi, wako njo Eliya?” Yohana nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikávele
Eliya.” Nkummuja kavila kuchidoni, “Dachi, wako njo ayula nabii?” Yohana
nkuvayang'ula kuchidoni, “Nanga.” 22 Vanang'o nkummuja kavila kuchi-
doni, “Vino wako nnani? Tuhaulile, wako umwene ùlitanga dachi uchinga
tukavahaulile avala vatulaijîje tukakuuje?” 23 Yohana nkuvayang'ula kwa
malove langa nabii Isaya wachidoni,
“Nangu njo mwene lidi lipilikanîka kulilanga ulichidoni,
‘Nyoshanga indila ya Nang'olo.’ ”
24 Anevo vanu vanalaijijwe na Mafalisayo, 25 nkummuja kavila Yohana
kuchidoni, “Ikàva wako ùhaula kuva ukávele Kilisto, na ukávele Eliya, na wala
ukávele ayula nabii, hambi mwadachi ùnabatisa?” 26 Yohana nkuvayang'ula

* **1:12** Apano Yohana àlembile “vakulupîla mulina lyake.” Kwa vanu va mahiku anelo aneyo yavele itangodi ya kawaida kuhaula kuva, munu àtenda chinu mulina lya nkulu fulani. Na ívele na mana kuva ànilundana na aneyo nkulu na àtenda mambo kwa niaba yake na kwa mamulaka lake. Bahi kukulupila mulina lyake ìvele na mana ya kunkulupila mwene, na akee chihi kulikulupila lina.

kuchidoni, “Lola, nangu nìm'batisa mwenu kwa medi, henga pàvele munu yumo mmwenu umukammaite. 27 Nang'e njo ayula ungunannyawile kuva, àvenkwida nnyuma mwangu, na nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa kuhungula mididi ya vilatu vyake.”

28 Vitukutuku anevyo vítendeke aneko ku Besaniya†, kung'ambo luhunde lwa Yoludani, pachinu pachivabatisa vanu Yohana.

Ungandolo wamwana wa Nnungu

29 Liduva lipapête Yohana nkumwona Yesu wahaloka, Yohana nkuvahaulila vanu kuchidoni, “Nnole ungandolo wamwana wa Nnungu avausîja masambi vanu va pachilambo! 30 Ayu njo unichimwamba panichihaula kuchidoni, ‘Nnyuma mwangu àvenkwida munu nkulu ungupunda nangu, kwa kuva nang'e ánipwawa kabla nangu nikànambivelekwa!’ 31 Nangu nimwene nikanammaite kuva nnani, henga ngùidile unabatisa vanu kwa medi uchinga amaikane kwa vanu va Isilaeli.”

32 Anepo Yohana nkuhumya ushahidi wachidoni, “Nímmwene Umumu Wanaswe achionekâna muchi umunda wasulupuka kuhaloka kulihunde, nkutulila muha mwake. 33 Nangu nikánammale kuva nang'e nnani, bila ayula angutumîle unabatisa vanu kwa medi unguhaulila anepo patandi kuva, ‘Aneyo umbemwôna Umumu Wanaswe wansulupukila, na kutulila muha mwake, aneyo njo abatîsa kwa Umumu Wanaswe.’ 34 Nangu nimwene ńnivyona vitukutuku anevyo, na mbènkushuhudila kuva, ayu nni Mwana wa Nnungu.”

Vakuhundwa vatandi vanga Yesu

35 Liduva lipapête, Yohana ávele pamo na vakuhundwa vake vavili. 36 Yohana pammwene Yesu wapita, nkuhaula kuchidoni, “Nnolange ungandolo wa mwana wa Nnungu.” 37 Avala vakuhundwa vavili vanga Yohana pavapilikene malove anelo, nkumpapata Yesu. 38 Yesu nkulauka, nkuvona vakuhundwa uvammpapata, Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùtaha chamani?” Vanang'o nkuyang'ula kuchidoni, “Labi ùikala kwachi?” Labi mana lake Nkúhunda. 39 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Idang'ana mupone.” Bahi avala vakuhundwa nkumpapata, nkupona pachinu páikàlà, nkuikala nawe liduva alila lyammalele. Na uhiku anewo wávele malinga sakumi chinalyulo.

40 Anduleya nnung'une Simoni Petulo ávele yumo wa avala vakuhundwa vavili vanampilikene Yohana pachitangola malove àlalá, nkunnondola Yesu. 41 Chinu chitandi chatendile Anduleya, ni kuntaha Simoni nkuluwe nahoti, nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimwona Masiya,” yani Kilisto.‡ 42 Anepo Anduleya nkumpelekeja Simoni kwanga Yesu. Yesu nkunnola Simoni, nkuchidoni, “Wako nni Simoni mwana wanga Yohana, henga hambi ùmbechemwa Kefa.” Kefa nni lina linji lyanga Petulo, Petulo mana lake, “liyanga.”

Yesu ànchema Filipo na Nasanieli

43 Liduva lipapête, Yesu ákudungidile kuhwena ku Galilaya. Bahi nkumwona Filipo, nkunnyaulila kuchidoni, “Ngupapate.” 44 Filipo áhaleke ku

† **1:28** Besaniya Chijiji achino cha Besaniya chitambulengwe apano akee achila chivachiikala vanga Lasalo na Maliya. ‡ **1:41** Vayahudi válolela kumpwechela mpohi kuhaloka kwa Nnungu. Mpohi aneyo kwa Chieblaniya vánchema “Masiya,” na kwa Chigiliki vánchema “Kilisto,” mana lake, atandolwejîje na Nnungu.

Betisaida, imanga yachiikala Anduleya na Petulo. 45 Filipo nanang'e nkukojana na Nasanieli, nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimwona ayula uvannembile mmitabu vya Sheliya yanga Musa na mmitabu vya manabii, Yesu wa ku Nasaleti, mwana wanga Yusufu.” 46 Nasanieli nkummuja Filipo kuchidoni, “Ìmbehululika dachi chinu chambone chihaloke ku Nasaleti?” Filipo nkunnyaulila kuchidoni, “Ida ulilolee umwene.” 47 Yesu pammwene Nasanieli wahaloka, nkuhaula kuchidoni, “Lolanga! Ayu nni Mwisilaeli muhiu, wala kulambila kukapali nkati mwake.” 48 Nasanieli nkummuja Yesu kuchidoni, “Wako ùngumaite dachi nangu?” Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Apala punavele pahi nnandi wa vihepo vya tini, Filipo akànakuchema, nangu nanikwona.” 49 Anepo Nasanieli nkuchidoni, “Nkúhunda, wako nni Mwana wanga Nnungu, wako njo Nfalume wa Isilaeli.” 50 Yesu nkunnyaulila Filipo kuchidoni, “Dachi, wako ùningukulupila ing'anya nìkuhaulidile kuva nanikwona uikèlè pannandi? Nìkuhaulila kuva, uchiuvyone vitukutuku vikulu kupunda avi.” 51 Yesu nkunnyaulila kavila Nasanieli kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, muchimukwone kulihunde ukuhunukuka na malaika uvakwela na kusulupuka muha mwanga Mwana wa Munu.”

2

Yesu kuing'ole ya ulombi aneko Kana

1 Bada ya maduva mavili, nkuva na ing'ole ya ulombi aneko kuimanga ya Kana, chilambo cha ku Galilaya, na anyokwe Yesu ávele ukoko. 2 Yesu pamo na vakuhundwa vake navanang'o vánikumbulwa kuing'ole aneyo. 3 Padimalilike divayi divanaandee paing'ole, anyokwe Yesu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Divayi dìnivahilila.” 4 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mama, yetuhwe ilida? Uhiku wangu bado ukánambikamola.” 5 Anyokwe Yesu nkuvahaulila vatumishi kuchidoni, “Lyohelyo lyambennyaulila mukole, mwenu likole.”

6 Na pachinu anepo pávele na vilongo vikulu sita vikatapajîjwe kwa mayanga, kila chilongo chénda milengelo mivili au mitatu ya medi. Vilongo anevyo vívele apala kupapatana na nnyambo wa Vayahudi wa kulihahula. 7 Yesu nkuvahaulila avala vatumishi kuchidoni, “Umbajanga medi vilongo vyammalele.” Vanang'o nkwombajanga, toopu. 8 Anepo Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Hambi tekanga mukamwing'e nkwímilila ing'ole.” Vanang'o nkuteka, nkumpelekejija. 9 Nkwímilila ing'ole nkuyeja adila divayi dínavele medi anepo patandi. Nang'e nanga panamaite kudihaleke adila divayi, henga avala vatumishi vanatekile medi vánimala. Nkwímilila ing'ole nkunchema nnombi, 10 nkunnyaulila kuchidoni, “Vanu vammalele vàtandilika kuveng'a vakumbuliwîje divayi dinôwa nahoti, na vakàkalewa nkwida na divayi dikánowa. Henga wako mpaka vino uvechinkukondya divayi dinôwa namene kupunda dyammalele.”

11 Achino nni chimaiho chitandi cha lisaibu, chanatendile Yesu kuimanga ya Kana, chilambo cha ku Galilaya. Bahi Yesu nkulanguja ukulu wake na vakuhundwa vake nkunkulupila.

12 Pavaukile apala, Yesu na anyokwe na anung'unuvake pamo na vakuhundwa vake nkuhelela kuhweneng'ana ku Kapelinaumu, aneko nkuikala maduva kadiki.

Yesu pa Ing'ande ya Nnungu
(Matayo 21:12-13, Mako 11:15-17, Luka 19:45-46)

13 Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* painavele pepi, Yesu nkuyamboka kuhwena ku Yelusalemu. 14 Painjidile nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkuvakoja vanu vohe uvasumisa ding'ombe, na vanji uvasumisa dingandolo na vanji uvasumisa dimunda. Na vanu vanji vachibadilana dihela navanang'o vávele umwomwo vaikalèngè n'dimesa dyavo. 15 Bahi Yesu nkupota n'didi, nkujuha isimbo nkuvavingangila pawelu vanu vammalele pamo na dingandolo na ang'ombe vao. Anepo nkudibinula dimesa dya akúbadili dihela na dihela dyavo dya nnyoyo nkumwadilikana. 16 Nkuvahaulila avala vachisumisa dimunda kuchidoni, “Usang'anya vitukutuku vyenu apano. Ing'ande ya Atatangu munaijuhe kuva ing'ande ya kusumisija vitukutuku!” 17 Vakuhundwa vake nkulahimukila malove lalembwîje Mmalemba Lanaswe làhaula kuva, “Itamwi iniitamwa ing'ande yako ìmbengutenda nguwalalwe.”

18 Bahi vakulu va Vayahudi nkummuja Yesu kuchidoni, “Ùmbetenda chimaiho ntwani cha lisaibu kumaiha kuva ùnilembelewa utenda vitukutuku avino?” 19 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Iyondongange Ing'ande aino ya Nnungu, nanani nguchiniidenge mmaduva matatu.” 20 Vayahudi nkunnyaulila kuchidoni, “Ing'ande aino ya Nnungu ídengwile kwa vyaka alubaini na sita. Wako ùmbehulula dachi kuidenga mmaduva matatu?”

21 Henga Ing'ande ya Nnungu yachiiyamba Yesu úvele mmili wake. 22 Bahi Yesu pafufuliwije, vakuhundwa vake nkuhimukila kuva ánitangola anelo. Nkulakulupila Malemba Lanaswe na malove àlalá lanatangwele Yesu.

Yesu ànimala chiivele mitima ya vanu vammalele

23 Uhiku aula Yesu pánavele ku Yelusalemu kusikukuu ya Pasaka,† vanu vohe vánivyona vimaiho vya masaibu vyatendile, bahi nkunkulupila. 24 Henga Yesu nanga panalilekeledile kwa vanu anevo ing'anya ániimala mitima yavo. 25 Nang'e nanga panalembedile vanu vannyaulile chinu chohecho chimwâmba munu yunji, kwa kuva mwene ánimala lavêle mmitima ya vanu vammalele.

3

Yesu nawi Nikodemo

1 Pávele na munu yumo lina lyake Nikodemo, wa nnikuwa lya vakulu va lukumbi lwa Vayahudi, ánavele nnikuwa lya chidini lya chiyahudi lichichêmwa Mafalisayo. 2 Aneyo munu nkummwenela Yesu nachilo, nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, hwetu tùnimala kuva wako ùlaijijwe na Nnungu, kwa kuva nanga munu ahulûla kutenda chimaiho cha lisaibu malinga chutenda wako, ikànave chihi Nnungu àvele pamo na wako.”

3 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, nanga munu ambehulûla kuinjila mu Ufalume wa Nnungu akànavelekwe mwanda wavili.” 4 Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Ìmbehululika dachi munu nkulungwa avelekwe mwanda wavili? Àmbehulula dachi kwenda nnitumbo lya anyokwe nkuvelekwa mwanda wavili?” 5 Yesu nkunnyang'ula

---

* **2:13** Pasaka yavele Sikukuu ya Chiyahudi kukumbukila uhiku aula Nnungu pavapohije Vaisilaeli kuhaloka muutumwa nchilambo cha Misili, mmahiku àlalá langa Musa. Nnungu ántumile Malaika Nkúwalala uchinga akahukùùmù n'ding'ande dyammalele dya ku Misili, na kila ing'ande inapakwîjwe myadi ya ungandolo munnango, vánipohwa kuhaloka muhukumu ya Nnungu. † **2:23** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

kuchidoni, “Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, munu akànavelekwe kwa medi na
kwa Umumu Wanaswe, akambeinjila mu Ufalume wa Nnungu. 6 Munu
àvelekwa chimmili kuhaloka kwa atatake na anyokwe, henga imumu ìvelekwa
kuhaloka kwa Umumu Wanaswe. 7 Bahi unakangane ing'anya inguhawile
kuva mùlembelewa muvelekwe mwanda wavili. 8 Mpapa ùnapunga kuhwena
kuulembela, na unaupilikana lidi lyake, henga ukámala kuuhaloka wala
kuuhwena. Uvila nni chiikamajanga kuhauliha namuna chavelekwa munu
kwa Umumu Wanaswe.”
9 Nikodemo nkummuja Yesu kuchidoni, “Vitukutuku avino vìhululika
dachi?” 10 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako nni nkúhunda wa Vaisi-
laeli, ìvadachi unalamale alano? 11 Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, hwetu
tùhaula malove latulamaite na kushuhudila àlalá latulawene, henga mwenu
nkatamwanga kupwechelela ushahidi wetu. 12 Nangu nìnnyaulidile vitukutuku vya pachilambo, henga nkángukulupidile, mùmbengukulupila dachi pa-
nimbennyaulila vitukutuku vya kulihunde? 13 Nanga munu woheyo apîte
kulihunde, ikànave chihi Mwana wa Munu ahalêke kulihunde.
14 Malinga Musa chanannyanywile nnyongo anakatapajijwe kwa shaba,
nkumpatika muha luhichi akula kulilanga, nni uchocho chalembelewa
Mwana wa Munu kunyanyuliwa muha, 15 uchinga munu woheyo am-
benkulupîla ààve na umi ukee na ntululilo. 16 Kwa kuva, Nnungu ánivatamwa
namene vanu va pachilambo, nkunnyumya Mwanawe wa weka uchinga
kila munu ambenkulupîla anahwe, henga ààve na umi ukee na ntululilo.
17 Nnungu akanantumile Mwanawe pachilambo uchinga avahukumu vanu,
henga ánintuma uchinga avapohe.
18 Munu woheyo ankulupîla Mwana wa Nnungu akambehukumiwa,
henga ayula akánkulupila, tayali ànihukumiwa, ing'anya akánkulupidile Mwana
wa weka wa Nnungu.* 19 Na hukumu aneyo ìhalokana na alano, nng'anje
ùniida pachilambo, henga vanu nkulutamwa namene lupi kupunda
nng'anje, kwa kuva, lávatendàngà lànihakalanga. 20 Kila munu atênda
lakánkatapalila Nnungu ànauchima nng'anje, na akátamwa kwida kunng'anje,
wayopa lànapihuliwa àlalá lakánkatapalila Nnungu latênda. 21 Na munu atênda
lalalembela Nnungu, nang'e àida kunng'anje, uchinga àlalá latênda lamaike
kuva Nnungu nni antendîle alatende anelo.”

Malove langa Yohana Nkúbatisa lamwâmba Yesu

22 Bada ya anelo, Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuhwena chilambo
cha ku Yudeya. Nkuikala aneko akuno wavabatisa vanu. 23 Yohana nanang'e
ávele aneko ku Ainoni pepi na ku Salemu, wabatisa vanu, ing'anya aneko
kúvele medi lohe, na vanu nkummwenela, nanang'e nkuvabatisa. 24 Na
maduva anelo Yohana ávele bado akànambitaywa nnilungu.
25 Bahi vakuhundwa vanga Yohana na Nnyahudi yumo vánatahukana
kuyamba mihambo yavo ya kulihahula. 26 Bahi avala vakuhundwa
nkummwenela Yohana nkunnyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, ayula munu
únavenawe pamo kung'ambo luhunde lwa Yoludani na kutanga habali
dyake, hambi nanang'e àvenkubatisa, na vanu vohe namene vánammwenela.”
27 Yohana nkuvahaulila kuchidoni, “Munu akáhulula kuva na chinu chohe-
cho ikànave chihi achila chahumije Nnungu kuhaloka muha kulihunde.
28 Mwenu mmene mùnahulula chihi kushuhudila kuva naninnyaulila kuva,

* **3:18** Maeleso layâmba lina lola Yohana 1:12.

‘Nangu nikee Kilisto, henga ǹnilaijwa uchinga ninnongolelee!’ 29 Nang'e
nni malinga nnombi na nangu nni malinga nnyanjawake nnombi. Nnyan-
jawake nnombi àna imila wanninda nnombi akamole, nang'e àna hangalala
akà pilikana lidi lya nnombi pakamola. Uchocho nni nangu chinguhangalala
namene kupilikana anelo lamunguhaulidile. 30 Ìlembelewa nang'e àà ve
nkulu, na nangu ngù lembelewa ngù ù ve nin'joko.
31 Aneyo ahalô ka kulihunde nni nkulu kupunda vitukutuku vyammalele,
na munu wa pachilambo asili yake nni pachilambo na à tangola chihi vituku-
tuku vya pachilambo. Henga aneyo ahalô ka kulihunde nni nkulu kupunda
vitukutuku vyammalele. 32 Na à tangola àlalá lalawene na kulapilikana,
henga nanga munu alakulupî la malove lake. 33 Na kila munu apwechelê la
malove lake, nang'e à namaiha kuva Nnungu nni uhiu. 34 Ayula atumwî jwe na
Nnungu, à tangola malove la Nnungu, ing'anya Nnungu à mwing'ile Umumu
wake bila chipimo. 35 Atata Nnungu à nantamwa Mwanawe, bahi à vikile
vitukutuku vyammalele mmakono lake. 36 Munu woheyo ankulupî la
Mwanawe, nang'e àà va na umi ukee na ntululilo. Na ayula aká nkulupila
Mwanawe, akambekuva na umi ukee na ntululilo, na gasabu ya Nnungu
ìmbemwikalila.”

4

Yesu na mmahe wa Chisamaliya

1 Mafalisayo nkupilikana kuva Yesu à vatenda vanu vohe namene kuva
vakuhundwa na kuvabatisa, kumpunda Yohana Nkú batisa. 2 Yesu mwene
nanga panam'batisije munu, henga vakuhundwa vake nni vachibatisa.
3 Bahi Yesu pamaite anelo, nkuuka chilambo cha ku Yudeya nkuhwena
kavila chilambo cha ku Galilaya, 4 na mwanda anewo á lembelewa apitìile
chilambo cha ku Samaliya.
5 Anepo Yesu nkuhwika imanga imo ya chilambo cha ku Samaliya ichê mwa
Sikali, imanga í navele pepi na welu wanga Yusufu wanauhumije atatake
uvanchema Yakobo anepo kala. 6 Pachinu apala pá vele na chihima cha
Yakobo. Yá vele malinga uhiku wa sasita ya muhi. Kwa kuva, Yesu á nihopela
na mwanda, nkuikala nnyenje chihima.
7 Anepo nkuida mmahe yumo Nsamaliya unateka medi. Yesu nkun-
nyaulila kuchidoni, “Mbayele medi la kukumbila.” 8 Uhiku anewo
vakuhundwa vake vá pite kumanga unasù mà chakulya.
9 Henga ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Wako Unnyahudi na
nangu Nsamaliya! Ù mbenguyuwa dachi medi na nangu ngù vele Nsamaliya?”
Á tangwele uchocho ing'anya Vasamaliya na Vayahudi vaká chikundanika.
10 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kuikavele umàlà inujo yahumya
Nnungu, na nnani akuhaulî la kuva mbayele medi la kukumbila, wako
ukaninnyuwa nang'e, nanang'e akanikwing'a medi lahû mya umi.” 11 Ayula
mmahe nkuchidoni, “Nang'olo, wako ukee na mpowola, na chihima
chì nilepa, dachi ù mbepata kwachi medi lahû mya umi? 12 Anakulwetu
Yakobo nni atwing'île hwetu chihima achino, ata mwene Yakobo pamo
na vana vake na vannyama vake vammalele vá kumbila medi la chihima
uchino. Dachi, wako ù lilambilila kuva nkulu kumpunda anakulwetu
Yakobo?” 13 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Kila munu akumbî la medi
la chihima achino, à mbekuva na inyota kavila. 14 Henga munu woheyo
ambekumbî la medi lanimbemwing'a nangu, akambekuva na inyota kavila.

Medi lanimbemwing'a nangu làmbekuva muchi chimbwimbwi chikulûla medi lahûmya umi ukee na ntululilo nkati mwake.” 15 Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, mbayele nangu anelo medi uchinga nnave na inyota kavila na wala nnaide kavila apano unateka medi.” 16 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Hwena ukancheme ntwalo koka uide nawe apano.”

17 Ayula mmahe nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nangu nikee na ntwangu.” Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Ùyangw'ile saana, kuva ukee na ntwalo. 18 Kwa kuva, úlombwije na valume nnyano na aneyo uikalâna nawe vino akee ntwalo halali, anepo ùtangwele uhiu.” 19 Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nangu ngwònа wako nni nabii. 20 Anakuluvetu Vachisamaliya vánnyuwa Nnungu nnichinga alino, henga mwenu Mmayahudi mùhaula kuva, pa Yelusalemu nni pachinu pakunnyuwila Nnungu.”

21 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Mama, ngukulupile, kùmbekuva na mahiku lamukambennyuwa Atata nnichinga alino wala kananga aneko ku Yelusalemu. 22 Mwenu Mmasamaliya, mukámmaite umunnyuwa, henga hwetu tuvayahudi tùnnyuwa utummaite, kwa kuva upohi wa Nnungu ùmbekwida kupitila kwa Vayahudi. 23 Henga mahiku làvenkwida, na hambi lànikamola, avala vamwabûdu Nnungu kwa uhiu, pavambemwabudu Atata kwa kulojwa na Umumu Wanaswe na uhiu. Kwa kuva, Atata àvalembela vanu vamwabûdu namuna aneyo. 24 Nnungu nni imumu, na avala vamwabûdu vàlembelewa vamwabùùdu kwa kulojwa na Umumu Wanaswe na uhiu.” 25 Ayula mmahe nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nangu ùnnimala kuva, àvenkwida Masiya, yani Kilisto.* Na pambekwida àmbetuhaulila kila chinu.” 26 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Nangu ngulonjêla na wako, ‘Nangu nni Unene.’†”

27 Anepo vakuhundwa vake nkuuyananga, pavammwene Yesu walonjela na ayula mmahe nkukangana namene. Henga nanga munu anammujije kuva, “Ùlembela chamani kwanga aneyo mmahe?” au, “Mwadachi ùlonjela na ayu mmahe?”

28 Bahi ayula mmahe nkuleka nnengelo wake wa medi, nkuhwena kumanga na kuvahaulila vanu kuchidoni, 29 “Tuhweneng'ane mukannole munu anguhaulidîle nangu lammalele langútendîle! Dachi, ìnahululika kuva nang'e njo Kilisto?” 30 Bahi vanu va imanga aila nkuukananga, nkummwenela Yesu.

31 Uhiku uwowo vakuhundwa vake nkuva uvannyuwa Yesu uvachidoni, “Chonde Nkúhunda, ilya chakulya.” 32 Henga Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngùvele na chakulya chimukamaite mwenu.” 33 Bahi vakuhundwa vake nkuva uvaujana kuchidoni, “Dachi, pàvele munu ampelekejîje chakulya?” 34 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Chakulya changu nni kulatenda àlalá lalalembela ayula angutumîle na kulamalila madengo lake. 35 Mwenu mùnijevelela kuhaula kuchidoni, ‘Ìisalidile chihi myedi ncheche ukamole nchela!’ Henga nangu nìnnyaulila kuva, valolange ava vanu, vàvele muchi vilyo mmwelu, vilyo vilembelêwa vifunwe hambi. 36 Nkúfuna àpwechelela nshahala wake, na vilyo vyafuna nni vanu vaidanavo

* **4:25** Maeleso layâmba Masiya na Kilisto lola Yohana 1:41. † **4:26** Kwa kutangola malove alano “Nangu nni Unene,” Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kulitambulanga nchitabu cha Kuuka 3:14.

muumi ukee na ntululilo, uchinga ayula apânda na ayula afûna vammalele
vahangalale pamo. 37 Kwa kuva, itangodi aino nni ihiu kuva, ‘Munu yumo
ànapanda na munu yunji ànafuna.’ 38 Nangu nìntumile mwenu mukafune
vilyo vimukatendedile madengo la kulima, vanji nni vatendîle madengo la
kukamajanga, henga mwenu mùpita chihi mmadengo lavatendile avenu.”
39 Vasamaliya vohe va imanga aila nkunkulupila Yesu ing'anya ya malove
lanatongwele ayula mmahe kuva, “Àninguhaulila lammalele langutendenge.”
40 Vasamaliya vánimmwenela Yesu nkunnyuwa aikale navo, nkwikala aneko
kumanga maduva mavili. 41 Na vanu vohe namene váninkulupila Yesu
ing'anya ya malove lake mwene. 42 Vanang'o nkunnyaulila ayula mmahe
kuchidoni, “Hambi tùnikulupila akee chihi ing'anya ya malove lako, henga
hwetu tuvene tùnipilikana na kumala kuva muhiu ayu nni Mpohi wa vanu va
pachilambo.”

Yesu ànnamya mwana wanga nkulu yumo

43 Bada ya maduva mavili, Yesu nkuuka anepo nkuhwena chilambo cha ku
Galilaya, chilambo chavelekwejije. 44 Yesu mwene áhawile kuchidoni, “Nabii
nanga paesimika nkaya yake.” 45 Henga pakamwele ku Galilaya, vanu
vohe va aneko, nkumpwechelela, ing'anya vanang'o vánilona lammalele
lanatendile Yesu chipindi cha sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka aneko
ku Yelusalemu, kwa kuva na vanang'o vávelenge ukokwo.
46 Bahi Yesu pachipita nchilambo cha Galilaya, nkuhwika kavila
muimanga ya Kana, pachinu panapindikulanyije medi kuva divayi. Na
aneko ku Kapelinaumu kúvele na nkulu yumo wa ufalume wa Loma
ánavele na mwana achiuula. 47 Ayula nkulu papilikene kuva Yesu ànikamola
aneko ku Galilaya kuhaloka ya kuchilambo cha ku Yudeya, nkummwenela
nkunnyuwa ahwene ku Kapelinaumu akannamye mwanawe achiuula
namene, kwa kuva ávele pepi na kuhwa. 48 Yesu nkunnyaulila ayula
nkulu kuchidoni, “Mwenu mmanu mukànavyone vimaiho vya masaibu
na lakukanganya, mwiko nkambehulula kukulupila!” 49 Ayula nkulu
nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, nakuyuwa, tuhwene kukaya
kabla mwanangu akànambikuhwa.” 50 Yesu nkunnyaulila ayula nkulu
kuchidoni, “Wako hwena chihi mwanalo mumi.” Ayula munu nkùkulupila
malove lavannyaulidile na Yesu, nkupindikuka uhwena ya kwavo.
51 Pánavele nndila wahwena ya kwavo, nkukojana na vatumishi vake,
nkunnyaulila kuva, mwanawe mumi. 52 Anepo ayula nkulu nkuvauja
disaa dyalamile mwanawe. Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'e
àlamile lido sasaba ya muhi.” 53 Ayula nkulu nkuhimukila kuva, dívele
disaa udila dyanannyaulidile Yesu kuva, “Mwanalo mumi.” Bahi nang'e
pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake nkunkulupila Yesu. 54 Auno
wávele mwanda wavili, Yesu kuhaloka ku Yudeya nkuhwena ku Galilaya,
na kutenda chimaiho cha lisaibu.

5

Yesu ànnamya munu palitanda lya medi

1 Bada ya anelo, Yesu nkuhwena ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi.
2 Aneko ku Yelusalemu, pepi na nnango wa imanga uchêmwa, “Nnango wa
Angandolo,” pávele na litanda lijoko lya medi lichêmwa kwa Chieblaniya
“Betisata,” na litanda anelyo lívele na dimenu nnyano. 3-4 N'dimenu anedyo
múvele na vagonjo vohe vachilalanga, vaputêle meho na vanji vikwava na

vanji vadidimênge.* 5 Pachinu anepo pávele munu yumo achihuvanga kwa
chipindi cha myaka salasini na nane. 6 Yesu pammwene ayula munu alêle
apala na kumala kuva àlele apala kwa mahiku lohe, nkummuja kuchidoni,
“Dachi, ùnalembela kulama?” 7 Ayula munu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni,
“Nang'olo, nangu nikee na munu wa kunguinjija nnitanda palatibuliwa
medi. Na kila pangulinga kwenda mmedi, munu yunji ànangulongolelela.”
8 Yesu nkunnyaulila ayula munu kuchidoni, “Imila, utwale chinanda chako,
uhwene.” 9 Upala ayula munu nkulama, nkutwala chinanda chake, nku-
tandilika kuhwena. Na liduva anelyo lívele Liduva lya Kuyewelela. 10 Bahi
Vayahudi nkunnyaulila ayula munu alamîjwe kuchidoni, “Nelo nni Liduva
lya Kuyewelela, wako ukáluhusiwa kunyakula nkeka wako.”
11 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Ayula munu angulamîje nni an-
guhaulidîle kuva, ‘Twala nkeka wako uhwene.’ ” 12 Vanang'o nkum-
muja kuchidoni, “Aneyo munu akuhaulidîle kuva, ‘Twala nkeka wako
uhwene,’ nnani?” 13 Ayula munu nanga pannammaite munu annamîje,
kwa kuva, Yesu ávele atividìile nnikuwa likulu lya vanu. 14 Anepo Yesu
nkunkoja ayula munu alamîjwe avèlè nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu,
nkunnyaulila kuchidoni, “Lola, wako vino ùnilama. Bahi unauyile kavila
kutenda masambi, uchinga lanakukoje la kuhakalanga namene kupunda
alano.” 15 Ayula munu nkuhwena kwa vakulu va Vayahudi, nkuvahaulila
kuva, Yesu nni annamîje.
16 Kwa kuva, Yesu ánnamije ayula munu Liduva lya Kuyewelela, bahi
Vayahudi nkulindamuka kunkambyakambya Yesu. 17 Henga Yesu nkuva-
haulila kuchidoni, “Atatangu àvele chihi nkukola madengo mpaka nelo,
nanani uchocho mbènkukola madengo.”
18 Malove anelo lanatangwele Yesu lavatendile Vayahudi kukudungila
namene kummwalala Yesu, akee chihi ing'anya ya kutenda lakáluhusiwa
Nniduva lya Kuyewelela, ila na kwa kunchema Nnungu kuva Atatake,
nang'e àlilinganyanga na Nnungu.

Mamulaka langa Yesu, Mwana wa Nnungu

19 Bahi Yesu nkuhweneha kuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, Mwana wa Nnungu akáhulula kutenda chitukutuku
chohecho kwa ding'ano dyake mwene, henga àtenda chihi achila chamwona
Atatake watenda. Ing'anya, achila chachitenda Atatake nanang'e àchitenda
uchila. 20 Kwa kuva, Atata ànantamwa Mwanawe, na àninnanguja kila chinu
chachitênda mwene. Na achiannanguje mambo makulu kupunda alano
uchinga mwenu mukangane. 21 Kwa kuva, malinga Atata chavafufula
vanu vahwîle na kuveng'a umi, nni uchocho Mwanawe chaveng'a umi
avala vávalembêla. 22 Atata akánnyukumu munu woheyo, henga hukumu
yammalele ànkamujije Mwanawe, 23 uchinga vanu vammalele vamwesììmù
Mwanawe, malinga chivamweshimu Atata. Na munu akámweshimu
Mwanawe, akámweshimu na Atata antumîle.
24 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ayula apilikâna lilove lyangu na
kunkulupila ayula angutumîle, ànipata umi ukee na ntululilo. Nang'e

* **5:3-4** Mmalemba matandi-matandi, malove la ntululilo la nsitali wa 3 na malove lammalele la nsitali wa 4, lakapali. Henga mmalemba lanji lakávele matandi-matandi làlembwije malove lahaûla kuva, “Vanu anevo válindilila medi latibuliwe. Kwa kuva, myanda yohe malaika ánakamola nnitanda anelyo watibulanya medi. Na n'gonjo woheyo áchiva ntandi kwenda nnitanda anelyo, medi palatibuliwa ánalama ugonjo wake.”

akambehukumiwa asabu, kwa kuva, ìmbekuva ànihama mukuhwa, nkwenda muumi. 25 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, pàmbekuva na uhiku, na uhiku anewo ùnikamola, vanu vahwîle uvambelipilikana lidi lya Mwana wa Nnungu, na vanu vambelipilikâna, vàmbekuva vumi. 26 Malinga Atata chavele na umi nkati mwake, nni uchocho chantendile Mwanawe kuva chitandikilo cha umi. 27 Na àmpele mamulaka la kuhukumu, ing'anya nang'e nni Mwana wanga Munu. 28 Mwenu munakangane malove anelo, ing'anya pàmbekuva na liduva, vanu vammalele vahwîle livambelipilikana lidi lyake, 29 na vanang'o vàmbehuma mmisati yavo. Avala vatendîle lambone vàmbefufuka na kupata umi, henga avala vatendîle lahakalenge vàmbefufuka uchinga vahukumiwe asabu.”

Ushahidi unnyâmba Yesu

30 “Nangu nikáhulula kutenda chinu chohecho kwa ding'ano dyangu nimwene. Nangu ngùhukumu chihi malinga chingupilikana kuhaloka kwa Atata, na hukumu yangu ni ya haki, kwa kuva nangu nikákudungila chihi kutenda chingulembela nangu nimwene, henga kutenda chalembela ayula angutumîle. 31 Nangu nikàlishuhudila nimwene, ushahidi anewo ukambekubaliwa kuva wa uhiu. 32 Henga pàvele na munu yunji angushuhudîla nangu, na aneyo nni Yohana, na nangu nnìmala kuva ushahidi wake kwamba nangu ni wauhiu. 33 Mwenu mwavatumile vanu kwa Yohana Nkúbatisa, nang'e nkuushuhudila chihi uhiu kungwamba nangu. 34 Nangu nikálisingila ushahidi wa vanu, henga ngùtangola malove alano uchinga mupate kupohwa. 35 Yohana ávele muchi chibatali chichiyaka na kulangaja, na mwenu múnitandola kuuhangalalila nng'anje wake kwa chipindi. 36 Henga nangu ngùvele na ushahidi nkulu namene kupunda aula wahumije Yohana Nkúbatisa. Kwa kuva, mambo langútènda vino njo lánguhaulidîlè Atata nilatende, nalanang'o nni langushuhudîla na kulanguja kuva nang'e àningutuma. 37 Atata angutumîle nanang'e uchocho ànangushuhudila. Mwenu mukanawahi kupilikana lidi lyake wala kumwona chavele. 38 Na malove lake lakáikala mmitima mwenu, kwa kuva nanga pamungukulupila nangu wangutumile. 39 Mwenu mùloleha Malemba Lanaswe umutenda kuva nkati mwake mùmbepata umi ukee na ntululilo. Malemba anelo njo lángushuhudìlà nangu, 40 henga mwenu nkátamwanga kwida kwang'une uchinga mupate umi.

41 Nangu nikákudungidile kupata imbili kuhaloka kwa vanu. 42 Nangu ǹnimmala kuva mwenu nanga pamuntamwa Nnungu. 43 Lola! Nangu ǹniida kwa mamulaka la Atatangu, henga nkángupwecheledile, ila munu yunji akàida kwa mamulaka lake mwene, mwenu muchimumpwechele.† 44 Bahi ikàva mwenu mùtaha kupwechela imbili kuhaloka kwenu mmene na akee kuhaloka kwanga Nnungu wa weka, hambi mùmbehulula dachi kukulupila? 45 Mwenu munatende kuva nangu nìmbensitaki kwa Atatangu. Ambensitâki mwenu nni Musa umunnolela kuva àmbekuva m'bali wenu. 46 Mukàchinkulupila Musa, nkaningukulupila na nangu mwalehu, kwa kuva Musa ánilemba habali dinguyâmba nangu. 47 Henga ikàva nanga pamulakulupila àlalá laléмbîle Musa, mùmbehulula dachi kukulupila malove lángutangòlà?”

† **5:43** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

6

Yesu àveng'a chakulya vanu alufu nnyano
(Matayo 14:13-21, Mako 6:30-44, Luka 9:10-17)

1 Bada ya anelo, Yesu nkuyamboka Litanda lya Galilaya, yani Litanda lya
Tibeliya. 2 Likuwa likulu lya vanu nkumpapata Yesu, ing'anya vanu anevo
váviwene vimaiho vya masaibu vyachivitenda kwa kuvalamya vagonjo.
3 Yesu nkukwela nnichinga, nkuikala aneko pamo na vakuhundwa vake.
4 Na Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* ívele pepi kukamola. 5 Bahi
Yesu palolite na kulyona likuwa likulu lya vanu ulihaloka, nkummuja
Filipo kuchidoni, “Tukasume kwachi mikate uchinga ava vanu valye?”
6 Yesu átangwele uchocho wanninga chihi Filipo, kwa kuva mwene ánimala
lyambelitenda. 7 Filipo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Ata kututumila
dihela malinga dya nshahala wa malipo la maduva myambili kusuma
mikate, ikambeoneleja kananga kumupa kila munu chipande chijoko!”
8 Nkúhundwa yumo wa Yesu uvannchema Anduleya, nnung'une Simoni
uvanchema Petulo, nkunnyaulila Yesu kuchidoni, 9 “Apano pàvele kijana
yumo avêle na mikate nnyano ya shayili† na dihomba dimbili. Dachi,
vitukutuku avino vìmbetoleja chani kwa vanu vohe malinga ava?”
10 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Vahaulile vanu vaikalange pahi.” Pach-
inu anepo pávele na wahi wohe, bahi vanu nkuikalanga, na isabu ya
valume weka vánavele anepo yávele malinga alufu nnyano. 11 Yesu nkuit-
wala aila mikate, nkunshukulu Nnungu na kuvayavanyija vanu vammalele
vanaikalenge apala, na dihomba na dinang'o nkutenda uchocho. Na kila
munu nkùpata malinga chanalembedile. 12 Vammalele pavasibile, Yesu nku-
vahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Lokotanga vibeduli vyammalele
viisalidîle vya mikate, uchinga vitumike kavila.” 13 Bahi vakuhundwa
nkulokotanya maisalilo la vibeduli vya mikate, nkwombaja makalala kumi
na mbili.
14 Vanu pavachiwene achila chimaiho cha lisaibu chatendile Yesu, nkuchi-
doni, “Muhiu ayu munu nni ayula nabii utuchinnolela kwida pachil-
ambo.” 15 Yesu pamaite kuva vámbeida unantwala kwa dimongo uchinga
vankan'juhe kuva nfalume, nang'e nkuuka nkuhwena kavila kulichinga
weka.

Yesu àonga muha medi
(Matayo 14:22-33, Mako 6:45-52)

16 Pachikamwele chinalyulo, vakuhundwa va Yesu nkuhelelekela ya kuli-
tanda. 17 Nkukwelanga muingalava, nkutandilika kuyomboka litanda kuh-
wena kuimanga ya Kapelinaumu. Chipindi anecho lupi lúvele lwendìlè, na
Yesu ávele bado akànambivakoja. 18 Lipungo likulu nkutandilika kupunga
namene na litanda nkutibuka mawimbi. 19 Bahi pavapite mwanda wa
kilomita malinga nnyano au sita, nkumwona Yesu avèlè pepi na ingalava,
waonga muha medi, vakuhundwa vake nkuyopa namene. 20 Henga Yesu
nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ni nangu, munayope!” 21 Bahi
vakuhundwa vake kwa kuhangalala, nkumpwechelela Yesu muingalava,
upala ingalava nkuhwika kunnyangi, pachinu pavachihwena.

Vanu vàntaha Yesu

---

* **6:4** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **6:9** Shayili ni dimbeyu dilandâna na utani, na nkate ukatapajîjwe na shayili nanga pauchigalika.

22 Ulyamba wake, likuwa lya vanu vanaisalidile m'bali wavili wa litanda,
vánikameka kuva pachinu anepo ípwawije chihi ingalava imo bahi. Na
vánimala kuva Yesu akanainjidile muingalava aila pamo na vakuhundwa
vake, ila vakuhundwa vake vápite chihi vanang'o weka. 23 Na dingalava
dinji nkukamola kuhaloka kuimanga ya Tibeliya, nkuhwika pachinu apala
pavanalile vanu aila mikate, bada ya Nang'olo Yesu kunshukulu Nnungu.
24 Bahi avala vanu pavamaite kuva Yesu na vakuhundwa vake vakapali
pachinu apala, nkukwelanga n'dingalava dyavo nkuhwena kuimanga ya
Kapelinaumu unantaha Yesu.

Yesu njo nkate úvatèndà vanu vààve na umi

25 Avala vanu pavankojije Yesu ng'ambo ya vili ya litanda, nkummuja
kuchidoni, “Nkúhunda, wako ùkamwele chakani apano?” 26 Yesu
nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, mwenu
mùngutaha nangu ing'anya ya aila mikate imunalile na kusiba, henga akee
ing'anya ya kwelewa mana ya avila vimaiho vya masaibu vingunatendile.
27 Munatumbamile kupata chakulya chondongeka, ila tumbamila kupata
chakulya chikóndongeka na chiîda na umi ukee na ntululilo. Na Mwana wa
Munu njo ambemwîng'a mwenu chakulya anecho, kwa kuva nang'e njo
walimaihijije Atata Nnungu.” 28 Vanang'o nkummuja kuchidoni, “Hwetu
tutende dachi uchinga tukole madengo lalalembela Nnungu?” 29 Yesu
nkuvayang'ula kuchidoni, “Madengo lalalembela Nnungu mulatende nni
alano, munkulupile chihi ayula wantumile.”

30 Avala vanu nkummuja Yesu kuchidoni, “Dachi, wako ùmbelanguja chi-
maiho ntwani cha lisaibu, uchinga tuchone na tupate kukukulupila? Dachi,
ùmbetenda chinu ntwani? 31 Aneko kulilanga akuluvetu válile chakulya
chichêmwa ‘Mana,’ chakulya chilandêne na nkate, malinga chiilembwije
Mmalemba Lanaswe kuva, ‘Ávalisije nkate uhalêke kulihunde.’ ”

32 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, Musa
nanga panampele mwenu nkate uhalôka kulihunde, henga Atatangu nni
amwîng'a mwenu nkate uhiu uhalôka kulihunde. 33 Kwa kuva, nkate
wauhumya Nnungu nni ayula asulupûka kuhaloka kulihunde, na nni
avêng'a vanu va pachilambo umi.” 34 Avala vanu nkunnyaulila Yesu
kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tùnakuyuwa utwing'e nkate anewo maduva
lammalele.” 35 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu njo nkate wene
uvatênda vanu vààve na umi. Aîda kwang'une akambekuva na indala
mwiko, na angukulupîla nangu akambekuva na inyota mwiko. 36 Henga
nangu naninnyaulilanga mwenu kuva, ikànava mùningwona, wala nanga
pamungukulupila. 37 Vanu vammalele vánìng'à Atata vàmbeida kwang'une,
na ayula aîda kwang'une mwiko nikambemminganga. 38 Kwa kuva, nangu
ìnnisulupuka kuhaloka kulihunde uchinga ngutende àlalá lalalembela ayula
angutumîle, akee unatenda langúlembèlà nangu nimwene. 39 Lalalembela
ngulatende ayula angutumîle nni alano, avala vanu vángupèlè nnannyahe
kananga yumo, henga nivafufule vammalele nniduva lya ntululilo wa
chilambo. 40 Kwa kuva, chalembela Atatangu nni achino, kila munu ambe-
mwôna Mwana wa Nnungu na kunkulupila ààve na umi ukee na ntululilo, na
nangu nguchininfufule munu aneyo nniduva lya ntululilo wa chilambo.”

41 Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika kuhinginika
ing'anya Yesu áhawile kuva, “Nangu njo nkate usulupwîke kuhaloka
kulihunde.” 42 Vanang'o nkuva uvatangola kuchidoni, “Kwani ayu tenda

Yesu mwana wa Yusufu? Atatake na anyokwe hwetu tùnivamala! Vino
nang'e àhulula dachi kuhaula kuva, 'Ǹnisulupuka kuhaloka kulihunde?'
" 43 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Lekanga kuhinginikilanila mmene
kwa mmene. 44 Nanga munu àhulula kwida kwang'une akanachemwe na
Atatangu angutumîle, na nangu nguchininfufule munu aneyo liduva lya
ntululilo wa chilambo. 45 Mmalemba la manabii ìlembwije kuva, 'Vanu
vammalele vàmbehundwa na Nnungu.' Kila munu ampilikâna Atatangu na
kulihunda kuhaloka kwanga nang'e, aneyo àida kwang'une. 46 Aino ikee na
mana kuva ànipwawa munu awahîte kumwona Atata, ikànave chihi nangu
nguhalêke kwa Nnungu, nangu njo nimmwêne Atata. 47 Nangu nìnnyaulilanga
uhiu kuva, munu woheyo akulupîla àpata umi ukee na ntululilo. 48 Nangu
njo nkate uvatênda vanu vààve na umi. 49 Aneko kulilanga anakuluvenu
vánilya nkate‡ uhalêke kulihunde, henga vánihwa. 50 Henga nangu njo nkate
usulupûka kuhaloka kulihunde, uchinga munu woheyo ambeûlya anahwe.
51 Nangu njo nkate uvatênda vanu vààve na umi, nkate usulupwîke kuhaloka
kulihunde. Munu woheyo akàulya nkate auno, àmbekuva na umi ukee na
ntululilo. Na nkate auno ni mmili wangu, unimbeuhumya kwajili ya vanu
va pachilambo uchinga vapate umi."
52 Bahi Vayahudi pavapilikene uchocho nkutandilika kutahukana vene
kwa vene uvachidoni, "Munu ayu àmbehulula dachi kutwing'a mmili wake
tuulye?" 53 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva,
mwenu nkanaulye mmili wanga Mwana wa Munu na kukumbila myadi
yake, bahi nkambekuva na umi nkati mwenu. 54 Na munu woheyo aûlya
mmili wangu na kukumbila myadi yangu, ààva na umi ukee na ntululilo,
na nangu nguchininfufule munu aneyo nniduva lya ntululilo wa chilambo.
55 Kwa kuva, mmili wangu nni chakulya cha uhiu, na myadi yangu nni
chikumbilo cha uhiu. 56 Munu woheyo aûlya mmili wangu na kukumbila
myadi yangu, aneyo ànakumilana na nangu na nangu nakumilana na aneyo
munu. 57 Malinga Atata angutumîle chavele na umi, na nangu ngùùva na
umi ing'anya yanga nang'e, uchocho munu woheyo angûlya nangu àmbekuva
na umi ing'anya yang'une. 58 Bahi auno nni nkate usulupwîke kuhaloka
kulihunde, henga ukee muchi chakulya chichêmwa 'Mana' inasulupwike
kuhaloka kulihunde, ivachilya anakuluvenu akula kulilanga. Pamo na
kulya Mana aneyo, vammalele vánihwanga, henga munu ambeûlya nkate
auno àmbekuva na umi ukee na ntululilo." 59 Yesu átangwele malove anelo
pánavele nkùhunda muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, aneko ku Kapelin-
aumu.

Malove lavêle na umi ukee na ntululilo

60 Bahi vanu vohe muavala vakuhundwa vake pavapilikene uchocho,
nkuhaula kuchidoni, "Malove ala lànikamajanga! Munu ntwani ambehulûla
kulapwechela?" 61 Yesu nkumala kuva vakuhundwa vake vànahinginika
ing'anya ya malove anelo, nkuvauja kuchidoni, "Dachi, malove alano
lànanchima? 62 Bahi ìmbekuva dachi pamumbemwona Mwana wa Munu
wakwela kavila kulihunde, pachinu panavele mwanda ntandi? 63 Umumu
Wanaswe nni avêng'a vanu umi, vanu nanga pavahulula kutenda uchocho.
Na malove laninnyaulidile mwenu nni la Umumu Wanaswe, na làvele na

‡ **6:49** Apano Yohana àlembile Mana, na aneyo mana yalandene na nkate, njo mana Yesu àlilonjeledile mwene kuva nang'e nni nkate usulupwîke kuhaloka kulihunde.

umi. 64 Henga pàvele vanu vanji mmwenu vakákulupila." Na Yesu átangwele uchocho kwa kuva ánivamala chítandilìkè vanu avala vakambenkulupila na ayula ambentengelêka. 65 Yesu nkuhweneha kuvahaulila kuchidoni, "Njo mana nangu nínnyaulidile kuva, nanga munu àhulula kwida kwang'une bila kuhululihwa na Atatangu."

66 Ing'anya ya malove anelo, vanu vohe vachinkulupîla nkunnekanga, na nanga pavanannondwele kavila Yesu. 67 Anepo Yesu nkuvauja avala vakuhundwa kumi na mbili kuchidoni, "Dachi, na mwenu uchocho ǹnembeukananga?" 68 Petulo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Nang'olo, hwetu tùmbehwena kwakinani? Wako nni uvêle na malove lavêng'a vanu umi ukee na ntululilo. 69 Hwetu tùnimala na kukulupila kuva wako nni ayula Wanaswe ahalêke kwa Nnungu." 70 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Dachi, nangu nikee nintandwêle mwenu kumi na mbili? Henga yumo mmwenu àlojwa na Ibilisi!" 71 Yesu átangwele malove anelo wamwamba Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote, kwa kuva nang'e nni ambentengelêka ikànava ávele yumo wa avala kumi na mbili.

7

Yesu na anung'unuvake

1 Bada ya anelo, Yesu nkupita waonga nchilambo cha ku Galilaya. Akanatamwije kwonga chilambo cha ku Yudeya, ing'anya vakulu va Vayahudi vákudungidile kummwalala. 2 Bahi Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa, Sikukuu ya Migongwe, yávele pepi kukamola, 3 bahi anung'unuvake Yesu nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Uka apano uhwene ya ku Yudeya, uchinga vakuhundwa vako vakalone lutenda. 4 Munu alembêla amaikane, akátenda vitukutuku vyake kwa sili. Bahi ikàva ùtenda vitukutuku avi, bahi lilanguje kwa vanu va pachilambo." 5 Ata anung'unuvake Yesu navanang'o nanga pavanankulupidile. 6 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, "Uhiku wangu ulembelêwa, ukánambikamola. Henga kwenu mwenu kila uhiku ùnafala. 7 Vanu va pachilambo vakáhulula kummenga mwenu, henga vànguvenga nangu ing'anya nangu nashuhudila kuva, lavatendanga lànihakalanga. 8 Mwenu hweneng'ana kusikukuu aneyo. Henga nangu nikambekwida kusikukuu aneyo, kwa kuva uhiku ukatapêle kwang'une ukánambikamola." 9 Yesu patangwele malove anelo, nkuisalila chihi nchilambo uchila cha ku Galilaya.

Yesu àhwena ku Yelusalemu ku Sikukuu ya Migongwe

10 Anung'unuvake pavaukile uhwena ya kusikukuu, Yesu nanang'e nkuhwena, henga ápite chihi kwa sili bila kulilanguja kwa vanu. 11 Aneko kusikukuu, vakulu va Vayahudi nkuva uvantaha Yesu akuno uvaujana kuchidoni, "Kwani ayu munu àvele kwachi?"

12 Mmakuwa àlalá la vanu múvele na manyinyi lachinnyamba Yesu. Vanu vanji váhaula kuchidoni, "Yesu nni munu wambone." Na vanu vanji váhaula kuva, "Yesu akávele munu wambone! Nang'e àvalambila chihi vanu." 13 Henga nanga munu analingile kutangola habali dyanga Yesu palangele, kwa kuva vávayopa vakulu va Vayahudi.

14 Bahi paihwikile ching'ati sikukuu, Yesu nkuinjila nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu nkutandilika kuhunda. 15 Anepo Vayahudi pavapilikene mahundo lake, nkukangana namene uvachidoni, "Munu ayu àipete dachi elimu malinga ayi akuno akasomìlè?" 16 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni,

“Mahundo lánguhûnda nangu lakávele langu, ila ni la ayula angutumîle.
17 Munu woheyo akàlembela kutenda lalalembela Nnungu, achiamale kuva
mahundo langu làhaleke kwanga Nnungu, au ngùtangola chihi kwa ding'ano
dyangu nimwene. 18 Munu atangôla chihi kwa ding'ano dyake mwene,
aneyo àtaha chihi imbili yake mwene. Henga munu ayula atâha imbili
ya ayula antumîle, aneyo nni wa kukulupika, na wala nanga palambila.
19 Dachi, Musa akanampele mwenu Sheliya? Henga wala nanga munu
yumo mmwenu aikamûla Sheliya aneyo. Ing'anya ntwani mùlembela
munguwalale?” 20 Bahi avala vanu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako ùvele
na nanndenga! Nnani akudungidîle ukuwalala?”
21 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu ngútendile lisaibu limo, na
mwenu mmammalele mmenkuhemwa. 22 Mwenu mùvayalula vanu ata
Liduva lya Kuyewelela ing'anya Musa ámpele mwenu amuli ya kuyalula.
Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, amuli aneyo ikanahaleke kwanga Musa,
ila íhaleke kwa anakuluvenu. 23 Bahi ikàva mùnahulula kunnyalula munu
Liduva lya Kuyewelela uchinga Sheliya yanga Musa inalumulwe, mwadachi
mùnguvisija nangu ing'anya ya kunnamya munu Liduva lya Kuyewelela?
24 Lekanga kuhukumu kwa kupamipamila, henga ìlembelewa muhukumu
kwa haki.”

*Dachi, Yesu njo Kilisto?**

25 Bahi vanu vanji va ku Yelusalemu nkuhaula kuchidoni, “Dachi, ayu
munu akee uvantaha uchinga vammwalale? 26 Hambi lola, àtangola chihi
palikuwa lya vanu na wala nanga munu annyaulîla lilove lyohelyo! Dachi,
ìnahululika kuva vakulu navanang'o vànimala kuva, muhiu ayuno njo Kilisto?
27 Henga kwahaloka ayu munu hwetu tùnikumala. Na Kilisto pambeida
nanga munu ambemâla pachinu páhalèkè!”
28 Bahi Yesu pánavele nnuwani lwa Ing'ande yanga Nnungu wahunda,
nkunonoha lidi nkuhaula kuchidoni, “Mwenu mùningumala, na kun-
guhaleke mùnikumala! Nangu nìkaidile kwa mamulaka langu nimwene,
henga ayula angutumîle nni wauhiu, na mwenu nanga pamummaite.
29 Henga nangu ìnimmala, kwa kuva ngùhaleke kwanga nang'e, nanang'e nni
angutumîle nangu.”
30 Anepo vanu nkulembela vankamule Yesu, henga nanga munu
analingile kunkamula, kwa kuva uhiku wake wa kukamulwa wávele
ukànambikamola. 31 Vanu vohe nnikuwa lya vanu vánavele apala,
nkunkulupila Yesu, nkuva uvahaula kuchidoni, “Pámbeìdà Kilisto
tuchitummale, kwa kuva àmbetenda masaibu lohe. Na ayu munu àtenda
masaibu lohe, bahi ìnahululika kuva ayu njo Kilisto.”
32 Mafalisayo nkupilikana malove lavachitangola vanu kumwamba Yesu.
Bahi makuhani vakulu na Mafalisayo nkuvatuma valinsi vakankamule
Yesu. 33 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nangu nìmbekuva pamo na mwenu kwa
mahiku kadiki, koka nguhwene kwanga ayula angutumîle. 34 Mùmbengutaha,
henga nkambengwona, kwa kuva pachinu panimbekuva mwenu nkam-
behulula kuhwika.” 35 Vakulu va Vayahudi nkutandilika kuujana vene
kwa vene, uvachidoni, “Ayu munu àmbehwena kwachi kutukambehulula
kumwona? Dachi, àmbehwena kwa Vayahudi vamwadilikêne mmilambo vya
vanu vakávele Vayahudi, akavahunde vanu vakávele Vayahudi? 36 Àvele

* **7:24** Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

na mana ntwani páhaùlà kuva, ‘Mùmbengutaha, henga nanga pamumbengwona, na pachinu panimbekuva nangu, mwenu nanga pamumbehulula kuhwika?’ ”
37 Liduva lya ntululilo lya sikukuu aneyo, liduva lîva likulu namene
musikukuu aneyo, Yesu nkuimila nkunonoha lidi wachidoni, “Munu
woheyo avêle na inyota aide kwang'une akumbile. 38 Malinga Malemba
Lanaswe chilahaula kuva, munu woheyo angukulupîla nangu, dihunde
dya medi lavêng'a vanu umi dìmbekulula kuhaloka muntima mwake!”
39 Yesu átangwele malove anelo wamwamba Umumu Wanaswe kuva,
avala vankulupidîle nang'e vachivampwechelele. Mahiku anelo, Umumu
Wanaswe ávele akànambikamola, kwa kuva Yesu ávele akànambikwinjila
muukulu wake.
40 Vanu vanji nnikuwa alila pavapilikene malove anelo nkuhaula kuchi-
doni, “Muhiu, ayuno munu nni nabii achilolêwa kwida!” 41 Vanu vanji
nkuhaula kuchidoni, “Ayuno nni Kilisto!” Henga vanu vanji nkuhaula
kuchidoni, “Nanga, ìmbehululika dachi Kilisto ahaloke ku Galilaya? 42 Dachi,
Malemba Lanaswe lakáhawile kuva, Kilisto àmbevelekwa muudukulu wa
Nfalume Daudi, muimanga ya Betelehemu, imanga yavelekwejije Daudi?”
43 Bahi vanu vánavele apala palikuwa nkutandilika kuyavanyika ing'anya ya
Yesu. 44 Vanu vanji nkulembela vankamule Yesu, henga nanga analingile
kunkamula.

Vakulu va Vayahudi vakánkulupila Yesu

45 Bahi avala valinsi pavauyang'ene, makuhani vakulu na Mafalisayo,
nkuvauja kuchidoni, “Ing'anya ntwani mukáidinawe?” 46 Valinsi
nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukánambimwona munu atangôla muchi
chatangola ayula munu!” 47 Bahi Mafalisayo nkuvauja kuchidoni,
“Dachi, na mwenu uchocho mùnikumbika? 48 Dachi, alida muvakulu vetu
au Mmafalisayo ankulupidîle nang'e? 49 Henga likuwa alino lya vanu
vakaimaîte Sheliya ya Musa vànilaniwa na Nnungu!”
50 Nfalisayo yumo uvanchema Nikodemo, anammwenedile Yesu nachilo,
nkuvahaulila kuchidoni, 51 “Dachi, Sheliya yetu ìnatuluhusu kunnyukumu
munu kabla tukànambimpilikanila hoti na kumala chatendile?” 52 Vanang'o
nkunnyang'ula kuchidoni, “Dachi, na wako uchocho ùhaleke ku Galilaya?
Bahi hwena ukatahe Mmalemba Lanaswe, uchiulole kuva nabii akambe-
haloka ku Galilaya!”
53 Bahi nkuukananga, kila munu nkuhwena kukaya kwake.

8

*Mmahe uvankamwile ugoni**

1 Yesu nkuhwena ku Lichinga lya Miseituni. 2 Bahi liduva lipapete,
ulyamba na mambumbu Yesu nkuhwena kavila nnuwani lwa Ing'ande
yanga Nnungu. Vanu vammalele nkummwenela, nang'e nkuikala, nku-
tandilika kuvahunda. 3 Vakúhunda Sheliya yanga Musa na Mafalisayo,
nkumpelekejija Yesu mmahe yumo uvankamwile ugoni, nkumwimija muyo
mwa vanu vammalele. 4 Bahi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nkúhunda,
ayuno mmahe vànkamwile ugoni. 5 Mu Sheliya yetu, Musa ánituamulisa
kuva, nkongwe malinga ayu apanywe mayanga, mpaka ahwe. Hambi wako
wàmba dachi?” 6 Avala vanu vátangwele malove anelo uvanninga chihi Yesu,

* **8:** Mmalemba la kala namene, misitali ya 7:53-8:11 ikapali.

uchinga vapate ing'anya ya kunsitaki. Henga Yesu nkutepa na kulemba
muulongo kwa chala chake. 7 Pavahalijije kummuja, Yesu nkuhinamuka,
nkuvahaulila kuchidoni, “Munu woheyo akávele na sambi nnikuwa lyenu,
bahi ààve ntandi kunnyelangila mmahe ayu liyanga.” 8 Anepo Yesu nkutepa
kavila nkuva walemba muulongo. 9 Pavapilikene malove anelo, vanu
vammalele nkutandilika kuukananga yumo-yumo, na vasele nni vánavele
vatandi kuukananga. Vammalele nkuukananga nkuisalila chihi Yesu na
ayula mmahe anaimidîle muyo mwake. 10 Yesu painamwike nkummuja
ayula mmahe kuchidoni, “Vanu vanaimilenge apa vàvelenge kwachi? Dachi,
nanga munu ahawîle kuva ùlembelewa uhwe?” 11 Ayula mmahe nkuyang'ula
kuchidoni, “Wala nanga munu, Nang'olo!” Bahi Yesu nkunnyaulila ayula
mmahe kuchidoni, “Na nangu uchocho nikákuhukumu. Wako hwena chihi,
henga unauyile kavila kutenda sambi.”

Yesu njo nng'anje wa chilambo

12 Yesu nkuvahaulila kavila vanu kuchidoni, “Nangu nni Unene†
nguhûmya nng'anje kwa vanu va pachilambo. Ambengupapâta nangu
akambekwonga nnupi, ila àmbekuva na nng'anje uhûmya umi.”
13 Bahi Mafalisayo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Ushahidi wako
ukákulupilwa kuva wa uhiu, kwa kuva wako ulishuhudila chihi umwene.”
14 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ata kungulishuhudila nimwene,
henga ushahidi wangu nni wauhiu, kwa kuva, nangu ǹnipamala pachinu
panguhaleke na panguhwena. Henga mwenu mukámaite pachinu
panguhaleke wala panguhwena. 15 Mwenu mùhukumu chihi kwa
ding'ano dya chimunu, henga nangu nanga paninnyukumu munu. 16 Ata
nikàhukumu, hukumu yangu ni ya uhiu, kwa kuva, nangu nikáhukumu
weka, ila Atata angutumîle àvele pamo na nangu. 17 Na mu Sheliya
yenu ìnilembwa kuva, ushahidi wa vanu vavili ùnakulupilwa kuva nni wa
uhiu. 18 Nangu ngùlishuhudila nimwene, na Atata angutumîle nanang'e
uchocho ànangushuhudila.” 19 Bahi vanang'o nkummuja kuchidoni, “Atatako
wako àvele kwachi?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu nanga
pamungumaite nangu, na wala nanga pamummaite Atatangu. Henga
kuikavele umungumala nangu, bahi mukanimmala na Atatangu.”
20 Yesu átangwele malove anelo pachihunda nnuwani lwa Ing'ande ya
Nnungu pepi na pachinu palavele masanduku la sadaka. Na wala nanga
munu anahulwile kunkamula, ing'anya uhiku wake wa kukamulwa wávele
bado ukànambikamola.

Kunguhwena nangu mwenu nkáhulula kuhwika

21 Bahi Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni, “Nangu mbènkuhwena, na
mwenu mùmbengutaha, henga mwenu mùmbekuhwa ing'anya ya masambi
lenu. Na kunguhwena nangu, mwenu mukáhulula kuhwika.” 22 Bahi
vakulu va Vayahudi pavapilikene malove anelo nkuchidoni, “Patangola
kuva, ‘Kunguhwena nangu mwenu mukáhulula kuhwika.’ Dachi, àlembela
aliwalale mwene?” 23 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mùhaleke
upano pahi, henga nangu ngùhaleke muha. Mwenu ni mmanu mma-
pachilambo achino, henga nangu nikávele wa pachilambo achino. 24 Njo
mana nínnyaulidile kuva, mùmbekuhwa ing'anya ya masambi lenu. Na ikàva

† **8:12** Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

nanga pamumbekulupila kuva, ‘Nangu nni Unene,’‡ muhiu mùmbekuhwa ing'anya ya masambi lenu.” 25 Bahi vanang'o nkummuja kuchidoni, “Kwani wako nnani?” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu njo ayula uninannyaulidile kutandiki patandi. 26 Nangu ngùvele na malove lohe la kutangola kumwamba mwenu na la kunnyukumu mwenu. Henga ayula angutumîle nangu nni wauhiu, na nangu nìvahaulila vanu va pachilambo àlalá langupilikene kuhaloka kwanga nang'e.”

27 Henga avala vanu wala nanga pavanaelewije kuva Yesu àtangonavo kumwamba Atatake wa kulihunde. 28 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Pamumbennyanyula Mwana wa Munu muha munsalaba, anepo njo pamumbemala kuva, ‘Nangu nni Unene,’§ na nni pamumbemala kuva, nanga chinu chingútênda kwa ding'ano dyangu nimwene, ila ngùtangola chihi àlalá langúhundîle Atata. 29 Na ayula angutumîle àvele pamo na nangu, wala akángulekile weka, ing'anya maduva lammalele ngùtenda lankatapalîla.” 30 Bahi pachitangola malove anelo, vanu vohe váninkulupila.

Vana vanga Nanchindenga

31 Bahi Yesu nkuvahaulila avala Vayahudi vankulupidîle kuchidoni, “Mwenu mukàlakamula mahundo langu, muhiu mùmbekuva mmakuhundwa vangu. 32 Anepo njo pamumbeumala uhiu, na anewo uhiu ùmbentenda mukombolewe.” 33 Bahi avala vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nni tuvanu tùvá lukolo lwanga Iblahimu, na tukánambikuva tuvatumwa tùvá munu woheyo. Hambi wako ùvele na mana ntwani pauhaula kuva, tuchitukombolewe?” 34 Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, kila munu atênda sambi ni ntumwa wa sambi. 35 Ntumwa nanga pavalangiwa kuva mwanafamiliya maduva lammalele, henga mwana ànavalangiwa kuva mwanafamiliya maduva lammalele. 36 Mwana wa Nnungu akànkombola mwenu, bahi muchimukombolewe mwalehu. 37 Nangu ǹnimala kuva, mwenu ni mmanu mma lukolo lwa Iblahimu. Henga mùkudungila munguwalale ing'anya mwenu nkálatamwanga mahundo langu laikale mmitima yenu. 38 Nangu ngùlatangola chihi àlalá lanilawene kwa Atatangu, henga mwenu mùlatenda àlalá lamulapilikene kwa atatawenu.”

39 Bahi avala vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu nni tuvanu tùvá lukolo lwanga Iblahimu.” Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mukàchiva mmanu mma lukolo lwanga Iblahimu, mukanilatenda àlalá lachilatenda Iblahimu. 40 Hambi nangu nìnnyaulidile uhiu unguupilikene kwa Nnungu, pamo na anelo mwenu mùkudungila mumbwalale. Henga Iblahimu nanga panatendile uchocho! 41 Mwenu mùlatenda àlalá lalatenda atatawenu.” Vanang'o nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Hwetu tukee tuvana tuva halamu! Hwetu tùvele chihi na atata yumo bahi, yani Nnungu.” 42 Bahi Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Kwikavele Nnungu wava Atatawenu, mukaningutamwa nangu, kwa kuva, nangu ngùhaleke kwa Nnungu, na hambi ngùvele apano. Nangu nanga panguidile kwa mamulaka langu nimwene, ila kwa mamulaka la ayula angutumîle. 43 Mwadachi mwenu makálaelewa malove lángutangôla? Mwenu mukálaelewa malove

‡ **8:24** Kwa kutangola malove alano “Nangu nni Unene,” Yesu ànalitambulanga kwa kutumila lina lyanatumidile Nnungu kulitambulanga nchitabu cha Kuuka 3:14. § **8:28** Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26.

langu ing'anya mukáhulula kulapwechela mahundo langu. 44 Mwenu njo
mmana mma atata wenu Ibilisi na mùlembela chihi kutenda àlalá lalalembela atatawenu. Nang'e nni nkúwalala maduva lammalele kutandikila
patandi, nang'e nanga paendâna na uhiu, kwa kuva uhiu ukapali nkati
mwake. Palambila, àtangola chihi itangodi yavelekwejije nayo, kwa kuva,
nang'e ni nkúlambila na nni atata wa aneko kulambila. 45 Henga nangu
ngùtangola chihi uhiu, na njo mana mwenu nkángukulupila! 46 Alida mmwenu
ahulûla kumaiha kuva nangu ngùvele na sambi? Na ikàva ngùtangola uhiu,
mwadachi nkángukulupila? 47 Munu wanga Nnungu ànalapilikanila malove
langa Nnungu. Henga mwenu nanga pamupilikanila ing'anya mwenu
mukee mmanu mma Nnungu."

Iblahimu kabla akànambivelekwa Yesu ànipwawa

48 Vayahudi nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Dachi, hwetu tukáhawile
uhiu kuva wako ni Nsamaliya na kuva wako ùvele na nanndenga?"
49 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikávele na nanndenga, ila
nìmweshimu Atatangu, henga mwenu ǹnanguvenga. 50 Nangu nikálitahija
ukulu wangu nimwene, ila ànipwawa yumo autâha ukulu anewo kwajili
yangu, nanang'e nni nkúhukumu. 51 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu
woheyo akàlakamulila malove langu, aneyo munu akámbekuhwa." 52 Bahi
Vayahudi nkuhaula kuchidoni, "Hambi hwetu tùnimala kuva wako ùvele
na anamindenga! Iblahimu ánihwa, na manabii na vanang'o vánihwa,
na wako ùhaula kuva, 'Munu woheyo akàlakamulila malove langu, aneyo
akámbekuhwa mwiko!' 53 Dachi, wako ni nkulu kumpunda anakulwetu
Iblahimu? Nang'e na manabii vánihwa. Dachi, wako ùlitenda kuva nnani?"
54 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikàlitumbyanga nimwene,
ukulu wangu ukee na mana. Henga Atatangu umumwamba mwenu kuva
Nnungu wenu, aneyo nni angutumbyânga nangu. 55 Mwenu nanga pamummaite, henga nangu ǹnimmala. Na nikàhaula kuva, nanga pangummaite,
nìmbelambila muchi mwenu. Henga nangu ǹnimmala na nalakamula malove
lake. 56 Anakulwenu Iblahimu ánilulutila namene, akuno walolela kulyona liduva linimbekwida nangu, na paliwene liduva anelyo, ánihangalala."
57 Bahi Vayahudi nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Wako wala ukánambikuva
na vyaka amsini, hambi ùhaudachi kuva ùnimwona Iblahimu?" 58 Yesu
nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, Iblahimu kabla
akànambivelekwa nangu nanipwawa, kwa kuva, 'Nangu nni Unene.'** "
59 Bahi Vayahudi nkulokotanga mayanga uchinga vammwalale Yesu kwa
kunnyalangila mayanga, henga Yesu nkupihwa, nkuhuma nnuwani lwa
Ing'ande ya Nnungu.††

9

Yesu ànnamya munu aputêle meho

1 Bahi Yesu pachipita, nkumwona munu yumo aputêle meho kutandikila pavelekwejije. 2 Vakuhundwa vake nkummuja kuchidoni, "Nkúhunda,
alida atendîle sambi, nni ayuno aputêle meho au vammalêke, mpaka
avelekwe aputèlè meho?" 3 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, "Ayu munu

** **8:58** Maeleso layâmba Nangu nni Unene, lola Yohana 4:26. †† **8:59** Vayahudi vambénnyalangila Yesu mayanga ing'anya ya kulitambulanga nang'e kuva Nnungu, apala patangwele kuva, "Nangu nni Unene." Lola nchitabu cha Kuuka 3:14.

akávelekwejije aputèlè meho ing'anya ya sambi yake au sambi ya vammalêke. Henga àvele uchocho uchinga matenda Nnungu laonekane kupitila nang'e. 4 Kwa kuva, muhi ùvechinkuhweneha, bahi tùlembelewa tulakole madengo la ayula angutumîle, kwa kuva, chilo chìvenkwida, uhiku wakahulula munu kukola madengo. 5 Pangupwawije pachilambo, nangu nni nng'anje wa pachilambo." 6 Bahi Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkusuna mata pahi, nkulamunyanga na ulongo kuva litope, nkumpakala ayula munu aputêle, mmeho. 7 Pamalidile kumpakala, nkunnyaulila kuchidoni, "Hwena ukakalave medi nnitanda lya Siloamu," mana ya lina alino ni "Atumwîje." Bahi ayula munu aputêle, nkuhwena kulitanda unakalava medi, nkuuya aneko akuno walola.

8 Bahi avandikani mwave na avala vachimwôna anepo patandi wayuwayuwa, nkuva uvatangola kuchidoni, "Kwani ayu munu akee ayula achiikâla pahi wayuwayuwa?" 9 Vanji nkuchidoni, "Nni nang'e." Na vanji nkuchidoni, "Valandene chihi akee nang'e." Henga mwene nkuchidoni, "Nni nangu!" 10 Bahi vanu nkummuja kuchidoni, "Hambi ùpete dachi kulola?" 11 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Ayula munu uvanchema Yesu, ámunyenge litope, nkungupaka mmeho, nkunguhaulila kuchidoni, 'Hwena ukakalave medi kulitanda lya Siloamu.' Nangu nkuhwena unakalava, na pangukaleve àlalá medi, nkùpata kulola." 12 Bahi avala vanu nkummuja kavila kuchidoni, "Munu wene àvele kwachi?" Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Nangu nikámaite kwavele!"

Mafalisayo vàuja namuna chalamile ayula munu anaputele meho

13 Bahi vanang'o nkumpelekeja kwa Mafalisayo ayula munu anaputele meho. 14 Na anelyo liduva lyanamunyenge Yesu litope nkunnamya ayula munu anaputele meho, lívele Liduva lya Kuyewelela. 15 Mafalisayo na-vanang'o nkutandilika kummuja ayula munu anaputele meho namuna chapete kulola. Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, "Ángupakele litope mmeho, nangu nkunakalava medi, na hambi mbènkulola." 16 Bahi Mafalisayo vanji nkuhaula kuchidoni, "Aneyo munu nanga pahalèkè kwa Nnungu, kwa kuva, nanga paikamula sheliya ya Liduva lya Kuyewelela." Na vanji nkuva uvachidoni, "Ìhululika dachi munu avêle na masambi kutenda vimaiho vya masaibu malinga ala?" Nkutandilika uyavanyika. 17 Bahi Mafalisayo nkummuja kavila ayula munu kuchidoni, "Kwa kuva nang'e nni akutendîle ulole, hambi wako uchidachi kwamba aneyo munu?" Nang'e nkuvahaulila kuchidoni, "Nang'e ni nabii!"

18 Henga vakulu va Vayahudi vanang'o nanga pavanakulupidile kuva munu aneyo áputele meho na hambi ànalola, bahi nkubidi vavacheme vammalêke ayula munu apête kulola. 19 Pavakamwele, nkuvauja kuchi-doni, "Dachi, ayuno nni mwanawenu umunnyaula kuva ávelekwejije akuno aputèlè meho? Hambi, àpete dachi kulola?" 20 Bahi avala vammalêke nkuyang'ula kuchidoni, "Hwetu tùnimala kuva ayuno nni mwanawetu anavelekwejije aputèlè meho. 21 Henga hwetu nanga patumaite namuna chapete kulola, na wala nanga patummaite aneyo munu antendîle alole. Na kwa kuva nang'e nkulungwa, bahi mmujange achiayang'ule mwene." 22 Avala vammalêke, vátangwele uchocho ing'anya ya kuvayopa vakulu va Vayahudi, kwa kuva, vakulu va Vayahudi vánipatana kuva, munu woheyo

ambennyambukîla Yesu kuva njo Kilisto*, àmbevingangwa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. 23 Njo mana avala vammalêke, vàhawile kuva, “Nang'e nni munu nkulungwa, mmujange mwene.”

24 Bahi vanang'o nkunchema kavila ayula munu anaputele meho, nkunnyaulila kuchidoni, “Hambi tangola uhiu kwa kunnyopa Nnungu. Hwetu tùnimala kuva ayuno munu àvele na masambi.” 25 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu nikákameke kuva nang'e nni munu avêle na masambi. Henga nangu ngùmaite chihi chinu chimo, kuva ngúputele meho, na hambi mbènkulola.” 26 Bahi vanang'o nkummuja kavila kuchidoni, “Àkutendeledile chamani? Àkulamije dachi meho lako?” 27 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu tayali ìninnyaulilanga, henga mwenu nkanatamwije kungupilikanila. Hambi mwadachi mùlembela ninnyaulile kavila? Dachi, na mwenu mùlembela mùùve mmakuhundwa vake?” 28 Bahi vanang'o nkuntangolela malove lahakalenge na nkuchidoni, “Wako nni nkuhundwa wake, henga hwetu nni tuvakuhundwa vanga Musa! 29 Hwetu tùnimala kuva Nnungu átangwele na Musa, henga ayuno munu tukámaite kwahaleke!” 30 Nang'e nkuvayang'ula kuchidoni, “Achino nni chinu cha kukanganya! Mwenu mùhaula kuva mukámaite kwahaleke, henga nang'e nni angutendîle nangu ngulole! 31 Hwetu tùnimala kuva Nnungu akávapilikanila vanu vavêle na masambi, henga àvapilikanila vanu vammalele vamweshîmu Nnungu na kutenda lalalembela. 32 Kutandikila pachiumbwije chilambo tukánambipilikana kuva, ànipwawa munu awahîte kuntenda munu avelekwejîje aputèlè meho, alole. 33 Kwikavele ayuno munu akàhaloka kwanga Nnungu, akanahulule kutenda chinu chohecho!” 34 Bahi vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako nni umunu wa masambi kutandikila kuvelekwa kwako, hambi ùmbetuhunda dachi hwetu?” Bahi nkumminganga muing'ande ya kunnyuwila Nnungu.

Munu anaputêle meho ànkulupila Yesu

35 Yesu nkupilikana kuva ayula munu anaputele meho ànivingangwa muing'ande ya kunnyuwila Nnungu. Bahi Yesu pakojene nawe nkummuja kuchidoni, “Dachi, wako ùnankulupila Mwana wanga Munu?” 36 Ayula munu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, wako nguhaulile chihi, nang'e ni nnani uchinga ngupate kunkulupila.” 37 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùnimwona, na aneyo alonjêla na wako vino nni nang'e.” 38 Ayula munu nkuchidoni, “Nang'olo, nangu nakulupila!” Bahi ayula munu nkunnyunamila Yesu, nkumwabudu.

39 Bahi Yesu nkuchidoni, “Nangu ngùidile apano pachilambo unahukumu, uchinga vanu vaputêle meho valole, na valôla vaputale meho.” 40 Mafalisayo vanji vánavele pamo na nang'e vánipilikana malove anelo, nkummuja Yesu kuchidoni, “Mwadachi wako ùhaula kuva hwetu tùputele meho?” 41 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Mwenu mukàchiva mmanu muputêle meho, mukánave na hatiya. Henga kwa kuva mùlyona kuva mùnalola, bahi masambi lenu làvechinkupwawa.”

10

Yesu àhumya nfano wa nchunga wambone

* **9:22** Maeleso layâmba Kilisto, lola Yohana 1:41.

1 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu
woheyo akáinjila nchitundu cha dingandolo kwa kupitila pannango, ila
àchitikila chihi kwa kukwela nchitundu, nang'e nni nkwîva na nkúpalaula.
2 Henga ayula ainjîla kwa kupitila pannango wa chitundu, aneyo nni
nchunga wa angandolo. 3 Nlinsi wa chitundu ànanchimulila nnango nchunga,
na angandolo vànapilikana lidi lya nchunga. Nchunga ànavachema angandolo
vake kila ungandolo kwa lina lyake, na kuvalodya pawelu. 4 Pávahùmyà
pawelu, ànavalongolelela, na angandolo vànampapata ing'anya vànilimala lidi
lyake. 5 Anevo angandolo mwiko vakambempapata nnyeni, ila vànantukuta
kwa kuva nanga pavalimaite lidi lya nnyeni.” 6 Yesu ávahaulidile nfano
anewo, henga vanang'o nanga pavanamaite mana lake.

Yesu njo nnango wa kuinjilila na nni nchunga wambone

7 Bahi Yesu nkuhweneha kavila kutangola wachidoni, “Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, nangu ngùvele muchi nnango wa chitundu cha
angandolo. 8 Vammalele vangulongoledîle nni vakwîva na vakúpalaula,
henga angandolo nanga pavanavapilikanidile. 9 Nangu nni nnango wa
angandolo. Munu woheyo ainjîla kwa kupitila kwang'une, àmbepohwa.
Àmbeinjila nchitundu na kuhuma, na àmbepata vilyo. 10 Nkwîva páìdà, àida
chihi unaiva na kuwalala na kwondonganga. Henga nangu ǹniida uchinga
vanu vàpate umi, umi wa uhiu mwalehu.

11 Nangu ngùvele muchi nchunga wambone. Nchunga wambone ààva tay-
ali kuhwa ing'anya ya angandolo vake. 12 Munu wa chibaluwa, nang'e akee
nchunga na wala akee mwene angandolo. Bahi palyona lihoha ulihaloka,
ànavaleka angandolo, mwene nkutukuta. Anepo lihoha ànavabwilangila an-
gandolo na kuvatenda vanji vahangalavane. 13 Aneyo munu ànatukuta
kwa kuva, nang'e nni munu chihi wa chibaluwa na wala nanga pavajali
angandolo. 14 Nangu njo nchunga wambone. Ǹnivamala angandolo vangu,
na vanang'o vàningumala, 15 malinga Atata changummaite nangu, na nangu
chingummaite Atatangu. Uchocho nangu ngùvele tayali kuhwa ing'anya ya
angandolo vangu. 16 Nangu ngùvele na angandolo vanji vakávele va chitundu
achino, na ngùlembelewa nguidenavo, na vanang'o vàmbepilikana lidi lyangu,
na kùmbekuva na likuwa limo lya angandolo na nchunga yumo.

17 Atatangu ànangutamwa, kwa kuva ngùvele tayali kuhwa uchinga nguut-
wale umi wangu kavila. 18 Nanga munu àhulula ungupakanyola umi wangu,
nangu ngùuhumya umi wangu kwa kulembela chihi nimwene. Na ngùvele
na mamulaka la kuuhumya umi wangu na kuutwala kavila. Uvila nni
changulaijije Atatangu ngutende.”

19 Bahi ing'anya ya malove anelo, Vayahudi nkuyavanyika kavila. 20 Vanu
vohe muanevo nkuchidoni, “Muhiu ayu munu àvele na nanndenga na nni
n'ding'apedi! Mwadachi mìmenkupilikanila?” 21 Henga vanu vanji nkuchi-
doni, “Malove latángôla ayu munu lakávele la munu avêle na nanndenga.
Dachi, nanndenga ànahulula kulakusumbula meho la vanu vaputêle meho?”

Vayahudi vànnyita Yesu

22 Bahi aneko ku Yelusalemu kúvele na Sikukuu ya Kuhimukila Kulim-
buliwa kwa Ing'ande ya Nnungu. Na maduva anelo lávele maduva
la chipwepwe. 23 Bahi Yesu nkuva waonga nnupenu lwa Ing'ande ya
Nnungu, luvachema Lupenu lwa Selemani. 24 Bahi Vayahudi nkun'dinguka
Yesu, nkummuja kuchidoni, “Dachi, hwetu tùmbekuva utukwaliha mpaka

chakani? Ikàva wako njo Kilisto, bahi tuhaulile unatupihe.” 25 Bahi
Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Nangu naninnyaulilanga mwenu, henga
nkákulupila. Vitendo vya masaibu vingútênda nangu kwa mamulaka la
Atatangu nni uvyovyo vinguhumîja nangu ushahidi.* 26 Henga mwenu
nanga pamungukulupila ing'anya nanga pamuvele mmangandolo vangu.
27 Angandolo vangu vànalipilikana lidi lyangu, na nangu ǹnivamala, na
vanang'o vànangupapata. 28 Nangu nìveng'a angandolo anevo umi ukee
na ntululilo, na vanang'o mwiko vakambeyahika maduva lammalele, na
nanga munu ambehulûla ungupakanyola mmakono mwangu. 29 Atatangu
angupêle anevo angandolo nni nkulu kupunda vammalele, na nanga munu
ahulûla kuvapakanyola mmakono mwa Atatangu. 30 Nangu na Atata nni
chinu chimo.”
31 Bahi Vayahudi pavapilikene malove anelo nkulokotanga kavila
mayanga uchinga vammwalale Yesu kwa kumpanya mayanga. 32 Yesu
nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nìnnangujije mwenu masaibu lohe
lambone kuhaloka kwa Atatangu. Bahi nguhaulile, lisaibu ntwani
limumbengupanyila nangu mayanga?” 33 Vayahudi nkunnyang'ula
kuchidoni, “Hwetu tukákupanya mayanga ing'anya ya masaibu lambone
lutendile, ila ing'anya ya kunkufulu Nnungu! Wako nni munu chihi, henga
ùlitenda kuva Nnungu.” 34 Bahi Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Ìnilembwa
Mmalemba lenu kuva, Nnungu áhawile kuva, ‘Mwenu ni milungu.’ 35 Bahi
Malemba Lanaswe lakáhululika kupukutangwa. Ikàva Nnungu ávachemile
milungu vanu avala vánapete lilove lyake, 36 hambi mwadachi mùhaula
kuva nangu nìnkufulu Nnungu panguhaula kuva nangu nni Mwana
wa Nnungu? Atata àningutandola nangu kuva niwake na kungutuma
pachilambo. 37 Bahi ikàva nangu nanga pangukola madengo la Atatangu,
bahi nnangukulupile. 38 Henga ikàva ngùkola madengo la Nnungu, na
mukátamwanga kungukulupila, bahi lakulupilange anelo masaibu uchinga
mupate kumala na muhwenehe kumala kuva, Atata àvele nkati mwangu na
nangu ngùvele nkati mwake.” 39 Bahi Vayahudi nkulinga kavila kunkamula
Yesu, henga Yesu nkuvapolonyoka mmakono lavo.
40 Bahi Yesu nkuhwena kavila kung'ambo luhunde lwa Yoludani, pachinu
pachivabatisija vanu Yohana Nkúbatisa, nkuikala aneko. 41 Vanu vohe
nkummwenela Yesu, nkuva uvahaula kuchidoni, “Yohana Nkúbatisa nanga
panatendile lisaibu lyohelyo, henga malove lammalele lánatangwele Yohana
kumwamba ayu munu nni muhiu.” 42 Na vanu vohe vánavele pachinu apala,
nkunkulupila Yesu.

11

Kuhwa kwanga Lasalo

1 Bahi pávele na munu yumo achiuûla, lina lyake Lasalo. Munu aneyo áikala
chijiji cha ku Besaniya, chijiji chivachiikala anga Maliya na Masa alum-
buvake Lasalo. 2 Maliya ayuno njo anampakele Nang'olo Yesu mahuta na
kumpukutanga mmadodo kwa ulindo wake. Na Lasalo nkuluwe Maliya nni
ánavele n'gonjo. 3 Bahi alumbuvake Lasalo nkutuma ujumbe kwanga Yesu
kunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, nnyanja wako ayula untamwa namene,
ànauula!”

* **10:25** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

4 Bahi Yesu papilikene uchocho, nkuhaula kuchidoni, “Ntululilo wa ugonjo
anewo ikambekuva chihi kuhwa, henga anewo ugonjo ùnimpata uchinga
wonekane ukulu wanga Nnungu na kwa kupitila ugonjo anewo, Mwana wa
Nnungu atumbyangwe.”
5 Yesu ánintamwa namene Masa na Maliya na Lasalo. 6 Henga Yesu
papilikene kuva Lasalo ànauula, nkuhweneha kwikala maduva lanji mavili
pachinu anepo. 7 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Tuh-
weneng'ane kavila chilambo cha ku Yudeya!” 8 Vakuhundwa vake nkun-
nyaulila kuchidoni, “Nkúhunda, hambihambi Vayahudi vákudungidile vaku-
panye mayanga, vino mwadachi ùhaula tuhwene kavila ukwokwo?” 9 Yesu
nkuvayang'ula kuchidoni, “Dachi, liduva limo tenda lìvele na masaa kumi
na mbili? Bahi munu akàonga muhi akambelikuvala. Munu aneyo àmbelola
ing'anya pàvele na nng'anje wa chilambo achino. 10 Henga munu akàonga
chilo àmbelikuvala kwa kuva pakávele na nng'anje.” 11 Yesu pamalidile kutan-
gola malove anelo, nkuvahaulila kuchidoni, “Nnyanja wetu Lasalo ànilala,
henga nangu ngùhwena ùnamwimula.” 12 Vakuhundwa vake nkunnyaulila
kuchidoni, “Nang'olo, ikàva ànilala, bahi achialame” 13 Vanang'o vátenda
kuva kulala luwono, kumbe nang'e áyamba kuhwa kwa Lasalo. 14 Bahi
Yesu nanga panavapihite, nkuvahaulila chihi mwandu kuva, “Lasalo ànihila,
15 henga nangu nahangalala kwajili yenu kuva, nangu nikanapwawije
aneko, uchinga mwenu mupate kukulupila. Hambi tuhweneng'ane kukaya
kwake.” 16 Bahi Tomaso, uvanchema Didimasi, nkuvahaulila vakuhundwa
avake kuchidoni, “Na hwetu tuhweneng'ane tukahwe pamo na nang'e!”

Yesu njo Ufufulo na Umi

17 Bahi Yesu pahwikile aneko, nkukoja Lasalo avèlè munsati, na anelyo
lívele liduva lya ncheche kutandikila liduva livansikile. 18 Chijiji cha ku
Besaniya chívele pepi na ku Yelusalemu, mwanda wa kilomita dinatu. 19 Na
Vayahudi vohe vánikamola kukaya kwanga Maliya na Masa unavatuja ntima
kwa nsiba wa Lasalo, nnumbwao.
20 Bahi Masa papilikene kuva Yesu àvenkwida, nang'e nkuhwena un-
achingamila, henga Maliya áisalidile chihi kukaya. 21 Masa nkunnyaulila
Yesu kuchidoni, “Nang'olo, kwikavele ùùva upano, nnumbwangu akanahile.
22 Henga ànimala kuva, ata vino chinu chohecho chumbennyuwa Nnungu,
achiakwing'e.” 23 Yesu nkunnyaulila Masa kuchidoni, “Nnumbulo achia-
fufuke.” 24 Masa nkuyang'ula kuchidoni, “Ànimala kuva, àmbefufuka liduva
lya ntululilo, pavambefufuliwa vanu vammalele.” 25 Yesu nkunnyaulila
kuchidoni, “Nangu njo ufufulo na umi. Munu woheyo angukulupîla nangu,
àmbekuva mumi ata kwahwa. 26 Kila munu aikâla nkati mwangu na kun-
gukulupila, mwiko akambekuhwa. Dachi, ùnalakulupila alano?” 27 Masa
nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Elo Nang'olo, nangu nakulupila kuva wako
njo Kilisto, Mwana wanga Nnungu, ayula achilolewa kwida pachilambo.”

Yesu ànfufula Lasalo

28 Masa pamalidile kutangola malove anelo, nkuhwena unanchema
Maliya adadaye, nkunnyaulila paweka kuchidoni, “Nkúhunda ànikamola,
na anakuchema.” 29 Maliya papilikene uchocho, nkupiyanya kutakatuka,
nkummwenela Yesu. 30 Na Yesu ávele bado akànambikamola pachijiji, ávele
chihi upala panapite Masa unachingamila. 31 Avala Vayahudi vánavele
kukaya pamo na Maliya uvantuja ntima, pavammwene Maliya wapiyanya

kutakatuka na kuhuma pawelu, nkunnondola. Vanang'o vátenda kuva àhwena kunsati unakuta.
32 Bahi Maliya pakamwele apala pávèlè Yesu, nkutindivala malundi muyo
mwanga Yesu, nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, kwikavele uuva up-
ano nnumbwangu akanahile!” 33 Bahi Yesu pammwene Maliya na avala
Vayahudi vánapapatene navo uvakuta, isungu nkumpwateka na kuhinginika
muntima mwake. 34 Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mùmmikile kwachi?”
Vanang'o nkunnyaulila, “Nang'olo, ida upalole.” 35 Yesu nkukuta wahumya
mihodi. 36 Bahi Vayahudi vánalongene na Maliya nkuhaula kuchidoni,
“Lolanga namuna chantamwije!” 37 Henga vanji nkuhaula kuchidoni, “Ayu
munu ánnamije ayula munu anaputele meho. Dachi, akanahulwile kuntenda
na Lasalo anahwe?”
38 Bahi Yesu nkuhwika kunsati akuno isungu yake uimpwatèkà. Na anewo
nsati wávele lipanga, linahinikwije na liyanga likulungwa. 39 Yesu nkuhaula
kuchidoni, “Liusang'anye anelyo liyanga!” Masa, nnumbuwe aneyo ahidîle,
nkuhaula kuchidoni, “Nang'olo, hambi ànanung'a, kwa kuva nelo nni liduva
lyancheche kutandikila pahidile!” 40 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Dachi,
nikákuhaulidile kuva ukàkulupila uchiuwone ukulu wanga Nnungu?” 41 Bahi
vanang'o nkuliusa alila liyanga. Yesu nkulola muha kulihunde, nkuhaula
kuchidoni, “Atata, nakushukulu kwa kuva wako ùnangupilikana. 42 Ènimala
kuva ùnangupilikana maduva lammalele. Henga ngùtangwele malove anelo
kwajili ya ààva vanu vavêle apano, uchinga vapate kukulupila kuva wako
nni ungulaijîje.”
43 Pamalidile kutangola malove anelo, Yesu nkunonoha lidi wachidoni,
“Lasalo, huma pawelu!” 44 Bahi ayula munu anahwile, nkuhuma pawelu,
akuno adingilijìjwè sanda mmadodo na mmakono, na kumeho kwake
kuhinikwije chitambala. Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “N'dingulange,
munneke alihwenele.”

Ntemelo wa kummwalala Yesu
(Matayo 26:1-5, Mako 14:1-2, Luka 22:1-2)

45 Bahi Vayahudi vohe vánapite kwanga Maliya, pavachiwene chitendo
anecho chatendile Yesu, nkunkulupila. 46 Henga vanu vanji nkuhwena
kwa Mafalisayo unavahaulila kuyamba achila chachitendile Yesu. 47 Bahi
makuhani vakulu pamo na Mafalisayo nkutenda lilonji lya Lukumbi Lukulu
lwa Vayahudi, nkuhaula kuchidoni, “Tutende dachi? Lola ayuno munu cha-
tenda vimaiho vyohe namene vya masaibu. 48 Tukànneka chihi wahweneha,
vanu vammalele vàmbenkulupila, na Valoma navanang'o vàmbekwida unaon-
donganga Ing'ande yetu ya Nnungu na vanu vetu!” 49 Bahi munu yumo
nnikuwa anelyo uvanchema Kayafa, ánavele Kuhani Nkulu wa mwaka ane-
cho, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu nanga pamumaite chinu chohecho!
50 Dachi, mwenu mukóna kuva nni wasa munu yumo ahwe kwajili ya
vanu vammalele, kuliko kuhwa vanu vammalele va chilambo achino?”
51 Nang'e nanga panatangwele malove anelo kwa ding'ano dyake mwene,
ila kwa kuva mwaka anewo nang'e ávele Kuhani Nkulu, ánilauja kuva, Yesu
àmbekuhwa kwajili ya Vayahudi, 52 na akee chihi kwajili ya Vayahudi weka,
henga pamo na vana va Nnungu vammalele vamwadilikêne pachilambo,
uchinga avahimananye pamo na kuva chinu chimo.
53 Bahi kutandikila liduva anelyo, vakulu va Vayahudi nkuva uvatenda
mitemelo ya kummwalala Yesu. 54 Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanga

panaongile kavila kwa kulilanguja kwa Vayahudi, ila ániuka anepo pamo na vakuhundwa vake nkuhwena pachinu pánavele pepi na lilanga, chijiji chimo chichêmwa Efulaimu. Nkuikala aneko pamo na vakuhundwa vake.
55 Na kwa kuva Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* yávele pepi, bahi vanu vohe kuhaloka mmijiji, nkuhwena ku Yelusalemu uchinga valihahule, kabla ikànambikamola sikukuu. 56 Bahi vanu nkuva uvantaha Yesu. Na pávanavele pamo nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, nkuva uvaujana kuchidoni, “Mwenu mwòna dachi? Dachi, nni muhiu kuva nanga pambeida kusikukuu aino?” 57 Makuhani vakulu pamo na Mafalisayo váhumije amuli kuva, munu woheyo ambepamâla pachinu pavêle Yesu, avahaulile uchinga vankamule.

12

Yesu àpakwa mahuta
(Matayo 26:6-13, Mako 14:3-9, Luka 7:36-50)

1 Palanaisalidile maduva sita kuhwika Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka*, Yesu nkuhwena ku Besaniya, chijiji chachiikala Lasalo, ayula wananfufwile Yesu kuhaloka kukuhwa. 2 Aneko nkwandaliwa chakulya cha lyulo kwa eshima yanga Yesu. Masa nkuva wavahudumila, na Lasalo ávele yumo wa vanu vachîlya pamo na Yesu. 3 Bahi Maliya nkutwala nusu lita ya mahuta lakunung'ila, lagalîka namene, nkulapaka mmadodo langa Yesu na kulapukutanga madodo kwa ulindo wake. Na ing'ande yammalele nkunung'ila chihi mahuta anelo. 4 Bahi nkuhundwa yumo wanga Yesu uvanchema Yuda Isikaliote, ayula anantengeleke Yesu lukoto, nkuhaula kuchidoni, 5 “Mwadachi mahuta ala lakásumisijwe kwa dihela dyohe namene, nkuveng'a amahuvani dihela anedyo?”† 6 Yuda átangwele uchocho akee kuchi ávavikila chididi amahuvani, henga ing'anya ávele nkwiva. Na nang'e njo achichunga mpatila wa dihela, akuno wadakola dihela dichivikwa mumpatila anewo. 7 Henga Yesu nkuhaula kuchidoni, “Nnekange, kwa kuva àtendile uchocho kwajili ya kuutayalisha mmili wangu kwa kungusika. 8 Anevo amahuvani mùmbekuvanavo maduva lammalele, henga mukámbekuva na nangu maduva lammalele.”

Ntemelo wa kummwalala Lasalo

9 Vayahudi vohe vánipilikana kuva Yesu ávele ku Besaniya. Bahi nkuhwe-neng'ana ukwokwo, akee chihi ing'anya ya Yesu, henga pamo na kunannola na Lasalo anafufuliwije na Yesu kuhaloka kukuhwa. 10 Bahi makuhani vakulu nkutenda ntemelo wa kummwalala na Lasalo, 11 kwa kuva, ing'anya ya Lasalo, Vayahudi vohe vánilinyemya na vakulu vao, nkunkulupila Yesu.

Yesu àinjila muimanga ya Yelusalemu kwa kuhangalala
(Matayo 21:1-11, Mako 11:1-11, Luka 19:28-40)

12 Liduva lipapete, likuwa likulu lya vanu vanaidile ku Yelusalemu kusikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka‡ vánipilikana kuva, Yesu ávele nndila kwida ya ku Yelusalemu. 13 Bahi nkutwalanga dinavi dya mitende, nkuhwena unanchingamila, akuno uvanonoha lidi uvachidoni,

---

* **11:55** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. * **12:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **12:5** Munsitali auno Yohana àlembile “dinali 300.” Munu álipwa dinali imo kwa madengo la kawaida la liduva limo. Hambi dinali 300 nni sawa na nshahala wa kawaida wa malipo la maduva 300. ‡ **12:12** Maeleso layamba Pasaka, lola Yohana 2:13.

“Atumbyangwe Nnungu! Ubalikiwe wako uîda kwa lina lya Nang'olo!
Ubalikiwe wako Nfalume wa Isilaeli!”
14 Yesu ánkojije mwana wa punda, nkumwikala, malinga chiilembwije
Mmalemba Lanaswe kuva,
15 “Munayope, mwenu mmenedi mma imanga ya ku Yelusalemu!§
Lola, Nfalume wenu àvenkwida,
ànkwedile mwana wa punda.”
16 Anepo patandi vakuhundwa vake nanga pavanamaite mana la mambo
anelo, henga Yesu patumbyengwe kwa kuhwa kwake nni pavakumbukidile
kuva malove anelo lánilembwa Mmalemba Lanaswe kumwamba nang'e, na
njo vanu chivantendedile.
17 Vanu vammalele vánavele pamo na Yesu wakati pananchemile Lasalo
kuhaloka munsati na kunfufula kuhaloka kukuhwa, vánishuhudila anelo
lanatendile Yesu. 18 Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vohe namene vánihwena
unanchingamila Yesu, kwa kuva vánipilikana kuva Yesu njo atendîle
chimaiho cha lisaibu anelyo. 19 Bahi Mafalisayo pavalawene anelo,
nkuhaulanila kuchidoni, “Wala nanga chinu chitumbehulula kutenda. Lola,
vanu vammalele vànituleka nkumpapata nang'e.”

Yesu àlauja kuyamba kuhwa kwake

20 Pávele na Vagiliki fulani vanaidile ku Yelusalemu unnannyuwa Nnungu
mahiku la Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka**. 21 Bahi vanu anevo
nkummwenela Filipo ánavele mwenedi wa ku Betisaida chilambo cha ku
Galilaya, nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tùlembela tumwone
Yesu.” 22 Filipo nkuhwena unannyaulila Anduleya, bahi vammalele vavili
nkuukananga nkuhwena unannyaulila Yesu. 23 Yesu nkuvahaulila kuchi-
doni, “Uhiku wa kutumbyangwa kwa Mwana wa Munu tayali ùnikamola.
24 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, imbeyu ya ngano ikànamatokele muulongo
nkuhwa, ìsalila chihi uchocho kuva imbeyu imo. Henga ikàmatokela muu-
longo nkuhwa, ìnamela na kuhumya vihepo vyohe. 25 Munu woheyo autâmwa
namene umi wake nchilambo achino kupunda chantamwa Nnungu, aneyo
akambekuva na umi ukee na ntululilo, na munu woheyo akáutamwa namene
umi wake nchilambo achino, aneyo àmbekuva na umi ukee na ntululilo.
26 Munu woheyo akàlembela ungutumikila nangu àlembelewa angupapate
nangu, na pachinu pohepo panimbekuva nangu njo upopo pambekûva ntu-
mishi wangu. Na munu akàngutumikila nangu, bahi Atata achiamweshimu
munu aneyo.
27 Hambi isungu yangu ìnakambakamba. Dachi, ngutangole chinu ntwani?
Dachi, ninnyuwe Atata angupohe muuhiku auno wa kubanika? Nanga,
nangu ǹniida kwajili ya àlalá lambetendêka muuhiku auno. 28 Atata, litum-
byange lina lyako!” Bahi nkupilikanika lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni,
“Ǹnilitumbyanga, na nguchinilitumbyange kavila.”
29 Likuwa lya vanu vanaimidile pachinu apala pavapilikene lidi
anelyo nkuchidoni, “Anelyo nni lidi lya ing'uva!” Vanji nkuchidoni,
“Malaika ànitangonawe!” 30 Henga Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Lidi
alino likápilikanike ing'anya yang'une, henga kwajili yenu mwenu.
31 Uhiku wa kuhukumiwa kwa chilambo achino ùnikamola. Hambi

§ **12:15** Auno nsitali ùlembwijé “Sayuni” na Vayahudi vátúmílá lina anelyo uvamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5. ** **12:20** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

Nanchindenga ntawala wa chilambo achino àmbeyahwa. 32 Henga nangu
panimbenyanyuliwa muha chilambo, nìmbevatenda vanu vammalele vaide
kwang'une." 33 Yesu átangwele uchocho kulanguja namuna chambekuhwa
muha nsalaba.
34 Bahi likuwa lya vanu nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, "Hwetu
tùnipilikana Mmalemba Lanaswe kuva, Kilisto àmbekuva na umi ukee na
ntululilo. Hambi wako ùhaula dachi kuva Mwana wa Munu àlembelewa
anyanyuliwe muha? Na aneyo Mwana wa Munu ni nnani?" 35 Yesu
nkuvahaulila kuchidoni, "Nng'anje bado ùvele pamo na mwenu kwa
uhiku kadiki. Bahi onganga upopa pamuvele na nng'anje, uchinga lupi
lunannyunike, kwa kuva, aônga nnupi akápamaite pachinu pahwena. 36 Bahi
upopa paupwawije nng'anje, ukulupilange anewo nng'anje, uchinga mùùve
mmana mma nng'anje." Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkuuka,
nkuhwena unalipiha kulehu na alila likuwa.

Vayahudi vakákulupila

37 Ikànava Yesu átendile vimaiho vya masaibu anelo lammalele pameho
pavo, henga nanga pavanankulupidile. 38 Anelo lánitendeka uchinga latimile
malove lanatangwele nabii Isaya kuva,

"Nang'olo, nnani akulupidîle habali ituyanjajije?
Nnani ahunukuliwîje matendo la dimongo dyanga Nang'olo?"

39 Na uchocho, vakanahulule kukulupila kupapatana na malove la Isaya
kuva,

40 "Nnungu ànilaputaja meho lavo,
na kudiidyopya ding'ano dyavo,
uchinga vanahulule kulola kwa meho lavo,
au kumala kwa ding'ano dyavo,
uyopa vànannaukila Nnungu,
nanang'e nkuvalamya."

41 Isaya átangwele malove anelo kwa kuva ániwona ukulu wa Yesu na
kuhaula habali dyake.
42 Anepo vakulu vohe va Vayahudi váninkulupila Yesu. Henga ing'anya
ya kuvayopa Mafalisayo, nanga pavanahawile kuva vànikulupila uvayopa
vànavingangwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. 43 Vanang'o vánitamwa
namene kulombolewa na vanu kuliko kulombolewa na Nnungu.

Munu ankulupîla Yesu, ànkulupila na ayula antumîle

44 Yesu nkunonoha lidi nkuchidoni, "Munu woheyo angukulupîla nangu,
akángukulupila chihi nangu, henga ànkulupila na ayula angutumîle. 45 Na
munu woheyo angwôna nangu, uchocho àmwona na ayula angutumîle.
46 Nangu ngùidile pachilambo uchinga ngùùve muchi nng'anje, uchinga
ayula angukulupîla anaikale nnupi. 47 Munu akàlapilikana malove langu
koka analakamule, anepo nike nangu nimbennyukûmu. Kwa kuva, nangu
nikáidile unavahukumu vanu va pachilambo, henga ngùidile unavapoha.
48 Munu anguhîta nangu na malove langu, malove àlalá langutangwele nni
lambennyukûmu munu aneyo liduva lya ntululilo. 49 Kwa kuva, nangu
nikanatangwele kwa mamulaka langu nimwene, henga Atata angutumîle
nni angulaijîje malove lammalele langutangola. 50 Nangu ànimala kuva,
amuli dyake njo divatênda vanu vàave na umi ukee na ntululilo. Bahi uchila
changuhaulidile Atata njo uchila chingutangola nangu."

13

Yesu àvakalavya vakuhundwa vake madodo pachakulya cha Pasaka

1 Bahi uhiku wa Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka* wavele pepi
kuhwika. Na Yesu ánimala kuva uhiku wake wa kuuka pachilambo na
kuhwena kwa Atatake ùnikamola. Na ánivatamwa namene vanu vake vavêle
pachilambo, na ánivatamwa mpaka kuntululilo.
2 Yesu pamo na vakuhundwa vake pavanavenkulya chakulya chalyulo,
Ibilisi ávele antadìlè Yuda mwana wanga Simoni Isikaliote makudungilo la
kuntengeleka Yesu. 3 Na Yesu ánimala kuva Atatake ànkamujije vitukutuku
vyammalele, na ánimala kuva áhaleke kwanga Nnungu na àuya kwanga
Nnungu. 4 Bahi Yesu, nkutakatuka pamesa, nkuula likoti lyake, nkutwala
litaulo nkulihunga nchikundu. 5 Anepo nkutaya medi nchikalango, nku-
tandilika kuvakalavya vakuhundwa vake madodo na kuvapukutanga kwa
alila litaulo lyanahungile nchikundu.
6 Paikamwele samu yanga Petulo,† nang'e nkummuja Yesu kuchidoni,
“Nang'olo, muhiu wako ùmbengukalavya nangu madodo?” 7 Yesu nkuhaula
kuchidoni, “Chíngutèndà wako ukambechimala hambi, henga uchiuchi-
male lukoto.” 8 Petulo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Mwiko wako
ukambengukalavya nangu madodo!” Yesu nkunnyang'ula kuchidoni,
“Nikanakukalavye, wako ukee chinu chimo na nangu.” 9 Petulo nkuhaula
kuchidoni, “Nang'olo ngukalavye, henga akee chihi madodo weka, ila
ngukalavye makono na mmuti mwalehu.” 10 Yesu nkunnyaulila Petulo
kuchidoni, “Munu alihingîle àlembelewa chihi akalave mmadodo bahi, kwa
kuva mmili wake wammalele ùnihahuka. Na mwenu mùnihahuka, henga akee
mwenu mmammalele muhahwîke.” 11 Yesu ánimmala ayula ambentengelêka,
njo mana áhawile kuva, “ake mwenu mmammalele muhahwîke.”
12 Yesu pamalidile kuvakalavya madodo, nkuwala kavila likoti lyake, nku-
naikala pachinu panaikele kanandi, nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùnimala
mana la alino lingulitendile? 13 Mwenu mùnguchema nangu kuva, ‘Nkúhunda’
na ‘Nang'olo,’ na mwenu mùtangola uhiu, kwa kuva nni chinguvele. 14 Bahi
ikàva nangu ngujukîle Nang'olo na Nkúhunda wenu, nìnkalavije mwenu
madodo lenu, bahi na mwenu uchocho mùlembelewa mukalavyane madodo
mmene kwa mmene. 15 Nangu nìmpele mwenu nfano, uchinga na mwenu
mutende malinga nangu chinintendeledile mwenu. 16 Nangu nìnnyaulilanga
uhiu kuva, ntumwa nanga pávà nkulu kumpunda nang'olo wake, wala
n'jumbe nanga pávà nkulu kumpunda ayula antumîle. 17 Bahi ikàva
mùnilamala anelo, mùmbekuva na wasa mukàlatenda.”

Yesu àlauja kuva Yuda àmbentengeleka
(Matayo 26:20-25, Mako 14:17-21, Luka 22:21-23)

18 “Alano làngutangola lakánnyamba mwenu mmammalele. Nangu
ìnnivamala avala univatandwele. Henga lasima latimile Malemba Lanaswe
lahaûla kuva, ‘Ayula alîle chakulya pamo na nangu, àningupindikuka
kuva mmongo wangu.’ 19 Nangu nìnnyaulila mwenu vino, kabla anelo
lammalele lakànambihumila, uchinga palambehumila, mukulupile kuva,
‘Nangu nni Unene.’ 20 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, ampwechelêla ayula

* **13:1** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13. † **13:6** Mmisitali aino ìlembwije “Simoni Petulo,” malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

unguntumîle, àngupwechelela na nangu, na munu angupwechelêla nangu, àmpwechelela na ayula angutumîle."
21 Yesu patangwele malove anelo isungu yake nkukambakamba,
nkuchidoni, "Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, munu yumo mmwenu
àmbengutengeleka." 22 Vakuhundwa nkulolana, kwa kuva nanga
pavachimmala ayula wachimmwamba. 23 Na nkúhundwa yumo muavala
vakuhundwa vake, anatamwîjwe namene na Yesu, áyamene na Yesu
pavanavele nkulya. 24 Bahi Petulo nkunkapila ayula nkuhundwa,
nkunnyaulila kuchidoni, "Mmuje àmwamba nnani." 25 Bahi ayula
nkuhundwa nkuntepela Yesu, nkummuja kuchidoni, "Nang'olo, ùmwamba
nnani?" 26 Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Ayula unimbemwing'a chibeduli
cha nkate chinimbechuvika m'bakuli, nni uyoyo." Bahi Yesu nkuchuvika
chibeduli cha nkate m'bakuli nkumwing'a Yuda mwana wanga Simoni
Isikaliote. 27 Yuda papwecheledile chihi achila chibeduli, Nanchindenga
nkumwenda. Bahi Yesu nkunnyaulila kuchidoni, "Anecho chumbetenda,
piyanya kuchitenda!" 28 Henga wala munu yumo muavala vanaikele
pachakulya anamaite ing'anya ntwani annyaulidile uchocho. 29 Yuda
kwa kuva ávele nkúkondya dihela, vakuhundwa vanji vátenda kuva Yesu
ànnyaulidile akasume vitukutuku vilembelêwa kwajili ya sikukuu, au
akaveng'e amahuvani chinu chohecho. 30 Bahi Yuda papwechedile achila
chibeduli cha nkate, upala nkuhuma pawelu. Na uhiku wene anewo, wávele
chilo.

Amuli yahambi

31 Yuda paukile, Yesu nkuchidoni, "Hambi Mwana wa Munu
ànitumbyangwa, na Nnungu ànitumbyangwa kupitila Mwana wa Munu. 32 Na
ikàva Nnungu ànitumbyangwa kupitila nang'e, bahi na Nnungu mwene
àmbentumbyanga nang'e, na akambetima kuntumbyanga.
33 Mmanavangu, nangu ngùvele pamo na mwenu kwa mahiku kadiki.
Mùmbengutaha, henga malinga chinivahaulidile vakulu va Vayahudi, hambi
nìnnyaulilanga na mwenu kuva, kunguhwena nangu, mwenu mukambe-
hulula kwida. 34 Nangu nìmwing'anga amuli yahambi kuva, tamwana.
Malinga nangu chinintamwije mwenu, na mwenu tàmwana uchocho.
35 Mwenu mukàtamwana, vanu vammalele vachivamale kuva mwenu nni
mmakuhundwa vangu."

Yesu àlauja kuva Petulo àmbenkana (Matayo 26:31-35, Mako 14:27-31, Luka 22:31-34)

36 Petulo nkummuja Yesu kuchidoni, "Nang'olo, ùhwena kwachi?" Yesu
nkunnyang'ula kuchidoni, "Kunguhwena nangu, kwa hambi ukambehu-
lula kungupapata, henga uchiungupapate paida." 37 Petulo nkummuja
Yesu kuchidoni, "Nang'olo, ing'anya ntwani nikáhulula kukupapata hambi?
Nangu ngùvele chihi tayali kuhwa ing'anya yakuwe." 38 Yesu nkunnyang'ula
kuchidoni, "Dachi, muhiu kuva ùvele tayali kuhwa ing'anya yang'une?
Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, ung'uku nannume kabla akànambikongovela,
wako ùmbekuva ungukanile myanda mitatu."

14

Yesu njo indila ya kuhwena kwa Atata

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Mwenu wala mu-
nakambekambe mmitima mwenu. Nkulupilange Nnungu, na ngukulupi-
lange na nangu mwalehu. 2 Nng'ande mwa Atatangu mùvele nafasi yohe,
kwikavele ikàva uchocho nikàvele nìnnyaulidile. Na hambi ngùhwena un-
amwandalila anepo pachinu. 3 Nikàmalila kumwandalila mwenu pach-
inu, nguchinguuye nikantwalange, uchinga apala panimbekuva nangu na
mwenu mùùve upopo. 4 Na mwenu mùniimala indila ìhwena aneko kunguh-
wena nangu.”
5 Tomaso nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, hwetu tukámaite ku-
uhwena, hambi tùmbehulula dachi kuimala aneyo indila?” 6 Yesu nkun-
nyang'ula kuchidoni, “Nangu njo Indila, na Uhiu na Umi. Nanga munu
ahulûla uhwena kwa Atata Nnungu bila kupitila kwang'une. 7 Ikàvele
umungumala nangu, mukanimmala na Atatangu mwalehu. Na kutandikila
hambi mùnimmala, na tayali mùnimwona.”
8 Filipo nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo, tulanguje Atata Nnungu,
na hwetu tuchitutolele.” 9 Yesu nkunnyaulila Filipo nkuchidoni, “Fil-
ipo, ngùtandilike machedo kwikala na mwenu mpaka hambi, dachi kuva
ukánangumala? Anguwêne nangu, àmmwene na Atata Nnungu. Hambi
wako ùhulula dachi kuhaula kuva, ‘Tulanguje Atata Nnungu?’ 10 Dachi,
wako ukákulupila kuva nangu ngùvele nkati mwa Atata Nnungu na Atata
Nnungu àvele nkati mwangu? Malove laninnyaulila mwenu lakáhaloka
chihi kwang'une, ila Atata Nnungu àvele nkati mwangu nni akôla madengo
lake kupitila nangu. 11 Ngukulupilange nangu, panguhaula kuva, nangu
ngùvele nkati mwa Atata Nnungu na Atata Nnungu àvele nkati mwangu.
Ikàva nkátamwanga kukulupila uchocho, bahi kulupilanga ing'anya ya ma-
saibu langulatenda. 12 Nangu nìnnyaulilanga uhiu kuva, angukulupîla
nangu, nang'e achialatende àlalá langulatenda nangu, na achiahalije ku-
tenda makulu kupunda ala, ing'anya nangu ngùhwena kwa Atata Nnungu.
13 Na chinu chohecho chimumbeyuwa kwa lina lyangu, nguchinguchitende,
uchinga Atata Nnungu apate kutumbyangwa kupitila Mwanawe. 14 Na
nkànguyuwa chinu chohecho kwa lina lyangu, nguchinguchitende.”

Umumu Wanaswe

15 “Mukàngutamwa nangu, muchimudikamule amuli dyangu. 16 Na
nangu nguchininnyuwe Atata Nnungu, nanang'e achiamwing'e mwenu
Nkúyangata yunji, aikale na mwenu bila ntululilo. 17 Nang'e nni Umumu wa
uhiu. Vanu va pachilambo vakáhulula kumpwechela, kwa kuva vakámwona
na wala vakámmaite. Henga mwenu mùnimmala kwa kuva àikala pamo na
mwenu na àmbekuva nkati mwenu.
18 Nikambennekanga mwenu mùùve muchi mmana vachiva, henga ngu-
chinimwidile mwenu. 19 Ùisalidile chihi uhiku kadiki, vanu va pachilambo
vakambengwona, henga mwenu muchimungwone. Kwa kuva nangu ni-
mumi, na mwenu uchocho mùmbekuva mmumi. 20 Na palimbekamola
anelyo liduva muchimumale kuva nangu ngùvele nkati mwa Atatangu, na
mwenu mùvele nkati mwangu na nangu ngùvele nkati mwenu. 21 Munu
woheyo adipwechêla amuli dyangu na kudikamula, nang'e nni angutâmwa.
Na munu angutâmwa nangu, Atatangu achiantamwe munu aneyo, na nangu
nguchinguntamwe na kulilanguja kwa munu aneyo.”
22 Bahi Yuda, akee ayula Yuda Isikaliote, nkunnyaulila Yesu kuchidoni,
“Nang'olo, ìmbehululika dachi ulimaihe kwetu hwetu na akee kwa vanu

va pachilambo?” 23 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Munu akàngutamwa
nangu achialakamule mahundo langu, na Atatangu achiantamwe munu
aneyo, na hwetu tuchituide kwanga nang'e na kwikala nawe. 24 Munu
akángutamwa nangu, nang'e akálakamula malove langu. Na mahundo lamupi-
likene lakávele langu, ila ni la Atata Nnungu angutumîle.
25 Nangu nìnnyaulidile alano vino, panguvele pamo na mwenu. 26 Henga
Atata Nnungu àmbentuma Nkúyangata kwa niaba yangu, yani Umumu
Wanaswe. Na aneyo Umumu achiannyunde kila chinu na kunkumbusanga
lammalele laninnyaulidile.*
27 Nangu nìnnekela amani, amani yangu nìmwing'anga mwenu. Nangu
nikámwing'a mwenu amani aino muchi chilambo chichihumya. Munakam-
bekambe mmitima yenu na wala munayope. 28 Múningupilikana panichin-
nyaulila kuva, ‘Nangu nguvenkuhwena, na nguchinguuye kavila kwenu
mwenu.’ Na mwenu mukàchiva umungutamwa nangu, bahi nkanihangalala
ing'anya ngùhwena kwa Atata Nnungu, kwa kuva, nang'e njo nkulu upunda
nangu. 29 Nangu nìnnyaulidile malove alano hambi kabla lakànambihumila,
uchinga palambehumila mupate kukulupila. 30 Nangu nikambetangola kav-
ila malove lohe na mwenu, kwa kuva, Nanchindenga ntawala wa chilambo
achino àvenkwida. Na nang'e akee na dimongo kwang'une, 31 henga vanu
va pachilambo vàlembelewa vamale kuva nangu nàntamwa Atata Nnungu,
na njo mana ngùtenda kila chinu malinga changulaijije. Hambi imilanga,
tuukanange apano!”

15

Yesu njo nsabibu uhiu

1 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Nangu njo nsabibu
uhiu, na Atatangu njo nkúlima. 2 Na kila lutavi lulundêne na nangu
lukànape vihepo, nang'e analucheketa, na kila lutavi lûpa vihepo, nang'e
ànaluhunila uchinga luhalije kupa namene. 3 Mwenu tayali munihunwa na
kuhahulwa kupitila mahundo laninnyaulidile. 4 Hweneha kulundana na
nangu, na nangu nguchinguhwenehe kulundana na mwenu. Malinga lutavi
chilukahulula weka kupa vihepo lukanalundane na nsabibu, uchocho na
mwenu nkáhulula weka kupa vihepo mukanahwenehe kulundana na nangu.
5 Nangu njo nsabibu na mwenu njo dinavi. Munu woheyo ahwenêha
kulundana na nangu, na nangu nikàhweneha kulundana nawe, munu aneyo
àpa vihepo vyohe, kwa kuva, bila nangu mwenu nanga chimumbehulula
kuchitenda. 6 Munu woheyo akáhweneha kulundana na nangu, aneyo
àvele muchi lutavi luyâhwa pawelu, nkuyuma. Dinavi malinga anedyo,
dìnalokotanywa na kuyahwa mmoto, nkupya. 7 Mukàhweneha kulundana na
nangu na malove langu lakàikala nkati mwenu, yuwanga chinu chohecho
chimulembela, na muchimutendewe. 8 Mwenu mukàpa vihepo vyohe, mùva
mmakuhundwa vangu mma uhiu, na mukàva uchocho Atatangu achia-
tumbyangwe. 9 Malinga Atata changutamwije nangu, uchocho na nangu
nni chinguntamwije mwenu. Bahi hweneha kuikalanga muitamwi yangu.
10 Mukàdikamula amuli dyangu muchimuhwenehe kuikala muitamwi yangu,
malinga nangu chinidikamwile amuli dya Atatangu na kuhweneha kuikala
muitamwi yake. 11 Nangu nìnnyaulidile mwenu malove alano uchinga

* **14:26** Nsitali auno ùlembwije “àmbentuma mulina lyangu.” Kuntuma munu mulina, mana lake,
ahwene kwa niaba ya munu mwene lina anelyo.

muhangalale malinga chinguhangalala nangu, na ihangaladi yenu ììve ing'ulu. 12 Aino njo amuli yangu inimwing'anga mwenu, Tamwana, malinga nangu chinintamwanga mwenu. 13 Nanga munu avêle na itamwi ing'ulu kupunda aino ya munu kukubali kuhwa kwajili ya ayanjavake. 14 Mwenu nni mmayanjavangu, mukàtenda àlalá laninnaija. 15 Nangu nikánchema mwenu kuva mmatumwa, kwa kuva, ntumwa nanga pamaite lalatenda nang'olo wake. Henga nangu nìnchema mwenu kuva ayanjavangu kwa kuva ǹninnyaulilanga lammalele langupilikene kwa Atatangu. 16 Akee mwenu mungutandwêle nangu, henga nangu njo nintandwêle mwenu na kuntuma muhwene mukape vihepo na vihepo vyenu vihwenehe kupwawa, uchinga Atata Nnungu amwing'e mwenu chinu chohecho chimumbennyuwa kwa lina lyangu. 17 Bahi amuli inimwing'anga mwenu nni aino, Tamwana."

Vanu va pachilambo vàmmenga Yesu na vakuhundwa vake

18 Bahi Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Vanu va pachilambo vakàmmenga mwenu, mumale kuva vàtandilike unguvenga nangu kabla vakànambimmenga mwenu. 19 Kuikavele umuva mmanu mmapano pachilambo, vanu va pachilambo vakanintamwa malinga chivavatamwa vanu vake. Henga nangu nìntandwele mwenu kuhaloka nchilambo achino, na mwenu mukee mmanu mmachilambo achino kavila, njo mana vanu va pachilambo vànammenga. 20 Himukila malove laninnyaulidile kuva, ntumwa nanga pávà nkulu kumpunda nang'olo wake. Ikàva vàngulagihije nangu, na mwenu uchocho muchimulagihwe. Na ikàva vànilakamula mahundo langu, bahi vachivalakamule na mahundo lenu. 21 Henga anelo lammalele vàmbentendela mwenu, ing'anya yang'une, kwa kuva, nanga pavammaite ayula angutumîle. 22 Ikàchiva nikáida únatangonavo, wala vakánave na masambi, henga hambi vakee na mwakukanila masambi lavo. 23 Munu anguvênga nangu, aneyo àmmenga na Atatangu mwalehu. 24 Kuikavele nikátenda kwavo mambo lakánambitendwa na munu woheyo vakánave na masambi. Henga hambi vànilona mambo anelo, na vàvechinkutuvenga, nangu pamo na Atatangu mwalehu. 25 Henga vàtendile uchocho uchinga latimile Malemba Lanaswe lalembwîjwe mu Sheliya yavo kuva, 'Vánguvengile chihi bila ing'anya!'

26 Na pámbeìdà aneyo Nkúyangata unimbentuma kwenu mwenu kuhaloka kwa Atata Nnungu, nang'e àmbengushuhudila nangu. Nang'e nni Umumu wa uhiu ahalôka kwa Atata Nnungu. 27 Na mwenu uchocho, muchimungushuhudile nangu, kwa kuva mùvele pamo na nangu kutandikila patandi."

16

1 Yesu nkuhweneha kutangola kuchidoni, "Nangu nìnnyaulidile malove anelo lammalele uchinga munaleke kukulupila. 2 Mùmbevingangwa n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu. Na ùmbehwika uhiku, munu woheyo akàmmwalala mwenu àmbetenda kuva àntumikila Nnungu. 3 Vàmbetendanga mambo anelo ing'anya nanga pavammaite Atata Nnungu na wala nanga pavangukameke nangu. 4 Nìnnyaulidile anelo, uchinga paumbehwika uhiku anewo muhimukile kuva, nangu naninnyaulila."

Madengo la Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe

"Nangu, nikanannyaulidile malove alano patandi ing'anya nangu ngúvele pamo na mwenu. 5 Henga hambi ngùhwena kwanga ayula angutumîle

na wala nanga munu angûja kuva, ‘Ùhwena kwachi?’ 6 Henga ing'anya
nìnnyaulidile malove anelo, mitima yenu ìvele nnihindambi likulu. 7 Nangu
nìnnyaulilanga uhiu kuva, wasa kwenu mwenu nangu nikàhwena, kwa kuva,
nangu nikànahwene, aneyo Nkúyangata, yani Umumu Wanaswe akambek-
wida kwenu mwenu. Henga nangu nikàhwena nguchinguntume aide
kwenu. 8 Nang'e pámbeìdà àmbevamaihija vanu va apano pachilambo kuva
nanga pavaelewije kuyamba masambi na haki yangu na hukumu yanga
Nnungu. 9 Vanang'o nanga pavaelewije kuyamba sambi ing'anya nanga
pavangukulupila nangu. 10 Na àmbevamaihija kuyamba haki yangu ing'anya
ngùhwena kwanga Atata Nnungu, na mwenu nkambengwona kavila. 11 Na
àmbevamaihija kuva vànikosela kuyamba hukumu, ing'anya Nanchindenga,
ntawala wa chilambo achino ànihukumiwa tayali.

12 Nangu ngùvele na malove lohe lakunnyaulila mwenu, henga kwa vino
nkambehulula kulapililila. 13 Henga pámbekamòlà aneyo Umumu wa uhiu,
nang'e àmbennodya mwenu kupapata uhiu wammalele. Nang'e akambe-
tangola kwa mamulaka lake mwene, henga àmbetangola chihi àlalá lam-
bepilikâna, nanang'e àmbentangila mwenu habali dya mambo lambekwîda.
14 Nang'e àmbengutumbyanga nangu kwa kunnyaulila mwenu malove àlalá
lápwechedìlè kuhaloka kwang'une. 15 Vyammalele vyavele navyo Atata
nni vyang'une, na njo mana ngùhawile kuva malove lambennyaulîla aneyo
Umumu làhaloka kwang'une.”

Lihindambi lìmbepindikuka kuva ihangaladi

16 Yesu nkuvahaulila vakuhundwa vake kuchidoni, “Ùisalidile chihi uhiku
kadiki nkambengwona, na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila!”
17 Bahi vakuhundwa vake vanji nkutandilika kuujana kuva, “Àvele na mana
ntwani patuhaulila kuva, ‘Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona,
na bada ya uhiku kadiki muchimungwone kavila?’ Na àvele na mana
ntwani pahaula kuva, ‘Ngùhwena kwanga Atata Nnungu?’ ” 18 Bahi nkuva
uvaujana kavila kuchidoni, “Àvele na mana ntwani pahaula kuva, ‘uhiku
kadiki?’ Tukámaite àyamba chamani.” 19 Yesu ánimala kuva vachivam-
muje, bahi nkuvahaulila kuchidoni, “Dachi, mwenu mùujana kuyamba àlalá
langútangwèlè kuva, ‘Ùisalidile chihi uhiku kadiki nkambengwona, na bada
ya uhiku kadiki muchimungwone kavila?’ 20 Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, mwenu mùmbekuta na kulikutangila, henga vanu va chilambo achino
vàmbehangalala. Na mwenu mùmbekuva nnihindambi, henga lihindambi
lyenu lìmbepindikuka kuva ihangaladi. 21 Nkongwe pávà na uchungu wa ku-
veleka, àona kupwateka kwa kuva uhiku wake ùnihwika. Henga akàmmaleka
mwana, akáhimukila kavila ipweteki yammalele ing'anya ya ihangaladi
ya kuvelekwa kwa mwana pachilambo. 22 Na mwenu uchocho hambi
mùnayuvala, henga nguchinimwonange kavila, na mùmbehangalala mmitima
yenu, na ihangaladi yenu nanga munu ambemmusija. 23 Na kutandikila
nniduva anelyo nanga chinu chimumbenguuja. Nangu nìnnyaulilanga uhiu
kuva, chinu chohecho chimumbennyuwa Atata Nnungu kwa lina lyangu,
nang'e achiamwing'ange. 24 Mpaka hambi mukánambiyuwa chinu chohecho
kwa lina lyangu. Mwenu yuwa chihi, na muchimupate, uchinga ihangaladi
yenu itimilike.”

Nangu ànichilema chilambo

25 “Nìnnyaulidile malove anelo kwa mifano. Henga uchiukamole uhiku
unikambetangola na mwenu kavila kwa mifano, henga nìmbennyaulila chihi
bila kumpiha chinu chohecho kunnyamba Atata Nnungu. 26 Na kutandik-
ila nniduva anelyo, mùmbeyuwa kwa lina lyangu, na nangu nikánnyaulila
kuva nìmbennyuwa Atata Nnungu kwajili yenu mwenu. 27 Kwa kuva, Atata
Nnungu mwene ànantamwanga mwenu. Ànantamwanga mwenu ing'anya
mùngutamwije nangu na kukulupila kuva ngùhaleke kwa Nnungu. 28 Nangu
ngùhaleke kwa Atata Nnungu, nkuida pachilambo, na hambi ngùchileka
chilambo, ngùuya kwa Atata Nnungu.”
29 Vakuhundwa vake nkunnyaulila kuchidoni, “Enhee! Hambi ùhaula
chihi mwandu wala nanga pautangola kwa mifano. 30 Hambi hwetu tùnimala
kuva wako ùnimala kila chinu, na wala ukánnindilila munu akuuje chinu.
Bahi ing'anya ya anelyo, tùnakulupila kuva ùhaleke kwa Nnungu.” 31 Yesu nku-
vauja kuchidoni, “Dachi, hambi mùnakulupila? 32 Uhiku ùvenkwida, na uhiku
wene ùnikamola, uhiku anewo nni umumbemwadilihanywa, kila munu wali-
hwenela kukaya kwake, na mwenu mùmbenguleka chihi weka. Henga nangu
nikávele weka, kwa kuva Atata Nnungu àvele pamo na nangu. 33 Nangu
nìnnyaulidile malove alano uchinga mùùve na amani kwa kulundanywa
na nangu. Mwenu mùmbebanihwa apano pachilambo, henga likamyange
mitima, kwa kuva nangu ànichilema chilambo.”

17

Yesu àvayuwila vakuhundwa vake

1 Yesu pamalidile kutangola malove anelo, nkulola muha kulihunde
nkuchidoni, “Atata, hambi uhiku ùnikamola. Ntumbyange Mwanalo uchinga
nanang'e akutumbyange wako. 2 Kwa kuva, ùmpele mamulaka pachanya
pavanu vammalele, uchinga vanu vammalele vumpele aveng'e umi ukee
na ntululilo. 3 Na umi ukee na ntululilo nni auno, vakumale wako
Nnungu wa uhiu wa weka, na vammale na Yesu Kilisto untumîle. 4 Nangu
ànikutumbyanga wako apano pachilambo, kwa kuva, madengo lungu-
pele kulatenda ànilamalila. 5 Hambi Atata, ngutumbyange pameho pako,
kwa aula ukulu unnavele nawo pannavele kwakuwe, kabla chilambo
chikànambiumbwa.
6 Nangu ànikumaiha* kwa vanu vungupele namuna chuvele, vanu avala
vuvatandwele kuhaloka pachilambo. Vanang'o vávele vanu vako, na wako
nkuning'a vàave vangu, na vanang'o vànilakamula mahundo lako. 7 Na
hambi vànimala kuva, vyammalele vyungupele vìhaloka kwakuwe. 8 Kwa
kuva, malove lúngupèlè nìvapele vanang'o, na vànilapwechela na kumala kuva
muhiu ngùhaleke kwakuwe na kukulupila kuva wako njo ungutumîle.
9 Nangu nìvayuwila vanang'o. Wala nanga panguvayuwila vanu va
chilambo, henga nìvayuwila avala vungupele, kwa kuva vanang'o nni
vako. 10 Vammalele vavêle vangu nni vako, na vavêle vako nni vangu,
na nangu ànitumbyangwa kupitila vanang'o. 11 Nangu nikambeisalila
chihi pachilambo, henga vanang'o vàvele upano pachilambo na nangu
ngwìda kwakuwe. Atata Wanaswe, uvachunge mumamulaka la lina lyako
lyungupele, uchinga vàave chinu chimo muchi hwetu chituvele chinu

* **17:6** Munsitali auno Yohana àlembile, “ànilimaiha lina lyako.” Na vanu va chipindi achila válitambulanga lina kwa kumwamba munu mwene na mamulaka lake, bahi apano Yesu ámmaihije Nnungu mwene akee chihi lina.

chimo.† 12 Nangu ǹniva pamo na vanang'o, ǹnivachunga, nkuva salama
mumamulaka la lina lyako lyungupele. Na wala nanga ayahîke, ikànave
chihi ayula alembelêwa kuyahika, uchinga Malemba Lanaswe làtimile.
13 Henga hambi ngwìda kwakuwe, na ngulatangola malove alano akuno
ngùvele upano pachilambo, uchinga mitima yavo iumbajwe na ihangal-
adi yangu. 14 Nangu nìvayanjajijije lilove lyako, na vanu va pachilambo
vànivavenga kwa kuva, vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino,
malinga nangu chinikavele wa pachilambo achino. 15 Nangu nikákuyuwa
uvause pachilambo, ila ngùyuwa uvachunge na Nanchindenga, Nkútenda
lahakalenge. 16 Vanang'o nanga pavavele va pachilambo achino, malinga
nangu chinikavele wa pachilambo achino. 17 Uvahahule vààve vanu vako
kwa indila ya uhiu, na lilove lyako nni uhiu. 18 Malinga wako chungutumile
pachilambo, nanani uchocho, nìvatuma vanang'o. 19 Nangu ngùlihumya
nimwene kwakuwe kwajili ya vanang'o, uchinga na vanang'o vahahulwe
kuva vanu vako kwa indila ya uhiu."

Yesu àvayuwila vanu vammalele vambenkulupîla

20 "Nangu nikávayuwila chihi vanang'o, henga nìvayuwila na vanu vam-
malele vambengukulupîla kupitila mahundo lavo. 21 Nangu mbènkuyuwa
uchinga vammalele vààve chinu chimo malinga wako Atata chuve nkati
mwangu na nangu chinguvele nkati mwako. Na vanang'o vààve nkati
mwetu, uchinga vanu va pachilambo vakulupile kuva wako nni ungutumîle.
22 Aula ukulu ungupêle, nìvapele vanang'o, uchinga vààve chinu chimo
malinga hwetu chituvele chinu chimo. 23 Nangu ngùùve nkati mwavo na
wako ùùve nkati mwangu, uchinga vààve chinu chimo mwalehu, na vanu va
pachilambo vamàle kuva wako njo ungutumîle, na vamale kuva ùnavatamwa
malinga chungutamwa nangu.
24 Atata, nangu ngùlembela avala vungupele vààve pamo na nangu pachinu
panimbekuva, uchinga vawone ukulu wangu, aula úngupèlè, kwa kuva,
úningutamwa ata kabla chilambo chikànambiumbwa. 25 Atata Umwene Haki,
vanu va pachilambo nanga pavakumaite, henga nangu ǹnikumala, na avano
vakuhundwa vànimala kuva wako njo ungutumîle. 26 Nangu ǹnikumaiha‡ kwa
avano vakuhundwa namuna chuvele, na nguchinguhwenehe kukumaiha,
uchinga itamwi aila yungutamwije nangu ìive nkati mwavo na nangu
ngùùve nkati mwavo."

18

Kutengelekwa kwanga Yesu
(Matayo 26:47-56, Mako 14:43-50, Luka 22:47-53)

1 Bahi Yesu pamalidile kuyuwa, nkuuka pamo na vakuhundwa vake nkuy-
omboka Lubobolo lwa Kediloni. Mpata wavili wa lubobolo anelwo, kúvele
na welu wa miseituni, bahi Yesu pamo na vakuhundwa vake nkuinjilanga
anemwo mmwelu. 2 Na Yuda ayula antengelêke Yesu, ánipamala pachinu
anepo kwa kuva myanda yohe Yesu ánakojana na vakuhundwa vake pachinu
anepo. 3 Bahi Yuda nkulitwala likuwa lya matiyala va Chiloma na valinsi
fulani vanatumwije na makuhani vakulu na Mafalisayo. Nkuhwena navo
kuwelu akuno vanyakwìlè vibatali na myenje na vikomanilo.

† **17:11** Maeleso layâmba lina lyako, lola Yohana 17:6. ‡ **17:26** Maeleso layâmba lina lyako, lola Yohana 17:6.

4 Akuno Yesu amaìtè lammalele lambempâta, nkulihumija muyo mwavo,
nkuvauja kuchidoni, “Mùntaha nnani?” 5 Vanang'o nkunnyang'ula kuchi-
doni, “Yesu wa ku Nasaleti!” Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu nni
Unene.” Na Yuda ayula nkútengeleka, áimidile pamo na vanang'o.
6 Bahi Yesu pavahaulidile kuva, “Nangu nni Unene,” vanang'o nku-
uyang'ana nnyuma nkumatoka pahi. 7 Yesu nkuvauja kavila kuchidoni,
“Mùntaha nnani?” Nkunnyang'ula kuchidoni, “Yesu wa ku Nasaleti!” 8 Yesu
nkuvahaulila kuchidoni, “Nangu ǹninnyaulila kuva, ‘Nangu nni Unene.’
Na ikàva mùngutaha nangu, bahi valekange ava vahweneng'ane.” 9 Yesu
átangwele malove anelo uchinga làtimile malove àlalá lanatangwele kuva,
“Avala vungupele nikanannyahite wala yumo.” 10 Petulo ávele na upanga,
nkuuhalamola, nkuncheketa likutu lya kunkono Mako, ntumwa wanga
Kuhani Nkulu. 11 Bahi Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Ludisha up-
anga m'benda yake. Dachi, nangu nikálembelewa ngupitile ibaniki yangutay-
alishijije Atata Nnungu?”

Yesu àpelekejwa kwanga Anasi

12 Bahi alila likuwa lya matiyala va Chiloma na nkulu wavo na avala
valinsi va Chiyahudi va Ing'ande ya Nnungu nkunkamula Yesu, nkun-
nyunga. 13 Nkutandilika kumpelekeja Yesu kwanga Anasi hoti, nkawake
Kayafa, Kayafa ánavele Kuhani Nkulu mwaka anewo. 14 Kayafa njo anava-
haulidile Vayahudi kuva, wasa munu yumo ahwe kwajili ya vanu vam-
malele.

Petulo ànkana Yesu
(Matayo 26:69-70, Mako 14:66-68, Luka 22:55-57)

15 Bahi Petulo pamo na nkuhundwa yunji, vanang'o nkunnondola Yesu.
Aneyo nkuhundwa yunji kwa kuva ánamaikana kwanga Kuhani Nkulu, bahi
nkuinjila pamo na Yesu nnuwani lwa lukumbi lwa Kuhani Nkulu. 16 Henga
Petulo áimidile chihi pawelu pepi na nnango. Ayula nkuhundwa yunji achi-
maikana kwanga Kuhani Nkulu, nkuhuma pawelu, nkutangola na mwali
achilolihija pannango, nanang'e nkunnuhusu Petulo kwenda nkati. 17 Bahi
ayula mwali nkummuja Petulo kuchidoni, “Kwani na wako ukee yumo wa
avala vakuhundwa va ayula munu?” Petulo nkunnyaulila kuchidoni, “Wala
nikee nangu!”
18 Bahi kwa kuva pávele na imepo, vatumishi na valinsi nkukumbanya
moto uchinga vayote. Petulo nanang'e áimidile pamo na vanang'o wayota
moto.

Anasi àmmuja Yesu
(Matayo 26:59-66, Mako 14:55-64, Luka 22:66-71)

19 Bahi Anasi, ánavele Kuhani Nkulu anepo machedo, nkummuja Yesu
kwamba vakuhundwa vake pamo na mahundo lake. 20 Yesu nkunnyang'ula
kuchidoni, “Maduva lammalele, nangu ngútangola na kila munu bila kulipi-
iha, na myanda yohe ngúhunda n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu na
nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, pachinu pavakojana Vayahudi vam-
malele. Na wala nanga chinu chingutangwele kwa sili. 21 Ing'anya ntwani
ùnguuja nangu? Kavauje avala vapilikene lanichitangola, vanang'o vànimala
sana àlalá lanichitangola.” 22 Bahi Yesu pamalidile kutangola malove
anelo, nlinsi yumo anaimidile apala nkumpanyaula Yesu likofi, wahaula
kuchidoni, “Mwadachi wako ùnnyang'ula uchocho Kuhani Nkulu?” 23 Yesu
nkunnyang'ula kuchidoni, “Ikàva ǹnihakajanga kutangola, bahi shuhudila

anelo laǹguhakajîje. Henga ikàva ngùtangwele lambone, mwadachi unangupanya?" 24 Bahi Anasi nkumpelekeja Yesu kwanga Kayafa, Kuhani Nkulu, akuno ahungwìjè.

Petulo àǹkana Yesu kavila
(Matayo 26:71-75, Mako 14:69-72, Luka 22:58-62)

25 Uhiku anewo Petulo áimidile chihi upala wayota moto. Bahi vanu vanji vánavele anepo nkummuja kuchidoni, "Kwani na wako ukee yumo wa vakuhundwa vake?" Nang'e nkukana wachidoni, "Wala nikee nangu!" 26 Ntumwa yumo wa Kuhani Nkulu, nnung'une ayula ánacheketwe likutu na Petulo, nkummuja Petulo kuchidoni, "Kwani nangu nikanakuwene wako akula kuwelu ùvele pamo na Yesu?" 27 Bahi Petulo nkukana kavila, upopo ung'uku nkukongovela.

Yesu muyo mwanga Pilato
(Matayo 27:1-2, 11-31, Mako 15:1-20, Luka 23:1-5, 13-25)

28 Bahi ulyamba na mambumbu Vayahudi nkuntwala Yesu kwanga Kayafa nkumpelekeja kuing'ande ya Pilato, nkulu wa Chiloma wa chilambo achila. Henga Vayahudi vene nanga pavanainjidile nng'ande ya chifalume ing'anya ya sheliya dya Chiyahudi, kwa kuva vakàchiingila anemwo vakanivalangiwa kuva najisi ing'anya ya kuinjila nng'ande mwa munu akávele Nnyahudi na vakanaluhusiwe kuchilya chakulya cha Sikukuu ya Pasaka.* 29 Bahi Pilato ayula nkulu wa Chiloma, nkuvahwenela upala pawelu nkuvauja kuchidoni, "Mùvele na mashitaka ntwani kunnyamba ayu munu?"

30 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, "Ayu munu kwikavele akàtenda lahakalenge, hwetu tukanankamuje kwakuwe." 31 Pilato nkuvahaulila kuchidoni, "Ntwale mmene mukánnyukumu kupapatana na sheliya yenu." Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, "Hwetu tukee na mamulaka la kummwalala munu woheyo." 32 Anelo lánitendeka uchinga latimile malove lánatangwele Yesu kwamba namuna chambekuhwa.

33 Bahi Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya chifalume, nkunchema Yesu nkummuja kuchidoni, "Ati wako nni Nfalume wa Vayahudi?" 34 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Malove anelo ùtangola umwene au ànipwawa munu akuhaulidile habali dyangu?" 35 Pilato nkunnyang'ula kuchidoni, "Kwani nangu Nnyahudi? Vanu vako na makuhani vakulu njo vakupelekejîje kwang'une. Kwani ùtendilechi?" 36 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, "Ufalume wangu ukee wa apano pachilambo. Ufalume wangu ukàchiva wa apano pachilambo, valinsi vangu vakaningupanyanila uchinga Vayahudi vanangukamule. Henga hambi, Ufalume wangu ukee wa apano pachilambo." 37 Bahi Pilato nkunnyaulila Yesu kuchidoni, "Dachi, wamba wako nfalume?" Yesu nkuyang'ula kuchidoni, "Wako ùnihaula kuva nangu nfalume. Nangu ànivelekwa na ngùidile pachilambo uchinga nivashuhudile vanu kwamba uhiu. Na kila munu autâmwa uhiu ànangupilikanila." 38 Pilato nkummuja Yesu kuchidoni, "Uhiu njo chamani?"

Pilato pamalidile kutangola malove anelo, nkuvahwenela kavila Vayahudi pawelu, nkuvahaulila kuchidoni, "Nangu nikályona likosa lya kunnyukumu munu ayu. 39 Henga mwenu mùvele na nnyambo wakuchimuliwa nfungwa yumo mahiku la Sikukuu ya Pasaka. Dachi, mùnalembela ninchimulile Nfalume wa Vayahudi?" 40 Anepo nkutayanga

* **18:28** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

lwasu uvachidoni, “Tukántamwa munu aneyo! Hwetu tùlembela utuchimulile Balaba!” Na aneyo Balaba ávele muasi achilinga kuutahuka utawala wa Chiloma.

19

Yesu àhukumiwa kuhwa

1 Bahi Pilato nkuvaamulisa matiyala vantwale Yesu na kunsulubula. 2 Kwa mang'wanyu, matiyala nkudinga lutavi lwa miva malinga kofiya ya chifalume, nkummwaja mmuti. Nkummwaja na likoti lya langi ya chifalume. 3 Nkuva uvahwena muyo mwake uvachidoni, “Utumbyangwe, Nfalume wa Vayahudi,” akuno uvampanya makofi. 4 Pilato nkuhuma kavila pawelu nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Lola, nangu nìmbeida nawe pawelu, uchinga mumale kuva nangu nikályona likosa lya kunnyukumu.” 5 Bahi Yesu nkuhuma pawelu, akuno awètè kofiya ya miva na alila likoti lya langi ya chifalume. Pilato nkuvahaulila kuchidoni, “Munu wene nni ayuno!” 6 Bahi makuhani vakulu na valinsi va Ing'ande yanga Nnungu pavammwene Yesu, nkutaya lwasu uvachidoni, “Mmambe munsalaba! Mmambe munsalaba!” Pilato nkuvahaulila kuchidoni, “Ntwalange mmene mukammambe, kwa kuva nangu nikályona likosa lya kunnyukumu.” 7 Vayahudi nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùvele na sheliya yetu, na kupapatana na sheliya aneyo, ayu munu àlembelewa kuhwa, kwa kuva álichemile Mwana wanga Nnungu.”

8 Pilato papilikene malove anelo, nkuhalija kuyopa. 9 Pilato nkuinjila kavila nnuwani lwa nkati lwa ing'ande ya chifalume, nkummuja Yesu kuchidoni, “Kwani wako kwenu kwachi?” Henga Yesu nkunyalala chihi. 10 Bahi Pilato nkunnyaulila kuchidoni, “Dachi, ukátamwa kutangola na nangu? Dachi, wako ukámaite kuva nangu ngùvele na mamulaka la kukuhungula au kukuvamba munsala?” 11 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Wako ukee na mamulaka lohelo kwang'une, ikànave chihi àlalá lakupêle Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, ayula angukamujîje kwakuwe àtendile sambi ing'ulu namene kupunda yakuwe.” 12 Bahi kutandikila anepo, Pilato nkuva wataha indila ya kunnyungula Yesu. Henga Vayahudi nkutaya lwasu, uvachidoni, “Ukànnyungula munu ayu, wako ukákumilana na Nfalume wa Loma*. Kwa kuva, kila munu alitênda kuva nfalume, àntahuka Nfalume wa Loma!” 13 Pilato papilikene malove anelo nkunnyumya kavila Yesu pawelu, nkuikala pachiteng'u chake cha hukumu, pachinu pachêmwa, “Sakafu ya Mayanga,” na Vaeblaniya vàchema, “Gabata.”

14 Yávele malinga sasita muhi, nniduva lya kulipanganiha kwajili ya Sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka,† Pilato nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni, “Nnolange nfalume wenu!” 15 Henga vanang'o nkutayanga lwasu uvachidoni, “Mmwalale! Mmwalale! Mmambe munsalaba!” Pilato nkuvauja kuchidoni, “Dachi, mùlembela nimmambe nfalume wenu?” Makuhani vakulu nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tukávele na nfalume yunji ikànave chihi Nfalume wa Loma.” 16 Bahi Pilato nkuvakamuja Yesu, uchinga vakammambe munsalaba, anepo matiyala nkuntwala Yesu.

Yesu àvambwa munsalaba
(Matayo 27:32-44, Mako 15:21-32, Luka 23:26-43)

---

* **19:12** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma. † **19:14** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

17 Yesu nkuuka paimanga akuno anyakwìlè nsalaba wake mpaka pachinu
pachêmwa, “Pachinu pa Libadang'a,” kwa Chieblaniya pàchemwa, “Goligota.”
18 Matiyala nkummamba Yesu munsalaba. Nkuvambwa na vanu vanji
vavili, yumo m'bali wake wa kunkono na yunji m'bali wa kunchinda, na
Yesu paching'ati. 19 Pilato nkulaija lalembwe malove koka lavikwe mun-
salaba. Anelo malove lálembwije uvila, “YESU WA NASALETI, NFALUME
WA VAYAHUDI.” 20 Bahi Vayahudi vohe vánilasoma malove anelo kwa kuva,
pachinu apala panavambwije Yesu pávele pepi na imanga na malove anelo
lálembwije kwa Chieblaniya na Chilatini na Chigiliki. 21 Bahi makuhani
vakulu va Vayahudi nkunnyaulila Pilato kuchidoni, “Unalembe, ‘Nfalume
wa Vayahudi,’ ila lemba uvila, ‘Ayuno munu áhawile kuva, nangu njo
Nfalume wa Vayahudi!’ ” 22 Pilato nkuyang'ula kuchidoni, “Langulembile,
ǹnilalemba!”
23 Matiyala pavamalidile kummamba Yesu, nkuditwala dinguwo dyake,
nkuyavanya matunji ncheche, kila litiyala litunji lyake. Nkupatana
vanaipapule kansu yake kwa kuva ikánavele na pachinu patotwîje ila ífumwije
chihi kutandikila muha mpaka pahi. 24 Avala matiyala nkuhaulanila
kuchidoni, “Tunaipapule kansu aino, henga tuyele indingi uchinga tumale
kuva ìmbekuva yanga nnani.” Anelo lánitendeka uchinga latimile Malemba
Lanaswe lahaûla kuva,
“Vániyavana dinguwo dyangu,
na inguwo yangu nkuiyelela indingi.”
Bahi anelo njo lavanatendile anevo matiyala.
25 Pepi na nsalaba wanga Yesu áimidile anyokwe Yesu, na anyokwe nkulu
na Maliya n'jawe Kileopa na Maliya wa imanga ya ku Magidala. 26 Bahi Yesu
pammwene anyokwe aimidìlè pepi na ayula nkuhundwa wanantamwije
namene Yesu, nkunnyaulila anyokwe kuchidoni, “Mama! Aneyo vino njo
mwanalo.” 27 Anepo nkunnyaulila ayula nkuhundwa kuchidoni, “Aneyo
vino njo anyoko.” Na kutandikila liduva anelyo, ayula nkuhundwa nkunt-
wala Maliya, nkunaikala nawe kukaya kwake.

Kuhwa kwanga Yesu
(Matayo 27:45-56, Mako 15:33-41, Luka 23:44-49)

28 Bada ya anelo, akuno Yesu wamala kuva lammalele lànitimila na uchinga
Malemba Lanaswe latimile, nkuchidoni, “Ngùvele na inyota.”‡ 29 Pachinu
anepo pávele na chombo chínavele na divayi dihahâma. Bahi matiyala
nkuchuvika siponji n'divayi adila, nkupatika nnufito lwa nnandi wa hisopo,
nkummika Yesu pakanya pake uchinga ahonde. 30 Yesu pamidile adila
divayi nkuchidoni, “Lammalele lànitimila!” Anepo nkutepya muti wake,
nkuhila.

Yesu àhomekwa nkuchi nnuvau

31 Liduva alila lívele lya kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelela,
na liduva anelyo lya Kuyewelela lívele likulu kwa kuva lívele liduva
lya Sikukuu ya Vayahudi ya Pasaka.§ Ing'anya ya anelyo, Vayahudi
vakanalembedile miili ya avala vavambwîje mmisalaba iisalile chihi umula
muha. Bahi nkunnyuwa Pilato avaluhùsù kuvalumula madodo vanu
avala vanavambwîje mmisalaba uchinga vapiyanye kuhwa na miili yavo
iuswe. 32 Bahi matiyala nkuhwena unalumula madodo la avala vanu

‡ **19:28** Sabuli 69:21. § **19:31** Maeleso layâmba Pasaka, lola Yohana 2:13.

vanavambwîjwe pamo na Yesu munsalaba, nkunnumula ntandi na wavili. 33 Henga pavakamwele kwanga Yesu nkunkoja ahidìlè, bahi nanga
pavanannumwile madodo. 34 Henga litiyala yumo nkunnyoma nkuchi
nnuvau, upala nkuhuma myadi na medi. 35 Munu alawênemambo anelo nni
ahûmya ushahidi, na ushahidi wake nni wauhiu. Na animâla kuva àtangola
uhiu, uchinga na mwenu mupate kukulupila. 36 Alano lánitendeka uchinga
latimile Malemba Lanaswe lahaûla kuva, “Wala nanga liwangwa lyake limo
limbelumûlwa.”** 37 Na Malemba Lanaswe lanji làhaula kuva, “Vàmbennola
ayula uvannyomile nkuchi.”††

Kusikwa kwanga Yesu
(Matayo 27:57-61, Mako 15:42-47, Luka 23:50-56)

38 Anepo Yusufu mwenedi wa ku Alimataya, nkunnyuwa Pilato luhusa
lwa kuusa mmili wanga Yesu. Na aneyo Yusufu ávele nkuhundwa wa sili
wanga Yesu, ing'anya ávayopa vakulu va Vayahudi. Bahi Pilato nkunnuusu,
na Yusufu nkuhwena unauusa mmili wanga Yesu. 39 Nikodemo, ayula
anamwenedile Yesu nachilo nanang'e ániida. Nang'e ányakwile malinga
kilo salasini dya mahuta la manemane lakundanyike na ubani. 40 Bahi
vammalele vavili nkuutwala mmili wanga Yesu, nkuudingilija sanda iva-
pakile mahuta lakunung'ila. Vátendile uchocho kupapatana na mihambo
ya Vayahudi ya kuuandaa mmili kwajili ya kuusika. 41 Pepi na pachinu
apala pávambwije Yesu, pávele na welu, na mmwelu anewo múvele na nsati
wahambi, uvakanambi kunsika munu. 42 Na kwa kuva lívele liduva lya
kulipanganiha kwajili ya Liduva lya Kuyewelela lya Vayahudi, na kwa kuva
nsati úvele pepi, bahi nkunansika Yesu anemwo.

20

Nsati ukávele chinu
(Matayo 28:1-8, Mako 16:1-8, Luka 24:1-12)

1 Liduva lya Jumapili, ulyamba na mambumbu akuno kuvèlè na lupi,
Maliya wa imanga ya Magidala ápite kunsati, aneko nkulyona liyanga
livanadivite pannango wa nsati liuswije. 2 Bahi nkutukuta nkuhwena
kwanga Petulo na kwanga ayula nkuhundwa yunji wanantamwijwe
namene na Yesu, nkuvahaulila kuchidoni, “Nang'olo vànimmusa munsati
na wala nanga patumaite kuvammikile.” 3 Bahi Petulo pamo na ayula
nkuhundwa yunji nkuuka nkuhwena kunsati. 4 Vammalele vavili nku-
tukuta, henga ayula nkuhundwa yunji nkutukuta namene kumpunda
Petulo, nkulongolela kuhwika pansati. 5 Pakamwele, nkutepa nkupenekela
nkati munsati, nkuyona sanda, henga nanga panainjidile. 6 Anepo Petulo
nkukamola pachikundu pake, nkuinjila mwalehu munsati. Nkuyona sanda
ìvele panyenje, 7 pamo na chitambala chivanavimbile mmuti wanga Yesu.
Anecho chitambala nanga pachinavikwije pamo na vinji, ila chínipindanywa
na kuvikwa pachinu panji paweka. 8 Bahi ayula nkuhundwa yunji analon-
goledile kukamola pansati nanang'e nkuinjila nkati. Nkulilolela mwene,
nkukulupila. 9 Kwa kuva, vávele bado vakànambikwelewa àlalá Malemba
Lanaswe lahaûla kuva, lasima Yesu afufuke kuhaloka kwa vahwîle. 10 Bahi
anevo vakuhundwa nkuuka, nkuuya kukaya.

** **19:36** Kuuka 12:46, Isabu 9:12, Sabuli 34:20. †† **19:37** Sakaliya 12:10.

*Yesu àn*humila *Maliya wa ku Magidala*
(Matayo 28:9-10, Mako 16:9-11)

11 Henga Maliya wa imanga ya ku Magidala áimidile pawelu nsati wakuta.
Pánavele nkukuta, nkutepa kupenekela munsati, 12 nkuvona malaika vavili
vanawete dinguwo dyanahe, vaikalèngè apala paunalajijwe mmili wanga
Yesu, yumo m'bali wa kumuti na yunji m'bali wa kumadodo. 13 Anevo
malaika nkummuja Maliya kuchidoni, “Mama, ùkuta chani?” Nang'e
nkuvayang'ula kuchidoni, “Nakuta ing'anya vànimmusa Nang'olo wangu na
nangu nikámaite pachinu pavammikile.”
14 Pamalidile kutangola malove anelo, nkulauka kunyuma, nkumwona
Yesu aimidìlè, henga nanga panammaite kuva nni Yesu. 15 Yesu nkummuja
kuchidoni, “Mama, mwadachi unakùtà? Ùntaha nnani?” Maliya nku-
tenda kuva walonjela nawe nni nkúlima wa aula welu, bahi nkunnyaulila
kuchidoni, “Nang'olo, ikàva wako njo ummusîje, ngùhaulile kuummikile,
nguhwene nikantwale.” 16 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Maliya!” Maliya
nkulauka, nkutangola kwa Chieblaniya, kuchidoni, “Laboni!” Mana lake,
Nkúhunda. 17 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Unangukamule, kwa kuva
nikanahwena kwa Atatangu. Henga hwena kwa anung'unuvangu ukava-
haulile kuchidoni, ‘Ngùhwena muha kwa Atatangu, nanang'e nni Atatawenu,
Nnungu wangu na nni Nnungu wenu.’ ” 18 Bahi Maliya wa imanga ya
ku Magidala nkuhwena unavahaulila vakuhundwa vanga Yesu wachidoni,
“Ènimwona Nang'olo!” Na nkuvahaulila lammalele lannyaulidile Yesu.

*Yesu àv*ahumila *vakuhundwa vake*
(Matayo 28:16-20, Mako 16:14-18, Luka 24:36-49)

19 Yávele chinalyulo cha liduva ulila lya Jumapili, vakuhundwa Yesu vávele
pamo nng'ande na milango ínichimwa ing'anya vávayopa vakulu va Vayahudi.
Bahi upala Yesu nkuvahumila, nkuimila paching'ati, nkuvahaulila kuchi-
doni, “Amani ìive pamo na mwenu!” 20 Patangwele malove anelo, nku-
valanguja makono lake na nnuvau. Bahi anevo vakuhundwa nkuhangalala
namene pavammwene Nang'olo. 21 Yesu nkuvahaulila kavila kuchidoni,
“Amani ìive pamo na mwenu! Malinga Atata Nnungu changutumile nangu,
nanangu uchocho nìntuma mwenu.” 22 Pamalidile kutangola malove anelo,
nkuvavehija dimumu, nkuvahaulila kuchidoni, “Mpwechelange Umumu
Wanaswe. 23 Munu woheyo umumbensamehe masambi lake, achiasame-
hewe, na munu woheyo umukambensamehe masambi lake, akambesame-
hewa.”

*Yesu àn*nyumila *Tomaso*

24 Henga Tomaso, uvanchema Didimasi, mana lake nnyapule, nkuhundwa
yumo muavala kumi na mbili, akánavele pamo na avake panaidile Yesu.
25 Bahi avala vakuhundwa vanji nkunnyaulila kuchidoni, “Tùnimwona
Nang'olo.” Tomaso nkuvahaulila kuchidoni, “Nikànadyone alama dya mis-
umali mmakono lake na kutaya chala changu n'dyalama anedyo na kutaya
nkono wangu nnuvau lwake, mwiko nikambekulupila kuva mùnimwona.”
26 Bahi nniduva lya nane, vakuhundwa vanga Yesu vávele kavila pamo
nng'ande, Tomaso nanang'e ávele pamo na vanang'o. Bahi Yesu nku-
vaidila, akuno milango ichimìjwè, nkuimila paching'ati, nkuhaula kuchi-
doni, “Amani ìive pamo na mwenu!” 27 Anepo nkunnyaulila Tomaso
kuchidoni, “Vika chala chako apano, na ulalole makono langu, na unyoloje
nkono wako uutaye nnuvau lwangu. Unave umunu ukákulupila, henga

kulupila.” 28 Tomaso nkunnyaulila Yesu kuchidoni, “Nang'olo wangu na
Nnungu wangu.” 29 Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùnikulupila kwa
kuva ùningwona, henga wasa avala vakulupîla bila ungwona.”

Chinu chin'tendile Yohana alembe chitabu achino

30 Yesu átendile vimaiho vya masaibu vinji vyohe muyo mwa vakuhundwa
vake vikálembwijwe nchitabu chino. 31 Henga alano lànilembwa uchinga
mupate kukulupila kuva Yesu njo Kilisto, Mwana wanga Nnungu, na kwa
kukulupila mupate umi kwa kulundana nawe.*

21

Yesu àvahumila vakuhundwa vake saba

1 Bahi palapitile anelo, Yesu nkuvahumila kavila vakuhundwa vake kun-
yenje Litanda lya Tibeliya, yani Litanda lya Galilaya. Kuvahumila kwake
kwávele uvila, 2 liduva limo, Petulo na Tomaso uvanchema Didimasi, mana
lake nnyapule, na Nasanieli mwenedi wa Kana ya chilambo cha ku Galilaya
na vana vavili va Sebedayo pamo na vakuhundwa vanji vavili, vávelenge
pamo. 3 Petulo nkuvahaulila avake kuchidoni, “Nangu ngùhwena unaupa
dihomba.” Vanang'o nkunnyaulila kuchidoni, “Na hwetu tùmbelongana na
wako.” Bahi nkukananga, nkunakwelanga ingalava, henga chilo anecho
nanga pavanapete chinu chohecho. 4 Na uhiku pauchicha, Yesu nkuim-
ila nnyenje litanda, henga vakuhundwa nanga pavachimmala kama nni
nang'e. 5 Bahi Yesu nkuvauja kuchidoni, “Mmanavangu, dachi mùnipata
dihomba?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Waala.” 6 Yesu nkuva-
haulila kuchidoni, “Tayanga dinjawu m'bali wa kunkono wa ingalava na
muchimupate dihomba.” Bahi nkuyahanga dinjawu, nachihambi nkupata
dihomba dyohe namene mpaka nkuvalema kuutangila nkati ingalava, adila
dinjawu díumbele dihomba.

7 Anepo ayula nkuhundwa wanantamwije namene Yesu nkunnyaulila
Petulo kuchidoni, “Ayu nni Nang'olo!” Bahi Petulo papilikene kuva nni
Nang'olo, nkuwala inguwo yake ya pannima kwa kuva nanga panaiwete,
nkuliyela mmedi. 8 Na avala vakuhundwa vanji nkuva uvaida kunnyangi
na ingalava, akuno uvautanga lwau luombêle dihomba, kwa kuva nanga
pávanavele kulehu na kunnyangi ila vávele chihi malinga mita myamoja
uvila. 9 Na pavahwikile kunnyangi, nkuwona nkate na uhomba ayanikwîje
pamakala la moto.

10 Yesu nkuvahaulila kuchidoni, “Idanadyo apano dihomba dinji
dimuupile.” 11 Bahi Petulo nkuinjila muingalava, nkuutangila kunnyangi
lwau alula luombêle dihomba ding'ulungwa myamoja amsini na tatu.
Pamo na dihomba kuva dyohe, henga lwau nanga palunakadwike. 12 Yesu
nkuvahaulila kuchidoni, “Idang'ana mulye.” Na wala nanga nkuhundwa
analingile umuja kuva, “Wako nnani?” Kwa kuva, vánimala kuva nni
Nang'olo. 13 Yesu nkwida, nkutwala nkate, nkuveng'a, nkutenda uchocho
na adila dihomba.

14 Auno wávele mwanda watatu Yesu kuvahumila vakuhundwa vake bada
ya kufufuka.

Yesu nawi Petulo

* **20:31** Apano Yohana àlembile “mulina lyake,” na mmahiku anelo vanu vàtumila malove “lina lyake”
kumwamba munu mwene. Bahi kuva mulina lyake ìvele na mana kuva, wako unilundana nawe.
Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

15 Bahi pavamalidile kulya, Yesu nkummuja Petulo kuchidoni, “Petulo,* mwana wanga Yohana! Dachi, muhiu ùnangutamwa kupunda ava?” Nang'e nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Valise vanu vangu unguvalandenye na angandolo.”
16 Nkumuja kavila mwanda wavili kuchidoni, “Petulo, mwana wanga Yohana, dachi ùnangutamwa?” Petulo nkunnyang'ula kuchidoni, “Elo, Nang'olo, wako ùnimala kuva nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaulila kavila kuchidoni, “Vachunge vanu vangu unguvalandenye na angandolo.”
17 Anepo Yesu nkummuja mwanda watatu kuchidoni, “Petulo mwana wanga Yohana, dachi ùnangutamwa?” Bahi Petulo nkutandilika kuyuvala ing'anya áujijwe mwanda watatu kuva, “Dachi, ùnangutamwa?” Petulo nkunnyang'ula Yesu kuchidoni, “Nang'olo, wako ùnimala lammalele, na ùnimala kuva nangu nakutamwa.” Yesu nkunnyaulila kuchidoni, “Valise vanu vangu unguvalandenye na angandolo vangu! 18 Nangu nìkuhaulila uhiu kuva, púnavele kijana úliwaja chihi umwene na kuhwena chihi kwoheko kulembela. Henga paumbekongopala ùmbenyoloja chihi makono lako, na munu yunji akuwaje na kukupelekeja pachinu pukatamwa.” 19 Yesu átangwele malove anelo ùlanguja namuna Petulo chambekuhwa na kuntumbyanga Nnungu. Pámalidile kutangola uchocho, Yesu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Ngupapate.”

Yesu nawi Yohana

20 Anepo Petulo nkulauka, nkumwona ayula nkuhundwa atamwîjwe namene na Yesu wavalandola. Nkuhundwa aneyo nni ayula anayamene na Yesu pavachilya chakulya cha lyulo, na nkummuja kuchidoni, “Nang'olo, nnani ambekutengelêka?” 21 Bahi Petulo pammwene aneyo nkuhundwa, nkummuja Yesu kuchidoni, “Nang'olo, na ayu dachi?” 22 Yesu nkunnyang'ula kuchidoni, “Ikàva ngùlembela ààve chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida? Wako ngupapate chihi nangu.” 23 Bahi aila habali nkupilikanika kwa vakúlupila vanji va Yesu kuva ayula nkuhundwa nanga pambekuhwa. Henga Yesu nanga panahawile kuva aneyo nkuhundwa nanga pambekuhwa, ila áhawile kuva, “Ikàva ngùlembela ààve chihi mumi mpaka panimbeida kavila yakuwe ilida?”
24 Nkuhundwa aneyo njo ayula ahûmya ushahidi wa mambo alano, na nni uyoyo alembîle habali adino. Na hwetu tùnimala kuva ushahidi wake nni muhiu.

Ntululilo

25 Na pàvele na mambo lanji lohe lalatendîle Yesu. Henga kwikavele uchilembwa kila chinu chachitendile Yesu, ngwònа ata chilambo chammalele chikánaoneleje kuvika vitabu vichichivilembwe.

* **21:15** Mmalemba ilembwijwe Simoni, lina lyake linji Petulo

Chitabu cha Matendo la Mitume Ulongoledi

Chitabu cha Matendo la Mitume chìtana namuna likuwa lya vanu vankulupîla Yesu chilitandilike aneko ku Yelusalemu na namuna chiliyenjele aneko ku Yudeya na ku Samaliya na kuvilambo vya kulehu, kupapatana na malaijo langa Yesu kwa vakuhundwa vake kabla ya kutwaliwa kuhwena kulihunde (Matendo 1:8). Chitabu achino cha Matendo la Mitume chìlembwije na Luka, ayula alembîle chitabu cha Luka. Luka ávele n'ganga, na ákudungidile alembe saana uhiu wa maisha langa Yesu kwa kutana saana namuna chilanavele. Munu wachinnembila vitabu avino vivili, yani chitabu cha Luka na chitabu cha Matendo la Mitume nni nkulu yumo wa Chiloma uvanchema Teofili. Henga pamo na anelo, ìnahululika kuva vitabu avino vílembwije kwajili ya vakúkulupila va Chiyahudi na Chigiliki (Matendo 1:1).

Chitabu cha Matendo la Mitume chílembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 60 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Anelyo lìnamaikana ing'anya chitabu achino chímalilike kulembwa kabla Paolo akànambihuma nnilungu aneko Loma. Uchocho, Luka ápapatana na Ntume Paolo mmyanda yake, na myanda aneyo, myanda yohe ítandikila aneko ku Antiyokiya. Njo mana vanu vanji vàtenda kuva chitabu achino chílembwije ku Antiyokiya na vanji vàtenda kuva chílembwije aneko ku Loma. Chitabu cha Matendo la Mitume nni mwendeleso wa chitabu cha Luka. Chitabu achino chìtandilika kwa kutana habali ya kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde malinga chamalilidile nchitabu cha Luka. Makudungilo la Luka la kulemba chitabu achino lávele ulala lanavenalo pachilemba chitabu cha Luka. Luka ákudungidile Teofili na vakúkulupila vachihalîja kuyenjejeka vapate kumala saana namuna chiutandilike ukilisto na namuna chiuyenjele. Kwa kuva, Luka ànitana saana kwamba maisha langa Yesu nchitabu cha Luka, na ànitana saana habali dya kuyanjala kwa ukilisto, nchitabu cha Matendo la Mitume.

Chitabu cha Matendo la Mitume chìtwing'a hwetu nfano wa vakúkulupila vatandi namuna chivachiikala kwa ing'ulupa na kulisingila Yesu. Maisha la mitume làtuhunda hwetu namuna ya kulisingila uweso wa Umumu Wanaswe patuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto kwa vanu vanji.

Uinjipihi wa chitabu cha Matendo la Mitume

1. Sula ya 1:1-8:1, Luka àtana bahali dya kuida kwa Umumu Wanaswe kwa vakuhundwa na kuyenjejeka kwa vakúkulupila.
2. Sula ya 8:2-12:23, Luka àtana habali dya kulagihwa na kubanihwa kwa vakúkulupila, kunavatendile vauke pa Yeluselemu na kuhwena unayanjaja Malove Lambone ata kwa vanu vakávele Vayahudi.
3. Sula ya 12:24-14:28, Luka àtana habali dya mwanda ntandi wanga Paolo kuhwena unayanjaja Malove Lambone.
4. Sula ya 15:1-35, Luka àtana habali dya kukojana kwa vajumbe va lukumbi lwa vakulu va vanu vankulupîla Yesu kwajili ya kwamula mambo muhimu lavalembelewa kutenda vakúkulupila vahambi.

5. Sula ya 15:36-18:22, Luka àtana kwamba mwanda wavili wa Paolo wa kunahubili Malove Lambone lamwâmba Yesu.
6. Sula ya 18:23-20:38, Luka àtana habali dya mwanda watatu wanga Paolo wa kunahubili Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto.
7. Sula ya 21-26, Luka àtana habali dya kukamulwa kwanga Paolo aneko ku Yelusalemu.
8. Sula ya 27-28, Luka àtana habali dya kupelekejwa kwanga Paolo aneko ku Loma.

1 Somo Teofili,
Nchitabu changu chitandi, ńnikulembila vitukutuku vyammalele vyatendile
Yesu na kuvihunda kutandilika patandilike kukola madengo lake,
2 mpaka liduva alila lyatwaliwije na Nnungu kuhwena kulihunde. Kabla
akànambitwaliwa, Yesu ánivalaija kupitila Umumu Wanaswe, mitume vake
vavatandwêle. 3 Bada ya kuhwa kwake, Yesu ánililanguja kwa mitume vake
kwa namuna dyohe kumaiha kuva nang'e ànifufuka. Mmaduva alubaini Yesu
ánavahumila na kulonjenavo kuyamba Ufalume wa Nnungu. 4 Panavenkulya
navo nkuvalaija kuchidoni, “Munauke pa Yelusalemu, ikalanga upano
muilindilile aila ahadi yaahidite Nnungu Atata, imunangupilikene nangu
ungulonjelela. 5 Kwa kuva, Yohana ávabatisije vanu kwa medi, henga mwenu
mùmbebatiswa kwa Umumu Wanaswe mmaduva kadiki laîda.”

Kutwaliwa kwanga Yesu kuhwena kulihunde (Mako 16:19-20, Luka 24:50-53)

6 Bahi mitume pavakojene pamo na Yesu, nkummuja kuchidoni,
“Nang'olo, dachi auno njo uhiku úmbevauhìjà Vaisilaeli ufalume wavo?”
7 Anepo Yesu nkuvayang'ula kuchidoni, “Aneyo ikee kasi yenu kumala
mahiku na maduva lalatandwele Atata kwa mamulaka lake mwene.
8 Henga mùmbepwechela dimongo, pambennyidila Umumu Wanaswe, na
mwenu mùmbekuva mmashahidi vangu kutandikila apano pa Yelusalemu
na chilambo chammalele cha Yudeya pamo na Samaliya, mpaka mmilambo
vyammalele vya pachilambo.” 9 Pamalidile kutangola anelo, Nnungu
nkuntwala Yesu kuhwena kulihunde, na pavachihweneha kunnola,
nkutitimila mmahunde.
10 Pavanavele nkupalambahija meho kumahunde akuno Yesu
avenkuhwènà, gafula nkuhumila malaika va Nnungu vavili vavêle
muchi valume, vawête dinguwo dyanahe, nkuimila pamo na vanang'o,
11 nkuchidoni, “Amanganya mmanu mma pa Galilaya, mwadachi mùniimila
umulola kumahunde? Ayu Yesu atwaliwîje kwenu mwenu kuhwena
kulihunde, àmbeida kavila malinga chimummwene wahwena kulihunde.”

Kutandolwa kwanga Matiya

12 Anepo mitume nkuuya ku Yelusalemu kuhaloka ya kulichinga lichêmwa
Lichinga lya Miseituni livêle pepi na pa Yelusalemu, malinga ulehu
uluhusiwîje kwonga Nniduva lya Kuyewelela. 13 Pavahwikile kumanga,
nkukwela n'galofa, nkunaingila nchumba chivachiikala. Vanu vánavele
anepo nni Petulo na Yohana na Yakobo na Anduleya na Filipo na Tomaso na
Batolomayo na Matayo na Yakobo mwana wanga Alufayo na Simoni ánavele
nnikuwa lya Vaselote, pamo na Yuda mwana wanga Yakobo. 14 Vanu anevo
vammalele chalumo na anyokwe Yesu na anung'unuvake Yesu vachilume
pamo na vakongwe vanji vánakojana pamo uvannyuwa Nnungu kwa ntima
umo.

15 Mmaduva anelo, liduva limo Petulo nkuimila ching'ati pa avake
vankulupîla Yesu, vánavele malinga myamoja na ishilini, Petulo nkuchidoni,
16 “Mmalangavangu, ìnilembelewa Malemba Lanaswe latimile, àlalá lanalau-
jije Umumu Wanaswe kala kupitila malove lanatangwele Daudi, kuyamba
habali dyanga Yuda, anavalodyije vanu vanankamwile Yesu. 17 Yuda ávele
nnikuwa lyetu, na ánitandolwa uchinga akole madengo pamo na hwetu.”
18 Dihela dyanapwecheledile Yuda kwa kutenda lahakalenge la kun-
tengeleka Yesu, vanu vanji nkunasumila luhundu. Pachinu anepo nni
panalipambilidile Yuda muha, pakandike nkumatoka pahi nkutumbukana,
utumbo wake nkuhuma pawelu. 19 Vanu vammalele va pa Yelusalemu
nkupilikana habali dya kuhwa kwanga Yuda. Bahi apala pachinu nku-
pachema, Akelidama, mana lake, “Luhundu lwa myadi.” 20 Petulo nkuh-
weneha kutangola wachidoni, “Kwa kuva, ìnilembwa nchitabu cha Sabuli
kuva,
‘Nafasi yake ìive uchiva,
Wala anapawe munu wa kuikala nafasi yake.’
Ìnilembwa kavila kuva,
‘Munu yunji akole madengo lachikola nang'e.’
21 Bahi tùlembelewa tuntandole munu yumo muavala vachipapatana
na hwetu mahiku lammalele latuchionga na Nang'olo Yesu. 22 Munu
aneyo àlembelewa àáve munu anapawije kutandikila liduva alila Yohana
lyam'batisije Yesu mpaka liduva lyatwaliwije Nang'olo Yesu kuhwena
kulihunde. Ìlembelewa munu yumo muanevo àáve shahidi pamo na hwetu
wa kufufuka kwanga Yesu.”
23 Bahi nkutambulanga malina la vanu vavili, Yusufu uvanchema Balis-
aba, lina linji vánchema Yusto, na yunji wavili lina lyake Matiya. 24 Anepo
nkuyuwa uvachidoni, “Nang'olo, wako ùnimala mitima ya vanu vam-
malele. Tulanguje muavano vanu vavili, alida untandwele, 25 uchinga akole
madengo la chitume lalalekile Yuda nkuhwena pachinu palembelewa.”
26 Anepo nkuyela indingi, indingi nkummatokela Matiya, nang'e nkuyenje-
jwa nnikuwa lya mitume kumi na moja.

2

Umumu Wanaswe àingila mmitima ya vakúkulupila

1 Palihwikile liduva lya Sikukuu ya Lichela, ivachema Pentekoste,
vakuhundwa vammalele vávelenge pamo. 2 Upala nkupilikanika lidi
kuhaloka kulihunde, lidi livêle muchi lidi lya lipungo likulu, na alila lidi
nkuumbala muing'ande yammalele muvanaikele. 3 Nkuhumila dindimi
dinayavanyike, dinavele muchi dya moto, nkunatulila mmuti mwa kila
munu. 4 Bahi vammalele nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkutandilika
kutangola kwa luga dinji malinga Umumu Wanaswe chanavahululihije.
5 Mmaduva anelo, pa Yelusalemu páikala Vayahudi vachikamula amuli
dya Chiyahudi vachihaloka mmilambo vyammalele. 6 Pavapilikene anelyo
lidi, likuwa likulu namene lya vanu nkuhimana pamo. Vanu vammalele
nkuhemwa, ing'anya kila munu ávapilikana vanu vankulupîla Yesu uvatan-
gola kwa luga ya kila munu. 7 Pavanavele nkuhemwa na kukangana, nkuva
uvatangola kuchidoni, “Dachi, ava vanu utuvapilikana uvatangola uvila,
akee venedi va ku Galilaya? 8 Mwadachi kila munu muhwetu àvapilikana
uvatangola kwa luga yake yavelekwejije nayo? 9 Muhwetu mùùve vanu
vahalôka mmilambo vya ku Pati na ku Mede na ku Elamu na vanji venedi

va ku Mesopotamiya na ku Yudeya na ku Kapadokiya na ku Ponto na
ku Asiya, 10 na ku Filigiya na ku Pamfiliya na ku Misili na vanji vàhaleke
mipata ya ku Libiya pepi na ku Kilene, na vayeni vanji vàhaleke ku Loma.
11 Uchocho, pávele Vayahudi na vanu vanji vapapête dini ya Chiyahudi na
vanji vàhaleke ya ku Kilete na ku Alabiya. Tuvenkuvapilikana vanu ava
uvatangola kwa luga dyetu tuvene kuyamba matenda Nnungu makulu.”
12 Vanu vammalele nkukangana na kuhwang'anyika ding'ano akuno uvau-
jana kuchidoni, “Vitukutuku avino mana lake chamani?” 13 Henga vanu
vanji nkuva uvavatendela mang'wanyu uvachidoni, “Ava vanu vakelewije
wala!”

Petulo àpwahika na vanu

14 Anepo Petulo nkuimila pamo na avala mitume kumi na moja nku-
tandilika kupwahika na vanu, Petulo nkunonoha lidi wachidoni, “Mmalan-
gavangu Mmayahudi pamo na mmanu mmammalele muikalanga pa
Yelusalemu, pilikanila sana alano lanimbennyaulila. 15 Ava vanu nanga
pavakelewije muchi chimuhaula mwenu, kwa kuva, aino nni satatu chihi
ya ulyamba. 16 Henga alino nni alila lyanatangwele nabii Yoweli wachidoni,
17 ‘Nnungu àhaula kuchidoni,
mmaduva la kuntululilo nìmbeveng'a Umumu Wanaswe vanu vammalele.
Nnungu àmbevahululiha vana venu vachilume na vachimahe kuhumya un-
abii,
na Nnungu àmbevalanguja vijana venu maono,
na àmbevatenda vasele venu valote.
18 Mmaduva anelo, nìmbeveng'a vatumishi vangu,
valume na vamahe Umumu Wanaswe,
na vanang'o vachivahumye unabii.
19 Nìmbetenda masaibu kumahunde,
na vimaiho apano pachilambo,
kùmbekuva na myadi na moto na lyohi lya kwidopa.
20 Liduva lìmbekuva na lupi,
na mwedi ùmbekuva wanahuvi muchi myadi,
kabla likànambikamola liduva alila likulu lyanga Nang'olo, liduva lya kukan-
ganya.
21 Na kila munu ambennyûwa Nang'olo, achiapohwe.’*

22 Mwenu Mmaisilaeli avangu, pilikanila malove alano! Yesu wa ku
Nasaleti ávele munu anamaihijwe na Nnungu kwenu mwenu kwa masaibu
na lakukanganya na vimaiho vyanatendile Nnungu kwenu kupitila kwanga
Yesu, malinga mwenu mmene chimumaite. 23 Kutandikila patandi Nnungu
mwene ánimala na ánikudungila kuva Yesu àlembelewa ataywe mmakono la
vanu vakápapata Sheliya ya Nnungu, na mwenu mùnimmwalala kwa kum-
mamba munsalaba kupitila kwa vanang'o. 24 Henga Nnungu ánimfufula,
wammusija ihwi, ing'anya nanga painahululike kuhwa kunnyunge. 25 Kwa
kuva, Nfalume Daudi ánitangola kunnyamba Yesu pachihaula kuchidoni,
‘Ńnimwona Nang'olo pameho pangu maduva lammalele.
Ing'anya àvele m'bali wangu wa kunkono, bahi nìmbehwinga.
26 Bahi ntima wangu unahangalala,
na lulimi lwangu lùnalulutila.

---

* **2:21** Apano Yohana alembite kulichema lina lyanga Nang'olo wayamba kunnyuwa Nang'olo nsada.
Na maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

Kavila, nìmbekuva na lilolelo kuyamba mmili wangu.
27 Kwa kuva, Nnungu ukambenguleka pachinu pavanu vahwîle,
wala kunneka ntumishi wako wanaswe akandike.
28 Ùningulanguja indila ya umi uhiu,
na kwa kupwawa kwako nìmbeumbajwa ihangaladi!'
29 Mmalangavangu Mmaisilaeli, nangu nàhulula kutangola kwa uhiu habali dya anakulwetu Daudi. Nang'e ánihwa nkunsika, na nsati wake ùvele upano petu mpaka nelo. 30 Henga Daudi ávele nabii na ánimala kuva Nnungu ánimwapilila liapilo lya kuva, nnukolo lwake àmbentandola munu yumo uchinga atwale mapala la ufalume. 31 Na ánilona àlalá lambehumîla paida, njo mana átangwele malove kuyamba kufufuka kwanga Kilisto kuva, 'Nnungu nanga panannekile pachinu pavanu vahwîle na mmili wake nanga paunakandike.' 32 Bahi Nnungu ánimfufula Yesu, na hwetu tuvammalele nni tumashahidi tuva chinu anecho. 33 Nnungu ánintumbyanga Yesu pankwejije nkummika m'bali wake wa kunkono. Anepo Yesu nkumpwachelela Umumu Wanaswe kuhaloka kwa Nnungu Atatake muchi chanamwahidite. Na nang'e ánitwing'a aneyo Umumu malinga chimwona na kupilikana. 34 Kwa kuva, mwene Daudi nanga panakwedile mpaka kulihunde, henga nang'e mwene áhawile kuchidoni,
'Nang'olo ànnyaulidile Nang'olo wangu kuva,
"Ikala m'bali wangu wa kunkono,
35 mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika
makumbatu lako." '
36 Bahi vanu vammalele va Isilaeli vàlembelewa vamale kwa uhiu kuva Nnungu àntendile Yesu umunammambile kuva Nang'olo na Kilisto."
37 Bahi vanu pavapilikene anelo, mitima yavo nkuhukumika, nkummuja Petulo na mitume vanji kuchidoni, "Hambi, mmalangavetu tutende dachi?" 38 Petulo nkuvahaulila kuchidoni, "Lekanga masambi na kila munu abatiswe kwa lina lyanga Yesu Kilisto, uchinga Nnungu ansamehe masambi lenu. Na mwenu mùmbepwechelela inujo ya Umumu Wanaswe. 39 Kwa kuva, ahadi aino nni yenu mwenu na vana venu pamo na vanu vammalele vàvele kulehu, yani vammalele vàmbechemwa na Nang'olo Nnungu wetu."
40 Petulo nkuhweneha kuvaduma kwa malove lanji lohe na kuvayuwa namene wachidoni, "Lipohange kuhaloka kwa vanu va chívelèkwà achino chitênda lahakalenge." 41 Avala vakulupidîle malove lake vánibatiswa, nniduva alila vanu malinga alufu tatu vániyenjejeka nnikuwa lya vakúkulupila. 42 Vammalele vánilihumya mwalehu, kulihunda kuhaloka kwa mitume na kukumilana kwa itamwi na kulya chakulya cha pamo kwa kukumbukila sadaka ya Nang'olo Yesu na kuyuwa pamo.

Chivachiikala vanu vankulupîla Yesu

43 Vanu vammalele nkunnyopa Nnungu, na mitume nkutenda masaibu na vimaiho vyohe. 44 Vakúkulupila vammalele vávele chinu chimo na kila chinu chivanavenacho chiva chavaivohe. 45 Vánasumisa vitukutuku vyao na dimali dyao na kunnyavila kila munu malinga chachisikikila. 46 Maduva lammalele vánakojana nnuwani lwa Ing'ande ya Nnungu, na válya chakulya pamo mmakande lao kwa ihangaladi na kwa ntima helele. 47 Vánnombolela Nnungu, na vanu vanji vávona vakúkulupila kuva vambone. Kila liduva Nang'olo nkuva wavayenjeja vanu vachipohwa, nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu.

3

Petulo àmnamya munu nkwava

1 Liduva limo Petulo na Yohana vánayomboka kuhwena ku Ing'ande ya
Nnungu malinga satisa muhi, vanu pavahwena unayuwa. 2 Bahi pávele
na munu yumo analamele kutandikila nnitumbo lya anyokwe. Kila liduva
vanu vanannyakula uvammika pannango wa kuingilila mu Ing'ande ya
Nnungu uvauchema, “Nnango Ukatapele,” uchinga ayuwe dihela kwa vanu
vachiingila mu Ing'ande ya Nnungu. 3 Pammwene Petulo na Yohana vàvele
pepi kuingila nng'ande, nkuvayuwa vamwing'e chinu chohecho. 4 Vanang'o
nkumpalambahija meho, Petulo nkuchidoni, “Tulole hwetu!” 5 Ayula
nkwava nkulauka nkuvalola, walolela kupwechelela chinu kuhaloka kwa
vanang'o. 6 Henga Petulo nkunnyaulila uvila, “Nangu nikávele na hela
yoheyo, henga chimbenacho njo chinikwing'a. Kwa lina lya Yesu Kilisto
wa ku Nasaleti, nikuhaulila imila uhwene!” 7 Petulo nkunkamula nkono
wa kunkono nkuntakatuha, upala madodo na makumbatu lake nkupata
dimongo. 8 Nkupiyanya kutakatuka, nkuimila, nkutandilika kwonga, nku-
naingila mu Ing'ande ya Nnungu pamo na vanang'o, waonga na kuchitika-
chitika akuno wannombolela Nnungu.

9 Vanu vammalele vanapawije anepo vánimwona waonga na wannom-
bolela Nnungu. 10 Pavankameke kuva ayu nni ayula achiikala pannango
wa Ing'ande ya Nnungu uvauchema, “Nnango Ukatapele,” wayuwayuwa
nkukangana namene na wala nanga pavanamaite lankojîje.

Mahubili langa Petulo

11 Bahi ayula munu pachipapatana na Petulo na Yohana, vanu vammalele
nkuvatukutila mpaka palupenu lwa Ing'ande yanga Nnungu luvachema,
“Lupenu lwa Selemani,” akuno uvakangana namene. 12 Bahi Petulo
palawene anelo nkuvahaulila avala vanu kuchidoni, “Mwenu mmanu mma
pa Isilaeli, mwadachi mùlakangana alano? Ing'anya ntwani mùtupalambahija
meho hwetu, kuva muchi ayu munu àpete kuhwena kwa dimongo dyetu
tuvene au kwa uwanaswe wetu pameho pa Nnungu? 13 Nnungu wa
anakulwetu Iblahimu, Isaka na Yakobo, ànintumbyanga Yesu ntumishi wake
umunankamujije kwanga Pilato, na kunnyita muyo mwa Pilato pamo
na kuva Pilato álembedile anneke mwalehu. 14 Henga mwenu nkunnyita
aneyo wanaswe na wambone pameho pa Nnungu, umunkolokohija Pilato
anchimulile ayula nkúwalala. 15 Mwenu nkummwalala ayu anavele chi-
tandikilo cha umi. Henga Nnungu áninfufula, na hwetu njo mashahidi va
kufufuka kwake. 16 Ayu munu umummayite na kumwona, àpete dimongo
kwa ing'ulupa ihalokâna na kunkulupila Yesu. Na ing'ulupa aneyo ìninnamya
mwalehu malinga mwenu mmammalele chimulyonela vino.*

17 Hambi mmalangavangu, nangu ìnimala kuva mwenu pamo na vakulu
venu mùntendeledile Yesu anelo lammalele kwa kuva nkanamaite limuchili-
tenda. 18 Henga uvila njo Nnungu chatimisije malove lanalaujije machedo
kupitila manabii vake kuva, Kilisto wake àmbebanika. 19 Bahi lekanga
kutenda masambi, na munnaukile Nnungu uchinga ammusije masambi
lenu. 20 Tendanga uchocho uchinga Nang'olo Nnungu ampelekejije mahiku
la kutujwa mitima na kuntuma kavila Kilisto wantandwele kutandiki
patandi kwajili yenu, na aneyo njo Yesu. 21 Yesu álembelewa aikale kuli-
hunde mpaka palambehwika mahiku lambetenda Nnungu vitukutuku

* **3:16** Maeleso layâmba “mulina lya Yesu,” lola Yohana 1:12.

vyammalele kuva vyahambi, muchi Nnungu chanatangwele kupitila kwa
manabii vake vanaswe kutandikila patandi. 22 Kwa kuva, Musa áhawile
kuchidoni, ‘Nang'olo Nnungu wenu àmben'juha munu yumo kuva nabii
muchi nangu kuhaloka nnitawa lyenu mmene. Mpilikanile nang'e kwa
kila chinu chambennyaulila. 23 Na uvila nni chiimbekuva, munu woheyo
akambempilikanila nabii aneyo, Nnungu àmbemmusa mwalehu nnikuwa
lya alangavake.’ 24 Na manabii vammalele kutandiki Samwili, vammalele
válaujanga habali dya vitukutuku vihumîla maduvano. 25 Mwenu nni mma-
vana mma manabii, na nni mmavana mma lilailano lyanatendile Nnungu
na atata venu. Kwa kuva, Nnungu ánnyaulidile Iblahimu kuchidoni, ‘Kupitila
lukolo lwako, ding'olo dyammalele dya pachilambo dìmbebalikiwa.’ 26 Bahi
Nnungu panfufwile ntumishi wake, nkuntuma kwenu hoti uchinga ám'balìkì
kwa kunnyemya kila munu mmwenu anatende lahakalenge.”

4

Petulo na Yohana vàpelekejwa ku Lukumbi Lukulu

1 Petulo na Yohana pavanavele nkutangola na avala vanu, nkukamola
makuhani na nkulu wa valinsi va Ing'ande ya Nnungu pamo na
Masadukayo.* 2 Anevo vanu vánisunala namene ing'anya Petulo na Yohana
vávahunda vanu na kuvahaulila kuva, Yesu ànifufuka na anelyo lìmaiha
kuva vanu vahwîle vàmbefufuka. 3 Anepo Petulo na Yohana nkukamulwa,
bahi kwa kuva ívele chinalyulo, nkunavataya nnilungu mpaka ulyamba.
4 Henga vanu vohe muvanu vanapilikene mahundo langa Petulo na Yohana
nkukulupila, na isabu ya valume nkuyenjejeka kuhwikila malinga vanu
alufu nnyano.

5 Liduva lipapête ulyamba, vakulu va Vayahudi na vasele va Vayahudi
pamo na vakúhunda Sheliya ya Musa, nkukojana ku Yelusalemu. 6 Uchocho,
pávele na Anasi Kuhani Nkulu na Kayafa na Yohana na Isikanda pamo na
vanu vanji vohe va nnukolo lwa Kuhani Nkulu. 7 Nkuvaimija Petulo na
Yohana muyo mwavo nkuvauja kuchidoni, “Mwenu mùlatendile alano kwa
dimongo ntwani au kwa mamulaka ntwani?”†

8 Anepo Petulo akuno aumbajìjwè Umumu Wanaswe nkuvayang'ula
kuchidoni, “Mwenu mmakulu na mmasele mma vanu vetu, 9 ikàva nelo
mùnatulinga kwa kutuuja kwamba habali yambone yatendewije ayu munu
alamêle na namuna chapete kulama, 10 bahi, mwenu na Vaisilaeli vam-
malele mùlembelewa mumale kuva, ayu munu aimidîle muyo mwenu àpete
umi kwa mamulaka langa Yesu Kilisto wa ku Nasaleti umunammambile,
henga Nnungu nkunfufula.‡ 11 Ayu Yesu njo ulamwamba Malemba Lanaswe
kuva,

‘Liyanga limunahitile mwenu mmakudenga,
hambi lìjukile kuva liyanga lya paindumba, lya muhimu kupunda lam-
malele.’

12 Upohi nanga paupatikana kupitila kwa munu yunji woheyo. Kwa kuva,
pachilambo chammalele vanu nanga pavapewije lina lya munu woheyo
ahulûla kutupoha, ila Yesu weka.”

---

* **4:1** Masadukayo lívele likuwa lya vanu vakákulupila kuva vanu vahwîle vànafufuka. † **4:7** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12. ‡ **4:10** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

13 Bahi anevo vakulu na vasele va lukumbi vánikangana namene kumwona
Petulo na Yohana uvatangola bila kuyopa na vánivamala kuva, ava vanu
vakávele na elimu ing'ulu na vakanalihundile elimu ya Malemba Lanaswe.
Nkuhimukila kuva vávele pamo na Yesu. 14 Henga kwa kuva vávenkumwona
ayula munu alamîjwe aimidìlè pamo na vanang'o, bahi vakanavele na
lilove lyohelyo lya kuvatahuka. 15 Bahi nkumwamulu Petulo na Yohana
vahume Nnukumbi Lukulu lwa Vayahudi vahwene pawelu, vene nkuisalila
nnukumbi uvaujana lúnda vene kwa vene, 16 uvahaula kuchidoni, “Ava vanu
tuvatende dachi? Kwa kuva, vanu vammalele va pa Yelusalemu vànimala
kuva, lisaibu ali likulu vàtendile vanang'o, na hwetu kuchikana chinu achi
ikáhululika. 17 Henga uchinga alino linayanjale kwa vanu, bahi tuvadume
ava vanu vanalonjele kavila na munu woheyo kwamba mamulaka la Yesu.”
18 Bahi nkuvachema kavila nnukumbi, nkuvaduma vanalonjele, na wala
vanahunde kwamba mamulaka la Yesu. 19 Henga Petulo na Yohana nku-
vayang'ula kuchidoni, “Hukumu mwenu mmene ikàva ìnavaila pameho
panga Nnungu kumpilikanila mwenu au kumpilikanila Nnungu. 20 Kwa
kuva, hwetu tukambehulula kuleka kutanga mambo latulawene na kulapi-
likana.” 21 Pavamalidile kuvayoha kwa kuvakalipila, nkuvaleka vahwene.
Nanga pavanapete indila yoheyo ya kuvaasibu, ing'anya vanu vammalele
vánnombolela Nnungu ing'anya ya chinu anecho chihumidîle. 22 Ayula munu
analamijwe kwa alila lisaibu ávele na vyaka vipundîle alubaini.

Vakúkulupila vànnyuwa Nnungu avakamyange mitima

23 Petulo na Yohana pavachimuliwije, nkuhweneng'ana kwa avao, nku-
vahaulila malove lammalele lavatangwele makuhani vakulu na vasele va
Vayahudi. 24 Pavalapilikene anelo, vammalele nkunnyuwa Nnungu kwa
ntima umo uvachidoni, “Nang'olo Nkulu, wako njo Nnungu uumbîle chil-
ambo na kulihunde na bahali na vyammalele vipawîje anemwo. 25 Wako njo
unatangwele kwa indila ya Umumu Wanaswe kupitila kwa ntumishi wako,
atata wetu Daudi, wachidoni,
‘Mwadachi vanu vamatawa la pachilambo vànisunala?
Na ing'anya ntwani vanu vakudungidile kutenda vitukutuku vikee mana?
26 Vafalume na vakulu va pachilambo vànilipanganiha
na vakojene pamo uchinga vapanyane ing'ondo
na Nang'olo Nnungu pamo na Kilisto wake wantandwele.’
27 Kwa kuva, nni muhiu Helode na Pontio Pilato pamo na vanu vakávele
Vayahudi na va Isilaeli vánikojana muimanga aino, nkukudungila kunten-
dela lahakalenge Yesu ntumishi wako wanaswe untandwele. 28 Uvila njo
chivatimisije lammalele lunakudungidile kutandikila kala kwa dimongo
dyako na kwa kutamwa kwako. 29 Hambi Nang'olo Nnungu, lola chivatuy-
oha. Bahi tuhululihe hwetu tuvatumishi vako tutange malove lako bila
kuyopa chinu chohecho. 30 Nyoloja nkono wako vanu valame na vitendeke
vimaiho na masaibu kwa mamulaka la Yesu ntumishi wako wanaswe.”§
31 Bahi pavamalidile kunnyuwa Nnungu, apala pachinu pavanavele nku-
tikinywa. Vammalele nkuumbajwa Umumu Wanaswe, nkuhweneha ku-
tanga lilove lya Nnungu bila kuyopa.

Kukumilana kwa vakúkulupila

§ **4:30** Maeleso layâmba lina, lola 1:12.

32 Vakúkulupila vammalele vávele na ntima umo na kukudungila chinu
chimo. Wala pakanavele na munu woheyo achilikweta chitukutuku chohe-
cho weka, henga kila chitukutuku chíva chavammalele. 33 Mitume nkuh-
weneha kuhumya ushuhuda wavo kwa dimongo ding'ulu kwamba vituku-
tuku vivaviwene na kuvipilikana kuyamba kufufuka kwanga Nang'olo Yesu,
na Nnungu nkuvabaliki namene vammalele. 34 Wala nanga munu woheyo
nnikuwa lyavo achisikikila chinu chohecho, kwa kuva, vanu vanavele na
mawelu au ding'ande vánasumisa, 35 dihela nkunaveng'a mitume, na mitume
nkuyava kulingana na chasikike munu.
36 Pávele na munu yumo wa nnitawa lya Lawi, mwenedi wa chisiwa cha
ku Kiplo, lina lyake Yusufu, mitume vanchemile lina Banaba, lina anelyo
mana lake, “Mwana wa kutuja ntima.” 37 Munu aneyo ávele na welu wake
nkuusumisa, nkuida na dihela, nkuveng'a mitume.

5

Kulambila kwa Ananiya na Safila

1 Pávele na munu yumo uvanchema Ananiya pamo na n'jawe uvanchema
Safila, vanu anevo vásumisije welu wavo. 2 Ananiya nkupatana na n'jawe,
nkudiyavanya adila dihela, dinji nkuisalinadyo na dinji nkuveng'a mitume.
3 Bahi Petulo nkummuja Ananiya kuchidoni, “Mwadachi Nanchindenga
ákuingidile uvila muntima mwako mpaka unnambile Umumu Wanaswe
na kuisalinadyo dihela dinji dyupete pusumisije welu? 4 Kwani kabla
ukanausumisa aula welu tenda úvele wako? Na pauusumisije, dihela dyu-
pete tenda ukanitendela chihi chinu chulembela umwene? Hambi chinu nt-
wani chikutendîle utende uvila? Bahi ukánnambidile munu, wako ùnnambidile
Nnungu!” 5 Ananiya palapilikene malove anelo, upala nkuhwa, nkumatoka
pahi. Na vanu vammalele vanapilikene mambo anelo lahumidîle, nkuyopa
namene. 6 Vijana nkuida, nkuudingilija sanda mmili wake, nkunhumya
pawelu, nkunansika.
7 Bada ya kupita masaa malinga matatu, nkukamola n'jawe Ananiya,
akuno akamaìtè chinu chihumidîle, nkuingila amula nng'ande. 8 Petulo
nkummuja Safila kuchidoni, “Nguhaulile! Dachi, adino njo dihela dyam-
malele dimupete pamusumisije welu wenu, wako na n'jalo Ananiya?”
Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Elo, njo udyodyo.” 9 Bahi Petulo nkuchi-
doni, “Yavele dachi mupatane wako na n'jalo kunninga Umumu wa
Nang'olo? Hambi pilikanìla, vanu uvala vanapite unansika n'jalo, hambi
vàvele upano pannango na wako uchocho vàmbekunyakula.” 10 Upala Safila
nkuhwa, nkumatokela pahi muyo mwa Petulo. Avala vijana pavaingidile,
nkunkoja Safila ahwìlè, nkunhumya pawelu, nkunnyakula, nkunansika
pepi na pachinu pavansikile ntwave. 11 Likuwa lyammalele lya vanu
vankulupîla Yesu pamo na vanu vanji vanapilikene mambo anelo nkuyopa
namene.

Nnungu àtenda masaibu na vimaiho vyohe kupitila kwa mitume

12 Anepo Nnungu nkutenda vimaiho na masaibu lohe pameho pavanu
kupitila kwa mitume. Na vakúkulupila vávele na nnyambo wa kukojana
pa Lupenu lwa Selemani lunavele mu Ing'ande ya Nnungu. 13 Na nanga
munu woheyo akanavele wa nnikuwa lyavo analingile kulitenda kuva
nkúkulupila, ikànava vanu vánavalombolela. 14 Henga valume na vamahe vohe
nkunkulupila Nang'olo, na likuwa nkuyenjejeka namene. 15 Kupapatana

na mambo lammalele lahumidîle, bahi vanu nkuva uvavapelekeja vagonjo n'dindila, uvavalaja mmikeka na mminanda uvachinga Petulo pambekuva wapita, uvahwikile kananga mmbweha wake. 16 Nkuidang'ana vanu vohe kuhaloka dimanga divêle pepi na pa Yelusalemu, uvaida na vagonjo vao pamo na vanu vabanîhwa na anamindenga, vammalele nkulamywa.

Kubanihwa kwa mitume

17 Henga Kuhani Nkulu na vavake vánavele nnikuwa lya dini ya Chiyahudi lichêmwa Masadukayo, nkuvavikila wiu namene. 18 Nkuvakamula mitume, nkunavataya nnilungu likulu. 19 Henga chilo, malaika wa Nang'olo nkuchimula milango ya lilungu, nkuvahumya pawelu, nkuvahaulila kuchidoni, 20 “Hweneng'ana mukaimile pa Ing'ande ya Nnungu mukavahaulile vanu malove lammalele layâmba umi auno wahambi” 21 Bahi ulyamba na mambumbu mitume nkuhweneng'ana ku Ing'ande ya Nnungu nkutandilika kuvahunda vanu, malinga chivatumwije.

Pakamwele Kuhani Nkulu na avake, nkuchemeheja nkojano wa Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi pamo na vasele vammalele va Vaisilaeli, nkuvahaulila vanu vahwene kulilungu vakavatwale mitume vaidenavo. 22 Henga avala matiyala valaijîjwe, pavahwikile aneko nanga pavanavakojije mitume nnilungu. Bahi vanang'o nkuuya, nkunavahaulila vanu vavêle palukumbi habali aneyo, 23 uvachidoni, “Tulikojije lilungu lichimwìjè kila m'bali, na valinsi vaimidîlè mmilango uvalindilila. Henga patuchimwile nanga patunkojije munu woheyo nkati.” 24 Nkulu wa valinsi va Ing'ande ya Nnungu pamo na makuhani vakulu pavapilikene anelo nkuhemwa, uvakangana kuva ìmbekuva dachi. 25 Nkukamola munu yumo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu, pilikanila! Avala vanu amunavachimidile nnilungu, hambi vàvele mu Ing'ande ya Nnungu vàvenkuvahunda vanu.” 26 Anepo nkulu wa valinsi va Ing'ande ya Nnungu pamo na matiyala vanji nkuhwena ku Ing'ande ya Nnungu, nkunavatwala mitume, nkuidanavo. Henga nanga pavanavakamwile kwa dimongo, kwa kuva vávayopa vanu vanavayalangila vene mayanga nkuvawalala.

27 Bahi pavaidinavo, nkuvaimija muyo Lukumbi Lukulu lwa Vayahudi, Kuhani Nkulu nkuvauja kuchidoni, 28 “Dachi, mwenu tukanan'dumile kuva munavahunde vanu kwa mamulaka la munu ayuno? Hambi lola, mùumbajije mahundo lenu Yelusalemu yammalele na mùmbetutenda twambike kwamba kuhwa kwa munu aneyo.”

29 Anepo Petulo pamo na mitume avake nkuyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùlembelewa tutende chatamwa Nnungu akee chivatamwa vanu. 30 Nnungu wa atata vetu áninfufula Yesu umunammwalele mwenu kwa kummamba munsalaba. 31 Nnungu ánintumbyanga munu aneyo kwa kummika m'bali wa kunkono mumamulaka lake na kun'juha kuva Nkulodya na Mpohi uchinga avatende Vaisilaeli vadileke disambi dyavo na kuvasamehe masambi lavo. 32 Na hwetu njo mashahidi tuva mambo anelo pamo na Umumu Wanaswe wanhumije Nnungu kwa vanu vatênda chatamwa Nnungu.”

33 Alukumbi vammalele vanapawije apala pavapilikene anelo, nkusunala namene, nkwamula vavawalale avala mitume. 34 Henga Nfalisayo yumo uvanchema Gamalieli anavele nkúhunda wa Sheliya ya Musa, uvachimwesimu namene vanu vammalele, nkuimila pa Lukumbi Lukulu, nkuamulisa avala mitume vapelekejwe pawelu hoti vakalindilile kadiki. 35 Anepo nkuvahaulila vajumbe va Lukumbi kuchidoni, “Mwenu mmanu mma Isilaeli, lyongolelange saana kwamba chinu chimumbevatenda anevo vanu! 36 Lola,

vyaka vipitîle pahumudile munu yumo uvanchema Teuda, analilambilidile kuva munu nkulu. Malinga vanu mamiya ncheche vánililunda kwanga nang'e kupanyana na Valoma. Henga kuntululilo ániwalalwa, na vanu vammalele vanalilundile kwanga nan'ge nkumwadilikana na vakanapilikanike kavila. 37 Bada ya kupita vyaka fulani, mmahiku àlalá la kuvalangwa kwa vanu, nkuhumila munu wa ku Galilaya lina lyake Yuda. Aneyo nanang'e nkupata vanu vachivalodya kupanyana na Valoma. Henga nanang'e uchocho ániwalalwa, na vammalele vanampapete nkumwadilikana. 38 Hambi nangu nìnnyaulila uvila, mwenu linyemyange na vanu anevo na valekange vahwene. Kwa kuva, ikàva lavakudungila na lavalatenda làhaloka kwa vanu lachilahwe. 39 Henga ikàva làhaleke kwa Nnungu, mwenu mukambehulula kuvadivila, uyopa munaonekana dahu kuva mùtahukana na Nnungu."

40 Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkukubaliana na Gamalieli. Anepo nkuvachema mitume nkati, nkuvasulubula, nkuvaamulisa vanahwene unavahunda vanu kavila kwa mamulaka la Yesu, nkuvaleka vahweneng'ane.* 41 Bahi avala mitume nkuhumananga nnukumbi akuno uvahangalala namene, kwa kuva, Nnungu ánivatumbyanga kwa kupata dihoni kwa kubanika ing'anya ya Yesu. 42 Bahi kutandikila anepo nanga pavanalekile kuhunda na kutanga malove lambone mu Ing'ande ya Nnungu na n'ding'ande dinji uvahaula kuva Yesu njo Kilisto, mmaduva lammalele.

6

Vakúvayangata mitume

1 Bahi mmaduva anelo vakuhundwa pavachipunda kuyenjejeka, pávele na mahinginiko. Vayahudi vankulupîla Yesu vachitangola Chigiliki vávahinginika Vayahudi vankulupîla Yesu vatangôla Chieblaniya. Kwa kuva, Vayahudi vatangôla Chigiliki vánahinginika ing'anya vanannidi vao vánilivaliwa pavayava vilyo na vitukutuku vya kila liduva. 2 Bahi avala mitume kumi na mbili nkuvachema vakuhundwa vammalele nkuchidoni, "Ikávaila hwetu tuleke kutanga lilove lya Nnungu koka tuve utuyava vitukutuku na vilyo. 3 Hambi mmalangavetu, vatandole vanu saba mmwenu vakulupîka kuva vambone na vaumbajîjwe Umumu Wanaswe na vavêle na lúnda koka hwetu tuveng'e madengo anelo. 4 Tùtendile uvila uchinga hwetu tulihumye mwalehu kunnyuwa Nnungu na kutanga Lilove lya Nnungu."

5 Anelwo lúnda nkuvakatapalila vanu vammalele. Nkuntandola Stefano munu avêle na ing'ulupa ing'ulu anaumbajijwe Umumu Wanaswe, uchocho nkuntandola na Filipo na Plokolo na Nikanoli na Timoni na Pamena na Nikolao wa ku Antiyokiya anaingidile dini ya Chiyahudi machedo. 6 Bahi nkuvavika muyo mwa mitume, na mitume nkuvayuwila akuno vavavikidile makono.

7 Bahi Lilove lya Nnungu nkupunda kuyanjala pa Yelusalemu na likuwa lya vakuhundwa nkuhalija kuyenjejeka namene, na makuhani vohe nkunkulupila Yesu.

Kukamulwa kwa Stefano

8 Bahi Nnungu nkum'baliki namene Stefano, na Stefano nkuva na dimongo dya Nnungu, nkutenda masaibu na vimaiho vikulu ching'ati vanu. 9 Henga nkuhumila vanu fulani vachitahukana na Stefano, vanu va ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ichêmwa, "Ing'ande ya vanu vavêle na uhulu." Vanu

* **5:40** Maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

anevo vávele Vayahudi vahalôka imanga ya ku Kilene na ku Alekisandiliya na
vanji kuhaloka chilambo cha ku Kilikiya na chilambo cha ku Asiya. 10 Henga
vakanahulwile kunnema ing'anya ya lúnda lwake na Umumu Wanaswe
achimwongôsa kutangola. 11 Bahi nkuvakumba vanu fulani vahaule kuva,
“Hwetu tùnimpilikana Stefano watangola malove la kunkufulu Musa na
Nnungu.” 12 Pavatangwele uchocho, anelo malove nkuvachonjela vasele
va Vayahudi na vakúhunda Sheliya ya Musa. Bahi nkuhwena unankamula
Stefano nkumpelekeja ku Lukumbi Lukulu. 13 Nkwidanavo mashahidi
vakúlambila nkunavaimija uvatangola malove lakúlambila uvachidoni, “Ayu
munu akáleka kuikufulu Ing'ande ai yanaswe ya Nnungu na Sheliya dya
Musa. 14 Kwa kuva, hwetu tùnimpilikana watangola kuva, aneyo Yesu wa ku
Nasaleti àmbeiyondonganga Ing'ande ya Nnungu pamo na kuipindikulanya
mihambo yanatwing'ile Musa.” 15 Anepo, vanu vammalele vanaikalenge
palukumbi nkumpalambahija meho Stefano, nkukwona kumeho kwa Ste-
fano ukung'anyima muchi kumeho kwa malaika.

7

Hutuba ya Stefano

1 Anepo Kuhani Nkulu nkummuja Stefano kuchidoni, “Dachi malove
alano lavakusitaki muhiu?” 2 Stefano nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenu
mmakuluvangu pamo na atatavangu, ngupilikanile! Nnungu wa ukulu
ánnyumidile atata wetu Iblahimu panavele akula ku Mesopotamiya mahiku
anelo kabla akànambihwena unaikala ku Halani. 3 Nnungu nkunyaulila
kuchidoni, ‘Uka nchilambo chuwikala, valeke alangavako, uhwene chil-
ambo chinimbekulanguja.’ 4 Bahi Iblahimu nkuhama chilambo cha va
Kaludayo nkunaikala imanga ya Halani. Atatake Iblahimu pahwile, Nnungu
nkumpelekeja Iblahimu nchilambo achino chimuikala vino. 5 Nnungu
nanga panamwing'ile Iblahimu kananga chipande chijoko cha chilambo
achino kuva mapala lake. Henga Nnungu ánimwahidi kuva àmbemwing'a chil-
ambo achino kuva mapala lake, nang'e chalumo na vanu va nnukolo lwake,
ikànava mmaduva anelo Iblahimu nanga panavele na mwana. 6 Nnungu
nkutangola nawe wahaula kuchidoni, ‘Vanu va nnukolo lwako vàmbekuva
vayeni nchilambo cha vanu vanji na aneko vàmbekuva vatumwa na
vàmbetendewa lahakalenge kwa uhiku wa vyaka mamiya ncheche. 7 Henga
nangu nìmbechiasibu chilambo chimbentênda kuva mmatumwa. Anepo
vanu vangu vàmbeuka nchilambo anecho vaide vakangwabudu apano pach-
inu.’ 8 Anepo Nnungu nkutenda lilailano na Iblahimu. Kwa m'bali wake
Iblahimu, valume vammalele nnitawa lyake ílembelewa vacheketwe mam-
bende la chilume. Bahi Iblahimu nkunnyalula Isaka mwanawe nniduva lya
nane lya kuvelekwa kwake. Isaka nanang'e uchocho nkunnyalula Yakobo
mwanawe. Yakobo nanang'e nkuvayalula vana vake kumi na mbili, anevo
njo anakuluvetu.

9 Avala anakuluvetu nkummikila wiwu Yusufu nnung'unwao, nkunsum-
isa uchinga akave ntumwa kuchilambo cha Misili. Henga Nnungu nkuva
pamo na Yusufu, 10 nkumpoha na ibaniki yammalele. Nkumwing'a lúnda na
kuntenda akubalike pameho panga Falao, Nfalume wa Misili.* Bahi Falao
nkuntenda Yusufu kuva nkulu wa chilambo chammalele cha Misili pamo
na ing'ande yake ya chifalume. 11 Bahi nkukamola indala ing'ulu nchilambo

* **7:10** Lina Falao, lyavele lina lya cheo cha nfalume wa Misili.

chammalele cha Misili na chilambo cha Kanaani, nkuva na siki ing'ulu. Na
anakuluvetu vakanavele na chakulya. 12 Yakobo papilikene kuva ku Misili
kùvele vilyo, nkuvatuma anakuluvetu kwa mwanda ntandi. 13 Mmwanda
wavo wavili Yusufu nkulitambulanga kwa akuluvake, kutandikila anepo
Nfalume wa Misili nkuvamala alangavake Yusufu. 14 Bahi Yusufu nku-
valaija vanu vakantwale Yakobo atatake na alangavake vammalele vaide
ku Misili. Na isabu ya vanu vammalele yavele sabini na nnyano. 15 Bahi
Yakobo nkuhwena ku Misili, nkuikala aneko nang'e na anakuluvetu mpaka
kuhwa kwavo. 16 Miili yavo nkunyakulwa, nkupelekejwa ku Shekemu,
aneko nkunaisika munsati unavedwije nniyanga, wanausumile Iblahimu
kuhaloka kwa vana vanga Hamoli.

17 Bahi mahiku la Nnungu la kuitimisa aila ahadi yanamwahidite
Iblahimu palanavele pepi, isabu ya vanu vetu vavêle ku Misili ívele iyen-
jejèkè namene. 18 Aneko ku Misili nkutawala Nfalume yunji akanammaite
Yusufu. 19 Aneyo Nfalume nkuvakumba anakuluvetu na kuvatendela
lahakalenge namene kwa kuvalasimisa vavayahe vakanunu vao uchinga
vahwe. 20 Mmaduva anelo njo lanavelekwije Musa. Na Nnungu ánikatapaliwa
na Musa, na Musa álelewije chihi kwa myedi mitatu bahi nng'ande mwa
atatake. 21 Bahi payahijwe pawelu, mwana wa chikongwe wanga Nfalume
wa Misili nkunnakota, nkunnela muchi mwanawe. 22 Musa nkuhundwa
mihambo yammalele ya lúnda lwa va Misili, nkuva munu wa kupwahika
saana na kutenda saana.

23 Bahi Musa panavele na vyaka alubaini, nkukudungila uhwene un-
avaongela alangavake Vaisilaeli na kumala hali dyavo. 24 Aneko nkum-
wona Mmisili yumo wantendela lahakalenge nnangawake Musa, nang'e
nkuhwena unannyunila ayula atendêwa lahakalenge, nkumpindikula kwa
kummwalala ayula Mmisili. 25 Musa átenda kuva alangavake Vaisilaeli
vachivamale kuva Nnungu àmbevapoha kupitila nang'e, henga alangavake
vakanamaite anelyo. 26 Liduva lya vili nkuvakoja Vaisilaeli vavili uva-
panyana, nkulinga kuvahapulanya wachidoni, ‘Amanganya, mwenu um-
mamo. Ing'anya ntwani mùtendelana lahakalenge mmene kwa mmene?’
27 Henga ayula achimmenga nnyake nkun'gong'olela Musa kunnyenje
wachidoni, ‘Nnani akuvikile wako kuva nkulu na nkuhukumu wetu?
28 Dachi, ùlembela umbwalale muchi chummwalele ayula Mmisili lido?’
29 Musa palapilikene malove anelo nkutukuta, nkutukutila chilambo cha ku
Midiani, nkuikala aneko muchi mmidi, nkuvaveleka vana vavili vachilume.

30 Bahi pavipitile vyaka alubaini, malaika wa Nnungu nkunnyumila Musa
nchihole chichiyaka muchi moto aneko kulilanga pepi na Lichinga lya
Sinayi. 31 Musa palawene anelo nkukangana namene, nkuhengelekela
pepi uchinga alole saana, nkupilikana lidi lya Nang'olo Nnungu ulichidoni,
32 ‘Nangu njo Nnungu wa anakulwenu Iblahimu na Isaka na Yakobo!’ Musa
nkutetemela kwa kuyopa na wala nanga panalingile kuhweneha kulola.
33 Nang'olo Nnungu nkunnyaulila Musa kuchidoni, ‘Ulanga vilatu vyako
kwa kuva anepo puwimidile nni pachinu panaswe. 34 Nni muhiu kuva,
ǹniyona ibaniki ya vanu vangu vavêle ku Misili. Na ǹnipilikana chitengelo
chavo, nanani ngùidile unavapoha. Bahi hambi, hwena kwa kuva nikutuma
ku Misili.’

35 Aneyo Musa njo ayula uvanannyitile uvachidoni, ‘Nnani akuvikile wako
kuva nkulu na nkuhukumu wetu?’ Nnungu ánintuma uchinga ave nkulu
na mpohi, kwa kupitila kwa malaika wa Nang'olo Nnungu anannyumidile

kuhaloka nchihole chichiyaka muchi moto. 36 Patendile masaibu na vimaiho, aneyo Musa nkuvalodya Vaisilaeli kuuka nchilambo cha Misili na kuvalodya kuyamboka Bahali ya Shamu na kupita nnilanga kwa uhiku wa vyaka alubaini. 37 Uyoyo Musa njo anavahaulidile Vaisilaeli kuchidoni, ‘Nnungu àmben'juha munu yumo kuva nabii muchi nangu kuhaloka nnitawa lyenu.’ 38 Aneyo Musa njo anavele pamo na likuwa lya vanu va Nnungu akula kulilanga pamo na ayula malaika wa Nnungu achitangôla na Musa ku Lichinga lya Sinayi. Na nni nang'e anapwechedile malove latwîng'a umi uchinga atwing'e hwetu.

39 Henga anakuluvetu nanga pavanatamwije kumpilikanila Musa, nkunnyita na kulembela vauyile kavila ku Misili. 40 Nkunnyaulila Haluni kuchidoni, ‘Tukatapajije disanamu ditumbedyabudu, ditumbeditenda kuva milungu imbetulôdya, kwa kuva tukalimaite linkojîje Musa, munu achitulodya kutandikila patuukile ku Misili!’ 41 Anepo njo pavalikatapajijije sanamu ya kuyabudu ilandêne na ung'ombe wa mwana, nkuva uvaihumija sadaka na kuitendela ing'ole sanamu ivaikatapajije vene kwa makono lavo.

42 Bahi Nnungu nkulinyemya navo, nkuvaleka vaabudu dinondwa na liduva na mwedi kuva milungu, malinga chiilembwije nchitabu cha manabii kuva,

‘Mwenu mmanu mma Isilaeli,
dachi, nangu njo umuchinguhumija sadaka
kwa vyaka alubaini akula kulilanga?
43 Nanga, mwenu múnyakwile n'gongwe wa Moleki, nnungu wenu akave muhiu,
na sanamu ya inondwa ya Lefani, nnungu wenu akave muhiu.
Múlikatapajije sanamu aneyo uchinga muyabudu aneyo milungu.
Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìmbempelekeja kuutumwa kulehu, kupunda ku Babeli.’

44 Akula kulilanga anakuluvetu vávele na N'gongwe wa Nnungu uchimaiha kuva Nnungu àvele pamo na vanang'o. N'gongwe anewo ukatapajijwe malinga Nnungu chanannaidile Musa na ulandene na aula wauwene. 45 Bahi anakuluvetu pamo na Yoshuwa nkuupwechelela anewo N'gongwe na kuingila nawo mmilambo vya vanu vakávele Vayahudi, vanu vanavavingenge Nnungu muyo mwa anakuluvetu pavachitwala chilambo chavo. Aneko, anewo N'gongwe nkuuchunga mpaka mmaduva langa Daudi. 46 Bahi Nnungu nkumpendelela namene Daudi, Daudi nkunnyuwa Nnungu wa Yakobo ankubalile kun'dengela Ing'ande. 47 Ikànava Selemani njo anan'dengedile Nnungu Ing'ande.

48 Henga Nnungu Nkulu akáikala n'ding'ande didengwîje na makono la vanu, malinga chanatangwele nabii kuva,

49 ‘Nang'olo Nnungu àhaula kuchidoni,
“Kulihunde njo chiteng'u changu cha Ufalume,
na pachilambo njo pachinu pakuvika madodo langu.
Hambi ìnnembengudengela ing'ande ivedachi?
Na pachinu ntwani panimbeyewelela?
50 Dachi, nikee nangu nguumbîle vitukutuku vyammalele kwa makono langu?” ’

51 Mwenu mmakutahuka, mitima na makutu lenu làvele muchi la vanu vanji vakánkulupila Nnungu. Maduva lammalele mùntahuka Umumu Wanaswe malinga chivanatendile anakuluvenu. 52 Dachi, pàvele nabii woheyo akanalagihijwe na anakuluvenu? Vánivawalala avala vanalaujije

kwamba habali ya kwida kwanga ayula Mwene Haki. Na mwenu hambi mùnintengeleka na kummwalala. 53 Mwenu múpwechedile Sheliya ya Nnungu
kupitila malaika va Nnungu, henga nanga pamunaikamwile!”

Stefano àpanywa mayanga

54 Bahi avala vajumbe va Lukumbi Lukulu pavapilikene malove anelo
langa Stefano, nkusunala namene, nkun'gegedulila meno. 55 Henga Stefano
akuno aombèlè Umumu Wanaswe, nkupalambahija meho kulihunde, nku-
wona ukulu wa Nnungu na Yesu aimidìlè m'bali wa kunkono mumamulaka
la Nnungu. 56 Stefano nkuchidoni, “Lola, nìkwona kulihunde kuhunukwike
na Yesu aimidìlè m'bali wa kunkono mumamulaka la Nnungu.”

57 Bahi vajumbe vammalele va lukumbi nkutaya lwasu na kudiva makutu
lavo. Vammalele nkunnyapatanila kwa pamo. 58 Nkunkwekwelehija
panda imanga, aneko nkumpanya mayanga. Na avala mashahidi nku-
ulanga makoti lavo nkunavika kwanga kijana yumo uvanchema Sauli.
59 Pavachimpanya mayanga Stefano, Stefano nkuva wayuwa wachidoni,
“Nang'olo Yesu, ipwachele isungu yangu.” 60 Anepo nkutindivala malundi,
nkunonoha lidi wachidoni, “Nang'olo, unavavalangile sambi aino ivait-
enda.” Patangwele malove anelo nkuhila.

8

Sauli àlibaniha likuwa lya vanu vankulupîla Yesu

1 Bahi Stefano pawalelwe, Sauli ánipwawa nanang'e nkwona kuva
kuwalalwa kwanga Stefano nni chinu chambone.

Liduva ulyolyo likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Yelusalemu nku-
tandilika kubanihwa namene. Vakúkulupila vammalele nkumwadilikana,
nkutukutila chilambo cha ku Yudeya na ku Samaliya. Henga mitume nanga
pavanamwadilikene.

2 Vanu vamweshîmu Nnungu nkunsika Stefano na kunkutangila namene.

3 Henga Sauli nkutandilika kulyondonganga likuwa lya vanu vankulupîla
Yesu, waingila kila ing'ande wavakamula valume na vamahe na kuvataya
nnilungu.

Filipo aneko ku Samaliya

4 Henga avala vakúkulupila pavamwadilikene, kila pachinu pavachihwika
nkuva uvahubili Malove Lambone. 5 Bahi Filipo nkuhelelekela imanga
fulani ya chilambo cha Samaliya, na aneko nkuvahubili vanu habali dya
Kilisto. 6 Makuwa la vanu pavachipilikana malove lachitangola Filipo na
kuvyona vimaiho vya masaibu vyachitenda, vammalele nkupilikaniha kwa
bidi namene. 7 Kwa kuva, vanu vanaukwa na anamindenga na anevo ana-
mindenga vávauka uvanyakonya, na vanu vadidimênge na vikwava nkupata
kulama. 8 Bahi nkuva na ihangaladi ing'ulu namene muimanga aneyo.

9 Bahi paimanga aneyo pávele na munu yumo uvanchema Simoni. Munu
aneyo ávele nyavi kwa vyaka vyohe na átenda vitukutuku vyakukanganya
na kuvahaulila vanu va Samaliya kuva nang'e nni munu nkulu, amaikâna
namene. 10 Vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu, nkuva uvampi-
likanila saana uvachidoni, “Ayu munu nni aila imongo ya chinnungu
ichêmwa, ‘Imongo Ing'ulu.’ ” 11 Vanu nkumpapata kwa kuva, kwa vyaka
vyohe ánivakanganya kwa uhavi wake. 12 Henga vanu pavakulupidile Malove
Lambone lachihubili Filipo, lachiyamba Ufalume wa Nnungu na mamulaka
la Yesu Kilisto, vamahe na valume nkubatiswa. 13 Anepo Simoni nanang'e

nkukulupila na kubatiswa, nkuva wampapata Filipo, wakangana pachilona masaibu na vimaiho vikulu vyachitenda Filipo.
14 Bahi mitume vanavele ku Yelusalemu pavapilikene kuva venedi va
ku Samaliya vànilikulupila Lilove lya Nnungu, nkuntuma Petulo na Yohana.
15 Pavakamwele ku Samaliya nkuvayuwila vanu vakúkulupila uchinga
vampwechelele Umumu Wanaswe. 16 Kwa kuva, uhiku anewo Umumu
Wanaswe ávele bado akànambiinjila mmitima yavo, ila vábatisijwe chihi
kwa lina lyanga Nang'olo Yesu. 17 Bahi Petulo na Yohana nkuvavikila
makono avala vakúkulupila, navanang'o nkumpwechela Umumu Wanaswe.
18 Simoni nkuva avenkuvalola vanu pavachimpwechelela Umumu
Wanaswe kupitila mitume kuvavikila makono. Bahi nang'e nkulinga
kuhumya dihela amwing'e Petulo na Yohana wachidoni, 19 "Nanani uchocho
ning'e anedyo dimongo uchinga kila munu unimbemmikila makono langu
apate kumpwechelela Umumu Wanaswe."
20 Henga Petulo nkunnyang'ula wachidoni, "Dihela dyako dyondongeke
pamo na wako umwene, kwa kuva ùtenda kuva unahulula kusuma dimongo
dya Nnungu! 21 Wako ukávele na sehemu mmadengo alano, kwa kuva,
ntima wako ukávele wambone pameho pa Nnungu. 22 Bahi pindikuka
kuuka mmawaso lako lahakalenge na unnyuwe Nang'olo Nnungu, panjika
achiakusamehe kwa anelo mawaso luvenalo. 23 Kwa kuva, ngwòna kuva
wiu unikuumbala namene na sambi ìnikukamula." 24 Anepo Simoni nkuchi-
doni, "Chonde, nguyuwile mwenu mmene kwa Nang'olo Nnungu uchinga
linang'oje lilove lyohelyo mmalove anelo lamutangwele."
25 Pavamalidile kushuhudila na kutanga Lilove lya Nang'olo Nnungu,
Petulo na Yohana nkuuya ku Yelusalemu. Pavanavenkuuya nkuva uvatanga
Malove Lambone mmijiji vyohe vya ku Samaliya.

Filipo na Nkulu yumo wa chilambo cha Isyopiya

26 Malaika wa Nang'olo Nnungu nkunyaulila Filipo kuchidoni, "Hwena
m'bali wa kusini uilondole indila iûka ku Yelusalemu uhwena ku Gaza."
Aneyo indila ìpita nnilanga. 27 Bahi Filipo nkuuka. Panavele nndila,
nkukojana na towashi yumo wa chilambo ku Isyopiya. Munu aneyo áimilila
dimali dyammalele dya Kandake,* malukiya wa chilambo chammalele
cha Isyopiya. Towashi aneyo ápite ku Yelusalemu unamwabudu Nnungu.
28 Aneyo munu panavele nndila wahwena ku Isyopiya áikele munkokoteni
wake uchiutangwa na vanyama akuno wasoma chitabu changa nabii
Isaya. 29 Bahi Umumu Wanaswe nkunnyaulila Filipo, "Hengelekela pepi na
nkokoteni aula na ulondojane nawo." 30 Filipo nkuutukutila aula nkokoteni,
nkumpilikana aneyo munu wasoma chitabu cha nabii Isaya. Anepo Filipo
nkummuja kuchidoni, "Dachi, unalaelewa anelo lulasoma?" 31 Nang'e
nkuyang'ula kuchidoni, "Nìmbekwelewa dachi akànapwawe munu wa kung-
welekesa?" Nkunkalibisa Filipo akwele munkokoteni akaikale nawe.
32 Malemba Lanaswe lachisoma nni alano,

"Ávele muchi ungandolo apelekêjwa kumasinjilo.
Na malinga chanyalala ungandolo wa mwana muyo mwa nkúcheketa
maleha,
uchocho nanang'e nanga panatangwele chinu chohecho.
33 Átaijwe dihoni na kuimwa haki.
Nnani ambehulûla kulonjelela kwamba vavana vake?

* **8:27** Kandake, nni lina lya cheo cha malukiya.

Kwa kuva, umi wake uniuswa apano pachilambo.”
34 Aneyo towashi nkummuja Filipo kuchidoni, “Nguhaulile, ayu nabii àlonjelela kwamba chani? Àlonjelela habali dyake mwene au habali dyanga munu yunji?” 35 Bahi Filipo nkunnyunda kwa kutandikila Malemba ulala Lanaswe, nkunnyubilila Malove Lambone lamwâmba Yesu. 36 Pavanavele mmwanda, nkuhwika pachinu pavêle medi, ayula towashi nkuchidoni, “Lola, apano pàvele litanda lya medi. Dachi, chinu ntwani chimbenenda nangu nnabatiswe?” [37 Anepo Filipo nkuchidoni, “Ikàva unakulupila kwa ntima wako wammalele, ìnahululika.” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu nakulupila kuva Yesu Kilisto njo Mwana wa Nnungu.”]† 38 Anepo nkuimija nkokoteni nkusulupukanga. Filipo na ayula towashi nkuhelelekela mmedi, na Filipo nkum'batisa ayula towashi. 39 Pavahumile mmedi, upala Umumu wa Nang'olo Nnungu nkuntwala Filipo, anepo ayula towashi nkuva nanga pammwene Filipo kavila. Henga ayula towashi nkuhwena na mwanda wake akuno wahangalala. 40 Filipo nkulikoja avèlè kuimanga ya Asoto. Anepo nkuva wapita dimanga dyammalele watanga Malove Lambone, mpaka pahwikile imanga ya Kaisaliya.

9

Kupindikuka kwa Sauli
(Matendo 22:6-16, 26:12-18)

1 Mmaduva ulala Sauli nkuhweneha uvayoha namene kuvawalala vakuhundwa vanga Nang'olo. Nkummwenela Kuhani Nkulu, 2 nkunnyuwa ahumye dibaluwa dya kummaiha Sauli n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya ku Dameski, uchinga akankoja munu woheyo wa nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lichêmwa, “Indila Aila,”* akàva nnume au mmahe ankamule na kumpelekeja ku Yelusalemu.
3 Henga panavele mmwanda pepi na kuhwika ku Dameski, upala nng'anje kuhaloka muha kulihunde nkunnangajija kila m'bali. 4 Paolo nkuhunamila pahi, nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, “Sauli, Sauli! Mwadachi ùnangubaniha?” 5 Sauli nkuuja kuchidoni, “Nkulu, wako nnani?” Nang'e nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu nni Yesu úngubanìhà. 6 Henga hambi, imila uingile muimanga, na aneko uchiuhauliwe lyulembelewa kulitenda.” 7 Avala vanu vanavele mmwanda pamo na Sauli nkuimila akuno vanyalalike uvakangana kwa kuva, vánalipilikana alila lidi, henga vakachimwona munu achitangôla. 8 Sauli nkuimila, pahunukwile meho lake nanga kuchona chinu chohecho, avala vanu nkunkamula nkono nkunnodya mpaka kuimanga ya ku Dameski. 9 Sauli áikele maduva matatu kabla akànambilola, na maduva anelo nanga pachilya wala kukumbila chinu chohecho.
10 Bahi akula ku Dameski kúvele na munu yumo ankulupîla Yesu lina lyake Ananiya. Nang'olo Yesu nkunnyaulila mmaono kuchidoni, “Ananiya!” Ananiya nkuyambukila kuchidoni, “Nang'olo, nangu apano.” 11 Nang'olo nkunnyaulila kuchidoni, “Uka uhwene indila ichêmwa, Indila Inyokile, muing'ande yanga Yuda ukammuje munu yumo uvanchema Sauli wa imanga ya ku Taso. Aneyo Sauli vino àvenkunnyuwa Nnungu. 12 Nang'e àmmwene munu yumo uvanchema Ananiya mmaono waida kwake na kummikila

† **8:37** Malove la nsitali wa 37 lakapali mmalemba lanji matandi-matandi. * **9:2** “Indila aila,” aneyo yávele namuna ya kuvatambuliha vanu vachimpapata Yesu.

makono uchinga apate kulola kavila.” 13 Henga Ananiya nkuyang'ula kuchidoni, “Nang'olo Yesu, nangu ànipilikana kwa vanu vohe kwamba mambo lohe lahakalenge lavatendile vakúkulupila vako va ku Yelusalemu. 14 Na apano pa Dameski ànikamola akuno avèlè na mamulaka lahalôka kwa makuhani vakulu uchinga avakamule vanu vammalele vakuyûwa kwa lina lyako.” 15 Henga Nang'olo Yesu nkunnyaulila Ananiya kuchidoni, “Wako hwena chihi, kwa kuva ayuno munu ànnintandola uchinga angutumikile, akaliyanjaje lina lyangu kwa vanu vakávele Vayahudi na kwa vafalume vao na kwa va Isilaeli. 16 Nangu nimwene nguchininnanguje namuna chalembelewa kubanika ing'anya yang'une.”

17 Bahi Ananiya nkuhwena. Pakamwele n'ng'ande yanavele Sauli, nkummikila makono Sauli, nkuchidoni, “Nkulwangu Sauli, Nang'olo Yesu anakuhumidile paunavele n'ndila uida apano, àningutuma uchinga upate kulole kavila na kuumbajwa Umumu Wanaswe.” 18 Upala vitukutuku vivêle muchi makakamba nkuhuma mmeho mwa Sauli, nkupata kulola kavila. Anepo Sauli nkuimila, nkuhwena unabatiswa. 19 Bahi nkulya chakulya, nkupata dimongo kavila. Aneko ku Dameski, Sauli nkuikala maduva kadiki pamo na vakuhundwa.

Kuhubili kwanga Sauli aneko ku Dameski

20 Sauli nanga panatimile kutandilika kuhubili n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya pa Dameski wachidoni, “Yesu nni Mwana wa Nnungu.” 21 Vanu vammalele vanampilikene vánikangana uvachidoni, “Dachi, ayu munu akee ayula achivabaniha vanu va ku Yelusalemu vayûwa kwa lina lya Yesu? Dachi, na apano pa Dameski akákamwele uchinga avakamule anevo vanu na kuvapelekeja ku Yelusalemu kwa makuhani vakulu?”

22 Sauli nkuhalija kuva na dimongo dya kuhubili na kuvatahuka Vayahudi vachiikala ku Dameski wamaiha kuva Yesu njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu. 23 Bada ya kupita maduva lohe, Vayahudi nkutenda ntamelo uchinga vammwalale Sauli. 24 Henga lammalele lavanakudungidile pantemelo nkummwikila mwene Sauli. Bahi chilo na muhi Vayahudi nkuva uvaikalanga mmilango ya kuingilila muimanga uvavetela kummwalala Sauli. 25 Henga liduva limo vakuhundwa va Sauli nkuntwala Sauli ching'ati chilo nkummika nnikalala nkumpelehija pachitonono cha lingongo lya imanga, nkunsulupuhija pawelu imanga.

Sauli aneko ku Yelusalemu

26 Sauli pahwikile ku Yelusalemu nkulinga kulikundanya pamo na vakuhundwa va Yesu. Henga vammalele nkunnyopa kwa kuva vakanakulupidile kuva muhiu Sauli ànkulupila Yesu. 27 Henga Banaba nkuntwala nkumpelekeja kwa mitume. Nkuvahaulila namuna Sauli chammwene Nang'olo Yesu panavele nndila na namuna Nang'olo Yesu chatangwele na Sauli. Uchocho, nkuvahaulila namuna Sauli chahubilite aneko ku Dameski kwa mamulaka la Yesu bila kuyopa. 28 Bahi Sauli nkuikala pamo na mitume akuno wahubili kwa mamulaka la Nang'olo Yesu kila pachinu aneko ku Yelusalemu bila kuyopa. 29 Pamo na anelo, Sauli nkuva walonjela na kutahukana na Vayahudi vatangôla Chigiliki, henga vanang'o nkulembela vammwalale. 30 Bahi vakúkulupila avake pavapilikene habali aneyo, nkuntwala Sauli, nkuhwenawe ku Kaisaliya, aneko nkunnyaulila ahwene kuimanga ya Taso.

31 Mahiku anelo vanu vammalele vankulupîla Yesu va ku Yudeya na va
ku Galilaya na va ku Samaliya nkuva na amani. Uchocho, vánihalija kuh-
winga disungu na kuhweneha kumweshimu Nang'olo na kutujwa mitima
na Umumu Wanaswe, bahi ing'anya ya anelo vanu nkupunda kuyenjejeka.

Petulo àmnamya Ineya

32 Petulo pánavele wadingukadinguka n'dimanga, liduva limo nkuvaon-
gela vakúkulupila vachiikala ku Lida. 33 Aneko nkunkoja munu yumo lina
lyake Ineya analele kwa vyaka nane pachinanda kwa kuva ánidididimanga.
34 Bahi Petulo nkunnyaulila Ineya kuchidoni, “Ineya, Yesu Kilisto avenkuku-
lamya. Takatuka ulitike nkeka wako.” Upala Ineya nkuimila. 35 Vanu vam-
malele va ku Lida na ku Saloni pavammwene Ineya waonga, nkunkulupila
Nang'olo.

Petulo àmfufula Dokasi

36 Paimanga ya Yafa pávele na nkúkulupila yumo mmahe avanchema
Tabisa, kwa Chigiliki Dokasi. Mmahe aneyo átenda lambone pamo na
kuvayangata amahuvani. 37 Bahi mmaduva anelo, aneyo mmahe nkuu-
ula, nkuhila. Vanu nkuuhinga mmili wake, nkunaulaja nchumba chivêle
n'galofa. 38 Imanga ya Yafa ívele pepi na ku Lida. Vakúkulupila nkupi-
likana kuva Petulo ávele aneko ku Lida, bahi nkuvatuma vanu vavili vah-
wene kwanga Petulo vakannyaulile kuchidoni, “Chonde, piyanya kwida.”
39 Upala Petulo nkuuka nkupapatana navo. Pakamwele, nkupelekejwa
kuchumba cha n'galofa chivannajije Dokasi. Anannidi vohe vanavele
nchumba anecho nkuimilanga akuno van'dingwike Petulo uvakuta na kun-
nanguja makansu na dinguwo dyanavatotedile Dokasi panavele mumi.
40 Petulo nkuvahaulila vanu vammalele vahume pawelu, nkutindivala
malundi, nkuyuwa. Anepo nkuupindikukila aula ntuhi, nkuchidoni,
“Tabisa, takatuka.” Tabisa nkukusumbula meho lake, pammwene Petulo,
nkutakatuka, nkuikala. 41 Petulo nkunkamula nkono nkumwimija, anepo
nkuvachema avala vakúkulupila chalumo na anannidi, nkumpelekeja ayula
mmahe muyo mwavo akuno avèlè mumi. 42 Habali aino nkuyanjala
muimanga yammalele ya Yafa, na vanu vohe nkunkulupila Nang'olo Yesu.
43 Bahi Petulo nkuikala maduva lohe aneko ku Yafa kwanga munu yumo
uvanchema Simoni akatapâja mambende la kukatapajija vitukutuku.

10

Petulo na Konoliyo

1 Aneko ku Kaisaliya kúvele Mloma yumo uvanchema Konoliyo. Nang'e
ávele nkulu wa likuwa lya matiyala va Chiloma myamoja lichichêmwa,
“Likuwa lya Chiitaliya.” 2 Munu aneyo pamo na vanu vammalele va
nng'ande mwake vánalihumya kwanga Nnungu na kumweshimu namene.
Nang'e ánaveng'a sadaka amahuvani vohe na kunnyuwa Nnungu maduva
lammalele. 3 Liduva limo, malinga satisa muhi nkulona maono. Mmaono
anelo ámmwene malaika wa Nnungu wamwidila na kunnyaulila kuchidoni,
“Konoliyo!” 4 Konoliyo nkumpalambahija meho ayula malaika wanga
Nnungu kwa kuyopa, nkunnyaulila kuchidoni, “Nang'olo, nangu apano
uchidachi?” Malaika wa Nnungu nkunnyaulila kuchidoni, “Maombi lako na
sadaka dyako dyuchiveng'a amahuvani Nnungu ánidipwechelela na akambe-
diluvalila. 5 Hambi vino, vatume vanu ku Yafa vakancheme munu yumo
uvanchema Simoni, lina lyake linji Petulo. 6 Nang'e àikala muing'ande yanga

Simoni nkúkatapaja vitukutuku vya mambende, na ing'ande aneyo ìvele pepi na bahali.” 7 Ayula malaika wa Nnungu achitangôla nawe paukile, Konoliyo nkuvachema vatumishi vake vavili pamo na litiyala yumo muavala vachintumikila, analihumije namene kwa Nnungu. 8 Nkuvahaulila mambo lammalele lahumidîle na kuvatuma kuhwena ku Yafa.

9 Liduva lya vili muhi malinga sasita, anevo vanu vatatu pavanavele pepi kuhwika ku Yafa, Petulo nkukwela muha ing'ande unannyuwa Nnungu. 10 Panavele nkuyuwa nkwona indala, nkulembela apate chakulya. Henga pavachintelekela, nkulona maono. 11 Ákuwene kulihunde kuhunukwike na chinu chinavele muchi inguwo ing'ulu uchisulupuhwa pahi akuno chikamwìlwè n'dindumba dyake ncheche. 12 Nkati múvele na kila namuna ya anyama vavêle na madodo ncheche, na vakwava na vyuni. 13 Anepo nkupilikana lidi ulinnyaulila kuchidoni, “Petulo, imila, usinje koka utang'une.” 14 Henga Petulo nkuyang'ula kuchidoni, “Wala, Nang'olo! Nangu nikanalinga kulya chinu chohecho chikáluhusiwa kuliwa, wala kulya chinu chohecho chivalangîwa kuva najisi.”

15 Henga alila lidi nkuvangulila mwanda va vili, ulinnyaulila kuchidoni, “Vitukutuku vyavihahwile Nnungu, wako unavicheme najisi.” 16 Àlalá malove nkupilikanika myanda mitatu, upala aila inguwo nkuuyihwa muha kulihunde.

17 Petulo panavele nkuliuja mana la maono anelo, avala vanu vatumwîje na Konoliyo nkuhwika paing'ande yanga Simoni akatapâja vitukutuku vya limbende kwa kuva, vánilangujwa paivele ing'ande aneyo. 18 Nkuimila pannango wa lingongo nkuhodika, nkuuja kuchidoni, “Dachi, amuno njo mwaikala nnyeni yumo uvanchema Simoni, lina linji Petulo?”

19 Petulo panavele chihi nkuliuja mana la maono àlalá, Umumu Wanaswe nkunnyaulila kuchidoni, “Simoni, apano pàvele vanu vatatu vànakutaha. 20 Bahi imila, usulupuke koka upapatane navo wala unalipwalele kwa kuva nìvatumile nangu.” 21 Petulo nkusulupuka, nkuvahaulila avala vanu kuchidoni, “Nangu njo aneyo munu umuntaha. Chinu ntwani chintendîle muide apano?” 22 Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Hwetu tùtumwije na Konoliyo, nkulu wa matiyala la Chiloma. Nang'e nni munu wambone na ànamweshimu Nnungu, na ànalombolewa na Vayahudi vammalele. Malaika wa Nnungu áninnyumila nkunnaija akucheme wako kukaya kwake uchinga apilikane malove lumbennyaulila.” 23 Petulo nkuvakalibisa nng'ande, nkuvalanguja pachinu pakulala. Liduva lya vili, Petulo na avala vanu vatatu nkutandilika mwanda. Nkupapatana na vanu vanji vankulupîla Yesu vaikâla ku Yafa.

24 Liduva lipapête nkuhwika imanga ya ku Kaisaliya. Na aneko Konoliyo ávele nkuvalinda pamo na alangavake na ayanjavake vanavakumbwile. 25 Petulo panavele nkuinjila nng'ande, Konoliyo nkuhwena unanchingamila, nkutindivala malundi muyo mwake, nkunnyunamila. 26 Henga Petulo nkuntakatuha nkunnyaulila kuchidoni, “Imila, kwa kuva, nangu nni munu chihi muchi wako.” 27 Petulo nkuingila nng'ande akuno watangola na Konoliyo, anemwo nkuvakoja vanu vohe vavelèngè pamo. 28 Petulo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmene mùnimala kuva Sheliya ya dini yetu ikáluhusu Nnyahudi kukumilana na munu akávele Nnyahudi, kananga kumwongela. Henga Nnungu àningulanguja kuva ikálembelewa kummalangila munu woheyo kuva akáfala

kwa Nnungu au kuva najisi kwa Nnungu. 29 Njo mana puvatumile vanu
unanguchema nikánatahwike kwida. Hambi vino, ngùyuwa munguhaulile
chimunguchemedile.” 30 Konoliyo nkuchidoni, “Maduva matatu lapitîle
malinga disadino, satisa ya muhi, nangu navele nng'ande unguyuwa. Upala,
nkumwona malaika wa Nnungu anawete dinguwo ding'anyima namene
aimidìlè muyo mwangu. 31 Nkunguhaulila kuchidoni, ‘Konoliyo, Nnungu
ànipilikana maombi lako na sadaka dyuveng'a amahuvani dìjuka ukumbuso
pameho pake. 32 Bahi vatume vanu vahwene ku Yafa vakancheme Simoni,
lina linji Petulo. Aneyo Petulo àpangile muing'ande yanga Simoni nkúkatapaja
vitukutuku vya mambende. Ing'ande yake ìvele pepi na bahali.’ 33 Bahi upala
nangu nkuvatuma vanu kwakuwe na wako ùtendile saana kuida. Hambi,
hwetu tùvele apano muyo mwa Nnungu kupilikanila lammalele lakulaijîje
Nang'olo Nnungu unatuhaulila hwetu.”

Hutuba ya Petulo

34 Bahi Petulo nkutandilika kutangola wachidoni, “Hambi nangu ìnnimala
kuva Nnungu nanga pannola munu kumeho. 35 Henga mmilambo
vyammalele, munu woheyo amweshîmu Nnungu na kutenda lalalembela
Nnungu, Nnungu ànampwechelela. 36 Na mwenu mmene ìnniumala aula
ujumbe wanautumile Nnungu kwa Vaisilaeli, uchitanga Malove Lambone
la amani ipatikâna kupitila kwa Yesu Kilisto. Na ayu Yesu njo Nang'olo
wa vanu vammalele. 37 Mwenu mùnilamala lanahumidile kutandikila ku
Galilaya nkuyanjala chilambo chammalele cha Yudeya bada ya ubatiso
wachiuhubili Yohana. 38 Kwa kuva, Nnungu ántandwele Yesu wa ku Nasaleti
na kumwombaja Umumu Wanaswe na kumwing'a dimongo uchinga akole
madengo la Nnungu. Yesu nkuhwena kila pachinu wavatendela vanu
lambone na kuvalamya vanu vammalele vanavele mumamulaka langa
Ibilisi. Yesu átendile uchocho kwa kuva, Nnungu ávele pamo nanang'e.
39 Hwetu njo mashahidi tuva vitukutuku vyammalele vyavitendile Yesu
nchilambo cha Vayahudi na pa Yelusalemu. Vánimmwalala kwa kummamba
munsalaba. 40 Henga Nnungu nkunfufula nniduva lya tatu lya kuhwa
kwake, nkuntenda aoneke kwa vanu. 41 Vakanammwene vanu vam-
malele, henga hwetu tutandolwejîje na Nnungu kuva mashahidi vake nni
tunammwene. Hwetu njo tunalile na kukumbila pamo nanang'e bada ya
kufufuka kwake. 42 Nkutulaija kulahubili Malove Lambone kwa vanu vam-
malele na kushuhudila kuva Yesu njo avikwîje na Nnungu kuva Nkúhukumu
wa vanu vumi na vahwîle. 43 Na njo uvachimwamba manabii vammalele
kuva kila munu ambenkulupîla àmbesamehewa masambi lake kwa mamu-
laka lake.”*

Vanu vakávele Vayahudi vàmpwechelela Umumu Wanaswe

44 Petulo panavele nkutangola malove anelo, Umumu Wanaswe nkuingila
mmitima ya vammalele vanavele nkupilikanila malove anelo. 45 Na avala
Vayahudi vankulupîla Yesu vanaidile pamo na Petulo kuhaloka ku Yafa
nkukangana namene pavawene kuva Nnungu àvapele inujo ya Umumu
Wanaswe vanu vakávele Vayahudi. 46 Kwa kuva, vánivapilikana uvalon-
jela kwa luga dya kukanganya uvannombolela Nnungu. Anepo Petulo
nkuchidoni, 47 “Ava vanu vàmpwechedile Umumu Wanaswe malinga hwetu
chitumpwechedile. Dachi, pàvele munu woheyo ambehulûla kuvadivila

* **10:43** Munsitali auno vàlembile “kusamehewa kwa lina lyake.” Henga maeleso layâmba lina, lola Yohana 1:12.

vanabatiswe kwa medi?” 48 Bahi anepo Petulo nkwamulu vabatiswe kwa
mamulaka la lina lya Yesu Kilisto. Anevo vanu nkunnyuwa Petulo aikale
navo kwa maduva kadiki.

11

Maeleso langa Petulo kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Yelusalemu

1 Bahi mitume pamo na vanu vanji vankulupîla Yesu va aneko ku
Yudeya vánipilikana kuva, vanu vakávele Vayahudi vànilipwechela Lilove
lya Nnungu. 2 Bahi Petulo payombweke kuhwena ku Yelusalemu, avala
Vayahudi vankulupîla Yesu vachilembela vanu vakávele Vayahudi vayaluke
nkutandilika kutahukana na Petulo uvachidoni, 3 “Wako úpite unaikala kwa
vanu vakáyalwike na kulya navo!”
4 Anepo Petulo nkutandilika kuvahaulila saana kila chinu chihumidile
wachidoni, 5 “Liduva limo ngúvele paimanga ya ku Yafa unguyuwa. Anepo
nkulona maono. Ngúchiwene chinu muchi inguwo ing'ulu uisulupuka
kuhaloka kulihunde akuno ikàmwilwe n'dindumba dyake ncheche,
nkusulupukila upala pannavele. 6 Pangupenekedile nkati, nkuvona
anyama vavêle na madodo ncheche na anyama va munnyitu na vakwava
na vyuni. 7 Nangu nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, ‘Petulo, imila
usinje koka utang'une.’ 8 Nangu nkuchidoni, ‘Wala Nang'olo! Nangu
nikanalinga kulya chinu chohecho chikáluhusiwa kuliwa, wala kulya
chinu chohecho chivalangîwa kuva najisi.’ 9 Henga nangu nkupilikana
kavila alila lidi kuhaloka kulihunde ulichidoni, ‘Vyavihahwile Nnungu,
unavicheme kuva najisi.’ 10 Àlalá malove nkupilikanika myanda
mitatu, anepo aila inguwo pamo na vitukutuku vyammalele vinavele
muinguwo nkuutwa kuhwena muha kulihunde. 11 Bahi upala, vanu vatatu
vanatumwije kwang'une kuhaloka ku Kaisaliya nkukamola paing'ande
inichiikala. 12 Umumu Wanaswe nkunguhaulila ngupapatane navo bila
kulipwelela. Na vakúkulupila avangu avano sita va ku Yafa nkupapatana
na nangu, na patukamwele ku Kaisaliya, hwetu tuvammalele nkuingilanga
nng'ande mwanga Konoliyo. 13 Konoliyo nkutuhaulila namuna malaika
chanannyumidile nng'ande mwake na kunnyaulila kuva, ‘Vatume vanu
ku Yafa vakancheme munu yumo uvanchema Simoni, uvanchema Petulo.
14 Nang'e achiakuhaulile malove lambekupoha wako pamo na vanu va
nng'ande mwako.’ 15 Pangutandilike kulonjela, Umumu Wanaswe nkuingila
mmitima yavo muchi chanaingidile mmitima yetu anepo patandi. 16 Bahi
nangu nkukumbukila àlalá malove lanatangwele Nang'olo kuva, ‘Yohana
àbatisa kwa medi, henga mwenu mùmbebatiswa kwa Umumu Wanaswe.’
17 Hambi ikàva Nnungu àveng'ile vanu avano uila inujo yanatwing'ile hwetu
tunkulupîla Nang'olo Yesu Kilisto, dachi, nangu nni nnani mpaka nintahuke
Nnungu?” 18 Pavalapilikene anelo nkuva nanga pavanavele na lilove
lya kutahuka, anepo nkunnombolela Nnungu uvachidoni, “Bahi Nnungu
ànivajalila vanu vakávele Vayahudi wasa wa kulaleka masambi lavo uchinga
vapate umi ukávele na ntululilo!”

Vanu va ku Antiokiya vànkulupila Yesu

19 Bahi kupapatana na ibaniki inahumidile ing'anya ya kuwalalwa kwa
Stefano, vakúkulupila nkumwadilikana. Vanji nkuhwena ku Foinike na ku
Kiplo na ku Antiyokiya uvayanjaja aula ujumbe wa Nnungu kwa Vayahudi

weka. 20 Henga vakúkulupila vanji muanavo vanahaleke ku Kiplo na
ku Kilene nkuhwena ku Antiyokiya nkuva uvalonjela na vanu vakávele
Vayahudi kuyamba Malove Lambone lamwâmba Nang'olo Yesu. 21 Dimongo
dya Nnungu dívele pamo na vanang'o, vanu vohe namene nkukulupila na
kumpindikukila Nang'olo. 22 Habali anedyo dya vanu anevo nkupilikanika
kwa vanu va ku Yelusalemu vankulupîla Yesu, nkuntuma Banaba ahwene
ku Antiyokiya. 23 Banaba pahwikile aneko nkwona namuna vanu chiva-
balikiwije na Nnungu, nang'e nkuhangalala na kuvakamya mitima wava-
haulila vahalije kukulupika kwanga Nang'olo kwa mitima yavo yammalele.
24 Banaba ávele munu wambone na aumbajîjwe Umumu Wanaswe na
ing'ulupa, na likuwa likulu lya vanu nkuyenjejeka kwanga Nang'olo. 25 Bahi
Banaba nkuhwena ku Taso unantaha Sauli, 26 na pammwene nkuidanawe
ku Antiyokiya. Kwa chaka chammalele, Banaba na Sauli nkuikala na
avala vakúkulupila na uvalihunda alila likuwa likulu lya vanu vankulupîla
Yesu. Kwa mwanda ntandi aneko ku Antiyokiya njo kuvanachemijwe
vakuhundwa va Yesu kuva Vakilisto.

27 Mmaduva ululo manabii nkuhwika ku Antiyokiya kuhaloka ya ku
Yelusalemu. 28 Bahi patukojene, nabii yumo muavala uvanchema Agabo
nkuimila, na kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe nkulauja kuva,
ìmbekamola indala ing'ulu nchilambo chammalele. Indala aneyo íhumidile
mmaduva la utawala wanga Kilaudiyo. 29 Avala vakuhundwa nkukudungila
kila munu kwa chalihululila apelekeje chinu chohecho chambekuva nacho
uchinga vavayangate vakúkulupila avao va Chiyahudi vaikâla ku Yudeya.
30 Bahi vanang'o nkumwing'a Banaba na Sauli anewo nchango uchinga
vaupelekeje kwa vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya aneko ku
Yelusalemu.

12

Petulo àpohwa mmakono langa Nfalume Helode Agilipa

1 Mmaduva ulala, Nfalume Helode Agilipa nkutandilika kuvatendela la-
hakalenge vanu vanji vankulupîla Yesu. 2 Nkulaija awalalwe kwa upanga
Ntume Yakobo anavele nkuluwe Yohana. 3 Pawene kuva anelyo lyalitendile
lìnivakatapalila Vayahudi, nkuhweneha, nkunkamula na Petulo. Anelyo
lítendeke nniduva lya Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila. 4 Pavankamwile
Petulo, nkunantaya nnilungu akuno walolihijwa na matunji ncheche la
matiyala lavêle na matiyala ncheche kila litunji. Helode ákudungidile
ikàmalilika sikukuu ya Vayahudi ichêmwa Pasaka, ansitaki Petulo muyo mwa
vanu. 5 Bahi Petulo ávele nnilungu, henga likuwa lya vanu vankulupîla Yesu
nkuva uvatumbama kunnyuwila kwa Nnungu.

6 Kabla likànambihwika liduva lyanakudungidile Helode kunnyumya
Petulo pawelu uchinga ansitaki, nachilo Petulo nkuva avenkwona luwono
ching'ati matiyala vavili akuno atavìjwè mididi mivili ya chitale, na matiyala
vanji vavili uvalolihija pannango wa lilungu. 7 Upala, malaika wa Nang'olo
Nnungu nkuhumila, nkuimila pepi na pavêle nang'e, nng'anje nkulangaja
amula nchumba chivanavele. Malaika wa Nnungu nkun'gusa Petulo nnu-
vau wamwimula, wachidoni, “Takatuka upehi!” Upala aila mididi ya
chitale nkuhunguka. 8 Anepo ayula malaika wa Nnungu nkunnyaulila
Petulo kuchidoni, “Lihunge nkaka na uwale vilatu vyako.” Petulo nkutenda
uchocho. Malaika wa Nnungu nkunnyaulila Petulo kuchidoni, “Wala likoti

lyako, koka umapate.” 9 Petulo nkumpapata mpaka pawelu, henga akana-
maite kuva anelo lachitenda malaika lávele muhiu, nang'e átenda kuva àlona
chihi maono. 10 Nkulipunda likuwa litandi lya matiyala na likuwa lya vili,
nkuhwika pannango wa chitale wa kuingilila muimanga. Nnango anewo
nkuchimuka wene, navanang'o nkuhumila pawelu. Nkuva uvaonga pamo
m'balabala, upala ayula malaika nkunneka Petulo weka.

11 Anepo njo Petulo pamaite kuva lammalele lankojîje lávele muhiu,
nkuchidoni, “Hambi ànnimala kuva muhiu Nang'olo ántumile malaika wake
na àningupoha munkono wanga Helode na àningupoha na vitukutuku vyam-
malele vivachilolela Vayahudi.”

12 Petulo palamayite àlalá lannyumidile, nkuhwena kukaya kwanga
Maliya anyokwe Yohana. Aneyo Yohana lina linji vànchema Mako. Anemwo
nng'ande múvele na vanu vohe vanakojene uvannyuwa Nnungu. 13 Petulo
nkuhodika pannango wa pawelu, na ntumishi yumo mmahe uvanchema
Loda, nkuhwena pannango unapilikanila. 14 Pamaite kuva anelyo lidi
lyalipilikene lyanga Petulo, nkuhangalala namene, nkuleka kuchimula
nnango nkutukutila nng'ande nkunavahaulila avake kuva, “Petulo àvele
pawelu.” 15 Avake nkunnyaulila kuchidoni, “Wako ùvele na ding'apedi!”
Henga nang'e nkukamikila kuva nni muhiu. Vanang'o nkuchidoni, “Aneyo
nni malaika wake.” 16 Henga Petulo nkuhweneha kuhodika. Pavachimwile
nnango, nkumwona, vammalele nkukangana. 17 Petulo nkuvapungila
nkono vanyalale, nkuvahaulila namuna Nang'olo channyumije nnilungu.
Nkuvahaulila vakannyaulile Yakobo na vakúkulupila avetu vanji. Anepo
Petulo nkuuka nkuhwena pachinu panji.

18 Uhiku pauchele, avala matiyala vachinnolihija Petulo nkuh-
wang'anyika ding'ano na kuyopa, nkutandilika kuujana kuva, chinu ntwani
chihumidîle kwa Petulo. 19 Bahi Helode pantahije-tahije Petulo anamwone,
nkuvaujauja avala matiyala vachinnolihija, Helode nkuamulisa vawalalwe.
Anepo Helode nkuuka pa Yudeya nkuhelelekela ku Kaisaliya, nkunaikala
aneko.

Kuhwa kwanga Nfalume Helode Agilipa

20 Helode Agilipa átahukana na vanu va ku Tilo na ku Sidoni. Bahi avala
vanu va dimanga adila dimbili nkulundana pamo kwa ntima umo uchinga
vahwene vakakojane na Helode. Nkutandilika kuvika chinemba hoti na
Blasto anavele ntumishi wa pepi achikulupika wanga Helode. Nkuyuwa ma-
patano la amani kwa Nfalume Helode kwa kuva, dimanga dyavo dílisingila
kupata vilyo kuhaloka nchilambo changa Nfalume Helode.

21 Bahi liduva limo lyanatandwele Helode nkukamola, áwete dinguo
dyake dya chifalume nkuikala pachiteng'u chake cha chifalume nkuva
wavahutubila vanu. 22 Avala vanu vanapawije apala nkukuta ding'uto
uvantumbuja muti uvachidoni, “Ali lidi nni lya nnungu, likee lidi lyanga
munu.” 23 Upala malaika wa Nang'olo nkummwalala Helode kwa kuntenda
aliwe na maledo kwa kuva, nanga panantumbyenge Nnungu. 24 Henga
Lilove lya Nnungu nkuhalija kuyanjala na vanu vohe nkùkulupila.

25 Banaba na Sauli pavamalidile kukola madengo lanavapelekejije ku
Yelusalemu, nkuuka akuno vapapatènè na Yohana uvachinchema Mako.

13

Kutumwa kwa Banaba na Sauli uvanchema Paolo

1 Nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Antiyokiya múvele na vanu
vanji vanavele manabii na vakúhunda, anevo nni Banaba na Sauli na
Simeoni uvachinchema wanapi, na Lukio wa ku Kilene pamo na Manaeni
analelewije pamo na Nfalume Helode. 2 Bahi liduva limo pavanavele
uvamwabudu Nang'olo na kufunga, Umumu Wanaswe nkuchidoni, “Nguha-
pulile Banaba na Sauli vakakole madengo lanivachemedile.” 3 Bahi pava-
malidile kufunga na kuyuwa, nkuvavikila makono uvavabaliki, nkuvatuma
vakakole madengo anelo.

Sauli nawi Banaba vànahubili aneko ku Kiplo

4 Bahi Banaba na Sauli pavatumwije na Umumu Wanaswe, nkuhelela
kuhwena ku Seleukiya. Aneko nkukwela mmeli, nkuhwena chisiwa cha
ku Kiplo. 5 Pavakamwele imanga ya Salami, nkuvahubilila vanu Lilove
lya Nnungu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu dya Chiyahudi. Aneko
vápapatene na Yohana uvanchema Mako anavele ntumishi wavo.

6 Pavapitile nchisiwa chammalele nkuhwika ku Pafo, aneko nkunkoja
Nnyahudi yumo anavele nnyavi, lina lyake Bali-Yesu, lina linji Elima, achilil-
ambilila kuva nabii. 7 Munu aneyo ávele na chinemba na Segiyo Paolo,
nkulu wa chisiwa achila, munu anavele na ding'ano namene. Aneyo Segiyo
Paolo nkunchema Banaba na Sauli ing'anya álembela apilikane Lilove lya
Nnungu. 8 Henga aneyo nnyavi, uvanchema kwa Chigiliki, Elima, nkulinga
kutahukana na Banaba na Sauli wachinga ankumbe ayula nkulu wa chisiwa
anakulupile. 9 Bahi Sauli uvachinchema Paolo, akuno aumbajìjwè Umumu
Wanaswe nkumpalambahija meho ayula nnyavi. 10 Nkuchidoni, “Wako
nni mwana wanga Ibilisi, ùumbele ulamba wa kila namuna na lahakalenge
lammalele! Wako nni mmongo wa kila chinu chambone! Indila ya
Nang'olo nni muhiu, henga wako ukáleka kulinga kuitimbanga! 11 Hambi
pilikanila, Nang'olo àmbekuhukumu, ùmbeputala meho na ukambehulula ku-
wona nng'anje kwa mahiku fulani.” Upala meho la Elima nkwenda lita-
mbwe na lupi, nkutandilika kupamipamila wantaha munu wa kunnodya.

12 Ayula nkulu wa chisiwa palawene anelo, nkùkulupila kwa kuva,
ánilakangana mahundo lalapilikene lamwâmba Nang'olo.

Paolo nawi Banaba aneko ku Antiyokiya ya ku Pisidiya

13 Bahi Paolo na avake nkuuka pa Pafo nkukwela mmeli nkuhwena
mpaka kuimanga ya Pega ivêle nchilambo cha ku Pamfiliya, aneko Yohana
uvanchema Mako nkuvaleka nkuhwena ku Yelusalemu. 14 Henga vanang'o
nkuhweneha mwanda wavo kuuka ku Pega mpaka ku Antiyokiya ya ku
Pisidiya. Liduva lya Kuyewelela nkunainjila muing'ande ya kunnyuwila
Nnungu, nkuikala. 15 Pavamalidile kusoma nchitabu cha Sheliya ya Musa
na Malemba la manabii, vakulu va aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu
nkuntuma munu yumo kwavo avahaulile kuchidoni, “Mmalangavetu, ikàva
mùvele na lilove lyohelyo lya kuvahaulila vanu kwajili ya kuvakamya
mitima, vahaulile.”

16 Bahi anepo Paolo nkuimila, nkuvapungila nkono, nkutandilika kulon-
jela, “Mwenu mmanu mma pa Isilaeli na mmanu mukávele Mmayahudi,
mumweshîmu Nnungu, pilikanila! 17 Nnungu wa Vaisilaeli ávatandwele
anakuluvetu, nkuvatenda vasitawi pavanavele kuyeni nchilambo cha ku
Misili. Aneko Nnungu nkuvalodya kuuka, kwa dimongo dyake ding'ulu.
18 Pavanavele aneko kulilanga, Nnungu ánivapililila kwa vyaka alubaini.

19 Nnungu pavaondongenge vanu va matawa saba la ku Kanaani, nku-
veng'a Vaisilaeli anecho chilambo kuva mapala lavo. 20 Anelo lammalele
látendeke kwa uhiku wa vyaka myanne na amsini. Bada ya anelo, Nnungu
nkuvavika vaamusi vanavalodidye Vaisilaeli mpaka mmahiku la nabii
Samwili. 21 Anepo Vaisilaeli nkunnyuwa Nnungu aveng'e nfalume, na
Nnungu nkuveng'a Sauli mwanawe Kisi, wa litawa lya Benjamini, aneyo
Sauli nkuva nfalume wavo kwa vyaka alubaini. 22 Nnungu pammusije
Sauli, nkun'juha Daudi kuva nfalume wavo. Nnungu mwene ánihumya
ushahidi wachidoni, 'Nangu nìmmwene Daudi mwanawe Yese kuva nni
munu auvaîla ntima wangu, munu ambelatênda lammalele langulambela
latendeke.' 23 Kuhaloka nnukolo lwa munu aneyo, Nnungu ánivapelekejija
Vaisilaeli Mpohi malinga chanavaahidite, na aneyo njo Yesu. 24 Yesu
kabla akànambitandilika madengo, Yohana ánilongolela hoti unavahubilila
vanu vammalele va Isilaeli valeke masambi na vabatiswe. 25 Yohana
pachimalilila madengo lake nkuvahaulila vanu kuchidoni, 'Mwenu mùtenda
kuva nangu nnani? Nangu nikee aneyo umunnolela. Henga pilikanila,
ayula aîda nnyuma mwangu, nangu wala nikáfala kuntumikila kananga kwa
kuhungula mididi ya vilatu vyake.'

26 Mwenu mmalangavangu, mmanu mma lukolo lwa Iblahimu, na
mwenu mmammalele mukávele Mmayahudi mumweshîmu Nnungu! Auno
ujumbe wa upohi ùpelekejijwe kwetu hwetu. 27 Kwa kuva, vanu vaikâla
pa Yelusalemu na vakulu vao nanga pavanammaite Yesu na wala nanga
pavanamaite malove la Manabii lachihundwa kila Liduva lya Kuyewelela.
Henga vánilatimisa malemba la manabii kwa kunnyukumu Yesu ahwe.
28 Pamo na kuva vakanapete ing'anya ya kunnyukumu kuhwa, nkunnyuwa
Pilato annyukumu kuhwa. 29 Pavamalidile kutenda lammalele lalembwîje
kumwamba Yesu, nkunsulupuha munsalaba, nkunsika munsati uvedwîje
nniyanga. 30 Henga Nnungu nkunfufula kuhaloka kwa vanu vahwîle.
31 Kwa maduva lohe nang'e nkuva wavahumila avala vanapapatene navo
kuhaloka ku Galilaya mpaka ku Yelusalemu. Na anevo vanu hambi njo
mashahidi vake kwa vanu va Isilaeli. 32 Na hwetu tùnnyubilila Malove Lam-
bone kuyamba aila ahadi yanavaahidite Nnungu anakuluvetu. 33 Hambi
àniitimisa kwetuhwe tuvadukuluvao, kwa kunfufula Yesu, malinga chiilem-
bwije nchitabu cha Sabuli yavili kuva,

'Wako njo Mwanangu,
nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.'

34 Na kuyamba kufufuka kwanga Yesu uchinga anahwe kavila, Nnungu
átangwele kuchidoni,

'Nìmbemwing'a mwenu dibalaka dyanaswe dya kulisingila, dinnamwahidite
Daudi.'

35 Ìnilembwa kavila musabuli inji kuva,

'Ukambenneka Wanaswe wako akandike munsati.'

36 Bahi Daudi pamalidile kutenda lalalembela Nnungu mmahiku lake,
nkuhwa, nkunansika munsati unavedwije nniyanga, uvanavasikile anaku-
luvake na mmili wake nkukandika. 37 Henga ayula wananfufwile Nnungu,
nanga panakandike. 38 Bahi mmalangavangu, hwetu tùvele apano tunnyu-
bilile kuva kupitila ayuno Yesu pàvele kusamehewa masambi lenu. 39 Kila
munu ankulupîla Yesu àvalangiwa kuva wambone pameho pa Nnungu, chinu
chikáchihululika kutendeka kwa Sheliya ya Musa. 40 Bahi lyongolelange
uchinga lanankojange àlalá lavanatangwele manabii kuva,

41 ‘Pilikanila mwenu mutendânga mang'wanyu. Kangana na kuhwa,
kwa kuva, nìmbetenda chinu mmaduva lenu,
chinu chimukambechikulupila,
ata kwapwawa munu ambennyaulîla.’ ”

42 Paolo na Banaba pavanavele nkuhuma muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, vanu nkuvayuwa vaide kavila Liduva lya Kuyewelela lichipapâta vakahunde ujumbe uula. 43 Bahi pavamwadilikene, vanu vanavele muing'ande ya kunnyuwila Nnungu Vayahudi vohe pamo na vanu vakávele Vayahudi vanasilimukidile dini ya Chiyahudi nkuva uvampapata Paolo na Banaba. Paolo na Banaba nkupwahika na anevo vanu na kuvakamya mitima uchinga vahwenehe kulolela inema yanga Nnungu.

44 Liduva lya Kuyewelela lipapête, vanu malinga vammalele va imanga aila vániida uchinga vakapilikanile Lilove lya Nnungu. 45 Henga Vayahudi pavaliwene alila likuwa likulu lya vanu nkuva na wiu, anepo nkutandilika kulatahuka na kulahebula malove lalatangwele Paolo. 46 Anepo Paolo na Banaba nkuvayang'ula Vayahudi bila kuyopa, uvachidoni, “Túlembelewa tunnyanjajije Lilove lya Nnungu mwenu hoti. Henga kwa kuva mùnilihita na kulivalangila mmene kuva mwenu mukáfala muumi ukee na ntululilo, bahi hwetu tùvahwenela vanu vakávele Vayahudi. 47 Kwa kuva uvila nni chatuhaulidile Nang'olo,

‘Nìntendile mwenu kuva nng'anje wa vanu vakávele Vayahudi,
uchinga muvapelekejije vanu upohi nchilambo chammalele.’ ”

48 Vanu vakávele Vayahudi pavalapilikene anelo malove nkuhangalala na kuhaula kuva Lilove lya Nang'olo nni lyambone. Na vammalele vanatandolewije vapate umi ukee na ntululilo, nkunkulupila Yesu.

49 Lilove lya Nang'olo nkuyanjala nchilambo achila chammalele. 50 Henga Vayahudi nkuvachonjela kwa vakulu va imanga na kwa vamahe vachieshimika na vachimweshimu Nnungu. Bahi Vayahudi nkuchonjela kubanihwa kwa Paolo na Banaba, nkuvavinganga vauke nchilambo chavo. 51 Bahi Paolo nawi Banaba nkuvakana kwa kupumuna litutunga mmadodo lavo, anepo nkuukananga nkuhwena ku Ikoniyo. 52 Vakuhundwa va ku Antiyokia nkuumbalwa na ihangaladi na Umumu Wanaswe.

14

Paolo na Banaba aneko ku Ikoniyo

1 Bahi akula ku Ikoniyo vátendile muchi chivanatendile ku Antiyokiya. Paolo na Banaba nkuingila muing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Chiyahudi. Anemwo nkuhubili saana na likuwa likulu lya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nkukulupila. 2 Henga Vayahudi vanahitile kukulupila nkuva uvavachonjela vanu vakávele Vayahudi uchinga vavasunalile alangavao vankulupîla Yesu, Paolo na Banaba. 3 Bahi Paolo na Banaba nkuikala aneko kwa mahiku lohe uvahubili kwajili ya Nang'olo bila kuyopa. Na Nang'olo nkuveng'a dimongo dya kutenda vimaiho na masaibu. Na kwa indila aneyo Nang'olo ánimaiha kuva ujumbe wake uvachitanga kuyamba inema yake úvele muhiu. 4 Vanu va imanga aneyo nkuyavanyika, vanji nkuyambukilana na Vayahudi, na vanji nkuva m'bali wa mitume.

5 Vanu vakávele Vayahudi na Vayahudi pamo na vakulu vao nkutaha indila ya kuvatendela mitume lahakalenge na kuvawalala kwa kuvayalangila mayanga. 6 Paolo na Banaba pavamaite anelyo nkutukutila chilambo cha

Likoniya muimanga ya Lista na Debe na sehemu dinji dya nnyenje. 7 Aneko
nkuva uvahweneha uhubili Malove Lambone.

Paolo na Banaba aneko ku Lista na ku Debe

8 Aneko ku Lista kúvele munu yumo analamele madodo kutandikila
nnitumbo lya anyokwe. Na wala nanga pachihulula kuhwena. 9 Munu
aneyo nkuva wampilikanila Paolo pachitanga Malove la Nnungu, Paolo
nkumpalambahija meho nkumwona kuva àvele na ing'ulupa ya kulamya.
10 Paolo nkunonoha lidi wachidoni, “Imila kwa madodo lako!” Upala
ayula munu nkuimila nkutandilika kuhwena-hwena. 11 Mmuluku wa
vanu pavalawene àlalá lalatendile Paolo, nkunonoha lidi kwa luga yavo ya
Chilikoniya uvachidoni, “Milungu ìnitusulupukila malinga nfano wa vanu!”
12 Nkunchema Banaba Sewu, lina lya nnungu wavo, na Paolo nkunchema
Heme, lina lya nnungu wavo yunji kwa kuva, Paolo njo anavele nkútangola
nkulu. 13 Bahi kuhani wa ing'ande ya nnungu wavo Sewu inavele kunyenje
kadiki na imanga, nkuida na magogoma la ding'ombe na mauwa muyo mwa
nnango wa kuinjilila. Áidile na vitukutuku anevyo kwa kuva nang'e pamo
na likuwa lya vanu válembela vavahumije avala mitume sadaka ya anyama
vasinjîjwe.

14 Henga Banaba na Paolo pavalapilikene anelo lavachichivatende
nkupwapulanga dinguwo dyavo, kulanguja kulekana na anelo. Nkupiyanya
kuhwena ching'ati likuwa lya vanu, nkunonoha lidi uvachidoni,
15 “Mwenu mmanu, mwadachi mùtenda uchocho? Hwetu nni tuvanu
chihi muchi mwenu, hwetu tùnnyubilila mwenu malove lambone kuva
muleke kulisingila vitukutuku avino vikáfala na munnaukile Nnungu
avêle na umi, Nnungu aumbîle kulihunde na chilambo na bahali na
vyammalele vipwawîje nkati mwake. 16 Mmaduva lapitîle Nnungu
ánivaleka vanu va vilambo vyammalele vatende chivachilembela. 17 Henga
Nnungu akanalekile kulilanguja kwa kuvatendela vitukutuku vyambone,
wavatonyela imbula kuhaloka muha na kumwing'a mwenu mavuno kwa
mahiku lake na kuveng'a chakulya chohe na kuiumbaja mitima yenu
ihangaladi.” 18 Pamo na malove anelo la mitume, henga ínikamajanga
namene kuvadivila avala vanu vanavahumije sadaka.

19 Henga pávele Vayahudi vanji vanakamwele kuhaloka ku Antiyokiya na
ku Ikoniyo, nkuvakumba vanu valilunde m'bali wavo, nkumpanya Paolo
mayanga na kunkwekweleha mpaka pawelu imanga uvatenda kuva ànihila.
20 Henga vakuhundwa va Yesu pavakojene na kun'dinguka Paolo, nang'e
nkutakatuka nkuhwena kumanga. Liduva lipapête, nang'e pamo na Banaba
nkuhwena ku Debe.

Paolo na Banaba vàuya ku Antiyokiya ya Siliya

21 Bahi Paolo na Banaba nkuyanjaja Malove Lambone paimanga ya ku
Debe na kuvapata vakuhundwa vohe. Anepo nkutenda mwanda wa kuuya
mpaka ku Lista na ku Ikoniyo na ku Antiyokiya ya ku Pisidiya. 22 Aneko
nkuva uvavadenga vakuhundwa na kuvakamya mitima uchinga vah-
wenehe kuikamulila ing'ulupa yavo. Uvavahaulila kuchidoni, “Tùlembelewa
tuingile mu Ufalume wa Nnungu kwa kupitila tabu dyohe.” 23 Paolo na
Banaba nkuvatandola vasele kwa kila likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na
kwa kuyuwa pamo na kufunga, nkuvavika kwanga Nang'olo uvachilisingila,
uchinga avalolihije.

24 Bada ya kupita nchilambo cha ku Pisidiya, nkuhwika chilambo cha
ku Pamfiliya. 25 Pavamalidile kutanga Malove la Nnungu aneko ku Pega,
nkuhelelekela ku Ataliya. 26 Pavaukile ku Ataliya nkukwela mmeli nkuh-
wena ku Antiyokiya ya ku Siliya, aneko njo kuvanavavikile kwanga Nnungu
uchinga valolihijwe kwa inema yake ing'anya ya madengo lavamalidile
hambi kukola.
27 Pavahwikile aneko ku Antiyokiya, nkulichema likuwa lya vanu
vankulupîla Yesu, nkuvahaulila habali dya vitukutuku vyammalele vya-
tendile Nnungu kupitila vanang'o na namuna Nnungu chavachimulidile
nnango vanu vakávele Vayahudi uchinga navanang'o vapate kukulupila.
28 Na aneko ku Antiyokiya nkuikalanga maduva lohe pamo na avala
vakúkulupila.

15

Lukumbi aneko ku Yelusalemu

1 Bahi vanu vanji va ku Yudeya nkuhwena ku Antiyokiya, nkutandilika ku-
vahunda avala vakúkulupila uvachidoni, “Mwenu mukànayaluke malinga chi-
ilaijije Sheliya yanga Musa mukambepohwa.” 2 Bahi Paolo na Banaba nku-
tahukana na anevo vanu kuyamba chinu anecho. Anepo vakúkulupila vanji
nkuntandola Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vahwene ku Yelusalemu
vakalonjele na mitume na vasele va alila likuwa lya vakúkulupila, kwamba
malove anelo.
3 Bahi likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Antiyokiya nkumpan-
ganiha Paolo na Banaba, na vanang'o pavachipita chilambo cha Foinike
na Samaliya nkuva uvavahaulila vanu vanji namuna vanu vakávele
Vayahudi chivannaukidile Nnungu. Habali aneyo nkuvahangaladya
namene vakúkulupila vammalele. 4 Pavakamwele ku Yelusalemu, likuwa
lya vanu vankulupîla Yesu na mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila
nkuvakalibisa, na vanang'o nkuvahaulila lammalele lalatendile Nnungu
kupitila vanang'o. 5 Henga vakúkulupila vanji va nchama cha Mafalisayo
vániimila nkuchidoni, “Vanu vakávele Vayahudi lasima vayaluke na kuika-
mula Sheliya yanga Musa.”
6 Anepo mitume na vasele va likuwa lya vakúkulupila nkukojana pamo
uchinga valonjelele habali aneyo. 7 Bada ya kutenda mwaha nkulu, Petulo
nkuimila nkuchidoni, “Anung'unuvangu, mwenu mùnimala kuva, anepo
patandi Nnungu áningutandola mmwenu uchinga nguhubili Malove Lam-
bone kwa vanu vakávele Vayahudi uchinga vapate kupilikana na kukulupila.
8 Nnungu aimaîte mitima ya vanu ánimaiha kuva ànivakubali vanu vakávele
Vayahudi kwa kuveng'a Umumu Wanaswe muchi chatwing'ile hwetu.
9 Nnungu nanga panabagwile kati yetu na vanang'o, nang'e ániihahula
mitima yavo kwa kuva váninkulupila. 10 Hambi mwadachi mùnninga Nnungu
kwa kuvatika vakúkulupila misigo ivakanahulwile kuinyakula anakuluvetu
kananga hwetu tuvene? 11 Ìnave uchocho, kwa kuva, hwetu pamo na
vanang'o tuvammalele tùnakulupila kuva tùpohwa kwa inema yanga Nang'olo
Yesu.”
12 Likuwa lyammalele nkunyalalika akuno uvavapilikanila Banaba na
Paolo pavachivahaulila kuyamba vimaiho na masaibu lalatendile Nnungu
kupitila vanang'o muvanu vakávele Vayahudi. 13 Pavamalidile kulonjela,
Yakobo nkuchidoni, “Alangavangu, ngupilikanile! 14 Petulo ànituhaulila
namuna Nnungu chahusike kwa mwanda ntandi kwa kulitandolela vanu

kuhaloka muvanu vakávele Vayahudi uchinga vààve vanu vake. 15 Na
chinu anecho chìlandana na malove alano la manabii lalembwîje Mmalemba
Lanaswe kuva,
16 ‘Bada ya kupita mambo alano nìmbeuya,
na nangu nìmbeuimija kavila ufalume wanga Daudi uyangwîke.
Nìmbeudenga na kuuimija kavila aula uyangwîke,
17 uchinga vanu vanji vammalele vantahe Nnungu Nang'olo
chalumo na vanu vammalele vakávele Vayahudi univachemile vààve
vang'une.
Anelo njo lalatangwele Nang'olo Nnungu, avitênda vitukutuku anevyo,
18 vímaikane kutandikila kala.’
19 Nangu ngwòna kuva tunavakambyekambye vanu vakávele Vayahudi
vannaukîla Nnungu. 20 Henga tùlembelewa tuvalembile kwa kuvahaulila
kuva valinyemye na vilyo vivalangîwa kuva najisi ing'anya ya kuhumywa
sadaka kudisanamu na valinyemye na umalaya na vanavalye anyama vadil-
ihîjwe na wala vanalye myadi. 21 Kwa kuva, kutandikila machedo Sheliya
yanga Musa ínahubiliwa kila imanga na ínasomwa kila Liduva lya Kuyewelela
n'ding'ande dyammalele dya kunnyuwila Nnungu.”

Baluwa itumwîje kwa vakúkulupila vakávele Vayahudi

22 Mitume na vasele va likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu lya
ku Yelusalemu nkwamula kuvatandola vanu nnikuwa lyavo, nkuvatuma ku
Antiyokiya pamo na Paolo na Banaba. Bahi nkuntandola Yuda uvanchema
Balisaba na Sila. Vanu anevo vavili vávele vakúlodya nnikuwa lya vanu
vankulupîla Yesu. 23 Nkuveng'a baluwa ilembwîje uvila, “Baluwa aino ìhaloka
kwetuhwe mitume pamo na vasele va likuwa lyetu apano pa Yelusalemu,
hwetu tujukîle kuva tuvakukulupila avenu. Hwetu tùnsalimilanga mwenu
mmakukulupila avetu mukávele Mmayahudi, muvêle muimanga ya ku An-
tiyokiya na nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya. 24 Tùnipilikana kuva
vanu fulani vaukîle akuno kwetu bila ulaijwa na hwetu, vàninkambyakambya
kwa malove na kuntayanga lipamba. 25 Hambi, tuvammalele tùnipatana
kuvatandola vanu na kuvatuma kwenu mwenu pamo na nnung'unwetu Ba-
naba na Paolo, 26 vauhumîje umi wavo kwajili ya kuntumikila Nang'olo wetu
Yesu Kilisto. 27 Bahi tùntuma Yuda na Sila kwenu mwenu, na anevo vachiva-
maihe kwa malove lavo kuyamba alano latulembile. 28 Bahi ìninkatapalila
Umumu Wanaswe pamo na hwetu kuva tunantikange nsigo unji nkulu
ikànave chihi mambo alano la muhimu, 29 munalye vyakulya vihumîjwe
sadaka kudisanamu na wala munalye myadi na wala munalye anyama
vadilihîjwe na mulinyemye na umalaya. Mùmbetenda saana mukàlinyemya na
mambo anelo. Tùnnembelela kila lyambone!”

30 Bahi anevo vajumbe nkuhweneng'ana ku Antiyokiya. Aneko nku-
vachema vakúkulupila vammalele nkuveng'a aila baluwa. 31 Pavasomile aila
baluwa, nkuhangalala ing'anya ya malove la kuvakamya mitima lalembwîje
m'baluwa aneyo. 32 Bahi kwa kuva Yuda na Sila vávele manabii, nkulonjela
na vakúkulupila avao kwa kuvakamya mitima na kuvadenga muing'ulupa.
33-34 Pavaikele aneko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, vakúkulupila avao
va aneko nkuvalaila na kuvalembelela amani uchinga vahwene kwa avala
vanavatumile.*

---

* **15:33-34** Mmalemba lanji la kala lakulupîka namene, malove alano lahaûla kuva, “Henga Sila
áamwile kuisalila ukwoko,” lakapali.

35 Paolo na Banaba pamo na vanu vanji vohe nkuisalila ukoko ku Antiyokiya kwa maduva fulani, uvahùndà na kuyanjaja lilove lyanga Nang'olo.

Kuhapukana kwa Paolo na Banaba

36 Bada ya maduva fulani, Paolo nkunnyaulila Banaba kuchidoni, “Tuuyile kíla imanga ituyanjajije Lilove lyanga Nang'olo, tukavalole vakúkulupila avetu chivaendelela.” 37 Banaba álembela vapapatane na Yohana uvanchema Mako. 38 Henga Paolo nanga panalembedile kupapatana na Mako ing'anya Mako ánivaleka alumi Paolo na Banaba akula ku Pamfiliya na kuhita uhweneha unakola navo madengo. 39 Bahi nkutahukana namene mpaka kuhapukana. Banaba nkuntwala Mako nkukwela meli nkuhwena ku Kiplo. 40 Henga Paolo nkutandola kupapatana na Sila, na vakúkulupila avake nkunkabisi Paolo kwa Nang'olo uchinga anchunge. 41 Nkupitila nchilambo cha ku Siliya na cha ku Kilikiya walakamya mitima makuwa la vanu vankulupîla Yesu.

16

Timoseo àlundana pamo nawi Paolo na Sila

1 Bahi Paolo nkuhwena ku Debe, na paukile aneko nkunahwika ku Lista aneko kúvele nkuhundwa yumo uvachinchema Timoseo. Anyokwe ávele Nnyahudi ankulupîla Yesu, henga atatake ávele N'giliki, vanu vakáyaluka. 2 Vakúkulupila avake va ku Lista na ku Ikoniyo vánnombolela lambone Timoseo. 3 Paolo álembedile apapatane na Timoseo mmwanda wake, bahi nkunnyalula. Áninnyalula kwa kuva, Vayahudi vachiikâla apala vánimala kuva atatake Timoseo ávele N'giliki. 4 Pavachipita n'dimanga dyammalele nkuva uvavahaulila vakúkulupila malaijo lavahumije mitume na vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu va ku Yelusalemu, na kuvahimya valakamulihe. 5 Bahi makuwa la vanu vankulupîla Yesu nkuhalija kuhwinga muing'ulupa na vanu nkuyenjejeka kila liduva.

Paolo àlona maono la kuchemwa kuhwena ku Makedoniya

6 Kwa kuva Umumu Wanaswe nanga panavahululihije kutanga Lilove lya Nnungu nchilambo cha Asiya, bahi Paolo na avake nkupita nnipalu lya ku Filigiya na ku Galatiya. 7 Pavahwikile nnipalu lya ku Misiya na ku Bisiniya, nkulinga kuingila ku Bisiniya, henga Umumu wanga Yesu nanga panavahululihije. 8 Bahi nkupita ku Misiya nkunahwika kuimanga ya Tolowa. 9 Chilo, Paolo nkulona maono, ámmwene munu yumo wa ku Makedoniya aimidìlè muyo mwake wannyuwa namene wachidoni, “Yomboka uide akuno ku Makedoniya ukatuyangate.” 10 Bahi Paolo palawene anelo maono, hwetu nkupiyanya kulipanganiha, nkuuka kuhwena ya ku Makedoniya, kwa kuva túnimala kuva Nnungu ànituchema tukavahubilile Malove Lambone.

Lidiya ànkulupila Nang'olo

11 Bahi hwetu nkukwelanga mmeli, nkuuka pa Tolowa, nkuhwena mwalehu mpaka ku Samotalake, na liduva lipapête nkuhwika ku Neapoli. 12 Patuukile aneko, nkuhwena ku Filipi, imanga ing'ulu nchilambo cha ku Makedoniya, imanga ivachiikala laiya va Chiloma. Hwetu nkuikalanga muimanga aneyo kwa maduva kadiki. 13 Liduva lya Kuyewelela túnihuma muimanga aneyo nkuhwena pepi na muto fulani, pachinu patunaloledile kuva tuchitupate wasa wa kunnyuwa Nnungu. Túniikala, nkulonjela na

vamahe vanakojene pachinu anepo. 14 Nnikuwa lya avala vanu vachi-
tupilikanila, ápwawije mmahe yumo uvanchema Lidiya wa imanga ya Tiy-
atila. Mmahe aneyo ásumisa dinguwo dya sambalau digalîka namene na
ánamweshimu namene Nnungu. Nang'olo ániuhungula ntima wanga Lidiya
uchinga apwechele malove lachitangola Paolo. 15 Anepo nang'e pamo
na vanu va nng'ande mwake nkubatiswa. Nang'e nkutuyuwa namene
wachidoni, "Ikàva mùnakubali kuva, muhiu nangu ǹninkulupila Nang'olo, bahi
idang'ana muikalange nng'ande mwangu." Nkutuyuwa namene tukubali.

Paolo na Sila nnilungu

16 Liduva limo, patuchihwena pachinu pakunnyuwila Nnungu, tukojene
na mwali yumo ntumwa, anavele na nanndenga achinnyululiha kulauja.
Mwali aneyo áveng'a anang'olo vake dihela dyohe kwa dihango dyake.
17 Bahi mwali aneyo nkuva wannondola Paolo na hwetu, wataya lwasu
wachidoni, "Vanu avano nni vatumishi vanga Nnungu Nkulu. Vànnyubilila
mwenu indila ya upohi." 18 Aneyo mwali nkuva watenda uchocho kwa
maduva lohe. Kuntululilo, Paolo nkutunuuka, nkulauka na kunnyaulila
ayula nanndenga kuchidoni, "Nìkuamulisa kwa mamulaka la lina lya Yesu
Kilisto, mmuke ayuno munu!" Upala ayula nanndenga nkummuka.

19 Anang'olo va ayula mwali ntumwa pavawene kuva lilolelo lyavo
lya kuhweneha kupata dihela lìnihila, nkuvakamula Paolo na Sila,
nkuvakululuha mpaka muyo mwa vakulu, nnukumbi luvêle kusakoni.
20 Pavavahwikihije kwa vakulu va Chiloma, nkuvasitaki uvachidoni,
"Vanu ava nni Vayahudi na vàtenda timbwili muimanga yetu. 21 Na
vàhunda mihambo itukaluhusiwa hwetu laiya tuva Chiloma kuikubali na
kuitenda." 22 Bahi likuwa lya vanu vanavele apala nkuvahapatanila Paolo
na Sila, na avala vakulu nkuamulisa vavaulange dinguwo Paolo na Sila na
kuvasulubula. 23 Pavamalidile kuvasulubula namene nkuvataya nnilungu,
nkunnaija nkulu wa lilungu avalolihije saana. 24 Palaijijwe uchocho, ayula
nkulu wa lilungu nkuvataya nchumba cha nkati na kuvahunga madodo
lavo kwa mbao ya kuvahungila vanu.

25 Ching'ati chilo, Paolo na Sila nkuva uvannyuwa Nnungu na kwimba
dihimu dya kunnombolela Nnungu akuno vafungwa vanji uvavapilikanila.
26 Upala, nkuhumila nndengendo nkulu wa chilambo mpaka nsingi wa
lilungu nkutikinyika. Upala, milango ya lilungu nkuchimuka na vihungo
vivanahungwije vafungwa vammalele nkuhunguka. 27 Ayula nkulu wa
lilungu nkutakatuka, pawene milango ivèlè mwandu, nkuhalamola upanga
wake uchinga aliwalale kwa kuva átenda kuva vafungwa vànitaloka. 28 Henga
Paolo nkunonoha lidi wachidoni, "Unaliwalale kwa kuva hwetu tuvam-
malele tùvele apano!"

29 Ayula nkulu wa lilungu nkuyuwa vampelekejije chibatali, nkupiyanya
kuingila nchumba cha lilungu, nkutindivala malundi muyo mwa Paolo
na Sila akuno watetemela. 30 Anepo nkuvahumya pawelu, nkuvauja
kuchidoni, "Anang'olo vangu, ngutende dachi uchinga ngupohwe?"
31 Nkunnyang'ula kuchidoni, "Nkulupile Nang'olo Yesu uchiupohwe, wako
pamo na vanu vammalele va nng'ande mwako." 32 Anepo nkunnyubilila
Lilove lya Nang'olo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake. 33 Uhiku
uula nkulu wa lilungu nkuvatwala, nkuvahahula vilonda vyavo, anepo
nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake nkubatiswa. 34 Anepo
nkumpelekeja Paolo na Sila nng'ande mwake na kuveng'a chakulya. Nang'e

nkuhangalala namene ing'anya nang'e pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake vankulupidile Nnungu.

35 Ulyamba wake, avala vakulu nkuvatuma vakulu va matiyala vao
kwa ayula nkulu wa lilungu vakannyaulile kuchidoni, “Vachimulile avala
vanu.” 36 Ayula nkulu wa lilungu nkunnyaulila Paolo aila habali wachidoni,
“Vakulu vàlaijije kuva nikuchimulile wako pamo na Sila. Hambi mùnahulula
kuukananga. Bahi hweneng'ana chihi kwa amani.” 37 Henga Paolo nku-
vayang'ula avala vakulu va matiyala kuchidoni, “Ati chani? Vànitupanya
muyo mwa vanu bila kutusitaki na kutuhoji, nkututaya nnilungu ikànava
hwetu nni laiya va Loma. Mwadachi hambi vàmbetuhumya nnilungu kwa
sili? Ikáhululika! Vaidang'ane vene vakatuchimulile!” 38 Avala vakulu va
matiyala nkuuyang'ana, nkunavahaulila vakulu malove anelo. Vanang'o
pavapilikene kuva Paolo na Sila nni laiya va Loma nkuyopa namene.
39 Bahi avala vakulu nkuhwena unavayuwa Paolo na Sila vavasamehe,
nkuvahumya nnilungu na kuvayuwa vauke paimanga aneyo. 40 Paolo
na Sila pavahumile nnilungu, nkuhwena kukaya kwanga Lidiya. Aneko
nkukojana na vakúkulupila avao, nkuvakamya mitima, anepo nkuukananga.

17

Paolo na Sila aneko ku Sesalonike

1 Pavapitile ya ku Amfipoli na ku Apoloniya, nkunahwika ku Sesa-
lonike kunavele ing'ande ya kunnyuwila Nnungu ya Vayahudi. 2 Malinga
chiunavele nnyambo wake, Paolo nkuingila amula muing'ande ya kun-
nyuwila Nnungu na kwa Maduva matatu la Kuyewelela nkuva waujana
navo kuyamba Malemba Lanaswe. 3 Ánivaelesa na kumaiha kuva Kilisto
ánilembelewa abanihwe na kufufuka. Nkuvahaulila kuchidoni, “Ayu Yesu
uninnyaulila mwenu habali dyake njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu.”
4 Bahi Vayahudi vanji na likuwa likulu lya Vagiliki vachimweshîmu Nnungu
pamo na vamahe vohe vachiheshimîka paimanga aneyo, vammalele
nkunkulupila Yesu na kulundana pamo na Paolo na Sila.

5 Henga Vayahudi vanji nkuva na wiu, nkuhwena kusakoni nkuvatwala
vanu vamavelu vatênda lahakalenge, nkuva likuwa. Anepo nkutaya timb-
wili paimanga. Nkuhavila ing'ande yanga Yasoni uvantaha Paolo na Sila
uchinga vavapelekeje pawelu pavêle likuwa lya vanu. 6 Henga pavavako-
hije, nkunkukuluha Yasoni pamo na vakúkulupila avake muyo mwa vakulu
va imanga, nkutaya lwasu uvachidoni, “Avano vanu vàtendile timbwili
pachilambo pammalele na hambi vàvele apano. 7 Yasoni ànivakalibisa
nng'ande mwake. Vanu anevo vammalele vàtindana na amuli ya Nfalume wa
Loma,* vàhaula kuva pàvele nfalume yunji uvanchema Yesu.” 8 Pavapilikene
malove anelo, likuwa lyammalele lya vanu pamo na vakulu va imanga
nkuchonjewa kutaya timbwili. 9 Vakulu va imanga pavannipisije dihela
Yasoni pamo na avake, nkuvaleka vahwene.

Paolo na Sila aneko ku Beloya

10 Chilo uchila, vakúkulupila avao nkumpelekela Paolo na Sila ku Be-
loya. Pavahwikile aneko, nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila Nnungu
ya Vayahudi. 11 Vanu va ku Beloya vávele vakúpilikaniha saana kupunda
avala va ku Sesalonike. Vánipwechela aula ujumbe kwa hamu ing'ulu. Nkuva

* **17:7** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

uvaloleha saana Malemba Lanaswe kila liduva, uchinga vamale kuva àlalá
lavatangola anga Paolo na Sila nni muhiu. 12 Bahi Vayahudi vohe na
vamahe va Chigiliki vachiheshimîka apala paimanga pamo na valume vohe
va Chigiliki, vammalele vánikulupila.
13 Henga avala Vayahudi va ku Sesalonike pavapilikene kuva Paolo
àtanga Lilove lyanga Nnungu aneko ku Beloya, nkuhwena ku Beloya, nku-
vakumba vanu na kuvachonjela makuwa la vanu kutaya timbwili. 14 Anepo
vakúkulupila avake nkumpelekela Paolo pwani, henga Sila na Timoseo
váisalidlile ku Beloya. 15 Avala vanu vanampelekedile Paolo vápite pamo na
nang'e mpaka ku Asene. Aneko nkuuya na malaijo kuhaloka kwanga Paolo
kuva, Sila na Timoseo vatende kila lihululîka vapiyanye kunnondola.

Paolo aneko ku Asene

16 Bahi Paolo panavele nkuvalinda alumi Sila na Timoseo aneko ku Asene,
nkunchima namene muisungu pawene namuna aila imanga chiiombele
disanamu dya milungu. 17 Bahi nkuva wajadiliana na Vayahudi muing'ande
ya kunnyuwila Nnungu pamo na vanu vakávele Vayahudi vamweshîmu
Nnungu. Na kila liduva ájadiliana na vanu vachikojâna navo kusakoni.
18 Vakúhunda vanji va mahundo la Vaepikuleo na mahundo la Vastoiko
vánitahukana na Paolo. Vanji nkuva uvachidoni, “Ayu munu wa liloko àlinga
kutangola chinu ntwani?” Vanji nkuchidoni, “Àonekana kuva àhubili habali
dya milungu ya chiyeni.” Vátangwele malove anelo ing'anya Paolo áhubili
habali dyambone kunnyamba Yesu na kuyamba ufufulo. 19 Bahi nkuntwala
Paolo, nkumpelekeja ku lukumbi lukulu lwa aila imanga luvachema Ale-
opago, nkunnyaulila kuchidoni, “Hwetu tùlembela tumale mana la mahundo
alano lahambi luhunda. 20 Wako ùida na mambo mayeni mmakutu letu.
Hambi hwetu tùlembela tumale alano mambo làyamba chani.” 21 Kwa kuva,
vanu va pa Asene na vanu vanji vayeni vachiikâla anepo vakanatamwije
kutenda chinu chohecho, ila kutanga mambo anelo na kupilikanila mawaso
lahambi.
22 Bahi Paolo nkuimila muyo lukumbi lwa Aleopago, nkuchidoni, “Mwenu
mmanu mma pa Asene! Kwa namuna yoheyo aneyo, nangu ngwòna
kuva mwenu nni mmanu muditâmwa namene habali dya dini. 23 Kwa
kuva, panichiongaonga paimanga yenu, unguloleha saana, níviwene vi-
tukutuku vyenu vimuviabudu, na níchiwene chitala chenu chimo valembìlè
kuva, ‘KWA NNUNGU AKÁMAIKANA.’ Bahi aneyo Nnungu umunnyuwa man-
ganya bila kummala njo ungunnyaulila mwenu habali dyake. 24 Nnungu
achiumbîle chilambo na vyammalele vipawîje, nang'e njo Nang'olo wa
kulihunde na pachilambo, nanang'e akáikala n'ding'ande dya Nnungu di-
dengwîje na makono la vanu. 25 Wala nanga patumikiwa kwa makono
la vanu kuva muchi nang'e chìnipwawa chalembela, kwa kuva, nang'e njo
avêng'a vanu umi, na kuvahululiha kupumula pamo na kuveng'a kila chinu.
26 Kutandilika na munu yumo, Nnungu ávaumbile vanu va vilambo vyam-
malele uchinga vaikale pachilambo chammalele. Na kabla akànambiumba,
Nnungu ániamula mahiku na pachinu pavambeikala. 27 Átendile uchocho
uchinga vanu vantahe Nnungu ikànava kwa kupamapama, henga vapate
kumwona. Na nni muhiu kuva, Nnungu nanga pava kulehu na munu
woheyo muhwetu. 28 Malinga chatangwele munu yumo kuchidoni,
‘Kwa kulundana nawi nang'e tuva na umi,
tùnalihululila na tùvachinkupwawa!’

Malinga chivatangwele adihimu vanji kuva,
‘Hwetu tuvammalele nni tuvana vake.’
29 Bahi kwa kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, tukálembelewa tutende
kuva Nnungu àvele muchi sanamu ikatapajîjwe kwa sahabu au dimiya au
liyanga, vitukutuku vikatapajîjwe kwa ufundi na ding'ano dya vanu. 30 Bahi
mahiku àlalá la ungamala, Nnungu ánalapililila masambi la vanu, henga
vino àvalaija vanu vammalele va kila pachinu valekange masambi. 31 Kwa
kuva, ànilivika liduva lyambevahukumu vanu va pachilambo chammalele
kwa haki kupitila kwanga munu yumo wantandwele uchinga ahukumu.
Nnungu ànivamaiha vanu vammalele chinu achino kwa kunfufula munu
aneyo kuhaloka kwa vanu vahwîle!”

32 Bahi pavampilikene Paolo watangola kwamba kufufuka kwa vanu
vahwîle, vanu vanji nkuntendele mang'wanyu, henga vanji nkuchidoni,
“Tùlembela tukupilikane kavila utangòlà kuyamba chinu achino.” 33 Anepo
Paolo nkuuka, nkuvaleka. 34 Henga vanu vanji nkulundana pamo na Paolo
na kukulupila. Na vanu vanapwawije nnikuwa anelyo lya vanu vanakulu-
pidile nni Diyonisiyo anavele n'jumbe wa Lukumbi Lukulu luvachema
Aleopago, na mmahe yumo uvanchema Damali pamo na vanu vanji vohe.

18

Paolo aneko ku Kolinso

1 Bada ya anelo, Paolo nkuuka pa Asene nkuhwena ya ku Kolinso. 2 Aneko
nkunankoja Nnyahudi yumo lina lyake Akila, mwenedi wa ku Ponto.
Aneyo Akila pamo na n'jawe uvanchema Pilisila, vákamwele mmaduva ulolo
kuhaloka ku Italiya, ing'anya Nfalume wa Loma uvanchema Kilaudiyo
ávalaijije Vayahudi vammalele vauke muimanga ya Loma. Na Paolo ápite
unavalola, 3 na kwa kuva vanang'o vávele akútota dihema muchi nang'e,
Paolo nkuva waikala kwavo akuno uvakola madengo. 4 Kila Liduva lya
Kuyewelela, Paolo nkuva watenda navo lilonji muing'ande ya kunnyuwila
Nnungu walinga kuvauta Vayahudi na Vagiliki.

5 Bahi pakamwele Sila na Timoseo kuhaloka ku Makedoniya, Paolo nku-
tandilika kuutumila uhiku wake wammalele kwa kuhubili, wavamaiha
Vayahudi kuva, muhiu Yesu njo Kilisto. 6 Henga Vayahudi pavantah-
wike na kutandilika kuntangolela malove lahakalenge, nang'e nkuliula
kwa kupumunanga litutunga n'dinguwo dyake muyo mwavo wachidoni,
“Hukumu ya asabu yenu ìive kwenu mmene! Nangu nikambekwambika
ing'anya yenu mwenu, na kutandikila hambi nìmbehwena kwa vanu vakávele
Vayahudi.” 7 Bahi Paolo nkuhuma, nkuhwena unaikala kuing'ande ya munu
yumo akanavele Nnyahudi achimweshîmu Nnungu, lina lyake Tito Yusto, na
ing'ande yake ívele pepi na aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu. 8 Kilispo,
nkulu wa aila ing'ande ya kunnyuwila Nnungu, nang'e nkunkulupila
Nang'olo pamo na vanu vammalele va nng'ande mwake. Vakolinso vohe
pavapilikene malove la Paolo, nkukulupila na kubatiswa.

9 Liduva limo nachilo, Nang'olo nkunnyaulila Paolo mmaono kuchidoni,
“Unayope, wako hweneha chihi kutangola wala unanyalale, 10 kwa kuva,
nangu nimwene ngùvele pamo na wako. Na wala nanga munu woheyo
ambehulûla ukuhavila na kukutendela lahakalenge, kwa kuva, apano pa-
manga pàvele vanu vohe vavêle m'bali wangu.” 11 Bahi Paolo nkuikala aneko
wavahunda Lilove lya Nnungu kwa chaka chimo na myedi sita.

12 Henga Galiyo panavele nkulu wa chilambo cha Akaya, Vayahudi
vánilundana na kunnyapatanila Paolo, nkunkamula na kumpelekeja
kulukumbi. 13 Nkunsitaki uvachidoni, “Munu ayuno àvakumba vanu
vámwabùdù Nnungu kwa indila itindâna na sheliya.” 14 Bahi Paolo
pachichiatandilike kutangola, Galiyo nkuvahaulila Vayahudi kuchidoni,
“Kuikavele umunsitaki ing'anya ya kutenda likosa au kutenda lahakalenge,
mukaniva na ing'anya ya kupilikanwa. 15 Henga kwa kuva nni matahukano
chihi kuyamba malove na malina na sheliya yenu, bahi malilana mwenu
mmene. Nangu nikátamwa kuva nkúhumu wa vitukutuku anevyo!”
16 Bahi Galiyo nkuvavinganga nnukumbi. 17 Anepo Vayahudi vammalele
nkunkamula Sosisene anavele nkulu wa ing'ande ya kunnyuwila Nnungu,
nkumpanya upala palukumbi. Henga Galiyo nanga panajalite mambo
anelo.

Paolo àuya ku Antiyokiya ya Siliya

18 Paolo nkuikala aneko ku Kolinso kwa maduva lohe. Anepo nkulailana
na avake vankulupîla Yesu, nkuhwena ku Kenkileya, aneko Paolo nkumowa
linolo ing'anya ánitimisa nasili yanavikile muyo mwa Nnungu. Anepo nkuk-
wela mmeli ihwêna nchilambo cha ku Siliya akuno apapatènè na Pilisila na
Akila. 19 Pavahwikile ku Efeso, Paolo na avake nkusulupuka, Paolo nku-
valeka avake Pilisila na Akila. Nang'e nkuhwena kuing'ande ya kunnyuwila
Nnungu, nkuva watenda lilonji na Vayahudi. 20 Pavannyuwite aikale navo
kwa maduva lohe namene, nang'e nanga panalembedile. 21 Henga panavele
nkuuka, nkuvahaulila kuchidoni, “Nnungu akàtamwa, nguchinguide kav-
ila.” Anepo nkukwela mmeli nkuuka pa Efeso.

22 Pahwikile ku Kaisaliya, nkuhwena ku Yelusalemu unalisalimila likuwa
lya vanu vankulupîla Yesu. Paukile anepo nkuheleleke ku Antiyokiya.
23 Nkuikala aneko kwa maduva kadiki, paukile anepo nkuva wapita
n'dimanga dya chilambo cha Galatiya mpaka chilambo cha ku Filigiya,
wavakamyanga mitima vakuhundwa.

Apolo aneko ku Efeso na ku Kolinso

24 Bahi Nnyahudi yumo lina lyake Apolo, mwenedi wa ku Alekisandiliya,
nkukamola pa Efeso. Aneyo ávele munu amaîte kulonjela saana na alamaîte
saana Malemba Lanaswe. 25 Munu aneyo ánihundwa indila ya Nang'olo, bahi
nang'e nkutanga habali dyanga Yesu kwa bidi na kwa uhiu, henga áumaite
chihi ubatiso wanga Yohana. 26 Apolo nkutandilika kutangola bila kuyopa
muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, Pilisila nawi Akila pavampilikene
chachitangola nkuntwala nkuhwena nawe kwavo nkunhululiha kuyelewa
saana indila ya Nnungu. 27 Apolo pachichiahwene ku Akaya, vakúkulupila
avake nkunkamya ntima kwa kuvalembila baluwa vakuhundwa va ku
Akaya uchinga vampwechele. Apolo pakamwele aneko ánivayangata namene
avala vanu vakulupidîle kwa inema ya Nnungu. 28 Kwa kuva, ánitahukana
na Vayahudi muyo mwa vanu na kuvalema, wavamaihija kwa Malemba
Lanaswe kuva Yesu njo Kilisto atandolwejîje na Nnungu.

19

Paolo aneko ku Efeso

1 Bahi Apolo panavele ku Kolinso, Paolo nanga panapitile mmilambo
vivêle nnyenje bahali, henga ápitile waonga mmilambo vya nkati-nkati
nkunahwika ku Efeso. Aneko nkukojana na vanu fulani vankulupîla Yesu,

2 Paolo nkuvauja kuchidoni, “Dachi, múnimpwechela Umumu Wanaswe pamukulupidile?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Nanga, kananga kupilikana kuva pàvele Umumu Wanaswe tukánapilikana.” 3 Nang'e nkuchidoni, “Hambi mwenu múbatiswije ubatiso ntwani?” Vanang'o nkunnyang'ula kuchidoni, “Ubatiso wa Yohana.” 4 Paolo nkuchidoni, “Ubatiso wanga Yohana únitendeka uchinga vanu valeke kutenda masambi. Yohana ávahaulila vanu vankulupile ayula anavele nkwida nnyuma mwake, yani Yesu.” 5 Pavapilikene anelo, vammalele nkubatiswa kwa mamulaka la lina lya Nang'olo Yesu. 6 Bahi Paolo nkuvavikila makono, na Umumu Wanaswe nkuingila mmitima yavo, nkutandilikanga kutangola kwa luga dya kukanganya na kuhumya unabii. 7 Vanu anevo vammalele vávele malinga valume kumi na mbili.

8 Kwa myedi mitatu Paolo áva wahwena muing'ande ya kunnyuwila Nnungu, wavahubilila vanu bila kuyopa. Nkuva watenda lilonji na kuvakumba vanu uchinga vadikulupile habali dya Ufalume wa Nnungu. 9 Henga vanji nkuva na mitima ya kunonopa, nkuhita kukulupila, nkutandilika kutangola malove lahakalenge kwamba Indila Aila muyo mwa mmuluku wa vanu. Bahi Paolo nkuvanyema, nkuvatwala panyenje avala vakuhundwa vake, nkuva walonjela na vanu kila liduva nnukumbi lwa kulihundila lwa Tilano. 10 Ánihweneha kutenda uchocho kwa vyaka vivili mpaka vanu vammalele vachiikâla ku Asiya kulipilikana lilove lya Nang'olo, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi.

Vana vanga Sikewa vàlinga kuvausa anamindenga

11 Nnungu nkutenda masaibu la kuyoha kwa makono langa Paolo. 12 Vanu nkuva uvatwala vitambala na dinguwo dinagusije mummili mwa Paolo, nkudipelekeja kwa vagonjo, vagonjo nkulama na vanavele na anamindenga nkuvauka. 13 Bahi pávele na Vayahudi vanji vachionga-ônga uvavausa anamindenga, vanu anevo nkulinga kuvausa anamindenga kwa kulitambulanga lina lya Nang'olo Yesu, uvachidoni, “Nìmwamulisa muuke kwa lina lya Yesu ayula ahubilîwa na Paolo.” 14 Vanatendile uchocho vávele vana saba vanga Skewa, yumo wa makuhani vakulu va Chiyahudi. 15 Henga aneyo nanndenga nkuvayang'ula kuchidoni, “Yesu nangu ǹnimmala na Paolo ǹnimmala, henga mwenu mmanani?” 16 Anepo ayula munu anavele na nanndenga nkuvaulukila vammalele, nkuvalema dimongo. Anevo vanu nkuhuma nng'ande uvatukuta akuno vavèlè lukundumwandu na vabwang'wikenge.

17 Vanu vammalele va ku Efeso, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nkumala habali aneyo. Vammalele nkukamulwa na lipamba, na lina lya Nang'olo Yesu nkutumbyangwa. 18 Vanu vohe vankulupîla Yesu vániida, uvalitangolanga masambi lavo bila kupiha. 19 Vanu vohe vachitendanga mambo la chihavi vániida na vitabu vyavo vya chihavi nkuviyocha moto muyo mwa vanu. Pavatendile isabu ya galama ya avila vitabu, isabu yake ívele ing'ulu namene, íhwikila vipande alufu amsini vya madini la dihela. 20 Uvila njo Lilove lya Nang'olo chilinahalijije kuyanjala namene na kuva na dimongo.

Timbwili aneko ku Efeso

21 Bada ya anelo, Paolo ákudungidile kuhwena ku Yelusalemu kwa kupitila ku Makedoniya na ku Akaya. Nkuchidoni, “Nikàhwika aneko, ngùlembelewa ngwòngele na ku Loma.” 22 Anepo nkuvatuma vanu vake vavili muavala

vantumikîla, Timoseo na Elasto, valongolele kuhwena ku Makedoniya, nang'e mwene nkuisalila ku Asiya kwa maduva kadiki.

23 Mmahiku ulolo nkuhumila timbwili ing'ulu aneko ku Efeso ing'anya
ya Indila ya Nang'olo. 24 Pávele na munu yumo nkúhana madini la di-
hela, lina lyake Demetiliyo. Munu aneyo ávele na madengo la kukatapaja
disanamu dya madini la dihela dilandâna na aila ing'ande ya nnungu
fulani uvanchema Atemi. Anelo madengo láveng'a faida ing'ulungwa
akúhana. 25 Bahi Demetiliyo nkuvakunganya anevo akúhana na vanu
vanji vachikôla madengo malinga anelo, nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu
mmalume, mùnimala kuva kupata kwetu kuhalokana na madengo alano
latukôla. 26 Hambi mwenu mmene mmenkupilikana na kulyonela vituku-
tuku vyatenda Paolo, akee chihi apano pa Efeso weka, henga kila pachinu
nchilambo chammalele cha Asiya. Nang'e ànivakumba vanu vohe na àhaula
kuva milungu aila ivedwîje na vanu ikávele milungu mihiu wala kadiki.
27 Hambi pàvele hatali, akee chihi kuhebuliwa kwa madengo letu, henga
mpaka ing'ande ya nnungu wetu Atemi ìmbevalangiwa kuva ikee mana. Na
ukulu wake nnungu wetu aabudîwa na vanu vammalele va chilambo cha
Asiya na chilambo chammalele, ukambepwawa.”

28 Pavapilikene anelo, nkuvisa namene, nkutandilika kutaya lwasu
uvachidoni, “Atemi nnungu wa Vaefeso nni nkulu!” 29 Upala imanga yam-
malele nkuumbala timbwili. Avala vanu nkunkamula Gayo na Alistaliko
vanu va ku Makedoniya vachipapatâna na Paolo. Vammalele nkupiyanya
kutukutila kuchiwanja cha makojano. 30 Paolo nkulembela kulilanguja
muyo mwa mmuluku wa vanu, henga vakuhundwa nkun'divila. 31 Vakulu
vanji va chilambo anecho cha Asiya, vanavele ayanjavake Paolo, nku-
pelekejija Paolo ujumbe uvampembeja namene anainjile nchiwanja cha
makojano. 32 Likuwa lyammalele lya vanu nkuhwang'anyika ding'ano,
vanji nkuva uvahinginíka uvila na vanji uvila, na vanji vakanamaite
chivaidilidile apala. 33 Vayahudi nkun'gong'olela Alekisanda muyo mwa
vanu, na vanu vanji nnikuwa alila lya vanu nkumwing'a maeleso. Bahi
Alekisanda nkuvapungila makono vanyalale uchinga alitetele muyo mwa
vanu. 34 Henga pavamaite kuva nang'e nni Nnyahudi, vammalele kwa pamo
nkutaya lwasu kwa masaa mavili uvachidoni, “Atemi nnungu wa Vaefeso
nni nkulu!”

35 Kuntululilo, kalani wa imanga nkuvanyalaja vanu wachidoni, “Mwenu
mmanu mma pa Efeso kila munu nchilambo chammalele ànimala kuva
imanga aino ya Efeso njo ichûnga ing'ande ya nnungu Atemi na njo ichûnga
alila liyanga lyake lyanaswe limatwêke kuhaloka kulihunde. 36 Kwa kuva,
nanga munu ambehulûla kukana malove alano, bahi mwenu nyalala, muna-
tende chinu chohecho kwa halaka. 37 Mwenu mùidile na avano vanu apano
pamo na kuva nanga pavaivite vitukutuku vya muing'ande ya nnungu wetu
na wala nanga pavankufwile nnungu wetu Atemi. 38 Bahi ikàva Demetiliyo
pamo na akúhana avake vàvele na lilove lya kuvasitaki avano vanu, lukumbi
lùnipwawa na vakulu va chilambo vànipwawa, vanahulûla chihi unavasitaki
aneko. 39 Ikàva mùvele na lilove linji, bahi ìlembelewa lipelekejwe pamakojano
palembelewa chisheliya. 40 Kwa kuva, kupapatana na vitukutuku vihu-
midîle nelo, selekali ya Chiloma ìnahulula kutusitaki kuva tùtendile timbwili.
Na wala tukambehulula kuvayang'ula, ing'anya itutendîle hwetu tutende
timbwili.” 41 Pamalidile kutangola anelo, nkuuulaila nkojano uchinga
vamwadilikane.

20

Paolo àpita ku Makedoniya na ku Giliki

1 Paimalilike aila timbwili ya pa Efeso, Paolo nkuvachema pamo avala
vakuhundwa, nkuvakamya mitima. Anepo nkuvalaila, nkuhwena ya ku
Makedoniya. 2 Nkupitila nchilambo achila watangola na vanu kwa malove
lohe la kuvakamya mitima. Nkuhwena ku Giliki, 3 nkuikala aneko myedi
mitatu. Panavele pepi kuuka kuhwena chilambo cha ku Siliya, nkupilikana
kuva Vayahudi vàkudungidile vantendela lahakalenge. Bahi nang'e nkwa-
mula kuuya kwa kupitila chilambo cha ku Makedoniya. 4 Vanu vanapa-
patene na Paolo nni Sopateli mwanawe Pilo wa ku Beloya na Alistaliko
na Sekundo venedi va ku Sesalonike na Gayo mwenedi wa ku Debe na
Timoseo na Tikiko na Tilofimo venedi va chilambo cha ku Asiya. 5 Vanu
anevo vánitulongolela nkunatulinda kuimanga ya ku Tolowa. 6 Paimalilike
Sikukuu ya Mikate Ikátaijwe Hamila, hwetu nkukwela meli kuuka paimanga
ya Filipi. Nkuonga kwa maduva nnyano, nkunavakoja akula ku Tolowa,
aneko nkuikala kwa maduva saba.

Paolo ànfufula Eutiko

7 Liduva litandi lya lijuma túnikojana uchinga tulye chakulya cha pamo.
Paolo nkulonjela na vanu mpaka ching'ati chilo, kwa kuva, ákudungidile auke
ulyamba wake. 8 Nchumba cha n'galofa chitunavele, múvele na vibatali
vyohe vichiyâka. 9 Nnemba yumo lina lyake Eutiko ávele aikèlè palidil-
isha akuno Paolo avenkuhweneha kupwahika. Ayula kijana nkutandi-
lika kuhindila na kuntululilo luwono nkuntwala mwalehu, nkumatokela
pahi kuhaloka kugalofa ya tatu, vanu nkunannokota ahwìlè. 10 Paolo
nkusulupuka pahi, nkunanhunamila ayula kijana, nkunkumbatila nkuchi-
doni, “Munave na lipamba, momi.” 11 Paolo nkukwela kavila n'galofa,
nkumeya nkate nkulya pamo na vanu vankulupîla Yesu. Nkuhweneha
kupwahika na vanu kwa muda nnehu mpaka kulyamba, anepo nkuuka.
12 Avala vanu nkuntwala ayula kijana nkumpelekeja kukaya akuno avèlè
mumi, akuno vatujìjwè mwalehu mitima.

Paolo àhwena ku Mileto

13 Hwetu nkukwela mmeli nkulongolela nkuhwena ya ku Aso. Aneko
túlembelewa tuntwale Paolo malinga chanatulaijije, kwa kuva, ákudungidile
uhwena aneko kwa madodo. 14 Bahi patukojene na Paolo aneko ku Aso,
nkunkweja mmeli, nkuhwena nawe ku Mitilene. 15 Liduva lipapête, nkuuka
pa Mitilene nkuhwika ku chisiwa cha Kiyo, na liduva lya vili nkunahwika
chisiwa cha ku Samo, na liduva lya tatu nkunahwika ku Mileto. 16 Paolo
álembedile tupulung'anye chihi pa Efeso uchinga tunatime namene nchil-
ambo cha Asiya. Kwa kuva, kuikave uihululika Paolo ápiyanyanga ahwike ku
Yelusalemu kabla ikànahwika Sikukuu ya Pentekoste.

Paolo àlailana na vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Efeso

17 Paolo panavele ku Mileto nkuvatuma vanu vahwene vakavacheme
vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Efeso uchinga akojane
navo. 18 Pavakamwele, Paolo nkuvahaulila kuchidoni, “Mwenu mmene
mùnimala namuna chinguikele na mwenu maduva lammalele kutandikila
nniduva litandi lingukamwele apano pa Asiya. 19 Níntumikidile Nang'olo
kwa kulisulupuha namene na kwa kukuta mihodi ungupililìlà ibaniki na
itahukwi íngupètè ing'anya ya hila ya Vayahudi. 20 Mwenu mùnimala kuva
nikanampihite kananga lilove limo lya kunfala mwenu, henga ńnivahubilila

na kuvahunda muyo mwa vanu na n'ding'ande dyenu. 21 Ńnivaduma
Vayahudi na Vagiliki kuva ìlembelewa vannaukile Nnungu kwa kuleka
masambi na kunkulupila Nang'olo wetu Yesu Kilisto. 22 Hambi pilikanila!
Kwa kuva ǹnikolokohwa na Umumu Wanaswe, bahi nguchinguhwene ku
Yelusalemu bila kumala lámbengupàtà aneko. 23 Henga chingumaite nangu
nni kuva, kila imanga Umumu Wanaswe ànangumaiha kuva vihungo na
kubanika vìvenkungulinda. 24 Henga nangu nikáuvalangila umi wangu kuva
chinu chamana namene, henga ngùlembela chihi ngumalile madengo langu
na utumishi waning'ile Nang'olo Yesu, yani kushuhudila Malove Lambone
la inema yanga Nnungu.
25 Nangu ńnaongaonga mmwenu mmammalele unguhubìlì Ufalume
wa Nnungu. Henga hambi, ǹnimala kuva wala nanga munu kananga
yumo mmwenu ambengwôna kavila. 26 Bahi nìnnyaulila kuva munu
yumo mmwenu akàyahika nangu nikambekwambika. 27 Kwa kuva,
nangu nikanayopile kananga kadiki kunnyanjajija lammalele lalalembela
Nnungu. 28 Lyongolelange mwenu mmene na mulyongolele alila likuwa
lyammikile mwenu Umumu Wanaswe kuva mmakulolihija. Vachunge
vanu va Nnungu vavasumîle kwa myadi yake mwene. 29 Nangu
ǹnimala kuva nikàuka nangu, làmbekwida mahoha nnikuwa lyenu na
kum'bwilangilanga, na wala lakambelivikila chididi anelyo likuwa. 30 Na
nnikuwa lyenu mùmbehumila vanu vambehûnda mahundo la kulambila
uchinga vavatindinganye vanu na kuvatenda vavapapate vanang'o.
31 Bahi lyongolelange! Himukilanga kuva kwa vyaka vitatu, chilo na muhi
nikanahopedile kun'duma kila munu mmwenu kwa mihodi.
32 Bahi hambi, nìmmikanga mwenu muulinsi wanga Nnungu na wa lilove
lyake liyamba inema yake lìhulula kun'denga muing'ulupa na kumwing'a
mapala pamo na vanaswe vake vammalele. 33 Nangu nikanavele na tama
ya hela yoheyo wala inguwo yanga munu woheyo. 34 Mwenu mmene
mùnimala kuva ngúkola madengo kwa makono langu nimwene uchinga
ngupate vitukutuku vyammalele vinichisikikila, nangu chalumo na avangu.
35 Kwa vitukutuku vyammalele víngutendìlè, nìnnangujije nfano kuva kwa ku-
tenda uchocho tùlembelewa kuvayangata vakálihululila, akuno utulahimukila
malove lanatangwele mwene Nang'olo Yesu kuchidoni, ‘Wasa kuhumya
kuliko kupwechela.’ ”
36 Paolo patangwele malove anelo, nkutindivala malundi pamo na avala
vanu vammalele, nkuyuwa. 37 Vammalele nkukuta, nkunkumbatila Paolo
na kum'busu. 38 Chinavayundahije namene nni malove lanavahaulidile
kuva vakambemwona kavila. Anepo nkumpelekela mpaka ku meli.

21

Paolo àhwena ku Yelusalemu

1 Patulailene navo, hwetu nkukwela mmeli nkuhwena mwalehu mpaka
ku Kosi. Liduva lya vili lyake nkuhwika ku Lodo, na patuukile aneko nkuh-
wena ku Patala. 2 Aneko, nkuikoja meli ichihwena ku Foinike, nkukwela
nkuhwena na mwanda. 3 Patukamwele pachinu patuchihulula kuchona
chisiwa cha Kiplo, hwetu nkupita m'bali wa kunchinda nkuhwena chilambo
cha ku Siliya. Nkunaimila imanga ya ku Tilo kwa kuva aila meli ísulupuha
nsigo unavele mmeli. 4 Aneko nkuvakoja vakuhundwa, nkuikala navo kwa
maduva saba. Vanang'o kwa kulojwa na Umumu Wanaswe nkunnyaulila
Paolo kuchidoni, anahwene ku Yelusalemu. 5 Henga palamalilike maduva

letu, hwetu nkuuka. Vakuhundwa vammalele pamo na vamahe vao na
vana vao nkutupelekela mpaka panda imanga. Patukamwele pwani, tu-
vammalele nkutindivala malundi, nkuyuwa. 6 Anepo nkulailana, hwetu
nkukwela mmeli, vanang'o nkuuyang'ana kwavo.

7 Hwetu nkuhweneha na mwanda wetu, kuuka ku Tilo nkuhwika ku
Tolemayi, aneko nkusalimilana na vakúkulupila avetu, nkuikala liduva
limo. 8 Liduva lipapête hwetu nkuhwena ku Kaisaliya. Aneko nkuhwena
kuing'ande yanga Filipo Nkúhubili Malove Lambone. Filipo nni yumo
wa avala saba vanatandolwejije kuyava chakulya akula ku Yelusalemu.
9 Munu aneyo ávele na vana va chimahe ncheche vakànambimmala nnume,
vachihûmya unabii. 10 Patuikele aneko maduva lohe, nkukamola nabii yumo
wa Nnungu kuhaloka ku Yudeya lina lyake Agabo. 11 Pahwikile apala patu-
vele, nkutwala nkaka wanga Paolo, nkulihunga mmakono na mmadodo
lake, nkuchidoni, “Umumu Wanaswe achidoni, ‘Uvila njo Vayahudi chivam-
bennyunga mwene nkaka auno, aneko ku Yelusalemu na kunkamuja
mmakono mwa vanu vakávele Vayahudi.’ ”

12 Patupilikene anelo, hwetu na vanu vanji vanapwawije apala nkumpem-
beja namene Paolo anahwene ku Yelusalemu. 13 Henga nang'e nkuyang'u
kuchidoni, “Mwadachi mùnakuta na kundumula ntima? Nangu ngùvele
tayali, akee chi kutaywa nnilungu aneko ku Yelusalemu, henga ata kuhwa
ing'anya ya Nang'olo Yesu.” 14 Patuwene chihi ànihita chitunnyaulidile,
hwetu nkuleka kun'duma, nkuchidoni, “Lalalembela Nang'olo latendeke.”

15 Bada ya anelo, hwetu nkupanganika, nkuhwena ku Yelusalemu.
16 Vakuhundwa vanji kuhaloka imanga ya ku Kaisaliya nkutupelekela
mpaka kukaya kwanga Nnasoni, munu wa ku Kiplo uchinga tukave tu-
vayeni vake. Munu aneyo ávele yumo wa vakuhundwa vatandi vanga Yesu.

Paolo àmwongela Yakobo

17 Patuhwikile ku Yelusalemu vakúkulupila avetu vánitupwechela kwa
ihangaladi ing'ulu namene. 18 Ulyamba wake Paolo nkupapatana na
hwetu kuhwena unannola Yakobo, na vasele vammalele va likuwa lya
vanu vankulupîla Yesu navanang'o vánipwawa. 19 Paolo pavasalimidile,
nkuvahaulila kila chinu chatendile Nnungu muvanu vakávele Vayahudi
kupitila utumishi wanga Paolo. 20 Bahi vanang'o pavapilikene malove
anelo, nkuntumbyanga Nnungu. Anepo nkunnyaulila Paolo kuchidoni,
“Nnung'unwetu, lola namuna maelufu la Vayahudi chivakulupidile, na
vammalele vànalihumya kukamula Sheliya. 21 Vànipilikana habali kukwamba
wako kuva, ùvahunda Vayahudi vammalele vaikâla mmilambo vya vanu
vakávele Vayahudi vanakamule Sheliya ya Musa. Ùnivalimbija vanavayalule
vanavao na wala vanapapate mihambo yetu ya Chiyahudi. 22 Anevo vanu
vàmbepilikana kuva ùnikamola apano pa Yelusalemu. Vino tutende dachi?
23 Bahi tènda malinga chitumbekuhaulila. Apano pàvele valume ncheche
vavikîle nasili muyo mwa Nnungu. 24 Lùndana na valume anevo muibada
ya kulihahula na uvalipile galama yavo uchinga vamowe ulindo. Kwa
kutenda uchocho vanu vammalele vachivamale kuva habali divapilikene
dívele dya kulambila. Pamo na anelo vachivamale kuva unakamula Sheliya
yanga Musa. 25 Henga kuyamba avala vanu vakávele Vayahudi vankulupîla
Yesu tùnivalembila kuyamba vitukutuku vituamwile. Tùnivaamulu vanalye
vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu na vanalye myadi na vanyama
vapopotwîje na valinyemye na umalaya.” 26 Bahi liduva lipapête Paolo

nkuvatwala avala valume nkutenda ibada ya kulihahula pamo na anevo.
Anepo nkuingila mu Ing'ande ya Nnungu, nkutambulanga kwamba ntululilo wa maduva la kulihahula na kuvahumija sadaka, kila munu muanevo nchenche.

Kuhungwa kwa Paolo

27 Àlalá maduva saba palanavele pepi kumalilika, Vayahudi fulani vana-
haleke ku Asiya vámmwene Paolo avèlè mu Ing'ande ya Nnungu. Nku-
vachonjela vanu vammalele, nkunkamula Paolo. 28 Nkutayanga lwasu
uvachidoni, “Mmaisilaeli avetu, tuyangate! Ayu njo ayula munu avahûnda
vanu vammalele kila pachinu kwa kuvatangolela lahakalenge vanu vetu
na Sheliya yanga Musa pamo na Ing'ande aino ya Nnungu wetu. Henga
pamo na kulatenda anelo, àvainjijije vanu vakávele Vayahudi mu Ing'ande ya
Nnungu na kupahakajanga pachinu apano panaswe.” 29 Vátangwele uchocho
ing'anya vámmwene Paolo kumanga pamo na Tilofimo mwenedi wa ku Efeso,
na vanang'o vátenda kuva Paolo àmwingijije Tilofimo mu Ing'ande ya Nnungu.
30 Imanga yammalele nkwombala chihi timbwili na vanu nkuhaloka mi-
pata yammalele uvatukuta chimbamba, nkunkamula Paolo, nkummutanga
na kunnyumya mu Ing'ande yanga Nnungu. Na milango ya Ing'ande ya
Nnungu nkuchimwa. 31 Pavachichivammwalale Paolo, nkulu wa matiyala
la Valoma nkupilikana habali aneyo kuva imanga yammalele ya Yelusalemu
yòmbele timbwili. 32 Upala ayula nkulu wa matiyala nkuvatwala vakulu
vanji va matiyala nkupiyanya kuhwena akula kuvêle likuwa lya vanu. Bahi
pavammwene ayula nkulu wa matiyala pamo na matiyala vake, nkulekanga
kumpanya Paolo.
33 Bahi ayula nkulu wa matiyala nkummwenela Paolo, nkunkamula na
kwamulu ahungwe mididi mivili ya chitale. Anepo nkuuja kuchidoni,
“Ayu nnani? Na àtendile chani?” 34 Vanu vanji palikuwa alila lya vanu
vátaya lwasu uvatangola uvila na vanji uvila. Bahi ing'anya ya alula lwasu,
nkulu wa matiyala nanga panahulwile kumala uhiu wa habali aneyo.
Bahi nkulaija Paolo apelekejwe m'boma lya matiyala. 35 Paolo pahwikile
padingasi, matiyala nkunnyakula ing'anya ya timbwili dya likuwa lya vanu.
36 Kwa kuva, likuwa lya vanu vammalele vánnondola pachikundu uvachi-
doni, “Mmwalale!”

Kulitetela kwanga Paolo

37 Matiyala pavachichivamwingije Paolo m'boma lya matiyala, Paolo
nkunnyaulila ayula nkulu wa matiyala kuchidoni, “Dachi, ùnanguluhusu
nikuhaulile lilove limo?” Nkulu wa matiyala nkunnyang'ula kuchi-
doni, “Ùnimala kutangola Chigiliki? 38 Kwani wako ukávele ayula Mmisili
anatandilihije ing'ondo mmaduva ulola lapitîle na kuvalodya vakúwalala
alufu ncheche kuhwena kulilanga?” 39 Paolo nkunnyang'ula kuchidoni,
“Nangu ni Nnyahudi, nimunu wa imanga ya ku Taso chilambo cha Kilikiya,
imanga ya muhimu namene. Chonde ngùluhusu ngutangole na ava vanu.”
40 Ayula nkulu wa matiyala nkunnuhusu. Bahi Paolo nkuimila paingasi,
nkuvapungila nkono avala vanu uchinga vanyalale. Vammalele pavanyala-
like, Paolo nkutangola navo kwa luga yavo ya Chieblaniya.

22

1 Paolo nkuchidoni, “Mmalangavangu pamo na atatavangu, ngupi-
likanile panilitetela muyo mwenu!” 2 Pavapilikene watangola navo kwa
Chieblaniya, nkuhalija kunyalalika namene kupita patandi. Anepo Paolo

nkuchidoni, 3 “Nangu Ninnyahudi, nguvelekwejîje ku Taso chilambo cha
Kilikiya, henga ngùlelewije upano pamanga pa Yelusalemu. Nangu ngúvele
nkuhundwa wanga Gamalieli, na áninguhunda saana namuna ya kudipapata
Sheliya dya atatavetu. Ńnilihumya mwalehu kuntumikila Nnungu malinga
mwenu mmammalele chimuvele nelo. 4 Ńnivabaniha mpaka kuvawalala
vanu vachiipapâta Indila ya Nang'olo. Ńnavakamula valume na vamahe na
kuvahunga nnilungu. 5 Kuhani Nkulu pamo na lukumbi lukulu lwa vasele,
vammalele vànahulula chihi kungushuhudila. Ngúpwechedile na baluwa
kuhaloka kwa vananng'o, ilembwîje na alangavetu Vayahudi va ku Dameski.
Nangu nkuhwena ku Dameski uchinga nivahunge vanu vankulupîla Yesu va
aneko koka nguide navo mpaka pa Yelusalemu uchinga vaasibiwe.
6 Bahi pannavele nndila pepi na kuhwika ku Dameski, malinga saa
sita muhi, upopo nkuhumila nng'anje kuhaloka kulihunde, ung'anyîma
namene nkungulangajija mipata yammalele. 7 Anepo nangu nkuhunamila
pahi, nkupilikana lidi ulinguhaulila kuchidoni, ‘Sauli, Sauli! Mwadachi
ùnangubaniha?’ 8 Nangu nkuuja kuchidoni, ‘Nang'olo, wako nnani?’ Nang'e
nkunguhaulila kuchidoni, ‘Nangu nni Yesu wa ku Nasaleti úngulagìhà.’
9 Avala vanu vanavele pamo na nangu vániwona aula nng'anje, henga nanga
pavanalielewije lidi lya ayula achilonjêla na nangu. 10 Bahi nangu nkuuja
kuchidoni, ‘Hambi Nang'olo ngutende dachi?’ Nang'olo nkunguhaulila
kuchidoni, ‘Imila, uhwene ku Dameski na aneko vachivakuhaulile lam-
malele lapangwîje ulatende.’ 11 Nangu nikanahulwile kulola ing'anya ya
ing'anyimi ya aula nng'anje, bahi avangu nkungukamula nkono nkungu-
lodya mpaka ku Dameski.
12 Aneko ku Dameski kúvele na munu yumo uvachinchema Ananiya,
munu achimweshîmu Nnungu na kukamula Sheliya ya Musa, na kulom-
bolewa lambone na Vayahudi vammalele vachiikâla ku Dameski. 13 Nang'e
nkunguidila, nkuimila pepi nanangu nkuchidoni, ‘Nnangawangu Sauli,
ulole kavila!’ Upala nangu nkupata kulola kavila, nkumwona aneyo
munu. 14 Anepo Ananiya nkuchidoni, ‘Nnungu wa anakuluvetu ànikutandola
uchinga ulamale lalalembela Nnungu na umwone ayula Wambone pameho
pa Nnungu na umpilikane mwene walonjela na wako. 15 Kwa kuva,
ùmbekuva shahidi wake kwa vanu vammalele kuyamba àlalá lulawene na
kulapilikana. 16 Hambi ùlindilila chani? Imila ubatiswe, uhahulwe masambi
lako akuno uyùwà kwa lina lya Nang'olo.’
17 Bahi nangu nkuuya ku Yelusalemu, panichiyuwa mu Ing'ande yanga
Nnungu, nkulona maono. 18 Nímmwene Nang'olo Yesu, nkunguhaulila kuchi-
doni, ‘Piyanya! Uka pa Yelusalemu upehi, kwa kuva vanu va apano vakam-
beukubali ushuhuda wako kungwamba nangu.’ 19 Nangu nkuyang'ula
kuchidoni, ‘Nang'olo, vanang'o vànimala kuva ngúpita kila ing'ande ya kun-
nyuwila Nnungu unguvataya nnilungu na kuvapanya avala vakukulupila
wako. 20 Na vanu pavammwalele shahidi wako Stefano, nangu nimwene
ńnipwawa upala, ńnikubaliana navo kuyamba kuwalalwa kwake. Na nangu
njo nichilolihija makoti la avala vammwalele.’ 21 Anepo Nang'olo nkun-
guhaulila kuchidoni, ‘Hwena, nìmbekutuma uhwene kulehu, kwa vanu
vakávele Vayahudi.’ ”
22 Alila likuwa lya vanu nkumpilikanila Paolo mpaka patangwele malove
anelo. Anepo nkunonohanga lidi uvachidoni, “Mmwalale aneyo munu,
kwa kuva akálembelewa kuva mumi!” 23 Nkuhweneha kutaya lwasu akuno
uvayahanga makoti lavo na kuululuha litutunga muha.

Paolo àupisula ulaiya wake wa Chiloma

24 Nkulu wa matiyala nkuvahaulila matiyala vampelekeje m'boma lyavo.
Nkulaija vammujeuje kwa kunsulubula mijeledi uchinga vamale ing'anya
ivatendîle vanu vataye lwasu ing'anya yanga nang'e. 25 Henga pavan-
nyungile Paolo uchinga vansulubule, nang'e nkummuja nkulu yumo wa
matiyala myamoja anavele apala kuchidoni, “Dachi, sheliya ìnannuhusu
kunsulubula laiya wa Loma kabla akànambihukumiwa?” 26 Ayula nkulu
palapilikene malove anelo, nkuhwena kwa nkulu wa matiyala, nkun-
nyaulila kuchidoni, “Ùmbetenda chani? Ayu munu nni laiya wa Loma!”
27 Bahi nkulu wa matiyala nkummwenela Paolo, nkummuja kuchidoni,
“Nguhaulile, wako nni laiya wa Loma?” Paolo nkunnyang'ula kuchidoni,
“Elo.” 28 Anepo nkulu wa matiyala nkuchidoni, “Nangu ngùsumile haki ya
kuva laiya wa Loma kwa dihela dyohe.” Paolo nkuchidoni, “Henga nangu
ni laiya wa Loma kwa kuvelekwa.” 29 Bahi avala vachichivamujeuje Paolo,
nkupiyanya kuukananga. Na ayula nkulu wa matiyala nkuyopa namene
pamaite kuva Paolo wannyungile kwa mididi ya chitale ni laiya wa Loma.

Paolo àimijwa muyo Lukumbi Lukulu

30 Liduva lipapête, nkulu wa matiyala álambela amale uhiu wa masitaka
lasitakiwîje Paolo na Vayahudi. Bahi nkunnyungula, nkuvalaija makuhani
vakulu na vajumbe va Lukumbi Lukulu vakojane. Anepo nkwida nawe
Paolo na kumwimija muyo mwavo.

23

1 Paolo nkuvapalambahija meho avala vajumbe va Lukumbi Lukulu,
nkuchidoni, “Mmalangavangu, mpaka nelo ntima wangu ukánguhukumu
kwa chinu chohecho kuyamba maisha langu pameho pa Nnungu.” 2 Bahi
ing'anya ya kutangola uchocho, Ananiya kuhani nkulu nkuvalaija avala
vanaimidile pepi na Paolo vampanye likofi. 3 Anepo Paolo nkunnyaulila
kuchidoni, “Nnungu mwene achiakupanye likofi, wako uvêle muchi libaka
lya ing'ande livapakile chokaa! Wako ùikele anepo unguhukùmù nangu kwa
kuipapata sheliya. Henga umwene uilumula sheliya kwa kulaija ngupa-
nywe!” 4 Avala vanu vanaimidile pepi na Paolo, nkunnyaulila Paolo kuchi-
doni, “Wako untongolela malove lahakalenge Kuhani Nkulu wa Nnungu!”
5 Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Mmalangavangu, nangu nikanamaite kuva
nang'e nni Kuhani Nkulu. Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe ìnilembwa kuva,
‘Unantangolele lahakalenge nkulu wa vanu vako.’ ”

6 Akuno Paolo wamala kuva vanu vanji vávele Masadukayo na vanji vávele
Mafalisayo, nkunonoha lidi muyo lukumbi wachidoni, “Mmalangavangu,
nangu nni Nfalisayo mwana wanga Nfalisayo. Nangu ngùhukumiwa ing'anya
ya lilolelo limbenalyo kuva vanu vahwîle vàmbefufulwa.” 7 Pamalidile
kutangola malove anelo, Mafalisayo na Masadukayo nkulindamuka kup-
watana namene, anepo vanu va lukumbi nkuyavanyika mipata mivili.
8 Anelo lánihumila ing'anya Masadukayo vàhaula kuva nanga ufufulo wa
vanu vahwîle, na wala nanga malaika na wala mahoka, henga Mafalisayo
vànalakulupila anelo lammalele. 9 Bahi pávele na lwasu lukulu namene,
vakúhunda va Sheliya va nnikuwa lya Mafalisayo nkuimila nkutahuka kwa
dimongo uvachidoni, “Hwetu tukáchona chinu chohecho chihakalenge cha-
chitendile ayu munu. Panjika malaika au mahoka vànipwahika nawe.”

10 Matahukano palayenjejeke namene, nkulu wa matiyala nkuyopa kuva
avala vanu vachivan'dalulange Paolo. Bahi nang'e nkuvaamulisa matiyala

vahwene paching'ati pa aula mmuluku wa vanu vakammuse Paolo kwa
dimongo koka vampelekeje m'boma.
11 Chilo, Nang'olo nkuhumila na kwimila pepi na Paolo, nkunnyaulila
kuchidoni, “Likamye ntima! Kwa kuva, malinga chushuhudidile habali
dyangu apano pa Yelusalemu, ùlembelewa akatende uchocho na ku Loma.”

Mitemelo ya kummwalala Paolo

12 Uhiku pauchele, Vayahudi nkutenda ntamelo chitinya. Nkulyapilila
uvachidoni, “Tukachitulye na wala tukambekumbila mpaka tummwalale
Paolo.” 13 Isabu ya vanu vanatendile ntemelo anewo yanipunda vanu
alubaini. 14 Bahi vanang'o nkuhwena kwa makuhani vakulu na vasele va
Vayahudi nkuchidoni, “Hwetu tùniapila kuva tukambeyeja chinu chohecho
mpaka tummwalale Paolo. 15 Hambi, mwenu pamo na vajumbe va Lukumbi
Lukulu làija ujumbe kwa nkulu wa matiyala uchinga ampelekeje Paolo
kwenu mwenu umulambilila kuva mùlembela mumale saana habali dyake.
Hwetu tùvele tayali kummwalala kabla akànambihwika pepi na mwenu.”
16 Henga mwipwave Paolo ánipilikana habali dya mitemelo ya avala vanu
ya kummetela Paolo vammwalale. Bahi nkuhwena, nkunainjila m'boma lya
matiyala nkunnyaulila Paolo lammalele lavakudungidile. 17 Anepo Paolo
nkunchema nkulu yumo wa matiyala myamoja nkunnyaulila kuchidoni,
“Papatana na ayu kijana uhwene nawe kwanga nkulu wa matiyala kwa
kuva àvele na lilove lya kunnyaulila.” 18 Bahi ayula nkulu wa matiyala
myamoja nkumpelekeja mwipwave Paolo mpaka kwa nkulu wa matiyala,
nkuchidoni, “Ayula nfungwa uvanchema Paolo áninguchema nkunguyuwa
nikupelekejije ayu kijana kwa kuva àvele na chinu chambekuhaulila.”
19 Bahi ayula nkulu wa matiyala nkunkamula nkono ayula kijana, nkuh-
wena nawe panyenje, nkummuja kuchidoni, “Ùmbenguhauli chinu ntwani?”
20 Ayula kijana nkuchidoni, “Vayahudi vànipatana vakuyuwe umpelekeje
Paolo ku Lukumbi Lukulu nundu uvalilambilila kuva valukumbi vàlembela
vapate habali dyake kwa uhiu namene. 21 Henga wako unakumbike kwa
kuva pàvele vanu vapunda alubaini vammetêla. Na vàniapila kuva vakam-
bekulya wala kukumbila chinu chohecho mpaka vammwalale hoti Paolo.
Na vino vàvele tayali, vàlindilila chihi chumbekwamula wako.” 22 Bahi
nkulu wa matiyala nkunneka ayula kijana ahwene, nkun'duma wachidoni,
“Unannyaulile munu woheyo kuva ùninguhaulila habali aino.”

Paolo àpelekejwa kwanga Feliki

23 Nkulu wa matiyala nkuvachema matiyala vavili, vakulu va matiyala
myamoja nkuvahauli kuchidoni, “Vavikange tayali matiyala myambili,
akúkwela falasi matiyala sabini na matiyala myambili va mikuchi uchinga
vahwene ku Kaisaliya, muikale tayali kuuka satatu ya chilo. 24 Vavike tayali
falasi vambennyakûla Paolo uchinga akahwike kwanga Feliki, nkulu wa
chilambo cha ku Yudeya, avèlè mumi.” 25 Bahi nkulu wa matiyala nkulemba
baluwa ya kumpelekejija nkulu Feliki, baluwa yene válembile uvila,

26 “Nangu Kilaudiyo Lusiya, nìkulembila baluwa aino wako Nkulu,
Mweshimiwa Feliki.

Pwechelela disalamu dyangu.

27 Nkulu, Vayahudi váninkamula ayu munu na vávele pepi na
kummwalala, nangu nkuhwena na matunji la matiyala nkumpoha,

kwa kuva, váningumaiha kuva nang'e nni laiya wa Loma. 28 Bahi kwa
kuva ngúlembela ngumale chinu ntwani chívatèndà Vayahudi vansitaki,
nangu nkunhwikiha ku Lukumbi lwavo Lukulu. 29 Nangu nkumala
kuva masitaka lene làyamba chihi matahukano la sheliya dyavo. Bahi
nangu nikawene kuva pàvele chinu chohecho chakosedile chímbetèndà
afungwe nnilungu au kuwalalwa. 30 Pangupilikene kuva Vayahudi
vàtenda ntemelo uchinga vammwalale, upopo nangu nkumpelekeja
kwakuwe, na kuvalaija vanu vansitâki vaide na masitaka lavo kwakuwe."

31 Bahi avala matiyala nkuntwala Paolo malinga chivalaijijwe, chilo uchila
nkumpelekeja Paolo mpaka ku Antipatili. 32 Ulyamba wake avala matiyala
vachiônga wamadodo nkuuya ku Yelusalemu, m'boma lya matiyala. Nku-
valeka avala matiyala akúkwela falasi vahwenehe na mwanda chalumo na
Paolo. 33 Pavakamwele ku Kaisaliya nkumwing'a baluwa nkulu Feliki na
kunkamuja Paolo kwanga ayula nkulu. 34 Feliki paisomile aila baluwa, nku-
vauja kuchidoni, "Ayu munu àhaloka chilambo ntwani?" Pavannyaulidile
kuva àhaloka chilambo cha ku Kilikiya, 35 Feliki nkuchidoni, "Nguchin-
gupilikanile ing'anya yako pavambekamola vanu vakusitâki." Anepo Fe-
liki nkuamulisa vammike Paolo muing'ande ya chifalume yanga Helode,
vanchunge.

24

Vayahudi vànsitaki Paolo muyo mwa Feliki

1 Bada ya maduva nnyano, Kuhani Nkulu Ananiya nkukamola ku
Kaisaliya akuno apapatènè na vasele va Vayahudi pamo na mwanasheliya
yumo wa Chiloma lina lyake Tetulo. Vanang'o nkwida na masitaka lavo
lavansitaki Paolo muyo mwa ntawala. 2 Bahi Paolo pachemwije, Tetulo
nkutandilika kuhumya masitaka wachidoni, "Mweshimiwa Feliki, kupitila
wako tùniikala maduva lohe kwa amani ihiu. Na uongosi wako ùidile na
mabadiliko lohe lambone kwajili ya chilambo achino. 3 Anelo lammalele
tùnilapwechelela kwa shukulani na lakambeluvalika kila pachinu mmahiku
lammalele. 4 Henga kwa kuva nangu nikátamwa nikuhopeje, bahi kwa
uwambone wako nìkuyuwa utupilikanile kwa alano malove letu lainjipele
latumbetangola. 5 Tùnimala kuva ayu munu ànyakwile ihonjela. Nang'e
àtandiliha timbwili kila pachinu pavêle Vayahudi pachilambo pammalele. Na
uyoyo njo nkulu wa lisehebu lya Vanasaleti. 6 Na nang'e ánilinga kuitaya
unajisi Ing'ande ya Nnungu, bahi hwetu nkunkamula. [Hwetu túlembela
tunnyukumu kupapatana na sheliya dyetu. 7 Henga nkwida Lusiya, nkulu
wa matiyala nkuntwala kwa dimongo mmakono letu. 8 Anepo Lusiya
nkuvalaija vanu vansitâki Paolo vaide kwakuwe.]* Na wako umwene
ukammujauja uchiumale uhiu wa masitaka latunsitaki." 9 Vayahudi vam-
malele nkulundana nawe kwa kunhapatanila Paolo uvachidoni, masitaka
lammalele nni la uhiu.

Paolo àlitetela muyo mwanga Feliki

10 Bahi Feliki nkumpungila nkono Paolo uchinga atangole. Paolo nkuchi-
doni, "Nahangalala kulitetela muyo mwako akuno ungumàlà kuva wako
ùjukile kuva mwamusi nchilambo achino kwa vyaka vyohe. 11 Wako

* **24:8** Mmalemba lanji la kala malove anelo lavêle mmabano lakapali.

umwene ùnahulula kumaiha kuva lakanapunda maduva kumi na mbili kutandikila pangupite ku Yelusalemu unannyuwa Nnungu. 12 Ava vanu nanga pavangukojije ungutahukana na munu woheyo mu Ing'ande ya Nnungu wala kuvachonjela vanu n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu au pachinu panji pohepo muimanga aino. 13 Wala nanga pavahulula kumaiha uhiu wa masitaka lavangusitaki nangu. 14 Nangu nakubali muyo mwako kuva, nangu ngùmwabudu Nnungu wa anakuluvetu, na nni nkuhundwa wa Indila aila, ivahaûla vanang'o kuva lisehebu lya kulambila. Nangu nakulupila malove lammalele lalembwîje mmitabu vya Sheliya na mmitabu vya manabii. 15 Nangu ngùvele na lilolelo kwanga Nnungu malinga vanang'o chivalolela kuva, Nnungu àmbevafufula vanu vambone pameho pake na avala vatênda lahakalenge. 16 Bahi ing'anya ya anelyo nangu natumbama kuikala saana maduva lammalele uchinga ntima wangu unanguhukumu kwa chinu chohecho pameho pa Nnungu na pavanu.

17 Bahi bada ya kuikala aneko kulehu kwa vyaka vyohe, nangu nkuida ku Yelusalemu uchinga nivapelekejije alangavangu Vayahudi nsada kwajili ya amahuvani na kuhumya sadaka kwa Nnungu. 18 Pavangukojije mu Ing'ande ya Nnungu ungulatenda anelo, nangu ngúvele ngumalidilè aila ibada ya kulihahula. Wala nikanavele na likuwa lya vanu na wala pakanavele na timbwili. 19 Henga apala pávele na Vayahudi vanahaleke kuchilambo cha ku Asiya, anevo njo vachilembelewa vapwawe apano uvahumya masitaka lavo ikàva vavêle na lilove lyohelyo au chinu chohecho chakungusitaki. 20 Au, ava vanu vavêle apano vahaule chinu ntwani chihakalenge chivachiwene kwang'une pannaimidile pa Lukumbi Lukulu, 21 ikànave chihi malove ulala lannatangwele pannaimidile muyo mwavo kuva, 'Mùnguhukumu nelo ing'anya ya lilolelo linguvenalyo kuva, vanu vahwîle vàmbefufuliwa!' "

22 Anepo Feliki, anaimaite Indila aila saana, nkuiimija aila ing'anya hoti. Nkuvahaulila kuchidoni, "Nahumya hukumu ya ing'anya aino pambeida apano Lusiya nkulu wa matiyala." 23 Bahi nkumwamulisa nkulu wa matiyala myamoja anchunge Paolo na kumwing'a wasa kadiki, na ayanjavake vanalimbijwe kumwing'a vitukutuku vyasikikila.

Feliki na n'jawe vàmpilikanila Paolo

24 Bada ya maduva kadiki, Feliki nkukamola na Dulusila n'jawe, anavele Nnyahudi. Nkulaija Paolo achemwe, nkumpilikanila pachitangola kuyamba ing'ulupa ya kunkulupila Yesu Kilisto. 25 Henga Paolo pachilonjelela kuyamba haki na uweso wa kulikamulanga na kuyamba hukumu ya Nnungu iîda, Feliki nkuyopa, nkunnyauli Paolo kuchidoni, "Vino hwena hoti, nguchinikucheme kavila panimbepata wasa." 26 Henga pamo na anelo Feliki álolela kuva, Paolo achiamwing'e dihela. Bahi ing'anya ya anelyo, Feliki nkuva wanchemachema Paolo myanda yohe wapwahika nawe.

27 Bada ya vyaka vivili, Polikiyo Festo nkutwala chiteng'u cha ukulu changa Feliki. Bahi kwa kuva Feliki álembela alipakahe kwa Vayahudi, nkunneka Paolo avèlè nnilungu.

25

Paolo muyo mwanga Festo

1 Bahi Festo pakamwele ku Kaisaliya, nkupita maduva matatu, nkuyomboka kuhwena Ku Yelusalemu. 2 Aneko makuhani vakulu na vakulu

va Vayahudi nkunnyaulila Festo habali dyanga Paolo. 3 Nkuva uvampembeja Festo uchinga avatendele lyambone kwa kuvapelekejija Paolo ku Yelusalemu, kwa kuva, válembela vammetele na kummwalala pambekuva nndila. 4 Henga Festo nkuvayang'ula kuchidoni, “Paolo àvenkuchungwa nnilungu aneko ku Kaisaliya, na nimwene ngùvele pepi kuhwena ukwoko. 5 Bahi vakulu venu vapapatane na nangu vakansitaki, ikàva pàvele chinu chohecho chihakalenge chachitendile.”

6 Bahi Festo paikele navo malinga maduva nane au kumi uvila, nkuhelelekela ya ku Kaisaliya. Liduva lya vili nkuikala pachiteng'u cha hukumu, nkuamulisa vaidinawe Paolo. 7 Paolo pakamwele, avala Vayahudi vahalêke ku Yelusalemu nkun'dinguka na kutandilika kunsitaki masitaka lohe la kwidopa lavakanahulwile kananga vene kulamaiha. 8 Anepo Paolo nkulitetela wachidoni, “Nangu nanga chinu chingukosedile kwamba sheliya ya Vayahudi wala kwamba Ing'ande ya Nnungu na wala nikánkosedile Nfalume wa Loma.” 9 Henga kwa kuva Festo álembela alipakahe kwa Vayahudi, nkummuja Paolo kuchidoni, “Dachi, ùnalembela uhwene ku Yelusalemu ukahukumiwe aneko muyo mwangu kwajili ya masitaka alano lavakusiteke?” 10 Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Nangu ngùimidile muyo lukumbi luvêle mumamulaka la Nfalume wa Loma, na apano njo pangulembelewa nguhukumiwe. Nikávakosedile Vayahudi chinu chohecho malinga wako umwene chiumaite saana. 11 Bahi ikàva ngwònekene kuva ngùtendile chinu chihakalenge chilembelêwa nguhukumiwe kuhwa, nangu nikáhita kuhwa. Henga ikàva nanga uhiu wohewo wa masitaka lavangusitaki, bahi nanga munu woheyo ahulûla kungukamuja kwa Vayahudi. Nangu ngùlembela haki yangu ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma!”

12 Bahi Festo pamalidile kutangola na vasauli vake nkuchidoni, “Ùyuwite ukahukumiwe kwa Nfalume wa Loma, bahi uchiuhwene kwa Nfalume wa Loma.”

Festo àyuwa lúnda kwa Nfalume Agilipa

13 Bada ya maduva kadiki, Nfalume Agilipa na Beneke nkuhwika ku Kaisaliya unammuja habali Festo. 14 Na pavaikele aneko kwa maduva lohe, Festo nkunnyaulila nfalume kwamba ing'anya yanga Paolo wachidoni, “Apano pàvele munu yumo wannekile Feliki ahungwìjè nnilungu. 15 Nangu pannavele ku Yelusalemu, makuhani vakulu na vasele va Vayahudi váninsitaki na kunguyuwa ninnyukumu kuhwa. 16 Nangu nkuvayang'ula kuva, aneyo ikee mihambo ya Chiloma kunnyukumu munu woheyo kuwalalwa kabla akànambikojana meho kwa meho na vanu vansitêke uchinga nanang'e apate wasa wa kulitetela kwamba masitaka lavansiteke. 17 Bahi pavakamwele apano nangu nikanatimile. Liduva lipapête, nangu nkuchemehija lukumbi, nkuikala pachiteng'u cha hukumu nkuamulisa aneyo munu vaide nawe. 18 Pavaimidile vanu vansitêke Paolo, nanga pavanahawile lilove lyohelyo lihakalenge lyatendile malinga chinichilolela nangu. 19 Henga vátahukana nawe kwamba dini yao vene na kuyamba munu yumo uvanchema Yesu anahidile, henga Paolo átumbamila kuva Yesu mumi. 20 Anepo nangu nikanamaite namuna ya kupata uhiu wa malove anelo. Nangu nkummuja Paolo ikàva achiatamwe kuhwena ku Yelusalemu uchinga ing'anya yake ikahukumiwe aneko. 21 Henga Paolo palembedile haki yake ya kunahukumiwa kwa Nfalume wa Loma, nangu nkuamulisa vanchunge nnilungu mpaka panimbempelekeja kwa Nfalume

wa Loma.” 22 Anepo Agilipa nkunnyaulila Festo kuchidoni, “Nanani uchocho ngùlambela nimpilikanile ayu munu nimwene.” Festo nkuyang'ula kuchidoni, “Ùnampilikanila nundu.”

Paolo àpelekejwa muyo mwanga Agilipa

23 Bahi liduva lipapête, Agilipa pamo nawi Beneke nkukamola kwa dihinji ding'ulu, nkuingila nnukumbi lwa makojano pamo na vakulu va matiyala na vakulu va imanga. Anepo Festo nkuamulisa vakantwale Paolo vaide nawe. 24 Anepo Festo nkuchidoni, “Nfalume Agilipa, na mmammalele mmêle apano na hwetu, ayu munu umumwona muyo mwenu, Vayahudi vammalele va apano na va ku Yelusalemu váningutongodikila akuno uvataya lwasu kuva, ayu munu àlembelewa ahwe. 25 Nangu ngùwene kuva akátendile chinu chohecho chimbentenda ahukumiwe kuhwa. Henga kwa kuva Paolo mwene àniyuwa akahukumiwe kwanga Nfalume wa Loma, nangu nkuamula nimpelekeje ku Loma. 26 Henga nikávele na chinu chimaikâna cha kunnembila nkulu wetu, Nfalume wa Loma kumwamba Paolo. Bahi ngùidile nawe muyo mwenu, asa muyo mwako, wako Nfalume Agilipa uchinga akaujwaujwa ngupate masitaka la kulemba. 27 Kwa kuva, ngwòna akee chinu chambone nangu kumpelekeja nfungwa bila kulatambulanga masitaka lavansiteke.”

26

Paolo àlitetela muyo mwa Nfalume Agilipa

1 Bahi Agilipa nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Hambi unaluhusiwa kulitetela.” Anepo Paolo nkunyoloja nkono wake nkutandilika kulitetela, wachidoni, 2 “Nfalume Agilipa, nangu nìlyona kuva ngùpete wasa nkulu wa kulitetela muyo mwako kwamba àlalá masitaka lammalele lavangusiteke Vayahudi, 3 asa kwa kuva wako umwene ùnimala namene mihambo ya Vayahudi na matahukano lavo lammalele, bahi nakuyuwa ungupililile kwa kungupilikanila.

4 Vayahudi vammalele vànimala habali dya maisha langu kutandikila pannavele nin'joko na namuna chinguikele nchilambo changu na aneko ku Yelusalemu. 5 Vanang'o vàningumala kwa vyaka vyohe na vakàlembela vànahulula chihi kushuhudila kuva nangu ngúvele nimunu wa lisehebu lya Mafalisayo, lisehebu lipapâta namene sheliya dya dini yetu ya Chiyahudi. 6 Vino ngùvele apano, nguhukumiwe ing'anya ya kuva ngùililela aila ahadi yanavaahidite Nnungu anakuluvetu. 7 Ahadi yene nni uila ilolêwa na matawa letu kumi na mbili la vanu vetu, uvamwabudu Nnungu kwa bidi chilo na muhi. Nfalume Agilipa, ing'anya ya lilolelo anelyo Vayahudi vànangusitaki! 8 Ing'anya ntwani mwenu mùtenda kuva nni chinu chikákulupika Nnungu kuvafufula vanu vahwîle? 9 Nangu nimwene ngútenda kuva ngùlembelewa ngutende lammalele lahululîka uchinga ngutahuke habali dya Yesu wa ku Nasaleti. 10 Anelo njo langulatendile ku Yelusalemu. Ngúpete mamulaka kuhaloka kwa makuhani vakulu, nangu nkuvataya nnilungu vakúkulupila vohe. Na pavachihukumiwa kuwalalwa, nanani ngútandola vawalalwe. 11 Myanda yohe ńnahwena n'ding'ande dya kunnyuwila Nnungu univabaniha na kuvakolokoha vaikane ing'ulupa yavo. Ńnivasunalila namene mpaka kunavataha n'dimanga dya chiyeni.”

Paolo àtana namuna chankulupidile Yesu
(Matendo 9:1-19, 22:6-16)

12 “Bahi liduva limo ngúvele mmwanda unguhwènà ku Dameski
akuno nguvèlè na mamulaka na malaijo lahalôka kwa makuhani
vakulu. 13 Nfalume Agilipa, pannavele nndila malinga sasita ya muhi,
nauwene nng'anje ung'anyîma kupunda wa liduva uhalòkà kulihunde.
Nkungulangajija nangu na avangu vangupapatene navo. 14 Tuvammalele
nkumatoka pahi, nangu nkulipikana lidi ulitangola na nangu kwa
Chieblaniya kuchidoni, ‘Sauli! Sauli! Mwadachi ùnangubaniha? Uliwalala
chihi bule malinga ung'ombe apânya litapola isimbo ihongoleke ya nchunga
wake.’ 15 Nangu nkuuja kuchidoni, ‘Nang'olo, wako nnani?’ Nang'olo
nkuyang'ula kuchidoni, ‘Nangu nni Yesu ungubanîha. 16 Henga vino
takatuka uimile. Ènikuhumila uchinga nikuvike kuva ntumishi wangu
na shahidi wangu. Uchiuvamaihe vanu vanji vitukutuku vyuviwene
nelo na vinji vinimbekulanguja paida. 17 Nìmbekupoha mmakono mwa
Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi. Nìkutuma kwa vanu anevo uchinga,
18 uvakusumbule meho lavo vapate kuuka nnupi vaide kunng'anje na
kuuka muutawala wanga Nanchindenga, vannaukîle Nnungu uchinga kwa
kungukulupila nangu vasamehewe masambi lavo na vapate mapala pamo
na vanu vahahuliwîje kuva vanu va Nnungu.’ ”

Paolo àtongola kwamba madengo lake

19 “Bahi Nfalume Agilipa, nangu nkutenda malinga chingulaijijwe
mmaono àlalá lahalêke kulihunde. 20 Henga ngútandilike kuvahubilila vanu
va ku Dameski hoti koka nkuhwena kunavahubilila vanu va ku Yelusalemu
na chilambo chammalele cha Yudeya na kwa vanu vakávele Vayahudi,
unguvahimya vanu valeke kutenda masambi na kunnaukila Nnungu na
vamaihe kwa vitendo vyavo kuva vàninnaukila Nnungu. 21 Bahi ing'anya
ya malove anelo Vayahudi nkungukamula pannavele mu Ing'ande ya
Nnungu nkulambela vambwalale. 22 Henga kwa kuyangatwa na Nnungu,
nangu nimumi mpaka nelo. Nangu ènniimila kuhumya ushahidi kwa
vanu vammalele, vakulu na vakávele vakulu. Wala nanga pangutangola
malove lanji lalekêne na àlalá lavanatangwele manabii pamo na Musa
kuva làmbehumila. 23 Vanang'o vátangwele kuva, Kilisto àmbebanihwa, na
kuva, nang'e àmbekuva ntandi kufufulwa kuhaloka kwa vanu vahwîle
uchinga avayanjajije vanu vammalele nng'anje wa upohi, Vayahudi na
vanu vakávele Vayahudi.”

24 Paolo pachilitetela uchocho, Festo nkunonoha lidi wachidoni,
“Paolo ùvele na ding'apedi! Kusoma kuusomile namene kukutenda ùùve
n'ding'apedi!” 25 Henga Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Mwenye Festo,
nangu nikávele n'ding'apedi. Nangu ngùtangola malove mahiu na lamana.
26 Kwa kuva, Nfalume Agilipa ànilamala alano, na nangu nàhulula chihi
kutangola muyo mwake bila kulipwelela. Kwa kuva, ènnimala namene kuva
wala nanga lilove lyohelyo mualano lyakalimaite kwa kuva chitukutuku
chene achino chikátendeke kunamaweka. 27 Nfalume Agilipa, dachi
ùnakulupila malove lavatangwele manabii va kala? Nangu ènnimala kuva
ùnalakulupila.” 28 Anepo Agilipa nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Dachi, wako
ùtenda kwa malove lako kadiki ùnahulula kungutenda nangu kuva Nkilisto?”
29 Paolo nkuyang'ula kuchidoni, “Ikàva kwa malove kadiki au kwa malove
lohe, henga nangu nìnnyuwa Nnungu uchinga wako na vanu vammalele
vangupilikanîla nelo vàave Vakilisto muchi nangu, henga bila uhungwa
uvila mididi.”

30 Anepo Nfalume Agilipa na Festo, nkulu wa chilambo nawi Beneke
na avala vammalele vanavele apala pamo na vanang'o, nkuimilanga.
31 Pavamwadilikene nkuva uvahaulanila kuva, “Ayu munu nanga pa-
tendile chinu chohecho chimbentenda ahukumiwe kuhwa wala kuhungwa
nnilungu.” 32 Anepo Agilipa nanang'e nkunnyaulila Festo kuchidoni, “Ayu
munu akanihunguliwa kuikave akayùwà ing'anya yake ikapilikaniwe kwa
Nfalume wa Loma.”*

27

Paolo àpelekejwa ku Loma

1 Bahi paiamuliwije kuva tuhwene ku Italiya kwa indila ya bahali, Paolo
na vafungwa vanji nkuvikwa kwa nkulu yumo wa matiyala myamoja
lina lyake Yulio uchinga avachunge, nang'e ávele wa nnitunji lya matiyala
lichichemwa “Litunji lya Nfalume wa Loma.” 2 Hwetu nkukwela mmeli
ichihalôka imanga ya ku Adilimitiyo inavele pepi kuuka kuhwena kubandali
dinji dinavele pwani ya vilambo vya ku Asiya. Hwetu nkuuka anepo
akuno tupapatènè na munu yumo wa ku Makedoniya uvachinchema Al-
istaliko, áchihalòkà imanga ya ku Sesalonike. 3 Liduva lipapête, hwetu
nkuhwika ku Sidoni, bahi Yulio nkuntendela Paolo uwambone nkulu
namene, nkunnyaulila avaongele ayanjavake uchinga vamwing'e vituku-
tuku vyanasikikidile. 4 Patuukile anepo, nkukwela mmeli kavila, nkupita
m'bali ukápunga namene lipungo wa chisiwa cha Kiplo kwa kuva lipungo
línatutukuha kwa kuhalokela muyo mwetu. 5 Bahi patuyombweke bahali
inavele m'bali wa chilambo cha ku Kilikiya na ku Pamfiliya, nkunahwika
kuimanga ichêmwa Mila, ívele chilambo cha ku Likiya. 6 Aneko ayula nkulu
wa matiyala nkuikoja meli inji ya ku Alekisandiliya ichihwena ku Italiya,
tuvammalele nkukwelanga anemwo.

7 Túwete maduva lohe utwonga kadiki-kadiki akuno utubanika, henga
kuntululilo nkunakamola pepi na imanga ya ku Nido. Kwa kuva lipungo
lívele likulu, nkutudivila tunahulule kuhwena indila ituchilembela tuilon-
dole. Anepo hwetu nkupita m'bali ukápunga namene lipungo wa chisiwa
cha ku Kilete, pepi na Salimone. 8 Twónga kadiki-kadiki utupita nnyenje
medi akuno utubanika namene, nkunahwika pachinu pachemwa “Bandali
Ikatapele,” pepi na imanga ichêmwa Laseya.

9 Maduva lohe lánipita, ata liduva lya kufunga nalinang'o línipita, na
maduva láchipapàtà láva la hatali kwonga m'bahali. Bahi Paolo nkuvaduma
wachidoni, 10 “Mmalangavangu, nangu ngwòna kuva auno mwanda ùvele
na hatali na asala yohe muyo mwetu, akee chihi meli na misigo bahi, henga
pamo na umi wetu mwalehu.” 11 Henga ayula nkulu wa matiyala myamoja
nkuleka kupilikanila malove latangwele Paolo, nang'e nkupilikanila malove
la mwene meli pamo na nkúlodya meli. 12 Hambi kwa kuva apala pabandali
pakanavele pachinu pakatapele kuikala kwa mahiku la imepo, vanu vohe
nkuhumya ding'ano kuva vauke pachinu apala vahwenehe na mwanda
wavo mpaka kuimanga ya ku Foiniki, koka vaikale aneko mpaka palam-
bepita mahiku la imepo hoti. Foiniki ívele bandali inavele pachisiwa cha ku
Kilete chichilola m'bali wa kusini-mangalibi na kasikasini-mangalibi kwa
kuva aneko vakanihulula kuikala kwa mahiku la imepo.

Kutibuka kwa bahali

* **26:32** Nsitali auno ùlembwije Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

13 Pautandilike kupunga mpapa ukávele na dimongo namene uchihaloka
m'bali wa kusini, vanang'o nkwona kuva mpapa uvachilindilila ùnikamola,
bahi nkuiusa naanga nkutandilika mwanda uvaonga mwitepa chisiwa cha
Kilete. 14 Henga bada ya kupita uhiku kadiki nkuhaloka lipungo likulu
lichêmwa, “Lipungo lya kasikasini-mashaliki,” kuhaloka m'bali wa chisiwa
cha Kilete. 15 Anelyo lipungo nkuitukuha meli, na kwa kuva tukanahul-
wile kwopotana nalyo, hwetu nkuileka meli itukuhwe na lipungo mpaka
kumedi lohe kulichilodya anelyo lipungo. 16 Patuchipita m'bali ukápunga
namene lipungo mwitepa chisiwa chijoko chichêmwa Kauda, túnibanika
namene kuinjija mashuwa inyoko mmeli. 17 Bahi avala vanu pavama-
lidile kuiinjija, nkuitava mididi meli uchinga inahaduke. Na kwa kuva
váyopa vanaching'amwa muulongo uvêle pepi na pwani ya ku Siliti, bahi
nkusulupuha matanga, nkuileka meli itukuhwe na lipungo. 18 Lipungo
línihweneha kutwopota namene, na liduva lipapête nkututenda tutandilike
kuyahanga misigo inavele mmeli. 19 Liduva lya tatu, nkutandilika kuya-
hanga mmedi vikolelo vya mmeli kwa makono lavo vene. 20 Nkupita
maduva lohe tukànambilyona liduva wala inondwa, na lipungo nkuhalija
kupunga namene, kuntululilo lilolelo lya kupohwa nkuyahika mwalehu.
21 Vanu vávele vaikèlè maduva lohe vakànambikulya chinu chohecho. Bahi
Paolo nkuimila ching'ati vanu nkutangola kuchidoni, “Mwenu mmanu,
kuikavele umungupilikanila na kuyeweja mwanda wa kuuka ku Kilete,
ibaniki aino na asala aino ikánatukoje. 22 Henga hambi nìnnyuwa mu-
likamye mitima, kwa kuva, wala nanga munu kananga yumo ambekûhwa,
ila meli bahi njo imbehadûka. 23 Kwa kuva, chilo cha nelo malaika wa
Nnungu, Nnungu ayula angutendîle nangu kuva wake na nni ungunta-
mikila, áninguhumila nkuimila muyo mwangu, 24 nkunguhaulila kuchidoni,
‘Paolo, unayope! Kwa kuva, ùlembelewa uimile muyo mwa Nfalume wa
Loma, na Nnungu kwa uwambone wake ànivapoha vanu vammalele vaônga
pamo na wako.’ 25 Bahi mmalangavangu, likamyange mitima kwa kuva,
nangu nankulupila Nnungu na ìmbekuva muchi changuhaulidile. 26 Henga
lasima meli yetu iching'amwe munnyangi wa chisiwa fulani.”
27 Pachikamwele ching'ati chilo cha liduva lya kumi na ncheche, patu-
chitukuhwa akuno na aneko na lipungo lya bahali ya Adiliya, amadengo
vammeli nkutenda kuva vàvele pepi na kunnyangi. 28 Nkusulupuhija n'didi
uvahungile chinu cha kwidopa mmedi, ukuwona ulehu wake uchidika mita
alubaini kwenda pahi. Nkuhwena muyo kadiki nkupima kavila nkupata
mita salasini.
29 Kwa kuyopa meli inaguma mmayanga, nkusulupuhija mmedi naanga
ncheche kwa nnyuma meli uchinga ihwene kadiki-kadiki, nkuyuwa uhiku
upiyanye kucha. 30 Amadengo va mmeli nkulembela vatile, nkusulupuhija
mashuwa m'bahali, uvalambilila kuva vàlembela vasulupuhe naanga m'bali
wa muyo meli. 31 Paolo nkunnyauli nkulu wa matiyala na matiyala lake
kuchidoni, “Ava vanu vakànaisalile umuno mmeli, mwenu mmammalele
mukambepohwa.” 32 Anepo matiyala nkuicheketa mididi ichikamulila
mashuwa, nkuileka imatokele m'bahali. 33 Ulyamba na mambumbu Paolo
nkuvakulumisa vanu vammalele valye chakulya, wachidoni, “Nelo nni
liduva lya kumi na ncheche muvèlè chihi nnipamba na mukatamwije kulya,
na mukánakulya chinu chohecho. 34 Bahi nìnnyuwa mulye chakulya, kwa
kuva mùlembelewa mulye uchinga munahwe. Kwa kuva, wala nanga munu
mmwenu ambeliwalâla kananga kadiki.” 35 Paolo pamalidile kutangola

malove anelo nkutwala nkate, nkunshukulu Nnungu muyo mwavo, nkuumeya nkutandilika kuulya. 36 Anepo vammalele nkulikamya mitima, navanang'o uchocho nkutandilika kulya chakulya. 37 Jumula ya tuvanu túnavele mmeli túvele myambili sabini na sita. 38 Kila munu palile nkusiba, nkutandilika kuyaha misigo ya ngano m'bahali kupungula iidopi ya meli.

Kuhadukanga kwa meli

39 Uhiku pauchele, vamadengo va mmeli nanga pavanachimaite achila chilambo, henga nkupona pachinu fulani bahali paiyendile kadiki nchisiwa na pachinu panavele nnyangi wohe. Bahi nkukudungila vahwene aneko uchinga ikàchihululika vaiimije meli yao aneko. 40 Nkuhungulanga naanga dyammalele na kudileka dititimile m'bahali akuno uvahungulanga mididi ivanahungile mmilandi ivalodidya meli. Anepo nkukweja inguwo imo muyo uchinga ipapate mpapa na kutukuha meli kuhwena pwani. 41 Henga meli nkuguma nchisulu cha ulongo. M'bali wa muyo wa meli nkuhavikwa mwalehu muulongo na wala nanga kutikinyika, na m'bali wa nnyuma nkulumukana vibeduli kwa dimongo dya mawimbi.

42 Bahi matiyala nkulembela vavawalale vafungwa vammalele kuyopa vanaogelela dahu mpaka kunnyangi na kutaloka. 43 Henga kwa kuva ayula nkulu wa matiyala álembela ampohe Paolo, nkuvadivila matiyala vanalatende anelo. Nkuvahauli vanu vahulûla kwogelela valiyahe mmedi vaogelele mpaka kunnyangi. 44 Na vanu vanji vahwene akuno valikamulidìlè n'dimbao au mmibeduli vya meli ilumukene. Na uvila njo tuvammalele chitunahwikile pwani salama.

28

Paolo kuchisiwa cha Malita

1 Patuhwikile kunnyangi salama, nni patukameke kuva achila chisiwa chíchemwa Malita. 2 Venedi va anepo vátutendeledile lambone namene. Vákumbanyije moto nkutukalibisa tuvammalele kwa kuva imbula ínatonya na pávele na imepo. 3 Bahi Paolo álokwete nnyunda wa ding'uni, na pachidivika pamoto, nnyongo avêle na sumu nkuhuma n'ding'uni adila ing'anya ya ntukuta, nkuluma munkono wanga Paolo na kuning'inila upala. 4 Venedi va anepo pachisiwa pavammwene nnyongo waning'inila munkono wanga Paolo, nkuva uvahaulanila kuchidoni, “Hakika ayu munu nni nkúwalala, pamo na kuva ànipohwa kuhwa m'bahali, henga nnungu wetu wachimahe utunchema Haki, akambenneka ààve mumi!” 5 Bahi Paolo nkumpatulila pamoto ayula nnyongo na wala nanga paunammengile kananga kadiki. 6 Avala vanu válolela vamwone Paolo wavimbanga au wamatoka na kuhwa upala. Henga pavalindilidile kwa uhiku nnehu bila kuchona chinu chohecho uchinkoja Paolo, nkupindikulanya ding'ano dyao nkutandilika kutangola kuva Paolo nni yumo wa milungu.

7 Pepi na pachinu apala pávele na welu nkulungwa wanga nkulu wa achila chisiwa, lina lyake Publiyo. Munu aneyo ánitupwachelela saana kuva tuvayeni vake kwa maduva matatu akuno watutendela lambone. 8 Atatake Publiyo álele pachinanda kwa kuva ávele nchidumba na ádalola myadi. Paolo nkuinji nng'ande uchinga akannole, nkunnyuwila na kummikila makono na nkunnamya. 9 Bahi ng'anya ya anelyo lihumidîle, vanu vammalele vachiuûla va apala pachisiwa nkuida, navanang'o nkulamywa. 10 Vanu nkutweshimu namene, na patunavele tayali kuuka mwanda kwa indila ya

mmedi, venedi nkutwing'a vitukutukutu vyammalele vitunasikikidile, na kutupakilila mmeli.

Paolo na avake vàhwika ku Loma

11 Paipitile myedi mitatu, hwetu nkutandilika kavila mwanda wetu mmeli
ya ku Alekisandiliya inaimidile pachisiwa anecho uvalindilila lapite mahiku
la imepo hoti. Na mmeli aneyo vávedile disanamu dya milungu mavila
vachêmwa, Kasta na Polukusi. 12 Patuhwikile imanga ya ku Silakusa,
nkuikala anepo maduva matatu. 13 Patuukile anepo, nkunahwika imanga
ya Legiyo. Liduva lipapête, lipungo nkutandilika kupunga kuhaloka m'bali
wa kusini, na liduva lya vili nkunahwika paimanga ya Puteoli. 14 Aneko
nkuvakoja avetu vankulupîla Yesu, nkutuyuwa tuikale navo kwa lijuma
limo. Anepo nkuhwena ku Loma. 15 Bahi vakúkulupila avetu va ku Loma
pavapilikene kuva tuvenkwida, vanji nkuida mpaka Palisoko lya Apiyo na
vanji mpaka pachinu pachemwa, “Ding'ande Dinatu dya Vayeni,” nkutup-
wechela. Paolo pavawene nkunshukulu Nnungu, nkutujwa ntima.

Paolo àvahubilila vanu ku Loma

16 Patukamwele ku Loma, Paolo vámwing'ile luhusa lwa kunaikala
ing'ande ya weka pamo na litiyala yumo achinnolihija.

17 Bada ya maduva matatu, Paolo nkuvachema vakulu va Vayahudi.
Pavakojene, Paolo nkuvahaulila kuchidoni, “Mmalangavangu, pamo na
kuva nanga chinu chohecho chihakalenge chinivatendile Vayahudi avetu
au kutahukana na mihambo ya anakuluvetu, henga nangu ńnikamulwa
aneko ku Yelusalemu na kutaywa mmakono la Valoma. 18 Henga Val-
oma pavanguujije-ujije nkungwona nanga chinu chingukosedile chim-
bengutênda nguhukumiwe kuhwa, nkulembela vanguhungulange. 19 Henga
pavaamwile uchocho, Vayahudi nkuhita, nangu nkuyuwa nikahukumiwe
kwa Nfalume wa Loma pamo na kuva nikanavele na lilove lyohelyo lya
kuvasitaki Vayahudi avangu. 20 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìnchemenge
apano nelo uchinga tupwahike na ninnyaulile kuva ing'anya ya lilolelo
livavenalyo Vaisilaeli, nangu ngùtavijwe kwa mididi aino ya chitale.”

21 Vanang'o nkunnyaulila Paolo kuchidoni, “Hwetu tukanambipwachela
baluwa yoheyo ihalôka ku Yudeya ikwâmba wako, na wala nanga munu
woheyo akamwêle apano unatuhaulila habali dyako au kutuhaulila chinu
chohecho chihakalenge chikwâmba wako. 22 Henga hwetu tùnatamwa
namene tupilikane chiuwona wako umwene, kwa kuva, tùnimala kuva kila
pachinu vanu vàtangola malove lahakalenge kuyamba lisehebu anelyo.”

23 Anepo vanang'o nkupanga liduva lya kukojana na Paolo. Liduva anelyo
nkuida vanu vohe paing'ande yachiikala Paolo. Bahi Paolo, kutandikila
ulyamba mpaka chinalyulo nkuva wavaelesa vanu mambo lohe pamo
na kuhumya ushuhuda kwamba Ufalume wa Nnungu. Nkuva walinga
kuvakulupisa vanu habali dya Yesu kwa kutanga malove la mu Sheliya
ya Musa na la mmitabu vya manabii. 24 Bahi vanu vanapawije apala
vanji vánilakulupila malove lake, henga vanu vanji nanga pavanakulupidile.
25 Bahi vanu kabla vakànambiukananga akuno uvatahukana, Paolo nkuyen-
jeja kutangola wachidoni, “Umumu Wanaswe átangwele muhiu panatang-
wele na anakuluvenu kupitila kwanga nabii Isaya kuva,

26 ‘Hwena kwa ava vanu ukavahaulile kuva,
“Kupilikana mùmbepilikana, henga mukambekwelewa,
na kulola mùmbelola, henga mukambekameka.

27 Kwa kuva, mitima ya ava vanu ìninonopa,
na makutu lavo làna idopa kupilikana
na meho lavo làna ionija.
Kuikavele ikàva uchocho,
vakanilola kwa meho lao,
na vakanipilikana kwa makutu lao,
na vakanikameka kwa mitima yao,
vakaningulaukila,
nanani nikanivalamya.” ’
28 Bahi imaike kwenu mwenu kuva auno upohi wa Nnungu ùpelekejijwe
kwa vanu vakávele Vayahudi na anevo vachivapilikanile.” 29 Paolo pama-
lidile kutangola malove anelo, Vayahudi nkuukananga akuno uvatahukana
vene kwa vene.
30 Kwa uhiku wa vyaka vivili Paolo nkuikala kuing'ande yake yanapangile,
wavapwechela vanu vammalele vachihwena unamwongela. 31 Nkuva
wavahubilila vanu habali dya Ufalume wa Nnungu pamo na kuvahunda
vanu habali dya Nang'olo Yesu Kilisto, bila kuyopa wala kudivilwa na munu
woheyo.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Valoma

Ulongoledi wa baluwa ya Valoma

Baluwa ya Valoma ílembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, panjika mmwaka wa 54 mpaka wa 58 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uhiku auno Paolo àvele akànambihwika ku Loma, bahi nkwamula atume baluwa aino kwa makudungilo la kuvaelekesa vakúkulupila vaikâla ku Loma nsingi wa ing'ulupa yavo kuva, vanu vammalele vàtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kupitila chihi Yesu Kilisto, ikàva Vayahudi au vanu vakávele Vayahudi. Álembile baluwa aino akuno avèlè muimanga ya ku Kolinso imanga yachiikala mmahiku anelo. Paolo àlembile baluwa aino uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Yesu Kilisto (16:26).

Baluwa ya Valoma nni baluwa muhimu namene kwa mahiku lammalele na kwa Vakilisto va kila pachinu, kwa namuna Paolo chafafanula saana kwamba upohi upatikâna chihi kupitila kwa Yesu Kilisto. Kwa kuva vanu vohe vapwechedîle baluwa aino ya Valoma akee Vayahudi, bahi Paolo ànilinga kuelesa saana kwamba uloongo upwawije kati ya Lilailano lya Kala na Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto. Na vatalamu va Bibiliya vànakulupila kuva, nsitali ulonjelêla ujumbe wa baluwa aino kwa uinjipihi nni aula ùhaloka sula 1:16, uhaûla kuva, “Nangu wala nikáona dihoni kwamba Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu divapôha vanu vammalele vakulupîla, kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi.” Sehemu inandi ya baluwa ya Valoma (sula ya 1-11) ìnyakwile mahundo la nsingi layâmba namuna chitutendwa kuva tuvambone pameho pa Nnungu kwa kupitila kunkulupila Yesu. Na sehemu yavili ya baluwa aino (sula ya 12-15) ìnyakwile maeleso lohe layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

Uinjipihi wa baluwa ya Valoma

1. Sula ya 1:1-15, Paolo àtandilika baluwa yake kwa hali ya kawaida ya kulitambuliha mwene na kuvatambuliha avala vavalembila baluwa aino.
2. Sula ya 1:16-11:36, Paolo àlembile kwamba habali dya kuhochela kwa vanu vammalele, na kuyamba upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto.
3. Sula ya 12:1-15:13, Paolo àelesea namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.
4. Sula ya 16, Paolo àmalilila kuilemba baluwa kwa kuvasalimila vanu fulani vavêle nnikuwa lya vakúkulupila va ku Loma.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ntumishi wanga Yesu Kilisto,
ngutandolwejîje na Nnungu kuva ntume na kulaijwa kuyanjaja Malove Lambone la Nnungu.
2 Malove anelo Lambone, Nnungu ánilaahidi Mmalemba Lanaswe kutandikila machedo kupitila manabii vake. 3 Na Malove anelo Lambone làmwamba Mwanawe Nnungu, yani Yesu Kilisto Nang'olo wetu.
Nang'e ávelekwejije chimmili kuhaloka nnitawa lya Nfalume Daudi, 4 henga

kuyamba isungu yake yanaswe Yesu Kilisto Nang'olo wetu ánimaihwa kwa dimongo ding'ulu kuva Mwana wanga Nnungu kwa kupitila kufufuka kwake kuhaloka kwa vanu vahwîle. 5 Bahi kwa kupitila Yesu, Nnungu àtupele inema na àtutendile kuva mitume uchinga tuvalodye vanu vammalele vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana, na kwa kutenda uchocho, lina lyake lipate kutumbyangwa. 6 Na mwenu uchocho nni mmanu muvanu anevo, mùtandolwejije na Nnungu uchinga mùùve mmanu mma Yesu Kilisto.
7 Bahi nangu nìnnembila mwenu mmammalele muvêle ku Loma, mmanu mutâmwa na Nnungu, mutandolwejîje mùùve mmanu vake. Inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo Yesu Kilisto ìive pamo na mwenu.

Paolo àvele na hamu ya kuvaongela vakúkulupila va ku Loma

8 Nàndilika kunshukulu Nnungu wangu hoti kupitila Yesu Kilisto kwajili yenu mmammalele, ing'anya habali dya ing'ulupa yenu dìvechinkuyanjajwa pachilambo pammamlele. 9 Kwa kuva, aneyo Nnungu unintumikila kwa ntima wangu wammalele kwa kupitila kuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Mwanawe, nang'e nni shahidi wangu kwamba namuna chininkumbukilanga mwenu maduva lammalele, pangunnyuwa Nnungu.
10 Nangu nìnnyuwa Nnungu uchinga akàtamwa, aning'e wasa wa kumwongela mwenu. 11 Kwa kuva, ngùvele na hamu namene ya kwonana na mwenu uchinga ngupate kuyavana na mwenu inudyo ya chinnungu uchinga mupate kuhwinga. 12 Yani ngwàmba uvila, nangu ngukamywe ntima kupitila ing'ulupa yenu na mwenu mupate kukamywa mitima kupitila ing'ulupa yangu.
13 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, myanda yohe ńnikudungila namene nimwongele, henga mpaka vino mbèchinkudivilwa. Makudungilo langu ni kukola madengo kwenu mwenu na kuvyona vihepo vya chinnungu malinga chiniviwene kwa vanu vanji vakávele Vayahudi.
14 Nangu ngùlembelewa nivahwenele vanu vammalele, Vagiliki na vakávele Vagiliki, vanu vavêle na lúnda na vakávele na lúnda. 15 Bahi ing'anya ya anelyo, nalembela namene kutanga Malove Lambone na kwenu mwenu, mmanu mma ku Loma.

Dimongo dya Malove Lambone

16 Nangu wala nikáona dihoni kwamba Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto, kwa kuva nni dimongo dya Nnungu divapôha vanu vammalele vakulupîla, kwa Vayahudi hoti koka kwa vanu vakávele Vayahudi. 17 Kwa kuva, Malove Lambone làlanguja namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake. Chinu anecho chikáhululika kutendeka ikànave chihi kwa kupitila kukulupila, malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Munu wambone pameho pa Nnungu àmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.”

Asila ya Nnungu kwa vanu vàvele na masambi

18 Henga kuhalokela kulihunde Nnungu àlanguja asila yake kwa vanu vammalele vakámpapata Nnungu, na vatênda lahakalenge, vavadivîla vanu kwa matendo lavo lahakalenge vanaumale uhiu. 19 Nnungu ànivavisija ing'anya, mambo lammalele lahululîka kumaikana kumwamba Nnungu nanga palapihijwe kwa vanang'o, kwa kuva, Nnungu mwene àlatendile lamaikane kwa vanang'o. 20 Kwa kuva, kutandikila Nnungu pachiumbile chilambo, dimongo dyake dikávele na ntululilo na ulungu wake, pamo na kuva nanga pavionekana kwa meho, ila vìvechinkumaikana. Na vanu

vànahulula chihi kumala mambo anelo kupapatana na vitukutuku vyaviumbile Nnungu. Bahi ing'anya ya anelo, vanu anevo vakambekuva na mwakukanila. 21 Ikànava vànimmala Nnungu, henga nanga pavantumikila wala kunshukulu malinga chalembelewa. Badala yake, mawaso lavo làlaukidile chihi mambo lahakalenge na mitima yavo ikámaite chinu ìvele chihi nnupi. 22 Vanang'o vàlihaula vene kuva vanu vavêle na lúnda, kumbe mavelu chihi. 23 Badala ya kumwabudu Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo, vanang'o nkudiabudu disanamu divedîjwe, dilandâna na munu âhwa, na vyuni na vanyama na vakoko valikululûha.

24 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánivaleka vadipapate tama dibaya dya mitima yavo na kutendelana mambo la dihoni mmîili yavo, vene kwa vene. 25 Vanang'o nkuleka kuukulupila uhiu umwâmba Nnungu, nkulakulupila mambo la kulambila, nkuviabudu na kuvitumikila vitukutuku viumbwîje kuliko Mwene aviumbîle, alembelêwa kutumbyangwa maduva lammalele! Amina.

26 Bahi ing'anya ya anelo, Nnungu ánivaleka vadipapate tama dyavo dya dihoni. Ata vakongwe vao navanang'o nkuleka kulalana na valume vao, nkulalana vakongwe kwa vakongwe. 27 Na valume navanang'o uchocho, nkuleka kulalana na vakongwe vao, nkulalana valume kwa valume. Valume nkutendelana matendo la dihoni. Bahi ing'anya ya anelo, vàling'a vene asabu ivalembelewa ing'anya ya vitendo vyao vihakalenge.

28 Bahi malinga chivawene kuva, kummala Nnungu chikee chinu chamana, bahi Nnungu nkuvaleka vadipapate ding'ano dyavo dya kuhocheja uchinga valatende mambo lavakalembelewa kulatenda. 29 Maisha lavo làumbele kila namuna ya kuchinya, na matendo lahakalenge, na kung'unuka, na ubaya. Vàumbele wiu, na kuwalala, na kuchonjelana, na ulamba na makudungilo mabaya. Vanang'o nni vanu va kusengenya, 30 na kulambililana, na nni vanu vanchîma Nnungu, na nni vanu vavêle na jeuli, na nni vanu vavêle na chibuli na nni vanu va kulyona. Vanang'o nni vanu vatandilîha kutenda lahakalenge lahambi, na nni vanu vakávapilikana vavavalêke. 31 Vanang'o nni vanu va mavelu, na nni vanu vakákulupika, na nni vanu vakátamwana na nni vanu vakávele na chididi. 32 Pamo na kuva vànimala kuva Sheliya ya Nnungu ìhaula kuva, vanu vatendânga vitukutuku malinga anevyo vàlembelewa vahwe, henga vanang'o vavechinkuhweneha, akee chihi kulatenda, ila kuyambukilana na anevo valatênda.

2

Hukumu ya Nnungu

1 Bahi wako umunu unnyukûmu munu yunji, wako umwene ukee na mwakukanila. Kwa kuva, punnyukumu munu yunji, ùlihukumu wako umwene, ing'anya wako uhukûmu, umwene ùtendanga vitukutuku uvyovyo. 2 Hwetu tùnimala kuva, Nnungu àvahukumu kwa haki vanu vatendânga vitukutuku malinga anevyo. 3 Henga wako umunu uvahukûmu avala vatendânga vitukutuku anevyo, akuno wako umwene úlatèndà ulolo! Dachi, ùtenda kuva uchiuhulule kuitila hukumu ya Nnungu? 4 Dachi, wako ùnausalau uwambone nkulu wa Nnungu na kupililila kwake na upole wake? Dachi, ukámaite kuva uwambone wa Nnungu ùnahulula kukulodya uchinga uleke masambi lako? 5 Henga wako ùninonopa na ùvele na ntima ukátamwa kuleka masambi. Kwa kutenda uchocho, ùlilundikila asabu ing'ulu nniduva anelyo Nnungu pambelangula asila yake na hukumu yake ya haki. 6 Kwa

kuva, Nnungu àmbennipa kila munu kupapatana na vitendo vyake. 7 Avala
vatênda vitukutuku vyambone bila kuhopela akuno uvautaha ukulu na
eshima na umi ukáondongeka kuhaloka kwa Nnungu, Nnungu achiaveng'e
umi ukee na ntululilo. 8 Henga vanu avala vavêle na mitima ya kulikweta
na kuhita kuupapata uhiu, akuno uvapapata chihi matendo lahakalenge,
anevo vàmbeyona gasabu na asila ya Nnungu. 9 Kila munu atendânga
lahakalenge àmbelaga na kubanika, kutandikila kwa Vayahudi hoti koka kwa
vanu vakávele Vayahudi. 10 Henga Nnungu àmbemwing'a ukulu na eshima na
amani kila munu atendânga lambone, kutandikila kwa Vayahudi hoti koka
kwa vanu vakávele Vayahudi. 11 Kwa kuva, Nnungu nanga pannola munu
woheyo kumeho.

12 Vanu vakávele Vayahudi vakàtenda masambi, vàmbeondongwa, pamo na
kuva nanga pavavele na Sheliya ya Musa. Na Vayahudi vatênda masambi
akuno vavèlè na Sheliya ya Musa, vàmbehukumiwa kwa kutoipapata Sheliya
aneyo. 13 Kwa kuva, vanu vaipilikanîla chihi Sheliya akee njo vatêndwa
kuva vambone pameho panga Nnungu, ila nni avala vaikamûla Sheliya.
14 Vanu vakávele Vayahudi nanga pavavele na Sheliya yanga Musa. Henga
pavatenda malinga chiilembela Sheliya aneyo kupapatana na kuhukumika
kwa mmitima mwavo, anevo vanu vààva muchi Sheliya kwajili yavo vene
kulanguja àlalá lalalembela Nnungu, pamo na kuva nanga pavavele na
Sheliya. 15 Kwa kuva, vàlanguja kuva malaijo la Sheliya làlembwije mmitima
yavo, bahi mitima yavo na mawaso lavo vene lànavasitaki na mwanda unji
lànavatetela. 16 Bahi nniduva lya hukumu, kwa kupitila Yesu Kilisto, Nnungu
àmbehukumu mambo la sili la vanu, malinga chilahaula Malove Lambone
lánguhubìlì.

Vayahudi na Sheliya

17 Mwenu mùlichema Mmayahudi na kulisingila Sheliya ya Musa na kuli-
tapila uloongo wenu nawi Nnungu. 18 Mwenu mùlyona kuva mùnilamala
lalalembela Nnungu na kukameka mambo lafala namene, ing'anya ya kuva
mùnihundwa Sheliya. 19 Mwenu mùlikulupila mmene kuva mmakulodya
mma vanu vaputêle meho na nng'anje kwa avala vavêle nnupi. 20 Mwenu
mùlyona kuva nni mmakuhunda mma vanu mavelu na mma vana vajoko,
kwa kuva, mùvele na uhakika wa mambo lammalele la elimu na la uhiu
mu Sheliya ya Musa. 21 Bahi mwenu muvahûnda vanu vanji, ing'anya
ntwani mukálihunda mmene? Mwenu muvahubilîla vanu kuva munaive,
mwadachi mmene mùnaiva? 22 Mwenu mùhaula kuva munalale ugoni,
mwadachi mmene mùlala ugoni? Mwenu mùnadichima namene disanamu
dya milungu, hambi mwadachi mmene mwìva vitukutuku n'ding'ande
dya milungu aneyo? 23 Mwenu mùnalitapa kuva mùniimala Sheliya, henga
mùntaya dihoni Nnungu kwa kutenda lalimbijîjwe na Sheliya! 24 Kwa kuva,
malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Vanu vakávele Vayahudi
vànilikufulu lina lyanga Nnungu ing'anya yenu mwenu.” 25 Kuyaluka kwako
kùmbekuva na mana ukàipapata Sheliya. Henga ukànaipapate Sheliya, wako
ùvalangiwa chihi kuva muchi munu akáyaluka, yani munu akávele Nnyahudi.
26 Vanu vakávele Vayahudi vakàlakamula malaijo la Sheliya, dachi Nnungu
akambevavalangila kuva vanu vake? 27 Wako Nnyahudi, vanu vakávele
Vayahudi vaikamûla Sheliya vàmbekuhukumu wako, ing'anya, ikànava ùvele
na malemba la Sheliya na ùniyaluka, henga ukáikamula Sheliya. 28 Kwa kuva,
chaloleka Nnyahudi kwa pawelu ikee na mana kuva nang'e ni Nnyahudi

muhiu, na munu wala nanga pava Nnyahudi muhiu ing'anya ya kuyaluka.
29 Nnyahudi muhiu nni ayula alimaîha kuva Nnyahudi kwa nkati, yani ayula
ayalwîke muntima. Na kuyaluka kwa uhiu nni achila chitendo chachitenda
Umumu Wanaswe muntima mwanga munu, wala kukee akula kutendêka
kupitila malemba la Sheliya. Munu wa namuna aneyo àpata imbili, akee
kuhaloka kwa vanu, ila kuhaloka kwa Nnungu.

3

1 Dachi, pàvele na faida ntwani munu kuva Nnyahudi? Au kuyaluka
kùvele na mana ntwani? 2 Pàvele na faida ding'ulu dya kila namuna.
Kwansa, Vayahudi vánikulupilwa na Nnungu kwa kuveng'a malove lake.
3 Hambi ìmbekuva dachi ikàva vanu vanji muanevo nanga pavanakulupidile?
Dachi, ungakulupila wavo ùmbetenda kukulupilika kwanga Nnungu ku-
uswe? 4 Wala kadiki! Ata kuiva kila munu wava nkúlambila, Nnungu àisalila
chihi kuva nkúkulupilika maduva lammalele. Malinga Malemba Lanaswe
chilahaula kumwamba Nnungu kuva,
"Wako ùmbemaihwa kuva ùvele na haki, kwa malove lutangola,
na pavambekusitaki, wako ùmbeshinda ing'anya yako."
5 Henga hambi ngùtangola chihi chimunu kuva, ikàva kwa kupitila la-
hakalenge látutèndà, Nnungu àonekana kuva àvele na haki, dachi tùmbehaula
kuva Nnungu akávele na haki apala patwing'a asabu? 6 Wala kadiki! Kuikave
uchocho, Nnungu ámbevahukumu dachi vanu va pachilambo?
7 Kapanji munu àmbehaula kuva, "Kwa kupitila kulambila kwangu, uhiu
wa Nnungu ùnaonekana, na Nnungu ànalombolewa namene, bahi ing'anya
ntwani nano nahukumiwa malinga munu avêle na masambi?" 8 Vanu vanji
vànatulambilila kuva tùtangwele kuva, "Tutende lahakalenge uchinga laide
lambone." Vanu vatangôla uchocho, vàmbehukumiwa malinga chivalem-
belewa!

Wala nanga munu woheyo wambone pameho panga Nnungu

9 Hambi tuhaule chamani nano? Dachi, hwetu tuvayahudi nni tuvanu
tuvamana namene kupunda vanu vakávele Vayahudi? Wala kadiki! Kwa
kuva, ìnimaiha kuva, Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, vammalele
vàtawaliwa na sambi. 10 Malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,
"Wala nanga munu kananga yumo wambone pameho panga Nnungu!
11 Wala nanga munu akamêka,
na wala nanga munu antâha Nnungu.
12 Vammalele vàninneka Nnungu,
vammalele vakáfala.
Wala nanga munu kananga yumo,
atênda lambone.
13 Malove lavo làvele muchi nsati uvêle mwandu, làtendeha vanu vamatokele
mukuhwa.
Na dindimi dyavo dìumbele chihi kulambila,
na dinjeye dyavo dìhuma malove lavêle muchi sumu ya nachihungo.
14 Kanya dyavo dìumbele chihi laana na malove lakukalala.
15 Vanang'o vànapeyapeya namene kuwalala.
16 Kila pachinu pavapita vànaondonga na kuvabaniha vanu,
17 na wala nanga pavamaite namuna ya kuida na amani,
18 na wala nanga pavannyopa Nnungu wala kadiki."

19 Bahi tùnimala kuva, Sheliya ìvayamba avala vatawalîwa na Sheliya,
uchinga vanu vammalele vanàáve na namuna ya kulitetela kupitila Sheliya,
na ichinga ilanguje kuva, vanu vammalele va pachilambo vàlembelewa
vahukumiwe na Nnungu. 20 Bahi nanga munu ambetêndwa kuva wambone
pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, kwa kuva, Sheliya
ìnnyangata chihi munu kumala kuva àtendile masambi.

Namuna Nnungu chavatenda vanu kuva vambone pameho pake

21 Henga vino, Nnungu ànilanguja indila ya kuntenda munu kuva
wambone pameho pake, ila akee kwa indila ya Sheliya. Na malemba la She-
liya na malemba la manabii lànashuhudila kwamba chinu achino. 22 Nnungu
àvatenda vanu kuva vambone pameho pake kwa indila ya kunkulupila
Yesu Kilisto, àtenda uchocho kwa vanu vammalele vakulupîla, kwa kuva,
Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi vammalele vànalinganana. 23 Vanu
vammalele vàtendile masambi na kutuwiliwa na ukulu wa Nnungu. 24 Henga
kwa inujo ya inema ya Nnungu, Nnungu àvatenda vanu vammalele kuva
vambone pameho pake. Àtenda uchocho kwa kuvakombola kupitila Yesu
Kilisto. 25 Nnungu ánnyumije Yesu kuva sadaka ya kusamehewa masambi.
Na vanu vàtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu pavakulupila
kuva, Yesu álihumije sadaka kwa kumwadila myadi yake. Sadaka aneyo
ìlanguja kuva, Nnungu átenda haki pachipililila masambi la vanu vánapwawije,
kabla Yesu akànambilihumya sadaka, 26 kwa kuva, Nnungu áchinga lyamuyo
panavakundanyije anevo vanu musadaka aneyo yaihumije maduvano.
Átendile uchocho uchinga alanguje kuva, nang'e nni mwene haki, nanang'e
nni antênda kila munu ankulupîla Yesu kuva wambone pameho pake.

27 Dachi, hambi tùmbelyona ing'anya ntwani? Ikápali! Dachi, ing'anya
ya kukamula Sheliya? Nanga! Henga tùmbelyona ing'anya ya kukulupila
kuva Yesu ànatupoha. 28 Kwa kuva, Nnungu àntenda munu kuva wambone
pameho pake kwa kupitila kunkulupila Yesu, akee kwa kukamula Sheliya.
29 Dachi, Nnungu ni Nnungu wa Vayahudi weka? Dachi, nang'e tenda
Nnungu na wa vanu vakávele Vayahudi? Elo, nang'e nni Nnungu na wa vanu
vakávele Vayahudi, 30 kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo weka. Nang'e njo
ambevatênda Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kuva vambone pameho
pake kupitila kukulupila kwavo. 31 Dachi, tùipukutanga Sheliya ing'anya ya
ing'ulupa? Nanga, wala kadiki! Henga badala yake tùitimilisa Sheliya.

4

Nfano wa Iblahimu

1 Vino, tutangole chamani nano kumwamba Iblahimu, anakulwetu wa
pammili? Dachi, áng'amwile chinu ntwani kwamba ing'ulupa? 2 Ikàchiva
anakulwetu Iblahimu atendwìjè kuva wambone pameho panga Nnungu
kupitila matendo lake, bahi akànihulula chihi kulyona, henga akee pameho
panga Nnungu. 3 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Iblahimu
ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila
kuva wambone pameho pake.” 4 Munu akôla madengo, nshahala wake
ukávalangiwa kuva muchi inujo, henga ùvalangiwa kuva haki yake. 5 Henga
vanu vàvalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu akee ing'anya
ya matendo, henga ing'anya ya kunkulupila Nnungu avasamêhe vanu
masambi lavo. 6 Daudi nanang'e átangwele uchocho kwamba wasa kwa

munu ayula avalangîwa kuva wambone pameho panga Nnungu bila kulolwa matendo lake. Átangwele kuchidoni,
7 “Wasa vanu avala vasamehewîje makosa lavo la kulumula Sheliya,
na kupukutiwa masambi lavo.
8 Wasa munu ayula,
wakammalangila Nang'olo Nnungu masambi lake.”
9 Auno wasa ukee chihi kwa Vayahudi weka, vanu vayalûka, henga chalumo na vanu vakávele Vayahudi, vanu vakáyaluka. Kwa kuva, tayali tùnihaula kuva, Iblahimu ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kupitila ing'ulupa yake. 10 Dachi, Iblahimu ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kabla akánayaluka au àyalwike? Ávalangiwije kuva wambone pameho panga Nnungu kabla akánayaluka na akee bada ya kuyaluka. 11 Iblahimu áyalwike bada ya kuvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu, na kuyaluka kwake kúvele chimaiho cha kumaiha kuva, Nnungu ámmalangidile Iblahimu kuva wambone pameho panga Nnungu ing'anya ya kukulupila kwake. Bahi kupitila ing'ulupa, Iblahimu nkuva atata wa vanu vammalele vakulupîla, ikànava nanga pavayaluka, uchinga na vanang'o uchocho vavalangiwe kuva vambone pameho panga Nnungu. 12 Uchocho, nang'e nni atata wa avala vayalûka, henga ikee chihi ing'anya ya kuyaluka weka, ila kwa kuva vàipapata indila uila ya ing'ulupa yanaipapete atata wetu Iblahimu pánavele bado akánayaluka.

Ahadi ya Nnungu ìpwechelewa kwa ing'ulupa

13 Nnungu ámwahidite Iblahimu chalumo na vanu va nnukolo lwake kuva àmbeveng'a chilambo chìive mapala lavo, akee ing'anya ya kuikamula Sheliya, henga ing'anya Nnungu ámmalangidile kuva wambone pameho pake kupitila ing'ulupa yake. 14 Ikàva vanu vàipwachela ahadi ya Nnungu kwa kupitila Sheliya, bahi, ing'ulupa ikee na mana yoheyo, na ahadi ya Nnungu ikáfala chinu chohecho. 15 Kwa kuva, Sheliya ìida na asabu ya Nnungu. Henga bila kupwawa Sheliya, kulumulwa kwa Sheliya kukánapwawe.
16 Bahi ahadi ya Nnungu ìpwechelewa kwa kunkulupila Nnungu uchinga ahadi aneyo ionekane kuva ìhumijwe kwa inema ya Nnungu, na imaihe kuva ahadi aneyo nni kwa vanu vammalele, akee chihi kwa avala vaikamûla Sheliya, henga na kwa vanu avala vavêle na ing'ulupa malinga Iblahimu. Kwa kuva, Iblahimu nni atata wa tuvammalele tukulupîla. 17 Malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva, “Ǹnikuvika ùùve atata wa vilambo vyohe.” Iblahimu áninkulupila Nnungu, bahi nang'e nni atata wetu pameho pa Nnungu. Aneyo Nnungu njo avafufûla vahwîle, na kwa amuli yake àtenda vitukutuku vikanapwawije vipate kupwawa. 18 Nnungu ánnyaulidile Iblahimu kuva, lukolo lwako lùmbekuva na vanu vohe namene. Bahi Iblahimu nkuva walolela kulona mambo lakáhululika, akuno wakulupila kuva àmbekuva atata wa vilambo vyohe. 19 Iblahimu ávele nsele achitukutila malinga vyaka myamoja, henga ing'ulupa yake ikanapungwile, ikànava mmili wake únikongopala namene, na Sala nkongwe wake, ávele ntonga. 20 Iblahimu nanga pánavele na lipamba kwamba aila ahadi yanapewije na Nnungu, henga ing'ulupa yake ínintaya dimongo, nkuntumbyanga Nnungu. 21 Átendile uchocho kwa kuva ánimala kuva, muhiu Nnungu ahumîje ahadi aneyo ànahulula kutenda anelyo lyaahidite. 22 Bahi ing'anya ya anelyo, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Ávalangiwije kuva wambone pameho panga

Nnungu.” 23 Henga malemba anelo lakánalembwije kwajili yanga nang'e
weka, 24 henga, pamo na hwetu tuvalangîwa kuva tuvambone pameho
panga Nnungu, hwetu tunkulupîla Nnungu ánanfufwile Nang'olo wetu Yesu
kuhaloka kwa vanu vahwîle. 25 Nang'e ánihumywa uchinga awalalwe
ing'anya ya masambi letu, na kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle uchinga
tutendwe kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

5

Kilisto ánitupatanisa nawi Nnungu

1 Bahi kwa kuva tùtendwije kuva tuvambone pameho panga Nnungu
kupitila ing'ulupa, hambi tùvele na amani na Nnungu kupitila Nang'olo
wetu Yesu Kilisto. 2 Na kwa kunkulupila Yesu, Yesu ànituhululiha kuinjila
muinema ya Nnungu ituvenayo vino, na hwetu tùnalisingila lilolelo lyetu lya
kukumila ukulu wa Nnungu. 3 Akee chihi anelyo bahi, henga tùnalisingila ata
patubanika, akuno utumala kuva kubanika kùida na kupililila, 4 na kupililila
kùida na kukulupika na kukulupika kùida na lilolelo. 5 Na lilolelo alino likee
lya kututaya dihoni, kwa kuva tùnimala kuva Nnungu ànatutamwa, ing'anya
àtwing'ile Umumu Wanaswe uchinga aumbaje itamwi yake mmitima yetu.

6 Kwa kuva, patukachihulula kulipoha, na paukamwele uhiku
ukudungiwîje, Kilisto ánihila ing'anya yatuhwe tukáchimweshimu Nnungu.
7 Ìnakamajanga namene munu kukubali kuhwa kwajili ya munu atênda
chiilembela Sheliya. Panjika munu ànahulula usubutu kuhwa kwajili
ya munu atênda lambone. 8 Henga Nnungu ànilanguja mwalehu kuva
ànatutamwa, kwa kuva patunavele tuvanu tuvamasambi, Kilisto ánihila
kwajili yetuhwe. 9 Vino, kwa kuva tùnivalangiwa kuva tuvambone pameho
panga Nnungu kwa indila ya myadi ya Yesu, ìlanguja mwalehu kuva
achiatupohe uchinga asabu ya Nnungu inatumatokele hwetu. 10 Kwa kuva,
patunavele amongo tuva Nnungu, Nnungu mwene ánitupatanisa hwetu
na mwene kwa kuhwa kwa Mwanawe. Na kwa kuva vino tùnipataniswa
nawe, ìlanguja mwalehu kuva tuchitupohwe, kwa kuva, Yesu Kilisto mumi.
11 Henga tukálisingila chihi anelo weka, ila tùnalisingila kwa kulundana na
Nnungu kupitila Nang'olo wetu Yesu Kilisto, kwa kuva, kwa kupitila nang'e,
vino tùnipataniswa na Nnungu.

Adamu nawi Kilisto

12 Bahi Adamu patendile sambi, sambi nkupata kuinjila pachilambo, na
aneyo sambi nkuida na kuhwa. Na kwa namuna aneyo, kuhwa nkuvahu-
nika vanu vammalele, ing'anya vanu vammalele vàtendile sambi. 13 Kwa
kuva, Sheliya ya Musa kabla ikànambipwawa, sambi yavele ipwawìjè pachil-
ambo, henga sambi ikávalangiwa kuva sambi bila kupwawa Sheliya ya Musa.
14 Henga pamo na anelo, vanu vanapwawije mmahiku la Adamu mpaka
mahiku lapwecheledile Musa Sheliya, vammalele vánihweneha kuhwa
ikànava nanga pavanatendile sambi ya kulumula amuli ya Nnungu malinga
Adamu chanalumwile amuli ya Nnungu. Chitendo chimo cha Adamu
chítendihije kuhwa kwa vanu vammalele, na chitendo chimo cha kuhwa kwa
Kilisto chìtendihije umi.

15 Henga sambi yanga Adamu ikálingananywa na inujo ya inema ya
Nnungu. Kwa kuva, sambi yanga munu yumo, yani Adamu, ítendihije kuhwa
kwa vanu vohe, henga tùnimala kuva inema ya Nnungu nni ing'ulu na inujo

yake nni ing'ulu ing'anya ya kuvasamehe vanu vohe masambi lavo kupitila kwa munu yumo, yani Yesu Kilisto. 16 Kavila, inujo ya inema ya Nnungu ikálingananywa na mambo lanahumidile ing'anya ya sambi ya ayula munu yumo. Kwa kuva, sambi imo ítendihije hukumu na asabu ya Nnungu, henga inujo ya inema ya Nnungu nkuvatenda vanu vavalangiwe kuva vambone pameho panga Nnungu ikànava masambi lávele lohe. 17 Ni muhiu kuva, kwa sambi ya munu yumo, kuhwa kúnitandilika kuvatawala vanu. Henga avala vapwechedîle inema ya Nnungu na inujo ya kutendwa kuva vambone pameho pake, vàmbepunda namene kutawala muumi kwa indila ya munu yumo, yani Yesu Kilisto.

18 Bahi malinga sambi imo yanaitendile Adamu chiidile na hukumu ya asabu kwa vanu vammalele, nni uchocho kwa chitendo chimo cha haki chachitendile Kilisto, vanu vammalele vàvalangiwije kuva vambone pameho panga Nnungu na kuva na umi. 19 Na malinga chiivele kuva, kwa itahuki ya munu yumo, vanu vohe vàjukile kuva vanu va masambi, na njo uchocho, kwa ipilikani ya munu yumo, ìmbevatenda vanu vohe vavalangiwe kuva vambone pameho pa Nnungu.

20 Sheliya paiinjidile, masambi nkuyenjejeka, henga masambi palayenjejeke, inema nkupunda kuyenjejeka namene. 21 Inema ya Nnungu íniyenjejeka uchinga itawale kwa kuvatenda vanu kuva vambone pameho pa Nnungu na kuida na umi ukee na ntululilo kwa kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu. Inema yanga Nnungu ikánavele muchi sambi inavatawele vanu na kuida na kuhwa.

6

Sambi inààve na dimongo kavila kwenu mwenu

1 Vino tuhaule dachi nano? Tuhwenehe kutenda masambi uchinga inema ya Nnungu ipunde kuyenjejeka? 2 Nanga, wala kadiki! Kuyamba habali ya kutenda masambi, hwetu tùvele muchi mituhi, yani sambi ikee na dimongo dya kututawala kavila. Bahi ikàva tùvele muchi mituhi kuyamba sambi, tùmbehweneha dachi kutenda masambi? 3 Mwenu mùnimala kuva, hwetu tuvammalele túnilundana na Yesu Kilisto patunabatiswije, bahi kwa kubatiswa, túnihwa pamo na nang'e. 4 Bahi kwa indila ya ubatiso, túnihwa na kusikwa pamo na nang'e, uchinga malinga Kilisto chafufuliwije kuhaloka kwa vanu vahwîle kwa dimongo ding'ulu dya Atata Nnungu, na hwetu uchocho tupate kuikala kwa namuna yahambi.

5 Ikàva kwa indila ya ubatiso túnilundanywa na kuhwa kwake, bahi tùnimala kuva, tùmbelundanywa na kufufulwa kwake. 6 Kwa kuva, tùnimala kuva unu wetu wa kala únivambwa pamo na Kilisto, uchinga unu wa masambi uhwe na tunave kavila tuvatumwa tuva masambi. 7 Kwa kuva, munu ahidîle ànitapulwa kuhaloka n'dimongo dya kutawaliwa na sambi. 8 Bahi ikàva tùhwile pamo na Kilisto, tùnakulupila kuva tùmbeikala pamo nanang'e. 9 Tùnimala kuva, Kilisto ànifufuliwa na akambekuhwa kavila, kwa kuva kwanga nang'e kuhwa kukee na dimongo kavila. 10 Bahi Yesu páhwìlè, sambi ikànavele na dimongo kavila kwanga nang'e, na átendile uchocho mwanda umo bahi kwajili ya vanu vammalele, henga hambi nang'e mumi, na àikala kwajili ya ukulu wa Nnungu. 11 Bahi na mwenu uchocho, kwa habali ya masambi, livalangilange kuva mùvele muchi mituhi, yani mùnileka mwalehu kutenda masambi, na livalangilange kuva mùikala pamo na Nnungu kwa indila ya kulundana na Yesu Kilisto.

12 Bahi munaileke kavila sambi uitawala mmiili yenu na kuntendanga
mudipapate tama dyake dibaya. 13 Wala munadilekelele kavila dimbandi
dya miili yenu kuva muchi vyombo vya kutendela lahakalenge kwa kuitu-
mikila sambi. Henga lilekelelange mwalehu kwa Nnungu, kwa kuva múvele
muchi mùnihwa, henga vino mùpewijwe umi wahambi. Bahi dilekelele
dimbandi dyenu dyammalele dìive vyombo vya kutenda àlalá lalalembela
Nnungu. 14 Kwa kuva, sambi ikámbekuva na dimongo kavila kwenu mwenu,
ing'anya mwenu nkátawaliwa na Sheliya, henga mùtawaliwa na inema ya
Nnungu.

Vatumwa va àlalá lalalembela Nnungu

15 Vino tuhaule dachi nano? Dachi, tutende masambi ing'anya nanga
patutawaliwa na Sheliya, ila tùtawaliwa na inema ya Nnungu? Nanga,
wala kadiki! 16 Mwenu mùnimala kuva mukàtandola kumpilikana munu
fulani, mùnalilekelela kuva mmatumwa mma munu aneyo. Ikàva nni
kwa utumwa wa sambi, ntululilo wake nni kuhwa, na ikàva nni kwa
kumpilikana Nnungu, ntululilo wake nni kutendwa kuva mmambone
pameho pa Nnungu. 17 Mwenu mwávele mmatumwa mma sambi. Henga
tùnshukulu Nnungu, kwa kuva vino mùnalapilikana kwa mitima yenu yam-
malele mahundo àlalá lamupwechedile. 18 Mwenu mùnitapulwa muutumwa
wa sambi, na vino mùjukile kuva mmatumwa mma kutenda àlalá lalalem-
bela Nnungu. 19 Ing'anya ya idabadangi ya asili yenu ya chimmili, apano
ngùtumila nfano wa utumwa uchinga mulamale mambo alano. Anepo
patandi, mwenu múnililekelela mwalehu kuva mmatumwa mma kutenda
mambo la uhakwa na lahakalenge akuno umuleka kutenda àlalá lalalem-
bela Nnungu. Bahi vino, lilekelele mùùve mmatumwa mma kutenda àlalá
lalalembela Nnungu uchinga mupate kuva mmanaswe.

20 Kwa kuva, pamunavele mmatumwa mma sambi, mukáchitawaliwa na
àlalá lalalembela Nnungu. 21 Dachi, mùpete faida ntwani kwa kutenda
mambo àlalá lantayânga dihoni vino? Kwa kuva, ntululilo wa mambo anelo
nni kuhwa! 22 Henga vino, kwa kuva mùnitapulwa muutumwa wa sambi na
mùjukile mmatumwa mma Nnungu, faida imupata vino nni uwanaswe, na
ntululilo wake nni umi ukee na ntululilo. 23 Kwa kuva, nshahala wa sambi
nni kuhwa, henga inujo yahumya Nnungu nni umi ukee na ntululilo kwa
kulundana kwetu na Yesu Kilisto, Nang'olo wetu.

7

Kuhunguliwa mmihungo vya Sheliya

1 Mwenu mmakukulupila avangu muimaîte Sheliya ya Musa, dachi
mukámaite kuva Sheliya ìntawala chihi munu pava mumi? 2 Kwa nfano,
mmahe alombwîje ànahungwa na sheliya ya ulombi maduva lammalele
nng'andomwe pava mumi, henga nng'andomwe akàhila, aneyo sheliya
ikánnyunga kavila mmahe aneyo. 3 Bahi aneyo mmahe akàlombwa na
nnume yunji akuno nng'andomwe avèlè mumi, àmbevalangiwa kuva àlalá
ugoni. Henga nng'andomwe akàhila, aneyo mmahe akáhungwa kavila na
sheliya ya ulombi, na akàlombwa na nnume yunji anepo nanga pálàlà
ugoni. 4 Mmakukulupila avangu, uvila nni chiiva kwenu mwenu. Kwa
kulundanywa na kuhwa kwanga Kilisto, na mwenu uchocho mùnihwa
uchinga Sheliya inantawale kavila. Vino mùùva mmanu mma Kilisto,
afufuliwîje, uchinga tupate kuntumikila Nnungu kwa kulatenda lambone.

5 Kwa kuva, anepo patandi patuchiikala kwa kuipilikanila asili yetu ya
chimmili itawalîwa na masambi, tama dya kutenda masambi dichikonyêlwa
na Sheliya, díkola madengo mmiili yetu na kututenda tuhwe. 6 Henga vino,
tùnihunguliwa kuhaloka mmihungo vya kutawaliwa na Sheliya, kwa kuva,
hwetu tùvele muchi tùnihwa, na Sheliya ikávele na dimongo dya kututawala
kavila. Bahi kupapatana na anelo, tùnahulula kuntumikila Nnungu, akee
kwa namuna ya anepo patandi ya kulojwa na malemba la Sheliya, henga
kwa indila yahambi ya kulojwa na Umumu wake.

Sambi ìmaikana kwa kupitila Sheliya

7 Dachi, tuhaule chani nano? Dachi, Sheliya ya Musa nni masambi?
Nanga, wala kadiki! Henga, Sheliya nni ingulangujîje nangu masambi
langu. Kwa nfano, nangu nikánamale kuva kung'unuka nni likosa bila
Sheliya kuhaula kuva, “Unang'unuke.” 8 Henga kupitila amuli aneyo
ya Sheliya, sambi ípete indila ya kutakatuha kila namuna ya tama nkati
mwangu. Henga bila kupwawa Sheliya, sambi ikánave na dimongo dya
kutenda uchocho kwa kuva ikàvele muchi chinu chihwîle. 9 Anepo patandi
pannavele bado nikànaimala Sheliya, nangu navele nimumi. Henga pangudi-
maite amuli dya Sheliya, sambi nkutandilika kukola madengo, na nangu
nkuhwa. 10 Bahi adila amuli dya Sheliya dinakudungiwije dining'e umi,
hambi dìngupelekejijije kuhwa. 11 Kwa kuva, kwa kupitila amuli anedyo,
sambi ípete indila ya kungulambila na kumbwalala.

12 Bahi Sheliya yene nni yanaswe na amuli na dinang'o nni dyanaswe
na nni dya haki, tena nni dyambone. 13 Dachi, alino lyàmba kuva adila
amuli dyambone nni dingupelekejijîje nangu kuhwa? Wala kadiki! Henga
uchinga sambi yonekane muhiu kuva sambi, ípitidile amuli aila yambone
kungupelekejija kuhwa. Bahi kwa kupitila amuli anedyo dya Sheliya, sambi
ínipunda kuva ibaya namene.

Ing'ondo nkati mwa munu

14 Tùnimala kuva Sheliya nni ya chinnungu, henga nangu nni munu wa
chimmili, ngùsumisijwe kuva nintumwa wa sambi. 15 Nni muhiu kuva
nangu nikáchimaite chinu chinguchitenda, kwa kuva achila chíngulembèlà
ngutende, nikáchitenda, henga achila chinikatamwa kuchitenda njo chin-
guchitenda. 16 Bahi ikàva nikátamwa kutenda achila chingutenda, aino
ìmaiha kuva nakubali kuva Sheliya nni yambone. 17 Henga uhiu nni kuva,
nikee nangu ngutênda chinu anecho chinikatamwa, ila nni aila sambi iikâla
nkati mwangu. 18 Kwa kuva, ìnimala kuva muntima mwangu nanga chinu
chohecho chambone, yani muasili yangu ya chimmili. Kwa kuva, kutenda
lyambone nalembela, henga nanga panguhulula kulitenda. 19 Kutenda
lahakalenge nikátamwa, henga mbènkulatenda, na kutenda lambone nalem-
bela, henga nikálatenda. 20 Bahi ikàva ngùtenda alila linikatamwa kutenda,
akee nangu ngutênda, henga nni aila sambi iikâla muntima mwangu.

21 Bahi ìnikombelela nnyambo auno kuva, pangulembela kutenda lyam-
bone, ngùlikoja ungukwekwelehwa kutenda lihakalenge. 22 Kwa kuva,
muntima mwangu naihangalalila Sheliya ya Nnungu, 23 henga mummili
mwangu ngwòna kuva mùvele dimongo dinji dikôla madengo, dimongo
dipanyâna ing'ondo na dimongo dya ding'ano dyangu. Dimongo anedyo
dìngutenda ngutwaliwe litwala na dimongo dya sambi dikôla madengo mum-
mili mwangu. 24 Ole wangu nangu chonde! Nnani ambengupôha kuhaloka

muhali aino ya mmili ingupelekêja kukuhwa? 25 Ashukuliwe Nnungu kwa kuva, Yesu Kilisto Nang'olo wetu nni ambengupôha!

Bahi nikàtayanya anelo lammalele, nangu nimwene ngwòna kuva, kwa ding'ano dyangu nìitumikila Sheliya ya Nnungu, henga kwa asili yangu ya chimmili ngùditumikila dimongo dya sambi.

8

Kulojwa na Umumu Wanaswe

1 Bahi vino nanga hukumu ya asabu kwa avala valundêne na Kilisto Yesu. 2 Kwa kuva, kwa kulundana na Kilisto Yesu, dimongo dya Umumu Wanaswe ahûmya umi, dìningukombola kuhaloka n'dimongo dya sambi na dya kuhwa. 3 Bahi ing'anya ya idabadangi ya asili yetu ya chimmili, Sheliya ya Musa ikanahulwile kutukombola, henga Nnungu ánihulula kutukombola kwa kuntuma Mwanawe avèlè muasili ya chimmili muchi yatuhwe tuvanu tuvêle na masambi, uchinga àáve sadaka ya kusamehewa masambi letu. Na kwa indila aneyo, Nnungu ániuondonganga utawala wa sambi, 4 uchinga àlalá lammalele lalalembela Nnungu mu Sheliya, lapate kutimiswa nkati mwetu, hwetu tulôjwa na Umumu Wanaswe, na wala akee kwa kuipilikanila chi-ilembela asili yetu ya chimmili. 5 Kwa kuva, avala vaikâla kwa kuipilikanila chiilembela asili ya chimmili, anevo vàtawaliwa chihi na mambo la chimmili, henga avala vaikâla kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, anevo vàtawaliwa na mambo lalembelêwa na Umumu aneyo. 6 Kwa kuva, ding'ano dya munu atawalîwa na asili ya chimmili, dìida na kuhwa, henga ding'ano dya munu atawalîwa na Umumu wa Nnungu, dìida na umi na amani. 7 Kwa kuva, vanu vavêle na ding'ano ditawalîwa na asili ya chimmili nni amongo va Nnungu, vakáipilikana Sheliya ya Nnungu na wala nanga pavahulula kuipilikana. 8 Vanu vatawalîwa na asili ya chimmili nanga pavahulula kunkatapalila Nnungu.

9 Henga ikàva Umumu wa Nnungu àikala mmitima yenu, mwenu nanga pamutawaliwa na asili ya chimmili. Munu woheyo akávele na Umumu wa Kilisto, aneyo akee wa Kilisto. 10 Mwenu mùmbekuhwa ing'anya ya sambi, henga ikàva Kilisto àikala mmitima yenu, bahi disungu dyenu dyumi, kwa kuva mùtendijwe kuva mmanu mmambone pameho panga Nnungu. 11 Nnungu ánfufwile Yesu Kilisto, na ikàva Umumu wake àikala mmitima yenu, bahi Nnungu achiaing'e umi miili yenu imbekûhwa, na àmbetenda uchocho kwa indila ya Umumu wake aikâla mmitima yenu.

12 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tùvele na chinu chitulongwa kuchi-tenda, henga akee kutenda chiilembela asili yetu ya chimmili. 13 Kwa kuva, mukàikala kwa kutenda chiilembela asili yetu ya chimmili, mùmbekuhwa, henga mukàlawalala matendo mabaya la mmili, kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, muchimuve na umi. 14 Kwa kuva, vammalele valôjwa na Umumu wa Nnungu njo vana va Nnungu. 15 Kwa kuva, Umumu Wanaswe umumpwecheledile, nanga pantendanga mwenu kuva mmatumwa na kun-tendanga muyope kavila, ila mùmpwecheledile Umumu Wanaswe antênda mwenu kuva mmana mma Nnungu. Na kwa kupitila Umumu aneyo, hwetu tùnahulula kunchema Nnungu, “Aba,” yani “Atata!” 16 Na aneyo Umumu mwene, ànashuhudila mmitima yetu kuva hwetu nni tuvana tuva Nnungu. 17 Bahi ikàva hwetu nni tuvana tuva Nnungu, bahi hwetu njo tuvene ma-pala. Ni uhiu kuva, hwetu pamo na Kilisto nni tuvene mapala la ukulu

wa Nnungu. Henga ikàva tùmbepwechelela ukulu malinga aula wavenawo Kilisto, bahi na hwetu lasima tubanike muchi nang'e.

Ukulu uîda

18 Nangu ngwònа kuva kubanika kwa mahiku alano la vino kukee chinu ukàlandanya na ukulu aula wambeuhunukula Nnungu kwetuhwe. 19 Kwa kuva, viumbe vyammalele vìvenkulolela kwa hamu ing'ulu uhiku anewo Nnungu wambevamaiha vana vake. 20 Kwa kuva, viumbe vyammalele vìvikwije muhali ikemana, henga akee kwa itamwi yavo. Henga Nnungu àvivikile muhali aneyo akuno walolela kuva, 21 viumbe vyammalele vìmbekombolewa kuhaloka muhali ya utumwa wa kukandika, na kuvitenda vikumile uhulu wa ukulu wa vana vanga Nnungu. 22 Kwa kuva, tùnimala kuva, mpaka vino viumbe vyammalele vìvenkuyaha mitima, malinga mmahe avêle na uchungu wa kuveleka. 23 Akee chihi viumbe anevyo weka viyâha mitima, ila pamo na hwetu tuyêja ukulu wa Nnungu kwa kupwawa kwake Umumu Wanaswe kwetuhwe. Tùyaha mitima kwa kuva, tùvele na hamu ing'ulu kuyona miili yetu uikombolewa kuhaloka muhali ya utumwa wa kukandika, na kutendwa mwalehu kuva tuvana tuva Nnungu. 24 Kwa kuva, hwetu túnipohwa kupitila lilolelo anelyo. Henga munu akàchona chinu chalolela, anelyo likee lilolelo kavila, kwa kuva nnani ahulûla kuhweneha kulolela chinu chachona? 25 Henga tukàlolela chinu chitukachona, bahi tùchilolela chinu anecho kwa kupilililа.

26 Uchocho, Umumu wa Nnungu ànatuyangata muhali ya idabadangi yetu, kwa kuva nanga patumaite kuyuwa chiilembelewa. Henga Umumu wa Nnungu mwene ànatuyuwila kwa Nnungu kwa ikuti ikáhaulika. 27 Na Nnungu alôna mambo lavêle mmitima yetu, ànalamala mawaso la Umumu wa Nnungu, kwa kuva, aneyo Umumu àvayuwila vakúkulupila kupapatana na itamwi ya Nnungu.

28 Hwetu tùnimala kuva, Nnungu àkola madengo mmambo lammalele uchinga aveng'e lambone vanu vantâmwa, yani vanu vachemwîje kupapatana na makudungilo lake. 29 Kwa kuva, avala vanu vávamaìtè Nnungu kutandikila anepo patandi, njo vávatandwèlè Nnungu kutandikila anepo patandi apate kuvalandanya na Mwanawe, uchinga Mwanawe àáve chihungumikova muvana vohe va Nnungu. 30 Bahi vanu avala wavatondwele Nnungu kutandikila anepo patandi, njo anevo wavachemile, na anevo wavachemile nni uvovo wavatendile kuva vambone pameho pake, na anevo wavatendile kuva vambone pameho pake, àniveng'a ukulu wake.

Ukulu wa itamwi ya Nnungu

31 Bahi kupapatana na anelo, tutangole chamani kwamba anelo? Ikàva Nnungu àvele m'bali wetu, nnani ambehulûla kulumbana na hwetu? 32 Nnungu nanga panannyemije Mwanawe wa weka na ibaniki, henga áninnyumya kuva sadaka kwajili yetuhwe tuvammalele. Ikàva átendile uchocho, dachi àmbelema dachi kutwing'a na vitukutuku vyammalele, hwetu chalumo na Mwanawe? 33 Nnani ambehulûla kuvasitaki vanu válitandoledìlè Nnungu? Akapali! Nnungu weka njo avatênda kuva vambone pameho pake. 34 Nnani ambehulûla kuvahukumu asabu? Akapali! Kwa kuva, Yesu Kilisto njo anahidile na kufufuka, na vino àikala m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu, nanang'e njo atuyuwîla. 35 Chinu ntwani chimbehulûla kutuhapulanyanga na itamwi ya Kilisto? Dachi, ni

kubanika, au kusikika, au kulaga, au indala, au uhou, au hatali, au kuyohwa
na kuhwa? 36 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Kwajili yakuwe tùvenkuwalalwa kila liduva,
Tùvalangiwije kuva muchi angandolo va kusinjwa.”
37 Henga mmambo anelo lammalele hwetu tùnashinda mwalehu kupitila
Kilisto atutamwîje. 38 Kwa kuva, ùnimala mwalehu kuva, nanga chinu
chohecho chihulûla kutuhapulanyanga na itamwi ya Nnungu. Kuhwa wala
kukambehulula kutuhapulanyanga na itamwi ya Nnungu, wala umi, wala
malaika, wala vatawâla va kumahunde, wala mambo lahumîla maduvano,
wala mambo lambehumîla mmaduva laîda wala dimongo dyohedyo, 39 wala
lavêle muha, wala lavêle pahi, na wala nanga chiumbe chohecho chim-
behulûla kutuhapulanyanga na itamwi yanga Nnungu yailangujije kwetu
hwetu kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu.

9

Nnungu na vanu vake

1 Nangu ùnilundana na Kilisto. Umumu Wanaswe na ntima wangu
vìnangushuhudila kuva, nangu ngùtangola chihi uhiu na wala nanga pangu-
lambila, paninnyaulilanga kuva, 2 ngùvele nnihindambi likulu na ngùvele
na uchungu ukee na ntululilo muntima mwangu. 3 Kuikavele kupata
lana na kuhapulanywa na Kilisto ukuvapoha akuluvangu na alumbuvangu
Vayahudi, bahi nangu nikaniva tayali kutendwa uchocho kwajili ya alanga-
vangu Vayahudi, 4 yani vanu va Isilaeli. Vanang'o vánitandolwa na Nnungu
kuva vana vake, na ánivalanguja ukulu wake, na kutenda malailano na
vanang'o, na kuveng'a Sheliya, na kuvalanguja namuna ya kumwabudu,
na kuveng'a ahadi dyake. 5 Iblahimu na Isaka na Yakobo njo anyakala vao.
Na Kilisto nkuvelekwa chimmili kuhaloka nnukolo lwavo. Nnungu atawâla
vitukutuku vyammalele atumbyangwe maduva lammalele! Amina.
6 Nangu nanga panguhaula kuva ahadi ya Nnungu nanga paitimidile.
Kwa kuva, akee vanu vammalele vavelêkwa kuhaloka nnukolo lwa Vaisi-
laeli njo Vaisilaeli vahiu. 7 Na wala akee vanu vammalele vavelêkwa
kuhaloka nnukolo lwa Iblahimu njo vadukulu vahiu vanga Iblahimu.
Kwa kuva, Nnungu ánimwahidi Iblahimu kuva, “Kwa kupitila chihi Isaka,
ùmbepata vadukulu vambekûva vako.” 8 Aino ìvele na mana kuva, vavana
vavalangîwa kuva vana vanga Nnungu akee avala vavelekwejîje chimmili,
henga nni avala vavelekwejîje kupapatana na ahadi ya Nnungu. Anevo
njo vavalangîwa kuva alukolo vahiu vanga Iblahimu. 9 Kwa kuva, aino njo
ahadi yene imwâmba Isaka, “Mwakani mahiku malinga alano nguchinguide
kavila, na Sala àmbekuva àmmelèkè mwana nnume.”
10 Na mwana aneyo wammeleke Sala njo anakulwetu Isaka, Isaka
nkunnomba Labeka. 11-12 Na Labeka nkuvaveleka vana vavili va mav-
ila, henga anevo vana kabla vakànambivelekwa au kutenda chinu chohe-
cho, Nnungu ánnyaulidile Labeka kuva, “Mwana nkulungwa àmbentumikila
n'joko.” Nnungu kutenda uchocho, ìmaiha kuva, Nnungu akávachema
vanu kupapatana na matendo lavo, ila kupapatana na itandodi yake
mwene uchinga atimise makudungilo lake. 13 Malinga chilahaula Malemba
Lanaswe kuva, “Yakobo ùnintamwa, henga Esau ùninnyita.”
14 Vino tuchidachi nano? Nnungu akátenda haki? Wala kadiki! 15 Kwa
kuva, Nnungu ánnyaulidile Musa kuchidoni, “Nìmbemmikila chididi munu
ayula unintandwele kummikila chididi, na nìmbemwonela chididi munu

ayula unintandwele kumwonela chididi.” 16 Bahi anelo mambo, lakálisingila
itamwi ya munu wala kutumbama kwa munu, henga lammalele làlisingila
chididi cha Nnungu. 17 Kwa kuva, Nnungu ánnyaulidile Nfalume wa ku Misili
Mmalemba Lanaswe kuva, “Nìkuvikile wako kuva Nfalume uchinga kwa
kupitila wako ngulanguje dimongo dyangu na lina lyangu litumbyangwe
pachilambo chammalele.” 18 Bahi ìvele uvila, Nnungu àmmikila chididi munu
woheyo wannembela kummikila chididi, na ànnonopya ntima munu woheyo
wannembela anonope ntima.

19 Kapanji munu àmbenguja kuva, “Ikàva Nnungu àvatenda vanu vàáve
uchocho, ing'anya ntwani ànavalaumu? Dachi, nnani ahulûla kulatahuka
àlalá lalalembela Nnungu?” 20 Wako munu, wako ulyani mpaka utahukane
na Nnungu? Dachi, ìnahululika chombo cha ulongo kunnyaulila ayula achi-
umbîle kuva, “Ing'anya ntwani ùnguumbile uvila?” 21 Nkúumba ànahulula chihi
kuutumila ulongo malinga chalembela mwene. Lidonji limo lya ulongo
ànahulula kuumba vyombo, chimo kwajili ya matumisi la eshima na chinji
kwa matumisi chihi la kawaida.

22 Bahi uvila nni chiinavele kwanga Nnungu. Nnungu álembedile alanguje
asila yake na kumaiha dimongo dyake. Henga ánivapililila namene avala
váchilembelèwà vapate asabu yake, yani avala vachilôja unamatokela kuk-
wondongwa. 23 Uchocho, Nnungu álembedile alanguje ukulu wake nkulu
kwa avala wavavikidile chididi, yani avala vanavakudungidile kuvatum-
byanga kutandikila anepo patandi. 24 Na hwetu tùvele nnikuwa ulyolyo lya
vanu wavavikidile chididi kwa kuvachema kuva vanu vake, akee kuhaloka
chihi nnikuwa lya Vayahudi, henga kuhaloka na nnikuwa lya vanu vakávele
Vayahudi. 25 Kwamba vanu vakávele Vayahudi Nnungu ánitangola kupitila
nabii wake Oseya kuva,

“Avala vakanavele vanu vangu,
vino nìmbevachema kuva, vanu vangu!
Na ayula unikachintamwa,
vino nìmbentamwa!”

26 Na áhawile kuva, “Pachinu apala pavanavahaulidile kuva,
‘Mwenu mukee mmanu vangu,’
pachinu anepo vàmbechemwa,
‘Vana vanga Nnungu avêle na umi.’ ”

27 Nabii Isaya áninonoha lidi watangola kuvayamba Vaisilaeli wachidoni,
“Pamo na Vaisilaeli kuva vohe muchi nnyangi wa kubahali, henga vam-
bepôhwa vàmbekuva chihi kadiki. 28 Kwa kuva, Nang'olo àmbepiyanya
kuitenda hukumu yake pachilambo bila kutimya.” 29 Isaya ánilauja
anepo patandi wachidoni, “Kuikavele Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde
akátulekela hwetu tùvá Isilaeli kananga vavana kadiki, lakanitukoja muchi
la ku Sadoma na la ku Gamola.”

Vanu vàtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa indila ya ing'ulupa

30 Dachi, anelo lammalele làvele na mana ntwani? Anelo làvele na mana
kuva, vanu vakávele Vayahudi, yani avala vakáchilinga kutaha uwambone
pameho panga Nnungu, vànivalangiwa kuva vambone pameho panga
Nnungu kupitila ing'ulupa. 31 Henga Vaisilaeli vanatumbeme namene
kupata wasa wa kutendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa
kukamula Sheliya, nanga pavanaupete. 32 Dachi, ing'anya ntwani nanga
pavanaupete? Ing'anya vátaha kuva vambone pameho panga Nnungu kwa

kupitila matendo lavo na akee kupitila ing'ulupa. Nkulikuvala nniyanga
alila, “liyanga lya kukuvaja,” 33 malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe
kuva,
“Lola, ngùvika pa Yelusalemu* liyanga limbevakuvâja vanu,
liyanga limbevatênda vanu vayanguke.
Henga munu woheyo ambenkulupîla, akambepata dihoni!”

10

1 Mmakukulupila avangu, chinu chingulembela kwa ntima wangu
wammalele na chingunnyuwa Nnungu kwajili ya Vaisilaeli nni kuva, vapo-
hwe. 2 Kwa kuva, nahulula chihi kushuhudila kuva, vànatamwa namene
kuntumikila Nnungu, henga kuntumikila kwavo kukápapatana na kuumala
uhiu. 3 Kwa kuva, vanang'o vakánamala namuna Nnungu chavatenda vanu
kuva vambone pameho pake, na vànihita kuipapata indila ya Nnungu ya
kuvatenda vanu kuva vambone pameho pake, henga vàlitahijije chihi indila
yavo vene kwa kuikamula Sheliya. 4 Henga Kilisto áitendile Sheliya ya
Musa ìhwikile ntululilo wake, uchinga kila munu ankulupîla nang'e apate
kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu.

Upohi nni kwajili ya vanu vammalele

5 Alano nni malove lanalembile Musa kwamba kutendwa kuva wambone
pameho panga Nnungu kwa indila ya kuikamula Sheliya kuva, “Munu
woheyo aikamûla Sheliya, àmbelama kwa kupitila kuikamula Sheliya.”
6 Henga kuyamba vanu vatêndwa kuva vambone pameho panga Nnungu
kwa indila ya ing'ulupa vanaliuje mmitima yavo kuva, “Nnani ambehwêna
kulihunde, yani unansulupuha Kilisto kuhaloka muha uchinga atupohe?”
7 Na wala vanaliuje kuva, “Nnani ambesulupûka kuhwena kwa vanu
vahwîle, yani unankweja Kilisto kuhaloka pahi uchinga atupohe?” 8 Henga
Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Lilove lya Nnungu lìvele pepi na wako,
lìvele nkanya mwako na muntima mwako.” Na lilove anelyo njo ujumbe
utuuyanjaja kuyamba ing'ulupa. 9 Kwa kuva, ukàyambukila kwa kanya
yako umwene kuva, Yesu njo Nang'olo na kukulupila muntima mwako
kuva Nnungu àninfufula kuhaloka kwa vanu vahwîle, uchiupohwe. 10 Kwa
kuva, kwa kukulupila kwa ntima, Nnungu àntenda munu kuva wambone
pameho pake, na kwa kuyambukila kwa kanya, Nnungu ànampoha munu.
11 Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Kila munu ankulupîla akambepata
dihoni.” 12 Bahi Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi nanga pavalekanidile,
kwa kuva, Nang'olo wa vanu vammalele nni yumo bahi, nanang'e ànavabaliki
namene vammalele vannyûwa. 13 Bahi nni malinga chilahaula Malemba
Lanaswe kuva, “Kila munu ambennyûwa Nang'olo, achiapohwe.”

14 Dachi, vàmbennyuwa dachi ayula uvakankulupila? Na vàmbenkulupila
dachi ayula uvakanambimpilikana habali dyake? Na vàmbepilikana dachi
habali dyake ikàva nanga vanu vayanjâja? 15 Na vàmbeyanjaja dachi
ikàva nanga pavatumwa? Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Nni chinu
cha kuhangalaja namene kuida kwa vanu vayanjâja Malove Lambone.”
16 Henga vammalele nanga pavanalapwecheledile àlalá Malove Lambone.
Njo mana nabii Isaya áhawile kuva, “Nang'olo, nnani akulupidîle habali
ituyanjajije?” 17 Bahi ing'ulupa chitandikilo chake nni kupilikana ujumbe,

* **9:33** Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

na ipilikani ya ujumbe anewo ìida kupitila kuyanjajwa kwa habali dyanga Kilisto.
18 Henga nangu ngùuja kuva, dachi anevo Vaisilaeli nanga pavanaupilikene anewo ujumbe? Nanga, vániupilikana! Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Lidi lyavo línipilikanika pachilambo pammalele,
na malove lavo lánihwika mmipata yammalele ya pachilambo.”
19 Nangu ngùuja kavila kuva,
Dachi, vanu va Isilaeli nanga pavanaelewije?
Nanga, vánielewa! Kwa kuva, ata mahiku langa Musa Nnungu ávahaulidile Vaisilaeli kuva,
“Nìmbentendanga mwenu múvavikile wiu vanu vakávele na chilambo.
Nìmbentendanga mwenu muvavisije vanu va chilambo cha vanu vakámaite chinu.”
20 Na Isaya bila kuyopa àtangola kuva,
“Ǹnililanguja kwa vanu vakáchingutaha,
na ǹnilihunukula kwa vanu vakáchiuja habali dyangu.”
21 Henga kwamba Vaisilaeli achidoni,
“Muhi wammalele ngùnyoloja makono langu kwa kuvachema vanu vatahûka na vakápilikana.”

11

Nnungu nanga pavayahite Vaisilaeli

1 Bahi nangu nauja kuva, dachi Nnungu ànivahita vanu vake Vaisilaeli? Wala kadiki! Nangu nimwene ni Mwisilaeli, munu wa nnukolo lwanga Iblahimu kuhaloka nnitawa lwa Benjamini. 2 Nnungu akanavahitile vanu vake vávatondwèlè kutandikila anepo patandi. Dachi, mùnahimukila chilahaula Malemba Lanaswe kumwamba Eliya namuna chanavahinginike Vaisilaeli pameho panga Nnungu? 3 Eliya áhawile kuchidoni, “Nang'olo, vànivawalala manabii vako na kwondonganga vitala vyako. Na nangu weka njo nguisalidîle, na vànangutaha uchinga vanguwalale.” 4 Dachi, Nnungu ánnyang'wile dachi Eliya? Ánnyang'wile uvila, “Ngùliisalijijije vanu alufu saba vahitîle kutindivala malundi kumwabudu Baali, nnungu akávele wauhiu.” 5 Bahi uchochi nni chiivele kwa mahiku alano la vino, vàisalidile vanu kadiki vávatondwèlè Nnungu kupapatana na inema yake. 6 Vàtandolwejije kwa inema ya Nnungu, akee ing'anya ya matendo lavo. Kuikavele uiva ing'anya ya matendo lavo, bahi inema ikánave inema kavila.
7 Tuchidachi nano? Chinu achila chívachitumbamila Vaisilaeli kuchitaha, vohe nanga pavachipete. Ila vanu kadiki vátandolwejìjè na Nnungu nni vachipête. Henga vanu vanji vaisalidîle, mitima yavo íninonopywa, 8 malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Nnungu àniipumbaja mitima yavo.
Mpaka nelo ànilahunika meho lavo uchinga vanalole,
na àniladiva makutu lavo uchinga vanapilikane.”
9 Uchocho, Daudi àhaula kuchidoni,
“Ding'ole dyavo dipindikuke kuva dinambo dya kuvatanjika,
vamatoke na kupata asabu ivalembelewa.
10 Meho lavo laputale,
uchinga vanahulule kulola.
Na myongo yavo ingongomane ing'anya ya kulaga, maduva lammalele.”

11 Bahi nangu ngùuja kavila kuva, dachi, Vaisilaeli vàniyanguka na kwondongeka mwalehu? Nanga, wala kadiki! Henga kwa kuva, Vaisilaeli vánintahuka Nnungu, bahi Nnungu nkutumila kutahuka kwavo kuutenda upohi upatikane kwa vanu vakávele Vayahudi, uchinga Vayahudi vavonele wiu. 12 Bahi ikàva Nnungu átumidile itahuki ya Vayahudi kuida na balaka ya upohi kwa vanu vakávele Vayahudi, dachi kupohwa kwa Vaisilaeli vammalele kukambepunda kuida na balaka dyohe namene kwa vanu vammalele va pachilambo?

Kupohwa kwa vanu vakávele Vayahudi

13 Vino ngùtangola na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Kwa kuva, nangu ǹnitandolwa kuva nintume kwa vanu vakávele Vayahudi, bahi nalatumbyanga madengo langu. 14 Bahi kwa kulatumbyanga madengo langu, ngùlolela kuvatenda Vayahudi avangu vamwonele mwenu wiu uchinga ngupate kuvapoha vanu vanji muanevo. 15 Kwa kuva, kuhitwa kwa Vaisilaeli na Nnungu kùtendile vanu va pachilambo vapatane na Nnungu, bahi nni muhiu kuva kuyambukilwa kwavo na Nnungu, kùmbekuva muchi kufufulwa kwa vanu vahwîle. 16 Alino lìlandanywa na nfano wa nkate wa muing'ande ya Nnungu. Mikate yammalele ihalôka nnidonji limo lya uhu wa ngano ìvalangiwa kuva ya Nnungu ing'anya nkate ntandi ùhumijwe kwa Nnungu. Na ikàva lihina lya nnandi lìnihumywa kuva lya Nnungu, bahi na dinavi dyake nadinang'o dìvalangiwa kuva dya Nnungu. 17 Pàvele na dinavi fulani dya nseituni dicheketwije mmwelu, na sehemu dicheketwije nkunyakuja dinavi dya nseituni wa munnyitu. Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, mwenu njo anedyo dinavi dya nseituni wa munnyitu, na vino mwenu mùnakumila dimongo na ulimbo wa nseituni wa mmwelu. 18 Bahi munadihebule anedyo dinavi dicheketwîje. Kwa kuva, mwenu mukávele na chinu cha kulisingila, na akee mwenu mukamulidîle lihina ila lihina njo linkamulidîle mwenu.

19 Panjika muchimunguhaulile kuva, “Dinavi adila, dìnicheketwa uchinga nangu ngunyakujwe pachinu pake.” 20 Anepo, mùtangola muhiu. Dinavi anedyo, dìnicheketwa ing'anya dìnihita kukulupila, henga mwenu mùvechinkuhweneha kupwawa anepo ing'anya ya ing'ulupa yenu, bahi, munalinowe ila lyongolelange. 21 Ikàva Nnungu nanga panavavikidile chididi Vayahudi valandânywa na dinavi dya asili dya nseituni aula, dachi mùtenda kuva achiammikile mwenu chididi? 22 Lola namuna Nnungu chavele wachididi na chavele wakúkalipa. Nang'e ànakalipa kwa avala vanu vahîta kukulupila, henga mwenu mukàhweneha kulisingila chididi chake, nang'e achiave wachididi kwenu mwenu. Henga mukànahwenehe kulisingila chididi chake, na mwenu uchocho muchimucheketwe. 23 Na Vayahudi navanang'o vakàtandilika kukulupila, Nnungu achiavanyakuje kavila nnihina, kwa kuva Nnungu ànahulula kuvanyakuja kavila nnihina anelyo. 24 Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kwa asili mwenu mùvele muchi dinavi dya nseituni wa munnyitu, henga mùtwaliwije aneko nkunanyakujwa munseituni ukánavele wenu kwa asili. Henga Vayahudi vàvele muchi dinavi dya asili dya nseituni wa mmwelu, bahi Nnungu achiave tayali mwalehu kuvanyakuja kavila munseituni wavo vene.

Kupohwa kwa Vaisilaeli

25 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela muumale uhiu auno wa sili uchinga munalyone kuva mùvele na ding'ano namene kupunda chimuvele.

Kunonopa kwa Vaisilaeli kùvele chihi kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila isabu ya vanu vakávele Vayahudi vambemmwikîla Nnungu. 26 Anepo
njo pavambepohwa Vaisilaeli vammalele malinga chilahaula Malemba
Lanaswe kuva,
“Mpohi àmbehaloka ku Yelusalemu,*
nanang'e àmbelausa lahakalenge lammalele kuhaloka nnukolo lwanga
Yakobo, yani Vaisilaeli.
27 Na anelyo njo lilailano linimbetenda navo,
panimbevausija masambi lavo.”
28 Vayahudi vohe nni amongo va Nnungu ing'anya ya kulahita Malove
Lambone, na chinu chene achino chìjukile faida kwenu mwenu mmanu
mukávele Mmayahudi. Henga Nnungu àvechinkuhweneha kuvatamwa
Vayahudi ing'anya ya anyakala vao vatandi vanavatondwêle. 29 Kwa kuva,
Nnungu pahumya dinujo kuveng'a vanu na kuvatandola, nanga palihomola kuva ing'anya ntwani àtendile uchocho. 30 Mwenu mmanu mukávele
Mmayahudi, anepo patandi na mwenu mukáchimpilikana Nnungu, henga
vino mùpete chididi ing'anya ya uwangapilikana wao. 31 Uchocho, Vayahudi
vino nanga pavampilikana Nnungu njo mana chididi cha Nnungu chinnyidilidile mwenu uchinga Vayahudi navanang'o vapate kuvikilwa chididi
muchi mwenu. 32 Kwa kuva, Nnungu àvatendile vanu vammalele kuva muchi
vafungwa ing'anya ya uwangapilikana wavo, uchinga àvavikile chididi vanu
vammalele.

Nnungu alombolewe

33 Lola ukulu wa Nnungu na lúnda lwake na ding'ano dyake! Nnani ahulûla
kuloleha hukumu ya Nnungu na dindila dyake?
34 Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Nnani alamaîte mawaso la Nang'olo?
Nnani ahulûla kumwing'a Nnungu lúnda?”
35 “Nnani ahumîje chinu kumwing'a Nnungu hoti,
na Nnungu nkulembelewa annipe?”
36 Kwa kuva, vitukutuku vyammalele vìhaloka kwanga nang'e, na vyammalele vìnipwawa kwa uweso wake na kwajili yake. Nnungu atumbyangwe,
vyaka na vyaka! Amina.

12

Kuntumikila Nnungu

1 Bahi mmakukulupila avangu, kwa kuva Nnungu àvele na chididi
chohe, nangu nìmpembeja mwenu kwa ntima wangu wammalele, lihumyange mwalehu miili yenu kwa Nnungu kuva muchi sadaka ivêle
na umi na yanaswe na ya kunkatapalila Nnungu. Na aneyo njo indila
ihiu ya kumwabudu Nnungu. 2 Munailondoje kavila mihambo ya chilambo cha maduvano, henga nneke Nnungu ampindikulanye mwenu kwa
kudipindikulanya ding'ano dyenu. Anepo njo pamumbehulula kumala
lalalembela Nnungu na kukameka lambone na lankatapalila na lààva
makamilifu.
3 Kupapatana na inema yaning'ile Nnungu, nìnnyaulila mwenu mmammalele kuva, munu analyone kuva nkulu kupunda chiilembelewa ààve.
Henga lapime saana mawaso lenu kupapatana na chipimo cha ing'ulupa

* **11:26** Nsitali auno ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina anelyo kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5.

yampele Nnungu. 4 Mmili ùvele na dimbandi dyohe, na dimbandi anedyo dikákola madengo ulamo, 5 na uvila njo chiivele kwetu hwetu, ikànava hwetu ni tuvohe, henga tùjukile mmili umo kwa kulundana kwetu na Kilisto, na kila munu nni imbandi kwa nnyake. 6 Tùvele na dinudyo ditindenetindêne kupapatana na inema yatwing'ile Nnungu. Apwecheledîle inujo ya unabii, àlembelewa ahumye unabii kupapatana na ing'ulupa yavenayo. 7 Apwecheledîle inudyo ya kuvatumikila vanji, bahi atumike. Na apwecheledîle inudyo ya kuhunda, ahunde. 8 Apwecheledîle inudyo ya kuvatuja vanji mitima, atuje, na apwecheledîle inudyo ya kuhumya, àlembelewa ahumye kwa ntima helele, na apwecheledîle inudyo ya kuvalodya vanu, àlembelewa alodye kwa bidi, na apwecheledîle inudyo ya kuvavikila vanji chididi, àlembelewa atende uchocho akuno wahangalala.

9 Kutamwana kwenu kunààve kwa kulilambilila. Chivenge chinu chohecho chibaya na muchipapate achila chinu chambone. 10 Tamwana mmene kwa mmene kwa itamwi malinga ya vana va litumbo limo. Vatumbyange vanji kwa kuvalongoleja. 11 Munààve mmalemwa mmadengo, ila tumbama kuntumikila Nang'olo kwa mitima yenu yammalele. 12 Lilolelo lyenu lintende muhangalale maduva lammalele, na mmahuvilo lenu, pililila, akuno umulihumya mwalehu kunnyuwa Nnungu. 13 Vayangatange vakúkulupila kwa kuveng'a vitukutuku vivasikikidile, na muvapwechelele vayeni.

14 Nnyuwange Nnungu avabaliki avala vanu vam'banîha mwenu, elo, vayuwilange balaka wala munavalani. 15 Hangalala pamo na vahangalâla. Na kuta pamo na vakûta. 16 Ikalanga kwa amani mmwenu. Munalyone, henga mùùve tayali kukumilana na vanu vakálihululila. Wala munààve mmanu mmakulyona kuva mùnimala kila chinu.

17 Munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge. Tumbama kutenda vitukutuku vyambone pameho pavanu vammalele. 18 Bahi ikàhululika, kwa m'bali wenu ikalanga kwa amani na vanu vammalele. 19 Mmakukulupila avangu unintamwanga, munapindikule lahakalenge kwa kutenda lahakalenge, ila nnekele Nnungu wasa wa kupindikula, kwa kuva Nang'olo Nnungu ànitangola Mmalemba Lanaswe kuva, “Nangu njo mindikula, nangu nguchingupindikule.” 20 Henga pamo na anelo Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Mmongo mwalo akàva na indala, mwing'e chakulya, na akàva na inyota mwing'e medi akimbile. Kwa kuva, ukàtenda uchocho umpalila makala la moto layâka muha muti wake.” 21 Unalemwe na lahakalenge, ila ulaleme lahakalenge kwa kutenda lambone.

13

Kuvapilikana vavêle na mamulaka

1 Kila munu àlembelewa avapilikane vavêle na mamulaka, kwa kuva nanga mamulaka ikáhaloka kwa Nnungu, na anevo vavêle na mamulaka vàvikwije na Nnungu. 2 Bahi aneyo atahukâna na munu mwene mamulaka latawâla àlatahuka malaijo la Nnungu, na anevo vatênda uchocho vàlichemehija vene hukumu. 3 Kwa kuva, vatawâla nanga pavavayoha vanu valatênda lambone, ila avala valatênda lahakalenge. Dachi, ùnalambela unannyope mwene mamulaka? Tenda lambone nanang'e achiakulombolele. 4 Kwa kuva, nang'e àntumikila Nnungu kwa faida yakuwe. Henga ukàtenda lahakalenge nnyope, kwa kuva nang'e àvele na uweso wa kukwing'a asabu. Nang'e àntumikila Nnungu kwa kuveng'a asabu vanu vatênda lahakalenge. 5 Bahi ni lasima

kuvapilikana vavêle na mamulaka, akee chihi ing'anya ya kuiyopa asabu bahi, ila na ing'anya ya kuhukumika muntima.

6 Anecho njo chintenda mwenu nnipe kodi, kwa kuva, vatawâla anevo vàntumikila Nnungu akuno uvalihumya kwa madengo anelo. 7 Mwing'e kila munu haki yake, ikàva ǹnongwa kodi bahi lipa kodi, ikàva ǹnongwa usulu bahi lipa usulu, na munu alembelêwa kweshimiwa aeshimiwe, na ayula alembelêwa kutumbyangwa na atumbyangwe.

Kutamwana chikukulupila

8 Munalongwe chinu chohecho na munu woheyo. Chinu chimulembelewa kulongwa ni kutamwana bahi, kwa kuva munu antâmwa nnyake, aneyo àniditimilisa mwalehu Sheliya dyammalele dya Nnungu. 9 Kwa kuva, amuli adino, “Unalale ugoni,” “Unawalale,” “Unaive,” “Unang'unukile,” na amuli dinji dyammalele dìvele nkati mwa amuli aino imo, “Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa umwene.” 10 Kwa kuva, munu antâmwa nnyake akántendela lahakalenge. Bahi kuvatamwa vanu vanji kùtimilisa Sheliya dyammalele.

11 Mwenu tendanga uchocho, akuno umumala mahiku latuvenalo ni mahiku ntwani. Uhiku wa kuyumuka nnuwono lwenu ùnikamola, kwa kuva vino uhiku wetu wa kupohwa ùvele pepi namene kupunda chi-inavele mahiku àlalá patutandilike kukulupila. 12 Chilo chìnihweneha namene, na liduva lyahambi lìvele pepi namene, bahi tulayahe kulehu ma-tendo lammalele la palupi koka tunyakulange vikomanilo vya kupanyanila munng'anje. 13 Bahi tùùve na mihambo yambone ilembelêwa kutendwa muhi, na wala akee kwa kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge, na wala akee kwa kukalewa, wala kutenda usalati, wala kulala ugoni, wala kupwatana, wala kuva na wiu. 14 Henga lilundanyange na Nang'olo Yesu Kilisto, na wala munahimukilanye namuna ya kunatimisa tama dya asili yenu ya chimmili.

14

Únannyukùmù nkúkulupila nnyako

1 Mpwechelelange munu woheyo aonekâna kuva ànadabadanga mu-ing'ulupa, bila kutahukana nawe wala kupwatana nawe kwamba mawaso lake lakávele na umuhimu namene. 2 Vanu vànatindana, kwa nfano munu yumo kupapatana na ing'ulupa yake àona kuva ànahululula chihi kulya kila chinu, henga yunji kupapatana na idabadangi ya ing'ulupa yake àlya chihi dimbowa dya mahamba. 3 Bahi ayula âlya vilyo vyammalele anan-hebule aneyo akálya vilyo vyammalele. Uchocho, kwa aneyo akálya vilyo vyammalele ánannyukùmù aneyo âlya vilyo vyammalele kwa kuva Nnungu àninkubali. 4 Wako ulyani mpaka ulinge kunnyukumu ntumishi wanga munu yunji? Nang'olo Nnungu njo amaîte, ikàva àtenda saana au ànalikoha. Na kwa kuhululihwa na Nang'olo, ànayambukilwa.

5 Munu ànahulula kutenda kuva, liduva fulani lya chidini nni lya mana namene kupunda maduva lanji, henga munu yunji ànahulula kulavalanga maduva lammalele kuva lànalinganana. Bahi kila munu atende muchi chalo-jwa na ntima wake. 6 Munu woheyo amwabûdu Nnungu nniduva lyaly-ona nang'e kuva lya mana kupunda liduva linji, àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo. Na munu âlya kila chakulya, àtenda uchocho uchinga ankatapalile Nang'olo, kwa kuva, ànshukulu Nnungu kwajili ya chakulya

chalya. Na munu alekîle kulya chakulya fulani, àtenda uchocho uchinga
ankatapalile Nang'olo, kwa kuva nanang'e uchocho ànshukulu Nnungu.
7 Kwa kuva, nanga munu woheyo muhwetu alâma kwajili yake mwene, na
wala nanga munu âhwa kwajili yake mwene. 8 Ikàva tùnalama, tùlama kwajili
ya Nang'olo, na ikàva tùnahwa, tùhwa kwajili ya Nang'olo. Na ikàva tùnalama
au ikàva tùnahwa, hwetu tuvammalele nni tuvanu tùvá Nang'olo. 9 Bahi
ing'anya ya anelyo, Kilisto ánihwa na kufufuka uchinga apate kuva Nang'olo
wa vanu vammalele, yani vomi na vahwîle. 10 Hambi ing'anya ntwani nano
wako ùnnyukumu nkúkulupila nnyako? Na ing'anya ntwani wako ùnhebula
nkúkulupila nnyako? Kwa kuva, hwetu tuvammalele tùmbeimila muyo mwa
chiteng'u cha Nnungu cha hukumu. 11 Mmalemba Lanaswe, Nang'olo
Nnungu achidoni,

“Muhiu Nangu nni Nnungu nimwene umi, bahi, kila munu àmbetindivala
malundi muyo mwangu,
na kila munu achiayambukile kuva nangu nni Nnungu.”
12 Bahi kila munu muhwetu àmbelitetela mwene muyo mwa Nnungu.

Unankoheje nkúkulupila nnyako

13 Bahi tunahwenehe kuhukumilana kavila tuvene kwa tuvene. Henga
amulanga kuleka kutenda vitukutuku vimbevakohêja vanu vanji au ku-
vayanguha mmasambi. 14 Kwa kuva ngùlundene na Nang'olo Yesu, nangu
ùnimala mwelehu kuva nanga chakulya chohecho chîva najisi kupapatana
na asili yake. Henga ikàva munu àchivalangila chakulya fulani kuva najisi,
bahi kwanga nang'e chakulya anecho chììva najisi. 15 Ikàva wako ùmpwateha
ntima nkúkulupila nnyako ing'anya ya chakulya chiulya, bahi wako ukálojwa
na itamwi ya Nnungu. Únakubàlì kuntenda nkúkulupila nnyako ahochele
ing'anya ya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa, kwa kuva Yesu
Kilisto ánihila kwajili yake. 16 Bahi unavatende vanu vanji vakutongolele la-
hakalenge ing'anya ya kulya chakulya chiuchona wako kuva halali kuliwa.
17 Kwa kuva, Ufalume wa Nnungu ukáyamba mambo la kulya na kukimbila,
henga ùyamba haki na amani na ihangaladi yahumya Umumu Wanaswe.
18 Bahi munu woheyo antumikîla Kilisto kwa kuvalongoleja vanji, aneyo
ànkatapalila Nnungu na ànakubaliwa na vanu.

19 Bahi tukalehe namene kutenda vitukutuku viîda na amani na kutu-
tenda tuhwingihane muing'ulupa. 20 Unaondonge madengo la Nnungu
la kun'denga munu muing'ulupa ing'anya ya chakulya. Vyakulya vyam-
malele halali kuliwa, henga nni ubaya kwakuwe kulya chakulya chim-
bentênda nkúkulupila nnyako ayangukile mmasambi. 21 Nni chinu chambone
namene kuleka kulya inyama na kukumbila divayi na kutenda chitukutuku
chohecho chimbentênda nkúkulupila nnyako ayangukile mmasambi. 22 Bahi
chikamulihe muntima wako chinu anecho chukulupila kuyamba mambo
anelo, umale chihi wako na Nnungu wako. Wasa munu ayula akáhukumika
muntima mwake kwa chinu chachitenda. 23 Henga munu avêle na lipamba
kwa chakulya chalya, Nnungu ànannyukumu kwa kulya, kwa kuva kulya
kwalya kukápapatana na ing'ulupa yake. Na munu atênda chinu chohecho
bila kupapata chakulupila, aneyo àtenda masambi.

15

Namuna ya kuvatendela vanu vanji

1 Hwetu tuhwingîle muing'ulupa, tùlembelewa tutwalilane na idabadangi
ya avala vakávele na dimongo muing'ulupa. Tunatende chihi vitukutuku
vitukatapalîla tuvene. 2 Henga kila munu muhwetu àlembelewa ankata-
palile nnyake kwa kuntendela lambone uchinga anhwingihe muing'ulupa.
3 Kwa kuva, ata Kilisto nanga panatendile vitukutuku vichinkatapalîla chihi
mwene, ila ávele muchi chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kuhebula
kwammalele kuvakuhebwile wako Nnungu, kùngumatokedile nangu.” 4 Na
lammalele lalembwîje kala Mmalemba Lanaswe, lànilembwa kwajili ya ku-
tuhunda hwetu, uchinga kwa kupililila kwetu na kukamywa mitima kwa
indila ya Malemba Lanaswe, tuhwenehe kuva na lilolelo. 5 Bahi Nnungu
avêng'a vanu dimongo dya kupililila na kutujwa ntima, annyululihe mwenu
kuva na likudungilo ulimo akuno umutenda chanatendile Yesu Kilisto.
6 Anepo nni mwenu mmammalele pamumbekuva na ntima umo na lidi limo
lya kuntumbyanga Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Malove Lambone kwa vanu vammalele

7 Bahi pwechelana mmene kwa mmene malinga Kilisto champwechedile
mwenu kuva mmake, uchinga Nnungu apate kutumbyangwa. 8 Kwa kuva,
nìnnyaulilanga kuva, Kilisto ánivatumikila Vayahudi uchinga apate kulanguja
ikulupiki ya Nnungu, na adila ahadi divanapewije anyakala va Chiyahudi
dipate kutimila, 9 na uchinga na vanu vakávele Vayahudi vapate kun-
tumbyanga Nnungu kwa chididi chake, malinga chiilembwije Mmalemba
Lanaswe kuva,

“Ching'ati vanu vakávele Vayahudi nìmbekutumbyanga,
na kukuimbila dihimu dya imbili ya lina lyako.”

10 Uchocho, Malemba Lanaswe làhaula kuva,

“Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi,
hangalala pamo na vanu vake.”

11 Kavila làhaula kuva,

“Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, nnombolele Nang'olo,
nnombolele nang'e mwenu mmanu mmammalele.”

12 Kavila Isaya àhaula kuchidoni,

“Nnikolo lya Yese àmbehumila munu,
ambevatawâla vanu vakávele Vayahudi,
na anevo vanu vàmbekuva na lilolelo ing'anya yanga nang'e.”

13 Bahi Nnungu wa lisingilo lyetu, ammumbajange mwenu ihangaladi
yammalele na amani kwa kuva mùnankulupila. Anepo njo pamumbeum-
balwa mwalehu na lilolelo kupitila dimongo dya Umumu Wanaswe.

Kutumika kwanga Paolo

14 Mmakukulupila avangu, nangu nimwene ngùvele na uhakika kuva,
mwenu mùniumbalwa na uwambone na mùnilamala lammalele lamulem-
belewa kulatenda, bahi mùnahulula chihi kuhundana mmene kwa mmene.
15 Henga sehemu dyohe m'baluwa aino ńninnembila bila kuyopa uchinga
ninkumbusange kavila mambo fulani. Ngùtendile uchocho ing'anya ya
inema yaning'ile Nnungu, 16 ya kuva ntumishi wa Yesu Kilisto kwa vanu
vakávele Vayahudi. Ngùkola madengo la chikuhani la kuyanjaja Malove
Lambone uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kukubaliwa na Nnungu
kwa kuhahulwa na Umumu Wanaswe. Na vàmbekuva muchi sadaka
ikubalîwa na Nnungu. 17 Bahi kwa kulundana kwangu na Yesu Kilisto, nahu-
lula chihi kulilombolela ing'anya ya madengo alano langunkolela Nnungu.
18 Henga nikambelinga kulilombolela kwamba chinu chohecho, chikànave

chihi achila chachitendile Yesu Kilisto kupitila nangu uchinga vanu vakávele
Vayahudi vapate kumpilikana Nnungu. Átendile uchocho kupitila malove
langu na matendo langu, 19 yani kupitila dimongo dya vimaiho vya masaibu
na lakukanganya, na dimongo dya Umumu wa Wanaswe. Bahi kutandikila
ku Yelusalemu mpaka chilambo cha ku Iluliko, ǹnihubili kila pachinu Malove
Lambone lamwâmba Kilisto. 20 Na likudungilo lyangu ni kuyanjaja Malove
Lambone kila pachinu pavakanambipilikana Malove Lambone lamwâmba
Kilisto. Ngùkudungidile uchocho uchinga nnadenge munsingi waudengile
munu yunji, 21 malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kuva,

“Vanu vakánambiyanjajijwa Malove Lambone lamwâmba Yesu, vachivala-
male.
Na vanu avala vakánambipilikana, vachivapilikane.”

Paolo àkudungila kuhwika ku Loma

22 Aneyo njo ing'anya inangutendile ngudivilwe kwida kwenu kwa
kuvilinganya. 23 Henga kwa vino ǹnimalila madengo langu kwa m'bali auno
wa chilambo, na kwa kuva kwa vyaka vyohe ngùvele na hamu ing'ulu ya
kwida ku Loma unannolanga. 24 Ngùlolela kutenda uchocho panimbekuva
unguhwena ya ku Isipaniya. Natamwa namene kwonana na mwenu,
koka nguhangalale pamo na mwenu kwa maduva kadiki, na natamwa
namene kupata nsada wenu kwajili ya mwanda wangu. 25 Henga vino
ngùhwena ya ku Yelusalemu hoti unaveng'a nsada vakúkulupila va aneko.
26 Kwa kuva, vakúkulupila va ku Makedoniya na va ku Akaya vàniamula
kuhumya dimali dyao kwa kuveng'a nsada vakúkulupila vanji va aneko
ku Yelusalemu, yani avala amahuvani. 27 Vanang'o vànikatapaliwa kutenda
uchocho, na anecho njo chivalongwa vanang'o, kwa kuva, ikàva vanu
vakávele Vayahudi vàpwechedile dinujo dya chinnungu dya Vayahudi, bahi
na vanang'o vàlembelewa vavahudumile Vayahudi kwa kuveng'a vitukutuku
vya chimmili vivasikikidile. 28 Bahi nikàmalila madengo anelo na kumala
kuva vànipwechela kila chinu chichangwije, nguchingupitile kwenu mwenu
panimbekuva nndila unguhwena ya ku Isipaniya. 29 Nangu ǹnimala kuva
panimbekwida kwenu mwenu, nìmbekwida na dinujo dyohe namene dya
chinnungu kuhaloka kwa Kilisto.

30 Mmakukulupila avangu, nangu nannyuwanga namene kwajili ya
Nang'olo wetu Yesu Kilisto na kwajili ya itamwi ya Umumu Wanaswe,
lundana na nangu kwa kunguyuwila kwa Nnungu. 31 Yuwanga uchinga
panimbehwika ku Yelusalemu nnakamulwe na vanu vakákulupila va nchil-
ambo anecho cha ku Yudeya, na nsada ungupelekeja upate kupwechelewa
na vakúkulupila va aneko. 32 Anepo Nnungu akàtamwa, nguchinguhulule
kwida kwenu akuno unguhangalala na kutujana mitima pamo na mwenu.
33 Bahi Nnungu wa amani, àáve pamo na mwenu mmammalele! Amina.

16

Paolo àvasalimila vanu

1 Nangu nìmmaiha kwenu mwenu, nnumbwetu Foibe ntumishi wa likuwa
lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Kenkileya.* 2 Ngùyuwa mumpwechelele
kwajili ya Nang'olo, malinga chivalembelewa kutendewa vakúkulupila.

* **16:1** Apano pàlembwije “ntumishi,” lilove ulila litumîke kumwamba shemasi mmalemba lanji la Paolo.

Nnyangatange kwa chinu chohecho chambesikikila, kwa kuva, nang'e àvayangete vanu vohe pamo na nangu mwalehu.

3 Nsalimile Pilisila nawi Akila, amadengo avangu mmadengo langa Yesu
Kilisto. 4 Vanang'o vávele tayali kuhwa kwajili ya kuupoha umi wangu, na
wala nikee chihi nangu weka nivashukûlu, ila pamo na makuwa lammalele
la vanu vankulupîla Yesu, la vanu vakávele Vayahudi. 5 Vasalimile na vanu
vankulupîla Yesu, vanu vakojâna nng'ande mwavo. Nsalimile nnyanjawagu
Apaineto, munu ntandi kunkulupila Yesu Kilisto nchilambo cha ku Asiya.

6 Nsalimile na Maliya, munu atumbême namene kukola madengo kwajili
yenu. 7 Nsalimile na Andiloniko nawi Yuniya Vayahudi avangu vanahung-
wije nnilungu pamo na nangu. Vanang'o vànalombolewa namene ching'ati
mitume, vanu anevo váningulongolela nangu kunkulupila Yesu Kilisto, kabla
nangu nikànambi.

8 Nsalimile na Ampiliato, nnyanjawangu unintamwa namene muilundani
yetu na Nang'olo. 9 Nsalimile na Alubano, mmadengo nnyangu mmadengo
la Kilisto, na nsalimile nnyanjawangu Sitakisi. 10 Nsalimile na Apele munu
alangujîje ikulupiki yake kwa Kilisto. Vasalimile na vanu vammalele vaikâla
muing'ande yanga Alistobulo. 11 Nsalimile na Helodioni Nnyahudi nnyangu,
pamo na vanu vammalele vankulupîla Nang'olo, vanu va nng'ande mwanga
Nalikiso.

12 Nsalimile na Tilifaina nawi Tilifosa vamahe vatumbâma namene kun-
tumikila Nang'olo. Nsalimile na nnyanjawangu Pelisi, mmahe akodîle
madengo lohe kwajili yanga Nang'olo. 13 Nsalimile na Lufo, munu atandol-
wejîje na Nang'olo, nsalimile na anyokwe Lufo unimmalangila nangu kuva,
nanani nnyuvangu. 14 Nsalimile na Asinkilito nawi Flegoni nawi Helime
nawi Patiloba nawi Helima, pamo na vakúkulupila vammalele vavêle pamo
na vanang'o. 15 Nsalimile Filologo nawi Yulia nawi Neleya na nnumbuwe
Neleya nawi Olimpa, pamo na vakúkulupila avao vammalele vavêle pamo na
vanang'o.

16 Salimilana mmene kwa mmene kwa itamwi yanga Kilisto. Makuwa
lammalele la vanu vakulupîla lànansalimila.

17 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwa mulyongolelange na avala
vanu vatandilîha mahapukano na kuvahocheja vanu vanji kwa kulatahuka
mahundo lamulihundile. Linyemyange kulehu na anevo vanu. 18 Kwa kuva,
vanu malinga anevo nanga pavantumikila Kilisto Nang'olo wetu, henga
anevo vàlatumikila chihi matumbo lavo vene. Tena kwa malove lavo la
kuutila na la kukumba, vàvalambila vanu vakámaite. 19 Vanu vammalele
vànimala namuna chimumpilikana Nang'olo, bahi ing'anya ya anelyo nangu
nahangalala kwajili yenu. Nangu nalembela namene mwenu mumale
kutenda lambone, henga mulinyemye na mambo lahakalenge. 20 Nnungu
wa amani akambetima kunkadambanga Nanchindenga pahi madodo lenu.

Inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ìive pamo na mwenu.

21 Timoseo, mmadengo nnyangu ànansalimila. Lukio na Yasoni nawi
Sosipatilo Vayahudi avangu navanang'o vànansalimilanga.

22 Nangu Telitiyo ngulembîle baluwa aino, nkúkulupila nnyenu kwa kulun-
dana na Nang'olo, nansalimilanga.

23 Mwenedi wangu Gayo angukalibisîje nangu nng'ande mwake, na
avakalibîsa vakúkulupila vammalele kukojana kwave, nanang'e ànansalimila.
Nkúkulupila nnyetu Kwalito pamo na Elasto ayula akôndya dimali dya imanga

aino, navanang'o vànansalimila. 24 [Inema yanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto ììve pamo na mwenu mmammalele. Amina.]†

25 Nnungu alombolewe! Nang'e ànahulula kuntendanga mwenu muhwinge muing'ulupa kwa kupitila Malove Lambone languyanjaja. Na ujumbe auno umwâmba Yesu Kilisto, ùnihunukula makudungilo la Nnungu kwenu mwenu mmanu mukávele Mmayahudi. Makudungilo anelo lánipihika kutandikila anepo patandi, 26 henga vino lànipihuliwa malinga chivanalaujije manabii na kupapatana na amuli yanga Nnungu akávele na ntululilo. Makudungilo anelo lànipihuliwa uchinga vanu vakávele Vayahudi vapate kunkulupila na kumpilikana Nnungu.

27 Bahi Nnungu weka avêle na lúnda, atumbyangwe kwa kupitila Yesu Kilisto vyaka na vyaka! Amina.

† **16:24** Nsitali auno ukapali Mmalemba lanji la kala.

Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vakolinso

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vakolinso

Baluwa inandi ya Vakolinso ìlembwije na Ntume Paolo mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 55 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa inandi n'dibaluwa dimbili dilembwîje na Paolo kwa vakúkulupila va imanga ya ku Kolinso. Yònekana kuva, Paolo álembile baluwa aino mmahiku lachiikala ku Efeso. Kwa kuva, m'baluwa aino àhawile kuva, àmbeikala pa Efeso mpaka paimbehwika sikukuu ya Pentekoste koka avaongele Vakolinso, bada ya kupitila chilambo cha Makedoniya (sula ya 16:5-9).

Baluwa aino nni majibu la Paolo kupapatana na ujumbe wanaupwechedile kuhaloka kwa vakúkulupila fulani kwamba mambo lakáfala lachitendeka nnikuwa lyavo, mambo anelo nni pamo na mahapukano na umalaya. Imanga ya ku Kolinso ínimaikana namene kwa vitendo vya umalaya utolomedîle, bahi nanga paikanganwa kwona kuva likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya anepo uliva na tabiya malinga anedyo. Uchocho, baluwa inandi ya Vakolinso ìvele na sula ìmaikana namene ilonjelêla itamwi (sula ya 13).

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Vakolinso

1. Sula ya 1:1-9, Paolo àvasalimila Vakolinso na kunshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 1:10-4:21, Paolo àsugulikila ujumbe waupwechedile wamba mahapukano nnikuwa anelyo la vanu vankulupîla Yesu va ku Kolinso.
3. Sula ya 5-6, Paolo àsugulikila swala lya mahapukano na vitendo vivatendelanila vya kusitakilana vene kwa vene.
4. Sula ya 7-15, Paolo àhumya maelekeso layâmba ulombi na kudihumija sadaka disanamu na namuna ya kutenda ibada pamakojano na dinujo dya Umumu Wanaswe na mambo layâmba kufufuliwa.
5. Sula ya 16, Paolo àmalilila kwa kuhumya maeleso kwamba mambo fulani lavalembelewa vatende, na mambo lannyâmba chihi mwene.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Sositene. Nangu ìnitandolwa kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. 2 Nìnnembilanga mwenu, mmanu mma Nnungu munkulupîla Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso, mmanu muhahuliwîje kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto, na mutandolwejîje na Nnungu kuva mmanu vake. Uchocho, baluwa aino nni kwajili ya vanu vammalele va kila pachinu vayûwa kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Nang'olo wa tuvammalele.

3 Nìnnyuwilanga inema na amani kuhaloka kwa Atata wetu Nnungu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto dìive pamo na mwenu.

Sukulani

4 Nìnshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu ing'anya ya inema yake yampele mwenu kwa indila ya Yesu Kilisto. 5 Kwa kuva, kwa

kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto mwenu mùnijaliwa kwa kila namuna,
asa kila namuna ya itangodi na kila namuna ya imadi. 6 Anelyo lìmaiha
kuva, achila chitunnyaulidile mwenu kumwamba Kilisto nni muhiu. 7 Bahi
uhiku auno umuhweneha kulindilila kwa hamu ing'ulu kwonekana kwa
Nang'olo wetu Yesu Kilisto, nanga pamusikikila inujo yoheyo ya chinnungu.
8 Nang'e njo ambentênda mwenu muhwinge mpaka kuntululilo uchinga mu-
naonekane na likosa lyohelyo nniduva anelyo lyambekwida Nang'olo wetu
Yesu Kilisto. 9 Nnungu achiatende uchocho kwa kuva, nang'e ànakulupika,
na njo anchemîle mwenu uchinga mukumilane na Mwanawe Yesu Kilisto
Nang'olo wetu.

Kuyavanyika kwa vanu vankulupîla Yesu

10 Mmakukulupila avangu, chonde mbènkunnyuwanga kwa lina lya
Nang'olo wetu Yesu Kilisto, mupilikanane uchinga lanapwawe mahapukano
kwenu mwenu. Mùùve chinu chimo na kukudungila ulamo. 11 Kwa kuva,
nangu ìnipilikana habali dyenu kuhaloka kwa vanu vanji va nng'ande
mwanga Koloe, kuva mmakukulupila avangu, munalumbana. 12 Nangu
ngùtangola uchocho kwa kuva, kila munu mmwenu àhaula chihi chakameke
mwene. Yunji àhaula kuva, “Nangu wanga Paolo,” na yunji àhaula kuva,
“Nangu wanga Apolo,” na yunji àhaula kuva, “Nangu wanga Petulo,” na yunji
àhaula kuva, “Nangu wanga Yesu Kilisto.” 13 Dachi, mùtenda kuva Kilisto
àniyavanyika? Dachi, Paolo njo avambwîje munsalaba kwajili yenu? Dachi,
múbatiswije kwa lina lyanga Paolo? 14 Nangu nanshukulu Nnungu kwa
kuva nikánam'batisije kananga munu yumo mmwenu ikànave chihi Kilispo
na Gayo. 15 Bahi nanga munu woheyo ambehulûla kuhaula kuva mwenu
múbatiswije kwa lina lyangu. 16 Nni muhiu kuva, nangu nívabatisije vanu
va nng'ande mwanga Stefana, henga upunda anepo nikámala kuva pàvele
munu yunji ungum'batisije. 17 Kwa kuva, Kilisto akángutumile unabatisa,
henga àngutumile unayanjaja Malove Lambone bila kutumila malove la
kukumba la lúnda lwa vanu, uchinga ujumbe wâmba kuhwa kwanga Yesu
Kilisto munsalaba unakohe dimongo dyake.

Kilisto nni Lúnda na dimongo ya Nnungu

18 Kwa kuva, ujumbe uyâmba kuhwa kwanga Yesu munsalaba, kwa avala
vahochêla ùvalangiwa chihi kuva uvelu, henga kwetu hwetu tupôhwa nni
dimongo dya Nnungu. 19 Kwa kuva, ìnilembwa Mmalemba Lanaswe kuva,

“Nìmbekwondonganga lúnda lwa vanu vavêle na lúnda,
na kudiyahila kulehu ding'ano dya vanu vavêle na ding'ano.”

20 Àvele kwachi nạno munu avêle na lúnda? Àvele kwachi nano nkúhunda
Sheliya ya Musa? Àvele kwachi ayula amaîte namene matahukano mmahiku
alano? Nnungu ànilanguja lúnda lwa chilambo achino kuva nni uvelu chihi!

21 Kwa kuva, kupapatana na ukulu wa lúnda lwa Nnungu, vanu nanga
pavanahulwile kummala Nnungu kwa indila ya lúnda lwavo vene. Henga
Nnungu ànikatapaliwa kuvapoha avala vankulupîla kupitila ujumbe utuyan-
jaja, ujumbe wonekâna kwa vanu vavêle na lúnda kuva nni chinu cha
chivelu. 22 Ing'anya Vayahudi vàlembela valangujwe vimaiho vya ma-
saibu na Vagiliki vàtaha lúnda, 23 henga hwetu tùhubili kuva, Yesu Kilisto
ànivambwa munsalaba. Ujumbe anewo kwa Vayahudi wònekana kuva chinu
cha kusunaja na kwa vanu vakávele Vayahudi vòna chihi uvelu. 24 Henga
kwa avala vachemwîje na Nnungu, ikàva Vayahudi au Vagiliki, Kilisto nni

dimongo na lúnda lwa Nnungu. 25 Kwa kuva, chinu chivalangîwa kuva uvelu
wa Nnungu, chìvele na lúnda kupunda lúnda lwa vanu, na chinu chionekâna
kuva nni ididimangi ya Nnungu, chìvele na dimongo kupunda dimongo dya
vanu.
26 Mmakukulupila avangu, himukilanga chimunavele apala patandi pa-
munachemwije na Nnungu. Ukàpima kwa chipimo cha chimunu, akee vanu
vohe mmwenu vanavele na lúnda, na akee vanu vohe mmwenu vánavele
na dimongo, na akee vanu vohe mmwenu vánavele na vyeo. 27 Henga
Nnungu àvatondwele vanu va chilambo achino vaonekâna kuva mavelu
uchinga avataye dihoni avala vavêle na lúnda. Na àvatondwele vanu va
chilambo achino vaonekâna kwa vanang'o kuva vakávele na dimongo dya
kutawala, uchinga avataye dihoni vanu vavêle na dimongo dya kutawala.
28 Nnungu àvatondwele vanu vaonekâna pameho pavanu kuva vakee vanu
va hali-hali, vanu va kusalauliwa, vanu vakee vamana, uchinga ávasulupuhe
vanu vaonekâna kuva vamana. 29 Átendile uchocho uchinga munu woheyo
analilombolele muyo mwa Nnungu. 30 Nnungu mwene njo ánnundanije
mwenu na Yesu Kilisto, nanang'e ántendile Yesu Kilisto kuva lúnda lwetu.
Kwa kupitila kwanga Yesu Kilisto, Nnungu àtuvalangidile hwetu kuva tu-
vambone pameho pake, na kututenda kuva tuvanaswe na kutukombola
mmasambi. 31 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,
“Munu alembêla kulyona,
bahi alyonele Nang'olo.”

2

Lúnda lwa Nnungu

1 Mmakukulupila avangu, nangu pannaidile kwenu mwenu unannyu-
bilila habali ya ujumbe wa Nnungu upihîke, nangu nanga pannatumidile
malove la kukamajanga wala lúnda lwa vanu. 2 Kwa kuva, pannavele pamo
na mwenu ngwámwile ngulekane na lammalele langulamaite, nkuhubili
chihi habali dya Yesu Kilisto avambwîje munsalaba. 3 Nangu ngúvele pamo
na mwenu akuno nguvèlè nimpole, ungunnyopa Nnungu na kutetemela.
4 Mahubili langu na ujumbe wangu nanga pavinavele na lúnda lwa chimunu
wala malove la kuvakumba vanu, henga vímaihwa kwa dimongo dya
Umumu Wanaswe. 5 Ngútendile uchocho uchinga ing'ulupa yenu ilisingìlè
dimongo dya Nnungu, na akee lúnda lwa chimunu.
6 Pamo na anelo, hwetu tùtumila malove la lúnda kwa vanu avala vah-
wingîle muing'ulupa, henga lúnda anelwo akee lwa chilambo achino, na
wala akee lúnda lwa vatawâla va chilambo achino vambekwondôngwa.
7 Hwetu tuyanjaja lúnda lwa Nnungu, lúnda lupihîke pameho pa vanu,
lúnda lwanakudungidile Nnungu kwajili ya ukulu wetu kabla chilambo
chikanaumbwa. 8 Wala nanga nkulu yumo muvakulu va chilambo achino
anakameke lúnda anelwo. Kwa kuva, kuikave uvakameka lúnda anelwo
vakanammambe munsalaba Nang'olo wa ukulu. 9 Malinga chivalembile
Mmalemba Lanaswe kuva,
“Wala nanga munu awahîte kuvyona,
wala kuvipilikana,
kananga kuvihimukila muntima mwake,
vitukutuku avila Nnungu vyavavikidile avala vantâmwa.”

10 Henga Nnungu ánitupihulila mambo anelo kupitila Umumu wake
Wanaswe. Kwa kuva, Umumu Wanaswe ànaloleha kila chinu, ata
makudungilo la Nnungu lapihîke mwalehu. 11 Nnani ahulûla kumala
mawaso la munu yunji ikànave chihi isungu ivêle nkati mwake? Uchocho,
nanga munu amâla mawaso la Nnungu ikànave chihi Umumu wa Nnungu.
12 Umumu Wanaswe utumpwechedile akáhaloka nchilambo achino, ila
àhaloka kwanga Nnungu uchinga atuhululihe kumala àlalá látwing'île
Nnungu.
13 Bahi patunnyaulila mwenu mambo anelo, nanga patutumila malove la
lúnda lwa vanu. Henga tùtumila malove latuhundwije na Umumu Wanaswe,
utuhaulisa uhiu wa mambo la chinnungu kwa malove la chinnungu. 14 Bahi
munu atawalîwa na mambo la pachilambo achino akáhulula kulakubali
mambo lahalôka kwa Umumu wa Nnungu kwa kuva, àlona kuva lachivelu.
Munu aneyo akáhulula kulamala mambo anelo ing'anya làkamekeka chihi
chinnungu. 15 Munu wa chinnungu ànahulula kulaloleha mambo lammalele,
henga nang'e nanga pahukumiwa na munu woheyo. 16 Kwa kuva, Malemba
Lanaswe làhaula kuva, “Nnani aumaîte ntima wa Nang'olo? Nnani ahulûla
kunnyunda?” Henga hwetu tùnivanawo ntima wanga Yesu Kilisto.

3

Kuyavanyika kwa vanu vankulupîla Yesu

1 Mmakukulupila avangu, pannavele pamo na mwenu, nangu
nikanahulwile kutangola na mwenu muchi mmanu mma chinnungu.
Henga ngúlembelewa ngutangole na mwenu muchi vanu vatawalîwa na
mambo la pachilambo au malinga mmakanunu mmahundo langa Kilisto.
2 Nínkumbijije mavele, na akee chakulya chikamile, kwa kuva, múvele
mukànambichihulula anecho chakulya chikamile. Na ata vino mukáchihulula,
3 ing'anya bado mmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo. Kwa kuva,
wiu na ing'ondo vìvele chihi nkupwawa mmwenu. Dachi, mambo anelo
lakálanguja kuva mwenu mmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo, na
muikalanga muchi vanu vatawalîwa na mambo la pachilambo? 4 Kwa kuva,
kila munu mmwenu àtangola chihi lyake, yunji àhaula kuva, “Nangu wanga
Paolo,” na yunji àhaula kuva, “Nangu wanga Apolo.” Dachi, chinu anecho
chikálanguja kuva mwenu mmechinkutawaliwa na mambo la pachilambo
achino?
5 Dachi, Apolo nnani? Na Paolo nnani? Hwetu nni tuvatumishi chihi tuva
Nnungu, tuntendîle mwenu mupate kunkulupila Yesu. Kila munu muhwetu
àkodile chihi madengo lapewije na Nang'olo. 6 Nangu napandile dimbeyu,
na Apolo nkumwadilangila medi, henga Nnungu nni aditendîle dimele na
kukulumuka. 7 Bahi apânda dimbeyu na ayula amwadilîla medi, vammalele
vakávele mana, wamana nni Nnungu ahululîha dimbeyu dimele na kukulu-
muka. 8 Ayula apânda dimbeyu na ayula amwadilîla medi vammalele nni
chinu chimo, na Nnungu àmbemwing'a kila munu inudyo yake kupapatana
na madengo lakodile. 9 Kwa kuva, nangu na Apolo nni amadengo tùvá
Nnungu, na mwenu mùlandanywa na welu wa Nnungu na ing'ande yake.
10 Kwa inema yaning'ile Nnungu, nangu ngùvele muchi nkúdenga kwenu
mwenu. Ngùdengile nsingi malinga nkúdenga avêle na lúnda, akameke
kudenga saana. Na hambi munu yunji àdenga muha mwa nsingi anewo,
henga kila munu àlembelewa alolehe saana namuna chadenga. 11 Kwa kuva,

nanga munu ahulûla kudenga nsingi wohewo ikànave chihi aula udengwîje,
na anewo nsingi nni Yesu Kilisto. 12 Munu woheyo ànahulula kudenga
muha nsingi anewo kwa kutumila sahabu au madini la dihela au mayanga
lagalika au milandi au mahamba au wahi. 13 Henga liduva lya hukumu
nni limbetênda uwonekane uwambone wa madengo la kila munu. Kwa
kuva, liduva anelyo pambehumila moto, na anewo moto njo umbeipîma
na kulanguja uwambone wa madengo la kila munu. 14 Ikàva anecho
chadengile munu munsingi anewo chikambekupya moto, bahi munu aneyo
àmbepwechela inujo. 15 Henga ikàva achila chadengile munu chìmbekupya,
bahi munu aneyo àmbepata asala, henga mwene àmbepohwa muchi munu
apôhwa mmoto.
16 Dachi, nkámaite kuva mwenu nni Ing'ande ya Nnungu, na kuva Umumu
wa Nnungu àikala nkati mwenu? 17 Bahi munu akàyondonganga Ing'ande
ya Nnungu, Nnungu nanang'e àmbemwondonganga munu aneyo, kwa kuva,
Ing'ande ya Nnungu nni yanaswe, na ing'ande aneyo nni mwenu mmene.
18 Munalilambilange mmene, ikàva munu woheyo mmwenu àlyona kuva
àvele na lúnda lwa chilambo achino, àlembelewa alitende kuva muchi livelu
uchinga apate kuva na lúnda luhiu. 19 Kwa kuva, lúnda lwa chilambo achino
nni uvelu chihi pameho pa Nnungu. Malinga chilahaula Malemba Lanaswe
kuva, “Nnungu àtumila ulamba wa vanu valyôna kuva vàvele na lúnda kuva
muchi lutambo lwa kuvatanjiha vene.” 20 Malemba Lanaswe làhaula kavila
kuva, “Nang'olo ànimala kuva, mawaso la vanu vavêle na lúnda, lakemana.”
21 Bahi munu woheyo analyone ing'anya ya kuva nang'e nni wa munu
fulani! Kwa kuva, vitukutuku vyammalele nni vyenu, 22 ikàva Paolo au
Apolo au Petulo* au chilambo au umi au kuhwa au vitukutuku vipawîje
hambi na viîda, vyammalele nni vyenu. 23 Na mwenu mma Yesu Kilisto, na
Yesu Kilisto nni wa Nnungu.

4

Utumishi wa Mitume

1 Bahi vanu vatuvalangile hwetu kuva tuvatumishi tùva Yesu Kilisto,
tukamujîjwe disili dyanga Nnungu. 2 Pamo na anelo, chilembelêwa kwa
kila munu akamujîjwe madengo anelo nni kukulupika. 3 Henga kwang'une,
nkànguhukumu mwenu au vanu vanji anecho chikee chinu, na ata nangu
nimwene nikálihukumu nimwene. 4 Muntima mwangu nanga chinu chohe-
cho chinguhukûmu, henga alino likámaiha kuva nangu nni wambone
pameho pa Nnungu. Henga Nang'olo nni anguhukûmu nangu. 5 Bahi
munáhukumu kabla uhiku ukànambikamola, lindilila mpaka Nang'olo pam-
beida. Nang'e àmbepisulanga lammalele lapihîjwe nnupi na kulavika palan-
gele makudungilo la mitima ya vanu. Anepo njo kila munu pambep-
wechelela imbili yalembelewa kuhaloka kwa Nnungu.
6 Mmakukulupila avangu, ngùtangwele malove anelo kwa kutwalila nfano
wa Apolo na nangu nimwene, uchinga lààve mahundo kwenu mwenu.
Bahi kupapatana na nfano anewo nangu ngùlembela mulihunde mana la
malove alano kuva, “Lapapate chihi àlalá lalembwîje.” Mukàtenda uchocho
mukambelyonela munu fulani na kunhebula yunji. 7 Nnani akupêle wako
haki ya kuvahukumu vanu vanji? Dachi, akee Nnungu akupêle vitukutuku

* **3:22** Apano pàlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

vyammalele vyuvenavyo? Ikàva uchocho, mwadachi unalyôna nkuva muchi ukápewije?
8 Hambi mwenu mùlyona kuva tayali mùnipata vyammalele vimulembela!
Mwenu mùlyona kuva tayali mùjukile mmakupata! Mwenu mùlyona kuva
tayali mùjukile mmafalume, ikànava hwetu tukee tuvafalume! Wasa kuikave
muhiu umuva mmakulu uchinga na hwetu uchocho tupate kutawala pamo
na mwenu! 9 Kwa kuva, nangu ngwòna kuva Nnungu àtutendile hwetu mi-
tume kuva tuvanu tuvantululilo mwalehu, muchi vanu vahukumîwa kuhwa
muyo mwa vanu. Tùvikwije muchi chinu cha kukanganwa, chilôlwa na vanu
vammalele va pachilambo pamo na malaika. 10 Vanu vàtwona hwetu kuva
muchi mavelu ing'anya yanga Kilisto, henga mwenu nni mmanu muvêle
na lúnda ing'anya ya kulundanywa kwenu na Kilisto! Hwetu nni tuvanu
tùvá kudabadanga, henga mwenu nni mmanu muvêle na dimongo. Mwenu
nni mmanu mmakweshimika, henga hwetu nni tuvanu tùvá kuhebuliwa!
11 Mpaka vino, tùvenkubanika na indala na inyota, tùvele na uhou, tùnapanywa
na nanga patuvele na pachinu pakuikala. 12 Tùkola madengo kwa bidi
kwa makono letu tuvene. Pavatutangolela malove lahakalenge, hwetu
tùnavabaliki na patubanihwa tùnapililila, 13 na pavatulambililа tùyang'ula chihi
kwa upole. Mpaka hambi tùvalangiwá chihi muchi miswani ya pachilambo
na kila munu àtulola muchi uchafu.
14 Nangu nikánnembila mwenu malove alano uchinga nintayange dihoni,
henga nin'dumange muchi mmanavangu unintamwanga. 15 Ikànava mùvele
na vakunnela alufu kumi mmaisha lenu la Chikilisto, henga mùvele chihi na
atata yumo. Kwa kuva, mmaisha lenu la kuva pamo na Yesu Kilisto nangu
nni nimmalêke mwenu kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone.
16 Chonde, mbènkunyuwanga, munguyejange nangu. 17 Bahi ing'anya ya
anelyo, nangu nìntuma Timoseo kwenu mwenu. Nang'e nni mwanangu
unintamwa na ànakulupika pameho panga Nang'olo. Nang'e achiankumbu-
sange namuna chinimpapata Yesu Kilisto, malinga chinguvahunda vanu
vankulupîla Yesu va kila pachinu panguhwena.
18 Vanu vanji mmwenu vànalyona, uvatenda kuva nikámbemwongela kavila
mwenu. 19 Henga Nang'olo akàtamwa, nikambetima kwida kwenu mwenu,
na anepo nni panimbelyonela nimwene, akee chihi achila chivatangola
anevo vanu valyôna, henga pamo na kumala dimongo dyavo. 20 Kwa
kuva, Ufalume wanga Nnungu ukálangujwa chihi kwa malove weka, ila kwa
dimongo dya Nnungu. 21 Hambi mwenu mùlembela chani? Dachi, nguide
kwenu na chiboko au nguide na ntima wa itamwi na upole?

5

Linyemyange na umalaya

1 Nangu nakangana kupilikana kuva, kwenu mwenu kùvele umalaya
wa kuyoha, na umalaya anewo kananga vanu vakámmaite Nnungu
vakánambiutenda. Vànguhaulidile kuva, munu yumo mmwenu àonga na
mmahe wa atatake! 2 Mwenu mùhulula dachi kulyona? Mwenu mùlembelewa
mulikutangile, na mummuse mmwenu munu aneyo atendîle chitendo
anecho. 3 Ikànava kwa mmili ngùvele kulehu na mwenu, henga isungu
yangu ìvele pamo na mwenu. Bahi mumale kuva, ǹninnyukumu munu aneyo
atendîle chitendo anecho cha dihoni muchi ngùvele pamo na mwenu. 4 Bahi
pamumbekojana pamo kwa lina lya Nang'olo wetu Yesu, nanani nìmbekuva

pamo na mwenu kwa isungu, na dimongo dya Nang'olo wetu Yesu dìmbekuva
pamo na mwenu. 5 Bahi pamumbekojana, mùlembelewa munkamudye
munu aneyo kwanga Nanchindenga kwa kummusa nnikuwa lya vanu
vankulupîla Yesu, uchinga asili yake ya chimmili itawalîwa na sambi
iondongwe, na isungu yake ipohwe, nniduva alila lyambeida Nang'olo
Yesu Kilisto.
6 Kulyona kwenu kukee chinu chambone! Dachi, mukámaite nfano uhaûla
kuva, hamila kadiki ìumuha lidonji lyammalele lya uhu wa ngano? 7 Bahi
lihahulange kwa kuiusa hamila ya machedo ya sambi uchinga mupate kuva
muchi lidonji lyahambi likátaijwe hamila, malinga chimulembelewa mùùve.
Tendanga uchocho kwa kuva, Kilisto tayali ànihumywa kuva sadaka kwajili
yetu malinga ungandolo wa Sikukuu ya Pasaka. 8 Bahi tuihangalalile ing'ole
aneyo bila kutumila mikate ivatadile hamila, yani hamila ya sambi na
vitendo vihakalenge malinga chivachihangalalila ing'ole aneyo kwa kulya
mikate ikátaijwe hamila, yani kuva na ntima wambone na uhiu.
9 M'baluwa yangu nínnembidilenge mwenu kuva, munakundanyike na
amalaya. 10 Nikámba kuva munakundanyike mwalehu na amalaya vam-
malele va pachilambo, wala vanu vakúng'unuka, wala vakúpakanyola, wala
vakúyuwa disanamu. Kwa kuva, ikàchiva uchocho, mwenu múlembelewa
muuke nchilambo achino! 11 Henga vino nìnnembila kuva, munakundanyike
na munu woheyo alichêma kuva nkúkulupila, akàva mmalaya au akàva
nkúng'unuka au nkúyuwa disanamu au munu avatongolêla avake malove
lahakalenge au munu akalewa, na munu wa kupakanyola. Munu wa
uchocho, ata kulya munalye nawe.
12 Akee madengo langu kuvahukumu vanu vakávele nnikuwa lya vanu
vankulupîla Yesu. Nnungu njo ambevahukûmu vanu anevo. Henga mwenu
mùlembelewa muvahukumu vanu vavêle nnikuwa lyenu. 13 Malinga chi-
lahaula Malemba Lanaswe kuva, “Mmuse mmwenu munu ayula atênda
lahakalenge.”

6

Kusitakilana kwa vanu vankulupîla Yesu

1 Ikàva munu woheyo mmwenu àpwatene na nkúkulupila nnyake, ìvadachi
akansitaki kwa vanu vakámmaite Nnungu badala ya kuhwena kwa vanu
vankulupîla Yesu vakalamalile? 2 Dachi, mwenu mukákameke kuva vanu
vankulupîla Yesu njo vambevahukûmu vanu va chilambo achino? Na
ikàva mwenu mùmbechihukumu chilambo, dachi, mukálembelewa kulamalila
mambo anelo majoko? 3 Dachi, mwenu mukákameke kuva tùmbevahukumu
malaika? Bahi mwenu mùnahulula chihi namene kulamalila mambo la
kawaida la mmaisha alano. 4 Bahi ikàva pàvele na ipwatani mmwenu
ing'anya ya mambo la namuna aneyo, mwadachi nano mùlapelekeja ma-
sitaka lenu kwa vanu vakávele na mamulaka nnikuwa lya vanu vankulupîla
Yesu uchinga vakalamalile? 5 Ngùlatangola anelo uchinga ngupate kun-
tayanga dihoni. Dachi, nanga munu kananga yumo mmwenu avêle na lúnda
lwa kuhulula kulamalila malove la vakúkulupila avake? 6 Henga badala
yake nkúkulupila ànsitaki nnyake, tena lyene alino lìtendeka muyo mwa vanu
vakákulupila!
7 Uhiu ni kuva, aneko kusitakilana kwa mmene kwa mmene kùmaiha
kuva mùnilemwa mwalehu! Wasa mutendewe lahakalenge kuliko anelo!
Wasa mupakanyolwe dimali dyenu kuliko kutenda anelyo! 8 Henga

mwenu mmene nni muvatendêla avenu mambo lahakalenge na kuva-
pakanyola dimali dyavo, na vanu umuvatendela uchocho nni vakúlupila
avenu! 9 Dachi, au mukákameke kuva vanu vatênda lahakalenge vakam-
beulisi ufalume wa Nnungu? Munahochejwe! Vanu vatênda umalaya
na vayûwa disanamu na valâla ugoni, na valume valihûmya vene ku-
lombwa na valume avao na valume vavalômba valume avao, 10 na
vakwîva, na vakúng'unuka, na vakukalewa, na vanu vavatongolêla vanu
vanji lahakalenge, na vakúpakanyola, vanu anevo wala nanga pavambeulisi
Ufalume wa Nnungu. 11 Mmanji múvele uchocho, henga vino mùnihahulwa
mwalehu na kutendwa kuva mma Nnungu na kutendwa kuva mmambone
pameho pa Nnungu kwa kulundanywa na Nang'olo Yesu Kilisto na Umumu
wa Nnungu wetu.*

Miili ya vanu vankulupîla Yesu nni dimbandi dyanga Yesu Kilisto

12 Munu ànahulula kuhaula kuchidoni, “Vitukutuku vyammalele
kwang'une nni halali.” Elo, henga akee vitukutuku vyammalele vivêle
na faida. Nangu nàkubali kuva, “Vitukutuku vyammalele kwang'une nni
halali,” henga nikambetawaliwa na chinu chohecho. 13 Mwenu muhaula
kuchidoni, “Chakulya chìnipwawa kwajili ya litumbo na litumbo lìnipwawa
kwajili ya chakulya.” Elo, henga Nnungu àmbevyondonganga vyammalele
vivili. Mmili wanga munu ukávele kwajili ya umalaya, ila ni kwajili ya
kuntumikila Nang'olo, na Nang'olo njo aichûnga miili yetu. 14 Nnungu
ánfufwile Nang'olo Yesu, uchocho achiatufufule na hwetu kwa dimongo
dyake.

15 Dachi, mwenu mukákameke kuva miili yenu nni dimbandi dya mmili wa
Yesu Kilisto? Dachi, mùtenda nahulula kutwala dimbandi dya mmili wanga
Kilisto nkudilundanya na kahaba? Mwiko ikáhululika! 16 Dachi, mwenu
mukákameke kuva ayula alundâna na kahaba ààva mmili umo na nang'e?
Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Na anevo vavili vàmbekuva
mmili umo.” 17 Henga ayula alundanîjwe na Nang'olo ààva isungu imo na
nang'e. 18 Vitukute vitendo vya chimalaya! Masambi lanji lammalele lala-
tenda munu lakáukosela mmili wake, henga ayula atênda umalaya, àukosela
mmili wake mwene. 19 Dachi, mukákameke kuva miili yenu nni ing'ande
ya Umumu Wanaswe aikâla nkati mwenu umumpwechedile kuhaloka
kwa Nnungu? Bahi mwenu mukee mali yenu mmene. 20 Kwa kuva,
mùkombolewije kwa galama ing'ulungwa namene. Bahi vino, itumile miili
yenu kwa kuntumbyanga Nnungu.

7

Mambo layamba ulombi

1 Bahi kwamba mambo àlalá lamulembile, wasa nnume analombe.*
2 Henga kwajili ya kulinyemya na umalaya, bahi wasa kila nnume àáve na
mmahe wake mwene, na kila mmahe àáve na ntwave. 3 Nnume amwing'e
n'jawe ulombi, na mmahe nanang'e amwing'e ntwave ulombi. 4 Mmili wa
mmahe ukávele wake weka, henga chalumo na ntwave, na mmili wa nnume
naunang'o ukávele wake weka, henga chalumo na n'jawe. 5 Munaimane
miili yenu mmene kwa mmene, ikànave chihi mùnipatana kutenda uchocho

* **6:11** Apano Paolo àlembile “mulina lya Nang'olo Yesu Kilisto.” Na maeleso layâmba lina, lola 1:12.
* **7:1** Nsitali auno kwa chigiliki ùlembwijé kuva, “Wasa nnume anan'guse mmahe.”

kwa mahiku kadiki uchinga mupate wasa wa kulihumya, kwa kufunga
na kuyuwa. Anepo munatime kuhimana kavila uyopa Nanchindenga
ànapata wasa wa kunninganga ing'anya ya kudidimanga kwenu. 6 Malove
laninnyaulilanga vino nni ushauli chihi akee amuli. 7 Nangu nikanita-
mwa namene vanu vammalele vaikale chihi bila kulomba, vààve chihi
muchi chinguvele nangu. Henga kila munu àpwechedile inujo yake mwene
kuhaloka kwa Nnungu, yumo inujo ya namuna ai na yunji inujo ya namuna
inji.
8 Bahi avala vakánambilomba na vanannidi nìvahaulila kuva, wasa vaikale
muchi chinguikala nangu. 9 Henga vakànahulule kulichunga vene, bahi
valombe, kwa kuva nni wasa munu kulomba kuliko kuukuta tama muntima
mwake.
10 Kwa avala valombene, nìveng'a amuli ihalôka kwa Nang'olo akee
kwang'une kuva, mmahe anahapukane na ntwave. 11 Henga akàhapukana
nawe, analombwe kavila, na ikànave uchocho, bahi apatane kavila na
ntwave. Uchocho, nnume nanang'e ananneke n'jawe.
12 Henga vanu vanji nìvahaulila nangu akee Nang'olo kuva, ikàva nnume
akulupîla àvele na n'jawe akákulupila, na aneyo mmahe akàkubali kuikalana
nawe, bahi ananneke mmahe aneyo. 13 Uchocho, ikàva mmahe akulupîla
àvele na ntwave akákulupila, na aneyo nnume akàkubali kuikalana nawe, bahi
aneyo mmahe anahapukane na aneyo nnume. 14 Kwa kuva, aneyo nnume
akákulupila àvalangiwa kuva ànihahulwa kwa kupitila kwa n'jawe akulupîla.
Na aneyo mmahe akákulupila àvalangiwa kuva ànihahulwa kupitila ntwave
akulupîla. Kuikave ikààva uchocho, vavana vao vákavalangwije kuva najisi
pameho pa Nnungu, henga hambi Nnungu àvavalangila kuva vànihahulwa.
15 Bahi ikàva ayula akákulupila àlembela kunneka nnyake akulupîla, bahi an-
neke chihi. Anepo aneyo mmahe au nnume akulupîla nanga pambehungwa.
Kwa kuva, Nnungu ànchemile mwenu uchinga muikale kwa amani. 16 Wako
mmahe unkulupîla Yesu, dachi ukákameke kuva ìnahululika wako kumpoha
ntwalo? Na wako nnume unkulupîla Yesu, dachi ukákameke kuva ìnahululika
wako kumpoha n'jalo?

Kuikala malinga chimuchemwije nawi Nang'olo

17 Henga kila munu àlembelewa aikale kupapatana na chapangiwije na
Nang'olo, na aikale uchila malinga chanavele pachemwije na Nnungu.
Na anelyo njo lilaijo lyangu kwa makuwa lammalele la vanu vankulupîla
Yesu. 18 Ikàva nnume áchemwije akuno ayalwìkè uchinga ainjile n'dini ya
Chiyahudi, bahi analilambilile kuva nanga payalwike. Na ikàva áchemwije
akuno akànambiyaluka, bahi anayaluke uchinga ainjile n'dini ya Chiyahudi.
19 Kwa kuva, kuyaluka au kutoyaluka anecho chikee chinu, ila chilembelêwa
nni kudikamula amuli dya Nnungu. 20 Bahi kila munu aisalile chihi uchila
muchi chanavele pachemwije na Nnungu. 21 Dachi, wako pauchemwije
wavele ntumwa? Bahi unayuvale, henga ukàpata wasa wa kuva hulu,
utumile. 22 Kwa kuva, munu woheyo achemwîje na Nang'olo Yesu akuno
avèlè ntumwa, aneyo munu ààva hulu kwa Nang'olo Yesu. Na munu woheyo
anachemwije akuno avèlè hulu, aneyo munu ààva ntumwa kwa Yesu Kilisto.
23 Mwenu mùkombolewije na Nnungu kwa galama ing'ulungwa namene, bahi
munave mmatumwa mma vanu. 24 Mmakukulupila avangu, kila munu
aisalile na Nnungu malinga chanavele apala panachemwije na Nnungu.

Vakálombile na vakálombwije

25 Hambi, kwamba vanu vakánambiwahi kulomba wala kulombwa, nangu
nikávele na amuli ihalôka kwa Nang'olo ila ngùhumya chihi ushauli ma-
linga nimunu ngulembelêwa kukulupilwa kupapatana na chididi chan-
ing'ile Nang'olo. 26 Bahi kupapatana na kulaga kupwawije maduva alano,
nangu ngwònа kuva ìnikatapala munu aisalile chihi umwomwo mwavelelee.
27 Ikàva ùnilomba, bahi unalekane na n'jalo. Na ikàva nanga pulombile,
bahi unantahe mmahe. 28 Henga ukàlomba wala nanga paumbetenda
sambi, na mwali akàlombwa wala nanga pambetenda sambi. Na anevo
valombâna vàmbekojana na ibaniki nchilambo achino, na nangu ngùlembela
nin'dumange uchinga mulinyemye na ibaniki aneyo.

29 Henga mmakukulupila avangu, nangu ngùhaula uvila, uhiku uisalidîle
ukee wohe. Bahi kutandikila vino vanu valombîle vàlembelewa vantumikile
Nnungu malinga chivantumikila vanu vakálombile. 30 Na vanu vakûta vàáve
muchi vakákuta, na vanu vahangalâla vàáve muchi vakáhangalala, na vanu
vasûma vàáve muchi vakáisaliwije na chinu. 31 Na vanu vatumîla dimali dya
nchilambo achino, vanatawaliwe na dimali anedyo. Kwa kuva, mambo la
chilambo achino lànapita.

32 Nangu ngùlembela mwenu muikale bila kulikambyakambya na mambo
la nchilambo achino. Munu akálombile àlikambyakambya na mambo la
Nang'olo Nnungu wataha namuna chambenkatapalila. 33 Henga nnume
alombîle àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino wataha namuna
chambenkatapalila n'jawe, 34 bahi munu aneyo àlikambyakambya na mambo
mavili. Na mmahe akálombwije au akánambiwahi kulombwa ànahulula
chihi kulikambyakambya na mambo la Nang'olo uchinga apate kulihumya
mwalehu kuva wanga Nang'olo, kwa mmili wake na isungu yake. Henga
mmahe alombwîje, àlikambyakambya na mambo la nchilambo achino, wataha
namuna chambenkatapalila ntwave.

35 Ngùtangola malove anelo kwa faida yenu, na akee kwa kulembela
nin'divilange. Nangu ngùlembela ninnangujange namuna ya kuikala ma-
linga chiilembelewa uchinga mupate kuntumikila Nang'olo bila uutangwa
na mambo lanji.

36 Ikàva nnume àona kuva nanga pantendela saana mmahe wake wamposa
kwa kunnambela namene alale nawe, na akàona kuva ìnakamajanga kwanga
nang'e kulipililila bila kulalana nawe, bahi apitise chihi ulombi na wala
nanga pambekwonekana kuva àtendile sambi. 37 Henga ikàva nnume
àniamula muntima mwake bila kukolokohwa na munu woheyo kuva akam-
belomba, na ikàva ànahulula kuditawala tama dyake, bahi àtenda saana
akanalombe. 38 Bahi valume vaamûla kulomba vàtenda saana, henga valume
avala vaamûla vanalombe vàtenda saana namene.

39 Mmahe alombwîje ànahungwa na ntwave kwa mahiku lammalele la
umi wa ntwave. Henga ntwave akàhwa, mmahe aneyo akáhungwa, na
akàlembela ànahulula chihi kulombwa na munu woheyo, nnadi àáve chihi
munu ankulupîla Nang'olo Yesu. 40 Henga nangu ngwònа kuva, wasa
kwanga nang'e kuikala chihi bila kulombwa. Anecho njo chingwona nangu,
nanangu ngwònа kuva ngùvele na Umumu wa Nnungu.

8

Chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu

1 Na vino kwamba habali ya chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu,
tùnimala kuva, hwetu tuvammalele tùvele na elimu, henga elimu aneyo
ìvatenda vanu valyone, ila itamwi ìvatenda vanu vavahwingihe vanu vanji
muing'ulupa. 2 Munu alyôna kuva ànimala chinu, muhiu munu aneyo nanga
pakameke chinu chohecho malinga chalembelewa amale. 3 Henga munu
akàntamwa Nnungu, aneyo ànimaikana na Nnungu.
4 Bahi kuyamba chakulya chihumîjwe sadaka kudisanamu, tùnimala kuva
disanamu akee chinu apano pachilambo, na nanga Nnungu yunji ila yumo
weka bahi. 5 Ikànava vànipwawa vachêmwa milungu pachilambo au kuli-
hunde, na ikànava vanu vanji vàona kuva milungu nni yohe na anang'olo ni
vohe, 6 henga hwetu tùnimala kuva Nnungu àvele chihi yumo bahi, nanang'e
njo Atata, aviumbîle vyammalele, na hwetu tùvele na umi kupitila nang'e. Na
pàvele chihi na Nang'olo yumo bahi, nanang'e nni Yesu Kilisto, na kupitila
nang'e vyammalele vìniumbwa, na hwetu tùvele na umi kupitila nang'e.
7 Henga, akee vanu vammalele vamaîte elimu aino. Kwa kuva, vanu
vanji vànijevelela kutenda kuva, disanamu nni chinu muhiu. Bahi pavalya
chakulya malinga anecho, vàtenda kuva vàdiabudu disanamu anedyo, na kwa
kuva vànahukumiwa mmitima yavo ididimânga, vàlyona kuva vàlitaya unajisi
kwa kulya chakulya anecho. 8 Henga chakulya nanga pachimbetutenda
tùùve pamo na Nnungu, na tukanalye wala nanga patupwelelewa na chinu
chohecho, na tukàlya wala nanga patuyenjejwa chinu chohecho.
9 Henga lyongolelange saana namuna chimuutumila uhulu wenu uyopa
munavakoheja avala vadididimânga muing'ulupa. 10 Kwa kuva, ikàva munu
adididimânga muing'ulupa akàkwona wako uvêle na elimu ùùlya chakulya
muing'ande ya disanamu, dachi, ntima wake ukambentenda alye vyakulya
vihumîjwe sadaka kudisanamu? 11 Bahi ing'anya ya elimu yako, aneyo
munu adididimânga muing'ulupa àmbeyahika, na Kilisto ánihila kwajili yanga
nang'e. 12 Pamuvakosela uchocho avenu vankulupîla Yesu kwa kuiondon-
ganga mitima yavo ididimânga, anepo mùnkosela Kilisto mwene. 13 Bahi
ikàva achila chingulya nangu chìnkoheja nkúkulupila nnyangu, bahi nangu
nikambetang'una kavila inyama, uyopa nankoheja nkúkulupila nnyangu.

9

Madengo la mitume na mamulaka lavo

1 Dachi, nangu nikee nimunu nguvêle hulu? Dachi, nangu nikee nintume?
Dachi, nangu nikámmwene Yesu Nang'olo wetu? Dachi, mwenu mukee
vihepo vyangu mmadengo langu kwanga Nang'olo? 2 Ikànava vanu vanji
vàhaula kuva nangu nikee nintume, henga nikee na lipamba kuva mwenu
mùnakubali kuva nangu nni ntume. Na kulundanywa kwenu na Yesu
kumaiha kuva nangu nintume wanga Nang'olo Yesu.
3 Aino njo iyang'udi yangu kwa avala vatahûka mamulaka langu. 4 Dachi,
hwetu tukee na haki ya kupwechela chakulya na kukumbila ing'anya ya
madengo letu latukola? 5 Dachi, tukee na haki ya kunnomba mmahe
ankulupîla Yesu na kupapatana nawe malinga chivatenda mitume vanji
pamo na anung'unuvake Nang'olo Yesu na Petulo?* 6 Au nangu na Banaba
bahi njo tulembelêwa kukola madengo kwa makono letu uchinga tupate
vitukutuku vitusikikila? 7 Dachi, litiyala ntwani ahwêna kuing'ondo kwa

* **9:5** Munsitali auno ùlembwije Kefa, kwamba lina linji lyanga Petulo.

kulilipila mwene? Na nkúlima ntwani akálya vihepo vya welu wake wa misabibu? Na nchunga ntwani akákumbila mavele la anyama vake?

8 Dachi, ngùtangola malove alano malinga chivatangola chihi vanu? Dachi, Sheliya yanga Musa nainang'o ikáhaula uchocho? 9 Kwa kuva, ìnilembwa mu Sheliya yanga Musa kuva, “Unannyunge kanya ung'ombe puntumila kupulula vyakulya.” Dachi, anepo Nnungu ànnyamba chihi ung'ombe weka? 10 Dachi, akátangwele malove anelo kwa kutuyamba hwetu namene? Muhiu alano malove lànilembwa ing'anya yetuhwe. Kwa kuva, munu alîma na avâya, vammalele vavili vàvele na haki ya kulolela kupata chivechavo kuhaloka mmafuno anelo. 11 Kwa kuva, hwetu tùmpele mwenu mambo la chinnungu, dachi mwenu mwòna kuva chinu chikulungwa namene hwetu kupata vitukutuku vya pachilambo kuhaloka kwenu mwenu? 12 Ikàva vanji vàvele na haki ya kupata vitukutuku kuhaloka kwenu mwenu, dachi, hwetu tukee na haki aneyo na kupunda vanang'o?

Henga hwetu nanga patuchilisingila haki aneyo. Badala yake, hwetu tùnapililila lammalele uyopa tùnadivila Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto lànahwike kwa vanu. 13 Dachi, nkákameke kuva avala vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu vàpata chakulya chavo mu Ing'ande ya Nnungu, na makuhani vatumîka pachitala cha Nnungu kuhumya sadaka vààva na lifungu lyavo lya vitukutuku vya pachitala? 14 Uchocho, Nang'olo ànilaija kuva avala vahubîli Malove Lambone vàlembelewa vapate mahitaji lavo kupitila kutanga kwa Malove Lambone.

15 Henga nangu wala nanga pangutumidile haki yoheyo, na nanga pangulemba baluwa aino uchinga nidipate haki anedyo. Kwa kuva, kwang'une nni wasa kuhwa kuliko kudivilwa na munu woheyo kuyamba kulilombolela kwangu kuva, nguhubili bila malipo. 16 Ikàva ngùlahubili Malove Lambone, anecho chikee chinu cha kulilombolela, kwa kuva, nni lijukumu lyaning'ile Nnungu. Na ole wangu nikánalahubili Malove Lambone! 17 Kwa kuva, kuikave ungukola madengo alano kwa kutamwa kwangu nimwene, nikanilolela kupata inujo. Henga kwa kuva nni madengo laning'ile Nnungu, bahi ngùlembelewa chihi ngulatende. 18 Bahi inujo yang'une nni chamani? Inujo yang'une nni aino, kulahubili Malove Lambone bila malipo, yani kulahubili bila kudai haki dyangu dilembelêwa kwa kuhubili Malove Lambone.

19 Kwa kuva, nangu nikee nintumwa wa munu woheyo, henga ngùlitenda kuva muchi nintumwa wa kila munu uchinga nivatende vanu vohe vankulupile Kilisto. 20 Kwa Vayahudi, ngúvele muchi Nnyahudi, uchinga nivatende Vayahudi vankulupile Kilisto. Yani kwa avala valôjwa na Sheliya yanga Musa, ngúlitendile muchi ngùlojwa na Sheliya ya Musa uchinga nivapate avala valôjwa na Sheliya ya Musa. Henga nangu nimwene nikálojwa na Sheliya ya Musa. 21 Kwa avala vakálojwa na Sheliya, ngúlitendile muchi nikálojwa na Sheliya, uchinga nivatende anevo vakálojwa na Sheliya vankulupile Kilisto. Ikee na mana kuva nangu nikákamula Sheliya ya Nnungu, kwa kuva, nangu ngùlojwa na Sheliya ya Kilisto. 22 Kwa avala vadidimânga muing'ulupa ngúlitendile muchi wakudidimanga uchinga nivatende avala vadidimânga vankulupile Kilisto. Ngúlitendile munu wa kila namuna kwa vanu vammalele uchinga kwa indila yoheyo ngupate kuvapoha vanu.

23 Ngùtenda alano lammalele ing'anya ya Malove Lambone uchinga ngupate kulakumila pamo na vanji. 24 Dachi, mwenu mukákameke kuva mmasindano la kutukuta, vakútukuta vammalele vànatukuta, henga apâta

inujo nni munu yumo tu bahi? Bahi tukutanga uchocho uchinga mupate inujo. 25 Na kila munu apwâwa mmasindano àtenda masowesi lakamajanga, vàtendanga uchocho uchinga vapate litaji lyondongeka! Henga hwetu tùtenda uchocho uchinga tupate litaji likáondongeka. 26 Bahi na nangu ngùtukuta uchocho, akee muchi munu atukûta bila likudungilo. Nangu nikee muchi nkúpanyana apânya ing'ondi pachinu pakee chinu. 27 Nangu ngùulagiha mmili wangu na kuutumikisa. Ngùtenda uchocho uchinga bada ya kuvahubilila vanu vanji, nangu nimwene nnave nimunu nikálembelewa kupata inujo.

10

Kudumwa kwa Vaisilaeli ing'anya ya kudiabudu disanamu

1 Mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa muluvalile kuyamba àlalá lanavahumidile anakuluvetu machedo aneko kulilanga. Vammalele váchungwa na alila lihunde lichivalongolelela, na vammalele váyombweke Bahali ya Shamu kwa madodo. 2 Chitendo cha kulojwa na lihunde na kuyomboka bahali chívele muchi kubatiswa uchinga vàáve vanu vanga Musa. 3 Vanu vammalele vánilyanga chakulya uchimo cha chinnungu, 4 na kukumbila chikumbilo uchimo cha chinnungu. Kwa kuva, vákumbidile medi lanalatendile Nnungu lahume nniyanga alila likulu lya chinnungu lichivapapata, na liyanga anelyo lívele Yesu Kilisto mwene. 5 Henga vanu vohe nnikuwa lyavo, Nnungu nanga panakatapaliwije navo, bahi nkuvawalala, na miili yavo nkuyanjala chihi nnilanga.

6 Bahi anelo lammalele ni nfano kwetu hwetu, làtuduma hwetu tunalatamwe lahakalenge muchi muvanatendeledile vanang'o. 7 Munadiyuwe disanamu muchi chivanatendile vanu vanji nnikuwa lyavo, malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Vanu vániikalanga pahi, nkulya na kukumbila, nkuimila na kudivinila disanamu anedyo.” 8 Wala tunatende umalaya muchi chivanatendile vanu vanji muvanang'o, nniduva limo nkuhwanga vanu alufu ishilini na tatu. 9 Tunanninge Nang'olo muchi chivatendile vanu vanji muvanang'o, nkuhwanga kwa kulumwa na mihongo. 10 Wala munahinginike muchi chivanahinginike vanu vanji muvanang'o, nkuwalalwa na malaika nkúwalala!

11 Anelo mambo lammalele lávapete vanang'o uchinga làáve nfano kwetuhwe, na anelo lánilembwa uchinga latudume hwetu tuvêle kuntululilo wa mahiku. 12 Bahi munu woheyo alyôna kuva àniimila saana, alyongolele uchinga anamatoke. 13 Kulingwa kumulingwa, njo kuvakojîje vanu vanji vammalele. Henga Nnungu nni wakukulupika, nang'e nanga pambeleka mulingwe kupunda dimongo dyenu. Pamo na kulingwa, nang'e àmbemwing'anga mwenu indila ya kuhumila uchinga muhulule kupilila.

Mesa ya Nang'olo na chakulya chihumywa sadaka kwa disanamu

14 Bahi mmayanjavangu unintamwanga, linyemyange kudiyuwa disanamu. 15 Ngùtangola na mwenu mmanu muvêle na ding'ano. Amulanga mwenu mmene kwamba alano languhaula. 16 Hwetu tùnanshukulu Nnungu kwajili ya chikombe chituchitumila patulya Chakulya cha Nang'olo. Patuchitumila chikombe anecho cha inema, dachi, tukálundanywa na myadi yanga Kilisto? Na patuumeya nkate, dachi, tukálundanywa na mmili wanga Kilisto? 17 Kwa kuva, nkate nni umo na hwetu tuvammalele tùnakumila anewo nkate umo, bahi hwetu tùvele muchi mmili umo, ikànava hwetu tùvele

tuvohe. 18 Lolanga nfano wa Vaisilaeli vene. Dachi, anevo vanu pavachilya
sabihu, vakáchikumilana na chitala? 19 Ngùchidachi nano? Dachi, kwamba
achila chihumîjwe sadaka kudisanamu ni chinu chivêle na mana yoheyo?
Na kwamba anedyo disanamu, dachi, nni chinu cha mana? 20 Wala kadiki!
Chinguhaula nni kuva, vitukutuku vivavihumya sadaka vanu vakánkameke
Nnungu vàvahumija anamindenga, akee Nnungu. Nanani nikátamwa mwenu
mukumilane na anamindenga. 21 Nanga pamuhulula kukumbila chikombe
cha Nang'olo pamo na chikombe cha anamindenga, na nanga pamuhulula
kukumila mesa ya Nang'olo na mesa ya anamindenga. 22 Au tùlembela tun-
tende Nang'olo àáve na wiu? Mùtenda tùvele na dimongo namene kumpunda
nang'e?

Tendanga lammalele kwajili ya ukulu wa Nnungu

23 Panjika pàvele munu ambehaûla kuva, “Vitukutuku vyammalele nni
halali,” henga akee vyammalele vifâla. Nni muhiu kuva vitukutuku vyam-
malele halali, henga akee vyammalele vidênga ing'ulupa. 24 Bahi munu
anatahe faida yake mwene, ila faida ya nnyake.

25 Kila chinu chivasumisa kusakoni mwenu ilya bila kuujauja ing'anya
ya kuhukumika mmitima yenu. 26 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula
kuchidoni, “Chilambo na vyammalele vivêle nkati mwake nni mali yanga
Nang'olo.” 27 Ikàva munu akákulupila àninkumbulanga mwenu, na mwenu
nkukubali kuhwena, bahi ilyanga kila chinu chivambemwing'a bila kuu-
jauja ing'anya ya kuhukumika mmitima yenu. 28 Henga munu akànnyaulila
kuchidoni, “Chakulya achino chìhumijwe sadaka kudisanamu,” bahi muna-
lye ing'anya ya aneyo annyaulidîle uchocho, na ing'anya ya kuhukumika
muntima. 29 Nangu nikáhaula kuyamba kuhukumika kwa mitima yenu,
henga ngùyamba kuhukumika kwa ntima wa aneyo munu annyaulidîle.

Panjika pàvele munu ambeûja kuva, “Ing'anya ntwani ngudivilwe ku-
tenda vitukutuku kupapatana na uhulu wangu ing'anya ya kuhukumika
kwa ntima wanga munu yunji? 30 Ikàva nangu ngùlya chakulya anecho
akuno ungunshukulu Nnungu, ing'anya ntwani ngwambike kwa chakulya
chingunshukulite Nnungu?”

31 Bahi chinu chohecho chimutenda, ikàva kulya au kukimbila, tendanga
lammalele kwajili ya ukulu wa Nnungu. 32 Munavakoheje Vayahudi wala
Vagiliki wala vanu va Nnungu vankulupîla Yesu. 33 Mùùve muchi nangu
ngulînga kuvakatapalila vanu vammalele kwa kila namuna, bila kutaha
faida yangu nimwene ila faida ya vammalele, uchinga vapate kupohwa.

11

1 Nguyejange nangu muchi nangu chingunnyeja Kilisto.

Kuhunika muti

2 Nangu nìnnombolelanga mwenu ing'anya mùnanguhimukila na kulaka-
muliha mahundo langu malinga chininnyundile. 3 Henga ngùlembela mu-
male kuva, Kilisto àvele na mamulaka kwa valume vammalele, na nnume
àvele na mamulaka kwa nkongwe wake, na Nnungu àvele na mamulaka
kwanga Kilisto. 4 Bahi nnume woheyo ahunîka muti wake pannyuwa
Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avêle na mamulaka
kwanga nang'e, yani Kilisto. 5 Na mmahe woheyo akanahunike muti wake
pannyuwa Nnungu au pahumya unabii, aneyo àntaya dihoni ayula avêle na

mamulaka kwanga nang'e, yani ntwave. Na chitendo anecho chìvalangiwa
kuva muchi àmowite ulindo. 6 Kwa kuva, ikàva nkongwe akáuhunika muti
wake, àlembelewa amowe ulindo wake. Henga ikàva mwònа dihoni nkongwe
kuhengula ulindo wake au kumowa, bahi àlembelewa auhunike muti wake.
7 Nnume akálembelewa kuuhunika muti wake kwa kuva, nang'e nni nfano
wa Nnungu na ukulu wa Nnungu, henga nkongwe nni ukulu wanga
nnume. 8 Kwa kuva, nnume akáumbwije kuhaloka mwa mmahe, henga
mmahe nni aumbwîje kuhaloka mwa nnume. 9 Pamo na anelo, nnume
nanga paumbwije kwajili yanga mmahe, henga mmahe àumbwija kwajili
yanga nnume. 10 Bahi ing'anya ya anelyo, na kwa kuva malaika vànalola,
bahi mmahe àlembelewa ahunike muti wake kulanguja mamulaka lavêle
muha mwake. 11 Bahi kwa kulundanywa kwetu na Nang'olo, mmahe
akálihululila bila nnume na nnume akálihululila bila mmahe. 12 Kwa kuva,
malinga mmahe chaumbwije kuhaloka mwa nnume, uchocho njo nnume
chavelekwa kuhaloka mwa nkongwe. Henga vitukutuku vyammalele
vìhaloka kwanga Nnungu. 13 Bahi amulanga mwenu mmene lya kutenda,
dachi ìnakatapala mmahe annyuwe Nnungu akuno akahunìkè muti wake?
14 Ata maumbile lene la nnume làlanguja mwalehu kuva nni dihoni kwa
nnume kuva na ulindo nnehu, 15 henga nni eshima kwa mmahe kuva na
ulindo nnehu. Kwa kuva, mmahe àpewije ulindo nnehu uchinga ahunike
muti wake. 16 Henga ikàva munu àmbetahuka malove anelo, bahi amale kuva,
hwetu wala makuwa la vanu vankulupîla Yesu nanga patuvele na mihambo
inji.

Ukumbuso wa chakulya cha Nang'olo
(Matayo 26:26-29, Mako 14:22-25, Luka 22:14-20)

17 Henga mmalaijo alano lanimwing'anga mwenu, nikambennombolela,
kwa kuva, pamukojana nanga pamuvatendela vanu vanji lambone, henga
mùvatendela chihi lahakalenge. 18 Kwansa ngùpilikana kuva pamukojana
mmanu munkulupîla Yesu, mùnayavanyika. Nanani nakulupila kuva malove
lanji muhiu, 19 kwa kuva, kutindana lasima kupwawe, uchinga vamaikane
avala vakubaliwîje na Nnungu. 20 Bahi pamukojana, anecho chakulya
chimulya chikee Chakulya cha Nang'olo. 21 Kwa kuva, pamulya, kila
munu mmwenu àlya chihi chakulya chake bila kuvalindilila vanji, nku-
tenda vanu vanji mmwenu kuva na indala na vanji kukalewa. 22 Dachi,
mukáhulula kulya na kukumbila mmakande lenu? Au mùvahebula vanu va
Nnungu vankulupîla Yesu na kuvataya dihoni avala vakee na chinu? Dachi,
mùlembela ninnyaulilange chani? Dachi, mùlembela ninnombolelange? Wala
nikambennombolelanga ing'anya ya anelo.

23 Kwa kuva, nangu ngúpwechedile kuhaloka kwa Nang'olo àlalá malaijo
laninnekeledile mwenu kuva, chilo achila Nang'olo Yesu patengelekwije,
átwete nkate, 24 nkunshukulu Nnungu, nkuumeya nkuchidoni, “Auno njo
mmili wangu uhûmywa kuva sadaka kwajili yenu mwenu. Bahi tendanga
uvila kwa kunguhimukila nangu.” 25 Uchocho, pavamalidile kulya, nkut-
wala chikombe chivêle divayi, nkuchidoni, “Chikombe achino nni lilailano
lyahambi lya Nnungu, limaîhwa kwa myadi yangu. Bahi tendanga uvila
kila pamukumbila kwa kunguhimukila nangu.” 26 Kwa kuva, kila pamulya
nkate auno na kukumbila nchikombe achino, mùtangasa kuhwa kwanga
Nang'olo mpaka pambeida.

27 Bahi kila munu aûlya nkate auno au kukumbila nchikombe changa
Nang'olo kwa namuna intâya Nang'olo dihoni, munu aneyo àmbevalangiwa
kuva àvele na sambi kwa kuukosela mmili na myadi yanga Nang'olo.
28 Henga kila munu na alyuje mwene hoti, koka aulye nkate auno na
kukumbila nchikombe achino. 29 Kwa kuva, munu aûlya nkate na kukum-
bila nchikombe bila kueshimu mana la mmili wanga Nang'olo, munu
aneyo àlipelekejija mwene hukumu ya asabu kwa kulya na kukumbila.
30 Na anecho njo chivatênda vanu vohe mmwenu vadabadange na vanji
kuuula na vanji kuhwa. 31 Henga kuikave utuliuja tuvene hoti, wala
Nnungu akánatuhukumu asabu. 32 Henga ikàva Nang'olo àtuhukumu asabu,
anepo tùnadumwa uchinga tunahukumiwe asabu pamo na vanu va chil-
ambo achino. 33 Bahi mmakukulupila avangu, pamukojana uchinga mu-
lye, mùlembelewa mulindane. 34 Na ikàva muhiu mùvele na indala, bahi
ilyanga kukaya kwenu uchinga pamukojana munakojane kwa kulipelekе-
jija hukumu ya Nnungu. Henga kwamba malove lanji laisalidîle nguchinin-
nyaulilange panimbeida.

12

Dinujo dya Umumu Wanaswe

1 Bahi mmakukulupila avangu, nangu nikátamwa munamale kuyamba
uhiu wa dinujo dya Umumu Wanaswe. 2 Mwenu mùnimala kuva pa-
munavele bado kummala Nnungu, múnikumbika na kuhochejwa kwa
kudyabudu disanamu dikátangola. 3 Bahi ing'anya ya anelyo, ngùlembela
mumale kuva, nanga munu alôjwa na Umumu Wanaswe ahulûla kuhaula
kuva, “Yesu alaniwe,” na nanga munu ahulûla kuhaula kuva, “Yesu nni
Nang'olo,” akànalojwe na Umumu Wanaswe.

4 Pàvele dinujo dya namuna dyohe, henga Umumu wa Nnungu adihûmya
dyammalele nni uyumo. 5 Pàvele na namuna dyohe dya kutumika, henga
Nang'olo atumikîwa nni uyumo. 6 Pàvele madengo la namuna dyohe, henga
Nnungu avahululîha vanu kulatenda nni uyumo. 7 Henga kila munu
àpewa inujo imaîha kupwawa kwa Umumu Wanaswe, kwa faida ya vanu
vammalele. 8 Kwa kuva, Umumu uyula Wanaswe nni amwîng'a munu
yumo dimongo dya kuhunda malove la lúnda na munu yunji dimongo dya
kuhunda malove la elimu. 9 Umumu uyoyo yumo, munu yunji àmwing'a
inujo ya ing'ulupa na yunji àmwing'a inujo ya kuvalamya vagonjo. 10 Munu
yunji àmwing'a dimongo dya kutenda masaibu, na yunji àmwing'a dimongo
dya kuhumya unabii na munu yunji àmwing'a dimongo dya kupembula
mambo, ikàva àlatenda Umumu Wanaswe au nanga. Munu yunji àmwing'a
dimongo dya kutangola luga dya kukanganya na yunji àmwing'a dimongo
dya kutana luga anedyo. 11 Mambo alano lammalele àlatenda Umumu uyoyo
yumo, àmwing'a kila munu inujo malinga chatamwa mwene Umumu.

Mmili umo, henga ùùva na dimbande dyohe

12 Kwa kuva, Kilisto àvela muchi mmili umo uvêle na dimbande dyohe.
Ikànava mmili ùvele na dimbande dyohe, henga ùùva chihi mmili umo.
13 Na hwetu tuvammalele uchocho, tukàva tuvayahudi au tuvanu tukee
tuvayahudi, tukàva tuvatumwa au tuvanu tukee tuvatumwa, henga tuvam-
malele tùbatisijwe kwa Umumu yumo uchinga tùùve mmili umo na hwetu
tuvammalele tùpewije Umumu yumo.

14 Kwa kuva, mmili ukee chihi na imbande imo, henga ùvele na dimbande
dyohe. 15 Ikàchiva likumbatu ulihaula kuva, “Kwa kuva nangu nikee liyanda,
bahi nangu nikee wanga mmili,” henga pamo na anelo, likumbatu likánaleke
kuva imbande ya mmili. 16 Na ikàchiva likutu ulihaula kuva, “Kwa kuva
nangu nikee liso, bahi nangu nikee wanga mmili,” henga pamo na anelo,
likutu likánaleke kuva imbande ya mmili. 17 Ikàchiva mmili wammalele
ùùva liso, úmbepilikana dachi? Na ikàchiva mmili wammalele ùùva likutu,
úmbenung'ija dachi? 18 Henga Nnungu àdivikile dimbande mummili na kila
imbande àivikile malinga chatamwije. 19 Henga dimbande dyammalele
dikàchiva imbande imo, mmili ukanapwawe! 20 Henga ìvele uvila, dimbande
dìvele dyohe, henga mmili ùvele umo.

21 Bahi liso likáhulula kulihaulila liyanda kuva, “Wako nikákutamwa!” Wala
muti ukáhulula kulahaulila makumbatu kuva, “Mwenu nikántamwanga!”
22 Pamo na anelo, adila dimbande dya mmili dyonekâna kuva dya
kudabadanga nni udyodyo divêle na mana. 23 Na dimbande dya mmili
ditudyona kuva dikee dya kutumbyangika njo udyodyo dituditumbyanga
namene. Na dimbande ditulembela dinaonekane, njo ditudyongolela
namene. 24 Henga adila dimbande dyonekâna kuva dya kutumbyangika,
anedyo njo dikálembelewa kwongolewa namene. Henga Nnungu
mwene àniulundanya mmili, na kuditumbyanga namene adila dimbande
dikátumbyangwa, 25 uchinga panàáve na kubagulana n'dimbande dya mmili,
ila dimbande dyammalele dichungane kila imbande na iyake. 26 Ikàva
imbande imo ìniliwalala, bahi dimbande dyammalele dìuula pamo na inang'o.
Imbande imo ikàlombolewa bahi dimbande dyammalele dìhangalala pamo na
inang'o.

27 Bahi mwenu nni mmili wanga Kilisto na kila munu yumo mmwenu
nni imbande ya mmili anewo. 28 Na nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu,
Nnungu àvavikile vanu, vatandi mitume na vapili manabii, na vatatu nni
vakúhunda, koka vanu vavêle na dimongo dya kutenda masaibu na vanji
vàvele na inujo ya kulamya na vanji kuvayangata vanu vanji, na vanji
kulodya na vanji kutangola luga dya kukanganya. 29 Dachi, vammalele nni
mitume? Dachi, vammalele nni manabii? Dachi, vammalele nni vakúhunda?
Dachi, vammalele nni vavêle na dimongo dya kutenda masaibu? 30 Dachi,
vammalele nni vavêle na inujo ya kulamya? Dachi, vammalele nni vavêle na
dimongo dya kutongola luga dya kukanganya? Dachi, vammalele nni vavêle
na dimongo dya kutana luga? 31 Bahi lambela namene kupata dinujo dya
mana namene. Na vino nìmbennanguja indila yambone namene kupunda
dyammalele.

13

Kutamwa

1 Ata kunguhulula kutangola luga dya vanu na dya malaika, henga
nikànavatamwe vanu, ngùvele chihi muchi kengele iûma au likungwa litâya
lwasu. 2 Nikàva na inujo ya unabii na kudimala disili dyammalele na
kuimala elimu yammalele, na nikàva na ing'ulupa ing'ulu ihulûla kulausa
machinga, henga nikànavatamwe vanu, nangu nikee chinu. 3 Uchocho,
nikàhumya dimali dyangu dyammalele nkuveng'a amahuvani, na ku-
uhumya mmili wangu uyochwe moto, henga nikànavatamwe vanu, nangu
nanga chinu chíngupàtà.

4 Kutamwa kùntenda munu avapililile vanu vanji, na kutamwa kùntenda
munu avatendele vanu vanji lambone. Kutamwa kukántenda munu
avaonele vanu vanji wiu, na kutamwa kukántenda munu alitumbyange kwa
vanu vanji na kutamwa kukántenda munu alyone. 5 Kutamwa kukántenda
munu avatendele vanu vanji vitukutuku vya dihoni na kutamwa kukántenda
munu alikwete na kutamwa kukántenda munu apiyanye kusunala na ku-
tamwa kukántenda munu alavalange lahakalenge latendewije na munu,
6 na kutamwa kukántenda munu ahangalalile lahakalenge, ila kùhangalalila
vitukutuku vya uhiu. 7 Kutamwa kutuhululiha hwetu kuhweneha kupililila
munamuna yoheyo, na kutamwa kutuhululiha kuhweneha kukulupila mu-
namuna yoheyo, na kutamwa kutuhululiha kuhweneha kulolela muna-
muna yoheyo, na kutamwa kutuhululiha kuhweneha kulichikulila muna-
muna yoheyo. 8 Kuvatamwa vanu vanji kukee na ntululilo. Henga unabii
ùmbekuva na ntululilo, na kutangola luga ya kukanganya kùmbekuva na
ntululilo, na kumala elimu na kunang'o kùmbekuva na ntululilo. 9 Kwa kuva,
imadi yetu na dimongo dyetu dya kuhumya unabii, vikákamilike. 10 Henga
paumbehwika uhiku wa mambo lammalele kukamilika, àlalá lakákamilike
làmbepita.
11 Nangu pannavele nimwana n'joko ngútangola muchi nimwana n'joko,
ng'ámeka muchi nimwana n'joko, na ngúliuja muchi nimwana n'joko. Henga
pangukulumwike, ùnilaleka mambo la chijokojoko. 12 Namuna ítulòlà
hambi, ìvele muchi tùlola nchilolo chidiyêle, henga anepo paîda, tùmbelola
chihi mwandu. Vino ngùlamaite chihi mambo kadiki, henga anepo paîda,
nìmbelamala saana mambo lammalele, malinga Nnungu changumala nangu.
13 Bahi vino, ing'ulupa na lilolelo na itamwi, anevyo vìvele chihi nkupwawa,
henga likulungwa kupunda lammalele nni itamwi.

14

Ibada ìtendeke muchi chiilembelewa na kwa mpangilio

1 Tumbama namene kutamwana. Uchocho, lembela namene kupata
dinujo dya Umumu Wanaswe na asa-asa inujo ya unabii. 2 Munu atangôla
luga ya kukanganya nanga patangola na vanu ila àtangola na Nnungu, kwa
kuva, nanga amâla chatangola. Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe
nang'e àtangola mambo la sili. 3 Henga munu avêle na inujo ya unabii, nang'e
àtangola na vanu kwajili ya kuvadenga muing'ulupa na kuvakamya mitima
na kuvatuja mitima. 4 Munu atangôla luga ya kukanganya àlidenga mwene
muing'ulupa. Henga munu ahûmya unabii, aneyo àvadenga muing'ulupa
vanu vammalele vankulupîla Yesu.
5 Bahi ngùlembela mwenu mmammalele mutangole luga ya kukanganya,
henga nikanitamwa namene mùùve na inujo ya unabii. Kwa kuva, munu
avêle na inujo ya unabii nni wamana namene kupunda ayula atangôla
luga ya kukanganya, henga vammalele vàmbelinganana akàpwawa munu
ahulûla kutana anelo malove latangôla, uchinga vanu vankulupîla Yesu
vapate kudengwa muing'ulupa. 6 Bahi mmakukulupila avangu, nikàida
kwenu mwenu na kutangola luga ya kukanganya, ìmbenfala chamani?
Wala nanga faida inimbemwing'a, henga nìmbemwing'anga faida nikàtana
kuyamba uhunulo wanga Nnungu au elimu au unabii au mahundo fulani.
7 Tulole nfano wa vyombo vya musiki, malinga chichivele chimbeta au
ching'wenyang'wenya. Ikàva iumani ya vyombo anevyo ikátindana, dachi,

munu àmbemala dachi luhimu luwombwa? 8 Lipenga likànaombwe kwa iumi
ya kukumbula, dachi, nnani ambelipanganîha kwa ing'ondo? 9 Uvila nni chi-
ivele kwenu mwenu. Mukàtangola malove lakámaika, nnani ambemâla chinu
chimutangola? Malove lenu làmbehwena chihi na lipungo. 10 Pachilambo
pàvele luga dyohe dya tafauti, na wala nanga luga ikee na mana. 11 Bahi ikàva
nanga pangumala mana ya luga yatangola munu fulani, nangu nìmbekuva
nimmidi kwanga nang'e nanang'e àmbekuva mmidi kwang'une. 12 Nni ucho-
cho chiivele kwenu mwenu. Kwa kuva, mùnalembela namene kupata dinujo
dya Umumu Wanaswe, bahi tumbama namene kupata dinujo diyangâta
kuvadenga muing'ulupa vanu vankulupîla Yesu. 13 Bahi munu atangôla
luga ya kukanganya annyuwe Nnungu uchinga apate dimongo dya kutana
malove latangwele. 14 Kwa kuva, nikàyuwa kwa luga ya kukanganya isungu
yangu njo iyûwa, henga ding'ano dyangu nanga paditumika. 15 Ngutende
dachi bahi? Nìmbeyuwa kwa isungu yangu, henga nìmbeyuwa kwa ding'ano
dyangu mwalehu. Nìmbekwimba kwa isungu yangu, henga nìmbekwimba kwa
ding'ano dyangu mwalehu. 16 Ikàva ùnnyuwa chihi Nnungu kwa isungu
yako, na anepo pankojano pàvele munu akákameke chutangwele mmaombi
lako la kushukulu, àmbehulula dachi kuyambukila “Amina” akuno akákameke
luyuwite? 17 Nni muhiu kuva, maombi lako la kushukulu nni lambone,
henga nanga palan'denga munu yunji muing'ulupa.

18 Nangu nìnshukulu Nnungu kwa kuva ngùtangola kwa luga ya kukan-
ganya kupunda mwenu mmammalele. 19 Henga palikuwa lya vanu
vankulupîla Yesu nikanitamwa namene kutangola malove kananga nnyano
la kweleweka uchinga nivahunde vanji, kuliko kutangola malove alufu
kumi la luga ya kukanganya. 20 Mmakukulupila avangu, munave na
mawaso muchi mmana mmajoko. Henga mawaso lenu làlembelewa la-
tandeke malinga mmanu mmakulungwa. Na kuyamba kutenda masambi,
mwenu mùlembelewa mùùve muchi mmana mmajoko. 21 Mmalemba
Lanaswe Nang'olo àhawile kuchidoni,

“Nìmbetangola na vanu vangu,
kupitila vamidi, vanu vakávele va luga yavo,
henga pamo na anelo nanga pavambengupilikana.”

22 Bahi kutangola kwa luga ya kukanganya nni chimaiho cha dimongo
dya Nnungu kwajili ya vanu vakánkulupila Yesu, henga akee kwajili ya
vanu vankulupîla Yesu. Na kuhumya unabii nni chimaiho kwajili ya vanu
vankulupîla Yesu, henga akee kwajili ya vanu vakánkulupila Yesu.

23 Bahi ikàva vanu vammalele vankulupîla Yesu vànikojana pamo, na
vanu vammalele nkutandilika kutangola luga dya kukanganya, koka
nkwida vanu vakákameke chimutangola au vanu vakánkulupila Yesu, dachi,
vakambehaula kuva mwenu mùvele na ding'apedi? 24 Henga vanu vam-
malele vakàva uvahumya unabii, koka nkwida munu akákameke au munu
akánkulupila Yesu, àmbekulupihwa na vammalele kuva nang'e nni munu
avêle na sambi. Na lammalele lambelapilikana làmbennyukumu, 25 na dis-
ili dya muntima mwake dìmbepihuliwa, nanang'e àmbetindivala malundi na
kumwabudu Nnungu wachidoni, “Muhiu Nnungu àvele pamo na mwenu.”

26 Bahi mmakukulupila avangu, tuhaule chamani nano? Pamukojana
pamo kumwabudu Nnungu, yumo aimbe luhimu na yunji ahunde na
yunji ahumye uhunulo uhalôka kwa Nnungu na yunji atangole kwa luga
ya kukanganya na yunji atane àlalá latangolewa. Lammalele latendeke

kwajili ya kuvadenga muing'ulupa vanu vankulupîla Yesu. 27 Vakàpwawa vanu vatangôla luga ya kukanganya, bahi vatangole vavili au vatatu na wala vanapunde, na tena atangole yumo-yumo, na apwawe na munu yunji wa kutana latangolewa. 28 Henga akanapwawe munu wa kutana, bahi anevo vanu vatangôla luga ya kukanganya vanyalale pankojano wa vanu vankulupîla Yesu, na vatangole chihi chimundamunda uvatangola na Nnungu. 29 Na manabii vatangole chihi vavili au vatatu na vanu vanji valapime anelo malove latangolêwa. 30 Henga ikàva pàvele munu ahumya unabii, na munu yunji nkuhunukuliwa lilove lya Nnungu, bahi ayula ahumya unabii, anyalale. 31 Kwa kuva, mwenu mmammalele mùnahulula yumo-yumo kuhumya unabii, uchinga vammalele vapate kuhundwa na kukamywa mitima. 32 Manabii vàlembelewa vaitawale inujo ya unabii ivapewije. 33 Kwa kuva, Nnungu akee Nnungu wa timbwili, ila nni Nnungu wa amani. Malinga chuuvele nnyambo mmakuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu, 34 vakongwe vàlembelewa vanyalale chihi nduu mmakojano la vanu vankulupîla Yesu. Vakáluhusiwa kutangola, ila vàlembelewa valivike pahi mamulaka, malinga chiihaula Sheliya. 35 Ikàva vàvele na chinu cha kuuja, bahi vavauje valume vao kukaya, kwa kuva, nni dihoni kwanga mmahe kutangola pankojano wa vanu vankulupîla Yesu.

36 Dachi, mùtenda lilove lya Nnungu lìtandikidile kwenu mwenu au lìmwidilidile chihi mwenu weka? 37 Ikàva munu àlyona kuva nang'e nni nabii au nni munu wa chinnungu, bahi amale kuva alano laninnembidile mwenu nni malaijo langa Nang'olo. 38 Henga munu akanalapilikane malove alano, bahi nanang'e anapilikanwe.

39 Bahi mmakukulupila avangu, lembela namene kuhumya unabii, na munavalimbije vanu kutangola luga dya kukanganya. 40 Henga lammalele làtendeke muchi chiilembelewa na kwa kupangilila.

15

Kufufuka kwanga Kilisto

1 Hambi mmakukulupila avangu, ngùlembela ninkumbusange àlalá Malove Lambone laninnyubilidile, na mwenu nkulapwechela na kulakulupila mwalehu. 2 Na kwa kupitila Malove anelo Lambone mwenu mùnapohwa ikàva mùnahweneha kulakamuliha. Henga ikànave uchocho, bahi múkulupidile chihi bule.

3 Kwa kuva, nangu nímwing'ile mwenu mahundo la muhimu kupunda lammalele, lannapwechedile nimwene kuhaloka kwa vanu vanji kuva, Kilisto ánihwa kwajili ya disambi dyetu malinga chilahaula Malemba Lanaswe, 4 na kuva, ánisikwa, na nniduva lya tatu nkufufuliwa, malinga chilahaula Malemba Lanaswe, 5 na kuva, ánililanguja kwa Petulo, koka nkunalilanguja kwa avala vakuhundwa kumi na mbili. 6 Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa vakúkulupila avetu vanapundile myatano kwa mwanda umo. Na vanu vohe muanevo vàvele chihi nkulama, henga vanji kadiki vànihwa. 7 Na bada ya anelo, nkunalilanguja kwa Yakobo, koka nkunalilanguja kwa mitume vammalele. 8 Pamalidile kulilanguja kwa vanu anevo, nkunalilanguja kwang'une, nangu ńnavele muchi mwana avelekwejîje kabla myedi yake ikànambihwika.

9 Kwa kuva, mitume vammalele nni va muhimu namene kupunda nangu, na wala nikálembelewa kuchemwa ntume, ing'anya ńnivalagiha vanu va

Nnungu vankulupîla Yesu. 10 Henga kwa inema yanga Nnungu, nangu nni
ntume vino, na inema yake kwang'une ikánavele chihi chinu chikee na mana.
Nangu ngùkodile madengo kupunda vammalele, na wala nikee nangu, ila nni
inema yanga Nnungu ikôla madengo pamo na nangu. 11 Bahi ikàva ngùhubili
nangu au vanang'o, tuvammalele tùhubili chihi ujumbe uumo, na mwenu
mùniukulupila.

Kufufuliwa kwa vanu vahwîle

12 Hambi ikàva tùhubili kuva, Kilisto ánifufuliwa kuhaloka kwa vanu
vahwîle, ing'anya ntwani vanu vanji mmwenu vàhaula kuva, nanga ufufulo
wa vanu vahwîle? 13 Bahi ikàva nanga ufufulo wa vanu vahwîle, bahi ata
Kilisto nanang'e nanga pafufuliwije, 14 na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije,
bahi mahubili letu lakávele na mana na ing'ulupa yetu ikee mana. 15 Pamo
na anelo, hwetu twònekana kuva tumasaidi tuvakulambila kumwamba
Nnungu, kwa kuva tùnashuhudila kuva Nnungu áninfufula Kilisto kuhaloka
kwa vanu vahwîle. Henga ikàva muhiu kuva vanu vahwîle vakáfufuliwa,
bahi muhiu kuva Nnungu nanga pananfufwile Kilisto. 16 Kwa kuva, ikàchiva
muhiu kuva vanu vahwîle vakáfufuliwa, bahi Kilisto nanang'e nanga pafu-
fuliwije. 17 Na ikàva Kilisto nanga pafufuliwije, bahi ing'ulupa yenu ikee
na mana, na mpaka hambi bado mmechinkuva na masambi. 18 Bahi ikàva
uchocho, vanu vammalele vahwîle akuno uvankulupila Kilisto, vàniyahika
mwalehu. 19 Na ikàva tùnnolela Kilisto kwa maisha alano la vino weka,
bahi hwetu nni tuvanu tuvakuvikiwa chididi kupunda vanu vammalele va
pachilambo.

20 Henga nni muhiu kuva, Kilisto ánifufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle,
na alino lìmaiha kuva, avala vahwîle navanang'o vàmbefufuliwa. 21 Malinga
kuhwa kuchinaidile kupitila munu yumo, uchocho ufufulo wa vanu vahwîle
ùniida kupitila munu yumo. 22 Kwa kuva, malinga chiivele kuva, kupitila
Adamu vanu vammalele vànahwa, uchocho kupitila Kilisto vanu vammalele
vàmbekuva na umi. 23 Henga kufufuka aneko kùvele na mpango wake. Kilisto
nni ntandi kufufuliwa koka vapapate vanu vake, anepo pambeida. 24 Na
bada ya anelo, ntululilo wa vitukutuku vyammalele ùmbehwika. Anepo
njo Kilisto pambewondonga utawala wammalele, na mamulaka na di-
mongo dyammalele, koka amwing'e Nnungu Atata Ufalume. 25 Kwa kuva,
Kilisto àlembelewa atawale mpaka Nnungu pambevalema amongo vake vam-
malele na kuvavika pahi madodo la Kilisto. 26 Na mmongo wa ntululilo
ámbeondongwa nni kuhwa. 27 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.” Henga
Malemba Lanaswe palahaula kuva, “Nnungu àmpele mamulaka la kutawala
vitukutuku vyammalele,” malove alano làlanguja kuva Nnungu akávalangiwa
mmitukutuku anevyo, kwa kuva nang'e njo amwingîle Yesu mamulaka la
kutawala vitukutuku vyammalele. 28 Bahi vitukutuku vyammalele pavim-
bevikwa pahi mamulaka la Kilisto, anepo njo Mwana pambelivika pahi
mamulaka la Nnungu amwing'île mamulaka la kutawala vitukutuku vyam-
malele uchinga Nnungu avitawale vitukutuku vyammalele.

29 Ikàva vanu vahwîle vakáfufuliwa, dachi vanu avala vabatîswa kwajili ya
vanu vahwîle vàlolela kupata chinu ntwani? Na ikàva vanu vahwîle nanga
pavafufuliwa, ing'anya ntwani vanu vànabatiswa kwajili yavo? 30 Na hwetu
tuvene, ing'anya ntwani tùlivika muhatali kila lisaa? 31 Mmakukulupila
avangu, nni muhiu kuva kila liduva nangu ngùpatwa na hatali ya kuhwa!

Na ngùmaiha kuva chinu anecho nni muhiu malinga chingumaiha kuva nalinowela kwajili yenu mwenu kwa kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto Nang'olo wetu. 32 Ngùpanyene na anyama vakúyoha, yani vanu va apano pa Efeso. Ikàva ngùpanyene kwa makudungilo la chimunu, dachi ngùpete faida ntwani? Na ikàva vanu vahwîle vakáfufuka, bahi, “Leka tulye na kukimbila, kwa kuva nundu tùmbehila.”

33 Munakumbike, “Kuvika chinemba na vanu vabaya, kùtimbanga tabia yambone.” 34 Hihimukanga muchi chimulembelewa, na lekanga kutenda sambi, kwa kuva vanu vanji mmwenu nanga pavammaite Nnungu kananga kadiki. Ngùtongola uchocho uchinga nintayange dihoni.

Kufufuka kwa mmili

35 Panjika munu yunji ànahulula kuuja kuva, “Vanu vahwîle vàmbefufuliwa dachi? Vàmbekuva na mmili uvêle dachi?” 36 Aneyo nni iuji ya chivelu! Paupanda imbeyu pahi, aila imbeyu ikáhululika kumela ikànahwe hoti. 37 Achila chiupanda pahi nni imbeyu weka, panjika imbeyu ya ngano au imbeyu chihi inji, na akee ntipu umbehumîla lukoto. 38 Henga Nnungu àing'a aneyo mitipu miili yalembela mwene, na kila aina ya imbeyu àhumija ntipu uvêle na mmili wa weka.

39 Miili ya viumbe vyammalele nanga pailandana. Vanu vàvele na miili yavo ya weka, na anyama vàvele na miili yavo ya weka, na vyuni vàvele na miili yavo ya weka, na ahomba na vanang'o vàvele na miili yavo ya weka. 40 Uchocho, pàvele na miili ya kulihunde na miili ya pachilambo, na ikatapadi ya miili ya kulihunde ikálandana na ikatapadi ya miili ya pachilambo. 41 Ikatapadi ya liduva ikálandana na ikatapadi ya mwedi au ikatapadi ya dinondwa, na ata ikatapadi ya dinondwa nainang'o ìnatindana.

42 Uvila njo chiimbekuva pavambefufuliwa vanu vahwîle. Malinga chivele imbeyu, mmili ùsikwa muulongo akuno uvèlè na hali ya kukandika, henga paufufuliwa ùùva na hali ikákandika. 43 Mmili ùnasikwa akuno uvèlè muhali ikákatapele, na ùfufuliwa akuno uvèlè muhali ya kukatapala, ùsikwa akuno uvèlè muhali ya kudidimanga, na ùfufuliwa akuno uvèlè muhali ya dimongo. 44 Ùsikwa mmili wa chimunu, henga paufufuliwa ùùva mmili wa chinnungu. Ikàva pàvele mmili wa chimunu, bahi pàvele na mmili wa chinnungu. 45 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Munu ntandi, Adamu, nkutendeka kuva chiumbe chivêle na umi,” henga Yesu, Adamu wa ntululilo, nni imumu ivêng'a vanu umi. 46 Henga mmili ulongoledîle kwida akee aula wa chinnungu ila nni aula wa chimunu, koka nkwida aula wa chinnungu. 47 Munu ntandi Adamu, áumbwije kwa ulongo wa chilambo achino, henga Yesu, Adamu wavili, nang'e àhaleke kulihunde. 48 Vanu vammalele va chilambo achino vàlandana na ayula aumbwîje kwa ulongo, na vanu va kulihunde vàlandana na ayula ahalêke kulihunde.* 49 Malinga chitulandene na ayula aumbwîje kwa ulongo, nni uchocho chitumbelandana na mmili wa ayula ahalêke kulihunde.

50 Mmakukulupila avangu, chinu chíngulambèlà kutangola nni achino, miili yetu iumbwîje kwa inyama na myadi ikáhulula kutwala mapala la Ufalume wa Nnungu muhali aneyo, yani miili yetu ya kukandika ikáhulula kutwala mapala la Ufalume ukee na ntululilo.

* **15:48** Paolo pahaula vanu va kulihunde, àvayambá vanu vánkulupîla Yesu.

51 Hambi pilikananga, nangu nìnnyaulilanga mwenu sili kuva, pambeida
Yesu hwetu tunkulupîla Yesu, akee tuvammalele tumbekûhwa, henga tu-
vammalele tùmbepindikulanywa. 52 Kupindikulanywa aneko kumbetendeka
kwa kupiyanya, malinga chilakapila meho, muuhiku aula ulimbeumana
lipenga lya ntululilo. Kwa kuva, lipenga palimbeumana, vanu vahwîle
vàmbefufuliwa na kuva na hali ikáhululika kuhwa kavila, na hwetu tuvam-
malele tùmbepindikulanywa. 53 Kwa kuva, lasima mmili wa kukandika
upindikulanywe kuva mmili ukákandika, yani mmili wa kuhwa lasima
upindikulanywe kuva mmili ukáhwa. 54 Bahi mmili auno ukandîka paum-
bepindikulanywa kuva mmili ukákandika, yani mmili wa kuhwa paum-
bepindikulanywa kuva mmili ukáhwa, anepo njo palimbetimila alila lilem-
bwîje Mmalemba Lanaswe kuva, “Kuhwa kunilemwa na ushindi.”
55 “Wako kuhwa, ushindi wako ùvele kwachi?
Wako kuhwa, dimongo dyako dya kuwalala dìvele kwachi?”
56 Kuhwa kùpata dimongo dya kuwalala ing'anya ya kupwawa kwa sambi,
na sambi ìpata dimongo dyake ing'anya ya kupwawa kwa Sheliya ya Musa.
57 Henga ashukuliwe Nnungu atwîng'a ushindi kwa indila yanga Nang'olo
wetu Yesu Kilisto!
58 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, hwinganga wala mu-
natikinyike. Hweneha kuntumikila Nang'olo maduva lammalele akuno
umumala kuva madengo la kukamajanga lamukola kwajili ya Nang'olo
lakambekuva muchi chinu chikee mana.

16

Nchango kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va ku Yelusalemu

1 Hambi kuyamba aula nchango kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va
imanga ya ku Yelusalemu, na mwenu tendanga uchocho malinga chinilalai-
jije makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya. 2 Kila
liduva lya Jumapili, kila munu mmwenu àlembelewa ahapule dihela kadiki
kupapatana na chapata koka akondye, uchinga munalembelewe kutenda
nchango kwa mwanda umo uhiku aula unimbekuva nangu ng'amwèlè. 3 Na
nangu panimbeida, nìmbeveng'a baluwa dya kuvamaiha vanu vamumbe-
vatandola mmwenu, uchinga vapelekeje dinujo dyenu ku Yelusalemu. 4 Na
ikàlembelewa na nangu nguhwene, bahi, vànapapatana na nangu.

Makudungilo la Paolo

5 Nguchinguide unannolanga mwenu bada ya kupitila chilambo cha ku
Makedoniya, kwa kuva ngùkudungila kupitila ku Makedoniya. 6 Panjika
nìmbeikala pamo na mwenu kadiki, na ikàhululika nìmbeikala na mwenu
mpaka kumalilika mahiku la chipwepwe, uchinga mupate kunguyangata
kuhweneha na mwanda wangu kwoheko kunimbehwena. 7 Kwa kuva,
nikátamwa kwonana na mwenu kwa kupita chihi, henga Nang'olo akàtamwa,
ngùlolela kuikala na mwenu kadiki.
8 Henga nìmbeikala apano pa Efeso mpaka palimbehwika liduva lya
sikukuu ya lichela, ivachema Pentekoste. 9 Kwa kuva, apano ngùpete wasa
nkulu wa kukola madengo lavêle na mana, ikànava vanu vangutahûka vàvele
vohe.
10 Henga Timoseo akàida kwenu, mpwechelange saana uchinga anay-
ope mmwenu, kwa kuva nang'e àkola madengo la Nang'olo muchi nangu
nimwene. 11 Bahi anapwawe munu wa kunhebula, henga nnyangatange
ahwenehe na mwanda wake kwa amani, uchinga ahulule kuuila kavila

kwang'une, kwa kuva mbènkunnindilila, nang'e pamo na vakulupîla avetu vanji.
12 Na kunnyamba nkúkulupila nnyetu Apolo, nangu ìninnyuwa namene
aide kwenu mwenu, nang'e pamo na vakulupîla avetu vanji, henga
akanatamwije kwida vino, ila àmbeida pambepata wasa.

Malove la ntululilo

13 Mùùve meho, na imilanga dedede muing'ulupa, mulikamyange na
mulihwingihe. 14 Tendanga mambo lammalele kwa kutamwana.
15 Mmakukulupila avangu, mwenu mùnimmala Stefana pamo na vanu va
nng'ande mwake, vanang'o nni vanu vatandi kunkulupila Yesu nchilambo
cha Akaya, anevo vànilihumya kuvatumikila vanu vankulupîla Yesu. Bahi
nannyuwanga namene, 16 vapilikanile vanu malinga anevo, na vammalele
vatumîka mmadengo alano kwa kutumbama.
17 Nanani nahangalala kwa kupwawa kwa Stefana na Folitunato na
Akaiko apano, kwa kuva kupwawa kwavo kùvele muchi kupwawa kwenu.
18 Vàniuhangalaja ntima wangu na mitima yenu mwalehu. Bahi vàeshimu
vanu malinga anevo.
19 Makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku
Asiya lànansalimila. Akila na Pilisila pamo na vanu vankulupîla Yesu
vakojâna nng'ande mwavo, vànansalimila namene, ing'anya hwetu nni utu-
vamo kwa kulundana na Nang'olo. 20 Vakúkulupila avetu vammalele va
apano, vànansalimilanga. Na mwenu uchocho, pamusalimiana langujanga
kutamwana chinnungu.
21 Aino nni salamu inguilemba kwa nkono wangu nimwene, nangu Paolo.
22 Ikàva munu woheyo akántamwa Nang'olo, alanike! Nang'olo wetu, ida!
23 Inema yanga Yesu Nang'olo ìive pamo na mwenu. 24 Nantamwanga
mwenu mmammalele, ing'anya hwetu nni utuvamo kwa kulundana na Yesu
Kilisto.

Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vakolinso

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vakolinso

Baluwa yavili ya Vakolinso ílembwije na Ntume Paolo mmwaka wa 55 au 56, kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto (sula ya 1:1). Aino nni baluwa yavili n'dibaluwa dituvenadyo dilembwîje na Paolo kwa likuwa lya vakúkulupila va ku Kolinso. Vatalamu va Bibiliya vàkulupila kuva, pàvele na baluwa inji ikáonekana kwa kuva Paolo ànilonjelela m'baluwa aino musula ya 2:3-4. Yònekana kuva, baluwa aneyo ítumwije ching'ati baluwa inandi ya Vakolinso na baluwa aino yavili ya Vakolinso. Baluwa aneyo yònekana kuva yavele na malove la kukalipa namene, henga nanga patuvele na kumbukumbu yoheyo ya baluwa aneyo yaitambulenge Ntume Paolo musula ya 2:3-4. Baluwa aino yavili ya Vakolinso ìnahululika kuva áilembile panavele ku Makedoniya (sula ya 2:13).

Baluwa yavili ya Vakolinso nni baluwa ya namuna ya weka kabisa kwa kuva ìtanga namene kwamba mambo lohe lamwâmba Paolo mwene na namuna chalapwechedile mambo anelo. Paolo àtanga kwamba ihangaladi yake ihalokene na habali dyambone dyadipwechedile kuhaloka kwa Tito, habali divayamba vakúkulupila va ku Kolinso. M'baluwa aino tùpata mahundo la nkati namene kwamba swala lya kuhumya malinga chiinkatapalila Nnungu. Musula ya 8 na 9 Paolo àhumya malaijo la kutendeka kwa michango ya dihela uchinga divayangate vakúkulupila vavêle ku Yelusalemu. Yònekana kuva mitume fulani vakulambîla vakanavele va nnikuwa anelyo lya vakúkulupila vátumidile chuki ivanapandikijije nnikuwa lya vakúkulupila uchinga Paolo anakulupilike. Anevo vanu vátendile uchocho uchinga vapate wasa wa kukubalika kwa Vakolinso. Vánilinga kuvatenda vanu kuva na lipamba na mamulaka lachitume langa Paolo, na chinu anecho njo chinantendile Paolo atangole malove lavele na dimongo kuntululilo wa baluwa aino kumaiha mamulaka lake kuva, nang'e nni ntume wanga Yesu Kilisto.

Uinjipihi wa chitabu chavili cha Vakolinso

1. Sula ya 1:1-7, Paolo àtandilika kulemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila.
2. Sula ya 1:8-7:16, Paolo àlonjelela kwamba mabadiliko la mwanda wake, na kwamba habali dyadipwechedile kwamba Vakolinso, na kwamba namuna Vakolinso chivaipwechedile baluwa aila ya ching'ati.
3. Sula ya 8:1-9:15, Paolo àhumya malaijo kwamba nchango wa dihela dya kuvayangata vakúkulupila vavêle ku Yelusalemu.
4. Sula ya 10:1-13:10, Paolo àtetela utume wake, na kuvaduma Vakolinso kwamba mwanda wake unavele pepi.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Timoseo. Nangu Paolo ngujukîle kuva ntume wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, nìnnembila mwenu mmanu munkulupîla Yesu mma aneko kuimanga ya ku Kolinso pamo na vakúkulupila vammalele vavêle chilambo chammalele cha ku Akaya. 2 Nangu nìnnyuwila mwenu inema na

amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Yesu Kilisto Nang'olo wetu, dììve pamo na mwenu.

Paolo àshukulu Nnungu

3 Alombolewe Nnungu, Atata wanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avêle na chididi. Nang'e nni Nnungu wa kila namuna ya itujwi ya ntima. 4 Hwetu patulaga, nang'e ànatutuja mitima yetu, uchinga na hwetu tupate kuvatuja mitima vanu vanji pavalaga, kwa itujwi uila itupwecheledile kuhaloka kwa Nnungu. 5 Kwa kuva, malinga chitukumila mmaisha letu ibaniki yanabanike Kilisto, njo uchocho Nnungu chahalija kuituja mitima yetu kupitila kwa Yesu Kilisto. 6 Ikàva hwetu tùnalaga, bahi nni kwajili ya kutujwa na kupohwa kwenu. Na ikàva tùnatujwa, nni kwajili ya kutujwa kwenu, uchinga mupate dimongo dya kupililila kulaga ukula kutulaga hwetu. 7 Hwetu tùnimala kuva lilolelo lituvenalyo kwenu mwenu nni lya uhiu, kwa kuva, tùnimala kuva, malinga chimulagihwa muchi chitulagihwa hwetu njo uchocho chimumbetujwa mitima muchi hwetu chitutujwa mitima na Nnungu.

8 Mmakukulupila avangu, hwetu tùlembela muimale ibaniki itunabanike kuchilambo cha ku Asiya. Ibaniki aneyo ínitupunda changa, mpaka ukata tama ya kulama. 9 Nni muhiu kuva, hwetu tuvene túlyona kuva tùhwena unahwa. Bahi anelyo nkututenda hwetu tunalisingile tuvene, ila tulisingile chihi Nnungu ávafufula vanu vahwîle. 10 Nnungu ánitupoha muhatali aneyo ing'ulu ya kuhwa, na achiatupohe kavila. Na hwetu tùnannolela kuva achiatupohe kavila, 11 akuno mwenu umutuyangata kwa kutuyuwila. Bahi inema itumbepata kupapatana na kuyuwa kwa vanu vohe ìmbekuva ing'anya ya vanu vohe kunshukulu Nnungu kwajili yetu.

Paolo àhumya ing'anya ya kuyeweja mwanda wake

12 Chinu chituhulula kulilombolela nni kuva, hukumu ya mmitima yetu ìnatumaiha kuva tùniikala pachilambo kwa kukulupika na kwa uhiu utujaliwije na Nnungu. Hwetu nanga patunalojijwe na lúnda lwa chimunu, henga kwa inema yanga Nnungu, na tùlatendile anelo lammalele asa kwenu mwenu. 13 Bahi n'dibaluwa dyetu tùnnembila mwenu vitukutuku vimumbehulula kuvisoma na kuvyelewa. Nanani ngùlolela kuva muchimutwelewe mwalehu, 14 ikànava kwa vino mùtwelewa chihi kadiki. Bahi nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu muchimulyone kwajili yetu malinga hwetu chitumbelyona kwajili yenu.

15 Kwa kuva, ńnimala kuva mwenu mùlinowela hwetu, bahi ngúkudungidile kwida kwenu mwenu hoti uchinga mupate faida myanda mivili. 16 Ngúkudungidile ngùpitile kwenu mwenu mmwanda wangu wa kuhwena kuchilambo cha ku Makedoniya, na panimbekuva unguuya nimpitile kavila, uchinga munguyangate kwajili ya mwanda wangu wa kuhwena kuchilambo cha ku Yudeya. 17 Dachi, pannayewejije mwanda wangu ngwónekene muchi nimunu wa kudumbadumba? Dachi, pangupanga mipango yangu mùtenda kuva nangu ngùlojwa na ding'ano dya chimunu mpaka nguhaule “Elo” na “Nanga” kwa mwanda uwowo umo? 18 Henga malinga Nnungu chakulupika, bahi, àlalá latunnyaulilanga mwenu nni lakukulupika, akee malove lakuhaula “Elo” na “Nanga” kwa mwanda uwowo umo. 19 Kwa kuva, Yesu Kilisto, Mwana wanga Nnungu,

anahubiliwije kwenu mwenu kwa indila yang'une na Sila* na Timoseo, nang'e akanavele munu wa “Elo” na “Nanga,” ila nang'e maduva lammalele ávele chihi munu wa “Elo” ihalôka kwa Nnungu. 20 Kwa kuva, nang'e njo atimîsa ahadi dyammalele dya Nnungu. Uchocho, patuyambukila “Amina,” amina yetu ìnahwika kwa Nnungu kupitila Yesu Kilisto uchinga Nnungu atumbyangwe. 21 Bahi mwene Nnungu àtutenda tuhwinge pamo na mwenu kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, nanang'e mwene njo atutondwêle. 22 Na àvikile chimaiho kwetuhwe chimaîha kuva hwetu nni tuvanu vake kwa kummika Umumu Wanaswe mmitima yetu kuva malinga chivikilo.

23 Nnungu njo shahidi wangu, nang'e àniumala ntima wangu! Bahi ing'anya ya kummikilanga chididi, nangu ngúkudungidile nnauyile kavila ku Kolinso uyopa nankalipilanga namene. 24 Hwetu tukátamwa tutumile dimongo kwamba ing'ulupa yenu, kwa kuva mùnihwinga muing'ulupa. Henga tùlembela tutumike pamo na mwenu uchinga mupate kuhangalala.

2

1 Bahi ngúkudungidile nnapanganike kavila mwanda unji umbentênda mwenu muyuvale. 2 Kwa kuva, ikàva nangu nìmbennyuvaja mwenu, hambi nnani ambenguhangalâja kavila nangu, ikànave chihi mwenu uninnyundahije? 3 Njo mana nínnembidile baluwa aila kwa kuva nikanatamwije kwida kavila kwenu mwenu koka nguyuvajwe na vanu vachilembelewa vanguhangalaje. Nangu ìnnimala kuva panguhangalala, na mwenu mmammalele mùnahangalala. 4 Kwa kuva, nínnembidile akuno isungu yangu uipwateka na kuhinginika muntima wangu akuno ungukuta mihodi. Nangu nanga pannakudungidile ninnyuvaje, henga ngúlembela mupate kumala namuna chinintamwanga.

Kusamehe

5 Pàvele munu atendîle mambo la kuyuvaja, henga aneyo munu nanga panguyundahije nangu namene kupunda channyundahije mwenu mmammalele, na nangu nikátamwa ngukalipe namene. 6 Asabu yapete munu aneyo kuhaloka kwa vanu vohe mmwenu, ìnantosa. 7 Bahi vino, wasa kunsamehe na kuntuja ntima uchinga anakate tama mwalehu ing'anya ya kuyuvala namene. 8 Bahi nannyuwanga namene munnanguje aneyo munu itamwi yenu. 9 Makudungilo langu la kunnembila baluwa aila ngúlembela ninninge uchinga ngupate kumala ikàva mùvele tayali ungupilikana kwa kila chinu. 10 Mukànsamehe munu kwa chinu chohecho, nanani uchocho ìninsamehe munu aneyo. Kwa kuva, ikàva pàvele chinu chohecho cha kusamehe, nasamehe muyo mwanga Kilisto kwa faida yenu, 11 uchinga Nanchindenga anapate indila ya kutukumba. Kwa kuva, tùnimala makudungilo lake.

Vatumishi va lilailano lyahambi

12 Bahi pangukamwele kuimanga ya ku Tolowa unahubili Malove Lambone langa Kilisto, Nang'olo áning'ile wasa ukatapele wa kutumika aneko. 13 Henga pamo na anelyo, ńniyuvala namene ing'anya nanga pannankojije nkúkulupila nnyangu Tito. Bahi aneko nkulailana chihi na vanu va imanga aneyo, nangu nkuhwena chilambo cha ku Makedoniya.

14 Henga Nnungu ashukuliwe, kwa kuva kwa kulundanywa kwetu na Kilisto nang'e àtutendile hwetu kuva matwala vake na kutulongolelela mmaduva lammalele mmaandamano la ushindi wa Kilisto. Na nang'e

* **1:19** Nsitali auno ùlembwijé Silwano, kwamba lina linji lya Sila

àtutumila hwetu kuyanjaja habali dya kummala Kilisto kila pachinu, na habali anedyo dìvele muchi liumba lya mahuta la kunung'ila. 15 Kwa kuva, Nnungu àtwona hwetu kuva muchi liumba lya mahuta la kunung'ila livatênda vanu vammale Kilisto. Henga vanu vapôhwa na vanu vayahîka, vàpilikana chààke liumba anelyo. 16 Kwa vanu vayahîka hwetu tùvele muchi liumba lya kuhwa liîda na kuhwa, henga kwa vanu avala vapôhwa hwetu tùvele muchi liumba lya umi liîda na umi. Bahi nanga munu ahulûla kutimisa madengo la namuna aneyo kwa dimongo dyake mwene. 17 Bahi hwetu tukee muchi vanu vanji valisumîsa lilove lyanga Nnungu kwa ulamba kwajili ya faida yao. Henga kwa kuva Nnungu nni atutumîle, hwetu tùhubili chihi lilove lya Nnungu kwa ntima wambone na kwa mamulaka la Yesu Kilisto, akuno Nnungu watwona.

3

1 Panjika mwenu mùtenda kuva hwetu tùlilombolela kavila kwenu mwenu, henga akee uchocho. Vanu vanji pavambeida kwenu mwenu vàlembelewa vààve na baluwa ya kulombolewa au kupata baluwa ya kulombolewa kwa vanu vanji kuhaloka kwenu mwenu, henga hwetu tukálembelewa kuvanadyo. 2 Mwenu mmene mùvele muchi baluwa yetu ya kulilombolela, ilembwîje mmitima yetu imaikâna na kusomwa na vanu vammalele. 3 Ìmaikana mwalehu kuva mwenu nni baluwa ilembwîje na Kilisto, kupapatana na utumishi wetu. Baluwa aino ikálembwije kwa wino, henga ìlembwije kwa Umumu wanga Nnungu avêle na umi. Na baluwa aneyo nanga pailembwije mmibao vya mayanga, henga ìlembwije mmitima ya vanu.

4 Tùtangola malove anelo ing'anya ya lilolelo lituvenalyo kwa Nnungu kwa indila ya Kilisto. 5 Na tukáhaula kuva hwetu tùnalihululila tuvene kutenda chinu chohecho, henga dimongo dya kuhulula kwetu dìhaloka kwa Nnungu. 6 Nang'e njo atuhululîha hwetu kuva tuvatumishi tùvá lilailano lyahambi. Lilailano anelyo likee lya Sheliya ilembwîje, ila nni lilailano lya Umumu Wanaswe. Kwa kuva, Sheliya ilembwîje ìida na kuhwa, henga Umumu Wanaswe àida na umi.

7 Sheliya ya Musa ílembwije mmibao vya mayanga. Ikànava ntululilo wake wátendihije kuhwa, henga íhwikile kwa Vaisilaeli ivèlè na ukulu nkulu namene. Kwa kuva, Musa páidile na Sheliya kwa Vaisilaeli, Vaisilaeli nanga pavanahulwile kulola kumeho kwa Musa ing'anya kumeho kwake kúnang'anyima. Na ing'anyimi aneyo yavele chihi ya uhiku kadiki. Bahi ikàva utumishi wa achila chinatendihije kuhwa kutendeke kwa ukulu nkulu namuna aneyo, 8 bahi, utumishi wa Umumu Wanaswe ùmbepunda kuva na ukulu nkulu namene. 9 Bahi ikàva utumishi uvapelekejîja vanu hukumu ya asabu úvele na ukulu, dachi utumishi uvatênda vanu vavalangiwe kuva vambone pameho panga Nnungu ukambepunda kuva na ukulu nkulu namene? 10 Ni muhiu kuva, aula ukulu únang'anyime machedo ukáhulula kulingananywa na ukulu wa vino ûva nkulu namene. 11 Bahi ikàva Sheliya ínavele chihi ya uhiku kadiki ípete ukulu, bahi àlalá lakávele na ntululilo làvele na ukulu nkulu namene.

12 Bahi kwa kuva tùvele na lilolelo anelyo, hwetu tùtangola bila kuyopa. 13 Hwetu tukátenda muchi Musa chachihunika kumeho kwake kwa chitambala uchinga Vaisilaeli vanayone idiyali na imaliliki ya aila ing'anyimi. 14 Henga ding'ano dyavo díniidopywa kumala. Kwa kuva, mpaka nelo Vaisilaeli pavavisoma vitabu vya Lilailano lya Kala, ding'ano dyavo dìhweneha

chihi kuva muchi dìhinikwije na chitambala uchila. Na chitambala anecho chìmbeuswa chihi kwa munu alundânywa na Kilisto. 15 Na mpaka nelo, kila pavasoma mmitabu vya Sheliya ya Musa, mitima yavo ìva muchi ìnihinikwa na chitambala. 16 Henga munu pampindikukila Nang'olo, chitambala anecho chìnauswa. 17 Bahi "Nang'olo" njo Umumu Wanaswe, na pachinu pávèlè Umumu wanga Nang'olo, anepo njo pavêle na uhulu.

18 Bahi hwetu tuvammalele tuhunukuliwîje kumeho, tùlanguja ukulu wa Nnungu muchi chilolo chìchilanguja chimbwehedi changa munu mwene. Bahi Nang'olo, yani Umumu Wanaswe ànatupindikulanya hwetu uchinga tulandane nawe, na kutupitisha kuuka muukulu umo mpaka ukulu unji ûva nkulu namene.

4

Hasina ya kulihunde muvyombo vya ulongo

1 Bahi Nnungu, kwa chididi chake, àtwing'ile utumishi auno, na ing'anya ya anelyo hwetu tukákata tama. 2 Tùnilahita mambo la sili la dihoni, na wala nanga patuikala kwa ulamba, wala kulichenjeuha lilove lyanga Nnungu. Ila kwa kùumaiha uhiu palangele, hwetu tùlombolewa muntima mwa kila munu, akuno Nnungu watwona. 3 Henga ikàva Malove Lambone latuyanjaja lànihinikwa, làhinikwije chihi kwa avala vahochêla. 4 Nanchindenga, nnungu wa chilambo achino ànidiputaja ding'ano dya vanu vakánkulupila Yesu, uchinga vanapate kuwona nng'anje nkulu wa Malove Lambone, yani ujumbe uyamba ukulu wanga Kilisto. Na Kilisto njo nfano uhiu wanga Nnungu. 5 Kwa kuva, nanga patuyanjaja habali dyetu hwetu tuvene, ila tùyanjaja kuva, Yesu Kilisto njo Nang'olo, na hwetu tuvene nni tuvatumishi venu kwajili yanga Yesu. 6 Kwa kuva, Nnungu anatangwele kuva, "Nng'anje ulangaje nnupi," nang'e njo alangajîje mmitima yetu uchinga tuumale ukulu wa Nnungu wonekana kumeho kwanga Yesu Kilisto.

7 Hwetu tùvele chihi muchi vyombo vya ulongo, vyombo vitaîjwe nng'anje anewo nkulu, uchinga imaike kuva dimongo anedyo ding'ulu dìhaloka kwa Nnungu na wala akee kwetu hwetu tuvene. 8 Hwetu tùnapambikijwa kwa kila namuna, henga nanga patubobana, na ikànava tukámala lya kutenda, henga tukákata tama, 9 tùnalumbatwa, henga Nnungu akátuleka weka, tùnamatohijwa pahi, henga tukáondongeka. 10 Kupitila kubanika kwetu, kila uhiku miili yetu ìhweneha chihi kukumila kuhwa kwanga Yesu uchinga vanu vanji vawone umi wanga Yesu kupitila miili yetu. 11 Kwa kuva, kila uhiku hwetu tuvêle na umi wa Yesu, tùùva muhatali ya kuhwa kwajili ya Yesu uchinga vanu vanji vawone umi wake kupitila miili yetu ya kuhwa. 12 Aino ìvele na mana kuva, hwetu tùvele tayali kuhwa uchinga mwenu mupate kuva na umi.

13 Malemba Lanaswe làhaula kuva, "Ńnikulupila, njo mana ńnitangola." Na hwetu uchocho, tùùva na ing'ulupa uila, njo mana tùnatangola. 14 Tùnimala kuva ayula anfufwîle Nang'olo Yesu, àmbetufufula na hwetu uchinga tùùve pamo na Yesu na kutuvika muyo mwake pamo na mwenu. 15 Anelo lammalele latendêka nni kwajili ya faida yenu. Lànatendeka uchinga inema yanga Nnungu ihalije kuvahwikila namene vanu vohe. Na vanu vàmbenshukulu namene Nnungu, na Nnungu àmbehalija kutumbyangwa namene.

16 Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tukákata tama. Ikànava miili yetu ìnaondongeka, henga disungu dyetu dìtendwa kuva dyahambi kila liduva.

17 Hwetu twòna kuva kubanika kutubanika nni kujoko chihi na nni
kwa maduva chihi kadiki, ing'anya kubanika anekwo kùmbetwing'a ukulu
upîta lammalele látulolêla, ukulu ukávele na ntululilo. 18 Ing'anya hwetu
tukávilolela avila vyonekâna, ila tùvilolela avila vikáonekana. Kwa kuva,
vyonekâna nni vya maduva chihi kadiki, henga avila vikáonekana nni vya
vyaka na vyaka.

5

1 Kwa kuva, miili yetu ìlandanywa na migongwe ituikala apano pachilambo
kwa uhiku kadiki. Henga migongwe aino paimbekwondongwa, tùnimala
kuva, Nnungu achiatwing'e ding'ande dya kuikala aneko kulihunde, yani
miili yahambi. Ding'ande anedyo dìdengwa na Nnungu mwene, akee vanu.
Na ding'ande anedyo nni dya vyaka na vyaka. 2 Na hambi kwa kuva
tùikala mmigongwe aino, tùyaha mitima akuno utulindilila kwa hamu ing'ulu
kuikajwa n'ding'ande dyetu dya kulihunde. 3 Kwa kuva, tukàuwala mmili
anewo wa kulihunde, tukambekwonekana kuva muchi disungu dikávele na
mmili. 4 Nni muhiu kuva, kwa uhiku auno utuikala mun'gongwe auno wa
pachilambo, tùyaha mitima kwa kutemwa. Hwetu tùyaha mitima, akee chihi
ing'anya ya kuva tùlembela miili yetu ya pachilambo iuswe, henga tùlembela
tuwale miili ya kulihunde, uchinga miili yetu ya kuhwa imilwe na umi
ukee na ntululilo. 5 Nnungu mwene njo atutayalishîje kwa mapindikulanyo
anelo, na kummika Umumu Wanaswe nkati mwetu ààve chivikilo cha àlalá
látuungulidìlè.

6 Bahi maduva lammalele hwetu nanga patutikinyika. Tùnimala kuva
patuikala mummili auno, nanga patuikala nkaya yanga Nang'olo. 7 Na
lammalele látutèndà tùlatenda chihi kwa ing'ulupa akee kwa kulona. 8 Hwetu
tukátikinyika, na tukanitamwa namene kuuleka mmili auno na kuhwena
unaikala nkaya yanga Nang'olo. 9 Henga makudungilo letu ni kunkatapalila
Nang'olo, ikàva tùikala mummili wa pachilambo apano au kulihunde. 10 Kwa
kuva, hwetu tuvammalele lasima tuimile muyo mwa chiteng'u cha hukumu
changa Kilisto, uchinga kila munu apwechele malipo kupapatana na ma-
tendo lake lambone au lahakalenge lalatendile panavele mummili wake.

Kupataniswa na Nnungu kwa indila yanga Kilisto

11 Hwetu tùnimala kuva ni lasima kunnyopa Nang'olo, njo mana
tùnatumbama kuvautanga vanu vanji. Nnungu àmitumala mwalehu,
nanani ngùlolela kuva na mwenu mmene mùnitumala mwalehu. 12 Hwetu
tukálilombolela kavila kwenu mwenu, ila tùlembela tumwing'ange mwenu
ing'anya ya kulyona kwajili yetu. Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule
kupata malove la kuvayang'ula avala valyôna ing'anya ya mambo laonekâna,
na wala akee ing'anya ya àlalá lavêle mmitima yavo. 13 Ikàva twònekana kuva
tùvele na ding'apedi, nni kwajili yanga Nnungu, na ikàva tùvele na ding'ano,
bahi nni kwa faida yenu mwenu. 14 Kwa kuva, itamwi yanga Kilisto ìtuloja
hwetu tukubâli kuva, munu yumo bahi nni anahwile kwajili ya vanu
vammalele, na anelyo lìvele na mana kuva vammalele vàkumila kuhwa
kwake. 15 Nang'e ánihwa kwajili ya vanu vammalele, uchinga avala vâva na
umi, vanàáve na umi kwajili yavo vene, henga kwajili ya ayula ahwîle na
kufufuka kwajili yavo.

16 Bahi kutandikila vino, hwetu nanga patunnoleha kavila munu woheyo
kupapatana na ding'ano dyetu dya chimunu. Na ikànava túnnoleha Kilisto

kupapatana na ding'ano dyetu dya chimunu, henga kwa vino tukánnoleha kavila kupapatana na hali aneyo. 17 Munu woheyo akàlundanywa na Kilisto ààva chiumbe cha hambi. Mambo la kala làaipita, lola vino làidile lahambi! 18 Anelo lammalele àlatendile Nnungu atupatanisîje hwetu na mwene kwa indila yanga Kilisto, na kutwing'a utumishi wa kuvapatanisa vanu na mwene. 19 Chitwamba apano nni kuva, Nnungu nni achivapatanisa vanu va pachilambo na mwene kupitila Kilisto, akuno waleka kuvavalangila masambi lavo. Nang'e àtupele ujumbe uyâmba kuvapatanisa vanu na mwene Nnungu.

20 Bahi hwetu nni mabalosi vanga Kilisto, na Nnungu mwene ànchemanga mwenu kupitila hwetu. Hwetu tùtangola badala ya Kilisto akuno utunnyuwanga namene mwenu mupataniswe na Nnungu. 21 Kwa kuva, Kilisto nanga pánavele na sambi, henga Nnungu ánnyakujije nsigo wa masambi letu, uchinga kwa indila yake tupate kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu.

6

1 Bahi hwetu tukôla madengo pamo na Nnungu, tùnnyuwanga múnakubàlì kuileka inema imupwechedile kuhaloka kwanga Nnungu uiyahika chihi bule. 2 Kwa kuva, Nnungu àtangola uvila Mmalemba Lanaswe,

“Nangu naniyang'ula maombi lako muuhiku aula unavaikidile.
Na nniduva alila lya kupohwa, nangu nanikuyangata.”
Bahi auno njo uhiku uvaikidîle, na nelo njo liduva lya kupohwa!

3 Hwetu tukátamwa kunkoheja munu woheyo kwa chinu chohecho uchinga utumishi wetu unaambike. 4 Na badala yake, hwetu tùlimaiha kuva tuvatumishi tuvahiu tùvá Nnungu kwa lammalele látupitìlà na kulatenda. Tùnipililila namene muuhiku wa kubanika na kusikika na kulaga. 5 Tùnipanywa na kutaywa nnilungu na kutendewa timbwili na kukola madengo lakamajânga na kupimijwa luwono na kudoba indala. 6 Tùnilanguja kuva tùvele na mitima ihahwîke na elimu ihalôka kwa Nnungu na tùnapililila, na tùvele na unu wambone na Umumu Wanaswe na itamwi ya uhiu. 7 Tùnihubili ujumbe wa uhiu na kulanguja dimongo dya Nnungu. Na mambo la haki nni latulatumila hwetu kuva muchi vikomanilo vya kupanyanila na kulichingila. 8 Tùnatumbyangwa na kuhebuliwa, tùtangolewa malove lahakalenge na kulombolewa. Tùvalangiwa kuva muchi vanu tulambîla, ikànava hwetu tùtangola uhiu, 9 muchi tuvanu tukámaikana, ikànava tùnamaikana namene. Tùùva muhatali ya kuhwa, henga tuvumi, tùnapanywa henga tukánakuhwa. 10 Tùnayuvajwa henga tùnahangalala maduva lammalele. Twònekana kuva muchi amahuvani, henga tùvatajilisa vanu vohe, twònekana kuva muchi tukávele na chinu, henga tùvele na vitukutuku vyammalele.

11 Mwenu Mmakolinso, hwetu tùtangwele na mwenu bila kumpihanga, na mitima yetu ìvele chihi mwandu kwenu mwenu. 12 Hwetu nanga patulidivila kuntamwanga mwenu, henga mwenu njo mulidivîla kututamwa hwetu. 13 Hambi ngùtangola na mwenu malinga anavangu, tutamwange malinga hwetu chituntamwanga mwenu.

Kulihapula mulahakalenge

14 Munalihungananye likongwa pamo na vanu vakákulupila. Dachi mambo la haki làmbekumilana dachi na mambo lahakalenge? Dachi, nng'anje ùmbekumilana dachi na lupi? 15 Dachi, pàvele na mapatano ntwani kati ya

Kilisto na Nanchindenga?* Au munu akulupîla àmbepatana dachi na munu akákulupila? 16 Dachi, pàvele na mapatano ntwani kati ya Ing'ande ya Nnungu na disanamu? Kwa kuva, hwetu nni Ing'ande ya Nnungu avêle na umi, malinga Nnungu mwene chahawile kuva,
“Nìmbeikala pamo navanang'o,
na kwonga pamo navanang'o.
Nìmbekuva Nnungu wavo,
navanang'o vàmbekuva vanu vangu.”†
17 Bahi ing'anya ya anelyo, Nang'olo àhaula kuchidoni,
“Ukananga nnikuwa lya vanu anevo,
mulinyemye navo.
Munakamule chinu chohecho chivalangiwa kuva najisi,
na nangu nguchinimpwechelange.”
18 Nang'olo Avêle na Dimongo Dyammalele, àhaula kuchidoni,
“Nangu nìmbekuva Atata wenu,
na mwenu mùmbekuva mmanavangu, mmachilume na mmachimahe.”

7

1 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene, kwa kuva tùpewije ahadi adino dyammalele, bahi tulihahule uhakwa wammalele uhakajânga miili na disungu dyetu, na tutumbame kuva tuvanaswe mwalehu kwa kuikala kwa kunnyopa Nnungu.

Ihangaladi ya Paolo

2 Hwetu tùnnyuwanga mwenu mutukusumbulile mitima yenu! Kwa kuva, hwetu nanga patunkosedile munu woheyo wala kuntimbanga munu woheyo na wala kunkumba munu woheyo. 3 Nangu nikátangola malove alano kwa kunnyukumu mwenu. Kwa kuva, ìnilongolela kutangola kuva, mwenu nni mmanu utuntamwanga namene. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tùvele tayali kuikala pamo na mwenu na ata kuhwa pamo na mwenu. 4 Nangu nankulupilanga namene mwenu, na nalyona kwajili yenu. Muibaniki yetu yammalele, natujwa namene ntima na kuumbajwa ihangaladi.

5 Kwa kuva, ata patukamwele ku Makedoniya nanga patunapumulidile wala kadiki. Túnibanika kwa kila namuna, kwa pawelu tútahukana na vanu vanji, na mmitima yetu, túnayopa. 6 Henga Nnungu, avatûja mitima vanu vayundâla, nang'e ánitutuja mitima yetu kwa kukamola kwake Tito. 7 Na hwetu tukátujijwe chihi mitima yetu kwa kukamola kwake, henga pamo na namuna chimuntujije ntima. Nang'e ànituhaulila namuna chimuvele na hamu ing'ulu ya kungwona, na namuna chimuyuvala, na namuna chimulihumya kwajili yangu. Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nahangalala namene.

8 Bahi ikànava ńninnyuvajanga kwa baluwa yangu, nangu nanga pangulyamba vino. Henga ngúlyambile chihi apala pannamaite kuva baluwa aila íninnyuvajanga ikànava kwa uhiku chihi kadiki. 9 Hambi nangu nahangalala, akee ing'anya ya kuva múvele nnihindambi, henga nahangalala ing'anya lihindambi alila líntendile muleke masambi. Kwa kuva, múniyuvajwa kupapatana na makudungilo la Nnungu. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patunantendeledile mwenu chinu chohecho chihakalenge. 10 Kwa

* **6:15** Nsitali auno ùlembwije Beliali, lina anelyo kwa Chieblaniya mana lake “lahakalenge,” na lítumika kumwamba Nanchindenga. † **6:16** Valawi 26:12, Ezekieli 37:27

kuva, lihindambi lihalokâna na makudungilo la Nnungu lìnnyululiha munu kuleka masambi lake. Kuleka masambi kuntenda munu apohwe, na aneko kupohwa kukántenda munu alyambe. Henga lihindambi lihalokâna na chilambo lìntenda munu ahwe. 11 Bahi lolanga ntululilo wa lihindambi lihalokâna na makudungilo la Nnungu! Lihindambi anelyo lìntendile mwenu mùùve mmanu mma kutumbama, na mùùve mmanu mma kulitetela na mùùve mmanu mma kuisunalila sambi na mùùve mmanu mma kupilikana, na kuva mmanu muvêle na hamu ing'ulu ya kungwona, na mùùve mmanu mma kulihumya kwajili yangu, na mùùve mmanu mma kulembela namene kuuhukumu ubaya. Na mwenu mùnilanguja kwa kila namuna kuva nanga pamunavele na likosa kumwamba munu ayula atendîle likosa.

12 Bahi ikànava ńnilemba aila baluwa, henga akee kwajili ya ayula atendîle likosa au ayula wankosedile. Henga makudungilo langu lávele mupate kumala itumbami imuvenayo pameho panga Nnungu kwajili yetu. 13 Bahi ing'anya ya anelo, hwetu tùnitujwa namene mitima.

Henga akee chihi kutujwa mitima yetu bahi, ila Tito nanang'e ànituhangalaja kwa ihangaladi yavenayo kupapatana na namuna mwenu mmammalele chimuntujije ntima. 14 Nangu ńninnombolelanga namene pameho panga Tito, na mwenu nanga pamungumatohije. Na kila chinu chitunannyaulidile mwenu chívele chihi cha uhiu, na akula kunnombolelanga kwetu pameho panga Tito kùnimaihwa kuva kuhiu. 15 Bahi Tito ànantamwanga namene mwenu mmammalele, asa apala pakumbukila namuna chimunavele tayali kumpilikana na chimumpwechedile kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela. 16 Nangu nahangalala namene ing'anya nankulupilanga kwa kila chinu.

8

Kuhumya sadaka kwa ntima wambone

1 Mmakukulupila avangu, hwetu tùnatamwa namene mumale namuna Nnungu chalajalidile inema makuwa la vanu vankulupîla Yesu la aneko ku Makedoniya. 2 Vakúkulupila va aneko vánilingwa namene kupitila kubanika kwa namene. Henga vániumbalwa namene na ihangaladi, ikànava vávele amahuvani namene, henga vávele na ntima wa kuhumya. 3 Nàshuhudila kuva, kwa kutamwa kwavo vene, vánihumya kupapatana na chivachilihululila, na ata kupunda chivachilihululila. 4 Vánituyuwa namene tuveng'e wasa wa kukumilana na hwetu muutumishi wa kuvayangata vakúkulupila va ku Yelusalemu. 5 Anecho chívele chinu chitukachilolela! Vátandilike ulihumya vene kwajili ya Nang'olo, na nkulihumya kwajili yetu hwetu, kupapatana na chalembela mwene Nnungu. 6 Bahi ing'anya ya anelyo, túninnyuwa namene Tito amalilile utumishi anewo wa kunnoja mwenu mùùve na ntima wa kuhumya malinga chatandilihije. 7 Mwenu mùniombalwa kila chinu, ing'ulupa na uweso wa kutangola na uweso wa kumala, na kila namuna ya kutumbama, na itamwi aila itunannyundile mwenu. Bahi kupapatana na anelo, uchocho tùlembela muumbajwe namene inema aino ya kuhumya.

8 Nangu nikátongola uvila kwa kumwamulu, henga ngùlembela ninningange mwenu kwa indila ya kulingananya itumbami yenu na ya vanu vanji, uchinga itamwi yenu ipate kumaikana kama nni ya uhiu. 9 Kwa kuva, mwenu mùnimala namuna chiinavele inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ikànava ávele na utajili, henga álitendile kuva mmahuvani kwajili yenu

uchinga mupate utajili wa chinnungu kupitila umahuvani wake. 10 Bahi
kupapatana na anelyo, nangu nìmwing'anga ushauli umbenfâla namene
mwenu. Mwaka upitîle mwenu mwávele mmatandi, akee chihi kuhumya
weka, ila pamo na makudungilo la kutenda uchocho. 11 Bahi vino, muh-
wenehe kuhumya na kumalilila. Kupapatana na chimunavele na ntima
wambone wa kukudungila kuhumya, bahi mùùve na ntima wambone
wa kumalilila kuhumya kupapatana na uweso wa dimali dimuvenadyo.
12 Kwa kuva, ikàva munu àvele na ntima wa kuhumya, Nnungu ànapwechelela
achila chahumya kupapatana na achila chavenacho, akee kupapatana na
achila chakavenacho. 13 Nangu nikee na mana kuva, mwenu mùlembelewa
mubanike kwajili ya kuvayangata vanu vanji, henga chingwamba nangu
nni kuva, papwawe na kulinganana. 14 Bahi kwa kuva mwenu vino
mùvele na dimali dipundîle, mùnahulula chihi kuvayangata avala vakávele
na chinu, uchinga navanang'o pavambekuva na dimali dipundîle vapate
kunnyangatanga mwenu mukàsikika. Na kutenda uchocho, kùmbekuva na
kulinganana, 15 malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

“Ayula alopwêle vyohe namene nanga panaisaliwije vitukutuku vyohe
namene,
na ayula alopwêle kadiki nanga panapwelewejije.”

Tito na vakúkulupila avake

16 Nangu nìnshukulu Nnungu ampêle Tito ntima wa kutumbama kun-
nyangatanga mwenu, malinga chituvenawo hwetu. 17 Patunnyuwite Tito,
nang'e ánikubali kumwongelanga mwenu kavila, na ávele na hamu ing'ulu
ya kuida unamwongelanga. 18 Pamo na Tito, tùntuma na nkúkulupila nnyetu,
munu alombolêwa namene na makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu,
ing'anya ya utumishi wake kwajili ya Malove Lambone. 19 Uchocho, munu
aneyo ànitandolwa na makuwa la vanu vankulupîla Yesu, uchinga apapatane
na hwetu mmwanda wetu wa kupelekeja dinujo dyetu ku Yelusalemu,
utumishi utuutenda kwajili ya ukulu wanga Nang'olo na ulangûja hamu yetu
ya kuvayangata vanu vanji va aneko.

20 Tùnapapatana uchinga tulinyemye na masitaka la vanu vanji kuyamba
dimali adino dyohe dítuchùngà. 21 Kwa kuva, hwetu tùnatumbama namene
kutenda lambone, akee chihi pameho panga Nang'olo, henga na pameho
pavanu.

22 Hwetu tùntuma kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu yunji chalumo na
alumi Tito. Nkúkulupila aneyo, hwetu tùninninga myanda yohe, na maduva
lammalele ànilanguja kuva ànatumbama namene. Na hambi nang'e nni munu
wa kutumbama namene kwa kuva ànankulupilanga namene mwenu. 23 Na
kwa habali ya Tito, nang'e nni nnyangu ungukola nawe madengo kwajili
yenu. Na kuyamba avala vakúkulupila avetu vanji vaîda pamo nanang'e,
anevo nni vajumbe va makuwa la vanu vankulupîla Yesu, vatumîka kwajili
ya ukulu wanga Kilisto. 24 Bahi muvamaihe itamwi yenu ava vajumbe pamo
na Tito, uchinga makuwa la vanu vankulupîla Yesu vapate kuimala itamwi
yenu, na ing'anya ya hwetu kunnombolelanga mwenu.

9

Nsada kwa vakúkulupila va ku Yelusalemu

1 Akee lasima nangu ninnembile kuyamba nsada upelekêjwa kwajili ya
vakúkulupila vaikâla ku Yelusalemu. 2 Nangu ǹnimala namuna chimuvele na

hamu ya kuyangata, na nalyona kwajili yenu muyo mwa vanu va Makedoniya. Ńnivahaulila kuva, mwenu mmakukulupila avetu mma chilambo cha ku Akaya mwávele tayali kuyangata kutandikila mwaka upitîle. Bahi kwa kupitila itumbami yenu ya kuyangata, uchocho mùvatendile vanu vohe navanang'o vahumye. 3 Bahi hambi nìvatuma anevo vakúkulupila avetu uchinga kunnombolelanga kwetu kunàáve kwa bule. Na nangu ngùlembela mùùve tayali malinga chininnyaulidile. 4 Kwa kuva, ikàva vanu va ku Makedoniya vàida pamo na nangu na tukànankojange mùvele tayali, hwetu tùmbepata dihoni namene kupapatana na chininkulupilanga, na nangu nikátangola chinu kuyamba dihoni dimumbepata. 5 Bahi ngwónite kuva ìnakatapala kuvayuwa vakúkulupila avetu ava valongolele kuida aneko uchinga vapanganye vitukutuku avila vimulaidile kuhumya kwa kutamwa kwenu. Na kwa kutenda uchocho vìmbekuva vivèlè tayali, na ìmbelanguja kuva mùvihumije kwa ntima wa kutamwa akee kwa kukolokohwa.

6 Bahi kumbukilanga malove lahaûla kuva, “Ayula apânda kadiki àmbefuna kadiki, na ayula apânda vyohe àmbefuna vyohe.” 7 Bahi kila munu ahumye muchi chakudungidile, akee kwa kuhinginika wala akee kwa kukolokohwa. Kwa kuva, Nnungu ànantamwa namene munu ahûmya kwa kuhangalala. 8 Na Nnungu ànahulula kumwombajanga mwenu balaka na kupundiha, uchinga munasikikile chinu chohecho maduva lammalele, na muhalije kuyangata kila namuna ya madengo lambone. 9 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

“Àhumije vyohe,
na kuveng'a amahuvani,
Na uwambone wake ukee na ntululilo.”

10 Nnungu njo amwîng'a nkúpanda dimbeyu na nkate wa kulya. Uchocho, nang'e achiamwing'ange mwenu na kuyenjeja achila chimuvenacho uchinga mùùve na ntima wambone wa kuhalija kuhumya. 11 Nang'e àmbentendanga mwenu kuva mmakupata mma kila namuna uchinga maduva lammalele mulanguje mitima ya kuhumya, na vanu vánshukùlù Nnungu kwajili ya nsada utuvapelekejija, kuhaloka kwenu mwenu. 12 Kwa kuva, utumishi auno wa kuhumya nsada ukáfala chihi kwa kuvayangata vakúkulupila uchinga vapate vitukutuku vivasikikidile, henga na kwa indila aneyo vanu vohe vànshukulu Nnungu. 13 Bahi kupapatana na namuna imumbelimaiha mmene kupitila utumishi auno, ichiintumbyange Nnungu. Kwa kuva, mwenu múnikulupila Malove Lambone lannyâmba Kilisto, na muchimulakamule kwa kukumilanila dimali dyenu pamo na vanang'o na vanu vammalele. 14 Bahi vachivannyuwilange namene mwenu ing'anya ya inema ing'ulu imujaliwije na Nnungu. 15 Ashukuliwe Nnungu kwajili ya inujo yake itukahulula kuihaulisa saana!

10

Paolo àutetela utumishi wake

1 Bahi nangu Paolo nìnnyuwanga mwenu kwa upole na kwa uwambone malinga aula wanga Kilisto. Nangu nni ayula uvanguhaula vanu kuva ni mpole panguva pamo na mwenu, henga nakalipa panguva kulehu na mwenu. 2 Nangu nìnnyuwanga mwenu kuva, panimbekamola kwenu mwenu, munangutende ngukalipe. Kwa kuva, nni muhiu kuva, nìmbevakalipila vanu avala vammalele vatênda kuva hwetu tùikala kwa kuupapata mmili. 3 Kwa

kuva, ikànava tùikalanga pachilambo, henga tukápanyana ing'ondo kwa namuna ya chimmili. 4 Na vikomanilo vitutumila muing'ondo vikee vya chimmili, ila vikomanilo vyetu nni dimongo dya Nnungu dihulûla kwondonganga mángongo, 5 yani twòndonganga mawaso lammalele la kulambila na kubamola vidivilo vyammalele vivalinowela vanu, vivadivîla kummala Nnungu. Tùlatwala litwala mawaso lammalele la vanu la kuntahuka Nnungu na kuvahunda vampilikane Kilisto. 6 Hwetu tùvele tayali kuchihukumu asabu kila chitendo cha kutahuka, apala pamumbelanguja kuva mùnapilikana mwalehu.

7 Mwenu mùlola chihi vitukutuku kwa pannima. Munu woheyo alikulupîla mwene kuva nang'e nni wa Kilisto, àlembelewa amale kuva na hwetu uchocho nni tuvanu tùvá Kilisto. 8 Bahi ikànava nangu ùnipundiha kulyona ing'anya ya mamulaka latwing'ile Nang'olo, nangu nanga pangwona dihoni, kwa kuva mamulaka anelo nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa na akee kum'bamolanga. 9 Nangu nikátamwa ngwonekane kuva nannyopehanga kwa baluwa dyangu. 10 Kwa kuva, vanu vanji vàhaula kuva, “Baluwa dyanga Paolo dìnayoha na dìvele na malove lavêle na dimongo. Henga pávà pamo na hwetu, àonekana chihi kuva munu wa kudabadanga na itangodi yake ìiva chihi ya kuhebuliwa.” 11 Munu atangôla malove malinga anelo, àlembelewa amale saana kuva, malove latulemba n'dibaluwa dyetu patuva kulehu na mwenu nanga palatindana na matendo latutenda patuva pamo na mwenu.

12 Nni muhiu kuva, hwetu tukálinga kulilandanya au kulilingananya na vanu valilombolêla vene. Vanu anevo nni mavelu. Vàlipimanga vene kupapatana na chipimo chavo vene na kulilingananya na vene. 13 Hwetu tukambelyona kupunda chitulembelewa, henga tùlembela tulyone kwajili ya àlalá lahumidîle mmadengo àlalá latwing'île Nnungu, na látutendìlè hwetu kuhwika mpaka kwenu mwenu. 14 Hwetu twaniida kwenu mwenu unannyanjajija Malove Lambone lamwâmba Kilisto, tena twavele tuvatandi kutenda uchocho. Bahi patulyona kwajili ya mamulaka letu kwenu mwenu, nanga patuyomboka mikuka yetu. 15 Uchocho, hwetu nanga patulyona ing'anya ya madengo la vanu vanji. Henga tùlolela kuva, ing'ulupa yenu paimbekuva uiyenjejeka, tunahulula kukola madengo makulungwa namene kwenu mwenu kupapatana na chipimo cha madengo latwing'ile Nnungu. 16 Anepo nni patumbehulula kuhubili Malove Lambone mmilambo vya kulehu namene, kupulung'anya kwenu mwenu. Kwa kuva, hwetu tukátamwa chihi kulilombolela ing'anya ya madengo lavakodile vanu vanji.

17 Henga Malemba Lanaswe làhaula kuchidoni, “Munu alembêla kulyona, bahi alyonele Nang'olo.” 18 Kwa kuva, munu akubalîwa, akee ayula alilombolêla mwene, henga nni ayula alombolêwa na Nang'olo.

11

Paolo na mitume va kulambila

1 Bahi ikaniva saana mungupililile kadiki matangodi langu la chivelu! Chonde nìnnyuwanga mungupililile. 2 Nangu nìmmikila mwenu wiu malinga Nnungu chammikila mwenu wiu. Kwa kuva, mwenu mùvele muchi bikila ahahwîke ungumposejije nnume yumo, yani Kilisto. 3 Henga nangu nayopa kuva, malinga ayula nnyongo chanannambidile Hawa kwa ulamba wake, ding'ano dyenu nadinang'o dìnahululika kuhochejwa, nkuleka kukulupika kwenu na ukamilifu wenu kwanga Kilisto. 4 Mwenu mùnapililila lammalele

lavannyaulila vanu vanji, ikànava vànnyubilila habali dya Yesu yunji utukannyubilite hwetu, au kunnyubilila habali dya Umumu Wanaswe yunji tafauti na ayula umunampwechedile au kunnyubilila Malove Lambone tafauti na àlalá lamunayambukidile.

5 Nangu ngwòna kuva avala vavalangîwa kuva muchi mitume vakulu namene, anevo vakángupunda nangu. 6 Ìnahululika kuva nangu nikee nimunu ngumaîte kutangola saana, henga kuyamba elimu, nangu ǹnivanayo namene. Na chinu anecho, hwetu tùnichilanguja kila pachinu na kila uhiku.

7 Nangu ńnilisulupuha kwa kunnyubilila mwenu Malove Lambone langa Nnungu bila kudai nshahala uchinga mwenu mupate kutumbyangwa. Dachi, nangu natendile likosa kutenda uchocho? 8 Panichikola madengo kwenu mwenu, makuwa lanji la vanu vankulupîla Yesu nni vachinguhudumila. Yavele muchi ngùpakanywele dimali dya vanu anevo na kuditumila kwa kunnyangatanga mwenu. 9 Pannavele kwenu mwenu, nangu nikanantemile munu woheyo kwa àlalá lannasikikidile, kwa kuva, vakúkulupila avetu vahalêke ku Makedoniya váningupelekejija vitukutuku vyammalele vinnasikikidile. Nangu nanilinyemya uchinga nnanteme munu kwa namuna yoheyo na nguchinguhwenehe kutenda uchocho. 10 Kupapatana na uhiu ungutangola malinga Kilisto, nangu ngùhaula kuva nanga munu ambehulûla kungudivila kulyona kuyamba chinu anecho, nchilambo chammalele cha Akaya. 11 Dachi, ing'anya ntwani nikántemanga mwenu? Dachi, ing'anya nikántamwanga mwenu? Nanga, Nnungu mwene ànimala kuva nantamwanga.

12 Nìmbehweneha kutenda muchi chingutenda hambi, uchinga nivadivile avala valembêla kulyona kuva, vàkola madengo muchi hwetu. 13 Vanu anevo nni mitume va kulambila, vàkola madengo kwa ulamba, na kulilambilila kuva mitume vanga Kilisto. 14 Chinu anecho chikee cha kukanganya, kwa kuva ata Nanchindenga mwene ànalilambilila kuva muchi malaika wa nng'anje. 15 Bahi chikee chinu cha kukanganya ikàva vatumishi vake vànalilambilila kuva muchi vatumishi va haki. Na ntululilo wavo, vàmbelipwa kupapatana na matendo lavo.

Kulyona kwanga Paolo ing'anya ya kubanika kwake

16 Nangu ngùhaula kavila kuva, munu woheyo anangutende nangu kuva livelu. Henga mukànutenda kuva livelu, bahi mwechelange malinga livelu uchinga nanani ngupate kulyona kadiki. 17 Malove anelo lángutangòlà kuyamba kulyona kwangu lakápapatana na kutamwa kwanga Nang'olo, henga ngùtangola chihi muchi livelu. 18 Vanu vohe vànalyona kwa namuna ya chimmili, bahi ing'anya ya anelyo, nanani nguchingulyone. 19 Mwenu mùlyona kuva mùvele na lúnda, njo mana mùnatamwa namene kuvapililila mavelu! 20 Mwenu mùmpililila na munu antendânga mwenu kuva muchi mmatumwa au amwivîla dimali dyenu au ankumbânga au antawalânga kwa mabafu au ampanyânga kumeho! 21 Nangu ngwòna dihoni kuhaula kuva, hwetu twanidabadanga namene mmambo anelo, yani nanga patunahulwile kutenda muchi vanang'o!

Henga kwa chinu chohecho chivalînga kulyonela, nanani ngulyonela uchocho. Anepo nangu ngùtangola muchi livelu. 22 Dachi, vanang'o nni Vaeblaniya? Nanani uchocho. Dachi, vanang'o nni Vaisilaeli? Nanani uchocho. Dachi, vanang'o nni vanu va nnukolo lwanga Iblahimu? Nanani uchocho. 23 Na vino nìmbetangola muchi nin'ding'apedi kuva, ikàva

vanang'o nni vatumishi vanga Kilisto, nanani nni ntumishi wake kupunda vanang'o. Kwa kuva, ngùkodile madengo lanonôpa namene kupunda vanang'o, ǹnitaywa nnilungu myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ǹnipanywa myanda yohe namene kupunda vanang'o, na ngúvele muhatali ya kuhwa myanda yohe kupunda vanang'o. 24 Kwa Vayahudi, nanisulubulwa myanda nnyano, mijeledi salasini na tisa. 25 Nanipanywa dimbalavala myanda mitatu, na mwanda umo vánilinga kunguwalala kwa kungupanya mayanga. Na myanda mitatu, ingalava innakwedile yanitititimila ing'anya ya kulumukana. Na mwanda umo, ńniikala m'bahali liduva lyammalele. 26 Mmyanda yangu yohe ngùkojene na hatali ya mavambwe la myuto, na hatali ya vakúpalaula, na hatali kuhaloka kwa Vayahudi avangu na hatali kuhaloka kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngúvele muhatali n'dimanga na mwilanga na m'bahali, na hatali kuhaloka kwa vanu valilambilîla kuva vakúkulupila. 27 Ǹniyakaduka na kukola madengo lanonôpa, na kucheja myanda yohe. Myanda yohe ǹnibanika kwa indala na inyota, na myanda yohe ǹnikolokohwa kuikala bila kulya. Ńnitetemela imepo kwa kukoha dinguwo dya kulivimba. 28 Na ukàlekana na anelo lammalele, kila liduva nangu nìlayanda makuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu. 29 Vakúkulupila avangu vakàdidimanga, uchocho nanani nadidimanga. Na vakúkulupila avangu vakàkohejwa kutenda sambi, nangu natunuuka namene.

30 Nangu nikàlembelewa nilyone, bahi nìmbelyona kwajili ya kudidimanga kwangu. 31 Nnungu, Atata wa Nang'olo Yesu, alombolêwa vyaka na vyaka, nang'e ànimala kuva nanga pangulambila. 32 Pannavele ku Dameski, nkulu wa imanga aneyo, anavele pahina muutawala wanga Nfalume Aleta, nang'e ávavikile matiyala mmilango ya imanga aneyo uchinga vangukamule. 33 Henga vakúkulupila avangu nkungutaya nnikalala likulungwa, nkungupeleha palidilisha lya lingongo lya imanga, nkungusulupuhija pahi, nanani nkùpata kupalanyoka mmakono lake.

12

Maono lamwâmba Paolo na idabadangi yake

1 Bahi nangu nìmbehweneha kulilombolela ikànava nanga faida. Henga vino nìmbetangola kuyamba maono na mahunulo langupete kuhaloka kwa Nang'olo. 2 Nangu ǹnimmala munu yumo alundêne na Kilisto. Vyaka kumi na ncheche vipitîle, munu aneyo ánitwaliwa mpaka lihunde lya tatu. Nangu nikámaite ikàva ányanyuliwije kwa hali ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte. 3 Nangu ngùuyila kavila kutangola kuva, ngùmaite kuva, munu aneyo áninyanyuliwa mpaka Paladiso. Na nikámaite ikàva munu aneyo ányanyuliwije kwa hali ya chimmili au ya chinnungu, Nnungu njo amaîte. 4 Aneko ku Paladiso, aneyo munu nkupilikana habali dya mambo lakátangoleka, lakáluhusiwa munu kulahaulisa. 5 Bahi nangu nìmbelilombolela kwajili ya munu malinga aneyo, henga nikámbelilombolela kwajili yangu nimwene. Nìmbelilombolela chihi ing'anya ya idabadangi yangu. 6 Ikàchiva ungulembela kulilombolela ing'anya ya maono anelo, nangu nikánave livelu, kwa kuva, nikàtangwele chihi uhiu. Henga nangu ngùnyema kulilombolela, uyopa vanu vànangwona kuva ninkulu kupunda àlalá langulatenda na kulatangola.

7 Henga uchinga nnapunde kulilombolela namene ing'anya ya kup-
wechela anelo mahunulo, mummili mwangu ngùjaliwije hali ingusumbûla
muchi mwiva. Hali aneyo ìvele muchi n'jumbe wanga Nanchindenga,
ìnangubaniha na kungudivila kuchinga nnapundihe kulilombolela. 8 Bahi
nangu naninnyuwa Nang'olo myanda mitatu uchinga anguusije hali
aneyo. 9 Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Inema yangu ìnatosa
kwakuwe, kwa kuva dimongo dyangu dìtimiswa kupitila idabadangi.” Bahi
nìmbelilombolela kwa kuhangalala kuyamba idabadangi yangu uchinga ngu-
umbajwe dimongo dyanga Kilisto. 10 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu
nahangalalila idabadangi yangu, na kutongolwa malove lahakalenge, na
kulagihwa na kubanihwa na kupatihwa siki kwajili ya Kilisto, kwa kuva
pangudabadanga njo panguva na dimongo.

Paolo àvayanda Vakolinso

11 Ngùtangola muchi livelu, henga mwenu njo mungutendîle nangu
ngùùve uvila. Mwenu njo muchilembelewa mungulombolele. Kwa
kuva, nangu nikee pahi pavanu anevo vavalangîwa kuva muchi mitume
vakulungwa, ikànava nangu nikee chinu kwenu mwenu. 12 Matendo
lamaîha kuva nangu nintume, lànitendeka mmwenu kwa ipilidi yohe, kwa
kupitila vimaiho na lakukanganya na masaibu. 13 Dachi, mùpungukiwije
na balaka ntwani kupunda makuwa lanji la vanu vankulupîla Yesu
ikànave chihi aila ya kutemwa na nangu kwa kupata nsada kuhaloka
kwenu? Mungusamehe kwa likosa anelyo. 14 Vino nangu ngùvele tay-
ali kwida kwenu mwenu mwanda watatu, na nangu wala nikambente-
manga. Kwa kuva, nikambelambela chinu chohecho kuhaloka kwenu,
henga nìmbennembela chihi mwenu. Kwa kuva, akee madengo la vavana
kuvavikila vavavelêke akiba, henga nni madengo la vakuvelêka kuvavikila
vavana akiba. 15 Nangu nìmbehangalala kutumila vyammalele vinguvenavyo,
na kulihumya nimwene kwajili yenu. Dachi, mwenu mùmbengutamwa nangu
kadiki ati ing'anya ya kuva nangu nìntamwanga mwenu namene?

16 Bahi mwenu muchimuyambukile kuva, nangu nanga pannantemenge
mwenu. Henga vanu vanji vàtenda kuva nangu ngùvele na ulamba na
nìmpete mwenu kwa ulamba. 17 Dachi, nangu ńnimwivilanga kwa kupitila
munu woheyo unantumile kwenu mwenu? 18 Nangu nínnyuwite Tito aide
kwenu mwenu, na níntumile pamo na nkúkulupila nnyetu yunji. Dachi,
mùmbehaula kuva Tito ánimwivilanga? Nangu na Tito tùlojwa na Umumu
Wanaswe uyumo na kwonganga umumo?

19 Dachi, mwenu mùtenda kuva mpaka hambi hwetu tùvechinkulitetela
muyo mwenu? Nanga, henga hwetu tùtangola mambo anelo muyo mwanga
Nnungu malinga tuvanu tulundanywîje na Yesu Kilisto. Mmakukulupila
avangu, mambo anelo lammalele nni kwajili ya kun'denganga mwenu
muing'ulupa. 20 Kwa kuva, nalipwalela kuva, panjika panimbeida kwenu
mwenu nikambenkojanga muchi chingulembela, na mwenu nkambeng-
wona muchi chimulembela. Nalipwalela panjika pàmbekuva na mapwatano,
na wiu na kusunala na kutahuka na kulambililana na kulambana vikohi na
kulyona na timbwili, mmwenu. 21 Nangu nalipwalela panjika panimbeida
kavila kwenu mwenu, Nnungu wangu àmbengutenda kavila kuva na dihoni
muyo mwenu. Na nangu nìmbekuta kwajili ya vanu vohe vatendîle masambi,
vanu vakánaleka kutenda lahakalenge na umalaya na kulavalava.

13

Idumi ya ntululilo na disalamu

1 Auno umanganika nni mwanda wangu watatu wa kwida kwenu mwenu.
Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Kila lisitaka lìlembelewa limai-
hwe kwa ushahidi wa vanu vavili au vatatu.” 2 Nangu nanin'dumanga
mwanda wavili pannavele pamo na mwenu. Na hambi panikavele pamo
na mwenu ngùuila kavila kun'dumanga kuva, panimbeida kavila kwenu
mwenu nìmbevahukumu asabu avala vatendîle sambi machedo na vanji
vammalele. 3 Nìmbetenda uchocho ing'anya mwenu mùlembela mumaihwe
kuva Kilisto ànatangola kupitila nangu. Nanang'e akádabadanga kwenu
mwenu muchi nangu, henga nang'e àlanguja dimongo dyake kwenu mwenu.
4 Ikànava Kilisto ávambwije munsalaba avèlè muhali ya chimmili, ya kud-
abadanga, henga vino àikala kwa dimongo dya Nnungu. Uchocho, nangu
na avangu, kwa kulundanywa nawe tùùva tuvanu tùvá kudabadanga muchi
chanavele Kilisto. Henga patumbensugulikilanga mwenu kwa kumwasibu,
muchimumale kuva hwetu tuvumi kwa dimongo dya Nnungu malinga
chavele nang'e.
5 Lilolehe mwenu mmene uchinga mupate kumala ikàva mùnihwinga
muing'ulupa. Lilingange mwenu mmene. Mwenu mùnimala kuva Yesu
Kilisto àikala mmwenu, na ikànave uchocho, ing'ulupa yenu ikee ya uhiu.
6 Henga ngùlolela kuva, mwenu muchimumale kuva, ing'ulupa yetu nni ya
uhiu. 7 Hwetu tukánnyuwa Nnungu uchinga vanu vanji vaone kuva ing'ulupa
yetu nni ya uhiu, henga tùnnyuwa Nnungu uchinga munatende chinu chohe-
cho chihakalenge na muhwenehe kutenda lambone ata kuyonekana kuva
ing'ulupa yetu ikee ya uhiu. 8 Kwa kuva, hwetu tukátamwa kutenda chinu
chohecho chitahukâna na uhiu. Na chinu chituhulûla kuchitenda nni kuuh-
weneha uhiu. 9 Mwenu pamuva na dimongo, hwetu tùnahangalala ikànava
tuvene twònekana kuva tùnadabadanga. Na hwetu tùnannyuwilanga uchinga
mukamilike. 10 Aino njo ing'anya ingutênda nangu ninnembile mwenu
malove alano nguvèlè kulehu na mwenu, uchinga panimbekuva pamo na
mwenu nnakalipe kupapatana na mamulaka láning'ìlè Nang'olo. Kwa kuva,
mamulaka anelo nni kwajili ya kun'denganga mwenu muing'ulupa, akee
la kum'bamolanga. 11 Mmakukulupila avangu, nangu ngùmalilila baluwa
aino kwa kutangola kuchidoni, hangalalanga. Tumbama namene kuva
mmakamilifu na mutujane mitima mmene kwa mmene. Mukudungile
ulamo na kuikalanga kwa amani, na Nnungu wa itamwi achiave pamo na
mwenu.
12 Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Vakúkulupila vammalele
vànansalimilanga.
13-14 Hwetu tùnnyuwila mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Nang'olo
Yesu Kilisto, na itamwi ya Nnungu na ilundanywi yenu na Umumu
Wanaswe, vìive pamo na mwenu.*

* **13:13-14** Tafasili dinji malove alano lahaûla kuva, “Vanu vammalele va Nnungu vànansalimilanga,”
làlembwije munsitali wa 13. Na malove la nsitali wa 13 làlembwije munsitali wa 14. Henga tafasili dinji
vàtendile muchi chitutendile hwetu.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vagalatiya

Ulongoledi wa baluwa ya Vagalatiya

Baluwa ya Vagalatiya ìlembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo áilembile baluwa aino mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 48 mpaka wa 57 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na ávalembidile vakúkulupila va chilambo cha Galatiya, sehemu ing'ulungwa ichitawaliwa na Valoma. Vatalamu va Bibiliya nanga pavamaite pachinu pachilembila Paolo baluwa aino, henga vohe vàtenda kuva ílembwije muimanga ya Efeso au ku Kolinso.

Paolo áilembile baluwa aino wavalonda vakúkulupila vammalele va ku Galatiya, yani Vayahudi pamo na vakávele Vayahudi. Ánilemba uchinga avatahuke Vakilisto va Chiyahudi vachihunda mahundo la kulambila lachihaula kuva, nni lasima vakúkulupila vadikamule Sheliya dya Chiyahudi divêle Nnilailano lya Kala, asa-asa sheliya ichivalembela vanu va Nnungu vammalele vayaluke. Vanu anevo vávanamatija vakúkulupila vakávele Vayahudi vayaluke uchinga vààve Vakilisto. Uchocho, vanu anevo vátahuka utume wanga Paolo. Njo mana Paolo ániutetela utume wake kwa kulonjelela namuna chanavele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na namuna chajukile kuva ntume (sula ya 1:11-2:14). Na Paolo ànilatetela Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto kwa kuelesa kuva, upohi upatikana chihi kwa kunkulupila Yesu Kilisto bahi, akee kwa kuikamula chihi Sheliya (sula ya 2:16). Upohi ùhalokana chihi na uwambone wa Nnungu, na wala ukálisingila matendo la vanu.

Uinjipihi wa baluwa ya Vagalatiya

1. Sula ya 1:1-5, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kulasalimila makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha ku Galatiya.
2. Sula ya 1:6-2:21, Apano Paolo anamaiha kuva vanu nanga pavapohwa kwa kuikamula Sheliya. Ànamaiha kwa àtana kuva, nang'e ávele munu wa mana namene n'dini ya Chiyahudi na ánitumbama namene kudikamula Sheliya dya Chiyahudi, henga nanga padinantendile atendwe kuva wambone pameho panga Nnungu. Na mitume vanji vánikubaliana nawe kwamba chinu anecho.
3. Sula ya 3-4, Paolo àelesa namene kwamba nafasi ya Sheliya na inema muupohi.
4. Sula ya 5-6:10, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha lambone la Chikilisto.
5. Sula ya 6:11-18, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila na kuvakumbusa kuva kupindikulanywa na kujuhwa kuva chiumbe chahambi nni chinu cha mana namene kuliko kudikamula Sheliya, malinga aila ya kuyalulwa.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1-2 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa vakúkulupila avetu vammalele vavêle pamo na nangu. Nangu Paolo ngùchemwije kuva ntume, akee kwa kutandolwa na vanu na wala akee kwa kupitila mamulaka la munu fulani. Henga nangu ngùchemwije na Yesu Kilisto na Nnungu Atata anfufwîle

Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Hwetu tuvammalele tùnnembilanga
baluwa aino mwenu makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha
ku Galatiya. 3 Hwetu tùnnyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwa
Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vìive pamo na
mwenu.
4 Kilisto álihumije mwene kwajili ya masambi letu muchi chanalembedile
Nnungu Atata wetu, uchinga atupohe kuhaloka nchilambo achino chi-
hakapwêle mambo lahakalenge. 5 Nnungu atumbyangwe, vyaka na vyaka.
Amina.

Malove Lambone la uhiu

6 Nangu nakangana, kumwonanga mwenu namuna chimupiyanyije kun-
neka Nnungu anchemênge mwenu kwa kupitila inema yanga Yesu Kilisto,
na kupapata indila inji ililambilîla kuva nni Malove Lambone. 7 Nni muhiu
kuva, nanga Malove lanji Lambone, henga pàvele vanu vantimbânga mwenu
na valembêla kulapindikulanya Malove Lambone langa Kilisto. 8 Henga
ata kuiva hwetu tuvene au malaika akànnyubilila mwenu Malove Lam-
bone latindâna na àlalá latunnyubilidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnungu.
9 Hwetu twaninnyaulilanga mwenu, na tùnnyaulilanga kavila kuva, munu
woheyo ambennyubilîla Malove Lambone latindâna na àlalá latunnyubi-
lidile hwetu, aneyo alaniwe na Nnungu.
10 Dachi, nangu ngùtaha kukubaliwa na vanu au Nnungu? Au nangu
ngùtaha kuvakatapalila vanu? Ikàchiva ungutàhà kuvakatapalila vanu,
nangu nikánave ntumishi wanga Yesu Kilisto.

Paolo chachemwije na Nnungu

11 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, Malove
Lambone laninnyubilidile mwenu lakávele la chimunu. 12 Nanangu
nikánalapwechedile kuhaloka kwa munu woheyo, na wala nikánahundwije na
munu, henga Yesu Kilisto njo alahunukwîle kwang'une.
13 Mwenu mùnipilikana namuna chinichiikala anepo machedo, panichiipa-
pata dini yangu ya Chiyahudi. Mùnimala namuna chinnavalagihije namene
vanu vankulupîla Yesu, na kulembela nivamalile mwalehu. 14 Nangu
ńnivalongolelela Vayahudi avangu vohe va changa changu kwa kuipapata
dini ya Chiyahudi, kwa kuva, ńnitumbama namene kulakamula mahundo la
anyakala vetu.
15 Henga Nnungu ángutandwele nangu kabla nikànambivelekwa,
nkunguchema kwa inema yake. Nang'e íninkatapalila, 16 kunnyunukula
Mwanawe kwang'une uchinga nilahubili Malove Lambone kwa vanu
vakávele Vayahudi. Anepo nangu nikanaujene na munu woheyo, 17 na
wala nikanapite ku Yelusalemu kwa avala mitume vangulongoledîle kuva
mitume, henga ngútandilike kuhwena kuchilambo cha ku Alabiya hoti, koka
nkuuya kavila ku Dameski. 18 Paipitile myaka mitatu, nangu nkuhwena ku
Yelusalemu unamwona Petulo,* nkuikala aneko maduva kumi na nnyano.
19 Henga wala nanga ntume yunji unnamwonite, ila Yakobo nnung'une
Nang'olo weka. 20 Nangu nìmmaihija mwenu pameho panga Nnungu kuva,
mmalove alano langunnembila mwenu, nangu nanga pangulambila.
21 Lukoto, nangu nkuhwena chilambo cha ku Siliya na chilambo cha ku Ki-
likiya. 22 Mmaduva anelo makuwa la vanu vankulupîla Yesu la chilambo cha

* **1:18** Mmalemba matandi, nsitali auno ùlembwijé Kefa, yani lina linji lya Petulo.

ku Yudeya vávele vakànambingwona, 23 henga vápilikana chihi kuva, “Ayula achitubaniha anepo patandi, nelo àihubili ing'ulupa uila yachiitimbanga anepo patandi.” 24 Bahi vanu anevo nkuntumbyanga Nnungu ing'anya yang'une.

2

Paolo na mitume vanji

1 Paipitile myaka kumi na ncheche, nangu nkuhwena kavila ku Yelusalemu chalumo na Banaba, nkupapatana na Tito. 2 Ngúpite aneko ing'anya Nnungu áninguhunukulila nguhwene. Aneko nkunakojana na vakúlodya paweka, nkuvahaulila Malove Lambone languhubili kwa vanu vakávele Vayahudi. Ngútendile uchocho uchinga madengo langu langukodile na langukola, lanàáve chihi la bule. 3 Henga Tito, ayula anapapatene na nangu nanga pananamatijwe kuyaluka ikànava nanga panavele Nnyahudi. 4 Henga vakúkulupila vanji va kulambila vanalundene na hwetu kwa sili, vanang'o válembela vannyalule. Vanu anevo váinjidile kwa ulamba nnikuwa lyetu uchinga vaulolehe uhulu utuvenawo kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto, koka vatutende kavila kuva tuvatumwa tùvá sheliya dya Chiyahudi. 5 Henga, uchinga uhiu wa Malove Lambone uhwenehe chihi kukondwa kwenu mwenu, hwetu nanga patunavakubalidile wala kadiki.

6 Henga kuyamba avala vamaikâna kuva vakúlodya, vanang'o nanga pavanavele na chinu cha kuyenjeja mualala lanichihubili. Na kumaikana kwavo kuva vakúlodya vakulu, chikánavele chinu kwang'une, kwa kuva, Nnungu akálola cheo cha munu. 7 Henga vanang'o vánipata kukameka kuva, Nnungu àngupele madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vakáyaluka, yani vanu vakávele Vayahudi, malinga Petulo chapewije madengo la kuhubili Malove Lambone kwa vanu vayalûka, yani Vayahudi. 8 Kwa kuva, ayula annyululihîje Petulo kuva ntume kwa Vayahudi, njo uyoyo anguhululihîje nangu kuva ntume kwa vanu vakávele Vayahudi. 9 Bahi Yakobo na Petulo na Yohana vamaikâna kuva vakúlodya vakulu, pavapete kuikameka inema aila yaning'ile Nnungu, vanang'o nkutukamula nkono nangu nawi Banaba, kulanguja kuva hwetu na vanang'o nni utuvamo. Bahi twanipatana kuva, hwetu tuhwene tukahubili kwa vanu vakávele Vayahudi na vanang'o vahwene vakahubili kwa Vayahudi. 10 Henga chinu chimo chivatuyuwite nni kuva, tuvakumbukile amahuvani vavêle mmakuwa lavo la vanu vankulupîla Yesu, na chinu anecho nni chingutumbama kuchitenda.

Paolo ànkalipila Petulo aneko ku Antiyokiya

11 Henga Petulo páidîle ku Antiyokiya, ńnintahuka muyo mwa vanu, kwa kuva, ánikosela. 12 Petulo álya chakulya pamo na vanu vakávele Vayahudi. Henga pavakamwele vanu vanatumwije na Yakobo kuhaloka ku Yelusalemu, Petulo nkuleka mwalehu kulya pamo na vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuvayopa avala Vayahudi vankulupîla Yesu vavanamatîja vanu vayaluke. 13 Na Vayahudi vanji vankulupîla Yesu, navanang'o nkutandilika kulilambilila muchi Petulo, ata Banaba nanang'e nkulundana navo kwa kulilambilila.

14 Panivawene kuva vakáupapata uhiu wa Malove Lambone, nangu nkunnyaulila Petulo muyo mwa vanu vammalele kuva, “Ikàva wako Nnyahudi

ùpapata mihambo ya vanu vakávele Vayahudi, ùmbehulula dachi kuvanamatija vanu vakávele Vayahudi vaipapate mihambo ya Chiyahudi? 15 Hwetu nni tuvayahudi tùvá kuvelekwa, akee tuvanu tuvêle na masambi muchi vanu vakávele Vayahudi! 16 Henga tùnimala kuva, munu akátendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya ya Musa, ila kwa kunkulupila Yesu Kilisto. Na hwetu uchocho tùnkulupidile Yesu uchinga tutendwe kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kunkulupila nang'e, akee kwa indila ya kukamula Sheliya ya Musa. Ìvele uchocho kwa kuva, nanga munu ambetêndwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya ya Musa. 17 Bahi patutaha kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kupitila kunkulupila Kilisto, vanu vanji vàtwona kuva na hwetu nni tuvanu tuvêle na masambi muchi vanu vakávele Vayahudi, ing'anya ya kuileka Sheliya. Dachi, chinu achino chìlanguja kuva Kilisto nni atutênda hwetu tutende masambi? Nanga, wala kadiki! 18 Henga nikàlinga kuuuyila kavila ntindo unnaubamwele wa kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, anepo nangu nimbelilanguja chihi kuva nangu nni munu nguvêle na masambi. 19 Kwa kuva, pannalingile kuikamula Sheliya ya Musa, inguhukumite chihi kuhwa. Bahi kuyamba Sheliya ya Musa nangu ngùvele muchi ùnihwa, yani Sheliya ikee na dimongo dya kungutawala kavila. Na Sheliya aneyo njo íngutendîle nangu ngùùve uchocho uchinga ngupate kulama kwajili ya Nnungu. 20 Nangu ùnihwa pamo na Kilisto munsalaba, na hambi akee nangu ngulâma, ila nni Kilisto aikâla nkati mwangu. Nangu ngùikala chihi kwa kunkulupila Mwana wanga Nnungu angutamwîje na kuuhumya umi wake kwajili yangu. 21 Nangu nikáitenda inema ya Nnungu kuva ikemana kwa kulinga kutendwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya. Kwa kuva, ikàva vanu vàtendwa kuva vambone pameho panga Nnungu kwa kuikamula Sheliya, bahi Kilisto áhwíle chihi bule.”

3

Ing'ulupa na Sheliya

1 Mwenu Mmagalatiya mukávele na lúnda, nnani annowîte? Habali ya kuvambwa kwanga Yesu Kilisto yavele chihi palengele muyo mwenu. 2 Nangu ngùlembela ngumale chinu chimo kuhaloka kwenu mwenu. Dachi, mwenu múmpwecheledile Umumu Wanaswe kwa kuikamula Sheliya yanga Musa au kwa kupilikana Malove Lambone na kulakulupila? 3 Ìvele dachi mpaka mùùve mmanu mukávele na lúnda namuna aneyo? Mwenu mwatandilike kunnondola Kilisto kwa dimongo dya Umumu Wanaswe. Dachi, hambi mùlembela mumalilile kwa dimongo dyenu mmene? 4 Dachi, kubanika kwammalele kumubanike, kwávele chihi kwa bule? Wala, kukánavele kwa bule! 5 Dachi, Nnungu ámwing'ile mwenu Umumu Wanaswe na kutenda masaibu mmwenu ing'anya ya kukamula Sheliya yanga Musa au ing'anya ya kupilikana Malove Lambone na kulakulupila?

6 Lolanga nfano wa Iblahimu. Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkummalangila kuva wambone pameho pake.” 7 Bahi mumale kuva vanu avala vammalele vankulupîla Nnungu, anevo njo vana va uhiu va Iblahimu. 8 Uchocho, Malemba Lanaswe lánitangola kutandikila machedo kuva, vanu vakávele Vayahudi vàmbevalangiwa kuva vambone pameho panga Nnungu ing'anya ya

ing'ulupa yavo. Kwa kuva, Nnungu ánilongolela kutangola Malove Lambone
kwanga Iblahimu kuva, “Kupitila wako, vanu va vilambo vyammalele
vàmbebalikiwá.” 9 Bahi ing'anya ya anelyo, vanu vammalele vankulupîla Yesu
vàmbebalikiwa na Nnungu muchi chanabalikiwije Iblahimu, munu ánavele na
ing'ulupa.
10 Kwa kuva, vanu vammalele valisingîla chihi kulakamula àlalá lalem-
belêwa na Sheliya ya Musa, anevo vànilaniwa. Kwa kuva, Malemba Lanaswe
làhaula kuva, “Ànilaniwa munu ayula alêmwa kukamula kila chinu chilem-
bwîje nchitabu cha Sheliya ya Musa.” 11 Nni muhiu kuva, nanga munu
avalangîwa kuva wambone pameho panga Nnungu kwa kukamula Sheliya,
kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Munu wambone pameho panga
Nnungu àmbekuva na umi kupitila ing'ulupa.” 12 Henga kuyamba Sheliya,
Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Munu atênda lammalele lalembelêwa na
Sheliya, àlisingila kuva àmbepata umi kupitila Sheliya aneyo.” Kwa kuva,
Sheliya ikálisingila ing'ulupa.
13 Kilisto ánitukombola kuhaloka mulaana itendihîjwe na Sheliya.
Ánitukombola kwa kulitika laana aneyo kwajili yetu, kwa kuva Malemba
Lanaswe làhaula kuva, “Ànilaniwa munu woheyo avambwîje munnandi.”
14 Yesu Kilisto álitikile laana aneyo uchinga vanu vakávele Vayahudi
vabalikiwe kwa balaka uila yanabalikiwije Iblahimu nawi Nnungu. Bahi
ing'anya ya anelyo, na hwetu kupitila ing'ulupa tùpata kumpwechelela
Umumu Wanaswe wanamwahidite Nnungu.

Sheliya na ahadi ya Nnungu

15 Mmakukulupila avangu, nangu nìmbemwing'anga mwenu nfano ku-
papatana na maisha letu la kila liduva kuva, vanu vakàtenda lilailano
nanga munu ahulûla kulitahuka au kuyenjeja lilove mulilailano anelyo.
16 Bahi Nnungu áhumije ahadi kwa Iblahimu na kwa n'dukuluwe. Malemba
Lanaswe nanga palahaula kuva, “na kwa vadukulu vako,” kulanguja vanu
vohe. Henga làhaula kuva, “kwa n'dukululo,” kulanguja munu yumo, yani
Kilisto. 17 Chingulonjela apano nni achino, Nnungu átendile lilailano lyake
na Iblahimu myaka myanne na salasini, kabla ikànambikamola Sheliya ya
Musa. Na aneyo Sheliya ikáhulula kutengula lilailano lya Nnungu uchinga
itimbanyike ahadi yake. 18 Kwa kuva, ikàchiva mapala la Nnungu ulal-
isingila Sheliya yanga Musa, bahi lakánahulule kavila kulisingila ahadi ya
Nnungu. Henga Nnungu kwa inema yake ámwing'ile Iblahimu mapala
ing'anya ániahidi.

Makudungilo la Sheliya

19 Dachi, Sheliya ìvele na madengo ntwani? Sheliya íniida uchinga
imaihe makosa, na ílembelewa ihwenehe chihi kupwawa mpaka pámbeìdà
n'dukuluwe Iblahimu, ayula wanamwahidite Nnungu. Na kwa kupitila
malaika, Nnungu ámpele Musa Sheliya yake, na aneyo Musa ávele mpatanishi
kati ya Nnungu na vanu vake. 20 Henga mpatanissi nanga palembelewa
ikàva aahîdi nni munu yumo weka, na Nnungu nni yumo, nanang'e njo
anamwahidite Iblahimu.
21 Dachi, makudungilo la Sheliya lanalatahuka makudungilo la ahadi
dya Nnungu? Nanga! Kwa kuva, ikàchiva Sheliya uihulula kutwing'a
umi, tukanihulula kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu kwa
kuikamula Sheliya aneyo. 22 Henga Malemba Lanaswe làhaula kuva, vanu

vammalele vàvele muutawala wa masambi uchinga ahadi yaahidite Nnungu ihumywe kwa avala vankulupîla kwa kupitila kunkulupila Yesu Kilisto.
23 Henga kabla ukànambikamola uhiku wa ing'ulupa, hwetu túchungwa na Sheliya muchi tuvafungwa, akuno utulindilila ing'ulupa ihunukuliwe.
24 Bahi Sheliya yavele muchi yaya kwetuhwe, ínitulela mpaka páidìlè Kilisto, uchinga kwa indila ya ing'ulupa tupate kutendwa kuva tuvambone pameho panga Nnungu. 25 Henga hambi kwa kuva aila ing'ulupa ìniida, bahi tukálelewa kavila na Sheliya.

Vavana vanga Nnungu

26 Kwa kuva, kwa kupitila ing'ulupa, mwenu mmammalele mùjukile kuva mmana mma Nnungu kwa kunkulupila Yesu Kilisto. 27 Na mwenu mulundanyîjwe na Kilisto kwa kubatiswa, mùvele muchi mùmmwete Kilisto mwene.
28 Bahi anepo nanga kubagulana kavila kati ya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, kati ya vatumwa na vanu vakávele vatumwa, kati ya nnume na mmahe, kwa kuva, mwenu mmammalele nni ummamo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto Yesu. 29 Ikàva mwenu nni mmanu vake Kilisto, bahi nni mmadukulu vake Iblahimu, na mwenu mùmbepwechela achila chaahidite Nnungu.

4

1 Bahi nangu ngùhaula uvila, nkútwala mapala pávà n'joko, akálekanila na ntumwa ata kuiva dimali dyammalele nni dyake. 2 Maduva anelo lammalele àtawaliwa na vanu vannêla na avala vachûnga dimali dyake mpaka palambekamola maduva àlalá lakudungiwîje na atatake. 3 Yesu kabla akànambikamola, na hwetu twavele uchocho. Twavele muchi tuvana tuvajoko, túvele tuvatumwa tùvá mihambo na dimongo dya nchilambo achino. 4 Henga paukamwele uhiku ukudungiwîje, Nnungu nkuntuma Mwanawe, nkuvelekwa na mmahe, nanang'e nkuikala kwa kulojwa na Sheliya, 5 uchinga avapohe avala valôjwa na Sheliya. Na átendile uchocho uchinga hwetu tutendwe kuva tuvana tùvá Nnungu.
6 Bahi Nnungu ántumile Umumu wa Mwanawe mmitima yetu kumaiha kuva, mwenu nni mmana vake. Umumu ànatuyuwila kwa Nnungu, akuno wanchema Nnungu, “Aba” yani “Atata.” 7 Bahi wako ukee ntumwa kavila, henga nni umwana, na kwa kuva wako nni mwanawe, bahi Nnungu achiakwing'e mapala lavaahidite vana vake.

Lipamba lya Paolo kwa Vagalatiya

8 Anepo patandi pamunavele bado kummala Nnungu, mwávele mmatumwa mma milungu ikávele ya uhiu. 9 Henga hambi mùnimmala Nnungu, au tuhaule kuva mùnimaikana na Nnungu. Dachi, mùivangulidile dachi mihambo na dimongo dya nchilambo achino, didabadânga na dikee na mana? Dachi, mùlembela dintendange kavila kuva mmatumwa? 10 Mwenu mùlinga kunkatapalila Nnungu kwa kulatumbyanga maduva fulani na myedi na mahiku na myaka. 11 Nangu nalipwelela kuva, ìnahululika kuva madengo langukodile kwenu mwenu kuva chihi la bule.
12 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwanga mùùve muchi nangu, kwa kuva ata nangu ngùikala muchi mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, yani nikáhungwa na Sheliya. Panguidile kwenu mwenu, mwenu nanga pamunangutendeledile chinu chohecho chihakalenge. 13 Henga mùnimala kuva, ugonjo nni unangutendile nangu ninnyubilile Malove Lambone

kwa mwanda ntandi. 14 Mwenu múnilingwa ing'anya ya ugonjo wangu.
Henga pamo na anelo, mwenu nanga pamunanguhebwile wala kun-
guhita. Múningupwechela muchi malaika au Yesu Kilisto mwene. 15 Mwenu
múnahangalala. Hambi chìnkojije chinu ntwani? Nangu nimwene nahulula
kuhaula kuva, maduva àlalá mukanihulula ata kudabola meho lenu na
kuning'a nangu. 16 Dachi, hambi nangu ìnipindikuka kuva mmongo wenu
ing'anya ya kunnyaulila mambo la uhiu? 17 Vanu anevo vanji vànanng'unukila
namene mwenu, henga makudungilo lavo lakávele lambone. Vàlembela
nangu na mwenu tuhapukane, uchinga mwenu muvang'unukile vanang'o.
18 Nni muhiu kuva, ìnakatapala kung'unukila mambo lambone mahiku lam-
malele, na akee chihi uhiku aula unguva pamo na mwenu. 19 Mmanavangu
unintamwanga namene, malinga mmahe chapata uchungu wa kuvaleka,
nanani uchocho, ngùvele na uchungu kavila kwajili yenu mpaka pamum-
bekuva na hali ivêle muchi yanga Kilisto mmitima yenu. 20 Natamwa
namene ngùùve pamo na mwenu hambi. Na ikàchiva nguvèlè pamo na
mwenu, nikanipindikulanya itangodi yangu, kwa kuva ngùvele na lipamba
na mwenu.

Nfano wanga Hajili na Sala

21 Hambi nguhaulile, mwenu Mmagalatiya mulembêla kutawaliwa na
Sheliya yanga Musa, dachi mùnipilikana chiihaula Sheliya? 22 Ìnilembwa
mmitabu vya Sheliya kuva, Iblahimu ávele na vana vavili. Mwana yumo
ávelekwejije kwanga Hajili, mmahe ntumwa, na mwana yunji ávelekwejije
kwanga Sala, mmahe akávele ntumwa. 23 Ishimaeli, mwana wanga mmahe
ntumwa, nang'e ávelekwejije kupapatana na makudungilo la vanu, henga
Isaka, ayula mwana wa mmahe akávele ntumwa, nang'e ávelekwejije kupa-
patana na ahadi yanga Nnungu. 24-25 Mambo anelo làvele muchi nfano,
kwa kuva vamahe anevo vavili vàlanguja malailano mavili. Mmahe ntandi,
yani Hajili, nang'e àlandanywa na lichinga lya Sinayi, kulinatendeke lilailano
alila lya Sheliya ya Musa. Aneko vanu vápwechedile Sheliya ivatendîle kuva
muhali ya utumwa. Na vino Yelusalemu ìlandanywa na lichinga lya Sinayi
livêle ku Alabiya, ing'anya Yelusalemu yene ìvele muhali ya utumwa wa
Sheliya pamo na vana vake. 26 Henga Yelusalemu ya muha, yani kulihunde
kukávele muhali ya utumwa. Na hwetu tukávele muhali ya utumwa wa
Sheliya, ing'anya kulihunde nni kutuveleke hwetu. 27 Kwa kuva, Malemba
Lanaswe làhaula kuva,

“Hangalala wako ntonga, ukáveleka.
Nonoha lidi kwa kuhangalala, wako ukànambiwona uchungu wa kuveleka!
Kwa kuva, vavana vanga mmahe alekwîje na nng'andomwe nni vohe,
kupunda va mmahe ayula avêle na nnume.”

28 Hambi mmakukulupila avangu, mwenu mùjukile kuva mmana mma
Nnungu kupapatana na ahadi, muchi chavelekwejije Isaka. 29 Henga
malinga chilanavele maduva àlalá, mwana ayula anavelekwejije kwa
makudungilo la vanu chanam'banihije ayula anavelekwejije kwa dimongo
dya Umumu Wanaswe, nni uchocho chiivele maduva alano. 30 Henga
Malemba Lanaswe làhaula dachi? Làhaula uvila, “Mmingange mmahe
ntumwa pamo na mwanawe, kwa kuva mwana wa ntumwa akambet-
wala mapala pamo na mwana wanga mmahe akávele ntumwa.” 31 Bahi
mmakukulupila avangu, hwetu tukávele tuvana tùvá mmahe ntumwa,
henga nni tuvana tùvá mmahe ayula akávele ntumwa.

5

Uchungange uhulu wenu

1 Kilisto ánitukombola kuhaloka muutumwa wa Sheliya uchinga tùùve
hulu mwalehu. Bahi likamyange, wala munákubali kavila kulitaya mmi-
hungo vya utumwa wa Sheliya. 2 Pilikanila! Nangu Paolo nìnnyaulilanga
kuva, mukàkubali kuyalulwa, Kilisto akambenfala chinu chohecho mwenu.
3 Nangu nikámpihanga, nìnnyaulilanga kavila kuva, kila munu alînga kunkat-
apalila Nnungu kwa kuyalulwa, aneyo àlembelewa akamule Sheliya yam-
malele ya Musa. 4 Mwenu mulînga kutendwa kuva mmambone pameho pa
Nnungu kwa kukamula Sheliya, mùnihapulanywa na Kilisto, na mùnipalanyoka
muinema yanga Nnungu. 5 Hwetu tuikâla kwa kulisingila Umumu
Wanaswe, tùlolele kwa hamu kutendwa kuva tuvambone pameho panga
Nnungu kupitila ing'ulupa. 6 Kwa kuva, kwa avala valundânywa na Yesu
Kilisto, kuyalulwa au kutoyalulwa chikee chinu chamana, henga chinu
chamana nni ing'ulupa yetu itutênda hwetu tuvatamwe vanu vanji.

7 Mwenu mwannondola saana Yesu! Nnani anhochejîje mwenu munauka-
mule uhiu wa Malove Lambone? 8 Kukumba aneko kukáhaleke kwanga
Nnungu anchemânga mwenu kuva mmanu vake. 9 Malinga chiluhaula lulili
aluno kuva, “Hamila kadiki ìumuja lidonji lyammalele lya uhu wa ngano!”
10 Nangu ngùvele na lilolelo kuhaloka kwa Nang'olo kuva, mukambekuva na
makudungilo latindâna na nangu. Henga munu ayula antimbânga mwenu
lasima ahukumiwe asabu ata akàvele nnani.

11 Mmakukulupila avangu, ikàva nangu mbèchinkuhubili kuyamba
kuyalulwa, ing'anya ntwani mbèchinkubanihwa? Nikàchitenda uchocho,
vanu vakánachimwe na mahubili langu layâmba nsalaba wanga Kilisto.
12 Wasa vanu anevo vantimbânga mwenu valichekete mwalehu vivelekelo
vyao!

13 Mmakukulupila avangu, mwenu mùnichemwa na Nnungu uchinga
mùùve hulu. Bahi munatumile uhulu anewo kuva ing'anya ya kuntenda
mutawaliwe na hali dyenu dya chimmili, henga mùlembelewa mutumikilane
mmene kwa mmene kwa itamwi. 14 Kwa kuva, Sheliya yammalele ìtimiswa
kwa kukamula amuli aino imo, “Ntamwe nnyako malinga chiulitamwa
umwene.” 15 Henga mukàlumana na kutang'unana muchi anyama va
mwilanga, lyongolelange uyopa mùnawalalana.

Kuikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe

16 Bahi nangu ngùhaula kuva, muikalange kwa kulojwa na Umumu
Wanaswe, wala munaditimise ditama dyenu dya chimmili. 17 Kwa kuva,
ditama dya chimmili dìtahukana na àlalá lalalembela Umumu Wanaswe.
Na àlalá lalalembela Umumu Wanaswe làtahukana na ditama dya chimmili.
Umumu Wanaswe na ditama dya chimmili vìnatahukana. Bahi ing'anya ya
anelyo, mwenu mukávele hulu kutenda àlalá lamulembela mmene. 18 Bahi
kwa kuva mwenu mùikala kwa kulojwa na Umumu Wanaswe, mukátawaliwa
na Sheliya.

19 Bahi matendo lahalokâna na hali ya chimmili nni alano, umalaya na
uhakwa na kulavalava, 20 kudiyuwa disanamu, na uhavi na umongo na
kupwatana na wiu na kuvisa na fitina na kutahukana na kuhapukana, 21 na
kung'unukila na kukalewa na kutenda ding'ole dya matendo lahakalenge
na mambo lanji lalandâna na anelo. Nangu nìn'dumanga kavila malinga

chingulongoledile kun'dumanga kuva, vanu vatendânga mambo malinga anelo vakambeupata Ufalume wa Nnungu.
22 Henga Umumu Wanaswe àvatenda vanu valôjwa nanang'e vààve vanu va kuvatamwa vanu vanji na vààve vanu va kuhangalala na vààve vanu vavêle na amani na vààve vanu va kupililila na vààve vanu vavêle na uwambone na vààve vanu va kuhumya na vààve vanu va kukulupika, 23 na vààve vanu vapole na vààve vanu vahulûla kulikamulanga. Wala nanga Sheliya ilimbîja mambo malinga anelo. 24 Na vanu vanga Yesu Kilisto vànidiwalala hali dyavo dya chimmili pamo na malembelo lake na ditama dyammalele dibaya. 25 Bahi kwa kuva tùikala kwa kulisingila Umumu Wanaswe, bahi tulojwe nanang'e. 26 Bahi tunalyone kwa kuva na chihongahonga na wiu.

6

Kuyangatana kuinyakula misigo

1 Mmakukulupila avangu, nkúkulupila nnyenu akàkosela, mwenu mulôjwa na Umumu Wanaswe, n'dumange munu aneyo kwa upole. Henga lyongolelange uyopa mùnalingwa mwenu mmene. 2 Muyangatane kunyakulanila misigo yenu, na kwa kutenda uchocho muchimutimise sheliya yanga Kilisto. 3 Kwa kuva, munu akàlyona kuva nang'e nni wamana, akuno akávele wamana, aneyo àlilambila chihi mwene. 4 Henga kila munu alilolehe mwene chaikala. Ikàva àvele na ing'anya ya kulyona, bahi alyone kupapatana na chaikala mwene, na atende uchocho bila kulilinganànya na munu yunji. 5 Kwa kuva, kila munu àmbenyakula nsigo wake mwene.
6 Kila munu ahûndwa lilove lya Nnungu àlembelewa annyavile nkúhunda wake àlalá lambone.
7 Munalilambile mmene, Nnungu akátendewa mang'wanyu. Kwa kuva, chinu chohecho chapanda munu njo uchocho chambefuna. 8 Kwa kuva, munu aikâla kwa kutenda chiilembela hali yake ya chimmili, àmbefuna kwondongeka. Henga munu aikâla kwa kutenda lalalembela Umumu Wanaswe, àmbefuna umi ukee na ntululilo. 9 Bahi tunahopele kutenda lambone, kwa kuva tukanahopele tuchitufune, mafuno la balaka kwa mahiku lakúdungiwije. 10 Bahi kupapatana na chitupata wasa, tutende lambone kwa vanu vammalele, asa kwa vakúkulupila avetu.

Chinu chamana nni kujuhwa kuva chiumbe chahambi

11 Lolanga malemba alano makulu langutumila kulemba malove alano la ntululilo wa baluwa aino kwa nkono wangu nimwene. 12 Vanu avala valembêla vaonekane kuva vambone kwa pawelu, anevo njo valembêla kunnamatija mwenu muyalulwe. Henga vàtenda uchocho uchinga vanabanihwe kwajili ya kuhubili habali diyamba nsalaba wanga Kilisto. 13 Kwa kuva, vanu anevo valisingîla kuyalulwa, nanga pavaikamula Sheliya yanga Musa, henga vàlembela muyalulwe uchinga vapate kulyona kwajili ya chinu anecho chitendeke mmiili yenu. 14 Henga nangu nikátamwa nilyone kwajili ya chinu chinji, ikànave chihi nsalaba wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa kuva, ing'anya ya nsalaba anewo, nangu ngùvalangila kuva chilambo chìvele muchi chìnihwa, na pameho pa chilambo nangu ngùvalangiwa kuva muchi ǹnihwa. 15 Kwa kuva, kuyalulwa au kutoyalulwa anecho chikee chinu chamana, chinu chamana nni kujuhwa kuva chiumbe chahambi. 16 Nangu nìvayuwila amani na chididi vanu vammalele vaikâla kwa kulojwa na mambo

anelo, pamo na vanu vammalele va Nnungu, vavalangîwa kuva Vaisilaeli vahiu.
17 Na kutandikila vino, munu woheyo anangukambyekambye kavila, kwa
kuva ngùvele na makwanda mummili wangu langulapete kwajili ya Yesu.
18 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwila mwenu mmammalele inema
ihalôka kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, ìve pamo na mwenu. Amina.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vaefeso

Ulongoledi wa baluwa ya Vaefeso

Baluwa ya Vaefeso ílembwije muuhiku uumo na baluwa ya Vakolosayi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na alembîle baluwa aino ànilitambulanga kuva nni Ntume Paolo (sula ya 1:1). Vatalamu va Bibiliya vànakubali kuva Paolo njo alembîle baluwa ya Vaefeso, ikànava baluwa yene nanga paivele na disalamu dyake mwene malinga chiivele baluwa yavalembidile Vakolosayi. Bahi ing'anya ya anelyo, ìnahululika kuva, baluwa aino íkudungiwije ipelekejwe mmakuwa fulani la vanu vankulupîla Yesu lavêle nchilambo anecho uchinga chikasomwe. Uchocho, Paolo àhaula kuva mmaduva lachilemba baluwa aino ávele nnilungu (sula ya 3:1, 4:1, na 6:20). Paolo ántumile Tikiko uchinga avaongele vakúkulupila va ku Efeso na kuvapelekejija baluwa aino (sula ya 6:21-22).

Imanga ya Efeso ívele imanga ing'ulungwa namene na njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Asiya Inyoko. Imanga aneyo ya Efeso yanimaikana namene ing'anya ya ing'ande ya nnungu mmahe wa Chigiliki uvanchema Atemi, inavele muimanga aneyo (Matendo 19:23-31). Likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya pa Efeso litandilike na dimongo, henga lukoto nkululuvalila (Uhunulo 2:1-7).

Sehemu inandi ya baluwa aino Paolo àtanga namuna Nnungu chavatandwele vanu kuva vake na kuvapoha kuhaloka mmasambi lavo kwa indila ya Yesu Kilisto. Paolo àvalandanya vanu vammalele vankulupîla Yesu kuva nni mmili umo, na Yesu Kilisto njo muti wa mmili anewo. Uchocho, àvalandanya vanu vankulupîla Yesu Kilisto na ing'ande, na Yesu Kilisto njo liyanga likulu lya paindumba lya ing'ande aneyo. Sehemu yavili ya baluwa aino àhumya maeleso layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto.

Uinjipihi wa baluwa ya Vaefeso

1. Sula ya 1:1-2, Paolo analitambulanga na kuvasalimila vakúkulupila va ku Efeso.
2. Sula ya 1:3-3:21, Paolo àlonjelela kwamba uloongo upwawije kati ya vanu vammalele vankulupîla Yesu na Yesu Kilisto mwene.
3. Sula ya 4:1-6:20, Paolo àvaelesa Vaefeso namuna chivalembelewa kwikala Vakilisto.
4. Sula ya 6:21-24, Paolo àtangola malove la kumalilila baluwa.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ngutandolwejîje kuva ntume
wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. Nìnnembila
2 mwenu mmanu mma Nnungu muikâla muimanga ya ku Efeso,* mmanu
munkulupîla namene Yesu Kilisto. Nangu nìnnyuwilanga inema na amani
ihalôka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vìive
pamo na mwenu.

Nnungu ànatubaliki kupitila Yesu Kilisto

* **1:1** Mmalemba lanji matandi lilove Efeso likapali.

3 Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto. Kwa kuva,
kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu ànitubaliki kwa kutwing'a
dinujo dya chinnungu dya kila namuna nchilambo chikáonekana. 4 Kabla
chilambo chikànambiumbwa, Nnungu ánitutandola hwetu tùùve tuvanu vake
kwa kulundanywa na Kilisto, uchinga tùùve tuvanaswe na tuvanu tukávele
na chilema pameho pake. Bahi ing'anya ya itamwi yake, 5 Nnungu
ániamula kutandikila anepo patandi kutujuha kuva tuvana vake kwa kupi-
tila Yesu Kilisto. Átendile uchocho kupapatana na chanatamwije mwene
mmakudungilo lake. 6 Bahi tunnombolele Nnungu kwajili ya inema yake
ing'ulungwa yatukung'unidile kwa kupitila Mwanawe wantamwije!
7 Kwa kuva, kupitila Yesu Kilisto, hwetu tùnikombolewa kwa myadi yake,
yani masambi letu lànisamehewa, kupapatana na ukulu wa inema yake.
8 Nnungu ánitukung'unila inema yake kwa kutwing'a kila namuna ya lúnda
na ding'ano. 9 Nnungu ánitumaiha makudungilo lake la sili. Átendile uchо-
cho kupapatana na chanatamwije mwene kutandikila anepo patandi. Na
makudungilo anelo ákudungidile alatimise kupitila Kilisto, 10 uchinga latimile
kwa uhiku ukudungiwîje, yani kuvikundanya pamo viumbe vyammalele
vivêle nchilambo chikáonekana na pachilambo apano, kwa kuvivika pahi
utawala wanga Kilisto.
11 Kwa kulundanywa kwetu na Kilisto, Nnungu ánitutandola hwetu kuva
tuvanu vake kupapatana na àlalá lanakudungidile anepo patandi, na
àkola madengo mmambo lammalele kupapatana na chatamwa mwene
mmakudungilo lake. 12 Nnungu átendile uchocho uchinga hwetu Tu-
vayahudi tulongoledîle kulisingila Kilisto, tùùve ing'anya ya kutumbyangwa
kwa ukulu wanga Nnungu.
13 Uchocho na mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, pamunapilikene
ujumbe uhiu wa Malove Lambone lantendênge mwenu mupohwe, mwenu
múnilundanywa na Kilisto kwa kupitila kunkulupila nang'e. Nnungu
nanang'e nkumwing'anga mwenu Umumu Wanaswe wanamwahidite. Na
kupwawa kwa Umumu Wanaswe kwenu mwenu kumaiha kuva mwenu nni
mmanu vake mwalehu. 14 Na Nnungu ànituungulila mapala tuvanu vake.
Na Umumu Wanaswe njo chivikilo chimaîha kuva, Nnungu achiatukombole
mwalehu hwetu tuvanu vake na kutwing'a mapala anelo. Àmbetenda anelo
kwajili ya kutumbyangwa kwa ukulu wake.

Kuyuwa kwanga Paolo

15 Bahi ing'anya ya anelyo, kutandikila pangupilikene namuna
chimunkulupila Nang'olo Yesu na namuna chimuvatamwa vanu vammalele
va Nnungu, 16 nangu nikánaleka kunshukulu Nnungu kwajili yenu. Nangu
nankumbukilanga kila paninnyuwa Nnungu. 17 Nangu nìnnyuwa Nnungu
wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, Atata avêle na ukulu, amwing'ange mwenu
Umumu wake Wanaswe ili mùùve na lúnda na uhunulo uchinga mupate
kummala Nnungu. 18 Uchocho, nangu nìnnyuwa Nnungu ailangaje mitima
yenu uchinga mupate kulimala alila lilolelo lyanchemedile Nnungu na
kumala namuna mapala lake chilavele makulu namene kwa vanu vake,
19 na kumala namuna dimongo dyake chidivele ding'ulu namene kwetuhwe
tunkulupîla Yesu. Dimongo anedyo dikôla madengo nkati mwetu nni
dimongo udila ding'ulu, 20 dyananfufulidile Kilisto kuhaloka kwa vanu
vahwîle na kumwikaja m'bali wa kunkono wa Nnungu, mumamulaka
lake Nnungu, nchilambo chikáonekana. 21 Aneko Kilisto àvele muha mwa

mambo lammalele lavêle pachilambo achino na chiîda. Àvatawala vakulu vammalele, na vammalele vavêle na mamulaka, na vammalele vavêle na dimongo, na vanang'olo vammalele, na àvele muha mwa vyeo vyammalele. 22 Nnungu àvikile vitukutuku vyammalele pahi utawala wanga Yesu Kilisto, na kun'juha kuva muti wa vanu vammalele vankulupîla Yesu. 23 Na vanu vankulupîla Yesu nni mmili wanga Yesu, na vanang'o njo vantênda nang'e atimilike, nanang'e njo avitimilîsa vitukutuku vyammalele.

2

Kuhuma kukuhwa na kuinjila muumi

1 Anepo patandi mwenu mwávele muchi mùnihwa ing'anya ya makosa
na masambi lenu. 2 Múikalanga kwa kupapata mihambo mibaya ya chil-
ambo achino, akuno umumpilikanila Nanchindenga, nkulu wa dimongo
dikáonekana, avatawâla vanu vakámpilikana Nnungu. 3 Uchocho, anepo
patandi na hwetu tuvammalele túikala muchi vanang'o, twapapata tama
dya asili yetu ya chimmili na kutenda chiilembela miili na disungu dyetu.
Bahi kupapatana na asili yetu ya chimmili, hwetu túvele muchi vanang'o,
twanilembelewa kupata gasabu ya Nnungu.

4 Henga Nnungu àvele na utajili wa chididi. Bahi ing'anya ya itamwi yake
ing'ulu kwetuhwe, 5 ikànava twávele muchi tùnihwa ing'anya ya masambi
letu, nang'e ánitufufula pamo na Kilisto. Mwenu mùnipohwa kwa inema yanga
Nnungu. 6 Bahi kwa kuva tùnilundanywa na Yesu Kilisto, Nnungu ánitufufula
pamo na Yesu na kutuikaja pamo na nang'e nchilambo chikáonekana.
7 Átendile uchocho uchinga mmahiku laîda apate kulanguja utajili wa inema
yake ikápimika yaimaihije kwa uwambone wake kwetuhwe kwa kupitila
Yesu Kilisto. 8 Kwa kuva, mùnipohwa kwa inema yanga Nnungu, kwa
indila ya ing'ulupa. Chinu anecho chikáhalokana na kutumbama kwenu,
henga nni inujo ya Nnungu, 9 wala akee kwa matendo lenu, uchinga munu
anapate kulyona. 10 Hwetu nni madengo latendwîje na makono langa
Nnungu, na kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto, Nnungu ánituumba
kwa namuna yahambi uchinga tupate kutenda lambone lanatutayalishijije
Nnungu uchinga tulatende.

Ntima umo nkati mwanga Kilisto

11 Mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, kumbukilanga kuva, anepo
patandi mwenu mwávele mmamidi. Vayahudi vanji vankulupîla Yesu
vànchema mwenu kuva mmanu nkáyalwike, henga vanang'o vàlichema kuva
vanu vayalwîke ing'anya chihi ya àlalá lavalatendanga mmiili yavo kwa
makono la vanu. 12 Bahi kumbukilanga kuva, mmahiku anelo mwenu nanga
pamunavele pamo na Kilisto. Na mwávele mmamidi muvanu va Nnungu,
yani Vaisilaeli. Na mukánavele na chinu chohecho mualala malailano la
ahadi dyanahumije Nnungu kwa vanu vake. Múikalanga chihi pachilambo
bila kuva na lilolelo lyohelyo na nanga pamunankameke Nnungu. 13 Henga
kwa kuva mùnilundanywa na Yesu Kilisto, mwenu mmanu munavêle kulehu
na Nnungu, hambi mùhengelekejijwe pepi na nang'e kwa indila ya myadi
ya Yesu Kilisto. 14 Kwa kuva, Kilisto mwene nni atupelekejijîje amani kwa
kuvatenda Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kuva uvamo. Kwa indila
ya kuhwa kwake ìvele muchi Yesu ànibamolanga lingongo lya mu Ing'ande ya
Nnungu livahapulânya Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi. 15 Yesu àusije

Sheliya ya Chiyahudi pamo na amuli dyake na malaijo lake uchinga kwa
kulundanywa nawe avaumbe Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi kwa
namuna yahambi kuva muchi munu yumo. Bahi Yesu nkuida na amani
muvanang'o. 16 Vayahudi na vanu vakávele Vayahudi vájuhijwe kuva mmili
umo, Yesu ánivapatanisa na Nnungu kwa indila ya kuhwa kwake munsalaba,
na ániuusa umongo wammalele.
17 Bahi Yesu ániida nkuhubili amani kwenu mwenu mmanu mukávele
Mmayahudi, múnavele kulehu na Nnungu, na kwa Vayahudi vanavêle pepi
na Nnungu. 18 Kwa kuva, kwa kupitila Yesu, hwetu tuvammalele, tu-
vayahudi na vanu vakávele Vayahudi, túnichimuliwa indila ya kuhwika kwa
Atata kwa Umumu Wanaswe uyoyo yumo.
19 Bahi hambi, mwenu mmanu mukávele Mmayahudi, mwenu mukávele
mmayeni kavila na wala mukávele mmamidi kwanga Nnungu. Henga
hambi mwenu nni laiya pamo na vanu va Nnungu, na mùjukile mmalan-
gavake Nnungu. 20 Uchocho mwenu mùvele muchi ing'ande idengwîjwe
munsingi udengwîjwe na mitume na manabii. Na Yesu Kilisto mwene
nni liyanga likulu lya paindumba ya ing'ande aneyo. 21 Kwa kulun-
danywa kwetu na Yesu, ing'ande yammalele ìnalundanywa saana na kuyen-
jejeka mpaka kuhwikila kuva Ing'ande yanaswe yanga Nnungu, kwajili ya
Nang'olo. 22 Kwa kulundanywa na Kilisto, uchocho na mwenu mmanu
mukávele Mmayahudi, mùnalundanywa na vakulupîla vammalele kuva kaya
yaikala Nnungu kwa indila ya Umumu Wanaswe.

3

Madengo langa Paolo kwa vanu vakávele Vayahudi

1 Bahi ing'anya ya anelo, nangu Paolo, ngùjukile ninfungwa ing'anya
ya kuntumikila Yesu Kilisto kwajili yenu mwenu mmanu mukávele
Mmayahudi. 2 Nangu ìnimala kuva, mwenu mmene mùnipilikana namuna
Nnungu changujalidile inema kwa kuning'a madengo lake nilakole kwajili
yenu. 3 Nnungu àningumaiha kupitila uhunulo kuyamba makudungilo lake
lanapihike. Na nangu ìninnembilanga mwenu kwa kuinjipiha kuyamba
chinu anecho. 4 Na mwenu mukàlasoma malove langu muchimumale
namuna chinilakameke saana makudungilo la Nnungu lanapihike
lamwâmba Kilisto. 5 Mmivelekwa vipitîle Nnungu nanga pánavamaihije vanu
kuyamba makudungilo anelo malinga chavamaihije hambi mitume na
manabii vake vanaswe kwa kupitila Umumu Wanaswe. 6 Na makudungilo
anelo lanapihike nni alano, vanu vakávele Vayahudi vàpwechele pamo na
Vayahudi mapala kuhaloka kwanga Nnungu kupitila Malove Lambone.
Avano vavili vammalele nni dimbande dya mmili umo na vàkumila ahadi
uila ya Nnungu ing'anya ya kulundanywa na Yesu Kilisto.
7 Kupapatana na inujo ya inema yaning'ile Nnungu kwa dimongo dyake,
nangu ngùjuhijwe kuva ntumishi wa Malove Lambone. 8 Nangu njo nin'joko
kupunda vanu vammalele va Nnungu, henga Nnungu àningujalila inema ya
kutanga Malove Lambone kwa vanu vakávele Vayahudi, kuyamba balaka
dyanga Kilisto, balaka dikáhululika kuvalangwa. 9 Na Nnungu àningujalila
inema ya kumaiha namuna chilatimidile makudungilo anelo lanalapihite
Nnungu kutandikila anepo patandi, Nnungu aumbîle vitukutuku vyam-
malele. 10 Na makudungilo la Nnungu kuyamba anelo lammalele nni kuva,
vatawâla na vammalele vavêle na dimongo va nchilambo chikáonekana,

vapate kumala lúnda lwa Nnungu lwa namuna dyohe kupitila likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu. 11 Nnungu àtendile uchocho kupapatana na makudungilo lake la maduva lammalele. Àtendile uchocho kupitila Yesu Kilisto Nang'olo wetu. 12 Bahi kwa kuva tùlundanyijwe na Kilisto na ing'anya ya kunkulupila nang'e, hwetu tukálipwelela, tùvele na indila ya kuhwika kwa Atata bila lipamba. 13 Bahi nìnnyuwa munatenguke mitima ing'anya ya kubanika kungubanika, kwa kuva kubanika akuno nni kwajili yenu, mulyone kuva mùnitumbyangwa.

Kuyuwa kwanga Paolo kwajili ya Vaefeso

14 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ngùtindivala malundi muyo mwa Atata Nnungu na kunnyuwa. 15 Nang'e njo chitandikilo cha viumbe vyammalele vya kulihunde na vya pachilambo. 16 Nangu nìnnyuwa Nnungu amwing'ange dimongo dya kuhwinga n'disungu dyenu kwa indila ya Umumu Wanaswe, kupapatana na utajili wa ukulu wake. 17 Anepo njo Kilisto pambeikala mmitima yenu kwa indila ya ing'ulupa akuno muvèlè na nsingi wa itamwi na dinyiya muitamwi, 18 uchinga mwenu pamo na vanu vammalele va Nnungu muhulule kumala namuna itamwi yanga Kilisto chiivele ing'ulu, yani chiidalambwike na chiilepile na changa chake na iyendehi yake. 19 Muchimuimale itamwi yanga Kilisto ipûnda imadi yammalele ya vanu uchinga muumbajwe itimiliki yammalele ya Nnungu.

20 Bahi Nnungu atumbyangwe! Kupapatana na dimongo dikôla madengo nkati mwetu, nang'e ànahulula kutenda vitukutuku vikulu namene kupunda avila vituyuwa au kuvikumbukila. 21 Yesu Kilisto na vanu vankulupîla Yesu vààve ing'anya ya kutumbyangwa kwa Nnungu, vanu va vivelêkwa vyammalele, vyaka na vyaka. Amina.

4

Mmili umo

1 Bahi nangu ngujukîle ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Nang'olo, ngùmpembejanga mwenu muikalange malinga chimuchemwije na Nnungu. 2 Lisulupusange na kuva mmapole na kuva mmanu mma kupililila, akuno umupililanila mmene kwa mmene kwa itamwi. 3 Mutumbame namene kuchunga umoja kwa amani innundânya mwenu, umoja aula waidanawo Umumu Wanaswe. 4 Hwetu tuvammalele nni mmili umo, na Umumu Wanaswe nni yumo malinga chimuchemwije mùùve na lilolelo limo, apala pamunachemwije na Nnungu. 5 Pàvele chihi Nang'olo yumo na ing'ulupa imo na ubatiso umo. 6 Na pàvele chihi Nnungu yumo nanang'e njo Atata wa vanu vammalele, àtutawala hwetu tuvammalele na àkola madengo kupitila hwetu tuvammalele na àikala nkati mwetuhwe tuvammalele.

7 Henga kila munu muhwetu àpewije dimongo kupapatana na chajaliwije na Kilisto kuva na inujo ya inema. 8 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva,

“Pakwedile muha kulihunde,
ápapatene na vanu vávatwètè litwala,
nkuveng'a vanu vake dinujo.”

9 Dachi, lilove alino, “Pakwedile muha kulihunde,” mana yake chamani? Mana yake nni kuhaula kuva, Kilisto átandilike hoti kusulupuka pahi chilambo, kwa vanu vahwîle. 10 Ayula anasulupwike pahi chilambo, nang'e njo

akwedîle muha namene kupunda kumahunde kwammalele uchinga aombaje mwammalele. 11 Kilisto njo avapêle vanu dinujo. Vanji àvajuhije kuva mitume na vanji kuva manabii na vanji kuva akutânga Malove Lambone na vanji kuva vachungaji na vanji kuva vakúhunda va Lilove lya Nnungu. 12 Àtendile uchocho uchinga avatayalise vanu va Nnungu kwa madengo la utumishi ili hwetu tuvanu vake tupate kudengwa, yani hwetu tujukîle kuva mmili wake Kilisto. 13 Anelo lachilahwenehe mpaka tuvammalele patumbeuhwikila umoja wa ing'ulupa yetu na kummala namene Mwana wanga Nnungu, uchinga tutandeke na kuhwikila chipimo cha utimilifu wanga Kilisto. 14 Bahi tukambekuva kavila muchi tuvakanunu, utuyahwa kila m'bali na kupepeluhwa na mpapa wa kila namuna wa mahundo lávahùndà vanu akuno uvavalambila vanu vanji na kuvatindinganya kwa ulamba wavo. 15 Henga tukàhaulanila uhiu kwa ntima wa itamwi, tuchitutandeke mmambo lammalele na kuhwikila kuva muchi Kilisto, ajukîle kuva muti wa mmili wake, yani vanu vankulupîla. 16 Nang'e àditenda dimbande dyammalele dya mmili dilundanywe pamo na kuva mmili umo. Na kila imbandi ikàkola madengo lake, ìchikula dimbande dinji na kuuhululiha mmili kukulumuka na kulidenga wene kwa indila ya itamwi.

Kulundana na Kilisto kuntenda munu kuva wahambi

17 Bahi kwa mamulaka langa Nang'olo, nangu nìnnyuwanga namene kuva, munaikalange kavila malinga chivaikalanga vanu vakámmaite Nnungu, vanu vapapâta mawaso lavo lakemana, 18 ing'anya ding'ano dyavo dìvele nnupi. Vanu anevo vàvelenge kulehu na umi wanga Nnungu ing'anya ya uvelu wavo na kukamajanga kwa mitima yavo. 19 Vanu anevo vakóna dihoni kananga kadiki na vànilihumya mwalehu kutenda chidilembela ditama dyavo, akuno uvatenda kwa hamu kila namuna ya vitukutuku vihakalenge.

20 Henga mwenu nanga pamulihundile anelo kunnyamba Kilisto. 21 Nni muhiu kuva mwenu mùnipilikana habali dyake na kuhundwa uhiu upatikâna kwanga Yesu. 22 Mùnihundwa kuukudumbulanga unu wenu wa machedo, yani kuleka kuikalanga muchi chimuchiikalanga anepo patandi. Unu anewo ùnaondongeka ing'anya ya kupapata tama dyake dikumbya. 23 Na mùnihundwa kuva, disungu dyenu na ding'ano dyenu dìlembelewa ditendwe kavila kuva dyahambi. 24 Na mùnihundwa kuva, mùlembelewa muliwajange unu wahambi wauumbile Nnungu kuva muchi mwene Nnungu, yani kuva na uwambone wa uhiu na uwanaswe wa uhiu.

25 Bahi lekanga kulambila. Kila munu annyaulile nkúkulupila nnyake uhiu kwa kuva tuvammalele nni dimbandi mummili wanga Kilisto. 26 Mukàsunala, munaleke isunadi yenu uintenda mutende masambi, na munahwenehe kusunala mpaka kuswa liduva. 27 Na wala munanchimulile Ibilisi nnango. 28 Munu woheyo aîva, anaive kavila, henga àlembelewa atumbame kukola madengo uchinga àà̀ve na chinu cha kuvayavila amahuvani. 29 Munatangole malove lávaondongàngà vanu, henga mùlembelewa mutangole chihi malove lafâla kuvadenga vanu vanji kupapatana na muvavelelee vanu vene uchinga malove anelo laveng'e inema anevo vanu valapilikâna. 30 Munannyuvaje Umumu Wanaswe wa Nnungu, kwa kuva aneyo nni chimaiho chivikwîje kwenu mwenu kumaiha kuva mwenu nni mmanu mma Nnungu na kuva àmbempohanga mwenu nniduva lya kukombolewa. 31 Bahi yahililanga kulehu umongo na kusunala na kutunuuka na timbwili na kulambililana pamo na kila namuna ya lahakalenge. 32 Henga tendelanila

lambone na kuvikilanila chididi. Kila munu mmwenu ansamehe nnyake makosa lake malinga Nnungu chansamehite mwenu kupitila kwanga Kilisto.

5

Kuikala munng'anje

1 Bahi nnyejange Nnungu, kwa kuva mwenu nni mmana vake wantamwanga. 2 Bahi muikalange kwa kutamwana malinga Kilisto chatutamwije hwetu na kuuhumya umi wake kwajili yetu kuva muchi sadaka ya kupija, inung'îla na inkatapalîla Nnungu.

3 Kwa kuva, mwenu nni mmana mma Nnungu, bahi umalaya na kila namuna ya uhakwa na kung'unuka vinapwawe kwenu mwenu. 4 Uchocho, lanapilikanike malove la dihoni wala la uvelu wala la mang'wanyu lakáfala, kwa kuva anelo lakálembelewa lapwawe kwenu mwenu. Chilembelêwa kwenu mwenu nni kunnombolela Nnungu. 5 Bahi mumale mwalehu kuva, nanga mmalaya woheyo wala munu atênda lahakalenge wala ang'unûka ambekûva na mapala mu Ufalume wanga Kilisto na Nnungu. Kwa kuva, munu ang'unûka àlandana na munu ayûwa disanamu.

6 Munu woheyo anankumbange kwa malove lake lakemana. Kwa kuva, kwa makosa malinga anelo, gasabu yanga Nnungu ìmbevaidilila vanu vammalele vakámpilikana. 7 Bahi munakumilane na vanu malinga anevo. 8 Anepo patandi mwenu múikalanga nnupi, henga hambi kwa kulundanywa na Nang'olo mùikalanga munng'anje. Bahi ikalanga malinga vana va munng'anje, 9 kwa kuva, vihepo vya munng'anje nni kuva na uwambone wa kila namuna na kutenda lalalembela Nnungu na kuva munu wa uhiu. 10 Tumbama namene kumala vitukutuku vinkatapalîla Nang'olo. 11 Munakumile matendo la nnupi lakemana, henga mùlembelewa mulapisulange. 12 Kwa kuva, nni dihoni kulatambulanga mambo àlalá latendeka kwa sili na vanu vakámpilikana Nnungu. 13 Henga matendo lammalele palapihuliwa na nng'anje, lànaonekana. 14 Kwa kuva, nng'anje nni utênda kila chinu chonekane. Njo mana tùhaula kuva,

“Imuka wako ulêle,
ufufuke kuhaloka kwa vanu vahwîle,
na Kilisto achiakulangajije.”

15 Bahi lyongolelange namuna chimuikalanga. Munaikalange muchi mavelu ila muikalange muchi mmanu mmêle na lúnda. 16 Utumile saana uhiku auno umuvenawo, kwa kuva, alano nni maduva la mambo la kuhakalanga. 17 Bahi munààve mavelu, henga mulamale àlalá lalalembela Nang'olo Nnungu. 18 Lekanga kukalewa divayi, kwa kuva, kukalewa kutendiha vanu vanahulule kulidivila, ila mwenu mùlembelewa muumbajwe Umumu Wanaswe, 19 akuno umutangojana kwa malove la Sabuli na dihimu dya kunnombolela Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu. Mumwimbile Nang'olo na kunhangalalila mmitima yenu yammalele, 20 na kunshukulu Nnungu Atata maduva lammalele kwa kila chinu, kwa lina lyanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Mahundo kwa valombwîje na valombîle

21 Mupilikanane mmene kwa mmene kwa kumweshimu Kilisto.

22 Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga chimumpilikana Nang'olo wetu. 23 Kwa kuva, nnume àvele na mamulaka kwa n'jawe,

malinga Kilisto chavele na mamulaka kwa vanu vankulupîla. Kilisto mwene nni Mpohi wa mmili wake, yani vanu vankulupîla. 24 Bahi malinga vanu vankulupîla Yesu Kilisto chivampilikana nang'e, uchocho vakongwe navanang'o vàlembelewa vavapilikane valume vao kwa kila chinu.

25 Na mwenu mmalume vatamwange ajavenu malinga Kilisto chanavatamwije vanu vankulupîla, nkuuhumya umi wake kwajili yavo. 26 Átendile uchocho uchinga avatende kuva va Nnungu kwa kuvahahula kwa medi na kwa lilove lyake. 27 Ánivahahula uchinga aling'e mwene vanu vankulupîla, akuno vavèlè muhali ya ukulu, yani bila kuva na madolidoli nnimbende wala likwinyansi nnimbende, au vitukutuku vinji vivêle malinga anevyo. Na badala yake vanu vankulupîla, vààva vanaswe na bila kuva na chilema chohecho. 28 Uchocho, valume vàlembelewa vavatamwe ajavao malinga chivaitamwa miili yavo vene. Kwa kuva, ayula antâmwa n'jawe, àlitamwa mwene. 29 Kwa kuva, nanga munu auvênga mmili wake mwene, henga ànaulisa na kuuchunga malinga Kilisto chavachunga vanu vankulupîla. 30 Kwa kuva, hwetu nni dimbandi dya mmili wake. 31 Malinga chilahaula Malemba Lanaswe kuva, “Ing'anya ya anelyo, nnume àmbenneka atatake na anyokwe koka alundane na n'jawe, na anevo vavili vàmbekuva mmili umo.” 32 Ìnikamajanga namene kukameka sili aneyo, henga nangu ngùtangola mambo lannyâmba Kilisto na vanu vankulupîla nang'e. 33 Pamo na anelo, kila nnume àlembelewa antamwe n'jawe malinga chalitamwa mwene, na kila nkongwe àlembelewa ámweshìmù nng'andomwe.

6

Vavana na vavavelêke

1 Mwenu mmavana, vapilikane vammelekenge, ing'anya mwenu ni mmanu vake Nang'olo, kwa kuva uvila nni chiilembelewa kutenda. 2 “Mweshimu atatako na anyoko.” Aino njo amuli inandi ivêle na ahadi, 3 “Mweshimu atatako na anyoko uchinga upate wasa na ùùve na vyaka vyohe pachilambo.”

4 Na mwenu anga atata, munavasunaje anavenu, ila mùlembelewa muvalele kwa kuvaduma na kuvahunda mahundo langa Nang'olo.

Vatumwa na anang'olo vao

5 Mwenu mmatumwa, mùlembelewa muvapilikane anang'olo venu kwa eshima na kwa kuyopa. Tendanga uchocho kwa ntima wanaswe malinga chimumpilikana Kilisto. 6 Tendanga uchocho akee chihi pavannolanga umutaha kulipakaha kwa vanang'o, ila mùlembelewa mutumike malinga mmatumwa mma Kilisto akuno umulihumya kutenda àlalá lalalembela Nnungu kwa mitima yenu yammalele. 7 Lihumyange kukola madengo lenu la utumwa kwa ntima helele kuva muchi muntumikila Nang'olo, akee vanu. 8 Mukumbukile kuva, Nang'olo àmbennipa kila munu kupapatana na matendo lake lambone, akàva ntumwa au akànave ntumwa.

9 Na mwenu anang'olo, vatendelange lambone vatumwa venu kwa ntima helele, muleke kuvayoha. Mumale kuva na mwenu mùvele muchi vanang'o, mmammalele mùvele chihi na Nang'olo yumo avêle kulihunde, nanang'e nanga pannola munu woheyo kumeho.

Vikomanilo vya chinnungu

10 Bahi kwa kumalilila, nangu nìnnyuwanga mùùve na dimongo kwa kulundanywa na Nang'olo na kwa kuyangatwa na dimongo dyake ding'ulu.
11 Walilanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu uchinga muimile na kulumbana na njama dyanga Ibilisi. 12 Kwa kuva, hwetu tukápanyana ing'ondo na vanu va nchilambo achino, ila tùpanyana ing'ondo na matiyala la anamindenga vavêle nchilambo chikáonekana, yani vatawâla na vakulu na vavêle na dimongo, vavêle nchilambo cha lupi. 13 Bahi vino twalanga vikomanilo vyamwing'anga Nnungu. Kwa kutenda uchocho, muchimuhulule kunnema mmongo mwenu muuhiku aula ulambehumila lahakalenge. Na pamumbemalila kupanyana, mùmbekuva chihi mmechinkuhwinga.
14 Bahi hwinganga kwa kulihunga uhiu wa Nnungu muchi nkaka mmikundu vyenu na kuwala uwambone wa Nnungu muchi likakamba lya kulichingila mmihuva vyenu, 15 na hamu ya kuvahubilila vanu Malove Lambone la amani ììve muchi vilatu mmadodo lenu. 16 Maduva lammalele, ing'ulupa ììve muchi ngawo mmakono lenu, uchinga muhulule kuidimanga myumba ya moto yanga Nanchindenga. 17 Na upohi ùùve muchi kofiya ya kulichingila, na lilove lya Nnungu lìive muchi upanga wamwing'anga Umumu Wanaswe. 18 Vilinganya kunnyuwa Nnungu kila uhiku akuno umulojwa na Umumu Wanaswe. Hwenehanga kunnyuwa Nnungu kwa kila namuna. Mùùve meho bila kuhopela akuno umuvayuwila vanu vammalele va Nnungu. 19 Uchocho, nguyuwile na nangu, uchinga pangulonjela na vanu, Nnungu aning'e cha kulonjela, ngulonjele bila kuyopa uchinga vanu vamale sili ya Malove Lambone la Nnungu. 20 Nangu ǹnihungwa nnilungu ing'anya ya kuva balosi wa Malove Lambone. Bahi yuwanga uchinga ngutangole Malove Lambone la Nnungu chinamilume malinga chingulembelewa.

Disalamu dya ntululilo

21 Tikiko, nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene, ntumishi akulupîka mmadengo la Nang'olo, achiannyaulile habali dyangu dyammalele, uchinga mupate kulamala langulatenda. 22 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìntuma kwenu mwenu uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange mitima yenu.
23 Mmakukulupila avangu, nangu nìnnyuwila mùùve na amani. Uchocho, nìnnyuwila itamwi pamo na ing'ulupa ìhaloka kwanga Atata Nnungu na kwanga Nang'olo Yesu Kilisto, vìive pamo na mwenu. 24 Nìnnyuwa Nnungu aveng'e inema vanu vammalele vantâmwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto kwa itamwi ikávele na ntululilo.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vafilipi

Ulongoledi wa baluwa ya Vafilipi

Baluwa ya Vafilipi ílembwije na Ntume Paolo, na àntambulanga na Timoseo ing'anya álembela vakúkulupila va ku Filipi vampwechelele saana Timoseo malinga ntumishi wa Nnungu (sula ya 1:1, 2:19-24). Na yònekana kuva Paolo áilembile baluwa avèlè nnilungu (sula ya 1:13). Vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva baluwa aino Paolo áilembile avèlè nnilungu aneko ku Loma. Bahi ing'anya ya anelyo, vàona kuva baluwa aino ílembwije mmwaka fulani, pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Bahi tunahululula kulihunda mambo kadiki kwamba imanga ya ku Filipi kuhaloka nchitabu cha Matendo la Mitume. Imanga ya Filipi njo inavele lipanda likulu lya utawala wa Valoma nchilambo cha Makedoniya. Uchocho, likuwa lya vanu vankulupîla Yesu litandi kutandilihwa nchilambo cha Makedoniya lívele alino lya muimanga ya Filipi. Paolo na Sila vátandilihije chalumo likuwa anelyo, na kuhungwa nnilungu chilo chimo muimanga aneyo (Matendo sula ya 16).

Ìnahululika kuva Paolo ávele na makudungilo lohe la kuilemba baluwa aino. Ákudungidile avashukulu Vafilipi kwajili ya inudyo ivantumidile bada ya kupilikana kuva ànihungwa (sula ya 4:10-14). Uchocho, ákudungidile avamaihe Vafilipi namuna chaendelela aneko kulilungu, na ákudungidile avatambulihe anga Timoseo na Epafilodito kwa vakúkulupila va ku Filipi (2:19-30) uchinga vavakalibishe na kuvaeshimu malinga vakulu vao.

Uinjipihi wa baluwa ya Vafilipi

1. Sula ya 1:1-11, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila va imanga ya Filipi na kunshukulu Nnungu kwajili vao na kuvayuwila.
2. Sula ya 1:12-30, Paolo àvakamya mitima Vafilipi kuva, ata swala lyanga nang'e kuhungwa nnilungu lijukile kuva faida mu Ufalume wa Nnungu. Bahi navanang'o vàlembelewa vapililile kwa kuva, ata kubanika kwavo kunahululika kuida na faida mu Ufalume wa Nnungu.
3. Sula ya 2:1-30, Paolo àlonjelela namuna chitulembelewa tùùve muutumishi wa Nnungu.
4. Sula ya 3:1-4:9, Paolo àvaelesa Vafilipi namuna ya kuikala maisha ya Chikilísto.
5. Sula ya 4:10-23, Paolo àmalilila kwa kuvashukulu vakúkulupila va Filipi kwa inudyo ivantumidile na kuhumya disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na Timoseo, hwetu tuvatumishi tùvá Yesu Kilisto. Tùnnembilanga mwenu mmakukulupila mmammalele mulundanyîjwe na Yesu Kilisto, muikâla ku Filipi, pamo na vakulôdya va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na mashemasi va nnikuwa anelyo.
2 Tùnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vìive pamo na mwenu.

Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo

3 Nangu nìnshukulu Nnungu wangu kwajili yenu kila paninkumbukilanga.
4 Kila pangunnyuwilanga mwenu mmammalele, ngùyuwa kwa kuhangalala,
5 kupapatana na namuna chimukumilana na nangu mmadengo la kuyanjaja Malove Lambone kutandikila patandi mpaka vino. 6 Nangu ngùvele na uhakika kuva, Nnungu atandilihîje madengo lambone mmitima yenu, nang'e àmbelahweneha mpaka lamalilikè, nniduva alila lya kuuya kwanga Yesu Kilisto. 7 Uvila njo chingulembelewa kunkumbukilanga mwenu, ing'anya mwenu mmammalele mùvele muntima mwangu. Kwa kuva, vino panguvele nchihungo na ata muuhiku aula pannavele hulu kulatetela na kulamaiha Malove Lambone, mwenu mmammalele mùkumilana pamo na nangu inema aila yaning'ile Nnungu. 8 Nnungu njo shahidi wangu, ànimala kuva, nantamwanga namene mwenu mmammalele kwa ntima wa itamwi uila ing'ulu yanga Yesu Kilisto.

9 Na chinu chínguyùwà namene kwa Nnungu nni kuva, itamwi yenu ihalije kuyenjejeka namene pamo na kuumala uhiu wammalele na kuva na lúnda lwa kila namuna, 10 uchinga mupate kutandola achila chivêle na mana namene. Na kwa kutenda uchocho, muchimuhahuke na bila kuva na likosa nniduva alila lyambeuya Kilisto. 11 Muikalange kwa iikadi iumbajîjwe matendo lalalembela Nnungu, lan'jalilânga Yesu Kilisto, kwajili ya ukulu na kutumbyangwa kwa Nnungu.

Kuikala kwajili yanga Kilisto

12 Mmakukulupila avangu, nangu ngùlembela mumale kuva, mambo lammalele langukojîje làniyangata namene kulayanjaja Malove Lambone. 13 Kupapatana na anelo, matiyala vammalele va ing'ande yanga Nfalume wa Loma, pamo na vanu vanji vammalele, vànimala kuva ngùvele nchihungo ing'anya ya kuntumikila Kilisto. 14 Na kuhungwa kwangu, kùvatendile vakúkulupila avetu vohe vàáve na dimongo dya kuyanjaja Lilove lya Nnungu bila kuyopa. 15 Nni muhiu kuva, vanu vanji muanevo vàyanjaja habali dyanga Yesu Kilisto kwa wiu na kulambela kutahukana, henga vanji vàyanjaja habali dyanga Kilisto kwa makudungilo lambone. 16 Vanu anevo vayanjâja kwa makudungilo lambone, vàhubilí chihi kwa itamwi, kwa kuva vànimala kuva, ngùvele nchihungo ing'anya ya kulatetela Malove Lambone. 17 Na vanu avala vayanjâja kwa wiu, vàyanjaja habali dyanga Kilisto kwa kulikweta, na makudungilo lavo lakee lambone, vàtenda kuva vàmbenguyenjejija kubanika nchihungo.

18 Bahi anecho chikee chinu! Ikàva habali dyanga Kilisto dìnayanjajwa kwa namuna yoheyo, yani kwa makudungilo mabaya au lambone, nangu nahangalala, na nguchinguhwenehe kuhangalala. 19 Kwa kuva, ìnimala kuva, ing'anya ya kuyuwa kwenu, na kwa kuyangatwa na Umumu wa Yesu Kilisto, nguchinguhunguliwe. 20 Kwa kuva, hamu yangu ing'ulu na lilolelo lyangu nni kuva, kwa namuna yoheyo nikambepata dihoni kwa kulemwa kulatenda àlalá langulembelewa kulatenda. Henga nimbetangola bila kuyopa malinga chinichitenda maduva lammalele. Na Kilisto achiatumbyangwe kupitila nangu, ikàva nìmbekuva nimumi au nìmbekuhwa. 21 Kwa kuva, kwang'une, kulama nni kwajili ya kuntumikila Kilisto, na kwang'une, kuhwa nni faida. 22 Henga ikàva nìmbehweneha kuva nimumi, nni kwajili ya kukola madengo lavêle na faida ing'ulu. Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nikámala ngutandole lilida, 23 kwa kuva, ngùutangwa na mambo mavili. Nalembela namene nguuke nikaikale pamo na Kilisto, kwa kuva achino

nni chinu chambone namene. 24 Henga chinu cha lasima namene kwajili
yenu, nni nangu kuhweneha kuva nimumi. 25 Kwa kuva, ngùvele na lilolelo
anelyo, bahi ǹnimala kuva, nìmbehweneha kuva nimumi na kuikala pamo na
mwenu mmammalele uchinga mupate kukulumuka na kuva na ihangaladi
muing'ulupa. 26 Na panimbeida kavila kwenu mwenu, muchimuve na
ing'anya ya kulyonela Yesu Kilisto kwa kupwawa kwangu.

27 Henga kwa namuna chilalembela Malove Lambone lamwâmba Kilisto,
mwenu mùlembelewa muikalange saana. Na kwa kutenda uchocho, ata
nikàida unamwonanga au nikanaide, ngupate kananga kupilikana kuva,
mmechinkuimila saana akuno muvèlè na likudungilo ulimo, na kuva,
mmammalele kwa pamo mmechinkupanyana ing'ondo kwajili ya ing'ulupa
ihalokâna na Malove Lambone. 28 Munavayope amongo venu wala kadiki.
Na anecho chìmbekuva chimaiho kwavo, kuva, vanang'o vàmbekwondongwa,
na mwenu mùmbepohwa, kwa kuva, Nnungu mwene nni ampohânga mwenu.
29 Kwa kuva, Nnungu àmwing'enge mwenu inema ya kuntumikila Kilisto,
na akee chihi kwa kunkulupila bahi, henga pamo na kubanihwa kwajili
yake. 30 Na kwa kubanihwa kwenu, mwenu mùkumilana pamo na nangu
kupanyana ing'ondo. Mwenu mwaningwona ungupanyana ing'ondo aila,
na mmechinkupilikana kuva, mbèchinkupanyana ing'ondo uila mpaka vino.

2

Kulisulupuha, na ukulu wanga Kilisto

1 Dachi, kulundanywa kwenu na Kilisto tenda kùnkamyanga mitima?
Dachi, itamwi yake tenda ìntujanga mitima? Dachi, tenda mùikalanga kwa
kukumilana na Umumu Wanaswe? Dachi, tenda mùvele na ntima wambone
na wachididi? 2 Bahi nguumbajange ihangaladi muntima mwangu kwa
kuva na likudungilo ulimo na itamwi uimo na isungu uimo na mawaso
ulamo. 3 Munatende chinu chohecho kwa kulikweta au kwa kulyona, henga
kila munu alisulupuhe kwa nnyake, akuno kila munu wamwona nnyake
kuva wa mana kupunda nang'e. 4 Kila munu anatahe chihi faida yake
mwene, henga atahe na faida ya vanu vanji. 5 Mùùve na isungu malinga aila
yanavenayo Yesu Kilisto.

6 Kutandikila anepo patandi nang'e àvele mwavelelee Nnungu,
henga nang'e kuva mwavelelee Nnungu nanga panawene kuva
chinu cha kulikongonekela.

7 Henga kwa kutamwa kwake mwene, ánivileka anevyo vyammalele,
nkulijuha mwavelelee ntumwa,
nkuva mwavelelee munu.
8 Na páonekènè avèlè muchi mwavelelee munu,
ánilisulupuha kwa kumpilikana Nnungu mpaka kukubali kuhwa,
ata kuhwa munsalaba.
9 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu ánintumbyanga namene kupunda vam-
malele,
nkumwing'a lina likulu kupunda malina lammalele,
10 uchinga viumbe vyammalele vya kulihunde na vya pachilambo na vya
kuchilambo cha vanu vahwîle,
vitindivale malundi kwa kulieshimu lina anelyo lyahambi,

11 na kila chiumbe chiyambukile kuva, Yesu Kilisto njo NANG'OLO,*
na Nnungu Atata achiatumbyangwe kwa namuna aneyo.

Langajanga muchi nng'anje wa pachilambo

12 Bahi mmakukulupila avangu, nangu pannavele kwenu mwenu,
maduva lammalele mwenu múnangupilikana, na vino chìkavele chinu cham-
bone namene muhwenehe kutenda uchocho ata mmaduvano languvele
kulehu na mwenu. Bahi ikalanga muchi upohi wenu chunnembelanga
muikalange kwa kunnyopa Nnungu na kutetemela, 13 kwa kuva, Nnungu
njo akôla madengo nkati mwenu na kumwing'anga isungu ya kulambela na
kutenda àlalá lankatapalîla mwene.

14 Tendanga kila chinu bila kuhinginika wala kutahukana, 15 uchinga
mùùve mmanu mukávele na likosa na mukávele na uhakwa. Na kwa namuna
aneyo, muchimuve mmana mma Nnungu mukávele na likosa ching'ati vanu
va chilambo achino, vatendânga lahakalenge na vahochedîle. Mùlembelewa
mulangaje malinga dinondwa chidilangaja kumahunde, 16 akuno umu-
lakamula malove laîda na umi. Na anepo nni panimbepata ing'anya ya
kulyona nniduva alila lyambeuya Kilisto, kwa kuva chìmbekuva chimaiho
chimbemaiha kuva kutumbama kwangu na madengo langu vikanayahike
chihi bule.

17 Kuhweneha kwenu kunkulupila Nnungu na utumishi umuutenda
kwa Nnungu ùvele muchi sadaka. Na ata umi wangu kuuhumywa kuva
muchi sadaka ya chikimbilo chalumo na ing'ulupa yenu, henga nìmbekuva
chihi nkuhangalala, na nangu ngùlembela na mwenu mmammalele muku-
mile ihangaladi aneyo. 18 Bahi hangalalanga, na nangu nguchingukumile
ihangaladi yenu.

Paolo àmmombolela Timoseo

19 Bahi Nang'olo Yesu akàtamwa, ngùlolela nintume Timoseo kwenu
mwenu, maduva kadiki laîda, uchinga pambeuya ngupate kutujwa ntima
kwa habali dinimbepilikana kuhaloka kwenu mwenu. 20 Nangu nikee na
munu yunji avêle na isungu muchi yang'une, nang'e nni munu ambenkam-
bikambîla mwenu kwa uhiu. 21 Vanu vanji vammalele vàkambikambila chihi
mambo lavo vene, akee langa Yesu Kilisto. 22 Mwenu mmene mùnimala
namuna Timoseo chalilangujije kuva ànafala, kwa kuva ánitumika namene
mmadengo la kuyanjaja Malove Lambone pamo na nangu, malinga mwana
chakola madengo pamo na atatake. 23 Bahi panimbemala mambo lam-
bengukôja layâmba kuhungwa kwangu, ngùlolela nintume kwenu mwenu
upehi. 24 Na nangu nimwene ngùvele na lilolelo kwanga Nang'olo kuva,
nikambetima kwida kwenu mwenu.

25 Ngùwene kuva nni lasima nintume kwenu mwenu nkúkulupila nnyetu
Epafilodito, akumilâna na nangu kukola madengo na muing'ondo ya Mal-
ove Lambone. Nang'e njo umuntumile anguyangate kupapatana na na-
muna chingusikike. 26 Nang'e àvele na hamu namene ya kumwonanga
mwenu mmammalele, na ntima wake ùnakambakamba kwa kuva, mwenu
mwanipilikana kuva ànauula. 27 Nni muhiu kuva, ánauula namene pepi
na kuhwa, henga Nnungu nkummikila chididi, na akee chihi Epafilodito

* **2:11** Nnilailano lya Kala vátúmílá lina "NANG'OLO" badala ya YAHWE, yani lina lyanalitambujije Nnungu kwanga Musa. Vayahudi vanji pavachisoma Malemba Lanaswe pachinu panalembwije YAHWE vakáchisoma uchocho ila vásómá ADONAYI, ing'anya ya kulieshimu lina anelyo YAHWE. ADONAYI mana lake NANG'OLO. Bahi munsitali auno Nnungu àmwing'á Yesu lina lyake mwene Nnungu, yani YAHWE.

weka anavikiwijwe chididi, henga pamo na nangu, uchinga nangu nnààve
na nnihindambi linji. 28 Bahi nangu nguvenkutumbama kuntuma kwenu
mwenu, uchinga pamumbemwona mupate kuhangalala kavila, na lipamba
lyangu kumwamba mwenu lipate kupungula. 29 Bahi mpwechelange kwa
ihangaladi ing'ulu namene malinga nkúkulupila nnyenu, kwa kulundanywa
kwenu na Nang'olo. Mùlembelewa muvatumbyange vanu malinga aneyo,
30 ing'anya, nang'e ávele pepi na kuhwa kwajili ya madengo langa Kilisto.
Nang'e ásumisije umi wake kwa kwida unanîng'a nsada aula umukanahul-
wile mwenu mmene kuning'a ing'anya mwávelenge kulehu.

3

Tukálisingila mambo la chimmili

1 Bahi ntululilo, mmakukulupila avangu, hangalala kwajili ya kulun-
danywa kwenu na Nang'olo. Nangu nikáhopela kunnembilanga kav-
ila mambo ùlalá laninnembidile patandi, kwa kuva lachilanchungange
mwenu. 2 Lichungange na anevo vanu najisi, vatendânga lahakalenge, va-
vanamatîja vanu vayalulwe uchinga vapohwe. 3 Hwetu tunkulupîla Yesu nni
tuyalwîke chiuhiu, kwa kuva tùmwabudu Nnungu kwa kulojwa na Umumu
Wanaswe, na kulyona kwajili ya Yesu Kilisto, akee kulisingila mambo la
chimmili. 4 Ikànava nangu ngùvele na ing'anya ya kulisingila mambo la
chimmili, henga nanga pangulisingila mambo anelo. Ikàva pàvele munu
àlyona kuva àvele na ing'anya ya kulisingila mambo la chimmili, nangu
ǹnimpunda munu aneyo. 5 Kwa kuva, nangu ngúyalwike nguvèlè na changa
cha maduva nane. Nangu nni Mwisilaeli wa litawa lwa Benjamini, na
nni Mweblaniya muhiu. Na kuyamba mambo la kukamula Sheliya ya
Chiyahudi, nangu ngúvele Nfalisayo,* 6 na kuyamba kutumbama kwajili ya
dini ya Chiyahudi, nangu ńnavabaniha namene vanu vankulupîla Yesu. Na
kuyamba mambo la kuvalangiwa uwambone pameho panga Nnungu kwa
kuikamula Sheliya, nangu nikánavele na likosa lyohelyo. 7 Henga mambo
anelo lammalele lánavele na faida kwang'une, vino nìlavalangila chihi kuva
asala kwajili ya Kilisto. 8 Pamo na anelo, nangu ngùvalangila chihi vitukutuku
vyammalele kuva vikee mana kwajili ya samani ing'ulu ya kummala Yesu
Kilisto Nang'olo wangu. Kwajili yanga Yesu, nangu ǹnikubali kupata asala
ya vitukutuku vyammalele, unguvivalangila kuva muchi mavi uchinga
nimpate Kilisto, 9 na kulundanywa nawe mwalehu. Na hambi nangu
nikálivalangila kavila kuva wambone pameho panga Nnungu kupapatana
na matendo langulatendile, yani uwambone aula upatikâna kwa kuikamula
Sheliya. Henga vino ngùvalangiwa kuva wambone pameho panga Nnungu
kwa indila ya kunkulupila Kilisto, yani uwambone aula uhalôka kwanga
Nnungu kupitila ing'ulupa. 10 Chinu chingulembela nangu nni kummala
Kilisto na dimongo dya kufufuka kwake na kukumilana pamo nanang'e
muibaniki yake, na kuhwa kwangu kulandane na kuhwa kwake, 11 uchinga
ngùùve na lilolelo lya kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle.

Kutumbama mpaka kuntululilo

* **3:5** Mafalisayo, Vávele vanu va lisehebu fulani lya dini ya Chiyahudi na vánimaikana kuva vanu vaikamulîha namene Sheliya ya Musa.

12 Nikátamwa kuhaula kuva ǹnihwikila kupata anelo lammalele au kuva
ǹnikamilika tayali. Henga mbechinkuhweneha kutumbama uchinga ngup-
wechele inujo, na njo mana Yesu Kilisto àningukamula ngùùve wake.
13 Mmakukulupila avangu, nangu nikálivalangila kuva ǹnipata inujo aneyo,
henga chinu chíngutèndà nni kulaluvalila lammalele lapitîle, na kutum-
bamila àlalá lavêle muyo mwangu. 14 Bahi mbechinkutumbama kuh-
wena muyo mpaka kuntululilo uchinga ngupate inujo aila yatuchemeledile
Nnungu aneko kulihunde kwa indila ya Yesu Kilisto. 15 Hwetu tuvam-
malele tutolomedîle muing'ulupa, tùlembelewa tùùve na isungu aneyo. Henga
ikàva vanu vanji mmwenu vàvele na disungu dinji, bahi Nnungu achian-
nyunukulilange. 16 Henga pamo na anelo lammalele, tuhwenehe muyo
kutandikila anepo patuhwikidile.

17 Mmakukulupila avangu, nguyejange nangu, na valolehange saana vanu
avala vaikalânga malinga chimutuwene hwetu utuikala. 18 Kwa kuva,
nangu naninnyaulilanga myanda yohe, na hambi ninnyaulilanga kavila,
tena kwa mihodi kuva, pàvele vanu vohe vaikalânga kwa kwona kuva,
kuhwa kwanga Kilisto munsalaba nni chinu chakuchimwa. 19 Na ntululilo
wavo ni kwondongeka, kwa kuva, nnungu wavo nni kutenda chiilembela
miili yavo, vànalyona kuyamba mambo la dihoni lávatèndà, na vàhimukila
chihi mambo la chilambo achino. 20 Henga hwetu ni laiya tùvá kulihunde,
na tùnnolela Mpohi wetu, Nang'olo wetu Yesu Kilisto akamole kuhaloka
kulihunde. 21 Nang'e àmbeupindikulanya auno mmili wetu wa kudabadanga
na kuulandanya na mmili wake wa ukulu kwa dimongo dyake dinnyululîha
kuvivika vitukutuku vyammalele pahi mamulaka lake.

4

Malaijo

1 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu ngùvele na hamu
namene ya kumwonanga kavila. Mwenu nni mujûka ihangaladi yangu na
litaji lya ushindi wangu. Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu
nìnnyuwanga muhwenehe kunkulupila Nang'olo.

2 Nìkuyuwa namene wako Evodiya na wako Sintike, mùùve na isungu
uimo ing'anya mwenu nni mmanu mma Nang'olo. 3 Na wako ntumishi
nnyangu ukulupîka,* nakuyuwa uvayangate vamahe anevo, kwa kuva
vánilikambyakambya namene pamo na nangu mmadengo la kuyanjaja Malove
Lambone. Vamahe anevo vávele pamo na Kelementi na vamadengo avangu
vanji vammalele, na anevo vammalele malina lavo lànilembwa Nchitabu cha
Umi.

4 Hangalalanga maduva lammalele ing'anya ya kulundanywa kwenu na
Nang'olo. Na ngùhaula kavila kuva, hangalalanga! 5 Langujanga upole wenu
kwa vanu vammalele, kwa kuva Nang'olo àvele pepi kuuya. 6 Munàáve
na lipamba kwamba chinu chohecho, henga kwa kila hali imuvenayo,
nnyaulilange Nnungu àlalá lamusikikidile, kwa kunnyuwa na kumpembeja
pamo na kunshukulu. 7 Na amani ya Nnungu ipûnda ding'ano dyammalele
dya vanu, ichiichunge mitima yenu na disungu dyenu, ing'anya ya kulun-
danywa kwenu na Yesu Kilisto.

---

* **4:3** Nchigiliki ìlembwijé “suzugos” mana lake ntumishi nnyangu, na ìnahululika kuva nni lina lya munu.

8 Na ntululilo, mmakukulupila avangu, lavikange muntima mambo lammalele la uhiu na la kweshimika na la haki na lahahwîke na la kukatapala na àlalá lalembelêwa kulombolewa na la unu wambone na àlalá lalembelêwa kutumbyangwa. 9 Latendange àlalá lamulihundile na kulapwechela kuhaloka kwang'une, na kulapilikana na kulona kuhaloka kwang'une, na Nnungu wa amani achiave pamo na mwenu.

Paolo àvashukulu Vafilipi

10 Nang'olo àninguhangalaja namene kwa kuva, hambi mwenu mùningukumbukila kavila kunguyangata. Ǹnimala kuva ḿmechinkunguhimukila maduva lammalele, henga mukanapete chihi wasa wa kunguyangata. 11 Nangu nikátangola uchocho ing'anya ya kuva ǹnisikika, kwa kuva ǹnilihunda kulisika na hali yoheyo imbenayo. 12 Ǹnimala kwikala muhali ya kusikika na ǹnimala kwikala muhali ya kuva na vyohe. Nangu ǹnikombelela namuna ya kulisika na kila hali, ikàva hali ya kusiba au ya indala, ikàva hali ya kuva na vitukutuku vyohe au kusikika. 13 Nadihulula hali dyammalele kwa kuva, Kilisto àngutaya dimongo. 14 Henga mwenu mwatendile saana kukumilana na nangu muilagi yangu.

15 Mwenu Mmafilipi mùnimala saana chiinavele apala pannatandilike kuyanjaja Malove Lambone nchilambo chenu cha Makedoniya. Panguukile nchilambo anecho, mwenu bahi njo likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lichikumilana na nangu kwa kuning'a nsada. 16 Kwa kuva, ata mahiku lammalele lannavele ku Sesalonike, mwenu múningupelekejija nsada kwa àlalá lannasikikidile, na mwatendile uchocho akee chihi mwanda umo. 17 Nangu nikátangola malove anelo ing'anya ya kuva ngùlembela ngupate dinudyo kuhaloka kwenu mwenu. Ila chingulembela nangu nni kuva, mwenu mupwechele dinudyo kuhaloka kwa Nnungu kupapatana na uwambone wenu kwang'une. 18 Ngùvele na vitukutuku vyohe, na ǹniombalwa, kwa kuva Epafilodito àningupelekejija dinudyo dyenu dyammalele. Dinudyo adino dìvele muchi sadaka inung'îla saana pameho panga Nnungu, sadaka iyambukîlwa na kunkatapalila Nnungu. 19 Bahi kwa indila ya Yesu Kilisto, Nnungu wangu achiamwing'ange vitukutuku vyammalele vimusikikidile, kupapatana na ukulu wa utajili wake. 20 Atumbyangwe Nnungu Atata wetu, vyaka na vyaka. Amina.

Disalamu dya ntululilo

21 Vasalimile vanu vammalele vankulupîla Yesu Kilisto. Vakúkulupila avetu vapawije apano na nangu, vànansalimilanga. 22 Vakúkulupila vammalele vànansalimilanga, na asa avala vavêle muing'ande ya Nfalume wa Loma.†

23 Nangu nìnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto ììve pamo na mwenu.

† **4:22** Nsitali auno ùlembwijé Kaisali, kuyamba lina lya cheo cha Nfalume nkulu wa Loma.

Baluwa yanga Paolo yavalembidile Vakolosayi

Ulongoledi wa baluwa ya Vakolosayi

Baluwa aino ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Álembile baluwa aino akuno avèlè nnilungu, panjika yavele muimanga ya Loma, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Baluwa ya Vakolosayi pamo na aila ya Vaefeso na Filimoni dìchemwa baluwa dya nchihungo ing'anya ádilembile avèlè nnilungu. Baluwa aino Paolo alilembidile likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya imanga ya ku Kolosayi. Paolo nanga panalitandilihije nang'e likuwa anelyo, henga àlyona kuva àvele na wajibu kwa likuwa anelyo (sula ya 1:7 na 2:1). Sula ya 1:7 yònekana kuva likuwa anelyo lítandilihijwe na Epafila, mwenedi wa ku Kolosayi.

Paolo ánisusuhwa na mahundo fulani la kulambila lanapwawije nnikuwa anelyo lya Vakolosayi. Njo mana sehemu ing'ulungwa ya baluwa aino ìlonjeledile swala anelyo. Ìnahululika kuva, nnikuwa anelyo múvele na likuwa lya Vakilisto vavêle na asili ya Chiyahudi vachilinga kuvanamatija Vakilisto vanji vadikamule Sheliya dya Chiyahudi dya Lilailano lya Kala, asa-asa swala lya kuyaluka. Paolo àhaula saana kuva, Vakilisto nanga pavavele na chinu chohecho cha kulisingila wala munu woheyo wakuvatenda vakubaliwe na Nnungu, ila Kilisto weka (sula ya 1:5-20), na kuva mahundo lahalokâna na mawaso la chimunu nanga palavele na mana (sula ya 2:8).

Uinjipihi wa baluwa ya Vakolosayi

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kuvasalimila vakúkulupila va ku Kolosayi.
2. Sula ya 1:3-3:4, Paolo àhaula kuva, Kilisto njo nkulu wa viumbe vyammalele, nanang'e njo lisingilo lyetu. Kwa kutangola malove anelo, Paolo ayang'ula mahundo la kulambila layanjele ku Kolosayi lachihaula kuva, pàvele vitukutuku vinji vya kulisingila na akee chihi Kilisto weka.
3. Sula ya 3:5-4:6, Paolo àelesa namuna ya kuikala maisha ya Chikilisto, malinga chatenda n'dibaluwa dyake dyohe.
4. Sula ya 4:7-18, Paolo àmalilila kwa kuhumya disalamu na maeleso kuva, baluwa aino isomwe mmakuwa lanji la vakúkulupila la ku Laodikiya.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na kwa nkúkulupila nnyetu Timoseo. Kwa kutamwa kwake mwene Nnungu, nangu ìnichemwa kuva ntume wanga Yesu Kilisto. 2 Tùnnembilanga mwenu mmakukulupila avetu kupitila kulundanywa kwetu na Kilisto, mwenu mmanu mma Nnungu mukulupîka, muikâla imanga ya ku Kolosayi. Tùnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata wetu, ìive pamo na mwenu.

Paolo àshukulu Nnungu kwajili ya Vakolosayi na kuvayuwila

3 Tùnshukulu Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, kila patunnyuwilanga mwenu, 4 kwa kuva, tùnipilikana namuna chimunkulupila Yesu Kilisto na namuna chimuvatamwa vanu va Nnungu. 5 Mwanda ntandi pamunahubiliwije ujumbe aula wa uhiu uyamba Malove Lambone, mwenu

mwanipilikana kuyamba lilolelo liyamba àlalá lamuvikiwije kulihunde.
Lilolelo anelyo njo nsingi wa ing'ulupa yenu na itamwi yenu. 6 Malove alano
Lambone làvenkuhalija kuhumya vihepo na kuyanjala pachilambo cham-
malele malinga chiitendeke kwenu mwenu kutandikila liduva alila limupi-
likene na kuumala mwalehu uhiu uyamba inema ya Nnungu. 7 Mùnilihunda
uhiu anewo uyamba inema ya Nnungu kuhaloka kwa Epafila, ntumishi
nnyetu. Nang'e nni ntumishi akulupîka wanga Kilisto, akôla madengo
kwajili yenu, 8 na njo atuhaulidîle kuyamba itamwi yenu imujaliwije na
Umumu Wanaswe. 9 Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu nanga patuhopela
kunnyuwilanga mwenu, kutandikila liduva alila litupilikene habali dyenu.
Tùnnyuwa Nnungu annyululihe kumala mwalehu àlalá lalalembela, na kum-
wombajanga lúnda na ding'ano dya chinnungu. 10 Tùnnyuwilanga anelo
uchinga mupate kuikalanga kwa namuna intumbyânga Nang'olo, na kunkat-
apalila kwa mambo lammalele. Na kwa kuikala uchocho, muchimupe
kila namuna ya vihepo vyambone na kuhalija kummala mwalehu Nnungu,
11 na Nnungu achiantayange dimongo dya kila namuna kwa uweso wake
nkulu, uchinga mupate kuva na ilindilidi na ipililidi. Na kwa kuhangalala,
12 muchimunshukulu Nnungu Atata, annyululihîje mwenu kuva mmanu
mulembelêwa kupwechela sehemu yenu ya mapala lavaungulidile vanu
vake vaikalânga munng'anje wa Nnungu. 13 Kwa kuva, nang'e ànitupoha
kuhaloka muutawala wa lupi nkutuingija mu Ufalume wanga Mwanawe
wantamwije. 14 Na kwa kupitila kwa Mwanawe, hwetu tùnikombolewa kwa
kusamehewa masambi letu.

Kilisto nni nkulu wa viumbe vyammalele

15 Kilisto nni nfano uhiu wa Nnungu akáonekana,
nanang'e ánipwawa kabla viumbe vyammalele vikànambipwawa na nni nkulu
wa viumbe vyammalele.*
16 Kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele víniumbwa,
viumbe vya nchilambo achino na nchilambo chikáonekana,
viumbe vyonekâna na vikáonekana,
ikàva nni vafalume au vakulu au vatawâla au vavêle na mamulaka va
nchilambo chikáonekana.
Na Nnungu àniviumba viumbe vyammalele kwa kupitila nang'e na kwajili
yake.
17 Nang'e ánipwawa kabla viumbe vyammalele vikànambipwawa,
na kwa kupitila nang'e, viumbe vyammalele vìhweneha chihi kupwawa.
18 Nang'e njo muti wa mmili wake, yani vanu vankulupîla Yesu.
Na nni chitandikilo cha umi wa mmili anewo,
kwa kuva, nang'e njo ntandi kufufuka kuhaloka kwa vanu vahwîle,
uchinga ààve nkulu wa viumbe vyammalele.
19 Kwa kuva, Nnungu mwene íninkatapalila ukamilifu wake wammalele wa
chinnungu ùùve nkati mwa Kilisto,
20 na kuvipatanisa viumbe vyammalele na mwene kwa kupitila Kilisto.
Kwa kuva, kupitila myadi yanga Kilisto imwadilîke munsalaba,
Nnungu nkutenda pààve na amani, muviumbe vyammalele na mwene,
viumbe vya nchilambo achino na vya nchilambo chikáonekana.

* **1:15** Nchigiliki ìlembwijé “chihungumikova” kwa kuva mwana ntandi kuvalekwa ààva nnongoledi na nkulu va vana vammalele.

21 Anepo patandi mwenu mwanihapukana na Nnungu, na múvele amongo
vake ing'anya ya mawaso lenu na matendo lenu lahakalenge. 22 Henga
vino, Nnungu ànimpatanisanga na mwene kwa mmili wanga Yesu, kwa indila
ya kuhwa kwake, uchinga Nnungu amwonange kuva mmanu mmanaswe,
mmanu mukávele na chilema wala lawama yoheyo pameho pake. 23 Henga
mwenu mùlembelewa muhwenehe kuikalanga muing'ulupa, munatikinywe
na kulileka alila lilolelo limupete mahiku lamupilikene Malove Lambone.
Nangu Paolo ǹnivikwa kuva ntumishi wa kuhubili Malove Lambone, àlalá
layanjajîjwe kwa vanu vammalele va pachilambo.

Madengo langa Paolo nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu

24 Hambi nangu nahangalalila ibaniki yangu kwajili yenu mwenu. Kwa
kuva, kubanika kwangu chimmili kùhweneha itimilisi ya ibaniki ya Kilisto
ilembelêwa kwajili ya mmili wake, yani vanu vammalele vankulupîla Yesu.
25 Nangu ngùjukile kuva nintumishi wa vanu vankulupîla Yesu kupapatana
na madengo lángupèlè Nnungu kwajili yenu. Na madengo lene nni kuyan-
jaja Lilove lya Nnungu saana. 26 Lilove anelyo nni àlalá makudungilo
lanapihike kutandikila anepo kala, kwa vívelèkwà vyammalele, henga
vino ànilahunukula kwa vanu vake. 27 Kwa kuva, Nnungu álembedile vanu
vake vamale kuva, ukulu nkulu wanga Kilisto nni chalumo na mwenu
mmanu mukávele Mmayahudi. Na makudungilo anelo lávele kuva, Kilisto
aikale nkati mwenu, na anelyo lìmaiha kuva mwenu muchimukumile
ukulu wa Nnungu. 28 Bahi hwetu tùnnyanjaja Kilisto kwa vanu vammalele.
Tùnan'duma na kunnyunda kila munu kwa lúnda lwammalele, uchinga tu-
vayangate vanu vammalele vàhwikile kuva vakamilifu kwa kulundanywa
kwavo na Kilisto. 29 Bahi ing'anya ya anelyo, nalikambyakambya akuno
ungutumbama kwa dimongo adila ding'ulu dya Kilisto dikôla madengo nkati
mwangu.

2

1 Ngùlembela mumale namuna chingutumbama kukola madengo kwajili
yenu, na kwajili ya vanu vankulupîla Yesu va imanga ya ku Laodikiya na
kwajili ya vammalele vakánapata kungwona kwa meho. 2 Ngùtenda uchocho
uchinga vakamywe mitima na kulundanywa muitamwi. Henga namene
vapate kuva na uhakika mwalehu uhalokâna na elimu ya chinnungu. Anepo
nni pavambemala mwalehu makudungilo la Nnungu lanapihike, yani kum-
mala Kilisto mwene. 3 Kwa kuva, nkati mwake dìpihijwe hasina dyammalele
dya lúnda na elimu ya chinnungu.

4 Nìnnyaulilanga mwenu malove alano uchinga munu woheyo anan-
nambilange kwa malove la kuutila. 5 Ikànava nangu ngùvele kulehu na
mwenu, henga isungu yangu ìvele pamo na mwenu, na nangu nahangalala
kupilikana namuna chimuikalanga saana na kuhwinga muing'ulupa yenu
kwanga Kilisto.

Ikalanga kwa kumpapata Kilisto mwene akee mahundo la vanu

6 Kwa kuva, mùnimpwechela Yesu Kilisto kuva Nang'olo wenu, bahi
ikalanga kwa kumpapata nang'e. 7 Mumelelee dinyiya nkati mwake, muli-
denge nkati mwake na kuhwinga muing'ulupa, malinga chimuhundwije, na
mùùve mmanu muumbêlwe na shukulani.

8 Lyongolelange, munu anannyocheje kwa lúnda lwa mahundo la vanu,
lwa kulambila lulisingîla mihambo ya vanu na dimongo dikáonekana dya

nchilambo achino, henga lukálisingila Kilisto mwene. 9 Kwa kuva, mummili
wanga Kilisto mùvele ukamilifu wammalele wa Nnungu. 10 Na kwa kulun-
danywa na Kilisto, mwenu mùnikamilika. Nang'e nni avatawâla vatawâla
vammalele na vavêle na mamulaka vammalele.
11 Na kwa kupitila kulundanywa nawe, mwenu múniyalulwa, akee kwa
makono la vanu, henga mùyalwilwe na mwene Kilisto, yani kuiusa asili yenu
itawalîwa na sambi. 12 Kwa kuva, músikwije pamo na Kilisto kwa indila ya
ubatiso wenu, na múnifufulwa pamo nanang'e ing'anya ya kukulupila di-
mongo dya Nnungu ánfufwile kuhaloka kwa vanu vahwîle. 13 Anepo patandi
mwenu mwávele muchi múnihwa ing'anya ya masambi lenu na kutouswa
asili yenu itawalîwa na sambi. Henga vino, Nnungu ànfufwile mwenu pamo
na Kilisto, akuno watusamehe masambi letu lammalele, 14 na kupukutanga
baluwa ya madeni letu na masitaka lachitusitaki. Ánilapukutanga mwalehu
kwa kulakomelela munsalaba wa Kilisto, 15 akuno wavapakanyola dimongo
vatawâla na vavêle na mamulaka va nchilambo chikáonekana, wavataya
dihoni palangele kwa kuvalema kwa indila ya nsalaba.
16 Bahi munu woheyo anánnyukumu mwenu kuyamba vyakulya au vikum-
bilo, au kuyamba sikukulu fulani, ikàva sikukulu ya mwedi wahambi au ya
Liduva lya Kuyewelela. 17 Mambo anelo lammalele làvele muchi chimbwe-
hedi cha mambo àlalá lachiida, henga uhiu wa lammalele nni Kilisto mwene.
18 Munákubali kuhukumiwa kuva mukáfala na munu chihi alilangûja kwa
pawelu kuva nang'e nni munu wa kulisulupuha kwa kuubaniha mmili, na
munu avabûdu malaika. Munu wa namuna aneyo àlona maono lake kuva
la mana, na kulitapa chihi bule kuyamba ding'ano dyake dya chimunu.
19 Munu aneyo nanga pakamulana na Kilisto ajukîle kuva muti wa mmili,
yani vanu vankulupîla nang'e. Kwa kuva, kwa kulundanywa na Kilisto,
mmili wammalele ùnaliswa saana na kulundanywa pamo kwa vihundo
vyake na minanga yake, uchinga upate kukulumuka kupapatana na na-
muna Nnungu chauhululiha kukulumuka.
20 Mwenu múnihwa pamo na Kilisto na kukombolewa kuhaloka n'dimongo
dikáonekana dya nchilambo achino. Mwadachi mùikalanga kavila muchi
vanu va chilambo achino kwa kunamatijwa kukamula amuli malinga adino,
21 “Munakamule achino!” “Munayeje anecho!” “Munaguse achino!”?
22 Amuli anedyo dyammalele dìyamba vitukutuku vyondongêka, upala pavi-
tumiwa. Na anedyo dyammalele nni malaijo chihi na mahundo la vanu.
23 Na amuli anedyo dyònekana kuva muchi dìvele na lúnda kupapatana na
namuna ya ibada ivalitungidile vene na namuna yavo ya kulisulupuha kwa
kuubaniha mmili. Henga amuli anedyo nanga padifala kudidivila tama dya
mmili.

3

Umi wa kala na umi wahambi

1 Bahi kwa kuva mùnifufulwa pamo na Kilisto, bahi tahanga mambo
lavêle muha, pachinu páikâla Kilisto, m'bali wa kunkono wa Nnungu, mu-
mamulaka lake Nnungu. 2 Disungu dyenu dìive mmambo lavêle muha,
na wala akee mmambo la pachilambo. 3 Kwa kuva, mwenu mwanihwa,
na umi wenu uhiu ùnikondwa pamo na Kilisto nkati mwanga Nnungu.
4 Kilisto nni umi wenu uhiu, na pámbehunukulîwa kavila, bahi na mwenu
muchimuhunukuliwe pamo na nang'e muukulu wake.

5 Bahi layahilangile kulehu mambo lammalele la pachilambo lavêle
nkati mwenu, yani umalaya na uhakwa na lukou na ditama na mawaso
lahakalenge. Na munang'unukile, kwa kuva kung'unukila kulinganana
na kudyabudu disanamu. 6 Bahi ing'anya ya makosa anelo, asila ya
Nnungu ìvenkwida kwa vanu anevo. 7 Anepo patandi na mwenu uchocho múikalanga kwa namuna uyoyo pamuchitawaliwa na mambo anelo
la masambi. 8 Henga vino yahilangila kulehu mambo alano lammalele,
kutunduwila na kusunala na lahakalenge na kulambililana na kutangola
malove lahakalenge. 9 Munalambilane mmene kwa mmene, kwa kuva
mùniukudumbula mwalehu unu wenu wa kala pamo na matendo lake, 10 na
kuuwala aula unu wa hambi uhwenêha kutendwa kuva wahambi kila
uhiku kupapatana na nfano wa Nnungu, Nkúumba wake, uchinga mupate
kummala mwalehu. 11 Bahi anepo nanga cha Nnyahudi wala munu akávele
Nnyahudi, nanga cha munu ayalwîke wala munu akáyalwike, nanga cha
munu akávele N'giliki wala mwenedi wa ku Sikita,* nanga cha ntumwa wala
munu akávele ntumwa. Henga Kilisto njo kila chinu na àikala nkati mwetu
hwetu tuvammalele.
12 Mwenu nni mmanu mma Nnungu, nang'e ànintamwanga na kuntandolanga kwajili yake mwene. Bahi mùùve na ntima wa chididi na
uwambone na kulisulupuha na upole na kupilililla. 13 Mupilililane na
kusameheana mmene kwa mmene muuhiku wohewo munu pávà na lilove
lya kunsitaki munu yunji. Sameheana, malinga Nang'olo chansamehite
mwenu. 14 Pamo na anelo lammalele, ikamulihange itamwi, kwa kuva
itamwi njo ikamilîsa anelo lammalele. 15 Amani ya Kilisto itawale mmitima
yenu, kwa kuva mwenu mùnichemwa kuva mmili umo uchinga muikalange
kwa amani. Na mùùve mmanu mma kushukulu. 16 Bahi mitima yenu
ìumbajwe namene ujumbe umwâmba Kilisto, kwa kuhundana na kudumana
na kwa kumwimbila Nnungu malove la Sabuli na dihimu dya kunnombolela
Nnungu na dihimu dinji dya chinnungu, akuno umuimba na kunshukulu
Nnungu mmitima yenu. 17 Kila chinu chimutenda au kutangola, chitendange akuno umumala kuva mùchitenda kwa niaba ya Nang'olo Yesu, na
munshukulu Nnungu Atata kupitila nang'e.†

Malaijo la n'ding'ande dya vakúkulupila

18 Mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu malinga chitulembelewa
kutenda tuvanu tùvá Nang'olo. 19 Na mwenu mmalume, vatamwange
ajavenu, na wala munavavenge.
20 Mwenu mmavana, vapilikane vammalêke kwa mambo lammalele, kwa
kuva kutenda uchocho kunankatapalila namene Nang'olo.
21 Na mwenu anga atata, munavasunaje vavana venu, uyopa vànakata
tama.
22 Mwenu mmatumwa, vapilikane vanang'olo venu va apano pachilambo kwa mambo lammalele. Tendanga uchocho kwa ntima helele
ing'anya ya kunnyopa Nnungu, na akee kwa kulipakaha kwa vanang'o
apala pavamwonanga. 23 Na kila chinu chimutenda, muchitende kwa
ntima wenu wammalele, malinga mùntumikila Nang'olo Yesu na akee munu.

---

* **3:11** Vanu va ku Sikita váháúlíká kuva nni vapagani, vanu váikâla uwamba. † **3:17** Apano Paolo
àlembile "tendanga lammalele mulina lya Nang'olo Yesu." Mmahiku anelo kuhaula kuva, munu àtenda
chinu mulina lya nang'olo fulani, yavele na mana kuva àchitenda kwa niaba yake. Maeleso layâmba
mulina, lola Yohana 1:12.

24 Mukumbukile kuva, Nang'olo achiamwing'ange mwenu mapala àlalá
lavavikidile vanu vake. Kwa kuva, Kilisto nni Nang'olo wauhìu umun-
tumikila. 25 Henga ayula atênda lahakalenge, àmbelipwa kupapatana na
lahakalenge latendile, kwa kuva Nnungu nanga palola kumeho kwanga
munu.

4

1 Mwenu anang'olo, vatendele vatumwa venu la haki na àlalá lalembelêwa
vatendewe, akuno umumala kuva na mwenu uchocho mùvele na Nang'olo
wenu kulihunde.

Malaijo lanji

2 Lihumyange mwalehu kunnyuwanga Nnungu. Muhwenehe kuva
meho kwa kunnyuwa Nnungu akuno umunshukulu. 3 Na mutuyuwile na
hwetu uchinga Nnungu atwing'e wasa wa kuhubili Lilove lyake liyâmba
makudungilo lake lanapihike kumwamba Kilisto. Na nangu vino ànnifungwa
kwajili ya kulatendanya anelo. 4 Bahi nguyuwile uchinga ngupate kulapisu-
langa Malove Lambone, malinga chingulembelewa kutenda.

5 Mùùve na lúnda pamuikalanga na vanu vakákulupila, akuno umuutumila
saana uhiku umuvenawo. 6 Malove lenu làlembelewa lààve lambone na
la kuvautila vanu maduva lammalele, uchinga mumale namuna ya kun-
nyang'ula saana kila munu.

Disalamu dya ntululilo

7 Tikiko achiannyaulilange habali dyangu dyammalele. Nang'e nni
nkúkulupila nnyetu akulupîka namene na nni ntumishi nnyangu mmadengo
la Nang'olo. 8 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìntuma kwenu mwenu
uchinga mupate kumala habali dyetu na ankamyange mitima yenu.
9 Nìntuma pamo na Onesimo, nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene.
Nang'e nni munu akulupîka namene na nni yumo wa vanu va kwenu.
Bahi vanu anevo vavili vachivannyaulilange mambo lammalele latendêka
akuno.

10 Alistaliko nfungwa nnyangu ànansalimilanga. Uchocho na Mako nnyu-
vani mwave Banaba na nang'e ànansalimilanga. Mwenu mùnipata tay-
ali malaijo lamwâmba Mako, bahi akàida kwenu mwenu mpwechelange
saana. 11 Na Yesu uvanchema Yusto, nanang'e ànansalimilanga. Avano weka
njo Vayahudi vakulupidîle vatumîka pamo na nangu kwajili ya madengo
layâmba Ufalume wa Nnungu, na vàningutuja namene ntima. 12 Epafila
yumo wa vanu va nnikuwa lyenu nanang'e ànansalimilanga. Nang'e nni
ntumishi wa Yesu Kilisto, na nanga pahopela kumpanyanila mwenu kwa
kunnyuwilanga uchinga muimile kwa kuhwinga akuno umutandeka chin-
nungu na kuva tayali kutenda mwalehu àlalá lalalembela Nnungu. 13 Nangu
nahulula kushuhudila kuva, nang'e ànalikambyakambya namene kwajili yenu
na kwajili ya vakúkulupila va ku Laodikiya na ku Hielapoli. 14 Luka, n'ganga
wetu utuntamwa namene, pamo na Dema, na vanang'o vànansalimila.

15 Vasalimilange vakúkulupila avetu va ku Laodikiya, pamo na nnumbwetu
Nimfa chalumo na likuwa lyammalele lya vanu vankulupîla Yesu, likojâna
nng'ande mwake. 16 Baluwa aino paimbesomwa kwenu mwenu, tenda
kila lihululîka ikasomwe na kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku
Laodikiya. Na mwenu uchocho muisome baluwa iniitumile kulikuwa lya
vanu vankulupîla Yesu lya ku Laodikiya. 17 Nnyaulilange Alikipo kuva,
atende kila lihululîka atimise madengo àlalá lapewije na Nang'olo. 18 Nangu

Paolo ngùlemba disalamu adino kwa nkono wangu nimwene. Na kumbukilanga kuva ngùvele nchihungo. Nangu nìnnyuwilanga inema ihalôka kwanga Nnungu ììve pamo na mwenu.

Baluwa inandi yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Vasesalonike

Baluwa inandi ya Vasesalonike ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1) mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Ìnahululika kuva Paolo áilembile baluwa aino mmahiku alala lanaikele namene aneko ku Kolinso, kwa myedi kumi na nane (Matendo 18:1-18). Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilihije Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kunachiyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo ìnilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike lítandilike na Vayahudi kadiki na Vagiliki njo vanavele vohe.

Kwa kuva Paolo nanga panahulwile kuisalila aneko ku Sesalonike kwa maduva lohe bada ya kutandiliha likuwa anelyo lya vakúkulupila, bahi, nkuituma baluwa aino uchinga avakamye mitima na kuvahunda vakúkulupila va aneko. Baluwa aino ìlonjelela mambo lohe, na ìvele na mahundo lohe layâmba namuna ya kuikala maisha la Chikilisto. Uchocho, Paolo àlonjelela kwamba kuuya kwanga Kilisto, kwa kuva, yònekana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vánabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo (sula ya 1:6, 2:14-16). Paolo átumidile habali aneyo ya kuuya kwa Yesu Kilisto malinga indila ya kuvakamya mitima uchinga vahwinge muing'ulupa, na kuvahimya vaikale kwa kunkatapalila Nnungu (sula ya 5:6-8).

Uinjipihi wa baluwa ya Vasesalonike

1. Sula ya 1, Paolo àtandilika baluwa aino kwa kuvasalimila Vasesalonike na ànshukulu Nnungu kwajili yavo.
2. Sula ya 2-3, Paolo àelesa ing'anya inantendile atime unavalola kavila na namuna chakatapaliwije na habali dyavo dyapewije na Timoseo kuva vavenkuhweneha kuikamuliha ing'ulpa yavo mpaka vino. Uchocho, Paolo àvahaulila Vasesalonike kuva Nnungu akàvachimulila indila ya kwida achiaide unavalola.
3. Sula ya 4:1-5:15, Paolo àelesa namuna chivalembelewa vaikale Vakilisto kupapatana na lilolelo lyao lya kuuya kwa Kilisto.
4. Sula ya 5:16-28, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila vakúkulupila, akuno wavaamulisa vaisome baluwa aino muyo mwa vakúkulupila vammalele.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na Sila* na kwa Timoseo.
Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya vanu vankulupîla Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu mma Atata Nnungu na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

Hwetu tùnnyuwilanga mwenu inema na amani, vìive pamo na mwenu.

Iikadi na ing'ulupa ya Vasesalonike

2 Tùnanshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu mmammalele, akuno utunkumbukilanga kwa kunnyuwilanga bila kuhopela.

* **1:1** Nsitali auno ùlembwijé Silwano, kwamba lina linji lya Sila

3 Patunshukulu Nnungu Atata wetu, hwetu tùnankumbukilanga mwenu
pameho pake namuna chimulanguja ing'ulupa yenu kwa kuntumikila
Nnungu, na namuna chimutumbama kukola madengo ing'anya ya ita-
mwi yenu na namuna lilolelo lyenu kwanga Yesu Kilisto chilihwingile.
4 Mmakukulupila avangu mutâmwa na Nnungu, hwetu tùnimala kuva
Nnungu ànintandolanga kuva mmanu vake. 5 Kwa kuva, Malove Lambone
lamwâmba Yesu nanga palanaidile kwenu mwenu kwa malove weka. Henga
patunaidile unannyubililanga mwenu, túidile na dimongo dya Nnungu na
kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe, akuno utumala kuva achila chi-
tutangola nni cha uhiu. Mwenu mùnimala namuna chituchiikalanga pamo
na mwenu uchinga mupate faida. 6 Mwenu múpapete nfano wetu na nfano
wa Nang'olo. Ikànava múnibanihwa namene, henga múpwecheledile lilove
lyanga Nnungu kwa ihangaladi ihalôka kwa Umumu Wanaswe. 7 Bahi kwa
indila aino, mùlangujije nfano ukatapele kwa vakúkulupila vammalele va
chilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya. 8 Kwa kuva, kupapatana na
itumbami yenu, kutandikila kwenu mwenu lilove lya Nang'olo líniyanjajika,
na akee chihi nchilambo cha ku Makedoniya na ku Akaya bahi, henga habali
dya ing'ulupa yenu kwa Nnungu díniyanjala kila pachinu, ata hwetu nanga
patunavele na haja ya kutangola lilove lyohelyo kwamba Malove Lambone.
9 Vanu anevo vànahaula namuna chimunatupwecheledile patunahwikile
kwenu mwenu na namuna chimulekile kudyabudu disanamu, nkuntumik-
ila Nnungu avêle na umi, yani Nnungu wa uhiu. 10 Na vànahaula namuna
chimunnindilila Yesu, Mwanawe Nnungu asulupuke kuhaloka kulihunde.
Aneyo Nnungu njo ananfufwile Yesu kuhaloka kwa vanu vahwîle, na Yesu
njo atupôha kuhaloka mugasabu ya Nnungu iîda.

2

Utumishi wanga Paolo aneko ku Sesalonike

1 Mmakukulupila avangu, mwenu mmene mùnimala kuva, mwanda
wetu kwenu mwenu ukánavele wa bule. 2 Malinga chimumaite kuva,
kabla tukànambihwika kwenu mwenu, túandilike kubanihwa na kutangolwa
malove lahakalenge muimanga ya ku Filipi. Henga pamo na mambo
anelo, Nnungu átutendile tunnyubilile mwenu Malove lake Lambone bila
kuyopa. 3 Mahundo letu nanga palanavele la kulambila wala nanga
palanakudungidile mambo lahakalenge na wala nanga palachinkumba
munu. 4 Henga maduva lammalele tùtangola chihi chalambela Nnungu, kwa
kuva nang'e átuwene kuva tùnafala kwa madengo la kuhubili Malove Lam-
bone. Hwetu tukátaha kuvakatapalila vanu, henga tùlembela tunkatapalile
Nnungu alolêha mmitima yetu. 5 Malinga mwenu chimumaite kuva, wala
nanga liduva kananga limo litunatangwele malove la kulipakaha kwa vanu
wala nanga patunalembedile kupata dimali kwa sili, Nnungu njo shahidi
wetu. 6 Wala nanga patunalembedile kupata imbili kuhaloka kwa vanu,
wala kwenu mwenu, wala kwa vanu vanji. 7 Kwa kuva, hwetu nni mitume
tùvá Kilisto, bahi tùnahulula chihi kulonga vitukutuku fulani kwenu mwenu.
Henga hwetu túvele tuvapole kwenu mwenu muchi mama chavakambikam-
bila vana vake. 8 Hwetu twanantamwanga namene mwenu, mpaka twávele
tayali akee kunnyubilila chihi Malove Lambone, henga pamo na kutenda
lammalele latuhulwile uchinga tunnyangatange mwenu.

9 Mmakukulupila avangu, mwenu mùnakumbukila namuna
chituchibanika kwa kukola madengo lakamajanga. Patuchinnyubilila

Malove Lambone la Nnungu, túkola madengo chilo na muhi uchinga
tunanteme munu woheyo wa kwenu. 10 Mwenu mmene nni mmashahidi
vetu, na Nnungu uchocho ànashuhudila kuva, patuchiikala kwenu mwenu
mmakukulupila, túikala kwa uwanaswe na kutenda lalalembela Nnungu
na bila kuva na likosa lyohevyo kwenu mwenu. 11 Mùnimala saana kuva,
twantendeledile kila munu muchi atata chavatendela vana vake mwene.
12 Hwetu twaninkamyanga na kuntujanga mitima na kunnyuwanga
namene muikalange muchi chalembela Nnungu ankumbulânga mwenu
uchinga muinjile mu Ufalume wake na ukulu wake.

13 Kavila, tùlembelewa tùnshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili
ya chinu achino, pamunapilikene lilove lya Nnungu kuhaloka kwetu
hwetu, nanga pamunalipwecheledile muchi lilove lyanga munu, henga
múlipwecheledile muchi lilove lya Nnungu, na nni muhiu kuva njo chiivele.
Lilove anelyo njo likôla madengo mmitima yenu mwenu mmakukulupila.
14 Mmakukulupila avangu, mambo ulâla lanahumidile nchilambo cha
ku Yudeya mmakuwa la vanu va Nnungu vankulupîla Yesu Kilisto, nni
ulolo lankojîje na mwenu. Kwa kuva, mwenu múbanihwije na avenu
vakávele Vayahudi, malinga Vayudeya chivanabanihwije na Vayahudi
avavo. 15 Vanang'o nni vanammwalele Nang'olo Yesu pamo na manabii
na kutubaniha na hwetu. Vanang'o nanga pavankatapalila Nnungu, na
nni amongo va vanu vammalele! 16 Vànatumbama kutudivila tunavahubilile
Malove Lambone vanu vakávele Vayahudi uchinga vanapohwe. Uvila nni
chivahwikila ntululilo wa masambi lávatendìlè maduva lammalele. Henga
ntululilo wake gasabu yanga Nnungu ìnivamatokela.

Paolo àlembela avone Vasesalonike

17 Mmakukulupila avangu, hwetu túhapulanyijwe na mwenu chimmili kwa
chipindi chihi chijoko, henga tukanahapulanyijwe na mwenu chinnungu.
Bahi ing'anya ya kuva na hamu namene ya kumwonanga, twanitumbama
namene uchinga tumwonange kavila! 18 Hwetu twanikudungila kwida
kwenu mwenu, asa nangu Paolo. Myanda yohe nangu nanilinga kupan-
ganika, henga Nanchindenga ánitudivila.

19 Kwa kuva, mwenu weka njo lilolelo lyetu na ihangaladi yetu na litaji
lyetu lya ushindi itumbelinowela muyo mwa Nang'olo wetu Yesu, pam-
beuya. 20 Nni muhiu kuva, ing'anya yenu mwenu, hwetu tùnalyona na
kuhangalala.

3

1 Na ntululilo wake, hwetu nanga patunahulwile kupililila kavila. Bahi
nkwona wasa tuisalile weka ku Asene, 2 na kuntuma kwenu mwenu
nkúkulupila nnyetu Timoseo, munu antumikîla Nnungu pamo na hwetu kwa
kuyanjaja Malove Lambone lamwâmba Kilisto. Túntumile kwenu mwenu
uchinga apate kunhwingiha na kunkamyanga mwenu mitima yenu mu-
ing'ulupa yenu, 3 uchinga munu woheyo mmwenu anatikinywe ing'anya
ya kulaga kwapata. Mwenu mmene mùnimala saana kuva, kulaga malinga
aneko kùnilembelewa kutukoje. 4 Kwa kuva, patunavele pamo na mwenu,
twaninnyaulila kuva, tuvammalele tumbelagihwa, na njo uchocho chiihu-
midile malinga chimumaite. 5 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu panguwene
kuva nikáhulula kuhweneha kulindilila, bahi nkuntuma Timoseo uchinga
ngupate kumala habali dya ing'ulupa yenu. Nangu ngúlipwelela chihi kuva,

panjika ayula Nanchindenga, nkúkumba ànilinga kummatohanga mwenu, na madengo lammalele latukodile kwenu mwenu làyahike chihi bule.

6 Henga vino Timoseo ànikamola kwetu hwetu kuhaloka kwenu mwenu. Àidile na habali dyambone kuyamba ing'ulupa yenu na itamwi yenu. Ànituhaulila kuva, maduva lammalele mùnatuhimukila kwa kuhangalala, na kuva mùvele na hamu namene ya kutwona, malinga na hwetu chituvele na hamu ya kumwonanga mwenu. 7 Bahi mmakukulupila avangu, kubanika na kulaga kwammalele kútupàtà, tùnikamywa mitima na mwenu kwa kupilikana habali dya ing'ulupa yenu. 8 Kwa kuva, vino tùnahulula kutula chimbweha kwa kumwona mwenu chimuhweneha kunkulupila Nang'olo. 9 Nangu nikámala namuna ya kunshukulu Nnungu kwajili yenu mwenu ing'anya ya kuhangalala kwammalele kutuvenakwo muyo mwanga Nnungu kwajili yenu. 10 Chilo na muhi tùnatumbama kunnyuwa Nnungu uchinga tupate indila ya kumwonanga mwenu kavila na kunnyenjejija achila chimupungukiwije muing'ulupa yenu.

11 Bahi tùnnyuwa Atata wetu, yani Nnungu mwene, na Nang'olo wetu Yesu, vatuchimulile indila uchinga tupate kwida kwenu mwenu. 12 Na Nang'olo antende mukulumuke na kuyenjejeka muitamwi imuvenayo mmene kwa mmene na kwa vanu vammalele, malinga na hwetu chituntamwanga mwenu. 13 Uchocho, tùnnyuwa Nnungu ahwingihe mitima yenu uchinga mupate kuva mmanaswe na bila likosa muyo mwanga Nnungu Atata wetu, nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu, pamo na vanu vake vammalele.

4

Kuikala kwa kunkatapalila Nnungu

1 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu twaninnyunda namuna chimulembelewa kuikalanga uchinga mupate kunkatapalila Nnungu, malinga chimuikalanga vino. Na vino tùnnyuwanga namene kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu, muhalije namene kunkatapalila Nnungu. 2 Kwa kuva, mùnimala nni malaijo ntwani latumwing'enge mwenu kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu. 3 Chitukutuku chalembela Nnungu nni kuva, mwenu mùùve mmanaswe. Bahi linyemyange na umalaya. 4 Kila munu mmwenu àlembelewa amale namuna ya kuuhulula mmili wake kwa hali ya uwanaswe na ya eshima, 5 na akee kwa kulilekelela kutawaliwa na tama dya mmili, malinga vanu vakánkameke Nnungu chivatenda. 6 Bahi kuyamba malove anelo, munu woheyo mmwenu àlembelewa anankosele nkúkulupila nnyake wala kunkumba. Hwetu twaninnyaulilanga kwamba mambo anelo na kun'dumanga kuva, Nang'olo àmbevahukumu asabu vanu vatendânga mambo malinga anelo. 7 Kwa kuva, Nnungu nanga patuchemile uchinga tuikalange kwa uhakwa, ila tuikalange kwa uwanaswe. 8 Bahi munu woheyo alahîta mahundo anelo, akánnyita munu, ila ànnyita Nnungu amwing'ânga mwenu Umumu wake Wanaswe.

9 Na kuyamba kuvatamwa vakúkulupila avenu, akee lasima kunnembilanga lilove lyohelyo, kwa kuva mwene Nnungu àninnyundanga mwenu kutamwana. 10 Nni muhiu kuva, mwenu mùnavatamwa namene vakúkulupila avenu vammalele va chilambo cha ku Makedoniya. Henga hambi tùnnyuwanga mwenu mmakukulupila avetu, muhalije namene kuvatamwa. 11 Tumbama namene kuikalanga kwa amani. Kila munu alole mambo lake

mwene na kukola madengo kwa makono lake mwene malinga chitunnai-
jenge. 12 Kwa kutenda uchocho, muchimulombolewe na vanu vakánkulupila
Yesu, na wala nanga pamumbelambela kuyangatwa na vanu vanji kwa àlalá
lamumbesikikila.

Kuuya kwanga Nang'olo Yesu

13 Mmakukulupila avetu, hwetu tukátamwa munamale habali dya avala
vahidîle, uchinga munave na lihindambi muchi vanu vanji vakávele na
lilolelo. 14 Kwa kuva, hwetu tùnakulupila kuva, Yesu ánihila na kufufuka,
uchocho tùnakulupila kuva, Yesu pambeuya, Nnungu àmbevafufula vanu avala
vanahidile akuno uvankulupila Yesu na kuvatenda vaide kwake chalumo na
Yesu.
15 Kwa kuva, kupapatana na mahundo la Nang'olo, tùnnyaulilanga uvila,
uhiku wambeuya Nang'olo, hwetu tumbekôjwa tuvèlè tuvumi, tukambeva-
longolelela avala vahwîle. 16 Kwa kuva, amuli ya Nnungu paimbehuma,
na lidi lya malaika nkulu palimbepilikanika, na lipenga lya Nnungu pal-
imbeuma, Nang'olo mwene àmbesulupuka kuhaloka kulihunde. Koka avala
vahidîle akuno uvankulupila Kilisto, vàmbefufuliwa hoti. 17 Anepo hwetu
tuisalidîle, tumbekôjwa tuvèlè tuvumi uhiku anewo, tùmbetwaliwa pamo na
vanang'o mmahunde, uchinga tukanchingamile Nang'olo kumahunde. Bahi
tùmbeikala pamo na Nang'olo maduva lammalele. 18 Bahi mwenu kamyana
mitima kwa malove alano.

5

1 Mmakukulupila avangu, akee lasima nangu ninnembilangile mwenu
kuyamba habali ya lisaa na uhiku umbehumîla mambo anelo. 2 Kwa kuva,
mwenu mmene mùnimala kuva, liduva lyambeuya Nang'olo lìmbekamola
nniduva limukalolela, malinga nkwiva chaida nachilo. 3 Vanu pavam-
bekuva uvahaula kuva, “Pàvele na amani na usalama,” anewo nni uhiku
uvambekumbwa na iyondongeki kwa gafula malinga uchungu chunkoja
mmahe avêle na chitumbo, na wala nanga pavambehulula kupalanyoka.
4 Henga mwenu mmakukulupila avetu, mwenu nanga pamuvele nnupi,
bahi ing'anya ya anelyo, liduva anelyo nanga palimbenkojanga kwa gafula
muchi nkwiva. 5 Kwa kuva, mwenu mmammalele nni mmanu muikâla
munng'anje, yani ni mmanu mma muhi. Hwetu tukee tuvanu tùvá chilo
wala tùvá nnupi. 6 Bahi tunalale luwono muchi vanu vanji, henga tùùve
meho na tulikamulange. 7 Kwa kuva, avala valâla luwono vàlalá chilo,
na avala vakalêwa vàkalewa chilo. 8 Henga hwetu nni tuvanu tùvá muhi,
tùlembelewa tùùve tuvanu tùvá kulikamulanga. Na tùlembelewa tuwale
ing'ulupa na itamwi, muchi likakamba lya kulichingila mmihuva, na lilolelo
lyetu lya upohi lìive muchi kofiya ya kutuchunga. 9 Kwa kuva, Nnungu nanga
panatuchemile uchinga tupate gasabu yake, ila tupate kupohwa kwa indila
ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto. 10 Nang'e ánihila kwajili yetu hwetu, uchinga
pambeuya tupate kuikala pamo na nang'e ikàva tùmbekuva tuvèlè tuvumi
au tuhwìlè. 11 Bahi kamyana mitima na kudengana muing'ulupa, malinga
chimutenda vino.

Malaijo na disalamu dya ntululilo

12 Hambi mmakukulupila avetu, tùnnyuwanga muvaeshimu avala va-
tumbâma kukola madengo la Nang'olo mmwenu, avala vannodyânga na
kunnyundanga namuna ya kuikala Chikilisto. 13 Veng'e eshima ing'ulungwa

na kuvatamwa, ing'anya ya madengo lavo lavakola. Na muikalange kwa amani mmene kwa mmene.
14 Mmakukulupila avetu, hwetu tùnannyuwanga namene muvadumange valêmwa na kuvakamya avala vadidimênge mitima na kuvayangata avala vadabadânga muing'ulupa, na mùùve mmanu mma kuvapililila vanu vammalele. 15 Kaleha, munu woheyo anampindikule nnyake lahakalenge kwa lahakalenge, ila maduva lammalele tahanga kutendelanila lambone mmene kwa mmene na kwa vanu vammalele.
16 Hangalala maduva lammalele, 17 na yuwanga bila kuhopela. 18 Munshukulu Nnungu kwa kila namuna. Kwa kuva, anelo nni mambo lalalembela Nnungu mulatende ing'anya ya kulundanywa kwenu na Yesu Kilisto.
19 Munaladivile madengo la Umumu Wanaswe. 20 Na wala munauhebule unabii. 21 Henga mulolehe saana kila chinu na kuchikamula achila chambone. 22 Linyemyange na ubaya wa kila namuna.
23 Mwene Nnungu wa amani, anhahulange mwalehu na kudichunga disungu dyenu na mitima yenu na miili yenu uchinga vinakojwe na likosa muuhiku aula wambeuya Nang'olo wetu Yesu Kilisto. 24 Nnungu anchemânga mwenu achialatende anelo, kwa kuva nang'e nni wa kukulupika.
25 Mmakukulupila avetu, tuyuwilange na hwetu.
26 Vasalimilange vakúkulupila vammalele kwa itamwi ya Chikilisto.
27 Nangu nìmwamulisa mwenu muyo mwanga Nang'olo, muisome baluwa aino kwa vakúkulupila vammalele.
28 Hwetu tùnnyuwilanga inema ya Nang'olo wetu Yesu Kilisto ìive pamo na mwenu.

Baluwa yavili yanga Paolo yavalembidile Vasesalonike

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Vasesalonike

Baluwa yavili ya Vasesalonike ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Baluwa aino ílembwije bada ya kupita maduva kadiki kutandikila pailembile aila inandi, mmwaka fulani pepi na mwaka wa 51 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo pailembile baluwa aino yavili ya Vasesalonike bado ávele chihi nkuikala muimanga ya ku Kolinso. Likuwa lya vakúkulupila va ku Sesalonike alitandilihije Paolo nawi Sila pavanavele mmwanda wavo wavili wa kunachiyanjaja Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (Matendo 17:1-9). Nchitabu cha Matendo ìnilembwa kuva likuwa lya vakúkulupila lya ku Sesalonike lítandilike na Vayahudi kadiki, na Vagiliki njo vanavele vohe.

Yònekana kuva vakúkulupila va ku Sesalonike vánabanihwa namene na vanu vanji ing'anya ya ing'ulupa yavo. Njo mana Paolo àlonjelela namene swala lya kuuya kwanga Yesu m'baluwa aino uchinga avakamye mitima Vasesalonike kuva, avala vavabaniha vachivapate asabu yavo, malinga chahaula nchitabu achino kuva, “Nnungu àvele na haki ya kuvapindikulila ibaniki vanu avala vam'banîha mwenu” (sula ya 1:6-7). Uchocho, yònekana kuva vanu vanji váhunda mahundo la kulambila kwamba kuuya kwanga Yesu (sula ya 2:1-2). Malinga nusu ya baluwa aino ìlonjelela namene habali dya kuuya kwanga Yesu. Uchocho, Paolo àduma kwamba ulemwa. Kila munu lasima akole madengo uchinga apate chakulya (sula ya 3:6-10).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Vasesalonike

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika kuilemba baluwa yake kwa kulitambuliha nang'e mwene na vavake.
2. Sula ya 1:3-12, Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya vakúkulupila va ku Sesalonike na kuvayuwila.
3. Sula ya 2:1-12, Paolo àlonjelela habali ya kuuya kwanga Yesu.
4. Sula ya 2:13-3:5, Paolo àvahimya Vasesalonike vahwenehe kuhwinga muing'ulupa.
5. Sula ya 3:6-15, Paolo àvaduma vanu valeke ulemwa na kuvahimya vakole madengo.
6. Sula ya 3:16-18, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kuvasalimila kavila Vasesalonike.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo na Sila* na kwa Timoseo.
Tùnnembilanga mwenu mmanu mma likuwa lya vanu vankulupîla Yesu mma aneko ku Sesalonike, mmanu mma Nnungu Atata wetu na Nang'olo Yesu Kilisto.
2 Tùnnyuwilanga mwenu inema na amani ihalôka kwanga Nnungu Atata na kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto vìive pamo na mwenu.

Kushukulu na kuyuwa kwanga Paolo

* **1:1** Nsitali auno ùlembwije Silwano, kwamba lina linji lyanga Sila.

3 Mmakukulupila avangu, hwetu tùlembelewa tunshukulu Nnungu
maduva lammalele kwajili yenu. Tùlembelewa tutende uchocho kwa kuva,
ing'ulupa yenu na itamwani yenu ìvenkuyenjejeka namene. 4 Kupapatana
na anelo, hwetu tùnalyona kwa kunnombolelanga mwenu mmakuwa la
vanu va Nnungu vankulupîla Yesu ing'anya ya ipilililidi yenu na ing'ulupa
imuvenayo pamubanihwa na kulagihwa.
5 Kubanihwa kwenu na kupilililla kwenu kùmaiha kuva, hukumu yanga
Nnungu nni ya haki, na kùntendanga mwenu mufale kupwawa mu Ufalume
wake, Ufalume umubanihwa kwajili yake. 6 Kwa kuva, Nnungu àvele
na haki ya kuvapindikulila ibaniki vanu avala vam'banîha mwenu, 7 na
kunnyeweleja mwenu pamo na hwetu muuhiku aula wambehunukuliwa
Nang'olo Yesu kuhaloka kulihunde pamo na malaika vake vavêle na di-
mongo. 8 Nang'e àmbevaasibu kwa moto vanu avala vahîta kummala
Nnungu na avala vatahûka Malove Lambone lamwâmba Nang'olo wetu
Yesu. 9 Na Nnungu àmbevaasibu kwa kuvaondonganga mwalehu vyaka na
vyaka na àmbevahapulanya na Nang'olo Yesu na ukulu wa dimongo dyake.
10 Àmbetenda uchocho nniduva alila lyambeida Nang'olo unatumbyangwa
na kukanganwa na vanu vake vammalele vankulupîla. Na mwenu uchocho
mùmbekuva pamo na anevo vanu kwa kuva mùnikulupila ushahidi wetu
umwâmba Yesu.
11 Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu tùnannyuwilanga maduva lammalele
uchinga Nnungu wetu annyululihe mwenu kuikala kwa namuna ya iikadi
yanchemeledile. Hwetu tùnnyuwa Nnungu uchinga kwa dimongo dyake
atimise makudungilo lenu lammalele lambone na kumalila madengo lenu
lahalokâna na ing'ulupa. 12 Tùyuwa uchocho uchinga lina lyanga Nang'olo
wetu Yesu lipate kutumbyangwa kwa namuna ya iikadi imuikala, na mwenu
muchimupate kutumbyangwa kupitila nang'e kwa inema ya Nnungu wetu
na Nang'olo wetu Yesu Kilisto.

2

1 Hambi tùnnembilanga mwenu kwamba mambo layâmba kuuya kwa
Nang'olo wetu Yesu Kilisto na namuna hwetu chitumbekojanihwa
muyo mwake. Mmakukulupila avetu, hwetu tùnannyuwanga namene,
2 munapiyanywe kutikinywa mmitima yenu na wala munayope kuva,
liduva lya kuuya kwake Nang'olo lìnikamola. Munalakulupile mambo
anelo ikànava mùnilapilikana kwa indila ya unabii au mahubili au baluwa
ihaulîka kuva ìhaleke kwetuhwe. 3 Munákubali kulambilwa na munu woheyo
kwa namuna yoheyo. Kwa kuva, Liduva anelyo likambekamola mpaka aila
itahuki ing'ulu ihumìlè hoti na ayula munu nkútenda lahakalenge aonekane,
yani ayula alôja kukwondongwa. 4 Nang'e àmbetahuka na kulikweja muha
mwa kila chinu chichêmwa kuva Nnungu au chivachiabudu vanu, mpaka
únainjila mu Ing'ande ya Nnungu na kuikala anemwo na kulichema mwene
kuva Nnungu.
5 Dachi, mukákumbukila kuva naninnyaulilanga mambo anelo pannavele
pamo na mwenu? 6 Henga mwenu mùnimala chinu chidivîla mambo anelo
lanahumìile. Bahi aneyo nkútenda lahakalenge àmbehumila muuhiku wake
ukudungiwîje. 7 Kwa kuva, dimongo dya ayula nkútenda lahakalenge
dìmbehweneha chihi kuva dya sili mpaka apala pambeuswa ayula an'divîla.
8 Anepo nni pambehumila ayula nkútenda lahakalenge, henga Nang'olo Yesu

pambehumila àmbemmwalala kwa dimumu dya nkanya mwake na kumwondonganga mwalehu kwa ihumidi ya kwida kwake. 9 Aneyo nkútenda
lahakalenge pambehumila, àmbetenda madengo langa Nanchindenga kwa
kutenda kila namuna ya masaibu la kulambila na vimaiho vya kulambila
na lakukanganya la kulambila. 10 Àmbetumila ilambidi ya kila namuna kuvahocheja avala vambeondôngwa ing'anya nanga pavanautamwije aula uhiu
uhulûla kuvapoha. 11 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu àvatendile vatawaliwe
na dimongo dya kuhocheja uchinga vapate kukulupila mambo anelo la
kulambila. 12 Na ntululilo wavo, anevo vammalele nni kuhukumiwa asabu,
ing'anya nanga pavanaukulupidile uhiu, ila vákatapaliwa chihi na mambo
mabaya.

Kuhwinga muing'ulupa

13 Henga hwetu tùlembelewa tunshukulu Nnungu maduva lammalele kwajili yenu mwenu mmakukulupila avetu mutâmwa na Nang'olo. Kwa kuva,
Nnungu àntondwele mwenu kutandikila anepo patandi uchinga mupate
kupohwa kwa kuhahulwa na Umumu Wanaswe na kwa kukulupila malove
la uhiu. 14 Nnungu ánchemedile mwenu upohi anewo kwa indila ya Malove
Lambone latunnyanjajijije uchinga mupate kukumila ukulu wa Nang'olo
wetu Yesu Kilisto. 15 Bahi mmakukulupila avetu, imilanga kwa kuhwinga
na mulakamule muhundo letu latunnyundile, ikàva kwa kupitila mahubili
au kwa baluwa dyetu.

16 Nang'olo wetu Yesu Kilisto mwene na Nnungu Atata wetu atutamwîje
hwetu, na kwa inema yake nkutujalila kutujwa mitima yetu vyaka na
vyaka, na kutwing'a lilolelo lyambone, 17 ankamyange mitima yenu na kunhwingiha muing'ulupa, uchinga muhulule kutenda na kutangola lambone
maduva lammalele.

3

Mutuyuwile

1 Ntululilo, mmakukulupila avetu, tùyuwa mutuyuwile uchinga ujumbe
unnyâmba Nang'olo upiyanye kuyanjala na kutumbyangwa, muchi chinavele kwenu mwenu. 2 Uchocho, nnyuwange Nnungu uchinga atupohe
mmakono mwa vanu vabaya na vanu vatênda lahakalenge. Kwa kuva, akee
vanu vammalele vakubâli kulakulupila Malove Lambone.

3 Henga Nang'olo ànakulupika, nang'e achiankamyange mitima na
kunchunganga na lahakalenge. 4 Nang'olo àtwing'a lilolelo kwajili yenu
kuva, mùnatenda na muchimuhwenehe kutenda àlalá latunnaijanga.

5 Nang'olo ailodye mitima yenu muitamwi ya Nnungu na ipililidi
yatwing'a Kilisto.

Kuleka ulemwa

6 Mmakukulupila avetu, hwetu tùnnaija mwenu kwa mamulaka langa
Nang'olo Yesu Kilisto kuva, mulinyemye na vakúkulupila avetu vammalele vavêle na ulemwa na vakákamula mahundo latumwing'enge mwenu.
7 Mwenu mmene mùnimala saana namuna chimulembelewa kupapata
nfano wetu. Kwa kuva, hwetu patuchiikala kwenu mwenu nanga patunavele tuvalemwa. 8 Hwetu nanga patunalile chakulya cha munu bule,
henga badala yake twanitumbama kukola madengo la kuhopeja, chilo na
muhi uchinga tunanteme munu woheyo mmwenu. 9 Túndile uchocho,
akee ing'anya nanga patunavele na haki ya kupwechelela nsada wenu,

henga túlembedile tùùve nfano wa kuyejwa. 10 Kwa kuva, patunavele kwenu twaninnaijanga kuva, munu woheyo akànatamwe kukola madengo, bahi analye.
11 Tùtangola uchocho ing'anya tùnipilikana kuva, vanu vanji mmwenu vàvele na ulemwa, vakátamwa kukola madengo, ila vàliinjija chihi mmambo la vanu vanji. 12 Hwetu tùvalaija vanu anevo na kuvayuwa namene kwa mamulaka langa Nang'olo Yesu Kilisto kuva, vatungamane na kukola madengo uchinga vapate àlalá lavasikikidile.
13 Henga mwenu mmakukulupila avetu, munahopele kutenda lambone. 14 Na ikàva munu akátamwa kulakamula malaijo latunnaijanga m'baluwa aino, mpihulange munu aneyo na munakumilane nawe uchinga apate dihoni. 15 Henga munammalangile kuva muchi mmongo wenu, ila n'dume muchi nkúkulupila nnyenu.

Disalamu dya ntululilo

16 Nang'olo wa amani mwene amwing'ange amani maduva lammalele na kwa namuna dyammalele. Nang'olo ààve pamo na mwenu mmammalele.
17 Nangu Paolo ngùlemba disalamu adino kwa nkono wangu nimwene. Na ngùtenda uchocho n'dibaluwa dyangu dyammalele kumaiha kuva dìhaloka kwang'une.
18 Tùnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwa Yesu Kilisto, ìive pamo na mwenu.

Baluwa inandi yanga Paolo yannembidile Timoseo

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Timoseo

Baluwa inandi ya Timoseo ílembwije na Ntume Paolo kunnembila Timoseo nkuhundwa wake. Ìnahululika baluwa aino ílembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 62 mpaka wa 64 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo álembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake. Paolo ávele na uloongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ànannonjelela wanchema mwanawe (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Baluwa inandi ya Timoseo ìvele na maeleso lohe layâmba namuna ya kutenda ibada (sula ya 2:1-15), na namuna chivalembelewa vààve vakúlodya va vanu vankulupîla Yesu (sula ya 3:1-13), na maeleso layâmba namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila (sula ya 1:3-11, 4:1-15, 6:3-5). Baluwa aino ìlanguja namuna Paolo chachinnyunda Timoseo namuna ya kuva nkúlodya mmakuwa la vanu vankulupîla Yesu. Bahi ìvele na mahundo lohe namene lahulûla kuvayangata vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu namuna ya kutenda utumishi wavo mmakuwa lavo.

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Timoseo

1. Sula ya 1:1-2, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo.
2. Sula ya 1:3-11, Paolo àmwelekesa Timoseo namuna ya kulatahuka mahundo la kulambila.
3. Sula ya 1:12-20, Paolo àelesa namuna chanshukulu Nnungu kwajili ya Yesu Kilisto.
4. Sula ya 2-3, Paolo àmwelekesa Timoseo namuna chiilembelewa ìive paibada na kwamba chivalembelewa vààve vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu.
5. Sula ya 4-6, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo fulani la ntululilo.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, nguchemwîje kuva ntume wanga
Yesu Kilisto kwa amuli ya Nnungu Mpohi wetu na ya Yesu Kilisto, lilolelo
lyetu. 2 Nìkulembila wako Timoseo mwanangu wa uhiu muing'ulupa.
Nìkuyuwila inema na chididi na amani ihalôka kwanga Atata wetu Nnungu
na kwanga Yesu Kilisto Nang'olo wetu, dìive pamo na wako.

Kulatahuka mahundo la kulambila

3 Bahi nìkuyuwa uikale anepo pa Efeso, malinga chinnakuyuwite panichi-
hwena chilambo cha ku Makedoniya, uchinga uvalimbije vanu vanah-
wenehe kuhunda mahundo la kulambila. 4 Vahaulile valekane na anedyo
dinano dya kulambila na malonjedi layâmba midododo ya malina la
ding'olo dya anyakala dikee na ntululilo. Kwa kuva, anelo lammalele
làtandiliha matahukano lakee mana, na wala lakávayangata vanu kulatumik-
ila makudungilo la Nnungu lamaikâna kwa ing'ulupa. 5 Makudungilo la

malaijo anelo nni kuva, papwawe na itamwi ihalokâna na ntima helele
na ntima ukáhukumika, na ing'ulupa ihiu. 6 Henga vanu vanji vànilaleka
anelo lammalele nkuipindikukila chihi myaha ikee na mana. 7 Vànalembela
namene kuva vakúhunda va Sheliya ya Musa, henga vene nanga pavalamaite
malove lavatangola ikànava vàlatangola kwa kuhimya.
8 Tùnimala kuva, Sheliya nni yambone namene ikàtumiwa chiilembelewa.
9 Na tùnimala kuva, Sheliya ikávikwije kwajili ya vanu vatênda lalalembela
Nnungu, henga ìnivikwa kwajili ya vanu vatênda lahakalenge na vatahûka,
na vanu vakámweshimu Nnungu na vakútenda masambi, na vanu vakávele
vanaswe na vanu vakufûlu, na vanu vavawalâla atata vao na ayuvao, na
akúwalala vammalele. 10 Na ìnivikwa kwajili ya amalaya, na valume valalâna
vene kwa vene, na akúchuusa vatumwa, na akúlambila, na vaapîla kwa
kulambila pamo na vammalele vatênda vitendo vitindâna na mahundo la
uhiu. 11 Na mahundo anelo la uhiu làodana na Malove Lambone la ukulu
wa Nnungu atumbyângwa, langukamujijwe nangu uchinga nguvayanjajije
vanu.

Paolo ànshukulu Nang'olo Yesu ing'anya ya chididi chake

12 Nangu nanshukulu Nang'olo wetu Yesu Kilisto angupêle dimongo dya
kukola madengo, kwa kuva, ànguwene kuva nakulupika, nkungutandola
uchinga nintumikile. 13 Ikànava anepo patandi ngúvele nimunu wa kunku-
fulu Kilisto na kuvabaniha vanu vake na kuvatendela jeuli, henga Nnungu
ánguvikidile chididi kwa kuva, anelo lammalele ngúlatendile bila kumala na
nikáchinkulupila Kilisto. 14 Henga Nang'olo wetu Yesu Kilisto áningujalila in-
ema yake yohe namene, nkuning'a ing'ulupa na itamwi kwa kulundanywa
kwetu na nang'e. 15 Itangodi aino nni ihiu, tena ìnakatapala kuyambukilwa
mwalehu kuva, “Yesu Kilisto áidile apano pachilambo uchinga avapohe vanu
vavêle na masambi.” Na muanevo vanu, nangu njo nim'baya kupunda
vammalele. 16 Bahi ing'anya ya anelyo, Nnungu nkunguvikila chididi
uchinga kupitila kwang'une nim'baya namene kupunda vammalele, Yesu
Kilisto apate kulanguja ipililidi yake ya namene, na nangu ngùùve nfano
kwa vanu vammalele vambenkulupîla na kupwechelela umi ukee na ntul-
ulilo. 17 Bahi eshima na ukulu vìive kwanga Nnungu, Nfalume wanavyaka,
Nnungu akávele na ntululilo, Nnungu akáonekana, Nnungu waweka, vyaka
na vyaka! Amina.
18 Timoseo mwanangu, nangu nìkwing'a alano malaijo kupapatana na
malove la unabii lanatongolewije machedo kukwamba wako. Malaijo
anelo njo lambekuhululîha wako kupanyana saana ing'ondo, 19 akuno
uichunga saana ing'ulupa yako na kuva na ntima ukáhukumika. Vanu
vanji vànihita mwalehu kuipilikanila hukumu ya mmitima yavo, bahi kwa
kutenda uchocho nkudyondonganga ding'ulupa dyavo. 20 Nnikuwa lya
vanu anevo vaondongênge ding'ulupa dyavo nni Imenayo na Isikanda, vanu
anevo nìvakamujije kwanga Nanchindenga uchinga valihunde, vanankufùlù
Nnungu kavila.

2

Malaijo layâmba ibada

1 Bahi kabla ya mambo lammalele, nannyuwanga namene mwenu mu-
vayuwile vanu vammalele. Nnyuwange Nnungu avayangate na kuvaba-
liki, na munshukulu Nnungu kwajili yavo. 2 Vayuwile vafalume na vanu

vavêle na mamulaka uchinga tupate kuikalanga kwa itungamani na amani
na kuva tuvanu tuikâla kwa namuna yalembela Nnungu na kuvatendela
vanu vanji lalembelêwa kuvatendela. 3 Nnyambo auno nni wambone na
ùnankatapalila Nnungu Mpohi wetu, 4 alambêla vanu vammalele vapohwe
na vapate kuumala uhiu. 5 Kwa kuva, pàvele chihi Nnungu yumo, na
pàvele chihi munu yumo avapatanîsa vanu na Nnungu, na munu aneyo nni
Yesu Kilisto, 6 analihumije mwene uchinga avapohe vanu vammalele. Na
anewo wávele ushahidi wanauhumije Nnungu kwa vanu va pachilambo
muuhiku unakudungiwije. 7 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu ǹnitandolwa
kuva nkúhubili na ntume wa Malove Lambone. Nangu nàngola chihi uhiu
wala nikálambila. Nnungu àningutuma nangu unavahunda vanu vakávele
Vayahudi kuyamba ing'ulupa na uhiu.

8 Bahi kila pachinu pamukojana kunnyuwa Nnungu, ngùlembela valume
vayuwe akuno vanyolojìjè makono lavo lahahwîke, yani bila kuva na
itunuuki wala matahukano. 9 Pamo na anelo, ngùlembela vamahe vawale
kwa namuna ilembelêwa. Vawale kwa adabu, na wala vanapundihe namene
kuwalila sahabu na lulu na dinguwo digalika namene au kutiva ulindo.
10 Henga vàlembelewa vawalile matendo lambone lalembelêwa kutendwa
na vamahe valihumîje kwa Nnungu. 11 Vamahe vàlembelewa valihunde
mahundo kwa kutungamana na kwa kupilikana. 12 Nangu nikámwing'a
mmahe luhusa lwa kuhunda, wala lwa kuntawala nnume, henga mmahe
àlembelewa atungamane. 13 Kwa kuva, Adamu njo anavele ntandi ku-
umbwa, nkuida Hawa. 14 Na wala akee Adamu ánakumbike, henga mmahe
njo ánakumbike, nkutenda sambi. 15 Henga ikànava ìvele uchocho, mmahe
akàhweneha kuikamulila ing'ulupa na itamwi na uwanaswe na kuva na
ntima ukápundiha, bahi achiapohwe kwa kuvaleka kwake.

3

Chivalembelewa vààve vakúlodya va vanu vankulupîla Yesu

1 Itangodi aino nni ihiu kuva, “Munu alembêla kuva nkúlodya wa vanu
vankulupîla Yesu, aneyo àlembela madengo lambone.” 2 Bahi nkúlodya wa
vanu vankulupîla Yesu àlembelewa ààve munu akáambika kwa chinu chohe-
cho. Àlembelewa ààve chihi na mmahe yumo, na ààve munu avêle na ntima
ukápundiha na ààve munu alihulûla mwene, na ààve munu wakweshimika na
ààve munu apwechelêla vayeni na ààve munu ahulûla kuhunda. 3 Àlembelewa
anààve munu wa kukalewa wala nkúkalipa, henga àlembelewa ààve mpole
na munu wa kutamwa namene amani, na àlembelewa anààve munu wa
kutamwa namene dihela. 4 Àlembelewa ààve munu ahulûla kuvaimilila saana
vanu va nng'ande mwake na ààve munu ahulûla kuvaduma vana vake
uchinga vààve vana va kupilikana na vavêle na eshima mwalehu. 5 Kwa
kuva, ikàva munu nanga pahulula kuvaimilila vanu va nng'ande mwake,
àmbehulula dachi kulichunga likuwa lya vanu va Nnungu vankulupîla
Yesu? 6 Akálembelewa ààve munu ankulupidîle Yesu chihambihambi, uyopa
ànalyona dahu, nkumatoka muchi chanamatweke Ibilisi na kuhukumiwa.
7 Uchocho, àlembelewa alombolewe kwa mambo lambone na vanu vavêle
panda, uchinga anahebuliwe na kukamuka nnutambo lwa Ibilisi.

Chivalembelewa vààve mashemasi

8 Uchocho, na vanu vatondôlwa kuva mashemasi navanang'o vàlembelewa
vààve vanu vaeshimika, vanààve vanu vavêle na makudungilo mavili,
wala vanààve vanu va kukalewa, wala vanààve vanu vavêle na tama
ya dimali. 9 Vàlembelewa vaikamule kwa ntima ukáhukumika sili ya
ing'ulupa ihunukuliwîje. 10 Vàlembelewa valingwe hoti, koka vakàonekana
kuva vakáyambika, bahi vànafala kuva mashemasi. 11 Ajavao na vanang'o
vàlembelewa vààve vanu vaeshimika, vanààve vanu va kulambilila, henga
vàlembelewa vààve vanu vavêle na ntima ukápundiha na vakulupîka kwa
vitukutuku vyammalele. 12 Mashemasi vàlembelewa vààve na mmahe yumo
bahi, na vàlembelewa vààve vanu vavachûnga saana vana vao pamo na vanu
va n'ding'ande dyavo. 13 Kwa kuva, avala vakôla madengo lavo saana,
vàling'a eshima, na vànahulula kuyanjaja bila kuyopa habali dya ing'ulupa
ivavenayo kwa Yesu Kilisto.

14 Nìkulembila baluwa aino, ikànava ngùlolela kwida maduva ulola unaku-
lola. 15 Henga ikàva nìmbetima kuhwika, ìlembelewa umale namuna ya iikadi
ilembelêwa muing'ande ya Nnungu, yani nnikuwa lyammalele lya vanu va
Nnungu avêle na umi. Vanu va Nnungu vankulupîla Yesu vàvele muchi
chipanda na nsingi wa uhiu. 16 Nanga lipamba lyohelyo kuva, alano njo
makudungilo lanapihike la ukulu wa ing'ulupa yetu kuva,

Kilisto áhumidile kwa nfano wa munu,
na kumaihwa na Umumu Wanaswe kuva nang'e njo wambone pameho
panga Nnungu.
Nkwonwa na malaika,
na kuyanjajwa mmilambo vyammalele.
Nkukulupilwa pachilambo chammalele,
na kutwaliwa kuhwena kulihunde unàvà muhali ya ukulu.

4

Vakúhunda va kulambila

1 Umumu Wanaswe àtangola chihi mwandu kuva, mmahiku la ntululilo,
vanu vanji vàmbehapukana na ding'ulupa dyavo na kuvapilikanila anamin-
denga akúlambila chalumo na mahundo lavo. 2 Mahundo malinga anelo
làyanjajwa na vanu valambîla, yani vanu valilambilîla, akuno vavèlè na
mitima ikápilikana hukumu ya mitima yavo, mitima yondongêke mwalehu
malinga ìpijijwe moto. 3 Vanu anevo vàvalimbija vanu kulomba na kulya
vyakulya fulani. Henga Nnungu áumbile vyakulya anevyo uchinga avala
vankulupidîle na kuumala uhiu, vapate kuvitumila kwa shukulani. 4 Kwa
kuva, kila chinu chachiumbile Nnungu nni chambone, wala nanga chinu
chilembelewa kuhitwa, henga vìlembelewa vipwechelewe kwa shukulani.
5 Kwa kuva, kwa lilove lya Nnungu na kwa kuyuwa, Nnungu àchitenda
chakulya anecho chihahuke.

Ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto

6 Wako Timoseo, ukàvahaulila vakúkulupila vammalele malove anelo, uchi-
uve ntumishi wambone wanga Yesu Kilisto, akuno uhweneha kukulumuka
chinnungu kwa malove la ing'ulupa na mahundo la uhiu lulakamwile.
7 Henga lekana na dinano dikee dya chinnungu, dikávele na mana, na
badala yake lijeveleje kuikala kwa namuna yalembela Nnungu. 8 “Kwa
kuva, kuujeveleja mmili kuhwinga kùvele na faida kadiki, henga kuikala
kwa namuna yalembela Nnungu kùvele na faida mmambo lammalele, yani

kùtwing'a ahadi ya kuva na umi wa vino na uîda.” 9 Itangodi aneyo nni
yakukulupika, na ìnalembelewa kuyambukilwa mwalehu. 10 Bahi ing'anya
ya anelyo, hwetu tùnalikambyakambya na kutumbama kukola madengo, kwa
kuva, tùnnolela Nnungu avêle na umi, Mpohi wa vanu vammalele, na asa
Mpohi wa vanu vankulupîla.
11 Anelo njo malove lulembelewa kulalaija na kulahunda. 12 Unakubàlì
munu woheyo akuhebule ing'anya ya kuva wako kijana. Henga wako
ùlembelewa ùùve nfano kwa akúkulupila, kwa itangodi yako na namuna
chuwikala na kwa itamwi yako kwa ing'ulupa yako na kwa maisha lakee na
uhakwa. 13 Tumbama kuvasomela vanu Malemba Lanaswe na kuvahubilila
na kuvahunda, mpaka panimbekwida. 14 Unaleke kuitumila inudyo ya
chinnungu ivêle nkati mwako, aila yupwechedile kuhalokana na unabii
muuhiku aula vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu pavanakuvikidile
makono. 15 Bahi lavike mwisungu mambo anelo na ulihumye mwalehu ku-
latenda anelo lammalele uchinga vanu vammalele valole namuna chuuku-
lumuka chinnungu. 16 Lichunge namene wako umwene pamo na mahundo
lako. Hweneha kulakamula mahundo la uhiu, kwa kuva, ukàtenda uchocho,
ùmbelipoha umwene chalumo na anevo vakupilikanîla.

5

Chivalembelewa kutendewa vakúkulupila avetu

1 Nnume akupundîle changa unankalipile namene, henga n'dume malinga
atatako. Na vijana avako vatendele malinga anung'unuvako, 2 na vamahe
vakupundîle changa vatendele malinga ayuvako, na vali vatendele malinga
alumbuvako, akuno uikala bila uhakwa.
3 Vachunge vamahe vanannidi vakávele na chinu chohecho cha
kulisingila. 4 Henga ikàva nannidi àvele na vana au udukulu, bahi anevo
vàlembelewa valihunde hoti kulihumya mwalehu kuvahudumila alangavao
na kuvauhija vávavelèkè na anakuluvao lambone lavavatendedile, kwa
kuva, chinu anecho chìnankatapalila Nnungu. 5 Nannidi wa uhiu mwalehu,
akávele na munu woheyo wa kunnyangata, aneyo àvikile lisingilo lyake
kwa Nnungu, na kuhweneha kuyuwa chilo na muhi wannyuwa Nnungu
uchinga annyangate. 6 Henga nannidi aikâla mmaisha la tama, aneyo ànihila,
ikànava àonekana kuva mumi. 7 Malaijo alano veng'e na vanu vanji uchinga
anapwawe wa kwambika. 8 Ikàva munu nanga pavachunga alangavake
mwene, na asa avala va nng'ande mwake, aneyo munu ànìikana ing'ulupa
yake, na nni m'baya kupunda munu akánkulupila Yesu.
9 Nannidi alembelêwa kuva nnikuwa lya anannidi vayangâtwa, àlembelewa
ààve nannidi akamojîje myaka sitini. Na ààve mmahe achikulupika muu-
lombi wake, 10 na ààve munu alombolêwa kwa kutenda lambone. Na
àlembelewa ààve munu avaledîle saana vana vake na avakalibîsa vayeni
na avatumikîla vakúkulupila kwa kulisulupuha, na avayangête vanu valâga
na alihûmya kutenda lambone la kila namuna. 11 Henga anannidi vali
unavavalangile nnikuwa lya anannidi vayangâtwa, kwa kuva, pavakojwa na
tama dya kulembela kulombwa, vànaleka kuntumikila Kilisto. 12 Anannidi
anevo vàmbepata asabu ing'anya vàniileka ahadi yavo inandi ya kuntumikila
chihi Kilisto. 13 Anannidi malinga anevo, vààva valemwa na vààva na
nnyambo wa kwonganyaonganya ing'ande kwa ing'ande. Na akee chihi ane-
lyo weka, ila vààva vanu va kuvalamba vanji vikohi, na vàliinjija mmalove la

vanu vanji, na kutangolanga mambo lavakalembelewa kulatangola. 14 Bahi
ing'anya ya anelo, ngwònite kuva anannidi vali, valombwe, na vàveleke
vana na kuchunga makande lavo, uchinga mmongo anapate wasa wa
kututongolela lahakalenge. 15 Kwa kuva, pàvele anannidi vanji vànihochela
na kumpapata Nanchindenga. 16 Henga ikàva pàvele nkúkulupila woheyo
wa chimahe avêle na alangavake anannidi, àlembelewa avayangate wala
anavaleke uvalitema likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Na kwa kutenda
uchocho, vanu vankulupîla Yesu vachivaave na wasa wa kuvayangata anan-
nidi vanji vakávele na lisingilo lyohevyo.
17 Vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu vavachûnga saana vanu
vankulupîla Yesu, vànalembelewa kupwechela ata myanda mivili ya nshahala
wavo, na asa avala vatumbâma namene kuhubili na kuhunda. 18 Kwa kuva,
Malemba Lanaswe làhaula kuva, “Unannyunge kanya ung'ombe puntumila
kukola madengo la kuhula ngano,”* na kavila làhaula kuva, “Mmádengo
àlembelewa apate nshahala wake.”† 19 Unakubàlì kupwechelela masitaka
lamwâmba nsele wa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu ikànave chihi kwa
ushahidi wa vanu vavili au vatatu. 20 Avala vakátamwa kuleka kutenda
masambi, vadume pameho pavanu vammalele, uchinga vanji vapate kuy-
opa. 21 Nìkuamulisa muyo mwa Nnungu na muyo mwa Yesu Kilisto na muyo
mwa malaika vanaswe, ulakamule malaijo anelo bila kuvabagula vanu
vanji wala kulola kumeho kwa munu.
22 Unapiyanye kummikila makono munu woheyo uchinga antumikile
Nang'olo, wala unakumile masambi la vanu vanji. Lichunge wako umwene
kwa kuikala bila uhakwa.
23 Bahi kwajili ya litumbo lyako lipwatêka na kuhuvangahuvanga kwa
mmili wako, kutandikila vino unakumbile chihi medi weka, ila kumbila na
divayi kadiki.
24 Masambi la vanu vanji làonekana chihi palengele ata kabla
vakànambihukumiwa. Henga masambi la vanu vanji làonekana chihi lukoto.
25 Uchocho, matendo lambone làonekana chihi palengele na ata àlalá
lakáonekana palengele, lakáhululika kupihika.

6

1 Vanu vammalele vavêle muutumwa vàlembelewa vavaeshimu anang'olo
vao, uchinga vanu vanankufulu Nnungu na kuhebula mahundo letu.
2 Vatumwa vavêle na anang'olo vankulupîla Yesu, vàlembelewa vanapun-
guse kuvaeshimu anang'olo vao, ing'anya ya kuva anevo anang'olo nni
vakúkulupila avao. Na badala yake vàlembelewa vahalije kuvatumikila saana,
kwa kuva, vanu vapâta faida kuhalokana na madengo lavo la chitumwa nni
vakúkulupila avao, kwa kuva, mwenu nni ummamo muing'ulupa na itamwi.
Mambo anelo ùlembelewa ulahunde na kulahimya.

Mahundo la kulambila na tama ya mali

3 Munu woheyo akàhunda mahundo latindâna na anelo, na akálakubali
malove la uhiu la Nang'olo wetu Yesu Kilisto wala mahundo lannyululîha
munu kuikala kwa namuna yalembela Nnungu, 4 munu aneyo àumbele
kulyona na wala nanga pamaite chinu chohecho. Aneyo àvele na chilema
cha kutahukana na kupwatana kwamba mana la malove. Na anelo làida na
wiu, na kuyavanyika na kutangolanila lahakalenge na kuvikilanila lipamba,

* **5:18** Makumbuso 25:4. † **5:18** Luka 10:7

5 na matahukano lakee na ntululilo la vanu vavêle na ding'ano ditimbanyike.
Vanu malinga aneyo, vàniuleka mwalehu uhiu. Na vanu anevo njo avala
vatênda kuva, kulilanguja kuva ùmweshimu Nnungu nni indila ya kupatila
utajili.
6 Henga kumweshimu Nnungu kùvele na faida ing'ulu, ikàva munu
ànatolejwa na achila chavenacho. 7 Kwa kuva, nanga patunaidile na chinu
chohecho apano pachilambo, na wala nanga patuhulula kuuka na chinu
chohecho.
8 Bahi ikàva tùvele na chakulya na dinguwo, tutolejwe na anevyo vitu-
venavyo. 9 Henga avala valembêla kuva matajili, vànalingwa na kutanjika
n'dinambo dya ditama dyohe dya chivelu na dya kuvenga, divautangîla
kukuyahika na kukuondongwa mwalehu. 10 Kwa kuva, kuditamwa namene
dihela nni chitandikilo cha mabaya la kila namuna. Bahi ing'anya ya kudi-
tamwa namene dihela, vanu vanji vànidileka ding'ulupa dyavo na kulitaya
namene uchungu mmitima yavo.

Ing'ondo yambone ya ing'ulupa

11 Henga wako umunu wa Nnungu, latukute anelo lahakalenge lam-
malele. Tumbama namene kutenda lalalembela Nnungu na kulihumya
mwalehu kwa Nnungu, na kuva na ing'ulupa na itamwi na ipililidi na upole.
12 Panyana ing'ondo yambone kwa kuichunga ing'ulupa yako, uchinga
upate kulitwalila umi ukee na ntululilo, umi aula wakuchemeledile Nnungu
muuhiku aula unaiyambukidile ing'ulupa yako muyo mwa mashahidi vohe.
13 Muyo mwa Nnungu avêng'a viumbe vyammalele umi, na muyo mwanga
Yesu Kilisto ahumîje ushahidi uhiu muyo mwa Pontio Pilato, nìkuamulisa,
14 ulikamule lilaijo lyulaijijwe kwa ikulupiki, na bila kuva na likosa lyohelyo,
mpaka nniduva alila lyambeuya Nang'olo wetu Yesu Kilisto. 15 Kuhumila
kwanga Yesu kùmbetendwa na Nnungu muuhiku waukudungidile. Nang'e
njo Nnungu alembelêwa kutumbyangwa, na nni nkútawala wa weka, na
njo Nfalume wa vafalume, na Nang'olo wa anang'olo. 16 Nang'e weka
njo akáhwa, na njo aikâla munng'anje wakahulula munu kuuhengelekela.
Nanga munu amwonîte, na wala nanga munu ahulûla kumwona. Nang'e nni
mwene kweshimika na mwene dimongo dikávele na ntululilo! Amina.
17 Valaije matajili va pachilambo achino cha vino, vanalyone, na vanavike
lilolelo lyavo n'dimali dyondongêka. Na badala yake vàlembelewa vannolele
Nnungu atwîng'a vitukutuku vyammalele uchinga tuvihangalalile. 18 Valaije
vatende lambone, na vàáve matajili va matendo lambone, na vàáve tayali
kuhumya dimali dyavo, na vakumilane na vanu vanji kwa ntima helele.
19 Na kwa kutenda uchocho, vachivalivikile nsingi wambone kwa maduva
laîda uchinga vapate umi uhiu.
20 Wako Timoseo, lakamulihe saana lammalele lukamujijwe. Linyemye
na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana na matahukano la chivelu
layâmba achila chivachema vanu vanji kuva elimu, kumbe nni kulambila
chihi. 21 Na kwa kuipapata elimu aneyo vanu vanji vàniileka ing'ulupa yao.
Nangu nìnnyuwilanga inema ya Nnungu ìive pamo na mwenu.

Baluwa yavili yanga Paolo yannembidile Timoseo

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Timoseo

Baluwa yavili ya Timoseo ílembwije na Ntume Paolo kunnembila Timoseo nkuhundwa wake. Ìnahululika baluwa aino ílembwije mmwaka fulani, kutandikila mwaka wa 64 mpaka wa 67 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Paolo álembile baluwa mmaduva la ntululilo wa umi wake panahungwije nnilingu aneko Loma (sula ya 1:16). Paolo ávele na uloongo wa pepi na Timoseo, na myanda yohe ànannonjelela wanchema mwanawe (Filimoni 2:22, 1 Timoseo 1:2,18).

Baluwa aino nni imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa ya Tito na baluwa ya Filimoni. Mahiku lachiilemba Paolo baluwa aino Valoma vávaona Vakilisto kuva vakáfala, bahi vanavalondola na kuvabaniha. Bahi ìnahululika kuva, aneyo njo inavele ing'anya ya Paolo kuhungwa nnilungu, njo mana ànhimya Timoseo ahwenehe kupilililа ibaniki. Malinga chiinavele m'baluwa inandi ya Timoseo, Paolo àn'duma Timoseo kuva, vakúhunda va kulambila vachivapwawe (sula ya 3:1-9). Uchocho, ànnyaulila Timoseo kuva, mmahiku laîda kumbekuva na mahiku la kuyoha namene na la hatali (sula ya 3:1).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Timoseo

1. Sula ya 1:1-2, 3-18, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kunsalimila Timoseo na kunkamya ntima.
2. Sula ya 2:1-13, Paolo ànhimya Timoseo ahwenehe kupilililа ibaniki.
3. Sula ya 2:14-4:8, Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda va kulambila na namuna ya kupambana navo kwa kulikamuliha Lilove lya Nnungu na kuhunda kwa uhiu Lilove anelyo.
4. Sula ya 4:9-24, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Timoseo malaijo lanji na disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwangu nangu Paolo, nguchemwîje kuva ntume
wanga Yesu Kilisto kwa kutamwa kwake mwene Nnungu. Ǹnichemwa
uchinga ngùhubili ahadi ya umi utuvenawo kwa kulundanywa kwetu
na Yesu Kilisto. 2 Nìkulembila wako Timoseo mwanangu unikutamwa.
Nìkuyuwila inema na chididi na amani kuhaloka kwa Nnungu Atata na kwa
Nang'olo wetu Yesu Kilisto vìíve pamo na wako.

Kuduma na kushukulu

3 Nìnshukulu Nnungu unintumikila kwa ntima ukáhukumika, malinga
chivanatendile anyakala. Nìnshukulu Nnungu kila panikuhimukila maduva
lammalele panguyuwa chilo na muhi. 4 Nikàhimukila namuna chunakutile
mihodi, ngùùva na hamu ing'ulu ya kukwona uchinga nguumbajwe ihangaladi. 5 Nangu mbèchinkuihimukila ing'ulupa yako ihiu, ing'ulupa yanavenayo
aviviyo Loisi na anyoko Euniki. Nangu ǹnimala mwalehu kuva, ing'ulupa
aneyo na wako ùnivanayo. 6 Bahi ing'anya ya anelyo, nìkukumbusa uikonyele

namene inudyo ya Nnungu yuipwechedile pannakuvikidile makono langu.
7 Kwa kuva, Umumu Wanaswe watwing'ile Nnungu akee wa kututenda
tuyope, ila nni Umumu atwîng'a dimongo na itamwi na ntima ukápundiha.
8 Bahi unaone dihoni kuhumya ushahidi kwajili ya Nang'olo wetu, na
wala unaone dihoni kwajili yang'une ngujukîle kuva ninfungwa ing'anya
yanga nang'e. Henga kumilana pamo na nangu muibaniki kwajili ya Malove
Lambone, kupapatana na dimongo dyakwing'a Nnungu. 9 Nang'e ánitupoha
na kutuchema kuva tuvanu vake. Ánitupoha na kutuchema akee kwa
kupapatana na matendo letu lambone, ila ing'anya yavele makudungilo
lake mwene kabla chilambo chikànambiumbwa kutulanguja inema yake
kupitila Yesu Kilisto. 10 Na anelo lammalele vino lànimaihwa kwetuhwe
kwa kuida kwake Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'e ànidilema dimongo dya
kuhwa, na kwa indila ya Malove Lambone nkulanguja indila ya kuva na
umi na kutokuhwa. 11 Nangu ǹnitandolwa kuva nkúhubili na ntume na
nkúhunda wa Malove anelo Lambone. 12 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu
mbènkubanika, henga nikáona dihoni kwa kuva ǹnimmala ayula uninkulu-
pidile. Na ngùvele na uhakika kuva, ànahulula kuchichunga achila changuka-
mujije* mpaka liduva alila lyambeuya. 13 Lakamulihe namene mahundo
la uhiu lanikuhundile nangu, uchinga lààve nfano kwakuwe. Uikamulihe
ing'ulupa na itamwi yuvenayo, ing'ulupa na itamwi yuipete kupitila kulun-
danywa kwako na Yesu Kilisto. 14 Kwa kuhululihwa na Umumu Wanaswe
aikâla mmitima yetu, nìkuyuwa uuchunge aula uhiu úkamujìjwè.
15 Wako umwene ùnimala kuva, vanu vammalele va chilambo cha ku
Asiya váningunyema, na muanevo vanu mùvele Figelo nawi Helimogene.
16 Nang'olo àvavikile chididi vanu va nng'ande mwanga Onesifolo, kwa
kuva, nang'e àniida myanda yohe unangutuja ntima, wala nanga pawene
dihoni kwa kungwona nguhungwìjè nnishelu. 17 Henga pahwikile ku Loma
ánitumbama namene kungutaha mpaka panguwene. 18 Nang'olo an'jalile
kupata chididi nniduva alila lyambeuya! Na wako ùnimala saana namuna
changuyangete namene anepo pa Efeso.

2

Litiyala likulupîka wanga Yesu Kilisto

1 Bahi mwanangu Timoseo, hwinga namene kwa indila ya inema ipatikâna
kupitila kulundanywa na Yesu Kilisto. 2 Wako ùnilapilikana mahundo lan-
guhundìile muyo mwa mashahidi vohe. Vino na wako ulahunde kwa vanu
vakulupîka vambehulûla kuvahunda na vanu vanji. 3 Kumila ibaniki pamo
na nangu malinga litiyala akulupîka wanga Yesu Kilisto. 4 Litiyala pávà
muing'ondo, akálembelewa alikambyekambye na mambo lanji la kawaida,
uchinga ankatapalile nkulu wa likuwa lyake. 5 Uchocho, munu woheyo
akàva mmasindano, akànasindane kwa kupapata sheliya ya nnyambo, akam-
bepata inudyo ya ushindi. 6 Nkúlima atumbâma kukola madengo nni
alembelêwa kuva ntandi kupata litunji lya mafuno. 7 Lahimukile saana
anelo langutangola, na Nang'olo achiakuhululihe kumala mana la anelo
lammalele.
8 Nnyimukilange Yesu Kilisto ánavele wa nnukolo lwa Nfalume Daudi,
na ánafufwike malinga chilahaula Malove Lambone languhubili. 9 Nangu

* **1:12** Kwa malove la Chigiliki lanahululika kuva na mana malinga chitulembile apano au kuva na mana kuva “achila chininkamujije.”

nabanihwa na kuhungwa malinga munu atênda lahakalenge, ing'anya ya kuhubili Malove alano Lambone. Henga lilove lya Nnungu likáhungwa.
10 Bahi nangu napililila mambo lammalele kwajili ya vanu válitandoledîle
mwene Nnungu, uchinga navanang'o vapate upohi na ukulu ukee na ntul-
ulilo upatikâna kupitila Yesu Kilisto. 11 Itangodi aino nni ya kukulupika kuva,
“Ikàva túhwile chalumo na nang'e,
bahi tuchitulame chalumo na nang'e.
12 Tukàhweneha kupililila,
tuchitutawale chalumo na nang'e.
Na tukànkana,
na nang'e uchocho achiatukane.
13 Na ikàva hwetu nanga patukulupika,
nang'e àisalila chihi kuva wa kukulupika,
Kwa kuva, nang'e nanga pahulula kulikana mwene.”

Ntumishi wambone

14 Uvakumbuse vanu malove anelo lammalele na kuvaduma muyo
mwanga Nnungu uchinga valeke kutahukana kuyamba mana la malove.
Kwa kuva, matahukano lakávele na faida, ila làvaondonganga chihi avala
valapilikâna. 15 Bahi tumbama uchinga Nnungu akuvalangile muyo mwake
kuva umunu unkatapalîla, akuno uvèlè ntumishi akáona dihoni kuyamba
madengo lake, uhûnda kwa uhiu ujumbe uhiu wa Nnungu. 16 Linyemye
na myaha ikee ya chinnungu na ikee na mana, kwa kuva, avala vailandôla
vàhalija chihi namene kutenda lahakalenge. 17 Myaha yavo ìnaambukisa
muchi kansa chiiyanjala mummili wammalele. Na muanevo vanu mùvele
Imenayo nawi Fileto. 18 Vanu anevo vàyahikidile kulehu na uhiu, na
vàhochejije ding'ulupa dya vanu vohe, akuno uvahaula kuva, ufufulo wa
vanu vahwîle tayali ùnikamola. 19 Henga nsingi udengwîjwe na Nnungu
wimidile kwa kuhwinga. Na malove alano lànilembwa munsingi anewo,
“Nang'olo ànivamala vanu vake,” na “Kila munu ahaûla kuva nang'e nni wa
Nang'olo, àlembelewa alinyemye na lahakalenge.”*

20 Bahi muing'ande ya chitajili mukávele chihi vyombo vikatapajîjwe kwa
sahabu na madini la dihela bahi, henga mùvele na vyombo vikatapajîjwe
kwa milandi na ulongo. Vyombo vinji muanevyo nni kwajili ya matumisi
la eshima na vinji nni kwajili ya matumisi chihi la kawaida. 21 Bahi
ikàva munu àmbelihahula kwa kulinyemya na anelo lahakalenge lammalele,
àmbekuva muchi chombo cha matumisi la eshima, yani àjuhijwe kuva wa
Nnungu na ànanfala Nang'olo wake, na àvikwije tayali kwa kila madengo lam-
bone. 22 Ditukute ditama dya ujana, na tumbama namene kutenda lalalem-
bela Nnungu na kuva na ing'ulupa na itamwi na amani. Tènda uchocho
chalumo na vanu vammalele vamwabûdu Nang'olo kwa ntima uhahwîke.
23 Linyemye na matahukano la chivelu na lakee mana, kwa kuva, wako
umwene ùnimala kuva matahukano làtandiliha mapwatano. 24 Bahi ntumishi
wanga Nang'olo akálembelewa ààve munu nkúpwatana. Àlembelewa ààve
mpole kwa vanu vammalele, amaîte kuhunda na ààve munu wa kupililila.
25 Àlembelewa avadume kwa upole vanu avala vautahûka uhiu, panjika

* **2:19** Munsitali auno Paolo àlembile “alitambulânga lina lya Nang'olo.” Mmahiku anelo, aneyo yavele chihi itangodi ya kawaida kwa Vakilisto, inavele na mana kuva, munu alitambulânga lina lya Nang'olo nni munu wa Nang'olo.

Nnungu achiavajalile kulaleka masambi lavo na kuumala uhiu. 26 Anepo
njo ding'ano dyavo padimbevauyila kavila na kupalanyoka n'dinambo dya
Ibilisi, avatwête litwala uchinga vapate kulatenda lalalembela nang'e.

3

Paolo àn'duma Timoseo kwamba vakúhunda vakúlambila

1 Henga umale kuva, mmaduva la ntululilo kùmbekuva na mahiku la kuy-
oha namene. 2 Kwa kuva, vanu vàmbekuva vanu va kulitamwa chihi vene,
vanu vatâmwa namene dihela, vanu va kulitubyanga na vavêle na chibuli,
vanu va kunkufulu Nnungu, vanu vakávapilikana vavavelêke, vanu vakámaite
kushukulu na vatênda lahakalenge. 3 Vàmbekuva vanu vakávatamwa avao
na vanu vakátamwa kupataniswa na avao na vanu va kulambililana, vanu
vakáhulula kulikamulanga, vanu va kukalipa, vanu vakálatamwa mambo
lambone. 4 Vàmbekuva vanu va kutengelekana, vanu va kutahuka, vanu
va kulyona, vanu vaditâmwa namene ditama dya pachilambo kuliko kun-
tamwa Nnungu. 5 Kwa pawelu vàmbekwonekana muchi vanu vaikâla kwa
namuna yalembela Nnungu, kumbe akuno uvadihita dimongo dyake di-
navapindikulanye. Bahi linyemye na vanu malinga anevo. 6 Kwa kuva,
muanevo, mùvele vanu valiinjîja n'ding'ande dya vanu na kuvakumba
vakongwe mavelu uchinga valakubali mahundo la kulambila. Vakongwe
anevo vànitemwa na misigo ya masambi na kulojwa na ditama dya kila
namuna. 7 Vakongwe anevo vànahundwa maduva lammalele, henga nanga
pavahwikila kuumala uhiu. 8 Malinga Yane na Yambule chivanatahukene
na Musa, nni uchocho vakúhunda anevo va kulambila vavêle na ding'ano
ditimbanyîke na ing'ulupa ya kulambila, chivatahukana na uhiu. 9 Henga
vakúhunda anevo nanga pavambehweneha kulehu namene, ing'anya uvelu
wavo ùmbekwonekana palangele muyo mwa vanu vammalele, malinga chi-
inavele kwa Yane na Yambule.

Malaijo la ntululilo

10 Henga wako ùnilamala mwalehu mahundo langu, namuna chinguikele,
makudungilo langu na ing'ulupa yangu na ilindilidi yangu na itamwi
yangu na ipililidi yangu, 11 na kubanihwa kwangu na kulaga kwangu.
Wako ùnilamala lammalele lananguhumidile akula ku Antiyokiya na ku
Ikoniyo na ku Lista. Nangu nanipililila ibanihwi aneyo, na Nang'olo nkun-
gupoha mmambo anelo lammalele. 12 Na munu woheyo alembêla kuikala
mùuloóngò na Yesu Kilisto kwa namuna ya kumweshimu Nnungu, achia-
banihwe. 13 Henga vanu vatênda lahakalenge na valilambilîla, vàmbehalija
kutenda lahakalenge, uvavalambila vanu vanji akuno na vene uvalambi-
lika. 14 Henga wako lakamulihe àlalá luhundwije na kulakulupila mwalehu,
kwa kuva, wako ùnivamala avala vakuhundîle. 15 Na kutandikila ujoko wako,
wako ùnilamala Malemba Lanaswe lakwîng'a lúnda luîda na upohi kwa indila
ya kunkulupila Yesu Kilisto. 16 Malemba lammalele Lanaswe lànilembwa kwa
kulojwa na Nnungu, na lànafala kuhundila na kuvadumila vanu makosa lavo
na kuvalodidya vanu muuhiu na kuvahundila vanu vatende lalalembela
Nnungu, 17 uchinga munu wanga Nnungu apate kukamilika na kuva munu
apanganihîjwe saana kwa kukola kila madengo lambone.

4

1 Bahi ing'anya Yesu Kilisto àmbeida, na ing'anya ya ufalume wake, nangu nìkuamulisa wako muyo mwa Nnungu na mwa Yesu Kilisto ambevahukûmu
vanu vumi na vahwîle, 2 ulihubili Lilove lya Nnungu. Ùùve tayali kuhu-
bili muuhiku wohewo, uhiku ufâla na ukáfala. Ukalipile na udume na
kuvakamya vanu mitima. Tendanga anelo kwa namuna ya ilindilidi yam-
malele na kwa mahundo lakatapele. 3 Kwa kuva, mahiku lachilakamole,
lavambehita vanu kulapilikanila mahundo la uhiu. Henga ing'anya ya
ditama dyavo vene, vàmbelitahija vakúhunda vohe vambevahûnda mambo
àlalá lavalembela kulapilikana. 4 Vàmbehita kuupilikanila uhiu, na badala
yake vàmbedipilikanila dinano dya kulambila. 5 Henga wako ùlembelewa
ùùve meho mmambo lammalele, upililile ibaniki na ukole madengo lako la
kuyanjaja Malove Lambone, na uutimilise mwalehu utumishi wako.

6 Kwa kuva, nangu vino ngùvele tayali kuhumywa muchi sadaka ya
chikimbilo, na uhiku wa kuhwa kwangu ùnihwika. 7 Nangu ǹnipanyana
ing'ondo yambone, na masindano ǹnilamalila na ing'ulupa ǹniichunga. 8 Vino
ǹnikondejwa litaji lya ushindi, ing'anya ngùikele kwa kutenda àlalá lalalem-
bela Nnungu. Nang'olo Yesu, Nkúhukumu wa haki, achianing'e litaji anelyo
nniduva alîla lya kuuya kwake. Na akambening'a chihi nangu weka, henga
chalumo na avala vammalele valindilîla kwa inyota, kwonekana kwake
pambehumila.

Malaijo lanji

9 Tumbama namene kwida kwang'une upehi. 10 Kwa kuva, Dema
àninguleka nkuhwena ku Sesalonike, ing'anya ánilatamwa namene mambo la
nchilambo achino. Na Kileske àpite ku Galatiya, na Tito àpite ku Dalumatiya.
11 Luka weka nni avêle apano chalumo na nangu. Bahi pumbeida ntwale
Mako, koka uide nawe, kwa kuva, nang'e achiangufale mmadengo langu.
12 Nangu ǹnintuma Tikiko ku Efeso. 13 Na pumbeida ngunyakulile likoti
lyangu lingulekile ku Tolowa kwanga Kalipo, na unjakulile na vitabu, asa
avila vya limbende.

14 Ayula nkúhana uvanchema Isikanda àngutendedile mambo lohe la
kuhakalanga. Nang'olo achiannipe kupapatana na àlalá latendile. 15 Na
wako umomo lichunge na aneyo munu, ing'anya àniutahuka namene ujumbe
wetu.

16 Pangulitetedile kwa mwanda ntandi, wala nanga munu kananga yumo
ánavele m'bali wangu, vammalele váninguleka. Nangu nìnnyuwa Nnungu
anavavalangile likosa anelyo. 17 Henga Nang'olo áimidile m'bali wangu,
nkungutaya dimongo, uchinga ngupate kuyanjaja Malove Lambone chi-
ilembelewa uchinga vanu vammalele vakávele Vayahudi vapate kulapi-
likana. Na áningupoha kuhaloka muhukumu ya kuhwa. 18 Nang'olo achi-
angupohe kuhaloka mmabaya lammalele na kungupelekeja salama mu
Ufalume wake wa kulihunde. Nang'olo atumbyangwe vyaka na vyaka.
Amina.

Disalamu dya ntululilo

19 Nsalimile Pilisila na Akila chalumo na vanu va nng'ande mwanga
Onesifolo. 20 Elasto áisalidile ku Kolinso, na Tilofimo nínnekile ku Mileto,
ing'anya ánauula.

21 Bahi tumbama uchinga ukamole akuno kabla lakànambihwika mahiku
la chipwepwe. Ebulo na Pude na Lino na Kilaudiya chalumo na vakúkulupila
vammalele, vànakusalimila.
22 Nang'olo ààve pamo na isungu yako. Nangu nìnnyuwilanga inema ya
Nnungu ìive pamo na mwenu.

Baluwa yanga Paolo yannembidile Tito

Ulongoledi wa baluwa ya Tito

Baluwa yanga Tito nni baluwa imo n'dibaluwa ncheche dyanga Paolo dyalembile kwa nkúkulupila yumo-yumo, na akee kwa likuwa lya vakúkulupila, malinga dibaluwa dyake dinji. Dibaluwa dinji dinatu n'dibaluwa anedyo ncheche nni baluwa inandi ya Timoseo na baluwa yavili ya Timoseo na baluwa ya Filimoni. Baluwa aino Paolo ánnembidile Tito, henga áilembile muchi ìmbesomwa muyo mwa vanu vohe. Tùnahulula kulimala anelyo kwa kuva, Paolo àlonjelela mambo àlalá lamaîha utume wake, wakati Tito ánilamala mwalehu mambo anelo. Baluwa aino ilembwije mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 63 mpaka wa 65, kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Paolo ánnaijije Tito kulaimilila makuwa la vanu vankulupîla Yesu lavêle nchisiwa cha ku Kilete. Na hambi ànnembidile Tito baluwa aino uchinga amwing'e maeleso layâmba kuvatandola vakúlodya va makuwa la vanu vankulupîla Yesu na namuna ya kuvahunda vakúlodya anevo. Paolo áhumije maeleso malinga anelo n'dibaluwa dyake dyannembidile Timoseo. Paolo àelesije namuna vakúlodya chivachilembelewa vaikale maisha la uwanaswe namene. Bahi makuwa la vanu vankulupîla Yesu la maduvano na vakúlodya va makuwa anelo vàlembelewa valyone swala anelyo lya uwanaswe kuva lya muhimu namene.

Uinjipihi wa baluwa ya Tito

1. Sula ya 1:1-4, Paolo àtandilika baluwa yake kwa kulitambuliha na kunsalimila Tito.
2. Suala ya 1:5-16, Paolo àlonjelela kwamba madengo lannekedile Tito alakole nchisiwa cha Kilete. Tito álembelewa avatandole vakúlodya vaikâla maisha la uwanaswe namene.
3. Sula ya 2:1-3:11, Paolo àmwelekesa Tito avahunde vanu namuna ya kuikala maisha lalangûja kuva vanang'o vàmweshimu Nnungu.
4. Sula ya 3:12-15, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kumwing'a Tito malaijo lanji na kuhumya disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ntumishi wa Nnungu na ntume wanga Yesu Kilisto. Nangu ànilaijwa nivalodye vanu vavatondwêle Nnungu vapate kunkulupila na kuumala uhiu uvahululîha vanu kuikala kwa namuna yalembela Nnungu. 2 Na kwa uhiu anewo vachivave na lilolelo lya umi ukee na ntululilo, umi wanatuahidite Nnungu akálambila, kabla chilambo chikànambiumbwa. 3 Na muuhiku waukudungidile mwene, nkuuhunukula ujumbe wake kwa indila ya mahubili lángukamujìjè Nnungu, Mpohi wetu na kunguamulisa nilahubili.

4 Baluwa aino nìkulembila wako Tito, mwanangu wa uhiu muing'ulupa ituikumila pamo. Nìkuyuwila inema na amani ihalôka kwa Nnungu Atata na kwa Yesu Kilisto Mpohi wetu, ìive pamo na wako.

Madengo la Tito aneko ku chisiwa cha ku Kilete

5 Nangu nìkulekile aneko ku Kilete uchinga umalilile madengo letu lanaisa-
lidile na uvatandole vanu kuva vasele va likuwa lya vanu vankulupîla Yesu,
n'dimanga dyammalele dinikuhaulidile malinga chinikulaijije. 6 Nsele wa
vanu vankulupîla Yesu àlembelewa ààve munu akáyambika. Ààve chihi na
mmahe yumo, na vana vake vàlembelewa vààve vanu vankulupîla Yesu, na
vakáyambika kuva vàikala uwamba au nni vanu vakútahuka. 7 Kwa kuva,
nkúlodya wa vanu vankulupîla Yesu àlembelewa ààve munu akáyambika, kwa
kuva, nang'e nni nkwímilila madengo la Nnungu. Àlembelewa anààve munu
wa chibuli wala wa kutunuuka wala nkúkalewa na wala anààve munu
nkúkalipa na wala anààve munu avêle na tama ibaya ya kupata dimali.
8 Henga àlembelewa ààve munu apwechelêla vayeni, ààve munu atâmwa
kutenda lambone na ààve munu aikâla kwa lúnda na ààve munu atênda
lalalembela Nnungu, ààve wanaswe na ààve munu ahulûla kulikamulanga.
9 Àlembelewa aukamule ujumbe wa uhiu utuuhundile. Na kwa kutenda
uchocho, achiahulule kuvakamya mitima vanu kupitila mahundo la uhiu,
na kuvaduma avala vautahûka ujumbe anewo.

10 Kwa kuva, pàvele vakútahuka vohe vatangôla malove lakee mana,
vavahochêja vanu vanji. Vanu anevo vatendânga uchocho, asa nni avala
Vayahudi vankulupîla Yesu, vavanamatîja vanu vayaluke uchinga vapohwe.
11 Vanu anevo lasima vanyalajwe kutangola, kwa kuva, vàvatimbanga vanu
va kaya yammalele kwa kuvahunda vitukutuku vikálembelewa kuhundwa.
Vanu anevo vàtenda uchocho kwa tama ibaya ya kupata dimali. 12 Ata nabii
wavo yumo, Nkilete nnyavo, ánitangola kuva, “Vakilete vànalambila maduva
lammalele, vàvele muchi anyama vakúyoha, na nni vanu akúlya uwamba na
valêmwa!” 13 Ushahidi anewo nni wa uhiu. Bahi vakalipile namene, uchinga
vahwinge muing'ulupa. 14 Vanahwenehe kukamulila dinano dya kulambila
dya Vayahudi na malaijo lahalôka kwa vanu vauhitîle uhiu. 15 Kila chinu
chìnihahulwa kwa vanu vahahwîke mmitima, henga nanga chinu chihahwîke
kwa vanu vakáhahwike mmitima na vakákulupila. Kwa kuva, ding'ano dyavo
dikee dyambone na mitima yavo ikee yambone. 16 Vanu malinga anevo
vàhaula kuva vànimmala Nnungu, henga kwa matendo lavo vànankana. Vanu
anevo nni vanu vantunduwîja Nnungu na nni vanu vakámpilikana Nnungu,
na wala nanga pavafala kwa chinu chohecho chambone.

2

Mahundo lalembelêwa

1 Henga wako Tito, ùlembelewa uhunde kupapatana na mahundo la uhiu.
2 Vahaulile vasele vààve vanu va kulikamulanga, na vààve vanu vaeshimika
na vààve vanu vaikâla kwa lúnda, na vàlembelewa vahwinge muing'ulupa na
muitamwi na muipililidi.

3 Uchocho, vahaulile amabinkubwa vaikalange malinga chivalembelewa
vaikale vanu vanaswe. Vakálembelewa vààve vanu va kulambilila au
vakukalewa, henga vàlembelewa vahunde mambo lambone. 4 Na kwa ku-
tenda uchocho, vachivahulule kuvahunda vali kuvatamwa alume vao na
vana vao, 5 na kuva vanu vaikâla kwa lúnda, na vaikâla bila uhakwa, na
kuva vanu va kuvachunga saana vanu va ding'ande dyavo, na kuva vanu
vambone, na kuva vanu va kuvapilikana alume vao, uchinga ujumbe wa
Nnungu unatangolewe malove lahakalenge.

6 Uchocho, vahimye vijana vachilume vààve vanu vaikâla kwa lúnda.
7 Mmambo lammalele, wako ùlembelewa ùùve nfano wa kutenda lambone,
akuno uhunda kwa eshima na kwa makudungilo lambone, 8 na kwa malove
la uhiu, uchinga avala vautahûka ujumbe wa uhiu vaone dihoni, kwa kuva
vakee na lilove libaya lya kutangola kutuyamba hwetu.

9 Vahunde vatumwa kuvapilikana anang'olo vao mmambo lammalele na
kuvakatapalila, na wala vanatahukane navo, 10 au kuvaivila vitukutuku
vyavo. Henga valilanguje mwalehu kuva vànakulupika uchinga mahundo
lannyâmba Nnungu Mpohi wetu lapate kuutula, kwa kupitila lammalele
lávatendàngà.

11 Kwa kuva, inema ya Nnungu ivapôha vanu vammalele ìnihunukuliwa
mwalehu. 12 Inema aneyo ìtuhunda kulaleka lahakalenge na tama dya
pachilambo, na kuikala nchilambo achino cha vino kwa lúnda na kwa
kutenda lalalembela Nnungu na kwa kumweshimu Nnungu, 13 akuno utu-
lolela uhiku aula úmbehunukulìwà ukulu wa Nnungu Nkulu na Mpohi wetu
Yesu Kilisto. 14 Nang'e ánilihumya mwene kwajili yetu uchinga atukombole
kuhaloka mmambo lammalele lahakalenge na kutuhahula uchinga tùùve
tuvanu vake mwene mwalehu na tùùve tuvanu tùvá kutumbama kutenda
lambone.

15 Bahi anelo njo mambo lulembelewa ulahunde. Vadume na vakalipile
kwa mamulaka lammalele luvenalo, na unanneke munu woheyo wakuhe-
bula.

3

Kutenda lambone

1 Vahimbuse vanu kulisulupusa na kuvapilikana vatawâla na vavêle na
mamulaka na kuva tayali kwa kutenda kila lyambone. 2 Vahaulile vanan-
tongolele munu woheyo lahakalenge, henga vààve vanu va kutamwa amani
na va kuvapililila vanu vanji na vààve vanu va kulanguja upole kwa kila
munu. 3 Kwa kuva, anepo machedo na hwetu twavele mavelu, tuvanu
tukáchimpilikana Nnungu. Twanihochejwa na kutawaliwa na kila namuna
ya tama dibaya dya vitukutuku vichituutanga namene. Twaikalanga kwa
kutenda lahakalenge na kuva na wiu, akuno utuchimwa na kuchimana
tuvene kwa tuvene. 4 Henga Nnungu Mpohi wetu ánitulanguja uwambone
wake na itamwi yake kwa kupitila Yesu. 5 Kwa kuva, ánitupoha akee
ing'anya ya matendo letu la haki, henga ing'anya chihi ya chididi chake.
Nang'e ánituhahula kupitila kuvelekwa kwetu kwa mwanda wavili na kutu-
tenda kuva tuvahambi kupitila Umumu Wanaswe. 6 Nnungu ànitukung'unila
mwalehu Umumu Wanaswe kwa indila ya Yesu Kilisto, Mpohi wetu.
7 Átendile uchocho uchinga tupate kuva amapala tuvêle na lilolelo lya umi
ukee na ntululilo akuno atuvalangidìlè kuva tuvambone pameho pake kwa
inema yake. 8 Malove anelo nni la kukulupika. Na nangu ngùlembela
ulahimye uchinga vanu vankulupîla Nnungu valihumye mwalehu kutenda
lambone. Chinu anecho nni chambone, na chìvele na faida kwa kila munu.

9 Henga linyemyange na matahukano la chivelu layâmba midododo ya
malina la ding'olo dya anyakala, chalumo na mapwatano na matahukano
layâmba Sheliya ya Musa, kwa kuva mambo anelo lakee na faida yoheyo tena
lakee mana. 10 Munu atandilîha kuyavanyika, n'dume myanda mivili, na

akànakupilikane linyemye nawe. 11 Kwa kuva, wako ùnimala kuva, munu malinga aneyo àniondongeka mwalehu, na masambi lake làmaiha kuva ànikosela pameho panga Nnungu.

Malove la ntululilo

12 Panimbentuma Alitema au Tikiko kwakuwe, utumbame namene ukakojane na nangu akula ku Nikapoli, kwa kuva ngùkudungidile nguikale aneko mmahiku la chipwepwe. 13 Tumbama namene umpanganihe saana Sena mwanasheliya chalumo na Apolo, uchinga vanasikikile chinu chohecho mmwanda wavo. 14 Vakúkulupila avetu vàlembelewa valihunde kulihumya mwalehu kutenda lambone kwa kuvayangata vanu vasikike namene uchinga maisha lavo lààve na faida kwa vanu vanji.

15 Vanu vammalele vavêle pamo na nangu vànakusalimila. Vasalimile vakúkulupila avetu, vatutâmwa.

Nangu nìnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga Nnungu, ììve pamo na mwenu.

Baluwa yanga Paolo yannembidile Filimoni

Ulongoledi wa baluwa ya Filimoni

Baluwa aino yananjipi namene ílembwije na Ntume Paolo (sula ya 1:1). Paolo pachiilemba baluwa aino áhungwije nnilungu, na ìnahululika kuva áhungwije muimanga ya Loma. Na ikàva muhiu kuva uhiku wachiilemba baluwa aino áhungwije aneko ku Loma, bahi baluwa aino ílembwije mmwaka fulani pepi na mwaka wa 61 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Na uhiku anewo wanahungwije njo uwowo wanalembile baluwa ya Vakolosayi.

Baluwa aino Paolo ànnembidile munu yumo uvanchema Filimoni. Filimoni ávele nkúkulupila wa likuwa fulani lya vakúkulupila na ávele na vatumwa. Paolo ánnembidile baluwa aino Filimoni uchinga anamwasibu ntumwa wake uvanchema Onesimo, anantalweke anepo patandi. Kupapatana na sheliya dya Chiloma, Filimoni ávele na haki ata ya kummwalala Onesimo. Paolo àtumila malove la kuutila uchinga Filimoni ampwechelele Onesimo malinga nkúkulupila nnyake, na kunnyaulila Filimoni kuva, akanitamwa namene Onesimo aisalile na Paolo uchinga annyangate madengo lake la kuntumikila Nnungu (sula ya 1:13-14).

Uinjipihi wa baluwa ya Filimoni

1. Sula ya 1:1-3, Paolo ànsalimila Filimoni chalumo na vakúkulupila vammalele vakojana nng'ande mwako.
2. Sula ya 1:4-21, Paolo ànnyuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo malinga nkúkulupila nnyake.
3. Sula ya 1:22-25, Paolo àmalilila baluwa yake kwa kunnyaulila Filimoni kuva achiahwene unavaongela na àhumya na disalamu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Paolo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Paolo, ngufungwîje kwajili ya kuntumikila Yesu Kilisto, pamo na nkúkulupila nnyetu Timoseo. Tùkulembila wako Filimoni, nnyanjawetu na mmádengo nnyetu, 2 chalumo na nnumbwetu Afiya na mwing'ondo nnyetu Akilipo na vakúkulupila vammalele vakojâna nng'ande mwako.

3 Hwetu tùnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwanga Nnungu Atata wetu na kwa Nang'olo wetu Yesu Kilisto, vìive pamo na mwenu.

Paolo ànshukulu Nnungu kwajili ya Filimoni

4 Maduva lammalele nangu nanshukulu Nnungu kwajili yako wako Filimoni akuno unikukumbukila kwa kukuyuwila kwanga Nnungu, 5 kwa kuva, napilikana namuna chiunkulupila Nang'olo Yesu na chiuvatamwa vakúkulupila vammalele. 6 Nangu ngùnnyuwa Nnungu uchinga ing'ulupa aneyo yuikumila pamo na hwetu ikuhululihe kumala mwalehu kila chinu chambone chituvenacho, kwa kulundanywa kwetu na Kilisto. 7 Nkúkulupila nnyangu, itamwi yako ìninguhangalaja namene na kungutuja ntima, kwa kuva ùniihangalaja mitima ya vakúkulupila vohe.

Paolo ànnyuwa Filimoni ampwechelele saana Onesimo

8 Bahi ing'anya ya anelyo, ikànava ngùvele na mamulaka láning'ìlè Kilisto
kukulaija àlalá lulembelewa kulatenda, 9 henga kwajili ya itamwi yangu
kwakuwe, ngwònа kuva nikuyuwe namene, nangu Paolo ngujukîle kuva
ninsele, na vino ngùjukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuntumikila Yesu
Kilisto. 10 Nangu nakuyuwa namene kwajili ya mwanangu Onesimo,
mwanangu wa muing'ulupa, uninkulupijije kwanga Kilisto akuno nguvèlè
nchihungo. 11 Anepo machedo akáchikufala, henga hambi ànakufala wako
chalumo na nangu mwalehu.
12 Na hambi nìmmuiha kavila kwakuwe, na nang'e vino àjukile kuva
ntima wangu nimwene. 13 Nikanitamwa namene Onesimo aisalile pamo
na nangu uchinga anguyangate madengo badala yako, muuhiku auno
ungujukile kuva ninfungwa ing'anya ya kuyanjaja Malove Lambone.
14 Henga nikanatamwije kutenda chinu chohecho bila wako kukubali. Na
nikanatamwije ukunamatija ungutendele lambone, henga ngùlembela ula-
tende kwa kutamwa kwako umwene.
15 Kapanji Onesimo áhapulanyijwe na wako kwa mahiku kadiki uchinga
ùùve nawe kavila vyaka na vyaka. 16 Kwa kuva, nang'e vino akee chihi
ntumwa kwakuwe, henga nni munu wambone kumpunda ntumwa, yani
àjukile kuva nnung'unwetu utuntamwa. Kwang'une nni munu wa mana
namene, henga kwakuwe àmbepunda kuva wa mana namene ing'anya
ya kuva ntumwa wako na nnung'uno kupitila kulundanywa kwetu na
Nang'olo.
17 Bahi ikàva ùnguvalangila nangu kuva ninnyako mmàdengo la Nang'olo,
bahi nìkuyuwa umpwechelele muchi chuchichiungupwechele nangu
nimwene. 18 Ikàva ànikukosela au ikàva ùnannonga, bahi ngulonge nangu.
19 Nangu Paolo ngùlemba nimwene kwa nkono wangu malove alano kuva,
Nangu Paolo nguchinikulipe, henga nikambekukumbusa kuva, nakulonga
umi wako wa navyaka, ing'anya ya kukukulupija kwanga Nang'olo! 20 Elo
nkúkulupila nnyangu, nakuyuwa namene unjangate kwa anelyo kwajili
ya Nang'olo, uuhangalaje ntima wangu malinga nkúkulupila nnyangu kwa
kulundanywa kwetu na Kilisto.
21 Nìkulembila baluwa aino akuno nguvèlè na uhakika kuva, uchiumilikane
na uchiupundihe kutenda, kupunda àlalá lanikuyuwa. 22 Pamo na anelo,
ngùyuwa ungutayalishije na pachinu pakuikala, kwa kuva ngùvele na lilolelo
kuva, Nnungu achiayang'ule àlalá lamuyuwa, na achiangujalile uchinga
ngupate kwida kwenu mwenu kavila.

Disalamu dya ntululilo

23 Epafila, ahungwîje chalumo na nangu ing'anya ya kuntumikila Yesu
Kilisto, ànakusalimila. 24 Uchocho, Mako na Alistaliko na Dema na Luka,
amadengo avangu, vànakusalimila.
25 Nangu nìnnyuwilanga mwenu mmammalele inema ihalôka kwanga
Nang'olo Yesu Kilisto ìive na mwenu mmammalele.

Baluwa ivavalembidile
Vaeblaniya
Ulongoledi wa baluwa ya Vaeblaniya

Baluwa ya Vaeblaniya nni baluwa ikâmya namene ntima na nni baluwa ilangûja namuna Yesu chatimilisije malemba la unabii wa Lilailano lya Kala. Baluwa aino ya Vaeblaniya ìlembwije muchi hutuba ya mahubili. Nkúlemba wa baluwa ya Vaeblaniya àtumidile mistali ya Nnilailano lya Kala malinga myanda 60 ilangûja namuna Yesu chatimilisije unabii na madengo la Kuhani Nkulu. Bahi ing'anya ya anelyo, baluwa aino íkudungiwije ìive baluwa ya kuvakamya ntima Vakilisto va Chiyahudi. Baluwa aino ìlanguja namuna Yesu chaitimilisije Sheliya ya Musa uchinga vino makuhani vanave na ing'anya ya kuhumya sadaka. Yesu njo anajukile kuva sadaka ya kuvausija masambi lammalele vanu va mahiku lammalele. M'baluwa aino hwetu tuvanu tuvamaduvano tunahimywa kuhweneha kunkulupila Yesu Kilisto na kumpapata nang'e, ata patubanihwa, kwa kuva, nang'e weka njo atandilihîje na njo aikamilîsa ing'ulupa yetu (sula ya 12:2).

Nanga munu ammaite munu ailembile baluwa aino ya Vaeblaniya, henga vatalamu vohe va Bibiliya vàtenda kuva ilembwije na munu yumo muavano vanu ncheche, yani Ntume Paolo na Luka na Banaba na Apolo. Na uhiku ulembwîje baluwa aino nanga paumaikana, henga vatalamu vohe va Bibiliya vàkulupila kuva ílembwije kabla ya mwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Imanga ya Yelusalemu yóndongwije mmwaka wa 70 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto, henga munu ailembîle baluwa aino àilonjelela imanga ya Yelusalemu kuva muchi bado ikánambikwondongwa. Baluwa ya Vaeblaniya ílembwije muimanga ya Loma (13:24), na ìnahululika kuva ínidinguhwa uchinga isomwe mmakuwa lammalele la vanu vankulupîla Yesu.

Uinjipihi wa baluwa ya Vaeblaniya

1. Sula ya 1:1-4:13, Nkúlemba ànnonjelela Yesu Kilisto kuva nni nkulu kumpunda Musa na malaika.
2. Sula ya 4:14-7:28, Na àhweneha kunnonjelela Yesu kuva nang'e nni nkulu kuvapunda makuhani vakôla madengo mu Ing'ande ya Nnungu ya ku Yelusalemu.
3. Sula ya 8:1-10:31, Uchocho, nkúlemba àlanguja kuva utumishi wanga Yesu nni wambone na ùvele na ukulu kupunda aula wa makuhani va Lilailano lya Kala, na njo mana ata Lilailano lyake nni lyambone namene kupunda Lilailano lya Kala.
4. Sula ya 10:32-13:17, Nkúlemba bada ya kulonjelela kuva Yesu nni wambone na nkulu kwa namuna dyammalele, hambi àhumya malaijo lalembelewa latendewe madengo kwa vitendo.
5. Sula ya 13:18-25, Nkúlemba àmalilila kulemba baluwa yake kwa kuvahaulila babali fulani na kuvasalimila.

Vino Nnungu àtangola na vanu kupitila Yesu Mwanawe

1 Anepo kala Nnungu átangwele na anyakala vetu kwa myanda yohe na
kwa namuna dyohe kupitila manabii vake. 2 Henga mmaduva alano la
ntululilo àtangwele na hwetu kupitila Yesu Mwanawe, wantandwele àave

mwene mapala la vitukutuku vyammalele, na kwa kupitila nang'e, Nnungu
ániviumba vitukutuku vya kumahunde na pachilambo chammalele. 3 Nang'e
njo ing'anyimi ya ukulu wanga Nnungu, na njo nfano uhiu wanga Nnungu
mwene. Kwa kuva, Mwana wanga Nnungu àvihululiha vitukutuku vyam-
malele vihwenehe kupwawa kwa dimongo dya lilove lyake. Ánivahahula
vanu masambi lavo, na pamalidile nkuikala aneko kulihunde, m'bali wa
kunkono wa Nnungu, mumamulaka lake Nnungu Avêle na Ukulu.

Kilisto nni nkulu kupunda malaika

4 Anelo làlanguja kuva Mwana wanga Nnungu nni nkulu kupunda malaika
malinga lina lyake lyapewije na Nnungu chilivele likulu kupunda malina
lavo. 5 Kwa kuva, Nnungu nanga panawahite kananga mwanda umo
kunnyaulila yumo wa malaika vake kuva,
"Wako njo Mwanangu,
nangu nelo ngùjukile kuva Atatako."*
Na wala nanga panatangwele malove alano kumwamba malaika woheyo
kuva,
"Nangu nìmbekuva Atatake,
na nang'e àmbekuva Mwanangu."†
6 Tena, Nnungu pantumile pachilambo Mwanawe chihungumikova,
ávahaulidile malaika vake vammalele vamwabudu Mwanawe.‡
7 Henga kuyamba malaika, Nnungu ànitangola kupitila ntumishi wake kuva,
"Nnungu àvatuma malaika vake kuva muchi mpapa,
na àvatuma kuva muchi dindimi dya moto."§
8 Henga Nnungu ánitangola kumwamba Mwanawe kuva,
"Ufalume wako Nnungu ukámbekuva na ntululilo.
Na wako ùvatawala vanu vako kwa haki.
9 Wako ùkatapaliwa na haki na kulachima lahakalenge.
Njo mana Nnungu, Nnungu wako ànikutandola kuva nkulu wa avako vam-
malele,
na kukukung'unila ihangaladi."**
10 Uchocho, Nnungu átangwele kuva,
"Wako Nang'olo, anepo patandi waumbile chilambo chammalele,
na kwa makono lako waniumba kumahunde.
11 Anevyo vyammalele vìmbepita, henga wako ùmbekuva chihi nkupwawa.
Na vyammalele vìmbekwondongeka muchi inguwo.
12 Anevyo vyammalele ùmbevidinga muchi likoti,
na kuvibadili muchi dinguwo.
Henga wako ùùva chihi uchocho chuvele,
na umi wako ukambekuva na ntululilo."††
13 Nnungu nanga panannyaulidile kananga yumo wa malaika vake kuva,
"Ikala mumamulaka langu, m'bali wangu wa kunkono,
mpaka panimbevatenda amongo vako kuva muchi viteng'u vya kuvika
makumbatu lako."‡‡

---

* **1:5** Sabuli 2:7, Vitendii mitume 13:33, Vaeblaniya 5:5 † **1:5** 2 Samwili 7:14, 1 Mahiku 17:13
‡ **1:6** Munsitali auno làtumike malove la Makumbuso 32:43, lalembwîje mutafasili yake ya Chigiliki
kuhaloka mmalemba la ku Bahali ya Munyu. § **1:7** Sabuli 104:4 ** **1:9** Sabuli 45:6,7 †† **1:12**
Sabuli 102:25-27 ‡‡ **1:13** Sabuli 110:1, Matayo 22:43-44, Mako 12:36, Luka 20:42-43, Vitendîi Mitume
2:34-35

14 Dachi, malaika nni vanani? Anevo vammalele nni viumbe vya chinnungu vintumikîla Nnungu na kutumwa unavayangata vanu avala vambeupwechêla upohi.

2

Upohi nkulu

1 Bahi ing'anya ya anelo, tùlembelewa tulakamulihe àlalá latupilikene uchinga tunayahike. 2 Sheliya ya Musa yaniida kupitila malaika na yanimaihwa kuva nni ya uhiu. Na kila mwanda munu pachiikosela au kuleka kuipilikana Sheliya, ánipata asabu malinga chachilembelewa. 3 Bahi ikàva Nang'olo mwene njo ánavele ntandi kutanga habali dya upohi auno na kuumaiha kwetuhwe kupitila avala vanampilikene, dachi hwetu tùmbepalanyoka dachi muasabu tukànawidopye upohi nkulu malinga auno? 4 Nnungu nanang'e ániumaiha ushahidi wavo kwa indila ya vimaiho na la kukanganya na masaibu la kila namuna, na kwa kupitila dinudyo dya Umumu Wanaswe dyavapele vanu malinga chatamwije.

Yesu átendwije mutuvelelee hwetu uchinga atupohe

5 Nnungu nanga panavavikile malaika kuva vakútawala va chilambo chiîda, yani chilambo achila chitulonjelela. 6 Tena, malove anelo lànamaihwa Mmalemba lanji Lanaswe lahaûla kuva,

“Munu ni nnani mpaka unkumbukile?
Na mwana wa munu ni nnani mpaka un'jali?
7 Ùntendile chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika,
ùmmwajije ukulu na eshima.
8 Ùmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele.”*

Malemba palahaula kuva, Nnungu àmpele mamulaka la kutawala vitukutuku vyammalele, ìvele na mana kuva, nanga panalekile chinu chohecho. Henga kwa vino, nanga patumwona munu wavitawala vitukutuku anevyo. 9 Henga tùmwona chihi Yesu anatendwije chihi kadiki kuva n'joko kuliko malaika, uchinga kwa inema ya Nnungu, Yesu ayeje kuhwa kwajili ya vanu vammalele, vino àpete ukulu na eshima ing'anya ya kubanika na kuhwa kwake. 10 Nnungu aumbîle vitukutuku vyammalele kwajili yake mwene, ánitandola kwida na vavana vohe muukulu wake. Na íninkatapalila kuntenda Yesu kuva Mpohi nkamilifu mwalehu kwa indila ya ibaniki yake uchinga avalodye vavana anevo kuupohi.

11 Yesu njo avahahûla vanu masambi lavo. Nang'e chalumo na avala vahahûlwa, vammalele nni vana va Atata yumo. Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu akáona dihoni kuvachema vanu anevo anung'unuvake, 12 wahaula kuva,

“Nìmbelitumbyanga lina lyako kwa anung'unuvangu,
nìmbekulombolela mmakojano lavo kwa kuimba.”†

13 Kavila àhaula kuva, “Nìmbelisingila Nnungu.”‡
Na àhaula kavila kuva,
“Nangu ngùvele apano chalumo na vana va Nnungu vángupèlè.”§

14 Kwa kuva, vana anevo nni vanu vàvele na mmili na myadi, uchocho Yesu nanang'e nkùtwala hali ya chimunu. Átendile uchocho uchinga kwa indila ya kuhwa kwake, adimange dimongo dya ayula ánavele na dimongo

* **2:8** Sabuli 8:4-6 † **2:12** Sabuli 22:22 ‡ **2:13** Isaya 8:17 § **2:13** Isaya 8:18

dya kuhwa, yani Ibilisi. 15 Uchocho, ávahungwile na avala vammalele vachi-
ikâla muchi vatumwa mmaisha lavo lammalele ing'anya ya kuyopa kuhwa.
16 Kwa kuva, nang'e nanga panaidile unavayangata malaika, henga áidile
unavayangata vadukulu va Iblahimu. 17 Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu
nkulembelewa alilandanye na anung'unuvake kwa kila namuna, uchinga
àáve Kuhani wavo Nkulu avêle na chididi na akulupîka kwa kuntumikila
Nnungu, uchinga ahumye sadaka ya kuvausija vanu masambi. 18 Kwa kuva
mwene ánibanihwa na kulingwa, bahi hambi ànahulula chihi kuvayangata
avala valîngwa.

3

Yesu nni nkulu kumpunda Musa

1 Bahi mmakukulupila avangu, mmanu mma Nnungu mukumilâna na
vammalele vachemwîje kulihunde, nkumbukilange Yesu utunnyambukila
kuva Ntume na Kuhani Nkulu. 2 Nang'e ánakulupika kwanga Nnungu, an-
tandwêle kukola madengo lake, malinga Musa chachikulupika kuichunga
ing'ande yammalele ya Nnungu, yani vanu va Nnungu. 3-4 Kwa kuva, kila
ing'ande ìdengwa na munu, henga Nnungu njo adênga kila chinu. Adênga
ing'ande ànalembelewa kupata eshima ing'ulu kupunda ing'ande yene.
Uchocho, Yesu ànalembelewa kupata eshima ing'ulu namene kumpunda
Musa. 5 Musa ávele chihi ntumishi muing'ande yammalele ya Nnungu
na ánakulupika mwalehu. Na utumishi wake wávele nfano wa uhiu
wambeuhunukula Nnungu lukoto. 6 Henga Kilisto ànakulupika, na njo
Mwana aimilîla ing'ande yanga Nnungu. Na hwetu njo ing'ande aneyo, ikàva
tukáyopa kuhweneha kuhwinga muing'ulupa na kuhweneha kulisingila
lilolelo lituvenalyo.

Munanonopyange mitima yenu

7 Bahi malinga chatangola Umumu Wanaswe kuva,
“Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu,
8 munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile anyakala venu,
muuhiku aula uvachintahuka Nnungu,
na kunninga akula kulilanga.
9 Aneko anyakala venu váningupima na kungulinga uchinga vandole,
Ikànava vánilona lammalele langunatendile muvyaka alubaini.
10 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nanivavisija vanu va chívelèkwà achila, na
kutangola kuchidoni,
‘Maduva lammalele mitima ya vanu anevo ìnahochela,
na nanga pavadipapata dindila dyangu.’
11 Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,
‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelela panivatayalishijije!’ ”*
12 Bahi mmakukulupila avangu, lyongolelange uyopa ànapwawa munu
avêle na ntima m'baya ukákulupila mmwenu, ntima ulihapulânya na Nnungu
avêle na umi. 13 Henga mukamyane mitima kila liduva lichêmwa nelo,
uchinga kunave na munu wa kunonopa ntima ing'anya ya kukumbika na
sambi. 14 Kwa kuva, ikàva tùmbehweneha kukulupika mpaka kuntululilo
akuno utunkulupila Nnungu malinga chitunkulupidile anepo patandi, bahi
tùmbekuva tukumilènè pamo na Kilisto.

* **3:11** Sabuli 95:7-11

15 Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva,
“Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu,
munanonopyange mitima yenu, malinga chivanatendile anyakala venu
muuhiku aula uvachintahuka Nnungu.”†
16 Dachi, vanani vapilikêne lidi lyanga Nnungu nkuntahuka? Dachi,
vakávele avala vammalele vachilôjwa na Musa kuhaloka ku Misili? 17 Dachi,
Nnungu ávavisijije vanani kwa vyaka alubaini? Dachi, akánavavisijije avala
vammalele vanatendile sambi, na mituhi yavo nkutapakala kulilanga?
18 Dachi, nni vanu ntwani vanavaapilidile Nnungu kuva nanga pavam-
beingila pachinu pake pakuyewelela panavatayalishijije? Dachi, vakávele
avala vanahitile kumpilikana? 19 Bahi twòna kuva nanga pavanainjidile
pachinu anepo pakuyewelela ing'anya nanga pavanakulupidile.

4

Ahadi yanga Nnungu ya kuinjila pachinu pake pakuyewelela ìvele chihi nkupwawa

1 Bahi kwa kuva ahadi ya Nnungu ya kwinjila pachinu pake pakuyewelela
ìvele chihi nkupwawa, bahi tulyongolele uchinga anapwawe kananga munu
yumo mmwenu wa kukoha kwinjila anepo. 2 Kwa kuva, malove lambone
layâmba pachinu pake pakuyewelela lànihubiliwa kwetuhwe malinga chi-
lanahubiliwije kwa vanu va kala. Henga malove anelo nanga palanavapele
faida yoheyo, kwa kuva, avala vanalapilikene nanga pavanaikamulidile
aila ahadi kwa ing'ulupa. 3 Henga hwetu tukulupidîle, tùmbeinjila pachinu
pakuyewelela panatambulenge Nnungu pachihaula kuva,
“Bahi nangu nkwapila kwa kuvisa kuva,
‘Nanga pavambeinjila pachinu pangu pakuyewelela panivatayalishijije.’ ”*
Nnungu átangwele malove anelo ikànava madengo lake lánimalilika kutandik-
ila paumbile chilambo. 4 Kwa kuva, Mmalemba Lanaswe pachinu fulani
pànahaula kuyamba liduva lya saba kuva, “Nnungu ániyewelela liduva lya
saba, kwa kuva ánimalila madengo lake lammalele.”† 5 Henga malinga
chiilembwije anepo muha, Nnungu àhawile kuva, “Nanga pavambeinjila
pachinu pangu pakuyewelela panivatayalishijije.” 6 Bahi aneyo ahadi ya
kuinjila pachinu anepo ìvele chihi nkupwawa, henga avala vánavele vatandi
kuhubiliwa malove anelo lambone nanga pavanainjidile ing'anya nanga
pavanampilikene Nnungu. 7 Bahi ing'anya ya anelyo, bada ya kupita
myaka yohe Nnungu nkuvika liduva linji lichêmwa “Nelo.” Átendile uchocho
patangwele Mmalemba Lanaswe kuyamba liduva anelyo kupitila Daudi,
malinga chingulongoledile kulemba kuva,
“Nelo mukàlipilikana lidi lya Nnungu,
munanonopyange mitima yenu.”‡
8 Kwikavele Yoshuwa wavahwikiha vanu pachinu pakuyewelela,
Nnungu akánatangolele kavila kuyamba liduva linji lya kuyewelela. 9 Bahi
mayewelelo lavatayalishijîje Nnungu vanu vake làvele chihi nkupwawa.
10 Kwa kuva, avala vayewelêla mmayewelelo lavatayalishijîje Nnungu,
vànayewelela kwa kuva vànimalila madengo lavo apano pachilambo, malinga
Nnungu chanayeweledile pamalidile kukola madengo lake. 11 Bahi
tutumbame kuinjila pachinu anepo pakuyewelela, uchinga anapwawe

† **3:15** Sabuli 95:7-8 * **4:3** Sabuli 95:11 † **4:4** Ntandiliko 2:2 ‡ **4:7** Sabuli 95:7-8

munu woheyo muhwetu ambehîta kupilikana na kukoha kuinjila, malinga chivanatendile avala vanantahwike Nnungu akula kulilanga.
12 Kwa kuva, Lilove lya Nnungu lìvele na umi na dimongo, na lìnakola kupunda upanga ukola akuno na akuno. Na lìnapulung'anya mpaka kuhapulanya isungu na ntima wa munu, na kuhapulanya mawangwa na unjinji, na kuhunukula makudungilo na mawaso la munu. 13 Nanga chinu chohecho chipihîke pameho panga Nnungu, henga vitukutuku vyammalele vìnihunukuliwa na vìvele chihi mwandu pameho panga Nnungu utumbennyumija isabu ya matendo letu.

Yesu njo Kuhani Nkulu

14 Bahi kwa kuva tùvele na Kuhani Nkulu kupunda vammalele, ainjidîle mpaka kulihunde, yani Yesu Mwana wanga Nnungu, bahi tuikamulihe saana ing'ulupa yetu ituiyambukila. 15 Kuhani wetu Nkulu utuvenawe ànahulula kutuvikila chididi ing'anya ya idabadangi yetu. Kwa kuva, nanang'e ánilingwa kwa kila namuna muchi hwetu, henga nanga panatendile sambi. 16 Bahi ing'anya ya anelyo, tuchihengelekele chiteng'u changa Nnungu cha Ufalume bila kuyopa, pachinu pavajalîla vanu inema, uchinga apate kutuvikila chididi na kutujalila inema ya kutuyangata muuhiku wa idabadangi yetu.

5

1 Kila Kuhani Nkulu atandolwejîje muvanu, ànavikwa uchinga antumikile Nnungu kwajili ya vanu. Nang'e ànhumija Nnungu dinujo na sadaka kwajili ya kusamehewa masambi lavo. 2 Kwa kuva mwene ànadidimanga, bahi ànahulula kuvapililila avala vahochedîle na avala vakámaite chinu. 3 Na kwa kuva mwene ànadidimanga, àlembelewa ahumye sadaka, akee chihi kwajili ya vanu ila pamo na masambi lake mwene. 4 Nanga munu alîng'a mwene eshima aino ya kuva Kuhani Nkulu. Henga kila munu àtandolwa na Nnungu malinga chanatandolwejije Haluni.
5 Uchocho, Yesu Kilisto nanang'e nanga panaling'ile mwene ukulu wa kuva Kuhani Nkulu, henga Nnungu njo annyaulidîle kuva,
“Wako njo Mwanangu,
nangu nelo ngùjukile kuva Atatako.”*
6 Nnungu ànitangola kavila pachinu panji Mmalemba kuva,
“Wako nni Kuhani ukee na ntululilo,
malinga mwavelelee Melikisedeki.”†
7 Yesu panavele apano pachilambo, ánikuta chitangelo na mihodi wannyuwa na kumpembeja Nnungu ahulûla kumpoha mukuhwa. Yesu ánipilikanwa na Nnungu ing'anya ya kumweshimu na kumpilikana Nnungu. 8 Ikànava Yesu ávele Mwana wanga Nnungu, henga ánilihunda kupilikana kupitila kubanika kwake. 9 Na kwa indila aneyo, Nnungu nkuntenda Yesu kuva nkamilifu, nkuva chitandikilo cha upohi ukee na ntululilo kwa avala vampilikâna. 10 Bahi Nnungu nkummika Yesu kuva Kuhani Nkulu, malinga mwavelelee Melikisedeki.

Kuleka kunkulupila Kilisto

11 Bahi tùvele na malove lohe la kutangola kuyamba chinu achino, henga ìnikamajanga kunnyaulilanga ing'anya mùvele na makutu laidôpa. 12 Nni

* **5:5** Sabuli 2:7 † **5:6** Sabuli 110:4

muhiu kuva, muuhiku auno mwenu múlembelewa mùùve mmakuhunda, henga bado mùlembelewa chihi muhundwe, tena mahundo matandi-matandi la lilove lya Nnungu. Mwenu múlembelewa muliswe chakulya chinonôpa, henga bado mùlembelewa chihi muyong'ejwe mavele. 13 Kwa kuva, kila munu aikâla kwa kuyong'ejwa chihi mavele akáhulula kulamala mahundo la haki, kwa kuva, nang'e àvele muchi nkanunu. 14 Henga chakulya chinonôpa ni kwajili ya vanu vakulumwîke, vajevelejîje ding'ano dyavo kulamala lalida lambone na lalida lahakalenge.

6

1 Bahi ing'anya ya anelyo, tùlembelewa tunauyileuyile mahundo matandi-matandi la chikanunu lamwâmba Kilisto, henga tuhwenehe muyo kwa kulihunda mahundo la chikulungwa. Tunahwenehe chihi kudenga kavila nsingi wa mahundo layâmba kulaleka matendo lahakalenge, na kuyamba kunkulupila Nnungu, 2 na mahundo layâmba ubatiso, na kuvayuwila vanu kwa kuvavikila makono, na kufufulwa kwa vanu vahwîle, na hukumu ya asabu ikee na ntululilo. 3 Nnungu akàtamwa tuchituhwenehe kukulumuka mmahundo anelo la chikulungwa.

4 Kwa kuva, vanu vakàlangajijwa uhiu wa Nnungu na kuyeja inujo ya kulihunde, na kukumilana na Umumu Wanaswe, 5 na kuyeja uwambone wa lilove lya Nnungu, na dimongo dya chilambo chiîda, 6 koka nkuileka ing'ulupa yavo, ikáhululika kuvapindikulanya kavila uchinga vapate kulaleka masambi lavo na kunnaukila kavila Nnungu. Kwa kuva, vàmmamba Mwana wa Nnungu kavila munsalaba na kuntaya dihoni muyo mwa vanu.

7 Ulongo ûnywa imbula myanda yohe na kumeja vilyo vivêle na faida kwa nkúlima, Nnungu ànaubaliki ulongo anewo. 8 Henga ulongo anewo ukàmeja diheya na mbigili, bahi ukávele na faida yoheyo kwa nkúlima, na ùvele pepi kulaniwa nawi Nnungu, na ntululilo wake nni kuyochwa chihi moto.

9 Mmakukulupila avetu, ikànava tùtangola uchocho, hwetu tukávele na lipamba kumwamba mwenu, akuno utumala kuva mùtenda lambone kupapatana na upohi wenu. 10 Kwa kuva, Nnungu àtenda haki. Nang'e akambeluvalila madengo lenu na itamwi yenu imuilangujije kwanga nang'e kwa kuvahudumila vanu vake na chimuhweneha kuvahudumila. 11 Henga tùnalembela namene kila munu mmwenu ahwenehe kutumbama mpaka kuntululilo, uchinga àlalá lamulolela lapate kutimiswa. 12 Hwetu tukátamwa mwenu mùùve mmalemwa, henga muvayeje avala vapwechêla àlalá laahidite Nnungu kupitila ing'ulupa yavo na ipililidi yavo.

Ahadi ya Nnungu nni ya kulisingila

13 Nnungu panamuahidite Iblahimu, ániapila kwa lina lyake mwene, kwa kuva, nanga munu yunji nkulu kumpunda Nnungu wakanantambulenge lina lyake. 14 Nnungu átangwele kuva, “Muhiu nìmbekubaliki namene na nìmbelutenda lukolo lwako lùùve na vanu vohe.”* 15 Anepo Iblahimu nkupililila akuno walindilila, bahi nkulapwechela àlalá lanaahidiwije na Nnungu. 16 Kwa kuva, vanu pavaapila, vàapila kwa lina lya munu nkulu kuvapunda vene, na iapidi aneyo ìmaiha achila chitongolewîje kuva nni uhiu, na ìmalila matahukano lammalele. 17 Nnungu nanang'e álembedile avamaihije avala vavaahidite kuva makudungilo lake lakápindikuka, bahi

* **6:14** Ntandiliko 22:17

nkwapila. 18 Na Nnungu nanga pahulula kulambila. Bahi hwetu tuntukutidîle tùnakamywa mitima na kukamuliha kwa dimongo lilolelo alila lituvikiwije, ing'anya ahadi dyake na iapidi yake vikáhululika kupindikuka. 19 Lilolelo alino lìtutenda tùùve na uhakika na usalama mmitima yetu malinga naanga chiiimija meli. Yesu ajukîle kuva lilolelo lyetu ànipita palipasiya na kwinjila Pachinu Panaswe Namene. 20 Yesu mwene ánilongolela kuinjila anepo kwajili yetu na àjukile kuva Kuhani Nkulu akávele na ntululilo malinga mwavelelee Melikisedeki.

7

Kuhani Melikisedeki

1 Aneyo Melikisedeki ávele nfalume wa imanga ya Salemu, na kuhani wa Nnungu Nkulu. Iblahimu pachiuya kuhaloka kuing'ondo aneko kwanavawalele vafalume ncheche, Melikisedeki ákojene na Iblahimu, Melikisedeki nkum'baliki Iblahimu. 2 Anepo Iblahimu nanang'e nkumwing'a asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanavenavyo. Mana la Melikisedeki nni, “nfalume wa haki,” nanang'e ávele nfalume wa Salemu, na nfalume wa Salemu mana lake, “nfalume wa amani.” 3 Wala nanga habali dilembwîje dinnyâmba atatake Melikisedeki wala anyokwe wala malina la anakuluvake. Na kuyamba habali dya kuvelekwa kwake na kuhwa kwake nanga padimaikana. Nang'e àlandana na Mwana wa Nnungu, kwa kuva, nang'e nni kuhani akávele na ntululilo.

4 Bahi nnolange munu aneyo chanavele nkulu. Ata anakulwetu Iblahimu ánimwing'a asilimiya kumi ya vitukutuku vyammalele vyanatwete litwala kuing'ondo. 5 Na vanu vahalôka nnukolo lwanga Lawi, vanu vapwechêla madengo la chikuhani, vànilaijwa na Sheliya yanga Musa kutwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa Vaisilaeli avao, ikànava vanang'o nni vadukulu va Iblahimu. 6 Melikisedeki akáchihaloka nnukolo lwanga Lawi, henga ánitwala asilimiya kumi ya vitukutuku kuhaloka kwa Iblahimu. Pamo na anelyo, Melikisedeki ánim'baliki Iblahimu anaahidiwije na Nnungu. 7 Nni muhiu kuva ayula abalikîwa nni n'joko kumpunda ayula abalîki. 8 Na makuhani vatwâla asilimiya kumi ya vitukutuku nni vanu vâhwa, henga Melikisedeki anatwete asilimiya kumi àhaulika kuva nang'e akáhwa. 9 Vanu va lukolo lwa Lawi njo vatwâla asilimiya kumi. Bahi tùnahulula kutangola kuva, ata Lawi mwene ánimwing'a Melikisedeki asilimiya kumi ya dimali dyake kupitila kwa Iblahimu. 10 Kwa kuva, Melikisedeki panakojene na Iblahimu, Lawi ávele chihi mummili mwa Iblahimu, anakuluwe.

Ìlembelewa aide kuhani yunji

11 Sheliya ya Musa ínahumijwe kwa Vaisilaeli ílisingila namene utumishi wa ukuhani wa Valawi. Bahi ikàchiva ukamilifu wa vanu va Nnungu upatikènè kwa indila ya utumishi wa ukuhani wa lukolo lwa Lawi, pakanalembelewe kavila kwida kuhani yunji avêle mwavelelee Melikisedeki, na akee aula ukuhani wa Haluni. 12 Kwa kuva, ukuhani paupindikuka, Sheliya na inang'o ìlembelewa ipindikuke. 13 Na Nang'olo wetu ulannyamba malove alano ávele chihi munu wa litawa linji, na wala nanga munu kananga yumo wa nnitawa lyake alingîle kukola madengo la chikuhani pachitala cha kuhumija sadaka. 14 Kwa kuva, ìmaikana kuva Nang'olo wetu áhaleke nnitawa lya Yuda, na kuyamba litawa anelyo Musa nanga panatangwele chinu chohecho kuyamba habali ya ukuhani.

15 Na anelo lammalele làvele chihi mwandu, kwa kuva, kuhani yunji avêle
mwavelelee Melikisedeki àniida. 16 Kuhani ayuno nanga pajuhijwe kuva
kuhani kupapatana na amuli iyâmba litawa lyake, henga kupapatana na
dimongo dya umi wake ukee na ntululilo. 17 Kwa kuva, Malemba Lanaswe
làhaula kuva, “Wako nni kuhani ukee na ntululilo, malinga mwavelelee
Melikisedeki.”* 18 Bahi amuli aneyo ya machedo ínipukutwa, kwa kuva,
ikánavele na dimongo wala faida ya kutosha. 19 Kwa kuva, Sheliya yanga
Musa nanga painahulwile kuida na ukamilifu. Henga vino lìidile lilolelo
lyambone namene, na kwa kupitila lilolelo anelyo tùnahulula kunnyen-
gelekela Nnungu.
20 Pamo na anelo, Yesu akanajuhijwe kuva kuhani bila Nnungu kwapila.
Na makuhani vanji va litawa lya Lawi vánivikwa mmadengo anelo bila
Nnungu kwapila. 21 Henga Yesu àjuhijwe kuva kuhani kupitila kwapila, apala
Nnungu panannyaulidile Yesu kuva,
“Nang'olo àniapila,
na wala nanga pambepindikulanya makudungilo lake,
‘Wako nni kuhani ukee na ntululilo.’ ”†
22 Bahi ing'anya ya iapidi aneyo, Yesu njo ahululîha kupwawa kwa lilailano
alino lyambone namene kupunda lilailano lya kala.
23 Kwa kuva vanu vànahwa, bahi pàpitile makuhani vohe kuhaloka nnitawa
lya Lawi. Bahi ing'anya ya kuhwa, nanga pavanahulwile kuhweneha na
madengo lavo. 24 Henga kwa kuva Yesu àvele na umi ukee na ntululilo,
bahi ukuhani wake naunang'o ukee na ntululilo. 25 Bahi nang'e ànahulula
kuvapoha avala vamwidîla Nnungu kupitila nang'e, kwa kuva, nang'e àvele
na umi ukee na ntululilo uchinga avayuwile vanu anevo kwa Nnungu.
26 Bahi Yesu njo Kuhani Nkulu afâla kwajili yetu, kwa kuva, nang'e
nni wanaswe na akávele na likosa wala lidolidoli lya uhakwa na Nnungu
ànìnnyapulanya na vakútenda masambi kwa kunnyanyula muha namene
kulihunde. 27 Nang'e wala nanga palembelewa kuhumya sadaka kila liduva
malinga Makuhani vanji Vakulu chivatenda. Vanang'o vàtandilika kuhumya
sadaka kwajili ya sambi dyavo vene, koka nkuhumya sadaka kwajili ya
sambi dya vanu vanji. Henga nang'e áhumije chihi sadaka mwanda umo
bahi kwajili ya vanu vammalele, apala palihumije mwene kuhwa. 28 Sheliya
yanga Musa ìvatandola vanu vakákamilike kuva Makuhani Vakulu, henga
iapidi yanga Nnungu inatendeke Sheliya ipwawìjè, ìntandwele Mwanawe
kuva Kuhani Nkulu, nkamilifu vyaka na vyaka.

8

Yesu Kuhani wetu Nkulu

1 Habali ya muhimu kupunda dyammalele ditutangolela nni aino, hwetu
tùvele na Kuhani Nkulu aikâla m'bali wa kunkono wa chiteng'u cha chi-
falume cha Nnungu Avêle na Ukulu, aneko kulihunde. 2 Aneko nang'e
njo Kuhani Nkulu atumîka Pachinu Panaswe, yani Mun'gongwe uhiu wa
Nnungu udengwîjwe na Nang'olo Nnungu mwene, na akee vanu.
3 Kila Kuhani Nkulu ànatandolwa uchinga akole madengo la kunnyumija
Nnungu dinujo na sadaka. Bahi kupapatana na anelyo, Kuhani wetu Nkulu
Kilisto ánilembelewa àave na chinu cha kuhumya. 4 Kwikavele Kilisto wava
apano pachilambo, akánave kuhani, kwa kuva tayali pàvele makuhani vanji

* **7:17** Sabuli 110:4 † **7:21** Sabuli 110:4

vahûmya sadaka kupapatana na malaijo la Sheliya ya Musa. 5 Na pachinu
pavatumikila makuhani nni nfano chihi na chimbwehedi cha apala pavêle
kulihunde. Kwa kuva, Musa panavele pepi kuudenga aula N'gongwe wa
Nnungu, Nnungu ánnyaulidile kuchidoni, “Loleha saana uchinga udenge kila
chinu kupapatana na nfano unikulangujije kulichinga.”* 6 Henga hambi
Yesu àpewije utumishi wambone namene kupunda wa avala makuhani.
Uchocho, lilailano lyajukile Yesu kuva mpatanishi nni lyambone namene
kupunda alila lya kala, ing'anya lilailano lyahambi lìimila munsingi wa ahadi
dya Nnungu dyambone namene kupunda adila dya kala.
7 Kwa kuva, ikàchiva lilailano lya kala ulikamilika mwalehu,
likánalembelewe lilailano linji. 8 Henga Nang'olo Nnungu ánilona makosa
kwa vanu vake, nkutangola kuchidoni,
“Mmaduva laîda nìmbetenda lilailano lyahambi na vanu va Isilaeli na vanu
va Yuda.
9 Lilailano alino likambelandana na lilailano linnatendile na anyakala vao,
muuhiku aula unnavakamwile nkono na kuvausa nchilambo cha Misili.
Kwa kuva, nanga pavanalikamwile lilailano lyangu, nangu nkuvaleka.
10 Hambi alino nni lilailano linimbelitenda na vanu va Isilaeli mmaduva
laîda,
nìmbedivika Sheliya dyangu n'ding'ano dyavo na kudilemba mmitima yavo.
Nangu nìmbekuva Nnungu wavo, na vanang'o vàmbekuva vanu vangu.
11 Nanga munu ambennyûnda Mwisilaeli nnyake,
au kunnyaulila nnangawake kuva, ‘Mmale Nang'olo.’
Kwa kuva, vanu vammalele vàmbengumala, kutandikila n'joko mpaka nku-
lungwa.
12 Kwa kuva, nìmbevasamehe lahakalenge lavatendile,
na masambi lavo nikambelakumbukila kavila.”†
13 Nnungu palichemile lilailano alino kuva lyahambi, àlitendile alila litandi
kuva lyakala, na chinu chohecho chikààva chakala na kuhuchulika chìiva
pepi na kuwalawala.

9

Mihambo ya lilailano lya kala na mapungufu lake

1 Bahi lilailano litandi lyanatendile Nnungu na Vaisilaeli lyávele na malaijo
lake la ibada na pachinu pake panaswe pakumwabudila Nnungu, apano
pachilambo. 2 Údengwije N'gongwe wa Nnungu, na mun'gongwe anewo
wávele na vyumba vivili. Nchumba chitandi mwávele na chipanda cha ku-
vikila vibatali na mesa na mikate ihumîjwe sadaka kwa Nnungu ínavele muha
mesa. Na chumba anecho chíchemwa, Pachinu Panaswe. 3 Na pávele na li-
pasiya, na kunyuma lipasiya anelyo kúvele na chumba chinji chichichemwa,
Pachinu Panaswe Namene. 4 Nchumba anecho múvele chitala cha sahabu
cha kututumija ubani pamo na lisanduku lya lilailano. Na Lisanduku
anelyo lípakwije sahabu mipata yammalele, na nkati mwake múvele na
chilongo cha sahabu chínavele na chakulya chichichemwa “Mana.” Na
nnisanduku anelyo múvele na isimbo ya Haluni inahipwike mahamba pamo
na vibao vivili vya mayanga vinalembwije Amuli Kumi dya lilailano lya kala.
5 Pachanya lisanduku anelyo pávele na disanamu dimbili dya viumbe vya
kulihunde vivêle na dimapa, vilangûja ukulu wanga Nnungu, na dimapa

* **8:5** Kuuka 25:40 † **8:12** Yelemiya 31:31-34

anedyo díhinike pachinu pakusamehewa masambi. Henga vino tukambehulula kuhauliha mwalehu mambo anelo lammalele.
6 Bahi uvila nni chivinapangwije vitukutuku anevyo vyammalele. Anepo
makuhani nkuva uvainjila kila liduva nchumba chitandi uchinga vatumike
kupapatana na madengo lavo la ibada. 7 Henga chumba cha vili áinjila chihi
Kuhani Nkulu weka, nanang'e áinjila chihi mwanda umo kwa mwaka. Na
anemwo ánnyumija Nnungu sadaka ya myadi kwajili ya masambi lake na
kwajili ya masambi lavatendile vanu bila kumala. 8 Kupapatana na mambo
anelo, Umumu Wanaswe álanguja kuva, muuhiku aula wammalele pau-
napwawije aula N'gongwe ntandi wa Nnungu, indila ya kuinjilila Pachinu
Panaswe Namene yávele ikànambimaikana. 9 Na anewo wávele nfano kwajili
ya uhiku wa vino, nfano ulangûja kuva dinujo na sadaka dichihumywa
kwanga Nnungu dikáchihulula kuvausija vanu vamwabûdu Nnungu hukumu
ya mmitima yavo. 10 Kwa kuva, anelo lammalele lálanda chihi vyakulya
na vikimbilo na malaijo la kukalava medi. Na malaijo anelo la chimmili
lákamulwije chihi mpaka pautimidile uhiku aula Nnungu watendile kila
chinu kuva chahambi.

Yesu àhumije sadaka itimidîle

11 Henga vino Kilisto àjukile kuva Kuhani Nkulu wa mambo lambone
lapwawîje vino. Nang'e áinjidile Mun'gongwe nkulu na ukamilîke. N'gongwe
anewo ukádengwije na makono la vanu, yani akee N'gongwe wa nchilambo
achino. 12 Nang'e áinjidile chihi mwanda umo Pachinu Panaswe Namene. Na
akanapelekejije anemwo sadaka ya myadi ya ambudi na ang'ombe, henga
ápelekejije myadi yake mwene, na kwa indila aneyo nkutukombola vyaka na
vyaka. 13 Nnilailano lya kala vanu váchivalangiwa kuva vakáhahwike pameho
panga Nnungu kupapatana na malaijo la dini, váhahulwa uhakwa wavo
wa chimmili kwa kunyunyijwa myadi ya ambudi na ang'ombe anamilume
na liu lya ung'ombe apijîjwe mmoto. 14 Bahi ikàva uchocho, myadi ya
Kilisto ìmbekuva na dimongo ding'ulu dya kutuhahula! Kwa dimongo dya
Umumu Wanaswe akávele na ntululilo, Kilisto ánilihumya mwene kwanga
Nnungu kuva sadaka yambone ikee na chilema. Na myadi yake ìmbehweneha
kuhahula mitima yetu ihukumîka kuhalokana na vitendo vyetu vítulòjà
kukuhwa. Ìmbetuhahula uchinga tuntumikile Nnungu Mumi.
15 Bahi ing'anya ya anelyo, Kilisto njo mpatanishi wa lilailano lyahambi.
Na kupitila kuhwa kwake ánivakombola vanu kuhaloka mmakosa lavo la-
vanatendile mmahiku la alila lilailano lya kala, uchinga avala vachemwîje
na Nnungu vapate kupwechela mapala lakávele na ntululilo lavaahidite.
16 Na kwamba mambo layâmba malaijo la mapala, lasima imaikane kuva
ayula alaijîje ànihila koka layavanywe saana. 17 Kwa kuva, malaijo anelo
lakátendeka mpaka mwene alaijîje ahile, kwa kuva malaijo la kuyavanya
mapala lakávele na mana ikàva alaijîje àvechinkulama. 18 Njo mana ata
alila lilailano lya kala nanga palinatendeke bila ya kumwadilika kwa
myadi. 19 Kwa kuva, Musa payanjajije amuli dyammalele kwa vanu vam-
malele, anepo nkutwala myadi ya ndama nkukundanya na medi, nkumyaya
nchitabu cha Sheliya na kuvamyaila vanu vammalele kwa kutumila maleha
lanahuvi na dinavi dya nnandi wa isopo. 20 Musa nkuvahaulila vanu
kuchidoni, “Aino njo myadi ya lilailano limuamuliwije na Nnungu mulipi-
likane.” 21 Uchocho, Musa nkuumyaila myadi N'gongwe wa Nnungu pamo
na vyombo vyammalele vya ibada. 22 Kupapatana na Sheliya, vitukutuku

vyammalele vìhahulwa kwa myadi, na masambi nalanang'o lakáhululika kusamehewa bila kumwadila myadi.
23 Vitukutuku anevyo nni nfano chihi wa vitukutuku vihiu vya kulihunde,
bahi yávele lasima vihahulwe kwa indila aneyo. Henga vitukutuku vihiu vya kulihunde vìlembelewa vihahulwe kwa sadaka yambone namene.
24 Kwa kuva, Kilisto nanga panainjidile Pachinu Panaswe padengwîjwe na
vanu, yani pachinu pa nfano chihi wa apala pahiu. Henga nang'e áinjidile
kwene kulihunde, pachinu páimìlà vino pameho panga Nnungu kwajili yetu.
25 Kuhani Nkulu wa Vayahudi àinjila Pachinu Panaswe Namene kila mwaka,
akuno wanyakula myadi ikávele yake mwene. Henga Kilisto nanga panainjidile anemwo uchinga alihumye mwene kuva sadaka kwa myanda yohe.
26 Ikàchiva uchocho, akanilembelewa kubanihwa myanda yohe kutandikila
pachiumbwije chilambo. Henga vino, mmaduva alano la ntululilo, nang'e
àniida mwanda umo uchinga avasamehe vanu masambi kwa indila ya kulihumya mwene sadaka. 27 Kila munu àpangiwije chihi kuhwa mwanda umo
bahi, na bada ya kuhwa Nnungu ànannyukumu. 28 Uchocho, Kilisto nanang'e
álihumije chihi mwanda umo uchinga avausije vanu vohe masambi lavo. Na
nang'e àmbeuya kavila unavapoha avala vannindilîla, akee unavausija kavila
masambi.

10

1 Sheliya ya Musa ni nfano chihi wa mambo lambone laîda, wala akee
uhiu wa mambo lene. Bahi ing'anya ya anelyo, kupitila sadaka dihûmywa
myanda yohe kila mwaka, Sheliya ikáhulula kananga kadiki kuvatenda vanu
vamwabûdu Nnungu kuva vakamilifu pameho pa Nnungu. 2 Ikàchiva sadaka
anedyo udihulula kuvatenda vanu kuva vakamilifu, sadaka dikánahwenehe
kuhumywa kavila. Kwa kuva, anevo vanu vamwabûdu Nnungu vakávele
vahahuliwìjwè chihi mwanda umo, na mitima yavo ikánavahukumu kavila
kuva vàvele na masambi. 3 Henga kupitila sadaka anedyo, vanu vàkumbuswa
masambi lavo kila mwaka, 4 kwa kuva, myadi ya ang'ombe na ya ambudi
ikáhulula kuvausija vanu masambi.
5 Njo mana Kilisto paidile pachilambo ánnyaulidile Nnungu kuchidoni,
“Wako ukanatamwije sadaka wala dinujo,
henga únguumbilidile mmili.
6 Wako nanga punakatapaliwije na sadaka dya kupija vanyama wala sadaka
dya kusamehewa masambi.”*
7 Anepo Kilisto nkutangola kavila kuva,
“Lola, nangu ngùvele apano, ngùidile unatenda àlalá lulalembela wako,
malinga chiilembwije Mmalemba Lanaswe kungwamba nangu.”
8 Kilisto ánilongolela kutangola kuva, “Wako wala nanga paunatamwije na
wala nanga paunakatapaliwije sadaka na dinujo, wala sadaka dya kupija
mmoto wala sadaka dya kusamehewa masambi.” Átangwele uchocho ikànava
sadaka anedyo dyammalele díhumywa kupapatana na malaijo ya Sheliya.
9 Anepo Kilisto nkuchidoni, “Lola, nangu ngùvele apano, ngùidile unatenda
àlalá lulembêla wako.” Bahi Nnungu ániliusa lilailano lya kala uchinga
alitende lilailano lyahambi. 10 Kwa kuva, Nnungu álembedile atuhahule
masambi kupitila mmili wa Yesu Kilisto wauhumije sadaka mwanda umo
bahi, nkutosa.

* **10:6** Sabuli 40:6-8

11 Kila kuhani maduva lammalele ànaimila kwa kutenda madengo lake la
ibada na kuhumya sadaka dya namuna imo myanda yohe, sadaka dikáhulula
kananga kadiki kuusa masambi. 12 Henga Kilisto, nang'e áhumije chihi
sadaka imo bahi, ifâla vyaka na vyaka kwajili ya kusamehewa masambi. Na
pamalidile kutenda uchocho, nkuikala mumamulaka, m'bali wa kunkono
wa Nnungu. 13 Na aneko vino àvenkulindilila mpaka amongo vake vammalele
pavambevikwa pahi madodo lake. 14 Kwa kuva, kupitila sadaka imo yahu-
mije, àvatendile vanu avala vávahahùlà kuva vakamilifu vyaka na vyaka.
15 Na Umumu Wanaswe nanang'e ànatumaiha mambo anelo, kwa kuva,
Nang'olo Nnungu àhaula kuchidoni,
16 “Alino njo lilailano linimbetendanavo mmaduva laîda.
Nìmbedivika Sheliya dyangu mmitima yavo na kudilemba n'ding'ano
dyavo.”†
17 Anepo nkutangola kavila kuchidoni,
“Nikambekumbukila kavila masambi lavo,
na vitendo vyavo vihakalenge nikambevikumbukila.”‡
18 Bahi ikàva masambi lànisamehewa, ikálembelewa kavila kuhumya sadaka
kwajili ya kusamehewa masambi.

Tunnyengelekele Nnungu

19 Bahi mmakukulupila avangu, hwetu tukee na ing'anya ya kuyopa
kuinjila Pachinu Panaswe Namene kwa myadi ya Yesu. 20 Malinga Kuhani
Nkulu chachiinjila Pachinu Panaswe Namene kupitila palipasiya, uchocho
Yesu nanang'e àtwing'ile indila yahambi ya umi ya kuinjila Pachinu Panaswe
Namene pa uhiu, kupitila kuhwa kwake mwene. 21 Kwa kuva, hwetu
tùvele na Kuhani Nkulu aimilîla ing'ande yammalele ya Nnungu, 22 bahi
tummwenele Nnungu kwa ntima wa kukulupika na ing'ulupa itimidîle.
Kwa kuva, mitima yetu ìnihahulwa na tukáhukumika mmitima yetu, na miili
yetu ìnihahulwa kwa medi lahahwîke. 23 Bahi tukalehe kukamuliha bila
kudumbadumba lilolelo alila lituyambukidile, kwa kuva, Nnungu atupêle
ahadi nni wa kukulupilika. 24 Tukumbukilane tuvene kwa tuvene na kuhim-
ijana kutamwana na kutenda lambone. 25 Bahi tunaleke kukojana pamo
malinga vanu vanji chivaleka. Henga tùlembelewa tudumane na kuhalija
namene kuhimijana, kupapatana na namuna chitwona kuvandika kwa
liduva lyambeida Nang'olo Yesu.
26 Kwa kuva, tukàhweneha kutenda sambi namadi akuno tuumaìtè uhiu,
nanga sadaka inji ihulûla kutuusija masambi letu kavila. 27 Henga anepo
chiisalidîle nni kuiilindilila kwa kuyopa hukumu ya Nnungu ya moto utum-
bulûka namene, umbevapîja vanu vantahûka Nnungu. 28 Munu woheyo
áchiitahuka Sheliya ya Musa, ánawalalwa bila chididi, ukàpwawa ushahidi wa
vanu vavili au vatatu. 29 Bahi ikàva uchocho, ìmbekuva dachi kwa munu ayula
anahahuliwije na myadi ya Mwana wa Nnungu koka nkunsalau Mwana
wa Nnungu na kuivalangila myadi aneyo ya lilailano lya Nnungu kuva
ikee mana na kunsalau Umumu wa Inema wa Nnungu? Munu aneyo
àmbelembelewa apate asabu ing'ulu namene kumpunda ayula aitahwîke She-
liya ya Musa. 30 Kwa kuva, tùnimmala ayula ahawîle kuva, “Kupindikula nni
kwang'une, nangu njo nimbepindikûla.”§ Na ìhaulika kavila kuva, “Nang'olo
àmbevahukumu vanu vake.”** 31 Nni chinu cha kuyoha namene kumatokela

† **10:16** Yelemiya 31:33 ‡ **10:17** Yelemiya 31:34 § **10:30** Makumbuso 32:35 ** **10:30** Makumbuso 32:36, Sabuli 135:14

mmakono la hukumu ya Nnungu avêle na umi!
32 Bahi himukilanga mambo àlalá lananhumidile mwenu apala patandi
pamunatandilike kunkulupila Kilisto, mwenu mwanibanihwa namene,
henga mwanipililila. 33 Myanda inji mwatongolewije malove lahakalenge
na kubanihwa paumbele vanu, na mwanda unji mwanikubali ata kulun-
dana na avala vachitendêwa uchocho. 34 Mwenu mwanivavikila chididi
vanu vahungwîje mmalungu, na múnikubali kwa kuhangalala kupokony-
olwa dimali dyenu, kwa kuva, múnimala kuva mùvele na dimali dyambone
namene na dya kudumu aneko kulihunde. 35 Bahi munaleke kuva na ntima
wa kuhwinga, kwa kuva, uchiumpelekejijange inujo ing'ulu. 36 Mùlembelewa
mupililile uchinga mulatende àlalá lalalembela Nnungu, na kwa kutenda
uchocho, muchimupwechele achila chaahidite Nnungu. 37 Kwa kuva, ma-
linga Malemba alano Lanaswe chilahaula kuva,

“Ùisalidile chihi uhiku kadiki namene,
na ayula alembelêwa kwida,
àmbeida na wala akambetima.
38 Henga vanu vangu vambone pameho pangu, vàmbekuva na umi kupitila
ing'ulupa.
Henga vakàsuwa-suwa,
ntima wangu ukambevahangalalila.”††
39 Henga hwetu tukávele nnikuwa lya vanu anevo vasuwa-sûwa na kuyahika,
ila hwetu nni tuvanu tuvêle nnikuwa lya vanu vavêle na ing'ulupa na
vapôhwa.

11

Ing'ulupa

1 Bahi ing'ulupa nni kuva na uhakika wa kupwechela àlalá latulalolela,
nni kulakulupila mwalehu àlalá latukalona. 2 Kwa kuva, Nnungu ánivamaiha
anyakala vetu kuva nni vambone pameho pake, ing'anya ya ing'ulupa yavo.
3 Kwa kupitila ing'ulupa, tùnimala kuva, vitukutuku vyonekâna víumbwije
na àlalá lakáonekana, kwa kuva, tùnakulupila kuva chilambo chíniumbwa
kupitila malove la Nnungu.
4 Kwa kupitila ing'ulupa, Habilu ánnyumijije Nnungu sadaka yambone
namene kupunda aila ya Kaini. Na kupitila ing'ulupa yake ánimaihwa
na Nnungu kuva wambone pameho pake, kwa kuva, Nnungu mwene
ánidikubali sadaka dyake. Ikànava Habilu ànihwa, henga àvechinkutangola na
hwetu mpaka vino kupitila nfano wa ing'ulupa yake.
5 Kwa kupitila ing'ulupa, Henoko ánitwaliwa nawi Nnungu, kuuka pachil-
ambo apano bila kuhwa. Na nang'e nanga panaonekene kavila ing'anya
átwaliwijwe na Nnungu kuhwena kulihunde. Kwa kuva, Malemba Lanaswe
làhaula kuva, Henoko kabla akànambitwaliwa nawi Nnungu, Nnungu ánimaiha
kuva ànikatapaliwa nawe. 6 Bahi bila ing'ulupa, ikáhululika kunkatapalila
Nnungu. Kwa kuva, munu ammwenêla Nnungu àlembelewa akulupile kuva
Nnungu ànipwawa, na kuva ànaveng'a dinujo avala vantâha.
7 Kwa kupitila ing'ulupa, Nuhu ádengile safina uchinga avapohe vanu va
nng'ande mwake na livambwe. Nang'e ámpilikene Nnungu anan'dumile
kuyamba mambo àlalá lakánambiwahi kuhumila. Bahi kupapatana na

†† **10:38** Abakuki 2:3-4

ing'ulupa yake, vanu va pachilambo vánihukumiwa, nanang'e nkupata kutendwa kuva wambone pameho pa Nnungu.
8 Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánipilikana panachemwije nawi
Nnungu kuhwena nchilambo achila chachichiapwechele lukoto kuva
mapala lake. Nang'e nkuchileka chilambo chake bila kumala pachinu
páhwènà. 9 Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu áikele muchi nnyeni nchilambo
achila chanaahidiwije na Nnungu. Nang'e áikala mmigongwe muchi
chivanaikele Isaka na Yakobo lukoto. Na vanang'o uchocho vávele amapala
pamo na Iblahimu va ahadi uila ya Nnungu. 10 Kwa kuva, Iblahimu álolela
imanga ivêle na misingi ítandèkè, imanga yaikuvite mwene Nnungu na
kuidenga mwene Nnungu. 11 Kwa kupitila ing'ulupa, ata Sala mwene
ikànava ánikongopala namene na ávele ntonga, henga ápwechedile dimongo
dya kupata chitumbo, ing'anya ánikulupila kuva Nnungu achiatimise ahadi
yake. 12 Bahi ing'anya ya anelyo, kwa kupitila munu yumo Iblahimu, munu
achilolela kuhwa ing'anya ya kukongopala namene, nkuvelekwa vanu
vohe namene malinga dinondwa dya kumahunde, na malinga nnyangi
uvêle nnyenje bahali.
13 Vanu ava vammalele vánihwanga kabla Nnungu akànambitimisa ahadi
adila dyanavaahidite, henga vávechinkukulupila kuva Nnungu achiaditimise.
Na ahadi anedyo vádiwene chihi kwa kulehu na kudihangalalila. Na
vanang'o vánikubali kuva vávele vayeni na vakúpita apano pachilambo.
14 Kwa kuva, vanu vatangôla malove malinga anelo, vàlanguja chihi mwandu
kuva vàtaha chilambo chavo vene. 15 Ikàchiva uvachikumbukila chilambo
chavo chivachilekile machedo, bahi vakanipata wasa wa kuuila aneko.
16 Henga badala yake, vanang'o vánilembela namene vapate chilambo
chamana namene, yani chilambo cha kulihunde. Njo mana Nnungu akáona
dihoni kuchemwa Nnungu wavo, kwa kuva, mwene àvaandalidile imanga.
17 Kwa kupitila ing'ulupa, Iblahimu ánikubali kunhumya Isaka mwanawe
wa weka kuva sadaka, muuhiku aula ing'ulupa ya Iblahimu paichilingwa
na Nnungu. Iblahimu njo anapwechedile ahadi ya Nnungu, henga pamo
na anelo ánikubali kunhumya mwanawe wa weka, 18 ikànava Nnungu
ánnyaulidile Iblahimu kuva, "Udukulu wakuwe ùmbehalokana na Isaka."*
19 Iblahimu ánikulupila kuva ata kwikavele Isaka wahwa, Nnungu akanihulula kunfufula kavila. Na kwa namuna fulani, Iblahimu ávele muchi ánimpata
kavila Isaka kuhaloka kwa vanu vahwîle.
20 Kwa kupitila ing'ulupa, Isaka ánivaahidi Yakobo na Esau, balaka dimbeîda mmaduva laîda.
21 Kwa kupitila ing'ulupa, Yakobo panavele pepi na kuhwa, ánivabaliki vana
vammalele vanga Yusufu, nkumwabudu Nnungu akuno ayamìtè muisimbo
yake.
22 Kwa kupitila ing'ulupa, Yusufu panavele pepi na kuhwa ánitangola
kuyamba uhiku uvambeuka Vaisilaeli nchilambo cha Misili, na kuvalaija
kuyamba mawangwa lake.
23 Kwa kupitila ing'ulupa, atatake na anyokwe Musa bada ya kuvalekwa
Musa, vánintwala nkumpiha kwa myedi mitatu, kwa kuva, vámmwene kuva
nni mwana akatapele na wala nanga pavanaiyopile amuli ya nfalume.
24 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa pakulumwike, ánihita kuchemwa mwana
wanga piti wa Nfalume wa Misili. 25 Nang'e átandwele kubanika pamo na
vanu vanga Nnungu kuliko kulihangalaja mmasambi kwa uhiku kadiki.

* **11:18** Ntandiliko 21:12

26 Nang'e kwa kuva álolela kupwechela inujo yake, áwene kuva kupata
dihoni kwajili ya Kilisto kùvele na faida ing'ulu namene kuliko kupata utajili
wammalele wa chilambo cha Misili.
27 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa ániuka nchilambo cha Misili bila kuyopa
ivisi ya nfalume, nang'e ánipililila ing'anya ámmwene Nnungu, akáonekana
kwa meho. 28 Kwa kupitila ing'ulupa, Musa nkutandiliha Pasaka† na kulaija
myadi imyaywe mmilango ya ding'ande uchinga Malaika Nkúwalala wa
Nnungu pambepita anavawalale vana vatandi kuvelekwa va Vaisilaeli.
29 Kwa kupitila ing'ulupa, Vaisilaeli vániyomboka bahali ya Shamu kwa
kupita munnyangi ching'ati bahali. Henga Vamisili pavalingile kutenda
uchocho, vánihunikwa na medi, vammalele nkuhwanga.
30 Kwa kupitila ing'ulupa, lingongo línadingwike imanga ya Yeliko
líniyanguka uhiku aula Vaisilaeli pavanamalidile kuidinguka imanga aneyo
kwa maduva saba. 31 Kwa kupitila ing'ulupa, Lahabu ayula mmahe kahaba
wa ku Yeliko nanga panawalelwe pamo na avala vanu va muimanga yake
vanahitîle kumpilikana Nnungu, kwa kuva, nang'e ávapwechedile kwa amani
avala vakúpelelesa.
32 Bahi ngutangole chamani kavila? Uhiku wa kutangola habali dyanga
Gidioni na Balaka na Samsoni na Yefuta na Daudi na Samwili na manabii,
ukátosa. 33 Kwa kupitila ing'ulupa, anevo vanu vánivashinda vafalume.
Vánivatendela vanu vanji mambo la haki na kupata àlalá lanavaahidite
Nnungu. Vánihunga dikanya dya ahimba, 34 na kudimanga dimongo dya
dindimi dya moto, na kupalanyoka kukuwalalwa na upanga. Idabadangi
yavo ínipindikuka kuva dimongo. Vávele vanu va kuhwinga kuing'ondo, nku-
vashinda ang'ondo vachiyeni na kuvavinganga. 35 Kwa kupitila ing'ulupa,
amahe vanji vánivapwechela vanu vao vanahwile nkufufulwa.
Na vanji vánibanihwa, henga nanga pavanannekile Nnungu eti uchinga
vahunguliwe. Vátendile uchocho uchinga vapate ufufulo wambone namene.
36 Vanji vátendewije mang'wanyu na kusulubulwa mijeledi, na vanji
váhungwije mididi ya chitale na kutaywa mmalungu. 37 Vanji vániwalalwa
kwa kupanywa mayanga, na vanji vániwalalwa kwa kucheketanywa vibeduli
vivili na nsumeno na vanji kuwalalwa na upanga. Vánidumbadumba akuno
vawetèngè mambende la angandolo na ambudi, na vavèlè amahuvani, na
uvabanihwa na kutendewa lahakalenge. 38 Chilambo chikáchifala kuva na
vanu malinga anevo, njo mana vánidumbadumba kulilanga na kumachinga,
uvaikalanga mmapanga la mayanga na mmapondo.
39 Ikànava Nnungu ánivamaiha vanu ava vammalele kuva vambone
ing'anya ya ing'ulupa yavo, henga wala munu yumo muanevo vanu apête
mambo àlalá lanavaahidite Nnungu. 40 Kwa kuva, Nnungu ánitutayalishija
mambo lambone namene uchinga vanang'o vapate kukamilishwa pamo na
hwetu.

12

Nnungu Atata wetu

1 Bahi kwa kuva hwetu tùnidingukwa na likuwa likulungwa lya vanu anevo
vaimaihîje ing'ulupa yavo, bahi tùyahilile kulehu vitukutuku vyammalele
vitudivîla, pamo na masambi lapiyânya kutudingila, koka tutukute kwa

† **11:28** Pasaka, nni sikukuu ya Malaika Nkúwalala wa Nnungu kupita muha ding'ande dya ku Misili.

kupilililla mmashindano àlalá lavikwîje muyo mwetu na Nnungu. 2 Bahi
tuvikange ding'ano dyetu kwanga Yesu, atandilihîje na aikamilîsha ing'ulupa
yetu. Nang'e kwa kuva ánimala ihangaladi yambepata lukoto, ánipililila
kuhwa munsalaba bila kujali dihoni dya kuvambwa munsalaba, na hambi
àikele m'bali wa kunkono wa chiteng'u cha chifalume cha Nnungu.
3 Bahi mummikange namene mmitima yenu ayula apililidîle kutahukwa
namene na vanu vavêle na masambi, uchinga munahopele wala kukata
tama. 4 Kwa kuva, ing'ondo imupanyana na sambi, mwenu bado
mukánambipanyana mpaka kuhwikila kumwadila myadi. 5 Dachi, mwenu
mùniluvalila malove alano la Nnungu la kunkamyanga mitima lantam-
bulânga mwenu kuva mmana mma Nnungu?
"Mwanangu, unaihebule idumi yákudùmà Nang'olo,
na wala unakate tama muuhiku aula wakukalipila Nang'olo.
6 Kwa kuva, Nang'olo Nnungu ànan'duma ayula wantamwa,
na ànamwasibu kila munu wankubali kuva mwanawe."*
7 Nnungu pan'dumanga, mwenu pilililla, kwa kuva, Nnungu àntendela
mwenu malinga mmana vake. Dachi, mwana ntwani akádumwa na atatake?
8 Ikàva nanga pamudumwa na Nnungu malinga chivadumwa vana vake
vammalele, bahi mwenu mukávele mmana mmahiu mma Nnungu, ila nni
mmana mukávele halali. 9 Na ikàva atata vetu vatuvelêke vánituduma, na
hwetu nkuvaeshimu, dachi, hwetu tukálembelewa kumpilikana Nnungu,
Atata wa disungu dyetu, uchinga tupate umi? 10 Atata vetu vatuvelêke
vánituduma kwa mahiku kadiki kupapatana na chivawene vene kuva ìnafala,
henga Nnungu ànatuduma kwajili ya faida yetu tuvene, uchinga tupate
kukumila uwanaswe wake. 11 Idumi yoheyo, yònekana kuva ìnapwateha wala
ikáhangalaja. Henga ntululilo wake aneyo idumi ìvapelekejija avala vadumwîje
kuikala kwa amani na haki.
12 Bahi lakamyange makono lenu ladabadanga na malundi lenu la-
didimênge. 13 Likatapajijange dindila dinyokîle uchinga ayula ahumbaîla
anateneng'uke mwalehu, ila alamywe.

Idumi iyâmba kunnyita Nnungu

14 Tumbama namene kuikala kwa amani na vanu vammalele na kuva
na maisha la uwanaswe, kwa kuva, nanga munu ambemwôna Nang'olo
Nnungu akànave wanaswe. 15 Lichungange, uchinga anapwawe munu wa
kulinyemya muinema yanga Nnungu, na wala lunapwawe luchiya lwa
kukalala mmwenu, uyopa lùnahipuka na kunkambyakambya na kuvaam-
bukisa na vanu vanji vohe. 16 Uchocho, lichungange uchinga anapwawe
mmwenu kananga munu mmalaya au munu akámweshimu Nnungu muchi
Esau anasumisije haki yake ya kuva chihungula mikova, kwa chakulya
kadiki chihi. 17 Mwenu mùnimala kuva, lukoto panalembedile kupwechela
balaka kuhaloka kwa atatake, ánihitwa. Na ikànava ániitaha balaka aneyo
kwa mihodi, henga nanga pánapete wasa kavila wa kupindikulanya chitendo
achila.

Tùpwechedile Ufalume ukátikinywa

18 Mwenu mukee muchi Vaisilaeli vanahwikile palichinga lya Sinayi.
Vaisilaeli váhwikile nnichinga anelyo lichihululîka kuguswa, na líyaka moto,
na líhinikwije na lupi lwanapi pii na muha mwake múumana lidi lya chim-
bunga. 19 Uchocho, muha lichinga anelyo múpilikanika lidi lya lipenga na

* **12:6** Milili 3:11-12

lidi lichitangola malove la kuyoha. Na Vaisilaeli vanapilikene lidi anelyo nkuyuwa vanahauliwe kavila malove lanji, 20 kwa kuva, nanga pavanahulwile kupililila amuli inahumîjwe kuva, “Ambeligûsa lichinga alino, ata kwava nnyama, àlembelewa awalalwe kwa kupanywa mayanga.”† 21 Mambo anelo lavanalawene, lávele la kuyoha namene, mpaka Musa nkuhaula kuchidoni, “Nayopa na kutetemela!”‡

22 Henga mwenu mùnihwika palichinga lya Sayuni§, yani imanga ya Nnungu Avêle na Umi, imanga ya Yelusalemu ya kulihunde, kuvêle na ing'ole ihangalalîwa na maelufu kwa maelufu la malaika. 23 Mwenu mùnihwika kulikuwa lya vanu vankulupîla Yesu, vanu vavêle na haki ya kuva vihungula mikova va Nnungu, valembwîje malina lavo kulihunde. Mùnihwika kwanga Nnungu nkúhukumu wa vanu vammalele, kuvêle disungu dya vanu vambone pameho panga Nnungu, vanu vatendwîje kuva vakamilifu. 24 Mùnihwika kwanga Yesu, mpatanishi wa lilailano lyahambi kati ya Nnungu na vanu, na mùnihwika kumyadi inyulunyuhîjwe yanga Yesu ilonjelêla kwamba kusamehewa masambi badala ya kulonjelela kwamba kupindikula muchi chiinavele myadi yanga Habilu.

25 Bahi lyongolelange uchinga munahite kumpilikanila Nnungu atangôla na mwenu. Vaisilaeli vanahitile kumpilikanila Musa anatangwele navo apano pachilambo kulichinga lya Sinayi, nanga pavanapolonyweke muasabu yanga Nnungu. Chinu anecho chìlanguja mwalehu kuva hwetu tukambehulula kupolonyoka, tukàhita kumpilikanila Nnungu atangôla na hwetu kuhaloka kulihunde. 26 Nnungu panatangwele kulichinga lya Sinayi, lidi lyake linindengendeha chilambo, henga vino àniahidi kuva, “Nìmbendengendeha chilambo mwanda unji kavila, na akee chihi chilambo bahi, henga pamo na kulihunde mwalehu.”** 27 Nnungu panatangwele kuva, “Mwanda unji kavila,” malove anelo làlanguja kuva vitukutuku vyammalele viumbwîje vìmbendengendehwa na kuuswa, uchinga avila vikáhululika kundengendehwa viisalile.

28 Bahi kwa kuva tùpwechela Ufalume aula ukáhululika kundengendehwa, bahi tùùve tuvanu tùvá shukulani. Tulanguje shukulani aneyo kwa kumwabudu Nnungu kwa indila inkatapalîla nang'e, kwa namuna ya eshima na kunnyopa, 29 kwa kuva, Nnungu wetu àvele muchi moto upîja.

13

Malaijo

1 Bahi muhwenehe kuikalanga kwa kutamwana malinga mmanu ummamo munkulupîla Yesu. 2 Munaluvalile kuvakalibisa vayeni, kwa kuva, kwa kutenda uchocho, vanu vanji vávakalibisije malaika bila kumala. 3 Vakumbukilange avala vahungwîje nnilungu, na mulyone kuva muchi na mwenu mùhungwije pamo na vanang'o. Vakumbukilange avala vabanîhwa, na mwenu mulyone kuva muchi mùnabanihwa.

4 Ulombi ùlembelewa weshimiwe na vanu vammalele, nnume na mmahe vàlembelewa vakulupike muulombi wavo, kwa kuva, Nnungu àmbevahukumu asabu amalaya na avala valâla ugoni.

† **12:20** Kuuka 19:12 ‡ **12:21** Makumbuso 9:19 § **12:22** Maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5. ** **12:26** Agayi 2:6

5 Lyongolelange, munàà̀ve mmanu mmakutawaliwa na tama ya dihela,
henga mutolejwe na vitukutuku vimuvenavyo, kwa kuva Nnungu mwene
àhawile kuchidoni, “Mwiko nikambekuluvalila na wala nikambekuleka.”*
6 Bahi ing'anya ya anelyo, tùnahulula kutangola bila kuva na lipamba kuva,
“Nang'olo Nnungu njo anguyangâta,
wala nikambeyopa.
Munu àmbengutenda chinu ntwani?”†
7 Vakumbukilange vakúlodya venu, avala vannyanjajijîje lilove lya
Nnungu. Lola namuna chivachiikalanga na ntululilo wa maisha lavo, koka
muiyeje ing'ulupa yavo. 8 Yesu Kilisto akápindikuka! Nang'e àisalila chihi
kuva uyula, lido na nelo na navyaka. 9 Munatwaliwe litwala na mahundo la
chiyeni la kila namuna. Kwa kuva, mitima yenu ìlembelewa itaywe dimongo
kupitila inema yanga Nnungu, na akee kwa kukamula malaijo lalaîjwa
kuyamba chakulya. Mambo anelo lakávafalila chinu chohecho vanu avala
valakamûla.
10 Hwetu tùvele na chitala chetu, na makuhani va Chiyahudi vatumîka
Mun'gongwe wa Nnungu vakávele na haki ya kulya vitukutuku vihûmywa
sadaka nchitala anecho. 11 Kuhani Nkulu àtwala myadi ya vanyama na
kuipelekeja Pachinu Panaswe Namene kwajili ya kuihumya kuva sadaka
ya kusamehewa masambi. Henga mituhi ya anevo vanyama ìpijwa moto
pawelu lipanda. 12 Bahi ing'anya ya anelyo, Yesu nanang'e uchocho,
ánibanihwa na kuhwa pawelu nnango wa imanga uchinga avahahule vanu
kupitila myadi yake mwene. 13 Bahi tuukanange, tummwenele nang'e
pawelu lipanda, akuno utukubali kupata dihoni malinga nang'e chanapete
dihoni. 14 Kwa kuva, apano pachilambo nanga patuvele na imanga ya
kudumu, henga tùilolela chihi aila iîda. 15 Bahi kwa kupitila Yesu, túnnyumìjè
Nnungu sadaka dya kuntumbyanga maduva lammalele, akuno utuyam-
bukila kwa kanya dyetu kuva nang'e nni Nang'olo. 16 Na munaluvalile
kutenda lambone na kuyangatana, kwa kuva, sadaka malinga anedyo nni
dinkatapalîla Nnungu.
17 Vàpilikane vakúlodya venu na kukamula malaijo lavo. Kwa kuva,
vanang'o njo vachûnga disungu dyenu chilo na muhi, na nni vanu vam-
behûmya isabu ya utumishi wavo muyo mwanga Nnungu. Mukàvapilikana,
muchimuvatende vakole madengo lavo kwa kuhangalala na wala akee
kwa lihindambi, kwa kuva, vakàtumika kwa lihindambi, nanga faida imum-
bepata.
18 Bahi muhalije kutuyuwila. Nni muhiu kuva, tùvele na makudungilo
lambone mmitima yetu, kwa kuva tùlembela tutende matendo lambone
mmambo lammalele. 19 Na asa nìnnyuwanga namene mwenu munguyuwile
kwa Nnungu uchinga Nnungu apiyanye unguiha kwenu mwenu.

Kuyuwilwa balaka

20 Nnungu wa amani ànfufwile Nang'olo wetu Yesu, ajukîle kuva Nchunga
Nkulu wa angandolo kwa kumwadila myadi yake ya lilailano likávele na
ntululilo. 21 Nnungu ankamilisange mwenu mmambo lammalele lambone
lamulembelewa uchinga mupate kutênda lalembêla Nnungu. Na kwa kupi-
tila Yesu Kilisto, Nnungu alatende mmitima yetu àlalá lankatapalîla mwene.
Yesu atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

---

* **13:5** Makumbuso 31:6 † **13:6** Sabuli 118:6

Malove la ntululilo na disalamu

22 Mmakukulupila avangu, nannyuwanga namene mulapwechele kwa
kupilililla malove la baluwa aino la kunkamyanga mitima, kwa kuva,
nìnnembidile chihi kwa uwananjipi. 23 Nangu ngùlembela mumale kuva,
nkúkulupila nnyetu Timoseo tayali ànichimuliwa nnilungu. Akàpiyanya kwida
apano, bahi nguchingupapatane nawe panimbeida unannolanga.
24 Vasalimile vakúlodya venu vammalele na vanu vammalele va
Nnungu. Na vakúkulupila avenu va ku Italiya na vanang'o vànansalimilanga.
25 Tùnnembelela mwenu mmammalele inema yanga Nnungu ìve pamo na
mwenu.

Baluwa yanga
Yakobo
Ulongoledi wa baluwa yanga Yakobo

Baluwa yanga Yakobo ílembwije na munu uvanchema Yakobo. Ìnahululika kuva Yakobo ayuno njo anavele nnung'une Yesu wa litumbo limo, na njo anavele nkúlodya wa likuwa litandi lya vanu vankulupîla Yesu. Yakobo ávele yumo wa vakúlodya va lukumbi lutandi lwa vanu vankulupîla Yesu, lukumbi lunatendeke ku Yelusalemu (Matendo sula ya 15:13). Uchocho, m'baluwa ya Vagalatiya sula ya 2:9 Ntume Paolo àchemile Yakobo kuva, "nkúlodya nkulu" wa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Vatalamu va Bibiliya vànakulupila kuva, baluwa ya Yakobo ílembwije kabla ukànambihwika mwaka wa 50 kutandikila mmwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Kwa kuva Yakobo ávele nkúlodya wa likuwa lya vakúkulupila va ku Yelusalemu, bahi ìnahululika kuva ailembile baluwa aino pachiikala muimanga aneyo.

Sula ya 1:1, yònekana kuva Yakobo áilembile baluwa aino wavalonda "vanu va matawa kumi na mbili, vamwadilikêne pachilambo chammalele," na aneyo yavele namuna inji ya kuvalonjelela Vayahudi. Bahi vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva baluwa aino Yakobo ávalembidile Vakilisto va Chiyahudi vanamwadilikêne nchilambo chammalele. Kwa kuva baluwa aino íkudungiwije ilahwikile makuwa lohe la vakúkulupila la pachilambo chammalele, bahi ìsugulikidile mambo lohe la tafauti-tafauti. Yakobo àlanguja ulòòngo upwawije kati ya ing'ulupa na matendo. Ing'ulupa ihiu ìmbekwonekana mmatendo (sula ya 2:17). Uchocho, Yakobo àduma kwamba habali ya kuvabagula vanu vanji (sula ya 2:1-4), na kutuhaulila kuva tu-dichunge dikanya dyetu (sula ya 3:1-12).

Uinjipihi wa baluwa ya Yakobo

1. Sula ya 1:1, Yakobo àvasalimila vakúsoma vake.
2. Sula ya 1:2-27, Yakobo àvakamya mitima Vakilisto vapilililе pavabani-hwa.
3. Sula ya 2:1-26, Yakobo àelesa kuva nni lasima kuilanguja ing'ulupa kwa indila ya matendo.
4. Sula ya 3:1-12, Yakobo àelesa namuna malove chilava na dimongo.
5. Sula ya 3:13-4:10, Yakobo àelesa namuna lúnda lwanga Nnungu chiluva tafauti na lúnda lwa pachilambo.
6. Sula ya 4:11-5:6, Yakobo àvaduma vakúkulupila vanalyone.
7. Sula ya 5:7-20, Yakobo àmalilila baluwa yake kwa kuhumya malaijo tafauti-tafauti.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yakobo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yakobo, ntumishi wa Nnungu na wa Nang'olo Yesu Kilisto. Nìnnembilangila mwenu na kunsalimilanga, mwenu mmanu mma matawa kumi na mbili la chiyahudi munkulupîla Yesu, mmwadilikêne pachilambo chammalele.

Kulingwa kwa namuna dyohe

2 Mmakukulupila avangu, pamulingwa kwa namuna dyohe, mwenu valanga kuva nni chinu cha kuhangalaja, 3 kwa kuva, mùnimala kuva

ing'ulupa yenu pailingwa ìntenda mùùve na ipililidi. 4 Lekanga ipililidi itende
chinu mmitima yenu mpaka kuntululilo, uchinga muhwinge na mutimilike,
bila kusikikila chinu chohecho. 5 Ikàva munu woheyo mmwenu àpungukiwije
na lúnda, annyuwe Nnungu, nanang'e achiamwing'e. Kwa kuva, Nnungu
ànaveng'a namene vanu vammalele kwa ntima helele na wala akávakalipila
avala vannyûwa. 6 Henga munu woheyo payuwa, àlembelewa ayuwe kwa
ing'ulupa bila kuva na lipamba. Kwa kuva, munu avêle na lipamba àvele
muchi mawimbi la bahali, lagong'olwa na kuuluswa na lipungo. 7 Munu
malinga aneyo, analolele kupwechela chinu chohecho kuhaloka kwanga
Nang'olo. 8 Kwa kuva, nni munu avêle na makudungilo mavili, na nni munu
apindikuka-pindikuka mmambo lake lammalele lalatenda.

9 Nkúkulupila mmahuvani àvele na chinu cha kulinowela kwa kuva,
Nnungu ànintumbyanga. 10 Na nkúkulupila nkúpata àlembelewa alinowele
ing'anya ya kulisulupuha kwake. Kwa kuva, akúpata vàmbewalawala muchi
mauwa la mahukutu lakápililila chitukuta cha liduva. 11 Liduva lìnahimbuka
na chitukuta chake chìyumya mahukutu, na mauwa lake lànayanguka na
ikatapadi yake yammalele ìnawalawala. Uvila njo chivambewalawala akúpata
chalumo na utajili wavo.

12 Wasa munu ayula apililîla palingwa, kwa kuva, akàshinda palingwa,
achiapwechele inudyo ya umi ukee na ntululilo, inudyo aila yavaahidite
Nnungu avala vantâmwa nang'e.

13 Munu pautangwa kutenda masambi anahaule kuva, “Ngùutangwa
na Nnungu.” Kwa kuva, Nnungu akáutangwa na lahakalenge, na wala
akámmutanga munu woheyo kutenda masambi. 14 Henga kila munu
ànautangwa na kuutiwa kutenda sambi kwa tama dyake mwene. 15 Anepo
aneyo tama ikàtandeka, ìveleka sambi, na aneyo sambi ikàtandeka ìveleka
kuhwa.

16 Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakumbike! 17 Kila in-
ujo yambone na kila inujo itimilîke ìhaloka muha kwanga Nnungu Atata,
aumbîle ming'anji yammalele ivêle kumahunde. Nnungu akábadilika na
wala akápindikuka-pindikuka. 18 Nnungu kwa kutamwa kwake mwene àtupele
hwetu maisha lahambi kwa kupitîla ujumbe wa lilove lyake lya uhiu
uchinga tupate kuva munafasi inandi ching'ati viumbe vyake.

Kupilikana na kutenda

19 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu ngùlembela
mumale chinu achino kuva, kila munu àlembelewa apeyepeye kupilikana,
henga anapeyepeye kutangola na kutunuuka. 20 Kwa kuva, itunuuki ya
munu ikáhulula kuntenda munu àave muchi chalembela Nnungu. 21 Bahi
ing'anya ya anelyo, yahilangila kulehu uhakwa wammalele pamo na vi-
tendo vyammalele vya kuhakalanga. Lipwechelange lilove lya Nnungu kwa
kulisulupuha, lilove alila lipandwîje mmitima yenu, lihulûla kumpohanga.

22 Mwenu mmanu, munalilambile mwenu mmene kwa kupilikanila chihi
lilove lyanga Nnungu bila kutenda chililembela lilove anelyo, henga tènda
chililembela. 23 Kwa kuva, munu apilikanîla chihi lilove bila kutenda
chililembela lilove anelyo, àlandana na munu aliloleha nchilolo, 24 pamalila
kulilolela nkuuka, upala nkulivalila chavele. 25 Henga munu alolêha saana
sheliya itimidîle, iîda na uhulu, na kuhweneha kukamulana nayo bila kuli-
valila chapilikene ila àtenda malinga chilihaula anelyo lilove, munu aneyo
àmbebalikiwa na Nnungu mmadengo lake.

26 Ikàva munu àlyona kuva nang'e nni munu wa dini, henga akáhulula
kuitawala kanya yake, munu aneyo àlilambila chihi mwene na dini yake
ikemana. 27 Dini yambone na ikávele na likosa pameho pa Nnungu nni aino,
kuvayangata vanavachiva na anannidi vabanîhwa, pamo na kulichunga
wako umwene uchinga chilambo chinakupake lilemba.

2

Itamwi ikávabagula vanu vanji

1 Mmakukulupila avangu, kwa kuva mùnkulupila Nang'olo wetu Yesu
Kilisto avêle na ukulu, bahi mùlembelewa munavabagule vanu vanji. 2 Kwa
nfano tuhaule uvila, munu yumo àinjidile pamakojano lenu akuno awètè
pete ya sahabu na dinguwo dikatapêle, na upopo nkuinjila mmahuvani
akuno awètè mahanjala. 3 Na mwenu nkumpwechela chikatapele ayula
munu awête dinguwo dikatapêle na kunnyaulila kuva, “Ikala apano pakat-
apêle,” henga nkunnyaulila ayula mmahuvani kuva, “Wako imila apala,” au
“Ikala pahi, pepi na madodo langu.” 4 Dachi, chinu anecho chikálanguja kuva
mùnabagulana, na kwa kutenda uchocho mùlojwa na mawaso lahakalenge?

5 Mmakukulupila avangu unintamwa, pilikananga! Nnungu àvatandwele
amahuvani va chilambo achino kuva vakúpata va ing'ulupa, na kuva ama-
pala va Ufalume wavaahidite Nnungu vanu avala vantâmwa. 6 Henga
mwenu mùvataya dihoni amahuvani. Dachi, vakúpata akee njo vam'banîha
mwenu? Dachi, vakúpata akee njo vampelekêja mwenu nnukumbi lwa
hukumu? 7 Dachi, vakúpata akee njo vantongolêla lahakalenge Nang'olo
wenu wambone, Yesu Kilisto?

8 Mùtenda chikatapele ikàva mùitimisa sheliya ing'ulu ya Ufalume wa
Nnungu ilembwîje Mmalemba Lanaswe ihaûla kuva, “Ntamwe nnyako ma-
linga chiulitamwa umwene.” 9 Henga ikàva mùvabagula vanu vanji, bahi
mùtenda masambi na Sheliya ìnanhukumu, kwa kuva, mùniilumula. 10 Ata
kuiva munu àdikamula amuli dyammalele dya Sheliya, nkuileka chihi amuli
imo, aneyo ààva na hatiya ya kudilumula amuli dyammalele. 11 Kwa kuva,
ayula ahawîle kuva, “Unalale ugoni,” njo uyoyo ahawîle kuva, “Unawalale.”
Bahi ikàva wako ukálele ugoni, henga ùniwalala, bahi wako ùilumwile Sheliya
ya Nnungu. 12 Bahi tangola na utende muchi vanu vambehukumîwa kwa
Sheliya itwîng'a uhulu. 13 Kwa kuva, Nnungu nanga pambemmikila chididi
munu ayula akávavikila chididi vanu vanji. Henga chididi chìishinda hukumu.

Ing'ulupa na matendo

14 Mmakukulupila avangu, dachi munu àmbepata faida ntwani akàhaula
kuva àvele na ing'ulupa, henga akáilanguja kupitila vitendo vyambone?
Dachi, ing'ulupa ya namuna aneyo ìnahulula kumpoha? 15 Kwa nfano
tuhaule kuva, nkúkulupila nnyako àvele na uhou na àsikikidile chakulya.
16 Dachi, pàmbekuva na faida ntwani ikàva munu yumo mmwenu ànnyaulila
kuva, “Hwena kwa amani, kayote moto na kusiba,” bila kumwing'a vituku-
tuku vyasikikidile? 17 Bahi uvila njo chiivele, ing'ulupa weka bila vitendo,
ìnihwa mwalehu.

18 Henga munu ànahulula kuhaula kuva, “Wako ùvele na ing'ulupa na
nangu ngùvele na vitendo.” Nangu nìmbennyang'ula kuchidoni, “Ngulanguje
ing'ulupa yako bila vitendo, na nangu nguchinikulanguje ing'ulupa yangu
kwa vitendo.” 19 Wako ùnakulupila kuva pàvele Nnungu yumo. Sawa! Henga

ata anamindenga na vanang'o vànakulupila uchocho, na vànatetemela kwa kuyopa.
20 Wako uwalivelu! Dachi, wako ùlembela umaihwe kuva ing'ulupa bila
vitendo ikemana? 21 Anakulwetu Iblahimu ávalangiwije kuva wambone
pameho panga Nnungu kupitila vitendo vyake kwa kunhumya Isaka
mwanawe ààve sadaka muha chitala. 22 Uvenkulola namuna ing'ulupa na
vitendo chivikodile madengo pamo. Matendo lake láikamilishije ing'ulupa
yake. 23 Bahi kupitila anelo, nkutimila Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Iblahimu ánkulupidile Nnungu, na kwa kutenda uchocho Nnungu nkum-
malangila kuva wambone pameho pake.”* Na nang'e nkuchemwa nnyan-
jawake Nnungu. 24 Bahi munu àvalangiwa kuva wambone pameho panga
Nnungu kupitila vitendo na akee kupitila ing'ulupa yake.
25 Yávele uchocho ata kwanga Lahabu, mmahe kahaba. Nnungu
ámmalangidile kuva wambone pameho pake kupitila vitendo vyake, kwa
kuva, ávapwechedile vapelelesi va Isilaeli na kuvatoloha kupitila indila inji.
26 Kwa kuva, mmili bila imumu ùnihwa, uchocho ing'ulupa bila vitendo
ìnihwa.

3

Umuhimu wa kuichunga kanya

1 Mmakukulupila avangu, nnikuwa lyenu munave na vakúhunda vohe,
malinga chimumaite kuva, hwetu tuvakuhunda tùmbehukumiwa namene
kupunda vanu vanji. 2 Hwetu tuvammalele tùnakosela kwa namuna dyohe.
Kuikavele utuhulula kudichunga kanya dyetu, tukanikamilika na tukani-
hulula kulikamulanga tuvene kwa kila namuna. 3 Hwetu tùvika chinu
chijoko nkanya mwa falasi kuvatenda vatupilikane, na tùnahulula kuvalodya
pachinu pohepo patulembela. 4 Lola nfano wa meli. Ikànava ing'ulungwa
na ìgong'olwa na lipungo likulungwa, henga ìnahulula kulojwa na nshukani
n'joko, na kuhwena pachinu pohepo pálembèlà nkúlodya ihwene. 5 Uchocho,
kanya nainang'o, ikànava imbande chihi inyoko ya mmili, henga ìnatumika
kulonjelela mambo makulu namene.
Lola nfano wa moto n'joko chuuhulula kupija nnyitu nkulungwa.
6 Uchocho, kanya ìvele muchi moto, yòmbele lahakalenge la kila namuna
na ìvele na dimongo dya kuyanjaja lahakalenge mummili wammalele.
Kanya ìtumbuluha moto wa lahakalenge mmaisha letu lammalele, na kanya
yene, ìtumbuluhwa moto na dimongo dya Jihannamu. 7 Vanu vànahulula
kuvalanga anyama va kila aina, anyama va kunnyitu na vyuni na anyama
vakwâva na ahomba, 8 henga nanga munu ahulûla kuichunga kanya.
Kanya ìvele na lahakalenge na ikáchungika, yòmbele sumu iwalâla. 9 Kwa
kanya tùnnombolela Nang'olo Atata wetu, na kwa kanya uyoyo tùvalani vanu
vaumbwîje kwa nfano wa Nnungu. 10 Kanya uyoyo imo làhuma malove
la balaka na la laana. Mmakukulupila avangu, ikálembelewa ìive uchocho!
11 Dachi, ìnahululika chimbwimbwi chimo kuhumya medi ladidimîla na medi
lalalâma? 12 Mmakukulupila avangu, dachi nnandi wa tini ùnahulula kupa
seituni, au nsabibu kupa vihepo vya tini? Na chimbwimbwi chimo nanga
pachihulula kuhumya medi lalalâma na medi ladidimîla.

Lúnda luhalôka kulihunde

* **2:23** Ntandiliko 15:6

13 Alida mmwenu avêle na lúnda na ding'ano? Bahi avilanguje anevyo
kupitila maisha lake lambone, kwa vitendo vyake vyambone vitêndwa kwa
kulisulupuha kupapatana na lúnda anelwo. 14 Henga ikàva mitima yenu
yòmbele wiu m'baya na fitina, bahi munaupihe uhiu kwa kulilombolela na
kulambila. 15 Lúnda anelwo lukáhaloka kulihunde, na akee lwachinnungu,
ila lùhaloka apano pachilambo, na nni lwachinan'ndenga. 16 Kwa kuva,
pachinu pohepo pavêle na wiu na fitina, bahi pachinu anepo pàvele timbwili
na kila namuna ya lahakalenge. 17 Henga lúnda luhalôka kulihunde, kwansa
lukee na lilemba lya lúnda lunji. Uchocho, lùvele na amani na lùnalisulupuha
na lùnavajali vanu vanji na lwòmbele chididi na lùpa vihepo vya vitendo
vyambone, na nanga palubagula wala kulilambilila. 18 Vapatanisi vàpanda
imbeyu ya amani, na vàtendiha haki itendeke.

4

Kuvika chinemba na chilambo kùtendiha matahukano

1 Chamani chintênda mwenu mutahukane na kupwatana? Dachi, di-
kee ditama dyenu dilumbâna nkati mwenu? 2 Mwenu mùnang'unukila
namene vitukutuku, na kwa kuva mukávipata, bahi mùùva tayali ata
kuwalala. Mùnatamwa namene kupata vitukutuku, henga mukávipata,
bahi ing'anya ya anelyo, mùnatahukana na kupwatana. Mukápata kwa
kuva nanga pamunnyuwa Nnungu. 3 Pamuyuwa, nanga pamupwechela,
kwa kuva mùyuwa kwa makudungilo lahakalenge. Mwenu mùyuwa vi-
tukutuku anevyo uchinga muvitumile kwa laha dyenu. 4 Mwenu nni
mmanu mukákulupika kwanga Nnungu, muchi chivava vanu valâla ugoni!
Dachi, mwenu mukámaite kuva, kuvika chinemba na chilambo nni kuva
mmongo wa Nnungu? Munu woheyo atandôla kuvika chinemba na chil-
ambo, aneyo ààva mmongo wa Nnungu. 5 Munatende kuva Malemba
Lanaswe làtangola chihi bule, palahaula kuva, “Umumu Wanaswe wammik-
ile Nnungu nkati mwetu àtwonela wiu nkulungwa.” 6 Henga Nnungu
àtwing'a inema ing'ulungwa. Malinga Malemba Lanaswe chilahaula kuva,
“Nnungu ànavatahuka vanu avala valitûpya, henga àveng'a inema vanu avala
valisulupûsa.”*

7 Bahi mpilikane Nnungu. Muntahuke Ibilisi, nanang'e achiantukutange.
8 Nnyengelekelange Nnungu nanang'e achiannyengelekele mwenu. Hahu-
langa makono lenu, mwenu mmakutenda masambi, na ihahulange mitima
yenu mwenu mmanu muvêle na makudungilo mavili! 9 Mùùve na lihin-
dambi, mulikutangile na kukuta ing'anya ya masambi lenu. Kuhangalala
kwenu kupindikulanywe kuva kukuta, na ihangaladi yenu ìive lihindambi.
10 Lisulupusange muyo mwa Nang'olo Nnungu, nanang'e achiantumbyange.

11 Mmakukulupila avangu, muleke kwambana. Munu woheyo an-
tangolêla lahakalenge nkúkulupila nnyake au kunnyukumu, munu aneyo
àitangolela lahakalenge Sheliya ya Nnungu na kuihukumu. Ukàihukumu
Sheliya, wako ukee umunu wa kuipilikana Sheliya, henga ùlitenda kuva
nkúhukumu Sheliya. 12 Nnungu weka njo aivîka Sheliya na njo nkúhukumu.
Nang'e weka njo ahulûla kupoha na kuwalala. Dachi, wako nnani mpaka
unnyukumu munu yunji?

Muleke kulyona

* **4:6** Milili 3:34

13 Bahi pilikanila mwenu mmanu muhaûla kuva, “Nelo au nundu tùmbehwena muimanga fulani, tùmbeikala aneko chaka chimo, tùmbechuusa na kupata faida.” 14 Mwenu nanga pamumaite umi wenu chumbekuva nundu! Kwa kuva, mwenu mùvele muchi litambwe lihumîla chihi kwa chipindi chijoko na kuuka. 15 Mwenu mùlembelewa mutangole kuva, “Nang'olo Nnungu akàtamwa tuchitulame na tuchitutende achino au achila.” 16 Henga hambi mwenu mùnalitapa mmambo àlalá lamulona kuva nni lakulisingila, na kulitapa kwa namuna aneyo nni kubaya.

17 Bahi munu akánachitende chinu chambone chamaite kuva àlembelewa achitende, munu aneyo àtenda sambi.

5

Yakobo àvaduma vakúpata

1 Mwenu mmakupata, ngupilikanile! Kutanga na kulikutangila ing'anya ya kulaga kwenu kumwidîla. 2-3 Mwenu mùlilundikidile akiba ya dimali mmaduva alano la kuntululilo! Mali dyenu dìnikandika, na dinguwo dyenu dìliwije na vakoko. Sahabu na dihela dyenu dìvele na kutu. Kutu aneyo ìmbensitaki mwenu na ìmbekulya miili yenu muchi moto. 4 Lola, mwenu nanga pamuvalipile vanu vachikôla madengo mmawelu lenu na mishahala yavo ìnansitaki. Na Nang'olo wa Majeshi la Kulihunde ànipilikana kukuta kwavo. 5 Mùikele pachilambo kwa kulihangalaja, na kwa kupoka. Mùnilinyetya tayali kwajili ya liduva lya kusinjwa. 6 Mwenu mùnivahukumu na kuvawalala avala vakávele na likosa, navanang'o nanga pavanahulwile kuntahukanga!

Kupililila na Kuyuwa

7 Bahi mmakukulupila avangu, mùlembelewa mùùve na ipililidi mpaka Nang'olo Yesu pambeida. Lola namuna nkúlima chalolela welu wake uhumye mafuno la mana. Nang'e ààva na ipililidi mpaka ulongo utonyelwe imbula inandi na ya ntululilo. 8 Na mwenu uchocho, mùlembelewa mùùve na ipililidi na muhwinge, kwa kuva, Nang'olo Yesu àvele pepi kuuya.

9 Mmakukulupila avangu, muleke kuhinginikilana, uyopa mùnahukumiwa. Lola, nkúhukumu akávele kulehu na kukamola. 10 Mmakukulupila avangu, vakumbukilange manabii vanatangwele machedo kwa mamulaka langa Nang'olo. Muvalande vanang'o chivanapililidile pavachitendewa lahakalenge. 11 Hwetu tùvavalangila vanu anevo kuva vànibalikiwa, kwa kuva vánipililila. Mwenu mùnipilikana habali dya kupililila kwanga Ayubu, lola namuna Nang'olo chanantendedile Ayubu kuntululilo. Kwa kuva, Nang'olo àumbele chididi na uwambone.

12 Pamo na anelo lammalele, mmakukulupila avangu, munaapile kwa kutambulanga kulihunde au pachilambo au chinu chohecho. Mwenu mukàhaula “Elo,” muhiu ìive chihi elo, na mukàhaula “Nanga,” muhiu ìive chihi nanga, uchinga munahukumiwe na Nnungu.

13 Ikàva pàvele munu woheyo mmwenu abanîka, bahi àlembelewa annyuwe Nnungu. Na ikàva pàvele munu woheyo mmwenu ahangalâla, bahi àlembelewa aimbe dihimu dya kunnombolela Nnungu. 14 Na ikàva pàvele n'gonjo woheyo mmwenu, bahi àlembelewa avacheme vasele va vanu vankulupîla Yesu vannyuwile na kumpaka mahuta kwa mamulaka langa Nang'olo. 15 Vakàyuwa kwa ing'ulupa, aneyo n'gonjo achialamywe, na Nang'olo achiammuihije umi wake. Na ikàva àtendile sambi, achiasamehewe sambi dyake. 16 Bahi litangolange masambi lenu mmene kwa mmene na

kuyuwilanila uchinga mupate kulamywa. Kuyuwa kwa namene kwa munu
wambone pameho panga Nnungu kùvele na dimongo na kùnafala namene.
17 Eliya ávele munu muchi hwetu. Ániyuwa namene imbula inatonye, na
imbula nanga painatonyile nchilambo chavo kwa vyaka vitatu na myedi
sita. 18 Bahi nkuyuwa kavila, imbula nkutonya, na chilambo nkumeja vilyo.
19 Mmakukulupila avangu, munu yumo mmwenu akàhochela kwa kuha-
pukana na uhiu, na munu yunji nkummuiha, 20 mumale kuva, munu
ammuîha munu aneyo kuhaloka muindila ya kuhochela, àmbempoha munu
aneyo kuhaloka mukuhwa, na sambi dyake dyohe dya aneyo auîhwa
dìmbesamehewa.

Baluwa inandi ilembwîje na Petulo
Ulongoledi wa baluwa inandi ya Petulo

Baluwa inandi yanga Petulo ìlembwije na Ntume Petulo. Petulo àtandilike baluwa yake kwa kulitambulanga mwene chalumo na avala vaválembidìlè baluwa aino. Baluwa aino yònekana kuva Petulo àvalembidile vakúkulupila vammalele vaikalânga mmilambo vya "Ponto na Galatiya na Kapadokiya na Asiya," vilambo vivêle nchilambo cha Utuluki maduvano. M'baluwa aino myanda yohe Petulo àvatambulanga kwa lina lya vakúkulupila "vaikâla pachilambo malinga vayeni" (sula ya 1:1). Kwa namuna fulani baluwa yake ìnalandana na baluwa yanga Paolo kwa Vaefeso, bahi vanu vohe vànikulupila kuva baluwa inandi ya Petulo ílembwije bada ya baluwa ya Vaefeso mmwaka wa pepi na mwaka wa 65 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Petulo álembile baluwa aino akuno avèlè muimanga ya Loma, imanga imaikâna kwa lina lya sili, Babeli (sula ya 5:13).

Petulo àlonjeledile makudungilo lake la kulemba baluwa aino pahawile kuva, "ngùlembela ninkamyange mitima kuva, ibaniki imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili yenu. Bahi imilanga muinema aneyo akuno muhwingìlè" (sula ya 5:12). Petulo àvakamya mitima vakúsoma va baluwa aino kwa kuva vánabanihwa. Pàvele na ilandani fulani ya misitali ivêle nchitabu chitandi cha Petulo 2:11-3:7 na Vaefeso 5:18-6:9 na Vakolosayi 3:18-4:6. Misitali aneyo yammalele ìvele na mahundo layâmba namuna vakúkulupila va ing'ande imo chivalembelewa vatendelanile, na habali ya kudipilikana mamulaka ditawâla. Uchocho, Petulo àvakamya mitima Vakilisto vapilililе pavabanihwa kwa kuva, ntulululo ùvele pepi (sula ya 4:1).

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo ànalitambulanga mwene na avala vavalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-2:10, Petulo ànshukulu Nnungu kwajili ya upohi uvaukumila vakúkulupila vammalele na mana la upohi anewo mmaisha lavo.
3. Sula ya 2:11-4:11, Petulo àvahunda vakúkulupila namuna ya kuikala chikatapele ching'ati vanu vakámmaite Nnungu kwa namuna mbalimbali.
4. Sula ya 4:12-5:11, Petulo àvakamya mitima vakúkulupila uchinga vapilililе pavabanihwa.
5. Sula ya 5:12-14, Petulo àmalilila baluwa yake.

Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Petulo, ntume wanga Yesu Kilisto.
Nìnnembila mwenu mmanu mutandolwejîje na Nnungu, muikâla apano
pachilambo muchi mmayeni, mumwadilikêne nchilambo cha Ponto na
Galatiya na Kapadokiya na Asiya na Bisiniya. 2 Nnungu Atata ánimmala
mwenu na kuntandola kutandikila anepo patandi, na Umumu wake
Wanaswe ántendile mwenu mùùve mmanaswe. Anelo lammalele lànitendeka
uchinga mumpilikane Yesu Kilisto na kuhahulwa kwa myadi yake.
Nangu ngùyuwa inema na amani viyenjejeke kwenu mwenu.

Lilolelo likee na ntulululo

3 Alombolewe Nnungu, Atata wa Nang'olo wetu Yesu Kilisto! Kwa chididi
chake chikulu àtutendile hwetu tuvelekwe mwanda wavili kwa kunfufula
Yesu Kilisto kuhaloka kwa vanu vahwîle. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu
tùpete lilolelo likee na ntulululilo, 4 na tùmbepata mapala àlalá lavaahidite
Nnungu vanu vake. Mapala àlalá lakákandika wala kuhang'uka na wala
kupungula, anelo lànivikwa kulihunde kwajili yenu. 5 Kwa kuva, mwenu
mùnkulupila Nnungu, bahi mùchungwa na dimongo dya Nnungu mpaka
pamumbepwechela upohi uvêle pepi kuhunukuliwa mmahiku la ntulululilo.
6 Mmambo anelo lammalele, mwenu mùnahangalala namene, ikànava
kwa hambi mùnilembelewa mùùve nnihindambi kwa uhiku kadiki ing'anya
ya kulingwa kwa namuna dyohe. 7 Kulingwa aneko kùnaida kwajili ya
kupima ing'ulupa yenu ijûka kuva yamana namene kupunda sahabu.
Ata sahabu yene ikànava nni chinu chondongêka, henga ìpimwa kwa kuy-
ochwa mmoto. Uchocho, na ing'ulupa yenu ijûka kuva yamana namene
kupunda sahabu, nainang'o ìlembelewa ipimwe uchinga imaikane kuva ya
uhiu. Anepo njo pamumbelombolewa na kutumbyangwa na kweshimiwa
muuhiku aula wambehumila Yesu Kilisto. 8 Mwenu mùnantamwa Yesu
ikànava mukánambimwona, na mùnankulupila ikànava hambi mukámwona.
Pamo na anelo, mwenu mùnahangalala namene kwa ihangaladi ing'ulu
namene ikáhaulika, 9 kwa kuva, mùpwechela inudyo ya kukulupila kwenu,
yani kupohwa disungu dyenu.
10 Manabii vánitahataha na kuloleha saana kuyamba upohi anewo na
vánihumya unabii kuyamba inema ya upohi imupwechedile mwenu
mmahiku alano. 11 Umumu wa Kilisto ánavele nkati mwavo ánilongolela
kuvahaulila kuyamba kubanika kwanga Kilisto na ukulu umbepwâwa
bada ya ibaniki aneyo. Vanang'o vánitumbama namene uchinga vapate
kumala kuva mambo anelo làmbetendeka uhiku ntwani na kwa indila
ntwani. 12 Nnungu nkuvahunukulila manabii vake kuva, ujumbe aula
uvayanjajije ukáchivamba vene, henga úmwamba mwenu. Na hambi ujumbe
aula ùniyanjajwa kwenu mwenu na vanu avala vachinnyubilîla mwenu
Malove Lambone kwa dimongo dya Umumu Wanaswe atumwîje kuhaloka
kulihunde. Ata malaika navanang'o vàvenkuloleha saana mambo anelo.

Maisha lanaswe

13 Bahi ing'anya ya anelyo, lipanganihange mwalehu na mùùve tayali
kulikamulanga. Tendanga uchocho kwa kuvika lilolelo lyenu muinema
imumbepwechela muuhiku aula wambehumila Yesu Kilisto. 14 Bahi
ikalanga muchi mmana mma Nnungu mupilikâna. Munaleke maisha lenu
ulatawaliwa na tama dihakalenge dimunavenadyo machedo pamukachi-
mala. 15 Mwenu mùlembelewa mùùve mmanaswe kwa lammalele lamu-
tenda malinga Nnungu anchemîle mwenu chavele wanaswe. 16 Kwa kuva,
ìnilembwa kuva, “Mùùve mmanaswe, kwa kuva nangu nni wanaswe.”*
17 Na ikàva pamuyuwa mùnchema Nnungu “Atata,” ayula avahukûmu vanu
vammalele kupapatana na àlalá lávatendàngà bila kunnola munu kumeho,
bahi muikale kwa kunnyopa Nnungu mmahiku alano la kuikala apano
pachilambo. 18 Kwa kuva, mwenu mùnimala namuna chimugombolewije
kuhaloka mmaisha lakáfala lamupwechedile kuhaloka kwa anakuluvenu.
Mwenu nanga pamugombolewije kwa vitukutuku vyondongêka malinga
chidivele dihela au sahabu. 19 Henga múgombolewije kwa myadi ya samani

* **1:16** Valawi 11:44-45, 19:2, 20:7.

ing'ulungwa namene yanga Kilisto, ánavele muchi ungandolo wa mwana akávele na chilema chohecho wala lilambwadi.
20 Nang'e ánitandolwa na Nnungu kabla chilambo chikànambiumbwa,
nkuhunukuliwa mmahiku alano la kuntululilo kwajili yenu mwenu. 21 Na
kwa kupitila Kilisto, mwenu mùnkulupila Nnungu anfufwîle Kilisto kuhaloka
kwa vanu vahwîle na kumwing'a ukulu. Bahi kupapatana na anelo látendìlè
Nnungu, mwenu mùnankulupila Nnungu na kuvika lilolelo lyenu kwanga
nang'e.
22 Mwenu mùnihahulwa kwa indila ya kulipilikana lilove lya uhiu kwa
kuvatamwa vakúkulupila avenu bila kulilambilila. Bahi vino tumbama
kutamwana kwa disungu dyenu dyammalele. 23 Kwa kuva, mwenu
mùvelekwejije mwanda wavili, akee muchi vana vavelekwejîje na atatavao
na ayuvao vavêle na mmili auno ûhwa, henga mùvelekwejije na Atata akáhwa,
yani kwa dimongo dya lilove lya Nnungu livêle na umi na likee na ntululilo.
24 Kwa kuva, Malemba Lanaswe làhaula kuva,
“Vanu vammalele vàvele muchi mahamba.
Na ukulu wavo wammalele unapukutika muchi mauwa,
kwa kuva, mahamba lànayuma na mauwa lànapukutika.
25 Henga lilove lya Nang'olo likee na ntululilo.”†
Na lilove anelyo njo Malove Lambone lahubiliwîje kwenu mwenu.

2

Liyanga livêle na umi na vanu vatandolwejîje na Nnungu

1 Bahi lekanga kutenda lahakalenge lammalele na kulambila kwammalele
na kulilambilila, na wiu na kuvatongolela vanu vanji lahakalenge. 2 Malinga
vakanunu chivalembela mavele, na mwenu uchocho mùlembelewa mùùve
na hamu ya kukumbila mavele lahahwîke la chinnungu, uchinga mupate
kutandeka na kupohwa. 3 Kwa kuva, mwenu mùniyeja na kumala kuva
Nang'olo Yesu nni wambone.
4 Bahi hweneng'ana kwanga Nang'olo, kwa kuva nang'e nni liyanga livêle
na umi. Liyanga anelyo línihitwa na vanu, henga Nnungu ànilitandola na
kulitumbyanga namene. 5 Na mwenu uchocho, malinga mayanga lavêle
na umi, mùnalundanywa pamo uchinga mùùve ing'ande ya Nnungu. Na
mwenu mùjuhijwe kuva makuhani mmanaswe uchinga muhumye sadaka
dya chinnungu dyakatapaliwa Nnungu ing'anya ya Yesu Kilisto. 6 Kwa kuva,
Mmalemba Lanaswe Nnungu ànitangola kuva,
“Lola, nangu ngùvika pa Yelusalemu* liyanga likulu lya paindumba,
na liyanga anelyo ùnilitandola na kulitumbyanga namene.
Na munu woheyo ankulupîla akámbepata dihoni.”†
7 Kwenu mwenu mukulupîla, anelyo njo liyanga lya kutumbyangika
namene. Henga kwa avala vakákulupila nni,
“Liyanga lihitwîje na akúdenga,
hambi lìjukile kuva liyanga likulu lya paindumba, lya muhimu kupunda
lammalele.”‡
8 Na,
“Lìjukile kuva liyanga livakuvâja vanu,

† **1:25** Isaya 40:6-8. * **2:6** Auno nsitali ùlembwije “Sayuni.” Na Vayahudi vátumila lina Sayuni kuyamba imanga ya Yelusalemu. Na maeleso layâmba Sayuni, lola Matayo 21:5. † **2:6** Isaya 28:16. ‡ **2:7** Sabuli 118:22.

liyanga livamatôha vanu.”§
Vàmbelikuvala ing'anya nanga pavalikulupidile lilove lya Nnungu, na vàmbelapata anelo lávakudungidìlè Nnungu kutandikila anepo patandi.
9 Henga mwenu mùjukile kuva mmanu mma litawa lyalitandwele Nnungu,
makuhani mma Nfalume Nnungu, chilambo chanaswe, mmanu mma
Nnungu mwene. Mùnitandolwa uchinga mulayanjaje matendo lambone
látendìlè Nnungu anchemîle mwenu kuuka nnupi na kumwingijanga
munng'anje wake wa ajabu. 10 Anepo patandi mwenu mukánavele mmanu
mma Nnungu, henga vino mwenu nni mmanu mma Nnungu. Anepo
patandi Nnungu akáchimmikila chididi, henga vino ànimmikila chididi.

Muikalange muchi mmatumwa mma Nnungu

11 Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nìnnyuwanga mwenu
muvêle muchi mmayeni na amyanda apano pachilambo, mulinyemye
na tama dya mmili dilumbâna na isungu. 12 Muikalange chikatapele
ching'ati vanu vakámmaite Nnungu, uchinga vakànnambilila kuva mùtenda
lahakalenge, valone matendo lenu lambone na kuntumbyanga Nnungu
nniduva alila lyambekwida unavahukumu vanu va pachilambo.
13 Bahi kwajili ya ukulu wanga Nang'olo, dipilikanange mamulaka dyam-
malele dya vanu, ikàva ni ya nfalume avêle na dimongo, 14 au ikàva ya vakulu
vavikwîje na nfalume kwajili ya kuvahukumu asabu avala vatênda la-
hakalenge na kuvalombolela avala vatênda lambone. 15 Anecho nni chalem-
bela Nnungu, àlembela munyalaje malove la chivelu la mavelu kwa kutenda
lambone. 16 Muikalange muchi mmanu muvêle hulu, henga munatumile
mwanya anewo wa uhulu kuva chilambililo cha kutenda lahakalenge, ila
mùlembelewa muikalange muchi mmatumwa mma Nnungu. 17 Vàesimu vanu
vammalele, na vatamwange vakúkulupila avenu, nnyopange Nnungu na
mùmwesimu nfalume.

Nfano wa ibaniki yanga Yesu

18 Mwenu mmatumishi, vapilikane vanang'olo venu kwa eshima yam-
malele, akee chihi avala vambone na vapole bahi, henga ata na avala
vákalìpà. 19 Kwa kuva, mukàpililila ibaniki imukalembelewa kupata kwa-
jili ya kumweshimu Nnungu, anecho nni chinu chinkatapalîla Nnungu.
20 Dachi, mùmbepata faida ntwani mukàpililila ibaniki imulembelewa ku-
pata ing'anya ya makosa lenu? Henga mukàpililila ibaniki ing'anya ya
kutenda lambone, anecho nni chinu chinkatapalîla Nnungu. 21 Anecho
njo chanchemedile mwenu Nnungu, kwa kuva, Kilisto nanang'e ánibanihwa
ing'anya yenu mwenu, nkunnekelanga nfano uchinga mupapate din-
jayo dyake. 22 Nang'e akanatendile sambi, na wala lilove lya kulam-
bila likánahumile nkanya mwake.** 23 Nang'e panatukenwe wala nanga
panapindikwile, na panabanihijwe, nang'e wala nanga panavayohije vanu
uchinga ayopwe, ila ánililekelela mwalehu kwanga Nnungu, ahukûmu kwa
haki. 24 Kilisto mwene ádinyakwile sambi dyetu mummili mwake, apala
pánavambwije munsalaba uchinga tupate kudileka mwalehu sambi na
kuikala muchi chalembela Nnungu. Na kwa kupanywa kwake, mwenu
mùnilamywa. 25 Kwa kuva, mwenu mwávele muchi angandolo vachiyahîka,
henga hambi mùnimmuyila ayula Nchunga na Nkwángalila wa disungu
dyenu.

§ **2:8** Isaya 8:14. ** **2:22** Nsitsli wa 22 mpaka 25 ùlisingila namene Isaya 53:4-9

3

Mahundo kwa valombwîje na valombîle

1 Uchocho na mwenu mmakongwe, vapilikane valume venu uchinga
vakàpwawa valume vakálikulupila lilove lyanga Nnungu vautangwe kwa
matendo lenu lambone akee malove lenu. 2 Vàmbeutangwa, ing'anya ya
kumwonanga namuna chimuikalanga kwa maisha lanaswe kwa kunnyopa
Nnungu. 3 Kulipamba kwenu kunave chihi kwa pannima, malinga kutiva
ulindo na kuwala vitukutuku vikatapajîjwe kwa sahabu na kwa kuwala
dinguwo digalîka namene. 4 Henga mwenu mùlembelewa mulipambe muunu
wenu wa nkati, kwa ikatapadi ikáondongeka, ikatapadi ya isungu ya upole na
amani. Na kulipamba malinga aneko njo kwa mana namene pameho panga
Nnungu. 5 Uvila njo chivanalipambile akongwe vanaswe va machedo,
vanang'o vávika lilolelo lyavo kwanga Nnungu na kuvapilikana alume vao.
6 Kwa nfano, Sala ánimpilikana Iblahimu, nkunchema nang'olo wake. Na
mwenu mùmbekuva mmana mma Sala mukàtenda lambone bila kuyopa
chinu chohecho.
7 Uchocho, na mwenu mmalume, mùlembelewa muikalange na akongwe
venu akuno umumala kuva vanang'o nni viumbe vidabadânga. Na
mùlembelewa mùvaeshimu, kwa kuva vanang'o vàmbepwechela pamo na
mwenu inudyo ya umi ukee na ntululilo. Vàeshimu uchinga chinapwawe
chinu chakudivila àlalá lamunnyuwanga Nnungu.

Kubanihwa ing'anya ya kutenda lambone

8 Kwa kumalilila, nangu ngùhaula kuva, mwenu mmammalele
mùlembelewa mukudungile ulamo, na mùùve mmanu mma kusikitikilanila
na mmanu mma kutamwana, malinga ummamo muing'ulupa na mùùve
mmanu mma kuvikilanila chididi na mmanu mma kulisulupuha.
9 Munavapindikule vanu lahakalenge kwa lahakalenge au kuvatangolanga
lahakalenge kwa lahakalenge, henga muvapindikule kwa kuvayuwila
balaka. Kwa kuva, anelyo njo lyanchemeledile Nnungu mulitende, nanang'e
achiam'baliki mwenu mukàtenda uchocho. 10 Kwa kuva, Malemba Lanaswe
làhaula kuva,
“Munu alembêla alahangalalile maisha,
na kuikala mmaduva lambone,
àlembelewa aludivile lulimi lwake lunatangole lahakalenge,
na kanya yake inalambile.
11 Aleke kutenda lahakalenge, koka alatende lambone,
aitahe amani na kuilondola.
12 Kwa kuva, meho langa Nang'olo lavalola vanu vatênda lalalembela
Nnungu,
na makutu lake lànavapilikanila pavayuwa.
Henga vanu avala vatênda lahakalenge Nang'olo ànavatahuka.”*
13 Dachi, nnani ambemmênga mwenu mukàtumbama kutenda lambone?
14 Ata kumubanihwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu, mwenu nni
mmanu muvêle na wasa. Munannyope munu woheyo annyôha na wala
munàáve na lipamba. 15 Henga n'juhe Kilisto kuva Nang'olo wa weka
mmitima yenu. Maduva lammalele mùùve tayali kunnyang'ula kila munu
ammujânga habali ya lilolelo limuvenalyo, henga nnyang'ule kwa upole
na eshima. 16 Mùùve na makudungilo lambone mmitima yenu uchinga

* **3:12** Sabuli 34:12-16.

avala vannambililânga na kuntangolela lahakalenge ing'anya ya matendo lenu lambone lamutenda ing'anya ya kulundanywa kwenu na Kilisto, vaone dihoni. 17 Ikàva Nnungu ànitamwa ubanihwe ing'anya ya kutenda lambone nni wasa kuliko kubanihwa ing'anya ya kutenda lahakalenge, 18 kwa kuva, ata Kilisto nanang'e ánibanihwa na kuhwa mwanda umo ing'anya ya sambi dyetu. Nang'e ávele wambone pameho panga Nnungu, henga ánihwa kwajili ya vanu vakávele vambone pameho panga Nnungu, uchinga atupelekeje kwanga Nnungu. Yesu ánihwa chimmili, henga isungu yake yávele chihi yumi. 19 Na isungu yake nkuhwena unadihubilila disungu dya vanu divêle nchihungo. 20 Disungu anedyo nni dya vanu avala vanantahwike Nnungu anepo kala, mmahiku la Nuhu, muuhiku aula Nuhu wachikatapaja safina, na Nnungu ánivapililila namene vanu anevo muuhiku anewo. Safina aneyo váingidile chihi vanu kadiki, vanu nane bahi vanapohwije kupitila medi anelo. 21 Na medi anelo nni nfano wa ubatiso umpôha mwenu vino. Ubatiso anewo ukee wa kuhahula uhakwa wa mummili, henga nni ahadi kwanga Nnungu imuitenda kwa makudungilo lambone la muntima. Na ubatiso anewo ùmpoha mwenu kwa indila ya kufufuka kwanga Yesu Kilisto. 22 Yesu àpite kulihunde na vino àikala m'bali wa kunkono wa Nnungu, mmamulaka lake Nnungu, wavatawala malaika na mamulaka lammalele pamo na dimongo dyammalele.

4

Maisha lahambi

1 Kilisto ánibanihwa chimmili. Bahi na mwenu uchocho likamyange uchinga mùùve na likudungilo ulyolyo lyanga Kilisto. Kwa kuva, munu apililîla ibanihwi ya mmili kwajili ya Kilisto, ànilekana mwalehu na sambi. 2 Kwa kuva, akáikala kavila kwa kupapata tama dya chimunu, henga àikala kwa kutenda lalalembela Nnungu kwa maduva laisalidîle la kuikala apano pachilambo. 3 Anepo kala mwenu mútumila uhiku wohe kwa kutenda matendo lavatenda vanu vakámmaite Nnungu. Múnijevelela kutenda umalaya na kuva na tama dibaya na kukalewa na kutenda ding'ole dya kupundiha kulya, na kukimbila vikimbilo vya kukaleweja na kutenda ibada dibaya namene dya disanamu. 4 Henga hambi vanu vakámmaite Nnungu vànakangana kumwona mwenu mukákumilana na vanang'o kavila mmaisha lavo la uwamba, bahi ing'anya ya anelyo, vàntangolelanga malove lahakalenge. 5 Henga vanu anevo vàmbehumya isabu kwanga Nnungu, avêle tayali kuvahukumu vanu vumi na vahwîle. 6 Vanu vahwîle, váhukumwije kuhwa chimmili malinga vanu vammalele chivahukumiwa, henga vánihubiliwa Malove Lambone uchinga disungu dyavo diikale pamo na Nnungu vyaka na vyaka.

Namuna vakúkulupila chivalembelewa vàtumile dinudyo dya chinnungu

7 Ntululilo wa mambo lammalele ùvele pepi kutimila. Bahi mùlembelewa mùùve na ding'ano na muhulule kulikamulanga uchinga muhulule kuyuwa. 8 Na lya muhimu kupunda lammalele nni mwenu kutumbama namene kutamwana, kwa kuva itamwi ìsamehe sambi dyohe namene. 9 Mukalibisane mmene kwa mmene bila kuhinginikilana. 10 Kila munu àlembelewa aitumile inudyo yapwechedile, kwa faida ya vanu vanji, kwa kutenda uchocho muchimuve mmakwimilila mmambone mma dinudyo dya namuna dyohe dimupewije na Nnungu. 11 Bahi munu woheyo ahubîli, àlembelewa

atangole muchi Nnungu àvenkutangola kupitila nang'e. Na munu atumîka, àlembelewa atumike kwa dimongo dyapewije na Nnungu, uchinga Nnungu atumbyangwe kwa vitukutuku vyammalele kupitila Yesu Kilisto, avêle na ukulu na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

Kubanihwa kwa nkúkulupila

12 Mmakukulupila avangu unintamwanga, munakangane ing'anya ya
ibaniki ing'ulu ya kunninganga. Na kulingwa anekwo munakwone kuva
nni chinu chiyeni kwenu mwenu. 13 Henga mùlembelewa muhangalale
ing'anya mùkumila ibaniki yanga Kilisto. Bahi ing'anya ya anelyo, mwenu
mùmbehangala kwa ihangaladi ing'ulu muuhiku aula umbehunukulîwa
ukulu wake. 14 Wasa mwenu mukàtangolewa malove lahakalenge kwajili
ya Kilisto, kwa kuva Umumu wa ukulu, yani Umumu wanga Nnungu
àikala nkati mwenu. 15 Anapwawe kananga munu yumo mmwenu
abanîhwa ing'anya ya kuva nkúwalala au nkwíva au nkútenda lahakalenge au
nkúlikundanya mmambo la vanu vanji. 16 Munu akàbanihwa kwa kuva nang'e
nni Nkilisto anaone dihoni, henga àlembelewa antumbyange Nnungu kwa
kuchemwa lina anelyo.

17 Kwa kuva, uhiku wa hukumu ùvele pepi. Na hukumu aneyo ìmbetandilika
kwa vanu va Nnungu. Na ikàva hukumu aneyo ìmbetandilika kwetuhwe,
bahi ìmbekuva dachi kwa vanu vakátamwa kulapilikana Malove Lambone la
Nnungu? 18 Ìvele muchi Malemba Lanaswe chilahaula kuva,
"Ikàva kupohwa kwa munu atênda lalalembela Nnungu kunakamajanga,
ìmbekuva dachi kwa munu akámweshimu Nnungu na avêle na masambi?"*
19 Bahi vanu avala vabanîhwa kwajili ya kutenda lalalembela Nnungu,
vahwenehe kutenda lambone, na vadikamuje disungu dyavo mmakono
langa Nnungu, Nkúumba, na akulupîka mwalehu.

5

Kulichunga likuwa lya vanu vankulupîla Yesu

1 Nangu nìnnyuwanga namene mwenu mmasele mma likuwa lya vanu
vankulupîla Yesu mma aneko. Nangu uchocho ni nsele nnyenu na shahidi
wa kubanihwa kwanga Kilisto, na nni yumo muvanu vambekumîla ukulu
umbehunukulîwa. 2 Lichungange likuwa lyampele Nnungu na kuliimilila,
akee kwa kunamatijwa ila kwa kutamwa chihi mmene muchi Nnungu
chatamwa. Munantumikile Nnungu ing'anya ya tama dibaya dya mali,
henga tamwanga namene kuntumikila Nnungu kwa ntima wambone.
3 Munalitawale kwa dimongo likuwa anelyo limupewije kulichunga, henga
mùlembelewa mùùve nfano kwa vanu anevo. 4 Na pambehunukuliwa
Nchunga Nkulu, anepo mumbepwechela litaji lya ukulu likáondongeka.

5 Uchocho na mwenu mmavijana mùlembelewa muvapilikane anevo
vasele. Mwenu mmammalele mùlembelewa mulisulupuse uchinga mutu-
mikilane mmene kwa mmene, kwa kuva Malemba Lanaswe làhaula kuva,
"Nnungu ànavatahuka vanu avala valitûpya, henga aveng'a inema vanu val-
isulupûsa."* 6 Bahi lisulupusange mmene muyo mwanga Nnungu avêle na
dimongo ding'ulu, uchinga antumbyange muuhiku ulembelêwa. 7 Ntikange
nang'e lipamba lyenu lyammalele, kwa kuva nang'e ànankambikambila
mwenu.

* **4:18** Milili 11:31. * **5:5** Milili 3:34.

8 Mulikamulange mmene na kuva meho, kwa kuva, mmongo mwenu Ibilisi ànadinguka-dinguka muchi uhimba agulûma wantaha munu antang'une.
9 Mwenu ntahukange aneyo, akuno muhwingìlè muing'ulupa, umumala
kuva ibaniki imuyona mwenu ìvakoja na vakúkulupila avenu pachilambo
chammalele. 10 Mwenu bada ya kubanihwa kwa uhiku kadiki, Nnungu
wa inema yammalele anchemênge mwenu kuinjila muukulu wake ukee na
ntululilo kwa kulundanywa kwenu na Kilisto, nang'e achiankamilisange.
Achiantayange dimongo na kumwimijanga, akuno muhwingìlè mwalehu.
11 Nang'e njo Nnungu avêle na dimongo dikee na ntululilo. Amina.

Disalamu dya ntululilo

12 Nangu nìnnembidile mwenu baluwa aino yananjipi kwa kuyangatwa na
Sila, munu unimmaite kuva ànakulupika. Nangu ngùlembela ninkamyange
mitima kuva, ibaniki imupitila nni sehemu ya inema yanga Nnungu kwajili
yenu. Bahi imilanga muinema aneyo akuno muhwingìlè.

13 Likuwa lya vanu vankulupîla Yesu livêle ku Babeli,† vanu vatandol-
wejîje chalumo na mwenu, vànansalimilanga. Mako, mwanangu muing'ulupa
nanang'e ànansalimilanga. 14 Musalimilane kwa itamwi ya Chikilisto. Nangu
ngùyuwa amani ìive pamo na mwenu mmammalele, mmanu vake Kilisto.

† **5:13** Apano Petulo àlembile Babeli, na àtumidile luga yampiho kuyamba imanga ya Loma.

Baluwa yavili ilembwîje na Petulo

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Petulo

Baluwa yavili ya Petulo ìlembwije na Ntume Petulo. Vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva Petulo áilembile baluwa aino avèlè ku Loma kabla ya kuhwa kwake, mmyaka ya 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Uchocho, Petulo àichema baluwa aino kuva baluwa yake yavili (sula ya 3:1), bahi ìmbekuva, talehe ilembwîje baluwa aino yavele bada ya talehe aila ilembwîje baluwa inandi. Baluwa aino Petulo àvalembidile vakúkulupila vammalele.

Petulo àlembile baluwa aino uchinga avakamye vakúkulupila mitima vaikale maisha la kumweshimu Nnungu, na kuvaduma vanalapapate mahundo la vakúhunda va kulambila (sula ya 2). Uchocho, Petulo àvahimya vakúkulupila vanavapilikanile vanu vahaûla kuva, Nnungu ànatima kuitimisa ahadi yake ya kuuya kwanga Yesu. Na badala yake Petulo àvahaulila kuva Nnungu nanga patima, henga àhumya wasa uchinga vanu vanji vapohwe (sula ya 3:8-9). Kwa kuva Nang'olo àmbeitimisa ahadi yake ya kuuya, bahi vakúkulupila vàlembelewa vaikale maisha lambone lankatapalila Nnungu (sula ya 3:14).

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Petulo

1. Sula ya 1:1-2, Petulo àlitambulanga mwene na avala vavalembîla baluwa aino.
2. Sula ya 1:3-21, Petulo àvakumbusa kuikala maisha lambone kwa kuva, Nnungu ànitwing'a dimongo dya kuikala kwa namuna aneyo (sula ya 1:3-21).
3. Sula ya 2:1-22, Petulo àvaduma vakúkulupila kwamba vakúhunda va kulambila, na kulonjelela kwamba chinu chimbevakôja vakúhunda vakulambila, kuntululilo.
4. Sula ya 3:1-17, Petulo àmalilila baluwa yake kwa kuvakamya mitima vakúkulupila vaikale maisha lambone, uvalipanganiha kwajili ya kuida kwa Yesu Kilisto mwanda wavili.

Ntandiliko wa baluwa yanga Petulo

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Simoni nguchêmwa Petulo,* ntumishi na ntume wanga Yesu Kilisto. Nangu nìnnembila mwenu mmanu mujaliwîje ing'ulupa uila yamana malinga itujaliwije hwetu kwa haki ya Nnungu wetu na ya Mpohi Yesu Kilisto.

2 Nangu ngùyuwa inema na amani ìyenjejeke namene kwenu mwenu kwa indila ya kummala Nnungu na Yesu Nang'olo wetu.

Kuchemwa na kutandolwa na Nnungu

3 Kwa dimongo dyake dya chilungu, Nnungu àtupele vitukutuku vyammalele vilembelêwa uchinga tuikale chihi kwa namuna yalembela Nnungu. Tùlapwechedile anelo lammalele kwa kummala nang'e atuchemîle tukumile ukulu na uwambone wake mwene. 4 Bahi kupapatana na ukulu na uwambone wake, Nnungu àtujalidile dinujo ding'ulu na dyamana dyanatuahidite, uchinga kwa dinujo anedyo tupate kukumila hali yake ya chilungu

* **1:1** Munsitali auno ìlembwije "Simoni Petulo," malina anelo mavili lávele la munu yumo, yani Petulo. Simoni lyávele lina linji lyanga Petulo.

na kupalanyoka muiyondongeki itendîhwa na tama dibaya dya pachilambo.
5 Bahi ing'anya ya anelyo, tumbama namene kuyenjeja uwambone muing'ulupa yenu, na muuwambone wenu, yenjejanga kummala Nnungu, 6 na
mukummala Nnungu, yenjejanga kulikamulanga, na mukulikamulanga,
yenjejanga kupililila, na mukupililila, yenjejanga kuikala kwa namuna
yalembela Nnungu, 7 na mukuikala kwa namuna yalembela Nnungu, yenjejanga kutamwana mmene kwa mmene, na mukutamwana mmene kwa
mmene, vatamwe na vanu vanji. 8 Mukàva na dinudyo anedyo na dikàhalija
kukulumuka, dìmbennyululiha mwenu kutumika saana na kupa saana vihepo kwa kummala mwalehu Nang'olo wetu Yesu Kilisto 9 Kwa kuva, munu
akee na dinudyo anedyo, àputele meho, na akáhulula kulola kulehu. Nang'e
àniluvalila kuva ànihahulwa sambi dyake dya anepo kala.
10 Bahi mmakukulupila avangu, tumbama namene kuikala kwa namuna
imaîha kuva mùnitandolwa na kuchemwa na Nnungu. Na mukàtenda uchocho, mwiko mukambeyanguka. 11 Na kwa namuna aneyo muchimujaliwe
kwa inema yake kuinjila mu Ufalume ukee na ntululilo wa Nang'olo na
Mpohi wetu Yesu Kilisto.
12 Bahi ing'anya ya anelyo, nangu nìmbekuva uninkumbusanga mambo
anelo maduva lammalele, ikànava mùnilamala na mùnihwinga muuhiu umupwechedile. 13 Nangu ngwòna kuva, nni chinu chambone nintakatuhange
kwa indila ya kunkumbusanga mambo anelo muuhiku wammalele unimbekuva mun'gongwe auno, yani mmili wangu. 14 Kwa kuva, nangu ànimala
kuva ngùvele pepi kuuleka mmili auno, malinga Nang'olo wetu Yesu Kilisto
changulangujije. 15 Henga nìmbetumbama namene uchinga panimbekuhwa
muhulule kulakumbukila mambo anelo maduva lammalele.

Vanu vashuhudidîle ukulu wanga Kilisto

16 Uhiku aula utuchinnyundanga mwenu kuyamba habali dya dimongo
na kuuya kwanga Nang'olo wetu Yesu Kilisto, hwetu nanga patuchitumila
dinano dya kulambila ditungwîje na vanu vavêle na ulamba, henga hwetu
túnilyonela tuvene na meho letu, ukulu wake. 17 Kwa kuva, ápwechedile
eshima na ukulu kuhaloka kwanga Atata Nnungu, apala palinnyidilidile
lidi kuhaloka kwanga Nnungu avêle na ukulu nkulu, ulihaula kuva, “Ayuno
nni Mwanangu unintamwa, ungukatapaliwa nawe!”† 18 Hwetu tuvene
túnilipilikana lidi anelyo kuhaloka kulihunde patunavele pamo na Yesu
nnichinga lyanaswe.
19 Anelo lammalele lànitumaihija uhiu wa ujumbe wa manabii. Na mwenu
mùmbetenda saana mukàkamulana na ujumbe anewo. Ujumbe anewo ùvele
muchi chibatali chilangâja pachinu pavêle lupi, mpaka liduva alila lyantululilo palimbekucha, na Kilisto, inondwa ya kulyamba pambelangaja
mmitima yenu. 20 Pamo na anelo, mumale kuva nanga unabii Mmalemba
Lanaswe uhalokâna na kumala kwanga munu mwene. 21 Kwa kuva, nanga
ujumbe wohewo wa chinabii uhalekêne na itamwi yanga munu, henga vanu
vátangwele lahalêke kwanga Nnungu akuno uvalojwa na Umumu Wanaswe.

2

Vakúhunda va kulambila

1 Anepo kala váhumidile manabii va kulambila ching'ati vanu va Isilaeli,
uchocho nni chivambehumila vakúhunda va kulambila mmwenu. Vanu

† **1:17** Matayo 17:5, Mako 9:7, Luka 9:35.

anevo vàmbeinjija kwa sili mahundo mabaya namene la kulambila, akuno uvantahuka na Nang'olo Nkulu avakombwêle kwa galama ing'ulu namene, na kwa indila aneyo vàmbepiyanya kulipelekejija vene iyondongeki. 2 Vanu vohe vàmbepapata matendo lavo lahakalenge na kwa kupitila vanang'o, Indila ya Uhiu ìmbelambiliwa malove lahakalenge. 3 Bahi ing'anya ya tama dyavo dya dimali, vakúhunda anevo va kulambila vàmbelipatila faida kwenu mwenu kwa malove lavo la kulambila. Henga hukumu yavo ìnitangaswa kutandikila machedo, na vanu anevo vakambetima kwondongwa.

4 Kwa kuva, Nnungu nanga panavavikidile chididi malaika avala vanatendile sambi, henga ávayahite Jihannamu. Aneko vànihungwa nnupi akuno uvalindilila liduva alila lya hukumu. 5 Nnungu nanga panachivikidile chididi chilambo cha machedo, apala panavapelekejijije livambwe vanu avala vakáchimweshimu nang'e, henga ánchungile chihi Nuhu áchivahubilila vanu vanji haki yanga Nnungu, chalumo na vanu vanji saba. 6 Uchocho, Nnungu ánidihukumu asabu dimanga dya Sadoma na Gamola kwa kudipija moto. Na kwa kutenda uchocho, Nnungu álangujije nfano wa mambo lambevapâta vanu vatênda lahakalenge. 7 Nnungu ámpohije Lutu, munu áchilatenda lalalembela Nnungu, munu anahinginihijwe na matendo la vanu váchitèndà lahakalenge. 8 Lutu áikala ching'ati vanu vatênda lahakalenge, na kwa maduva lohe ánalona na kulapilikana mambo àlalá lachimpwetêka mwisungu yake. 9 Bahi Nnungu ànimala namuna ya kuvapoha mukulingwa vanu vamweshîmu nang'e na ànimala namuna ya kuvaasibu vanu vatênda lahakalenge akuno uvalindilila liduva lya hukumu. 10 Nnungu àmbehalija namene kuvahukumu asabu vanu avala vavelênge na tama dibaya dya mmili na avala valahebûla mamulaka lake.

Vakúhunda anevo va kulambila vàvele na chibuli na vànalyona na wala nanga pavayopa kuvatongolela lahakalenge viumbe vivêle na ukulu. 11 Pamo na kuva malaika vàvele na uweso na dimongo kuvapunda vanang'o, henga vakáhulula kuvatangolela lahakalenge viumbe anevyo muyo mwanga Nang'olo. 12 Henga vakúhunda anevo va kulambila vàvele muchi anyama vakee na ding'ano vavelêkwa chihi kwajili ya kukamulwa na kusinjwa. Vanang'o vàtangola chihi lahakalenge kuyamba vitukutuku vivakamaite. Vàmbekwondongwa ing'anya ya matendo lavo lahakalenge lávatendàngà. 13 Vàmbelipwa ibaniki ing'anya ya ibanihi ivavatendedile vanu vanji. Vànahangalala namene pavatimisa tama dyavo dya mmili liduva ulivala, na pavakamola n'ding'ole dyenu vàtaya dihoni na uhakwa nkulu, akuno uvahangalalila mambo lavo la kulambila. 14 Vanu anevo vàhimukila chihi kulala ugoni na wala nanga pavahopela kutenda masambi. Vanu anevo vàvautanga vanu vadabadânga muing'ulupa, na vanu vatawalîwa na ditama dya kupata dimali. Vanu anevo vànilaniwa na Nnungu. 15 Vàilekile indila ya uhiu na kuhochela akuno uvapapata indila aila yanapapete Balamu mwana wanga Beoli. Balamu átamwije namene kupata dimali kwa indila ikee ya haki, 16 henga ánikalipilwa ing'anya ya lahakalenge lake. Bahi punda, nnyama akáhulula kutangola, ánitangola muchi munu na kuudivila uvelu wa nnabii aneyo.

17 Vakúhunda anevo va kulambila vakávele na faida. Vàvele muchi chimbwimbwi ching'ang'anêle na vàvele muchi mahunde lapepelûhwa na lipungo. Na lupi lwa Jihannamu lutotile lùnivikwa muyo mwavo. 18 Kwa kuva, vàvautanga vanu vapolonywêke chihambi-hambi muvanu vaikâla maisha

la kuhochela. Na vàtenda uchocho kwa malove lavo la kulyona lakee na
mana na kwa kutumila tama dya miili yao. 19 Vàvaahidi vanu vanji kuva
vàmbekuva hulu akuno vene vavèlè vatumwa va mambo lahakalenge. Kwa
kuva, kila munu ààva ntumwa wa chinu chohecho chintawâla. 20 Bahi
kupapatana na anelo, ikàva vanu vànipolonyoka kuhaloka muiyondongeki ya
mambo la pachilambo kwa indila ya kummala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu
Kilisto, koka nkuuila kavila kutenda lahakalenge, hali yavo ya kuntululilo
ìmbekuva ibaya kupunda aila inandi. 21 Kwa kuva, íkavele wasa kwa vanu
anevo kuikavele vakaimala indila ya haki, kuliko kudimala amuli dyanaswe
divadipwechedile koka nkudileka. 22 Henga vanu ava vàmaiha uhiu wa
milili ihaûla kuva, “Ung'avanga àuyila kulya matapiso lake mwene,”* na
“Unguluve uvannyingile àuyila kuyalata mmatope.”

3

Ahadi ya kuuya kwa Nang'olo

1 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, aino nni baluwa
yangu yavili ininnembila mwenu. N'dibaluwa adino dyammalele dimbili
ngùlembela ngutakatuhe makudungilo lenu lambone uchinga mulakum-
bukile. 2 Ngùlembela mulakumbukile malove lavanatangwele manabii
vanaswe machedo na amuli dyake Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto di-
vanaidinadyo mitume venu. 3 Mùlembelewa hoti mumale kuva, maduva la
ntululilo vàmbekwida vanu vambeikâla kwa kupapata ditama dyavo vene.
Vàmbentendelanga mwenu mang'wanyu, 4 uvahaula kuchidoni, “Ániahidi
kuva àmbekwida! Hambi àvele kwachi? Kwa kuva, anakuluvenu vànihilanga,
henga vitukutuku vyammalele vìvele chihi uchila chivinavele kutandikila
pachiumbwije chilambo.” 5 Vanu anevo vàlivalila namadi kuva kutandikila
anepo kala Nnungu átangwele chihi lilove, koka chilambo na kumahunde
nkupwawa. Chilambo chíumbwije kwa kuhumila mmedi na kwa indila ya
medi. 6 Na kwa medi, vanu va chilambo cha kala vániondongwa kwa li-
vambwe. 7 Henga kwa amuli ya Nnungu, chilambo cha vino na kumahunde,
avi vìniungulwa kwajili ya moto. Vìniungulwa mpaka liduva livambehuku-
miwa vanu vatênda lahakalenge na kwondongwa.

8 Henga mmakukulupila avangu unintamwanga namene, munalivalile
lilove alino kuva, pameho panga Nang'olo liduva limo lìvele muchi myaka
alufu, na myaka alufu ìvele muchi liduva limo. 9 Vanu vanji vàtenda kuva
Nang'olo ànatima kutimisa ahadi dyake, henga Nang'olo akátima kutimisa
ahadi dyake. Nang'e ànapilila ing'anya yenu mwenu, kwa kuva akátamwa
munu woheyo àyahike, ila àlembela vanu vammalele valekange masambi.

10 Liduva lyambeuya Nang'olo lìmbekuva muchi iidi ya nkwiva. Liduva
anelyo kumahunde kùmbeuka kwa dihinji ding'ulu na vitukutuku vilangâja
kumahunde vìmbepijwa moto, pamo na chilambo na vitukutuku vyam-
malele vivelênge pachilambo navinang'o. 11 Bahi kwa kuva vitukutuku
avino vyammalele vìmbekwondongwa, mwenu mùlembelewa muikale iikadi
yanaswe na kwa namuna yalembela Nnungu, 12 akuno umulolela liduva
alila lya Nnungu na kulikulumisa kwida kwake. Liduva anelyo, chilambo
chimbepijwa kwa moto na vitukutuku vilangâja kumahunde vìmbepijwa
na kuyeyuka. 13 Henga kupapatana na ahadi ya Nnungu, hwetu tùlolela
kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, pachinu pámbekùvà na haki.

* **2:22** Milili 26:11

14 Bahi mmakukulupila avangu unintamwanga namene, kwa kuva mùlolela anelo, tumbama uchinga ankoje muhahwìkè bila kuva na likosa lyohelyo, akuno umuikala kwa amani pamo na Nnungu. 15 Mwenu mùlembelewa mumale kuva ilindilidi yanga Nang'olo nni wasa kwa vanu uchinga vapate kupohwa, malinga Paolo nkúkulupila nnyetu utuntamwa namene chanannembidile kwa lúnda lwapwechedile kuhaloka kwanga Nnungu. 16 Mambo anelo nni lálèmbà n'dibaluwa dyake dyammalele patangola kuyamba ipilililidi ya Nang'olo. M'baluwa anedyo mùvele vitukutuku vikamajânga kuvimala. Na vanu va mavelu na vakáhulula kuukamulila uhiu, vànalapindikulanya mana la malove anelo muchi chivapindikulanya Malemba lanji Lanaswe. Na kwa kutenda uchocho vàlyondonganga vene.

17 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mwenu mùnilamala mambo anelo. Bahi lyongolelange uyopa mùnahochejwa na ikumbi ya vanu vatendânga lahakalenge, nkunnemanga kuhwinga. 18 Henga mùlembelewa muhwenehe kukulumuka muinema na mukummala Nang'olo, Mpohi wetu Yesu Kilisto. Nang'olo atumbyangwe, vyaka na vyaka! Amina.

Baluwa inandi ilembwîje na Yohana

Ulongoledi wa baluwa inandi ya Yohana

Baluwa inandi yanga Yohana ìlembwije na Ntume Yohana mmwaka fulani, kutandikila mmwaka wa 85 mpaka mmwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambulanga kuva nang'e njo alembîle baluwa aino, henga musula inandi ya baluwa aino ìlanguja kuva nang'e njo shahidi alawêne maisha langa Yesu na kufufuka kwake (sula ya 1:1-3). Uchocho, namuna ya ilembi ya baluwa aino ìlandana na aila ya Injili ya Yohana. Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana chalumo na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala muimanga ya ku Efeso.

Yohana álembile baluwa aino mmahiku àlalá likuwa lya vanu vankulupîla Yesu pavachikambywakambywa ing'anya ya mahundo la vanu vachilichema, “Vaginosti.” Vanu anevo váhunda kuva, mambo la chimmili nanga palavele na uhusiano na mambo la chinnungu, na kuva mmili nni chinu chibaya. Na váhunda kuva, Yesu panavele apano pachilambo ávele Nnungu mwalehu, henga nanga panavele na mmìli wa chimunu. Bahi ing'anya ya anelyo, Yohana àlitambulanga kuva nang'e nni munu alawêne maisha langa Yesu kwa meho lake, na kun'gusa kwa makono lake (sula ya 1:1-3). Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lavele kuva, vammalele vambeipwechelêla baluwa aino vapate kukumilana na vanu vammalele vakumilâna na Atata Nnungu na Yesu Kilisto Mwanawe (sula ya 1:4), na kuvadivila vakúkulupila vanatende sambi (sula ya 2:1), na kuvanyemya vakúkulupila na mahundo la kulambila (sula ya 2:26), na kuveng'a vakúkulupila uhakika wa kumala kuva muhiu vànipohwa (sula ya 5:13).

Uinjipihi wa baluwa inandi ya Yohana

1. Sula ya 1:1-4, Yohana àitambuliha baluwa yake, na kulonjelela likudungilo limo lyalembidile baluwa aino.
2. Sula ya 1:5-3:10, Yohana àfafanula namuna Nnungu chavele nng'anje, na kutuhimya kuva tùlembelewa tuikale muchi chachiikala Yesu.
3. Sula ya 3:11-5:12, Yohana àtukumbusa kwamba amuli ya kutamwana tuvene kwa tuvene.
4. Sula ya 5:13-21, Yohana àmalilila baluwa yake.

Lilove lya umi

1 Hwetu tùnnembilanga mwenu kuyamba ayula Lilove avêng'a vanu umi,
anapwawije kutandikila anepo patandi. Hwetu twanimpilikana na twan-
imwona kwa meho letu na twanin'gusa kwa makono letu. 2 Ayula mwene
umi pahunukuliwije, hwetu twanimwona. Bahi ing'anya ya anelyo, hwetu
tunanshuhudilanga na kunnyanjajija habali dya aneyo mwene umi ukee na
ntululilo, ánavele pamo na Atata, na njo ahunukuliwîje kwetuhwe. 3 Ayula
utummwene na kumpilikana njo uyoyo utunnyanjajija mwenu uchinga
mupate kukumilana na hwetu. Na ikumilani yetu nni chalumo na Atata na
Yesu Kilisto Mwanawe. 4 Hwetu tùnnembilanga mwenu malove alano uchinga
hwetu chalumo na mwenu tupate kuombajwa mwalehu ihangaladi.

Nnungu nni nng'anje

5 Na auno njo ujumbe utuupilikene kuhaloka kwa Yesu Kilisto na kunnyubilila mwenu kuva, Nnungu nni nng'anje na nkati mwake nanga lupi wala kadiki. 6 Tukàhaula kuva tùnakumilana nawe akuno utuikala nnupi, anepo tùnalambila na matendo letu akee la uhiu. 7 Henga ikàva tùikala munng'anje malinga Nnungu mwene chaikala munng'anje, anepo tùkumilana tuvene kwa tuvene, na myadi ya Yesu Mwanawe ìnatuhahula masambi letu lammalele.

8 Na tukàhaula kuva tukee na masambi, tùlilambila chihi hwetu tuvene, na wala nanga uhiu nkati mwetu. 9 Henga tukàlitangolanga masambi letu, Nnungu achiatusamehe masambi letu na kutuhahula lahakalenge lammalele, kwa kuva, nang'e nni wakukulupika na nni mwene haki. 10 Tukàhaula kuva nanga patutendile masambi, tùntenda Nnungu kuva nkúlambila, na lilove lyake likapali nkati mwetu.

2

Kilisto Nkúyangata wetu

1 Mmanavangu unintamwanga namene, nangu nìnnembilanga malove alano uchinga munatende masambi. Henga munu akàtenda masambi, tùnivanawe atuyuwîla kwa Atata. Na aneyo atuyuwîla kwa Atata nni Yesu Kilisto avêle na haki. 2 Kilisto njo sadaka ihumîjwe kwajili ya kusamehewa masambi letu, na akee chihi kwajili ya masambi letu weka, ila chalumo na masambi la vanu va pachilambo chammalele.

3 Tukàdikamula amuli dya Nnungu, anepo tùnahulula kumala kuva tùnimmala nang'e. 4 Munu akàtangola kuva, ànimmala Nnungu, henga akádikamula amuli dyake, munu aneyo ànalambila, na nanga uhiu nkati mwake. 5 Henga munu woheyo alikamûla lilove lya Nnungu, munu aneyo àvele na itamwi itimilîke ya Nnungu, nkati mwake. Na chinu anecho nni chitumaîha kuva tùnilundanywa na Nnungu. 6 Munu woheyo ahaûla kuva àlundanyijwe na Nnungu, àlembelewa aikale muchi chachiikala Yesu.

Amuli yahambi

7 Mmakukulupila avangu unintamwanga, nangu nikánnembila mwenu amuli yahambi, henga nìnnembila amuli uila imunavenayo kutandikila machedo. Na amuli aneyo ya machedo nni alila lilove limupilikene. 8 Henga uhiu wa amuli aneyo wonekana nkati mwanga Kilisto na nkati mwenu, kwa kuva, lupi lùvenkupita na nng'anje wa uhiu tayali ùvenkulangaja. Bahi ing'anya ya anelyo, amuli aneyo ininnembilanga nni yahambi.

9 Munu woheyo ahaûla kuva àikala munng'anje akuno wammenga nkúkulupila nnyake, munu aneyo àvele chihi nkuikala nnupi. 10 Munu woheyo antâmwa nkúkulupila nnyake, munu aneyo àikala munng'anje na nkati mwake nanga chinu chihulula kuntenda munu yunji àtende masambi. 11 Henga munu woheyo ammênga nkúkulupila nnyake, munu aneyo àikala nnupi na kwonga nnupi, na wala nanga pamaite kwahwena ing'anya lupi lùntendile analole.

12 Nangu nìnnembilanga mwenu mmanavangu muing'ulupa, kwa kuva, masambi lenu lànisamehewa kupitila Yesu Kilisto. 13 Na nìnnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva, mùnimmala ayula anapwawîje kutandikila anepo patandi. Na nìnnembila mwenu mmavijana, kwa kuva, mùninnema Nanchindenga, Nkútenda lahakalenge.

14 Nangu nìnnembilanga mwenu mmanavangu muing'ulupa, kwa kuva,
mùnimmala Atata Nnungu. Nìnnembilanga mwenu anga atata, kwa kuva,
mùnimmala ayula anapwawîje kutandikila anepo patandi. Nìnnembilanga
mwenu mmavijana, kwa kuva, mùvele na dimongo na Lilove lya Nnungu
lìikala nkati mwenu, na mwenu mùninnema Nanchindenga, Nkútenda la-
hakalenge.
15 Munachitamwe chilambo wala mambo lavêle pachilambo. Munu
akàchitamwa chilambo, akáhulula kuntamwa Atata Nnungu. 16 Kwa kuva,
vitukutuku vyammalele vya pachilambo, yani tama ya mmili na tama ya
meho na kulyona ing'anya ya dimali, anevyo vyammalele nanga pavihaloka
kwa Atata Nnungu, henga vìhaloka nchilambo. 17 Chilambo chalumo na
ditama dyake, vyammalele vìnapita, henga munu ayula atênda àlalá lalalem-
bela Nnungu, nang'e àvele na umi ukee na ntululilo.

Nkúntahuka Kilisto

18 Mwenu mmanavangu, auno nni uhiku wa kuntululilo! Mwenu mwa-
nipilikana kuyamba habali dyanga ayula nkúntahuka Kilisto kuva achiaide,
henga mpaka vino vakúntahuka Kilisto vohe vànihumila. Bahi ing'anya
ya anelyo tùnimala kuva, auno nni uhiku wa kuntululilo. 19 Vanu anevo
vàhaleke kwetuhwe, henga nanga pavanavele va nnikuwa lyetu, njo mana
vànilinyemya na hwetu. Kuikavele uvava va nnikuwa lyetu, vakanihweneha
kukamulana na hwetu. Henga kulinyemya kwavo kumaiha kuva nanga
pavanavele va nnikuwa lyetu.
20 Henga mwenu mukávele muchi vanang'o, kwa kuva, ayula Wanaswe
àmpelenge mwenu Umumu wake, na mwenu mmammalele mùniumala uhiu.
21 Bahi nangu nìnnembilanga mwenu akee ing'anya ya kuva mukáumaite uhiu
ila kwa kuva mùniumala. Na mùnimala kuva nanga ilambidi yoheyo ihalokâna
na uhiu.
22 Dachi, nnani alambîla? Nni munu ayula akâna kuva, Yesu nni Kilisto.*
Na munu wa namuna aneyo njo nkúntahuka Kilisto, ing'anya ànkana Atata
na Mwana. 23 Kwa kuva, munu woheyo ankâna Mwana, ànkana na Atata
mwalehu, na munu woheyo annyambukîla Mwana, àvele pamo na Atata
mwalehu.
24 Bahi mahundo àlalá lamupilikene kutandikila patandi, lachungange
mmitima yenu. Mukàlachunga mahundo anelo, muchimuhwenehe kuka-
mulana na Mwana na Atata. 25 Na Kilisto mwene ànituahidi umi ukee na
ntululilo.
26 Nangu nìnnembiledile mwenu malove anelo uchinga nin'dumange
kuyamba vanu avala valambêla kunnyochejanga mwenu. 27 Henga Kilisto
àmpelenge mwenu Umumu wake. Mwenu mukávele na lasima ya kuhundwa
na munu woheyo, kwa kuva, Umumu aneyo àikala nkati mwenu na kun-
nyundanga mambo lammalele. Na Umumu aneyo àtangola chihi uhiu wala
nanga palambila. Bahi kupapatana na Umumu aneyo channyundanga
mwenu, bahi muhwenehe kukamulana na Kilisto.
28 Bahi vino mmanavangu, muhwenehe kukamulana nanang'e uchinga
tunayope wala kwona dihoni muuhiku aula wambehunukuliwa, apala
pambeida. 29 Mwenu mùnimala kuva, Kilisto nni mwene haki, uchocho
mùlembelewa mumale kuva, kila munu atênda haki àjukile kuva mwana wa
Nnungu.

---

* **2:22** Kilisto mana lake nni atandolwejîje na Nnungu.

3

Vavana va Nnungu

1 Lolanga namuna Nnungu chatutamwije namene, mpaka hwetu
kuchemwa kuva tuvana tùvá Nnungu! Nni muhiu kuva, njo chituvele.
Njo mana vanu va pachilambo nanga pavatumaite, kwa kuva, nanga
pavanammaite Nnungu. 2 Mmakukulupila avangu unintamwanga,
vino hwetu nni tuvana tùvá Nnungu, ila ikánambimaikana namuna
chitumbekuva muuhiku aula wambehunukuliwa Kilisto, henga tùnimala
kuva, tùmbelandana nawe, kwa kuva, tùmbemwona malinga chavele. 3 Munu
woheyo avêle na lilolelo anelyo kwanga Kilisto, ànalihahula, malinga Kilisto
chahahwike mwalehu.
4 Munu woheyo atênda masambi àitahuka sheliya ya Nnungu, kwa kuva,
sambi ni kuitahuka sheliya ya Nnungu. 5 Henga mwenu mùnimala kuva,
Kilisto ániida apano pachilambo uchinga atuusije masambi letu, na nkati
mwake wala nanga sambi yoheyo. 6 Bahi munu woheyo ahwenêha kuka-
mulana na Kilisto, aneyo akáhweneha kutenda-tenda masambi, henga munu
ahwenêha kutenda masambi, aneyo akánambimwona Kilisto na wala nanga
pammaite. 7 Mmanavangu, munalambilwe na munu woheyo. Munu atênda
haki nni munu wa haki malinga Kilisto chavele wa haki. 8 Munu woheyo
ahwenêha kutenda-tenda masambi, aneyo nni munu wa ayula Ibilisi, kwa
kuva, Ibilisi ni nkútenda masambi kutandikila anepo patandi. Bahi ing'anya
ya anelyo, Mwana wanga Nnungu ániida apano pachilambo uchinga alaon-
dongange madengo langa Ibilisi.
9 Kila munu ajukîle kuva mwana wanga Nnungu akáhweneha kutenda-
tenda masambi, kwa kuva, àvele na hali ya chinnungu nkati mwake, na
akáhweneha kutenda masambi kwa kuva, Nnungu nni Atatake. 10 Na aino
njo indila ilangûja tofauti ya vavana va Nnungu na vavana va Ibilisi. Munu
woheyo akátenda haki au akántamwa nkúkulupila nnyake, aneyo akee mwana
wanga Nnungu.

Tamwana

11 Na auno njo ujumbe umuupilikene kutandikila anepo patandi kuva,
tùlembelewa tutamwane tuvene kwa tuvene! 12 Tunàáve muchi Kaini,
ánavele wanga Nanchindenga, nkummwalala nnung'une. Dachi, ámmwalele
ing'anya ntwani? Ánimmwalala ing'anya matendo la nnung'une lávele la haki
na matendo la Kaini lávele mabaya.
13 Mmakukulupila avangu, munakangane vanu va chilambo achino
vakàmmenganga mwenu. 14 Hwetu tùnimala kuva tùnipalanyoka kuhaloka
kukuhwa na kuinjila kuumi, anelyo tùnilimala ing'anya tùnavatamwa
vakúkulupila avetu. Na kila munu akántamwa nkúkulupila nnyake, aneyo
àisalila chihi mukuhwa. 15 Munu woheyo ammênga nkúkulupila nnyake,
aneyo ni nkúwalala, na mwenu mùnimala kuva, nkúwalala woheyo akávele
na umi ukee na ntululilo nkati mwake. 16 Hwetu tùnipata kumala kuva
itamwi nni chani, ing'anya Yesu Kilisto ániuhumya umi wake kwajili yetu.
Na hwetu uchocho tùlembelewa tùkubali ata kuhwa kwajili ya vakúkulupila
avetu. 17 Ikàva munu àvele na dimali dya pachilambo achino, nkumwona
nkúkulupila nnyake asikìkè, henga nanga kummikila chididi, dachi, itamwi
yanga Nnungu ìmbehulula dachi kuikala nkati mwa munu aneyo?
18 Mmanavangu, itamwi yenu inàáve chihi ya malove, henga ìlembelewa
ìive itamwi ya uhiu na yonekane kwa matendo. 19 Na kwa indila aneyo,

tuchitumale kuva hwetu nni tuvanu tùvá uhiu na mitima yetu ikambekuva na lipamba pameho panga Nnungu. 20 Kwa kuva, ata mitima yetu kuituhukumu, hwetu tùnimala kuva Nnungu nni nkulu kupunda mitima yetu, nanang'e ànimala kila chinu. 21 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, mitima yetu ikànatuhukumu, hwetu tukambeyopa pameho panga Nnungu. 22 Na hwetu tùnapwechela chinu chohecho chituyuwa kwanga Nnungu, kwa kuva tùnadikamula amuli dyake na kutenda àlalá lankatapalîla. 23 Na aino njo amuli yake kuva, tunkulupile Yesu Kilisto, Mwanawe, na tutamwane tuvene kwa tuvene malinga Kilisto chatulaijije. 24 Vanu vadikamûla amuli dya Nnungu vàhweneha kukamulana na Nnungu, na Nnungu àhweneha kukamulana na vanang'o. Na tùnimala kuva Nnungu àhweneha kukamulana na hwetu ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile àikala nkati mwetu.

4

Umumu wa uhiu na isungu ya kulambila

1 Mmakukulupila avangu unintamwanga, pàvele manabii vohe va kulambila vahumidîle pachilambo. Bahi munankulupile kila munu ahaûla kuva àlojwa na Umumu wa Nnungu, henga nnolehange saana munu malinga aneyo uchinga mumale, ikàva àlojwa na Umumu wa Nnungu au nanga. 2 Na muchimummale munu alôjwa na Umumu wa Nnungu kwa namuna aino, munu woheyo akubâli kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo akuno àáve na hali ya chimunu, aneyo nni avêle na Umumu wa Nnungu. 3 Henga munu woheyo akáukubali uhiu anewo umwâmba Yesu Kilisto, aneyo akávele na Umumu wa Nnungu, ila àvele na isungu ya nkúntahuka Kilisto. Na mwenu mwanipilikana kuva isungu ya aneyo nkúntahuka Kilisto ìvenkwida apano pachilambo, na vino ìnikamola tayali.

4 Henga mwenu mmanavangu, mwenu nni mmana mma Nnungu, na mùnivalema manabii va kulambila kwa kuva, Nnungu aikâla nkati mwenu àvele na dimongo kumpunda Nanchindenga aikâla pachilambo. 5 Manabii va kulambila nni vanu va pachilambo, njo mana vàtangola mambo la pachilambo, na vanu va pachilambo vànavapilikanila. 6 Henga hwetu nni tuvanu tùvá Nnungu. Munu woheyo ammaîte Nnungu ànatupilikanila hwetu, na ayula akámmaite Nnungu nanga patupilikanila. Na kwa indila aneyo, tùnahulula kumala ikàva munu àvele na Umumu wa Uhiu au isungu ya kulambila.

Nnungu nni itamwi

7 Mmakukulupila avangu unintamwanga, tutamwane, kwa kuva, itamwi ìhaloka kwanga Nnungu. Munu woheyo avatâmwa vanu vanji aneyo àjukile kuva mwana wa Nnungu, na ànimmala Nnungu. 8 Munu woheyo akávatamwa vanu vanji, aneyo akámmaite Nnungu, kwa kuva, Nnungu nni itamwi. 9 Na Nnungu álangujije itamwi yake kwetuhwe kwa kuntuma Mwanawe wa weka pachilambo, uchinga tùùve na umi ukee na ntululilo kwa kupitila kwanga nang'e. 10 Akee hwetu tunatandilike kuntamwa Nnungu, henga nang'e njo anatandilike kututamwa hwetu, nkuntuma Mwanawe uchinga àáve sadaka ya kusamehewa masambi letu, na aneyo njo itamwi ya uhiu.

11 Mmakukulupila avangu unintamwanga, kwa kuva Nnungu ánitutamwa namuna aneyo, bahi na hwetu tùlembelewa tutamwane. 12 Nanga munu

awahîte kumwona Nnungu, henga tukàtamwana tuvene kwa tuvene, Nnungu àikala nkati mwetu na itamwi yake ìnatimilika nkati mwetu.
13 Hwetu tùnimala kuva, tùhweneha kukamulana na Nnungu na Nnungu
àhweneha kukamulana na hwetu, ing'anya Umumu Wanaswe watwing'ile,
àikala nkati mwetu. 14 Nnungu àntumile Mwanawe apano pachilambo
uchinga àave Mpohi wa vanu va pachilambo. Na hwetu twanimwona, na
vino tùvashuhudila vanu vanji habali dyake. 15 Kila munu ayambukîla kuva,
Yesu nni Mwana wa Nnungu, Nnungu àhweneha kukamulana na nang'e,
na nang'e àhweneha kukamulana na Nnungu. 16 Na hwetu tùniimala na
tùnaikulupila itamwi yatutamwa Nnungu.
Nnungu nni itamwi. Na munu woheyo aikâla muitamwi ya Nnungu
àhweneha kukamulana na Nnungu na Nnungu àhweneha kukamulana
nanang'e. 17 Na kwa indila aneyo, njo itamwi yetu chiikamilika. Bahi
ing'anya ya anelyo, tukambeyopa nniduva lya hukumu, ila tùmbeimila kwa
kuhwinga pameho pake, kwa kuva, túikele pachilambo muchi chanaikele
Yesu Kilisto. 18 Paivele itamwi nanga iyopi. Henga itamwi ikamilîke, ìusa
iyopi yammalele. Ikàva tùnayopa, bahi tùyopa ing'anya ya asabu. Na iyopi
aneyo ìlanguja kuva nanga patukamilike muitamwi yake.
19 Hwetu tùntamwa nang'e, ing'anya nang'e njo anatandilike kututamwa
hwetu. 20 Munu akàhaula kuva, “Nangu nàntamwa Nnungu,” akuno
wammenga nkúkulupila nnyake, munu aneyo ànalambila. Kwa kuva, munu
akántamwa nkúkulupila nnyake wamwona, akáhulula kuntamwa Nnungu
wakamwona. 21 Aino njo amuli yatwing'ile Nnungu kuva, munu antâmwa
Nnungu àlembelewa antamwe na nkúkulupila nnyake mwalehu.

5

Kuchilema chilambo kwa ing'ulupa

1 Munu woheyo akulupîla kuva, Yesu nni Kilisto,* munu aneyo àjukile kuva
mwana wa Nnungu, na munu woheyo antâmwa Atata Nnungu, àvatamwa
na vana vake mwalehu. 2 Bahi ikàva tùntamwa Nnungu na kudikamula
amuli dyake, anepo tùnamala kuva tùnavatamwa vana vanga Nnungu. 3 Kwa
kuva, kuntamwa Nnungu nni kudikamula amuli dyake. Na amuli dyake
dikántemya munu, 4 kwa kuva munu woheyo ajukîle kuva mwana wa
Nnungu ànachilema chilambo. Na hwetu tùnichilema chilambo kwa ing'ulupa
yetu. 5 Dachi, nnani achilêma chilambo? Nni munu akulupîla kuva Yesu nni
Mwana wa Nnungu.

Ushahidi umwâmba Yesu Kilisto

6 Yesu Kilisto njo aidîle kwa medi la ubatiso wake na kwa myadi yake. Wala
nanga panaidile chihi kwa medi, ila áidile kwa medi na myadi. Na Umumu
Wanaswe ànashuhudila anelo, kwa kuva Umumu nni wa uhiu. 7 Kwa kuva,
pàvele mashahidi vatatu, 8 Umumu Wanaswe na medi na myadi. Anevo vam-
malele vànapatana. 9 Hwetu tùnaukubali ushahidi wa vanu, henga ushahidi
wa Nnungu nni nkulungwa namene. Na Nnungu àninshuhudila Mwanawe.
10 Munu woheyo ankulupîla Mwana wanga Nnungu àvele na ushahidi anewo
muntima mwake. Henga munu woheyo akánkulupila Nnungu, aneyo àntenda
Nnungu kuva nkúlambila, kwa kuva, nanga paukulupidile ushahidi Nnungu
wannyumijije Mwanawe. 11 Na auno njo ushahidi wene kuva, Nnungu

* **5:1** Kilisto mana lake atandolwejîje na Nnungu.

àtwing'ile umi ukee na ntululilo, na umi anewo ùpatikana kwa kulundanywa kwetu na Mwanawe. 12 Munu ahwenêha kukamulana na Mwana wa Nnungu, aneyo àvele na umi anewo, na munu akáhweneha kukamulana na Mwana wa Nnungu, aneyo akee na umi.

Malove la ntululilo

13 Nìnnembilanga malove anelo mwenu munkulupidîle Mwana wanga Nnungu uchinga mupate kumala kuva mùvele na umi ukee na ntululilo. 14 Na hwetu nanga patuyopa kummwenela Nnungu, kwa kuva tùnimala kuva tukànnyuwa chinu chohecho kupapatana na chalembela nang'e, ànatupilikanila. 15 Na ikàva tùnimala kuva ànatupilikana patunnyuwa, bahi tùnimala kuva tuchitupate àlalá latunnyuwa.

16 Munu akàmwona nkúkulupila nnyake watenda sambi ikámpelekeja kukuhwa, àlembelewa annyuwile kwanga Nnungu, na Nnungu achiamwing'e munu aneyo umi. Chinu anecho chìvayamba avala vatênda sambi ikávapelekeja kukuhwa. Kwa kuva, pàvele sambi impelekêja munu kukuhwa, henga nangu nikáhaula kuva àlembelewa ayuwe kwajili ya sambi aneyo.

17 Kila chitendo chikee cha haki nni sambi, henga pàvele sambi ikámpelekeja munu kukuhwa.

18 Hwetu tùnimala kuva, avala vajukîle kuva vavana vanga Nnungu nanga pavahweneha kutenda sambi, kwa kuva Mwana wanga Nnungu ànavachunga, na Nanchindenga nanga pahulula kuvagusa.

19 Tùnimala kuva, hwetu tùjukile kuva tuvana tùvá Nnungu, na chilambo chammalele chìtawaliwa na Nanchindenga.

20 Uchocho, tùnimala kuva, Mwana wa Nnungu àniida, nanang'e àtupele ding'ano dya kummala Nnungu wa uhiu. Na hwetu tùnilundanywa na Nnungu wa uhiu kwa kulundanywa kwetu na Yesu Kilisto Mwanawe. Aneyo njo Nnungu wa uhiu na umi ukee na ntululilo.

21 Mmanavangu unintamwanga, linyemyange kudiabudu disanamu.

Baluwa yavili ilembwîje na Yohana

Ulongoledi wa baluwa yavili ya Yohana

Baluwa yavili ya Yohana ìlembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake àlichema nsele. Mambo lavêle m'baluwa yavili ya Yohana lanalandana namene na àlalá lavêle nchitabu cha Injili ya Yohana. Anelyo lyònekana chihi mwandu asa apala pahimya kwamba amuli ya Yesu ya kutamwana, na apala palonjelela kuva kuntamwa Yesu nni kudikamula amuli dyake (2 Yohana 1:5-6 na Yohana 15:9-10). Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile mmahe atandolwejîje, chalumo na vana vake, na itangodi aneyo ívele namuna inji ya kulilonjelela likuwa lya vanu vankulupîla Yesu. Bahi vatalamu va Bibiliya vàtenda kuva Yohana àlilembila likuwa fulani lya vanu vankulupîla Yesu. Makudungilo langa Yohana la kuilemba baluwa aino lívele kulikamya likuwa lya vanu vankulupîla Yesu na kuliduma uchinga valinyemye na mahundo la vakúhunda va kulambila.

Uinjipihi wa baluwa yavili ya Yohana

1. Sula ya 1:1-3, Yohana àitandiliha baluwa yake kwa kuvatambuliha vavalembîla baluwa aino na kuvasalimila.
2. Sula ya 1:4-6, Yohana àlikamya ntima likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na kuvakumbusa kwamba amuli ing'ulu kupunda dyammalele.
3. Sula ya 1:7-11, Yohana àvaduma vakúkulupila valinyemye na vakúhunda va kulambila.
4. Sula ya 1:12-13, Yohana àmalilila baluwa yake kwa kuhumya disalamu dya kuvalaila.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yohana kwa vakúkulupila

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une ninsele wa vanu vankulupîla Yesu. Nìkulembila wako nkongwe* utandolwejîje na Nnungu pamo na anavako, mmanu unintamwanga kwa itamwi ihiu. Henga nikee chihi nangu weka nintamwânga, henga chalumo na avala vammalele vaumaîte uhiu na vanang'o vànantamwanga, 2 kwa kuva, uhiu anewo ùikala nkati mwetu na ùmbehweneha kuva pamo na hwetu vyaka na vyaka.

3 Inema na chididi na amani vihalôka kwa Atata Nnungu na kwa Yesu Kilisto, Mwana wa Atata, vìmbehweneha kuva pamo na hwetu tuikâla kupapatana na itamwi na uhiu unnyâmba Yesu Kilisto.

Kuikala kupapatana na uhiu na itamwi

4 Nangu ǹnihangalala kwona anavako vanji uvaikala kupapatana na uhiu, malinga Atata Nnungu chatulaijije. 5 Nkongwe, nangu vino nìkuyuwa tutamwane. Nangu nikákulembila amuli yahambi, henga nni uila itunavenayo kutandikila patandi. 6 Na itamwi nni kuikala kwa kudikamula amuli

* **1:1** Apano Yohana àlembile nkongwe, kuyamba likuwa lya vanu vankulupîla Yesu, na vana va aneyo nkongwe nni vanu va nnikuwa anelyo.

dya Nnungu. Na aino njo amuli imupilikene kutandikila patandi kuva, muikalange kwa kutamwana.
7 Kwa kuva, vakúlambila vohe vàniyanjala pachilambo. Vanu anevo nanga
pavakubali kuva Yesu Kilisto ániida pachilambo avèlè na hali ya chimunu.
Na munu woheyo akákubali uchocho nni nkúlambila na nni nkúntahuka
Kilisto. 8 Bahi lyongolelange uchinga munalayahe àlalá lamukoledile
madengo, ila mupwechele inujo itimidîle.
9 Munu woheyo akáhweneha kulakamuliha mahundo langa Kilisto, ila
ànalaleka, munu aneyo akákamulene na Nnungu. Henga munu ahwenêha ku-
lakamuliha mahundo anelo, aneyo àkamulene na Atata na Mwana mwalehu.
10 Bahi munu akàida kwenu wahunda mahundo lakálandana na anelo,
munankalibise mmakaya lenu na wala munansalimile. 11 Munu woheyo
ankalibîsa munu wa namuna aneyo, aneyo ànakumilana nawe mmatendo
lake mabaya.

Disalamu dya ntululilo

12 Nangu ngùvele na malove lohe la kunnyaulilanga mwenu, henga
nikátamwa kulalemba m'baluwa. Badala yake, ngùlolela kumwongelanga
na kutangola na mwenu meho kwa meho uchinga tupate kuumbajwa
mwalehu ihangaladi. 13 Vavana va adadayo† atandolwejîje na Nnungu,
vànansalimilanga.

† **1:13** Apano Yohana àlembile vavana va adadayo kuyamba vanu va likuwa linji lya vanu vankulupîla Yesu.

Baluwa yatatu ilembwîje na Yohana

Ulongoledi wa baluwa yatatu ya Yohana

Baluwa yatatu ya Yohana ìlembwije na Ntume Yohana mmahiku la pepi na mwaka wa 90 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto. Yohana nanga palitambuliha mwene kwa lina lyake, henga badala yake àlichema nsele (3 Yohana 1:1). Yohana àtenda uchocho m'baluwa yake yavili (sula ya 1:1). Ìkulupika kuva Yohana áchilembile chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi na yavili na yatatu, mmahiku lachiikala imanga ya ku Efeso.

Baluwa aino Yohana ánnembidile nkúkulupila yumo uvanchema Gayo. Yohana àntambulenge Gayo kuva nnyanjawake na kumwing'a maelekeso uchinga àáve munu wa kuvapwechela Vakilisto avake vachiva mmwanda kupitila eneo lyaikala. Uchocho, Yohana àlonjelela habali dyanga munu fulani uvanchema Diotilefe, na ìnahululika kuva Gayo nni nkúlodya wa likuwa limo lya vanu vankulupîla, chalumo na Diotilefe. Na ikàva njo chiivele, bahi Yohana àlembela Gayo ansugulikile Diotilefe. Henga ikàva anevo vanu vakávele va nnikuwa limo, bahi Yohana àlembela Gayo analaleke lahakalenge lalatenda Diotilefe ulainjila nnikuwa lyake.

Uinjipihi wa baluwa yatatu ya Yohana

1. Sula ya 1:1, Yohana àitambuliha baluwa yake.
2. Sula ya 1:2-8, Yohana àmkamya ntima Gayo wannyaulila avapwechelele saana vakúkulupila avake.
3. Sula ya 1:9-12, Yohana àvalonjelela vanu vanji vavili, yani Diotilefe na Demetiliyo.
4. Sula ya 1:13-14, Yohana àmalilila baluwa yake.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yohana

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yohana, ninsele wa vanu vankulupîla Yesu. Nìkulembila wako Gayo, nnyanjawangu unikutamwa kwa uhiu.

2 Nnyanjawangu unikutamwa, nangu nìkuyuwila ufanikiwe kwa kila chinu, na nìkuyuwila mmili wako ududimile malinga chuufanikiwa mwisungu yako. 3 Nangu nanihangalala namene panivapilikene vakúkulupila avetu vanaidile apano pavahawile kuyamba ikulupiki yako kuyamba uhiu unnyâmba Kilisto, na namuna chiuhweneha kuikala kupapatana na uhiu anewo. 4 Na chinu chinguhangalâja namene nni kupilikana kuva, anavangu va muing'ulupa vàvechinkuhweneha kuikala kupapatana na uhiu.

Ikulupiki ya Gayo

5 Nnyanjawangu unikutamwa, wako ùnikulupika kwa àlalá lauvatendedile vakúkulupila avetu, ikànava vanang'o vávele vayeni kwakuwe. 6 Vakúkulupila anevo vànihumya ushahidi nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu kuyamba itamwi yako. Na nangu nìkuyuwa uhwenehe kuvayangata vanu anevo mmyanda yavo kwa namuna inkatapalîla Nnungu. 7 Kwa kuva, vanu anevo vátandilike mwanda kwajili ya madengo la Kilisto bila kupwechela

nsada wohewo kuhaloka kwa vanu vakánkulupila Yesu. 8 Hwetu tùlembelewa
tuvayangate vanu malinga anevo uchinga tupate kukumilana chalumo na
vanang'o mmadengo la kuyanjaja uhiu unnyâmba Kilisto.

Diotilefe na Demetiliyo

9 Nangu nanililembila baluwa likuwa lyenu lya vanu vankulupîla Yesu
kwamba mambo anelo, henga Diotilefe atâmwa namene kuva nkúloja wa
likuwa lyenu, nang'e akátamwa kutupilikana. 10 Bahi ing'anya ya anelyo,
nangu panimbeida nguchininnyaulilange lammalele lálatèndà, akuno wat-
ulambilila hwetu malove lahakalenge. Nang'e nanga patolejwa chihi na
anelo látulambilìlà, henga àhita na kuvakalibisa vakúkulupila avetu vààva
mmyanda. Na avala valambêla kuvakalibisa, ànavalimbija na vakàtenda
uchocho ànavavinganga nnikuwa lya vanu vankulupîla Yesu.

11 Nnyanjawangu unikutamwa, unalande mambo lahakalenge, henga
landa mambo lakatapele. Munu atênda mambo lambone nni wa Nnungu,
henga atênda mambo mabaya, nang'e akámmaite Nnungu.

12 Vanu vammalele vànitangola lambone kunnyamba Demetiliyo, ata uhiu
wene ùnamaiha kuyamba chinu anecho. Uchocho, na hwetu tùnashuhudila
lambone kunnyamba nang'e, na wako ùnimala kuva ushahidi wetu nni wa
uhiu.

Disalamu dya ntululilo

13 Nangu ngùvele na malove lohe la kunnyaulilanga, henga nikátamwa
kulalemba m'baluwa. 14 Badala yake, ngùlolela kumwongelanga maduva
ulano na kutangola na mwenu meho kwa meho.

15 Nìkuyuwila amani ììve pamo na wako. Ayanjavako vammalele
vànakusalimila. Vasalimile ayanjavetu vammalele va aneko, kila munu
kwa lina lyake.

Baluwa ilembwîje na Yuda

Ulongoledi wa baluwa yanga Yuda

Baluwa aino ìlembwije na Yuda. Yuda àlitambulenge mwene kuva nang'e nni nnung'une Yakobo, anavele nnung'une Nang'olo Yesu (Yuda 1). Nanga patukameke ikàva baluwa aino íkudungiwije ipelekejwe kulikuwa fulani lya vanu vankulupîla Yesu, henga kupapatana na namuna chatumidile matunji fulani la malemba kuhaloka Nnilailano lya Kala, yònekana kuva baluwa aino ávalembidile vakúkulupila va Chiyahudi, avala vachemwîje na Nnungu Atata, vanu vatâmwa na Nnungu na kuchungwa na Yesu Kilisto (Yuda 1). Ìnahululika kuva baluwa aino ìlembwije mmwaka wa 60 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto.

Makudungilo la Yuda la kuilemba baluwa yake kwa Vakilisto vammalele, lávele kuvaduma uchinga vanahochejwe na mahundo la vakúhunda va kulambila (Yuda 4). Yuda àtana mambo fulani lanahumidile Nnilailano lya Kala, na mana la mambo anelo uchinga alamaihe àlalá lakudungidile kulatangola. Baluwa aino ìvele na mawaso lohe lalandâna na àlalá lavêle m'baluwa yavili yanga Petulo, malinga mahundo layâmba kuvatahuka vakúhunda va kulambilana na malonjedi layâmba malaika na imanga ya Sadoma na Gamola (Yuda 4, 2 Petulo 2:1).

Uinjipihi wa baluwa yanga Yuda

1. Nsitali wa 1-2, Yuda àtandilika baluwa yake kwa kulitambulanga mwene na avala vavalembila baluwa.
2. Nsitali wa 3-4, Yuda àlonjelela ing'anya intendîle avalembile baluwa aino, kuva nni kuvaduma kwamba mahundo la vakúhunda va kulambila.
3. Nsitali wa 5-16, Yuda àhumya mifano fulani ya vanu na mambo fulani latendeke mu Lilailano lya Kala.
4. Nsitali wa 17-23, Yuda àvahaulila namuna chivalembelewa kutenda kupapatana na kupwawa kwa vakúhunda va kulambila.
5. Nsitali wa 24-25, Yuda àmalilila baluwa yake kwa kunnombolela Nnungu.

Ntandiliko wa baluwa yanga Yuda

1 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yuda, ntumishi wanga Yesu Kilisto,
nangu ninnung'une Yakobo.
Nangu nìnnembila mwenu muchemwîje na Nnungu Atata, mmanu
mutâmwa na Nnungu na muchûngwa na Yesu Kilisto. 2 Nangu ngùyuwa
chididi na amani na itamwi viyenjejeke kwenu mwenu.

Vakúhunda vakúlambila

3 Mmakukulupila avangu unintamwanga namene, nangu ngúkudungidile
ninnembilange kuyamba upohi utuukumila hwetu tuvammalele, henga
nkwona kuva ngùlembelewa ninnembilange na kunnyuwanga namene
muipanyanile ing'ulupa itimidîle, itukamujijwe na Nnungu, hwetu tuvanu
vake tuvanaswe. 4 Kwa kuva, pàvele vanu vakámweshimu Nnungu valiinjijîje
kwa sili mmwenu. Vanu anevo vàtindinganya ujumbe wa inema ya Nnungu
wetu uchinga vapate kutenda usalati, na vànkana Yesu Kilisto, Nkulu wetu

na Nang'olo wetu wa weka. Henga chitandilìkè, Malemba Lanaswe lànimaiha hukumu imbevapâta vanu anevo.

5 Ikànava mùnilamala mwalehu mambo alano lammalele, henga ngùlembela ninkumbusange namuna Nang'olo chanavapohije Vaisilaeli nchilambo cha Misili, na lukoto nkuvaondonganga avala vanahitile kunkulupila. 6 Uchocho, ninkumbusanga kuyamba malaika avala vanalemwije kuchunga saana vyeo vyao, na kuileka kaya yavo ya asili. Nnungu àvavikile malaika anevo nnupi lukulu na kuvahunga mididi ikákaduka vyaka na vyaka akuno uvalindilila liduva alila likulu lya kuhukumu. 7 Vakumbukilange na vanu va imanga ya Sadoma na Gamola na vanu va dimanga dya pepi na dimanga anedyo. Vanu anevo vátendile usalati na mambo lanji la chimmili latindâna na maumbile, na vanu anevo vààva nfano kwa avala vambehukumîwa asabu ya moto ukee na ntululilo.

8 Uchocho, vanu anevo valiinjijîje kwa sili nnikuwa lyenu vàitaya uhakwa miili yavo na kulatahuka mamulaka la Nnungu na kuvitongolela lahakalenge viumbe vya kulihunde vivêle na ukulu. Na maono lavo njo lávatèndà vatende uchocho. 9 Henga ata Mikaili, malaika nkulu pachitahukana na Ibilisi kuyamba mmili wanga Musa wala nanga panalingile kunnyukumu kwa kuntongolela lahakalenge, henga áhawile kuchidoni, “Nang'olo mwene akukalipile!” 10 Henga vanu anevo vàlatangolela lahakalenge mambo lavakamaite. Vàvele muchi anyama vakávele na ding'ano, vàpapata chihi àlalá lávalembèlà, bahi ing'anya ya anelo, vànaondongwa. 11 Ole wavo vanu anevo! Kwa kuva, vàipapete indila uila ya Kaini, na vàlitendile likosa ulila lyanatendile Balamu lya kutamwa namene dihela. Vàntahwike Nnungu muchi Kola chanatahwike na vàmbeondongwa muchi Kola chanaondongwije. 12 Vanu anevo pavakamola n'ding'ole dyenu dya itamwi vààva na hatali ing'ulu malinga mayanga la m'bahali lakáonekana. Vànalya na kusiba pamo na mwenu bila kwona dihoni. Vanang'o vàvele muchi mahunde lapepelûhwa bila kutonya imbula. Vàvele muchi milandi ikápa vihepo, ipukutîke mahamba, milandi idobolewîje na kuhwa mwalehu. 13 Na matendo lavo la dihoni làonekana muchi chihulu cha mawimbi makulu la m'bahali. Vanu anevo vàvele muchi dinondwa diukîle n'dindila dyake, na Nnungu tayali ànivavikila nafasi dyavo nnupi lukulu, vyaka na vyaka.

14 Henoko, munu wa chívelèkwà cha saba kutandikila cha Adamu, ánihumya unabii kuvayamba vanu anevo kuva, “Pilikananga, Nang'olo àvenkwida chalumo na maelufu la malaika vake vanaswe, 15 únavahukùmù vanu vammalele na kuvaasibu vanu vakámweshimu Nnungu ing'anya ya matendo lavo lammalele lahakalenge lávatendèngè na ing'anya ya malove lammalele lahakalenge la vanu vavêle na masambi lavantongoledile Nang'olo.”

16 Vanu anevo vàhweneha chihi kuhinginika na kuvatangolela vanu vanji lahakalenge. Vàikala kwa kupapata ditama dyavo dibaya. Vàtangola malove la kulyona na kuvalombolela namene vanu vanji uchinga vapate faida yavo vene.

Kupilila

17 Henga mmakukulupila avangu unintamwanga, kumbukilanga àlalá lavanannyaulidile machedo mitume va Nang'olo wetu Yesu Kilisto. 18 Vánnyaulidile kuva, “Mmaduva la ntululilo vàmbeida vanu vambentendêla mang'wanyu Nnungu, vanu vaikâla kwa kupapata ditama dibaya.” 19 Vanu

anevo njo vavatênda vanu vanji vayavanyike, na nni vanu vapapâta
chiilembela miili yavo, na nni vanu vakávele na Umumu wa Nnungu.
20 Henga mwenu mmakukulupila avangu unintamwanga, lihwingihange
muing'ulupa yenu yanaswe namene na kuyuwa kwa dimongo dya
Umumu Wanaswe. 21 Hwenehanga kulichunga muitamwi yanga Nnungu
akuno umulolela kwa hamu chididi cha Nang'olo wetu Yesu Kilisto,
ambemwing'ânga mwenu umi ukee na ntululilo.
22 Vavikilange chididi vanu avala vavêle na lipamba muing'ulupa.
23 Vapohange vanu vanji kwa kuvayokola mmoto. Henga kwa vanu
vanji, vavikilange chididi akuno umulyongolelanga mwenu mmene kwa
kuchimwa na masambi lavo lahakajânga maisha lavo muchi dinguwo divêle
na malambwadi chidinnyakajanga munu.

Kuyuwa kwa kulombolela

24 Alombolewe Nnungu Mpohi wetu ing'anya ya Nang'olo wetu Yesu
Kilisto! Nnungu weka njo ahulûla kunchunganga uchinga munayanguke
na kumwimijanga muyo mwa ukulu wake akuno mukávele na chilema
na umuhangalala namene. 25 Kutandikila anepo patandi chilambo kabla
chikànambiumbwa na vino na vyaka na vyaka, Nnungu njo mwene ukulu na
eshima na dimongo na mamulaka! Amina.

Chitabu cha Uhunulo

Ulongoledi wa chitabu cha Uhunulo

Chitabu cha Uhunulo nni chitabu cha ntululilo Nnilailano lya Hambi, na nni chitabu cha ntululilo kulembwa. Chitabu achino chílembwije na Ntume Yohana (sula ya 1:1). Uchocho, Yohana njo achilembîle chitabu cha Injili ya Yohana na dibaluwa dyake dinatu, yani baluwa inandi ya Yohana na yavili na yatatu. Ayu Yohana njo àmaikana kuva nkuhundwa “anatamwijwe namene na Yesu” (Yohana 13:23). Yohana àchilembile chitabu cha Uhunulo avèlè nchisiwa cha Patimo kwa kuva, áhungwije aneko ing'anya ya achila chichionekana kuva likosa lya kuhubili Malove Lambone lamwâmba Yesu Kilisto (sula ya 1:9).

Ìnahululika kuva chitabu achino chílembwije mmwaka wa 95 kutandikila mwaka wavelekwejije Yesu Kilisto, mmahiku la utawala wa Nfalume wa Chiloma, uvanchema Domisheni. Kwa kuva, chitabu chene chìlanguja kuva, vanu vapwechedîle chitabu achino vánabanihwa namene. Na vatalamu vohe vàkulupila kuva ibaniki aino nni aila inahumidile mmahiku àlalá vafalume fulani va Loma pavachivakolokoha vanu vavêle muutawala wavo vavaabudu vanang'o, asa-asa Nfalume Domisheni. Nfalume aneyo ávakolokoha vanu vamwabudu, na vakanatende uchocho vánabanihwa namene, ata mpaka kuwalalwa. Bahi Vakilisto vanavalembidile Yohana chitabu achino vánabanihwa namene mmahiku la utawala wake kwa kuva vánihita kumwabudu munu woheyo, ila Nnungu weka. Bahi ing'anya ya anelo, vatalamu vohe va Bibiliya vàtenda kuva ayula mmahe atambulêngwe musula ya 17 àwakilisha ufalume wa Chiloma (lola sula ya 17:18).

Bahi kwa kuva vanu va Nnungu vánabanihwa namene mmahiku anelo, Yohana ávalembidile chitabu achino uchinga avakamye mitima vahwenehe kukulupika kwanga Yesu Kilisto, na kuveng'a lilolelo kuva, kuida kwanga Yesu Kilisto kùvele pepi (sula ya 1:3, 22:7). Vatalamu vohe va Bibiliya vàkulupila kuva “kuida kwa Yesu” kùvele na maana dimbili. Kuida kwa Yesu, kwa mana inji kùvele na mana kuva, Yesu àmbeida na hukumu apano pachilambo mmahiku alano kwa amongo va Nnungu na kuvapoha vanu vake. Uchocho, mana yavili nni kuva, Yesu àmbekwida kuntululilo wa chilambo unahumya hukumu ikee na ntululilo, yani kwa avala amongo va vanu va Nnungu, malinga Valoma vàvabaniha vanu vake àmbeveng'a asabu ikee na ntululilo. Henga vanu vake vakulupîka ata muuhiku wa kubanihwa, anevo àmbeveng'a inudyo ya umi ukee na ntululilo.

Chitabu achino Yohana ávalembidile Vakilisto vammalele, asa-asa kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu latambulangwa musula ya 2 na ya 3. Yohana àlonjelela chitabu achino kuva nni chitabu cha chinabii (sula ya 1:3), na àtumila namene luga ya picha kuhumya mahundo la unabii wake. Chitabu achino chìlandana namene na sehemu dinji Nnilailano lya Kala, asa-asa chitabu cha Zakaliya 6:1-8. Uchocho, mapenga saba na dibakuli saba dìlandanywa na mapigo àlalá lanalatumidile Nnungu kuvaasibu Vamisili (Kuuka 7-9). Chitabu cha Uhunulo chìelesa habali dya ntululilo wa chilambo, na kulanguja kuva Yesu àmbekuva nshindi, na kuva, vanu avala vammalele vavîka lilolelo lyavo kwanga nang'e vàmbeikala pamo nanang'e vyaka na vyaka. Bahi leka chitabu achino chikudume na kukwing'a lilolelo lya

uhakika kwa kuva kuida kwanga Yesu kùvele pepi, na hwetu tùlembelewa tukumbukile kuva hwetu tuvammalele tuhwenêha kukamulana na Yesu tùnishinda chalumo na nang'e, bahi tukubali kukulupika kwanga Yesu kwa hali yoheyo ituvenayo.

Uinjipihi wa chitabu cha Uhunulo

1. Sula ya 1:1-20, Yohana àtandilika kulitambulanga mwene, na namuna chalawene maono alano la chinabii.
2. Sula ya 1:1-3:22, Yohana àhumya ujumbe uhalôka mwalehu kwanga Yesu kuhwena kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu.
3. Sula ya 4:1-8:5, 8:6-11:19, Yohana àlonjelela habali dya vihungo saba vivêle na mihuli na habali dya mapenga saba.
4. Sula ya 12:1-14:20, Yohana àlonjelela habali dya ing'ondo kati ya mwana n'joko wa chilume na liyoka livêle na myuti saba.
5. Sula ya 15:1-16:18, Yohana àlonjelela habali dya dibakuli saba dya gasabu ya Nnungu.
6. Sula ya 17:1-20:15, Yohana àelesa namuna Nnungu chavashinda amongo vake.
7. Sula ya 21:1-22:21, Yohana àmalilila kulemba chitabu chake kwa kulonjelela habali dya Kumahunde kwahambi na Chilambo chahambi vimbeîda kuntululilo.

Ntandiliko wa baluwa ya Uhunulo

1 Habali adino dilembwîje amuno dìyamba mambo lálahunukwìlè Yesu Kilisto. Nnungu ámpele Yesu Kilisto uhunulo auno uchinga avalanguje vatumishi vake mambo lakávele kulehu kuhumila. Na Yesu Kilisto nkuntuma malaika wake ahwene akannyaulile Yohana mambo anelo. 2 Yohana nanang'e nkùshuhudila kuyamba mambo lammalele lalapilikene na kulona kuyamba Lilove lya Nnungu na àlalá lálashuhudidìlè Yesu Kilisto. 3 Wasa kwa munu woheyo avasomêla vanu vanji na kwa avala valapilikâna na kulakamula malove alano la unabii wa Nnungu, lalembwîje m'baluwa aino, kwa kuva mahiku la kutimila kwa mambo alano, ùvele pepi namene.

Disalamu kwa makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu

4 Baluwa aino ìhaloka kwang'une Yohana. Nangu nìlalembila makuwa saba la vanu vankulupîla Yesu lavêle chilambo cha ku Asiya. Nangu nìnnyuwilanga inema na amani ihalôka kwa Nnungu, apwawîje na anapwawîje na ambekwîda, na kuhaloka kwa disungu saba* divêle muyo chiteng'u chake cha Ufalume, 5 na kuhaloka kwanga Yesu Kilisto. Yesu Kilisto njo shahidi akulupîka, na ntandi kufufuliwa kuhaloka kukuhwa, na njo ntawala wa vafalume va pachilambo chammalele.

Yesu Kilisto ànatutamwa na ànitukombola mmasambi letu kwa myadi yake, 6 na kututenda kuva ufalume na makuhani uchinga tuntumikile Nnungu, Atatake. Nang'e atumbyangwe na kuva na dimongo vyaka na vyaka! Amina.
7 Lola, àvenkwida mmahunde,
na kila munu achiamwone,
ata avala vannyomîle nkuchi.
Na vanu va matawa lammalele la pachilambo vàmbekuta.
Elo, na uvila nni chiimbekuva! Amina.

* **1:4** Nsitali auno ùlembwije disungu saba. Namba saba yene ìmaiha kuva chinu chìnikamilika. Bahi ìnahululika kuva, atambulângwa anepo nni Umumu Wanaswe au malaika fulani.

8 Nang'olo Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele, apwawîje na anapwawîje na ambekwîda àtangola uvila, “Nangu njo Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntulululilo.”†

Maono langa Yohana kumwamba Kilisto

9 Nangu Yohana, ni nnung'unwenu na ninnyenu kwa indila ya kulundanywa na Yesu, na kwa indila ya kukumilana na mwenu muibaniki na muufalume wa Nnungu, na muipilidi. Nangu napelekejijwe nchisiwa chichêmwa Patimo ing'anya ya kuhubili Lilove lya Nnungu na kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto. 10 Nniduva limo lya kunnyuwa Nang'olo, nanikamulwa na Umumu wa Nnungu, na nnyuma mwangu nkupilikana lidi likulu muchi lipenga. 11 Lidi anelyo nkuhaula kuchidoni, “Lemba nchitabu mambo laulona, koka uchipelekeje kwa makuwa saba la vanu vangukulupîla va dimanga dya ku Efeso, na ku Similina, na ku Peligamo na ku Tiyatila na ku Sadi na ku Filadefiya na ku Laodikiya.”

12 Bahi nangu nkupindikuka uchinga ninnole aneyo áchitangòlà na nangu, na pángupindikwìkè nkuvyona vipanda saba vya sahabu vya kuvikila vibatali. 13 Na paching'ati vipanda anevyo saba níchiwene chiumbe chíchionekànà kuva muchi Mwana wanga Munu, akuno awètè lijoho lilehu na nkanda wa sahabu nchihuva mwake. 14 Muti na ulindo wake vyávele vyanaswe mbée muchi sufi au balafu, na meho lake lávele muchi dindimi dya moto. 15 Madodo lake lánang'anyima-ng'anyima namene muchi shaba ivaitwîle mmoto, na lidi lyake lívele muchi medi laopôta kuhelelo. 16 Na munkono wake wa kunkono ákamwile dinondwa saba, na nkanya mwake múhumile upanga ukola akuno na akuno, na kumeho kwake kwánang'anyima muchi liduva palivala namene.

17 Panimmwene, nangu nkuhunamila mmadodo lake muchi nimunu nguhwîle. Nang'e nkunguvikila nkono wake wa kunkono, nkunguhaulila uvila, “Unayope! Nangu nni ntandiliko na nni ntulululilo. 18 Nangu njo nimwene umi! Nanihwa, henga lola, hambi nangu nimumi vyaka na vyaka. Na nangu njo nguvêle na mitukulo ya kuchimula pachinu pavanu vahwîle, na dimongo dya kuvahumya. 19 Bahi lalembe mambo anelo laulawene na lahumîla hambi, na lambehumîla lukoto. 20 Aino njo mana ya dinondwa dyudiwene munkono wangu wa kunkono, na njo mana ya avila vipanda saba vya sahabu vya kuvikila vibatali. Na adila dinondwa saba ni malaika‡ va makuwa saba la vanu vangukulupîla, na avila vipanda saba vya sahabu ni makuwa saba la vanu vangukulupîla.”

2

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Efeso

1 Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohana kuchidoni, “Malaika* wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Efeso nnembile kuchidoni,

† **1:8** Mmalemba lanji la kala malove alano, “Ntandiliko na Ntulululilo,” lakápali. ‡ **1:20** Lilove “malaika” kwa Chigiliki lìvele na mana la n'jumbe. Bahi ìnahululika kuva anevo nni vajumbe au vakulu fulani va makuwa anelo saba. * **2:1** Au n'jumbe. Mana la malaika lola Uhunulo 1:20. Na lilove anelyo lìtumike munstali wa 8 na 12 na 18.

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une ngukamulidîle munkono wa kunkono
adila dinondwa saba akuno ungwonga muavila vipanda saba vya sa-
habu vya kuvikila vibatali. 2 Nangu ǹnimala matendo lenu, na ibaniki
yenu, na ipilidi yenu. Ǹnimala kuva, mwenu mukáhulula kuvapilila vanu
vatênda lahakalenge. Kwa kuva, mùnivalinga avala valichêma mitume,
nkuvamala kuva vakee mitume, ni vakúlambila chihi. 3 Mwenu ni mmanu
mmákupililila, mùnilagihwa kwajili yang'une, ila mukánahopela. 4 Henga
nangu nìmwambanga chihi chinu chimo bahi kuva, mùniileka itamwi
yenu imunavenayo patandi. 5 Bahi himukilanga namuna chimunavele
patandi kabla mukánambimatoka! Lekanga kutenda masambi, muuyile
kulatenda àlalá lamuchitenda patandi. Mukànatende uchocho, ndèmbeida
kwenu mwenu na kuchiusa chipanda chenu pachinu pake. 6 Henga
nangu nìnnombolelanga chinu chimo kuva, mwenu lànanchimanga àlalá
lávatendàngà Vanikolayi,† muchi chilanguchima nangu.

7 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà
Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla. Munu
woheyo ambechilêma chilambo, nìmbemwing'a vihepo avila vya nnandi wa
umi ukee na ntululilo, nnandi uvêle mmwelu wa Nnungu.’ ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya Similina

8 “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Similina nnembile
uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une, nangu ngujukîle kuva nintandi na wa
ntululilo, nangu nnahwile, henga vino nimumi. 9 Nangu ǹniimala ibaniki
yenu, na umahuvani wenu, henga mwenu ni mmakupata! Ǹnilamala
àlalá lavannambililanga vanu avala vahaûla kuva nni Vayahudi, henga
akee Vayahudi, vanang'o nni likuwa lya vanu vamwabûdu Nanchindenga.
10 Munayope ibaniki imumbeipata. Lola, aneyo Ibilisi àmbenninganga
mwenu kwa kuvataya mmalungu vanu vanji mmwenu, na mùmbebanika
maduva kumi. Henga kulupikanga ata kwilembelewa kuhwa, na nangu
nguchinimwing'ange umi ukee na ntululilo kuva litaji lyenu.

11 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà
Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla! Munu
woheyo ambechilêma chilambo, kuhwa kwavili kukambekuva na di-
mongo kwanga nang'e.’ ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Peligamo

12 “Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Peligamo nnem-
bile uvila,

‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguvêle na upanga ukola akuno na
akuno. 13 Nangu ǹnipamala pachinu pamwikalanga. Mwenu mwìkala
muimanga yavikile Nanchindenga chiteng'u chake cha ufalume, henga
mmechinkuhweneha kukamulana na nangu na wala nanga pamulek-
ile kungukulupila, ata muuhiku aula Antipa, shahidi wangu akulupîka
pawalelwe muimanga yenu, pachinu páikàlà Nanchindenga. 14 Pamo
na anelo, nangu nìmwambanga mwenu kwamba chihi mambo kadiki
kuva, nnikuwa lyenu mùvele na vanu vapapâta mahundo malinga àlalá
la Balamu. Balamu njo anannyundile Balaki kuvakumba Vaisilaeli

† **2:6** Vanikolayi, lyávele likuwa lya vanu vachihûnda kuva, vanu vànahulula chihi kutenda masambi, kwa kuva, Nnungu nanga palalola matendo la mmili, henga àlola chihi isungu.

vatende sambi kwa kulya vyakulya vihumîjwe sadaka kudisanamu na
kwa kutenda usalati. 15 Uchocho na mwenu, nnikuwa lyenu mùvele
vanu vapapâta mahundo la Vanikolayi. 16 Bahi lekanga kutenda
masambi! Mukànatende uchocho, nìmbepiyanya kwida kwenu mwenu, na
nìmbepanyana na vanu anevo kwa upanga uhalôka nkanya mwangu.
17 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà
Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla. Munu
woheyo ambechilêma chilambo, nìmbemwing'a chakulya chichêmwa Mana,
chipihîjwe uchinga alye. Uchocho, nìmbemwing'a liyanga lyanaswe na
muha liyanga anelyo mùlembwije lina lyahambi lyakalimaite munu
woheyo, ikànave chihi ayula apwechêla lina anelyo.' "

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Tiyatila

18 "Na malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Tiyatila nnembile
uvila,
'Ujumbe auno ùhaloka kwanga Mwana wanga Nnungu, avêle na meho
lamêta-meta muchi dindimi dya moto, na madodo lang'anyîma-ng'anyima
muchi shaba ivaitwîle namene. 19 Nangu ùnilamala matendo lenu na ita-
mwi yenu na ing'ulupa yenu na utumishi wenu na ipilililidi yenu. Na hambi
mwenu mùtenda lambone kupunda patandi. 20 Henga nangu nìmwambanga
chihi chinu chimo kuva, mwenu mùmpililila ayula avêle muchi Yesebeli.
Nang'e àlichema mwene kuva nabii, henga àvahocheja vatumishi vangu kwa
kuvahunda kutenda usalati wa kudiabudu disanamu na kulya vyakulya
vihumîjwe sadaka kudisanamu. 21 Nangu nìmpele wasa wa kuleka usalati
anewo, henga akátamwa kuleka. 22 Bahi nangu nìmbentaya ugonjo na kuva-
baniha avala vátèndà navo usalati anewo, vakànaleke kupapata dindila
dyake. 23 Nìmbevawalala avala vannondôla. Na kwa kutenda uchocho,
makuwa lammalele la vanu vangukulupîla lachilamale kuva nangu njo
ngulolêha mitima ya vanu na makudungilo lavo, na kuva, nìmbennipa kila
munu kupapatana na matendo lake.
24 Henga mmanu mmanji mma likuwa lya ku Tiyatila, mwenu nanga
pamupapata mahundo malinga àlalá la Yesebeli na wala nanga pamu-
maite mambo la nkati namene lannyâmba Nanchindenga. Bahi nangu
nanga panimbennyakujanga nsigo unji. 25 Henga nangu nìnnyuwanga
muchikamulihe saana achila chimuvenacho, mpaka panimbeida.
26 Na munu woheyo ambechilêma chilambo na kuhweneha kungupi-
likana nangu mpaka kuntululilo, nìmbemwing'a mamulaka la kuvatawala
vanu va vilambo,‡ malinga nangu chingupwechedile mamulaka kuhaloka
kwa Atatangu. 27 Àmbevatawala kwa isimbo ya chitale, na kuvapwayanga
muchi chombo cha ulongo. 28 Na nìmbemwing'a inondwa ya ulyamba.
29 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà
Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla!' "

3

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Sadi

‡ **2:26** Vanu va vilambo, kwa Vayahudi malove anelo lávele na mana la vanu vakávele va kwavo au vanu vakávele va Nnungu, na nchitabu cha Uhunulo malove anelo látumika kutafautisa kati ya vanu va Nnungu na vanu vakávele va Nnungu, yani Vakilisto na vanu vakee Vakilisto.

1 Mwana wanga Munu nkuhweneha kutangola na Yohana kuchidoni,
“Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Sadi nnembile kuchidoni,
‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguvêle na disungu saba* dyanga
Nnungu na adila dinondwa saba. Nangu ǹnilamala matendo lenu, mwenu
mùvele na imbili ya kuva mmomi, henga mùnihwa. 2 Mùùve meho!
Vikamyange avila viisalidîle, vivêle pepi na kuhwa, kwa kuva, matendo
lenu nìlawene kuva lakákamilike pameho pa Nnungu wangu. 3 Bahi lakum-
bukilange mahundo àlalá lamupwechedile na àlalá lamupilikene. Mulaka-
mule na kuleka kutenda sambi. Mukànave meho, nangu nìmbekwida gafula
muchi chaida nkwíva, na wala nanga pamumbemala uhiku unimbekwida
kwenu mwenu. 4 Henga mùvechinkuva na vanu nnikuwa lya vakúkulupila
va Sadi, vanu vakádimbije dinguwo dyavo. Anevo njo vambekwônga pamo
na nangu akuno vawètè dinguwo dyanahe, kwa kuva, vànafala kutendewa
uchocho.
5 Munu woheyo ambechilêma chilambo, àmbewajwa inguwo yanahe
muchi vanang'o, na nangu nikambepukutanga lina lyake Nchitabu cha
Umi, henga nìmbeliyambukila lina lyake muyo mwa Atatangu na muyo mwa
malaika vake.
6 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà
Umumu, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla.’ ”

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya ku Filadefiya

7 “Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Filadefiya nnembile
uvila,
‘Ujumbe auno ùhaloka kwang'une niwanaswe na niwauhiu, nguvêle
na ntukulo wa Nfalume Daudi. Nangu nikàuchimula nnango, nanga
munu ahulûla kuuchima, na nikàuchima nnango, nanga munu ahulûla
kuuchimula. 8 Nangu ǹnilamala matendo lenu! Na ǹnimala kuva mwenu
mukee na dimongo dyohe, henga mùnilikamula lilove lyangu na wala
nanga pamungukanile. Lola, nangu ngùuvikile nnango uchimuliwîje muyo
mwenu na wala nanga ahulûla kuuchima. 9 Lola, nìmbevatenda vaide
vakakutindivalile malundi vanu avala va likuwa lya vanu vamwabûdu
Nanchindenga, yani avala vakúlambila vahaûla kuva nni Vayahudi, henga
akee Vayahudi, ila nni vakúlambila chihi. Vanu anevo vachivamale
kuva nangu nantamwanga mwenu. 10 Bahi kwa kuva mùnilakamula
mahundo langu layâmba kupililila, nangu nguchininnyemyange mwenu
muuhiku aula uida wa kulingwa kwa vanu vaikâla pachilambo.† 11 Nangu
mbènkwida upehi! Chikamulihe saana achila chimuvenacho, uchinga
munu anampakanyolange litaji lyenu lya ushindi.
12 Munu woheyo ambechilêma chilambo, nìmbentenda kuva luhichi mu
Ing'ande ya Nnungu wangu, nanang'e akambehuma kavila anemwo.
Pamo na anelo, nangu nìmbelemba nchanya mwake lina lya Nnungu
wangu na lina lya imanga ya Nnungu wangu, yani imanga ya Yelusalemu
yahambi, imbesulupûka kuhaloka kulihunde kwa Nnungu wangu. Uchо-
cho, nguchingulembe nchanya mwake lina lyangu lyahambi.

---

* **3:1** Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4. † **3:10** Yohana patangola kuyamba vanu vaikâla pachilambo, ìnahululika kuva àvayamba vanu vachitâmwa namene chilambo, yani vanu vatênda masambi au lahakalenge.

13 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà
Umumu, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla.' "

Ujumbe kwa likuwa lya vanu vankulupîla Yesu lya Laodikiya

14 "Malaika wa likuwa lya vanu vangukulupîla lya ku Laodikiya nnembile
uvila,
'Ujumbe auno ùhaloka kwang'une nguchêmwa 'Amina,' shahidi
ngukulupîka na nguvêle na uhiu, na chitandikilo cha viumbe vyammalele
vyaumbile Nnungu. 15 Nangu ǹnilamala matendo lenu! Mwenu mukee
balidi wala mukee moto. Wasa mukàvele chihi balidi au mukàvele
chihi moto. 16 Bahi kwa kuva wako vino ùvele chihi paching'ati, yani
ukee balidi na wala ukee moto, nangu nìmbekulukula kuhaloka nkanya
mwangu. 17 Mwenu mùnalyona kuva mmakupata muvêle na dimali
dyohe, na nanga chimusikikila. Henga mwenu mukámaite kuva nni
mmanu mma kulaga na nni mmanu mma kubanika na nni mmahuvani
na nni mmanu muputêle meho na nni mmanu muvêle chihi mwandu!
18 Bahi nangu nìnnyuwanga musume kwang'une sahabu ivaitwile mmoto,
uchinga mupate kuva mmakupata. Uchocho, nìnnyuwanga musume
dinguwo dyanahe kuhaloka kwang'une uchinga mupate kupiha dihoni
dya mwandu wenu. Na musume na mitela ya kutaya mmeho lenu
uchinga mupate kulola. 19 Nangu navaduma na kuvaasibu avala
unguvatamwa. Bahi tumbama, muleke masambi lenu. 20 Lola, nangu
ngùimila pannango na kuhodika. Munu akàpilikana lidi lyangu na
kunguchimulila, nguchinguinjile kwanga nang'e na nguchingulye pamo
na nang'e nanang'e achialye pamo na nangu.
21 Munu woheyo ambechilêma chilambo, àmbekwikala pamo na nangu
nchiteng'u changu cha ufalume, muchi nangu chinguchilemile chilambo
na kuikala na Atatangu nchiteng'u chake cha ufalume.
22 Ayula avêle na makutu la kupilikana, alapilikane àlalá lálahaùlà
Umumu Wanaswe, kulahaulila makuwa la vanu vangukulupîla!' "

4

Ibada kulihunde

1 Pangumalidile kulona maono anelo, nkulona maono lanji. Nauwene
nnango uchimuliwìjè kulihunde. Na alila lidi linnapilikene patandi, lidi alila
linapilikanike muchi lidi lya lipenga, nkunguhaulila kuchidoni, "Yombokela
muha akuno, na nangu nguchinikulanguje mambo lalembelêwa kuhu-
mila muuhiku uida." 2 Upala nangu nkukamulwa na Umumu Wanaswe.
Nkuchona chiteng'u cha chifalume chivêle aneko kulihunde na munu
aikèlè nchiteng'u anecho. 3 Na munu ayula anaikele nchiteng'u anecho
ánang'anyima muchi mayanga la yaspi na la akiki, mayanga la bei ing'ulu
namene. Na chiteng'u anecho cha chifalume chídingukwije na inyingamu
ing'anyima muchi liyanga lya sumalidi. 4 Chiteng'u anecho cha chifalume
chídingukwije na viteng'u vinji ishilini na ncheche vya chifalume na viteng'u
anevyo víikaliwije na vasele ishilini na ncheche. Vasele anevo váwetenge
dinguwo dyanahe na mmyuti yavo múvele mataji la sahabu. 5 Pachiteng'u
anecho cha chifalume pánameta na kugaga na kuungulumana kwa ing'uva.
Na muyo chiteng'u anecho múyaka myenje saba, na aneyo myenje njo
disungu saba dya Nnungu.* 6 Na muyo mwa chiteng'u anecho cha chifalume

* **4:5** Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

múvele na chinu chichonekana muchi bahali ya chilolo, ichilangala na kung'anyima namene muchi liyanga likee na langi.

Na nnyenje chiteng'u anecho múvele na viumbe ncheche vivêle na umi, vinaombele meho, muyo na kumongo. 7 Chiumbe chitandi chivêle na umi, chívele muchi uhimba, na cha vili chívele muchi ung'ombe wa mwana, na cha tatu chívele muchi munu, na cha ncheche chívele muchi chipungo chiulûka. 8 Viumbe anevyo ncheche, kila chiumbe chívele na dimapa sita, diombêlwe na meho nkati na pannima. Na viumbe anevyo vínatangola chilo na muhi bila kuhopela, uvichidoni,

“Wanaswe, wanaswe, wanaswe,
nni Nang'olo wetu, Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele,
anapwawije, apwawîje na ambeîda!”

9 Na viumbe anevyo ncheche vínaimba uvintumbyanga na kumweshimu na kunshukulu ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume, Nnungu avêle na umi ukee na ntululilo. Na kila pavichitenda uchocho, 10 avala vasele ishilini na ncheche vánahunama mpaka pahi muyo mwa ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume, akuno uvamwabudu ayula avêle na umi ukee na ntululilo. Na vávikanga mataji lavo muyo chiteng'u chake cha chifalume uvahaula kuchidoni,

11 “Wako Nang'olo wetu, Nnungu wetu,
ùnivaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa,
kwa kuva, wako njo uviumbîle vitukutuku vyammalele,
na vìpata kupwawa ing'anya ùniviumba kupapatana na chulembela umwene.”

5

Chitabu na Mwana wa ungandolo

1 Anepo nangu nkuchona chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikêle nchiteng'u anecho cha chifalume. Na chitabu anecho chílembwije nkati na pannima na chíhungwije kwa vihungo saba vivêle na mihuli. 2 Nkumwona malaika avêle na dimongo, wahubili kwa kunonoha lidi wachidoni, “Nnani avaikidîle kuvinamatula vihungo na kuchihunukula anecho chitabu?” 3 Henga nanga munu kulihunde wala pachilambo wala pachinu pavanu vahwîle anahulwile kuchihunukula chitabu anecho na kulola nkati. 4 Nangu nkukuta namene kwa kuva, nanga munu anavaikidile kuchihunukula chitabu anecho au kulola nkati. 5 Bahi nsele yumo muavala vasele nkunguhaulila kuchidoni, “Unakute! Lola, uhimba wa nnitawa lya Yuda, ahalôka nnikolo lya Nfalume Daudi, ànishinda. Nang'e ànahulula kuvinamatula anevyo vihungo saba na kuchihunukula anecho chitabu.”

6 Bahi nangu nkumwona Mwana wa Ungandolo aimidìlè ching'ati chiteng'u cha chifalume chidingukwîje na avila viumbe ncheche na avala vasele. Ungandolo aneyo áonekene muchi ànisinjwa na ávele na dimembe saba na meho saba, na meho anelo nni disungu saba dya Nnungu* ditumwîje pachilambo chammalele. 7 Aneyo Mwana wa Ungandolo nkuhwena, nkuchitwala achila chitabu munkono wa kunkono wa ayula aikêle nchiteng'u cha chifalume. 8 Bahi ayula Mwana wa Ungandolo pachitwete chihi achila chitabu, upala avila viumbe ncheche na avala vasele ishilini na ncheche, nkuhunama muyo mwa ayula Mwana wa Ungandolo. Kila chiumbe na kila

* **5:6** Kuyamba mana la disungu saba, lola Uhunulo 1:4.

nsele ányakwile ching'wenyang'wenya na bakuli ya sahabu yombêle ubani,
na anewo ubani nni maombi la vanu va Nnungu.
9 Na vanang'o váimba luhimu aluno lwahambi uvachidoni,
“Wako nni uvaikidîle kuchitwala chitabu,
na kukakambula vihungo vyake.
Kwa kuva, wako wanisinjwa,
na kwa indila ya myadi yako nkunsumila Nnungu,
vanu kuhaloka kila litawa na kila luga na kila lukolo na kila chilambo.
10 Ùvatendile kuva ufalume na makuhani uchinga vantumikile Nnungu wetu,
na vanang'o vàmbetawala pachilambo.”
11 Anepo nangu nkulola kavila, nkupilikana lidi lya malaika vohe vachidingwîke achila chiteng'u cha chifalume, na avila viumbe ncheche na vasele ishilini na ncheche. Na isabu ya anevo malaika yávele maelufu kwa maelufu
na mamiliyoni kwa mamiliyoni. 12 Malaika anevo vánonoha lidi uvaimba kuchidoni,
“Mwana wa Ungandolo asinjîjwe njo uimmaikila,
kuva na dimongo na dimali na lúnda na dimongo na ukulu na kweshimiwa
na kulombolewa!”
13 Anepo nangu nkupilikana viumbe vyammalele vya kulihunde na pachilambo na pachinu pavanu vahwîle na m'bahali, uviimba kuchidoni,
“Ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume na Mwana wa Ungandolo,
ìnivavaikila kuva na ukulu na dimongo na kweshimiwa na kutumbyangwa,
vyaka na vyaka!”
14 Na avila viumbe ncheche vivêle na umi nkuhaula kuchidoni, “Amina.”
Na avala vasele nkuhunama, nkwabudu.

6

Mwana wa Ungandolo àkakambula vihungo

1 Bahi panichilola, nkumwona Mwana wa Ungandolo wakakambula chihungo chitandi muavila saba. Anepo nkuchipilikana chiumbe chimo muavila viumbe ncheche vivêle na umi, uchitangola kwa lidi muchi lya ing'uva wachidoni, “Ida!” 2 Pangulolite, nkumwona falasi wanaswe muyo mwangu. Na ayula anankwedile ányakwile upinde, na áwajijwe litaji mmuti mwake. Aneyo ánishinda ding'ondo, na nkuuka anepo nkuhwena unashinda ding'ondo dinji.
3 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha vili, nangu nkuchipilikana achila chiumbe cha vili uchihaula kuchidoni, “Ida!” 4 Anepo nkuhumila falasi yunji wanahuvi, na ayula anankwedile falasi aneyo nkupewa dimongo dya kuusa amani pachilambo, uchinga vanu vawalalane. Na ápewije na upanga nkulungwa.
5 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha tatu nkuchipilikana chiumbe chatatu uchihaula kuchidoni, “Ida!” Pangulolite, nkumwona falasi wanapi. Na ayula anankwedile falasi aneyo ányakwile kapani munkono wake. 6 Anepo nangu nkupilikana muchi lidi lichihaloka paching'ati viumbe ncheche vivêle na umi, ulihaula kuchidoni, “Chibaba chimo cha uhu wa ngano nni nshahala wa kawaida wa liduva limo, na vibaba vitatu vya shayili nni nshahala wa kawaida wa liduva limo, henga unaondongange mahuta la seituni wala divayi!”
7 Bahi Mwana wa Ungandolo pakakambwile chihungo cha ncheche, nangu nkupilikana lidi lya chiumbe cha ncheche chivêle na umi uchihaula

kuchidoni, “Ida!” 8 Pangulolite, nkumwona falasi avêle na langi muchi ya liu. Na ayula anankwedile falasi aneyo lina lyake àchemwa kuhwa, nanang'e álondojwa na pachinu pavanu vahwîle. Aneyo achêmwa kuhwa, chalumo na pachinu pavanu vahwîle, anevo vápewije dimongo dya kuvawalala vanu va m'bali umo wa chilambo, kwa upanga na kwa indala na kwa ugonjo na kwa anyama va kuyoha va pachilambo.

9 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha nnyano, nangu nkudyona disungu pahina chitala, disungu dya vanu vawalêlwe ing'anya ya kuhubili Lilove lyanga Nnungu, na ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto. 10 Vanu anevo nkunonoha lidi uvachidoni, “Wako Nang'olo Nkulu, wako wanaswe na ukulupîka, dachi, ùmbelindilila mpaka chakani kuvahukumu na kuvapindikula vanu vaikâla pachilambo ing'anya ya kuwalalwa kwetu?” 11 Anepo kila munu nkupewa lijoho lyanahe, nkuvahaulila vayewelele kwa uhiku kadiki mpaka paimbetimila isabu ya vatumishi avao na vakúkulupila avao vavêle pepi kuwalalwa muchi vanang'o.

12 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile chihungo cha sita, nkuva na nndengendo nkulu wa chilambo na liduva nkupindikuka nkuva lyanapi muchi kaniki na mwedi nkuva wanahuvi muchi myadi. 13 Na dinondwa dya kumahunde nkumatokanga pachilambo muchi tini dinete chidipukutika uhiku aula nnandi wake paupukunywa na lipungo. 14 Kumahunde nkudingwa muchi likalatasi, nkuuswa. Machinga lammalele na visiwa vyammalele nkuuswa kuhaloka pachinu pake. 15 Anepo vafalume va pachilambo na vakulu na vakulu va matiyala na vakúpata na vavêle na dimongo na kila munu, ikàva ntumwa au munu akávele ntumwa, nkulipihanga mmapanga na ching'ati mayanga la mmachinga. 16 Nkulahaulila machinga na mayanga kuchidoni, “Tuyangukilange, mutuhinike tunakwone kumeho kwanga ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume, na mutunyemye na gasabu ya Mwana wanga Ungandolo. 17 Kwa kuva, liduva likulu lya gasabu yavo lìnikamola. Dachi, nnani ambehulûla kuimila nniduva anelyo?”

7

Vaisilaeli laki moja na alufu alubaini na ncheche vàtaywa muhuli

1 Pangumalidile kulona anelo, nkuvona malaika vaimidìlè n'dindumba ncheche dya chilambo, akuno uvadivila lipungo linapunge nchilambo wala m'bahali wala munnandi wohewo. 2 Nkumwona malaika yunji wayombokela muha kuhaloka kulihimbuka liduva, akuno anyakwìlè muhuli wa Nnungu avêle na umi. Nkunonoha lidi wavachema avala malaika ncheche vapewîje dimongo dya kuondonganga chilambo na bahali wachidoni, 3 “Munachondongange chilambo wala bahali wala milandi, mpaka patumbevataya muhuli wa Nnungu mmalyenye lavo vatumishi va Nnungu wetu.” 4 Anepo nangu nkupilikana isabu ya vanu vataîjwe mihuli, kuhaloka mmatawa lammalele la Vaisilaeli, na isabu aneyo yávele vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche. 5 Nnitawa lya Yuda vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Lubeni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Gadi vávele vanu alufu kumi na mbili, 6 na nnitawa lya Asheli vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Nafutali vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Manase vávele vanu alufu kumi na mbili, 7 na nnitawa lya Simeoni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Lawi vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Isakali vávele vanu alufu kumi na mbili,

8 na nnitawa lya Sabuloni vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya
Yusufu vávele vanu alufu kumi na mbili na nnitawa lya Benjamini vávele
vanu alufu kumi na mbili.

Nkojano nkulu wa vanu va kila chilambo

9 Pangumalidile kulona anelo, nkuwona mmuluku nkulungwa namene
wa vanu muyo mwangu, vanu vakávalangika. Pávele na vanu va kila chil-
ambo na vanu va kila litawa na vanu va kila lukolo na vanu va kila luga,
akuno vaimilèngè muyo chiteng'u cha chifalume na muyo mwa Mwana wa
Ungandolo. Vanu anevo váwetenge majoho lanahe na ványakwile dinavi dya
ntende mmakono lavo. 10 Vanu anevo vánonoha lidi uvachidoni, “Upohi
ùhaloka kwanga Nnungu wetu aikâla nchiteng'u cha chifalume na kwa
Mwana wanga Ungandolo!” 11 Malaika vammalele váchidingwike chiteng'u
cha chifalume na avala vasele ishilini na ncheche na avila viumbe ncheche
vivêle na umi. Malaika anevo nkuhunama muyo chiteng'u cha chifalume,
nkumwabudu Nnungu, 12 uvahaula kuchidoni, “Amina! Nnungu wetu
ànivaikila kuva na ukulu na lúnda na uweso na dimongo na kutumbyangwa
na kushukuliwa na kweshimiwa, vyaka na vyaka! Amina!”

13 Anepo nsele yumo muavala vasele nkunguuja kuchidoni, “Dachi, vanu
ava vawetênge majoho lanahe nni vanani na vàhelekenge kwachi?” 14 Nangu
nkunnyang'ula kuchidoni, “Nang'olo wangu, wako njo umaîte.” Nang'e
nkunguhaulila kuchidoni, “Vanu ava nni avala vahalôka muibaniki ing'ulu.
Vànilahahula majoho lavo na kulatenda kuva lanahe mwalehu kwa myadi
ya Mwana wa Ungandolo. 15 Njo mana vàimilanga muyo chiteng'u cha
chifalume changa Nnungu, uvantumikila nang'e chilo na muhi muing'ande
yake. Na ayula aikâla nchiteng'u cha chifalume àmbeikala pamo na vanang'o
na kuvachunga. 16 Na vanu anevo mwiko vakambekuva na indala kavila
wala inyota, na liduva wala nanga palimbevavalila kavila wala kuchona
chitukuta. 17 Kwa kuva, Mwana wanga Ungandolo avêle ching'ati chiteng'u
cha chifalume àmbekuva nchunga wavo na àmbevalodya kudimbwimbwi dya
medi la umi. Na Nnungu àmbevapukutanga mihodi yammalele mmeho lavo.”

8

Chihungo cha saba chivêle na muhuli

1 Mwana wanga Ungandolo pakakambwile achila chihungo cha saba
chivêle na muhuli, kulihunde nkunnyalalika kwa muda wa nusu saa.
2 Anepo nangu nkuvona malaika saba vaimilânga muyo mwanga Nnungu,
nkupewa mapenga saba.

3 Nkuhaloka malaika yunji nkuimila pepi na chitala, akuno anyakwìlè
chateso cha sahabu, nkupewa ubani wohe uchinga aututumye chalumo na
maombi la vanu vammalele va Nnungu, nchitala chivêle muyo chiteng'u cha
chifalume. 4 Bahi lyohi lya aula ubani pamo na maombi la vanu va Nnungu
nkututumila muha muyo mwa Nnungu, kuhaloka munkono mwa ayula
malaika. 5 Anepo ayula malaika nkuchitwala achila chateso, nkuchombaja
makala la moto wa pachitala, nkuchiyela pachilambo. Nkuhumila imeti na
igagi na iungulumani ya ding'uva na nndengendo wa chilambo.

Malaika vàomba mapenga

6 Anepo avala malaika saba vavêle na mapenga saba nkulipanganiha
kuwomba mapenga.

7 Malaika ntandi nkuwomba lipenga lyake. Anepo imbula ya mayanga
na moto ukundanyîke na myadi nkuyelwa pachilambo. Selusi imo ya chil-
ambo nkupya, na selusi imo ya milandi na mahamba mavihi, vyammalele
navinang'o nkupyanga.
8 Malaika wavili nanang'e nkuwomba lipenga lyake. Anepo chitukutuku
chimo chivêle muchi lichinga likulu liyâka moto, nkuyahwa m'bahali, na
selusi imo ya bahali nkuva myadi. 9 Selusi imo ya viumbe viikâla m'bahali
nkuhwanga, na selusi imo ya dimeli nkwondongeka.
10 Malaika watatu nkuwomba lipenga lyake. Anepo inondwa ing'ulu
ichiyaka muchi mwenje nkuyangukila muselusi imo ya dihunde na dimb-
wimbwi dya medi. 11 Na aneyo inondwa íchemwa, “Kukalala.” Bahi selusi
imo ya medi nkukalala, na vanu vohe vanakumbidile medi anelo nkuh-
wanga ing'anya ya ikaladi ya medi anelo.
12 Malaika wa ncheche nkuwomba lipenga lyake. Anepo selusi imo ya
liduva nkwondongwa chalumo na selusi imo ya mwedi na ya dinondwa.
Bahi selusi anedyo dyondongwîje nkuva lupi. Bahi selusi imo ya muhi nkuva
nanga nng'anje na selusi imo ya chilo.
13 Anepo nangu nkumwona na kumpilikana chipungo yumo achiuluka
muha namene kumahunde, wanonoha lidi wachidoni, “Ole wenu! Ole
wenu! Ole wenu mmanu muaikâla pachilambo ing'anya ya mapenga lavêle
pepi kuwombwa na malaika avala vatatu vaisalidîle.”

9

1 Malaika wa nnyano nkuwomba lipenga lyake. Anepo nangu nkuy-
ona inondwa ikanywêke kumahunde nkumatokela pachilambo. Inondwa
aneyo nkupewa ntukulo wa kulipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo.
2 Inondwa aneyo nkuchimula lipondo anelyo. Anepo nkutututuma lyohi livêle
muchi lyohi lya litanuli likulungwa, kuhaloka nnipondo anelyo. Liduva
na kumahunde nkuva na lupi ing'anya ya lyohi anelyo. 3 Amande nkuhu-
mananga mulyohi anelyo, nkuhweneng'ana pachilambo akuno vapewìjè
dimongo muchi dya vivalavala. 4 Nkulaijwa vanawondongange wahi wala
mimela wala nnandi wohewo, henga vavabanihe vanu vakávele na muhuli
wa Nnungu mmalyenye lavo. 5 Amande avala nanga pavanaluhusiwije
kuvawalala anevo vanu, ila vavabanihe kwa uhiku wa myedi nnyano. Na
ipwateki yake yávele muchi ya chivalavala pannuma munu. 6 Na uhiku
anewo vanu vàmbetaha kuhwa, henga kuhwa kukambevapata. Vàmbelembela
namene kuhwa, henga kuhwa kumbevatukuta.
7 Anevo amande vávele muchi anyama uvavachema falasi vavikwîje tayali
kwa ing'ondo. Na mmyuti yavo múvele na vitukutuku vivêle muchi litaji lya
sahabu na kumeho kwavo kúvele muchi kumeho kwa vanu. 8 Anevo amande
vávele na ulindo muchi wa vamahe, na meno lavo lávele muchi la ahimba.
9 Na mmihuva vyavo múhinikwije na makakamba la kulichingila lavêle
muchi lachitale. Na dimapa dyavo díumana muchi iumani ya mikokoteni
yohe iutângwa na falasi vatukutîla kuing'ondo. 10 Anevo amande vávele na
michila italôla muchi ya vivalavala. Na mmichila yavo múvele na dimongo
dya kuvabaniha vanu kwa uhiku wa myedi nnyano. 11 Anevo amande vávele
na nfalume wavo, yani malaika wa alila lipondo livêle na ulehu ukee na
ntululilo, na lina lya aneyo nfalume kwa Chieblaniya áchemwa Abadoni, na
kwa Chigiliki áchemwa Apolioni, mana lake nkúwalala.
12 Ole inandi ìnipita, henga ole yavili na ya tatu ikánambi.

13 Malaika wa sita nkuwomba lipenga lyake. Anepo nangu nkupilikana
lidi ulihaloka n'dimembe ncheche divêle n'dindumba dya chitala cha sa-
habu chivêle muyo mwa Nnungu. 14 Alila lidi nkunnyaulila ayula malaika
wa sita kuchidoni, “Vahungulange avala malaika ncheche vahungwîje
mmuto nkulu uchêmwa, Eflati.” 15 Avala malaika ncheche nkuhunguliwa.
Malaika anevo vávikwije tayali kwajili ya lisaa anelyo na liduva anelyo na
mwedi anewo na mwaka anewo uchinga vawalale selusi imo ya vanu.
16 Anepo nangu nkupilikana isabu ya makuwa la matiyala vavakwedîle
falasi, na isabu aneyo yávele milioni myambili. 17 Na mmaono anelo
nívawene avala falasi chalumo na avala matiyala vavakwedîle falasi anevo.
Matiyala anevo váwete makakamba la kulichingila mmihuva mwavo. Na
makakamba anelo lavêle la langi yanahuvi muchi moto na lanji lavêle la
langi ya buluu na lanjano muchi dindimi dya moto wa baluti. Na myuti ya
avala falasi ívele muchi myuti ya ahimba, na nkanya mwavo múhuma moto
na lyohi na baluti iyâka. 18 Selusi imo ya vanu nkuwalalwa kwa vibaniho
anevyo vitatu vinahumile nkanya mwa falasi anevo, yani moto na lyohi
na baluti iyâka. 19 Kwa kuva, dimongo dya falasi anevo dívele n'dikanya
dyavo na mmichila yavo. Michila yavo ívele na myuti ihulûla kuluma muchi
nnyongo.

20 Na vanu avala vakanawalelwe kwa vibaniho anevyo vitatu nanga
pavanalekile kudiabudu disanamu divalikatapajije. Nanga pavanalekile
kuvaabudu anamindenga na disanamu dya sahabu na dya madini la dihela
na dya shaba na dya mayanga na dya milandi, dikáhulula kulola wala
kupilikana wala kuhwena. 21 Vanu anevo nanga pavanalekile kuwalala
wala kulowa wala kutenda usalati wala kwiva.

10

Malaika na chitabu chijoko

1 Anepo nkumwona malaika yunji avêle na dimongo wasulupuka
kuhaloka kulihunde. Malaika aneyo áhinikwije na lihunde, na mmuti
mwake múvele na inyingamu na kumeho kwake kúnang'anyima muchi
liduva na madodo lake lávele muchi dihichi dya moto. 2 Na munkono
wake ákamwile chitabu chijoko chihunukuliwîje. Malaika aneyo nkuimija
ludodo lwake lwa kunkono m'bahali na ludodo lwa kunchinda nkuimija
nchilambo. 3 Nkungulumana kwa lidi likulu muchi changulumana uhimba.
Na paungulwime, nkupilikanika ding'uva saba. 4 Na ding'uva anedyo saba
padipilikanike, nangu nkulipanganiha kulemba àlalá latongolewîje. Henga
nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulinguhaulila kuchidoni, “Malove
anelo latongolewîje na anedyo ding'uva saba lapihe unalalembe.”

5 Bahi ayula malaika unimmwene waimila m'bahali na nchilambo, nkun-
yoloja nkono wake wa kunkono kuloja kulihunde. 6 Nkwapila kwa lina lya
Nnungu avêle na umi ukávele na ntululilo, aumbîle kumahunde na vitukutuku
vyammalele vivêle kumahunde, Nnungu aumbîle chilambo na vitukutuku
vyammalele vivêle nchilambo, Nnungu aumbîle bahali na vitukutuku
vyammalele vivêle m'bahali, wahaula kuchidoni, “Uhiku wa kulindilila
ùnihila! 7 Henga malaika wa saba pambekwomba lipenga lyake, anepo njo
Nnungu pambelatimisa makudungilo lake la sili, malinga chanavaahidite
manabii vake vantumikidîle.”

8 Anepo nkupilikana kavila alila lidi lichihaloka kulihunde ulichidoni, “Hwena ukachitwale achila chitabu chijoko chihunukuliwije, chivêle munkono mwa ayula malaika aimidîle m'bahali na nchilambo.” 9 Nangu nkuhwena kwa ayula malaika nkunnyuwa aning'e achila chitabu chijoko. Nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Chitwale uchilye. Nnitumbo lyako chimbekalala, henga nkanya mwako chimbeleleha muchi uchi.”

10 Bahi nangu nkuchitwala achila chitabu chijoko munkono wa ayula malaika nkuchilya. Panguchilile, nkanya mwangu chínileleha muchi uchi, henga panichimidile, chínikalala namene nnitumbo lyangu. 11 Anepo anelo malidi nkunguhaulila kuchidoni, “Ùlembelewa uhumye kavila unabii uvayâmba vanu va kila litawa na vanu va kila chilambo na vanu va kila luga na vafalume vammalele.”

11

Mashahidi vavili na imanga yanaswe

1 Anepo nkuning'a imbalu ivêle muchi nnandi wa kupimila, nkunguhaulila kuchidoni, “Imila uhwene ukaipime Ing'ande yanga Nnungu na chitala na kuvavalanga vanu vamwabûdu Nnungu anemwo nkati. 2 Henga luwani lwa pawelu lwa ing'ande aneyo unalupime, kwa kuva luwani anelwo vàpewije vanu va vilambo vinji. Vanang'o vàmbeitawala kwa dimongo imanga yanaswe kwa myedi alubaini na mbili. 3 Na nangu nguchinivatume mashahidi vangu vavili, akuno vawètè magunila ing'anya ya lihindambi. Anevo mashahidi vàmbehumya unabii wa Nnungu kwa maduva alufu moja na myambili sitini.”

4 Anevo mashahidi vavili nni aila milandi mivili ya miseituni na avila vipanda vivili vya kuvikila vibatali vivêle muyo mwa Nang'olo aumbîle chilambo. 5 Na munu akàlembela kuvaondonganga, anepo moto ùhuma n'dikanya dyavo na kuvapija amongo vao. Na uvila nni chalembelewa kuhwa munu woheyo alembêla kuvaondonganga. 6 Mashahidi anevo vàvele na dimongo dya kuhunga kumahunde uchinga imbula inatonye kwa maduva lammalele lavambekuva uvahumya unabii. Uchocho, vàvele na dimongo dya kupindikulanya medi kuva myadi, na vàvele na dimongo dya kuida na vibaniho vya kila namuna pachilambo kwa uhiku wohewo uvalembela.

7 Na pavambemalila kuyanjaja ujumbe wa Nnungu, ayula nnyama wa kuyoha ahalôka nnipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo àmbepanyana navo ing'ondo, koka avashinde na kuvawalala. 8 Na mituhi yavo ìmbekuva muindila ya imanga aila ing'ulu, yanavambwije Nang'olo wavo. Imanga aneyo kwa luga ya lifumbo ìchemwa Sadoma na Misili. 9 Na vanu va kila lukolo na va kila litawa na va kila luga na va kila chilambo, vàmbeilola mituhi aneyo kwa uhiku wa maduva matatu na nusu, na ikambeluhusiwa kusikwa. 10 Vanu vaikâla pachilambo vàmbehangalala na kululutila ing'anya ya kuhwa kwavo. Vàmbeing'ana dinujo, kwa kuva, mashahidi anevo vavili vánivakambyakambya namene vanu vaikâla pachilambo. 11 Henga bada ya maduva àlalá matatu na nusu, Nnungu nkuvavehija imumu ya umi, avala mashahidi nkuimilanga kwa madodo lavo, na vanu vammalele vachivalola nkuyopa namene. 12 Mashahidi avala vavili nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde ulivahaulila kuchidoni, “Idang'ana akuno!” Anepo nkutwaliwa muha kulihunde akuno vanyakuliwìjè na lihunde, na amongo vao uvavalola. 13 Muuhiku uwowo, nkuhumila nndengendo nkulu wa

chilambo, na asilimiya kumi ya imanga nkubamoka, na vanu alufu saba nkuhwanga ing'anya ya nndengendo anewo wa chilambo. Na vanu vanaisalidile nkuyopa namene na kunnombolela Nnungu wa kulihunde. 14 Ole yavili ìnipita, lola, ole yatatu ikambetima kuida!

Lipenga lya saba

15 Anepo malaika wa saba nkuwomba lipenga lyake. Bahi nkupilikanika malidi latumbwile kuhaloka kulihunde, ulahaula kuchidoni, “Ufalume wa pachilambo hambi nni wa Nang'olo wetu na Kilisto wake. Nanang'e àmbetawala vyaka na vyaka!” 16 Na avala vasele ishilini na ncheche vaikalânga mmiteng'u vyavo vya chifalume muyo mwa Nnungu, nkuhunama uvamwabudu Nnungu, 17 uvahaula kuchidoni,

“Tùnakushukulu wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo Dyammalele, Nnungu upwawîje na unapwawije,
kwa kuva, ùditwete dimongo dyako ding'ulu, na kutandilika kutawala.
18 Vanu va vilambo vinji vánitunduwila,
henga gasabu yako ìnikamola.
Na hambi nni uhiku wa kuvahukumu vahwîle,
na nni uhiku wa kuveng'a dinujo avala vakutumikidîle, yani manabii vako na vanu vako vanaswe na vammalele vakueshîmu wako,
vanu vakulu na vakávele vakulu.
Na nni uhiku wa kuvaondonganga avala vaondongânga chilambo!”

19 Anepo Ing'ande ya Nnungu ivêle kulihunde nkuchimulwa, na Lisanduku lya Lilailano lyake nkwonekana anemwo nng'ande. Bahi nkuhumila imeti na igagi na iungulumi ya ding'uva na nndengendo wa chilambo na imbula ya mayanga yohe namene.

12

Mmahe na liyoka

1 Anepo nkwonekana chimaiho chikulu aneko kulihunde. Kúvele na mmahe anawajijwe liduva, na mwedi úvele pahi madodo lake, na mmuti mwake mwávele litaji lya dinondwa kumi na mbili. 2 Mmahe aneyo ávele na chitumbo, na ánakuta ing'anya ya uchungu na ipwateki ya kuvaleka.

3 Anepo nkwonekana chimaiho chinji muha kulihunde. Kúvele na liyoka likulungwa namene lyanahuvi linavele na myuti saba na dimembe kumi. Na kila muti úvele na litaji. 4 Na nchila wake nkukwekweleha selusi ya dinondwa dya kumahunde na kudimatohija pachilambo. Alila liyoka nkuimila muyo mwanga ayula mmahe anavele pepi na kuvaleka uchinga akàvaleka tu ammile aneyo mwana. 5 Anepo ayula mmahe nkummaleka mwana wa chilume ambevitawâla vilambo vinji vyammalele kwa isimbo ya chitale. Henga ayula mwana nkutwaliwa, nkupelekejwa kwanga Nnungu, pachiteng'u chake cha chifalume. 6 Ayula mmahe nkutukutila kulilanga pachinu panapatayalishije Nnungu uchinga achungwe aneko kwa maduva alufu moja na myambili na sitini.

7 Bahi kúvele na ing'ondo aneko kulihunde. Mikaili na malaika vake nkupanyana na alila liyoka, na alila liyoka nalinang'o chalumo na malaika vake, nkupanyana navo. 8 Henga alila liyoka nkulemwa, nang'e chalumo na malaika vake nkuva nanga pavavele na pachinu pakuikala aneko kulihunde. 9 Bahi alila liyoka likulu nkuvingangwa. Liyoka anelyo nni ayula nnyongo wa kala achêmwa, Ibilisi au Nanchindenga, avalambîla vanu

vammalele va pachilambo. Nang'e chalumo na malaika vake nkuyahwa pachilambo.
10 Bahi anepo nangu nkupilikana lidi likulu kuhaloka kulihunde, ulichidoni, “Hambi upohi na dimongo na Ufalume wa Nnungu wetu na mamulaka langa Kilisto wake, vìnikamola. Kwa kuva, ayula avasitâki vatumishi avetu chilo na muhi pameho panga Nnungu àniyahwa pachilambo.
11 Vanang'o vàninshinda Nanchindenga kwa dimongo dya myadi ya Mwana wanga Ungandolo na kwa kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu. Vanang'o vávele tayali ata kuhwa, ing'anya maisha la apano pachilambo válawene kuva chikee chinu chamana. 12 Bahi ing'anya ya anelyo, kumahunde kuhangalale chalumo na vyammalele viikâla kumahunde! Henga ole wenu mwenu muikâla nchilambo na m'bahali!

Kwa kuva, aneyo Ibilisi àsulupukidile kwenu mwenu, akuno avèlè na gasabu ing'ulu, ing'anya ànimala kuva àisaliwije chihi na uhiku kadiki.”
13 Bahi alila liyoka paliwene kuva lìyahijwe pachilambo, nkutandilika kumpapatilila ayula mmahe ammalêke mwana wa chilume. 14 Henga ayula mmahe nkupewa dimapa dimbili divêle muchi dya chipungo nkulungwa, uchinga auluke kuhwena kulilanga pachinu apala panatayalishiwije, kulehu na alila liyoka, koka achungwe aneko kwa uhiku wa myaka mitatu na nusu.* 15 Bahi alila liyoka nkuhumya medi lohe muchi muto kuhaloka nkanya mwake uchinga lammwikile ayula mmahe na kunnyola muchi livambwe. 16 Henga alisi nkunnyangata ayula mmahe, nkuyahama muchi kanya na kuumila aula muto unahaleke nkanya mwa alila liyoka.
17 Bahi alila liyoka nkummisija ayula mmahe, nkuhwena unapanyana ing'ondo na vavana vanji va ayula mmahe, yani vanu avala vadipilikâna amuli dya Nnungu na kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu Kilisto. 18 Bahi alila liyoka nkuimila kunnyangi, nnyenje bahali.

13

Vanyama vavili vakúkanganya

1 Anepo nangu nkumwona nnyama wahuma m'bahali. Nnyama aneyo ávele na myuti saba na dimembe kumi. Na kila lupembe lúvele na litaji, na kila muti úlembwije lina lya kunkufulu Nnungu. 2 Nnyama aneyo unimmwene álandene na usuvi, henga madodo lake lávele muchi la nnyama wa kuyoha uvanchema dubu, na kanya yake ívele muchi ya uhimba. Alila liyoka nkuntenda aneyo nnyama àáve na dimongo malinga dyake na chiteng'u cha chifalume malinga chake na mamulaka makulungwa malinga lake. 3 Muti umo wa aneyo nnyama úvele muchi úniondongwa namene, henga chilonda chake chinavele cha hatali ya kuhwa chínipona tayali. Bahi vanu vammalele va pachilambo nkunkangana aneyo nnyama na kunnondola.
4 Anevo vanu nkutandilika kulyabudu alila liyoka ing'anya límpele aneyo nnyama mamulaka lake. Uchocho, nkumwabudu aneyo nnyama uvahaula kuchidoni, “Nnani alandâna na nnyama ayuno? Nnani ambehulûla kupanyana nawe ing'ondo?”

5 Aneyo nnyama nkupewa uweso wa kutangola malove la kulitupya na malove la kunkufulu Nnungu. Nkupewa na mamulaka la kutawala kwa myedi alubaini na mbili. 6 Bahi aneyo nnyama nkutandilika kunkufulu

* **12:14** Nsitali auno kwa Chigiliki ùlembwije uvila, uhiku na mahiku na nusu uhiku. Na isabu aneyo nni sawa na myaka mitatu na nusu au maduva alufu moja na myambili sitini.

Nnungu, na lina lyake na pachinu páikàlà pamo na avala vaikâla kulihunde.
7 Nkupewa uweso wa kupanyana na vanu va Nnungu, na kuvashinda.
Nkupewa na mamulaka la kuvatawala vanu vammalele, vanu va kila
litawa na kila lukolo na kila luga na kila chilambo. 8 Vanu vammalele
vaikâla pachilambo vàmbemwabudu, yani vanu avala vakálembwije malina
lavo Nchitabu cha Umi kutandikila pachiumbwije chilambo. Na chitabu
anecho nni cha Mwana wanga Ungandolo asinjîjwe.
9 Munu avêle na makutu la kupilikana, na alapilikane alano.
10 Munu woheyo akudungiwîje kuhungwa, achiahungwe.
Na munu woheyo akudungiwîje kuwalalwa kwa upanga, achiawalalwe.
Bahi ing'anya anelyo, vanu va Nnungu vàlembelewa vapilile na kuva na
ing'ulupa.
11 Anepo nangu nkumwona nnyama yunji wavili wahundukuka muu-
longo. Nnyama aneyo ávele na dimembe dimbili dinavele muchi dyanga
ungandolo, henga átangola muchi liyoka. 12 Nang'e nkutumila mamu-
laka lammalele lapewije na ayula nnyama ntandi, àlatumile badala yake.*
Áchilasimisije chilambo chammalele na vammalele vaikâla pachilambo
vàmwabudu ayula nnyama ntandi ánavele na likwanda lya chilonda cha hatali
ya kuhwa. 13 Nnyama ayula wavili nkutenda chimaiho chikulu cha lisaibu,
mpaka nkutenda moto usulupuke kuhaloka kulihunde mpaka pachilambo,
pameho la vanu vammalele. 14 Nkuvalambila vanu vaikâla pachilambo
kwa vimaiho vyahululihijwe kuvitenda badala ya ayula nnyama ntandi.
Nkuvahaulila vanu vaikâla pachilambo vakatapaje sanamu kwa eshima
ya ayula nnyama ntandi anaondongwije kwa upanga, henga nkulama.
15 Anepo ayula nnyama wavili nkupewa dimongo dya kuing'a umi sanamu
aneyo uchinga itangole, na vammalele vahitîle kuiyabudu aneyo sanamu,
vawalalwe. 16 Nnyama aneyo nkuvanamatija vanu vammalele vataywe
muhuli mmakono lavo la kunkono na mmalyenye lavo, vanu vammalele
va mana na vakee va mana, akúpata na amahuvani, vatumwa na vakee
vatumwa, 17 uchinga anapwawe munu ambehulûla kusuma au kusumisa
chitukutuku bila kuva na muhuli anewo. Na muhuli anewo nni lina lya
nnyama aneyo au namba diimîla badala ya lina anelyo.
18 Apano pàlembelewa lúnda. Na munu woheyo avêle na ding'ano adyelewe
namba adino diimîla badala ya lina lya aneyo nnyama, kwa kuva, namba
anedyo dìimila badala ya munu fulani. Na namba aneyo nni myasita sitini
na sita.

14

Luhimu lwa vanu vapohîjwe

1 Anepo nangu nkumwona Mwana wanga Ungandolo aimidìlè Nnichinga
lya Sayuni, chalumo na vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche,
na mmalyenye la vanu anevo múlembwije lina lya Mwana wanga Ungan-
dolo na lina lya Atatake. 2 Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa
kuhaloka kulihunde, uliungulumana muchi lidi lya medi lohe lahelelekêla
kumakobikobi au muchi lidi lya ing'uva. Lidi anelyo lípilikanike muchi lidi
vya vakúwomba ving'wenyang'wenya pavaomba ving'wenyang'wenya vyao.

* **13:12** Kwa Chigiliki nsitali auno ùhaula kuva, “Nkutumila dimongo dyammalele dya ayula nnyama ntandi muyo mwake,” henga mana la malove anelo, “muyo mwake,” nni badala yake au kwajili yake.

3 Avala vanu laki moja na alufu alubaini na ncheche nkuimba luhimu lwa-
hambi muyo mwa chiteng'u cha chifalume na muyo mwa viumbe ncheche
vivêle na umi na muyo mwa vasele ishilini na ncheche. Na wala nanga
munu anahulwile kulihunda luhimu anelwo, ikànave chihi avala vanu laki
moja na alufu alubaini na ncheche vakombolewîje pachilambo. 4 Vanu
anevo nni avala vakálihakajangije muchi chivalihakajanga vanu valâla ugoni,
henga váhwenehije chihi kukulupika muchi chivakulupika vanu vakámmaite
nnume au mmahe, kwa kunnondola Mwana wanga Ungandolo kila pachinu
páchivalòjà. Vanu anevo vánikombolwa kuhaloka muvanu vanji uchinga
vààve vatandi kuhumywa kwanga Nnungu na kwa Mwana wanga Ungan-
dolo malinga sadaka ya mavuno matandi. 5 Vanang'o nanga pavanawahite
kulambila na wala nanga pavanavele na likosa lyohelyo.

Vatumishi vatatu

6 Anepo nangu nkumwona malaika yunji wauluka kumahunde. Malaika
aneyo ávele na Malove Lambone lavêle na uhiu vyaka na vyaka, la kuvahu-
bilila vanu vaikâla pachilambo, vanu va kila chilambo na va kila lukolo
na va kila luga na va kila litawa. 7 Aneyo malaika nkutangola kwa lidi
likulungwa wachidoni, “Nnyopange Nnungu na kuntumbyanga, kwa kuva,
uhiku wa hukumu yake ùnikamola. Mwabudu nang'e aumbîle kumahunde
na chilambo na bahali na dimbwimbwi dya medi.”

8 Anepo nkuhaloka malaika yunji wavili watangola kuchidoni,
“Ìnimatohwa! Imanga aila ing'ulu ya Babeli* ìnimatohwa mwalehu. Kwa
kuva, ìvitendile vilambo vyammalele vikumbile divayi dya usalati wake,
usalati uîda na gasabu ya Nnungu.”

9 Anepo nkuhaloka malaika yunji watatu watangola kwa lidi likulu wachi-
doni, “Munu woheyo amwabûdu ayula nnyama ntandi na sanamu yake, na
kutaywa muhuli wake palyenye lyake au munkono wake, 10 aneyo nanang'e
àmbekumbila divayi dya gasabu ing'ali namene ya Nnungu itaîjwe nchikombe
cha asabu ya Nnungu. Munu malinga aneyo àmbebanihwa mmoto wa baluti,
muyo mwa malaika vanaswe na muyo mwa Mwana wanga Ungandolo.
11 Na lyohi lya anewo moto wa kubanihija lìmbetutuma vyaka na vyaka.
Na avala vachimwabudu ayula nnyama na sanamu dyake, chalumo na
munu woheyo ataîjwe muhuli wa lina lya nnyama aneyo, vakambeyewelela
kananga liduva limo, chilo na muhi.”

12 Bahi ing'anya ya anelyo, vanu va Nnungu vàlembelewa vapililile ibaniki
na kudikamula amuli dya Nnungu na kuhweneha kunkulupila Yesu.

13 Anepo nangu nkupilikana lidi kuhaloka kulihunde ulihaula kuchi-
doni, “Lemba malove alano, ‘Wasa kwa vanu avala vâhwa vino akuno
uvankulupila Nang'olo!’ ” Na Umumu Wanaswe àtangola kuchidoni, “Elo,
nni muhiu. Vàmbeyewelela kuhaloka muibaniki yavo, ing'anya matendo lavo
làmbeonekana.”

Mafuno la pachilambo

14 Anepo nangu nkulyona lihunde lyanahe muyo mwangu, na nnihunde
anelyo múikele chiumbe achila chíchionekana kuva muchi Mwana wa Munu.
Mmuti mwake múvele na litaji lya sahabu, na munkono mwake ányakwile
mundu ukôla wa kufunila. 15 Anepo nkwida malaika yunji kuhaloka

* **14:8** Apano Yohana àlembile Babeli, na ìnahululika kuva àtumidile luga ya mpiho kuyamba imanga ya Loma. Na àtongoledile kuyamba usalati wa Loma ing'anya ya kuvanamatija vanu vamwabùdù Nfalume wa Loma malinga Nnungu.

mu Ing'ande ya Nnungu, nkutangola kwa lidi likulu wannyaulila ayula aikêle nnihunde wachidoni, “Twala mundu wako utandilike kufuna, kwa kuva, uhiku wa mafuno ùnikamola, na mafuno la pachilambo làvele tayali kufunwa.” 16 Bahi ayula aikêle nnihunde, nkunyoloja mundu wake pachilambo, chilambo nkufunwa. 17 Bahi nkwida malaika yunji kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu ivêle kulihunde, na malaika aneyo nanang'e ányakwile mundu ukôla namene wa kufunila.

18 Anepo nkwida malaika yunji kuhaloka pachitala, na malaika aneyo nni nkwímilila moto wa pachitala. Nkutangola kwa lidi likulu wannyaulila ayula malaika avêle na mundu ukôla wa kufunila wachidoni, “Twala mundu wako ukahepe sabibu dya nsabibu wa pachilambo, kwa kuva, sabibu dyake tayali dìnitandeka.” 19 Ayula malaika nkunyoloja mundu wake pachilambo, nkuhepa sabibu dya nsabibu wa pachilambo na kuditaya nnipondo likulu lya kuminyila, lipondo liombêle gasabu ya Nnungu. 20 Adila sabibu díminyiwije nnipondo livêle pawelu imanga, na myadi nkukulula kuhaloka nnipondo anelyo mpaka kuhwikila ulehu wa kilometa myatatu. Na ulehu wa aila myadi kuhwena muha úvele malinga futi nnyano.

15

Malaika saba na vibaniho saba

1 Anepo nangu nkuchona chimaiho chinji chikulu cha kukanganya aneko kulihunde. Nívawene malaika saba vanyakwîle vibaniho saba. Na vibaniho anevyo njo vínavele vya ntululilo, kwa kuva, vibaniho anevyo nni avila vyambevitumila Nnungu kutimilisa gasabu yake. 2 Anepo nangu nkuchona chinu chivêle muchi bahali ya chilolo ikundanyîke na moto. Nkuvona na avala vanshindîle ayula nnyama ntandi na sanamu yake chalumo na namba diimîla badala ya lina lyake. Vanu anevo váimidile m'bahali ya chilolo akuno vanyakwìlè ving'wenyang'wenya vyavapele Nnungu. 3 Vanu anevo váimba luhimu lwanga Musa ntumishi wanga Nnungu, na luhimu lwa Mwana wanga Ungandolo, uvachidoni,

“Wako Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo Dyammalele,
matendo lako ni makulungwa na lànakanganya!
Wako Nfalume wa vilambo vyammalele,
dindila dyako nni dya haki na dya uhiu!
4 Wako Nang'olo, nanga munu akákuyopa wako,
na wala nanga munu akákutumbyanga wako!
Kwa kuva, wako weka nni Wanaswe.
Vilambo vyammalele vìmbekwida unakwabudu wako,
kwa kuva, matendo lako la haki lànihunukuliwa!”

5 Bada ya anelo, nkuyona Ing'ande yanga Nnungu aneko kulihunde, yani N'gongwe wa Lilailano lya Nnungu. 6 Bahi avala malaika saba vanyakwîle vibaniho saba nkuhumang'ana mu Ing'ande yanga Nnungu. Malaika anevo váwetenge dinguwo dihahwîke namene na kung'anyima namene, na váhungile mikanda ya sahabu mmihuva vyao. 7 Bahi chiumbe chimo muavila ncheche vivêle na umi, nkuveng'a avala malaika saba dibakuli saba dya sahabu diombêle gasabu yanga Nnungu, avêle na umi ukee na ntululilo. 8 Anepo Ing'ande yanga Nnungu nkuombala lyohi lihalokêne na ukulu wanga Nnungu na dimongo dyake. Na nanga munu anahulwile kuinjila mu Ing'ande yanga Nnungu mpaka avila vibaniho saba vya avala malaika saba pavitimisijwe.

16

Dibakuli saba dya gasabu yanga Nnungu

1 Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka mu Ing'ande
yanga Nnungu ulivahaulila avala malaika saba kuchidoni, “Hweneng'ana
mukadikung'une pachilambo anedyo dibakuli saba dya gasabu yanga
Nnungu.”
2 Malaika ntandi nkukung'unila bakuli yake pachilambo. Anepo vanu
nkumelwa na mapoti lapwatêka namene. Vanu anevo vanamelwije na
mapoti nni avala vanataijwe muhuli wa ayula nnyama na avala vachiabudu
sanamu yake.
3 Malaika wavili nkukung'unila bakuli yake m'bahali. Medi nkupindikuka
kuva muchi myadi ya munu ahwîle, na viumbe vyammalele vivêle na umi
vya m'bahali nkuhwanga.
4 Malaika watatu nkukung'unila bakuli yake n'dihunde na n'dimbwimbwi
dya medi, na medi lake nkupindikuka kuva myadi. 5 Anepo nangu nkumpi-
likana malaika nkwímilila medi wachidoni,
“Wako Wanaswe, upwawîje na unapwawije,
wako nni mwene haki,
kupapatana na namuna chiuhukumite.
6 Kwa kuva, vanu anevo vámwadilenge myadi ya vanu vako vanaswe na ya
manabii vako.
Bahi ing'anya ya anelyo, hambi wako ùvakumbijije myadi,
na anevo vanu vànivaikila kutendewa uchocho.”
7 Anepo nangu nkupilikana lidi ulihaloka pachitala ulichidoni, “Wako
Nang'olo wetu, Nnungu Uvêle na Dimongo Dyammalele, wako ùhumya
hukumu dya uhiu na dya haki!”
8 Malaika wa ncheche nkukung'unila bakuli yake nniduva. Anepo liduva
nkupewa dimongo dya kuvapija vanu kwa chitukuta chake. 9 Vanu anevo
nkupijwa na chitukuta anecho mpaka kulikufulu lina lyanga Nnungu avêle
na dimongo dya kuviamulu vibaniho anevyo. Anevo vanu nanga pa-
vanalekile masambi lavo na kumpindikukila Nnungu uchinga vantum-
byange.
10 Malaika wa nnyano nkukung'unila bakuli yake pachiteng'u cha chi-
falume changa ayula nnyama ntandi, na ufalume wake nkuhinikwa na lupi.
Vanu nkutandilika kulílumanya dindimi dyavo ing'anya ya kupwateka.
11 Nkunkufulu Nnungu wa kulihunde ing'anya ya ipwateki yavo na àlalá
mapoti lavo, henga nanga pavanalekile matendo lavo lahakalenge.
12 Malaika wa sita nkukung'unila bakuli yake mmuto nkulu wa Eflati.
Medi la muto anewo nkunywa uchinga ikatapajwe indila kwajili ya
vafalume vahalôka m'bali wa kumanga. 13 Anepo nangu nkuvona anamin-
denga vatatu vavêle muchi vitowe uvahaloka nkanya mwanga alila liyoka
na nkanya mwanga ayula nnyama ntandi na nkanya mwanga ayula nabii
wa kulambila. 14 Anamindenga anevo njo vatênda vimaiho vya masaibu. Na
njo vahwêna kwa vafalume vammalele va pachilambo na kuvakunganya
uchinga vapanyane ing'ondo nniduva alila likulu lyanga Nnungu Avêle na
Dimongo Dyammalele.
15 Nang'olo àhaula kuchidoni, “Lola, nangu mbènkwida muuhiku umukau-
maite muchi chaida nkwiva! Wasa munu ayula âva meho na kudivika tayali
dinguwo dyake uchinga anaonge mwandu na kulitaya dihoni muyo mwa
vanu.”

16 Avala anamindenga nkuvakunganyija avala vafalume pachinu
pachêmwa kwa Chieblaniya, Alumagedoni.
17 Malaika wa saba nkukung'unila bakuli yake kumahunde. Anepo
nkupilikanika lidi likulu kuhaloka mu Ing'ande yanga Nnungu, pachiteng'u
cha chifalume ulihaula kuchidoni, “Vino hukumu ìnikamilika!” 18 Anepo
nkuhumila imeti na igagi na iungulumani ya ing'uva. Nkuhumila na
nndengendo nkulu wa chilambo ukánambiwahi kuhumila kutandikila vanu
pavatandilike kuikala pachilambo. 19 Na imanga aila ing'ulu Babeli nkuya-
vanyika sehemu dinatu, na dimanga dya vilambo vyammalele nkwon-
dongwa. Bahi Nnungu nanga panailuvalídile imanga aneyo ing'ulu, henga
áikumbijije chikombe chivêle divayi dya gasabu yake ing'ali. 20 Na visiwa
vyammalele nkuwalawala, na machinga lammalele nanga palanaonekene
kavila. 21 Anepo imbula ya mayanga makulungwa nkuvatonyela vanu, na
kila liyanga lívele na kilo malinga amsini. Vanu anevo nkunkufulu Nnungu
ing'anya ya anecho chibaniho cha imbula ya mayanga, kwa kuva, chibaniho
chake chívele cha kuyoha namene.

17

Kahaba nkulu na nnyama

1 Anepo nkuhaloka malaika yumo muavala saba vanyakwîle dibakuli saba
dya sahabu, nkunguhaulila kuchidoni, “Ida nikulanguje chambehukumiwa
ayula kahaba nkulungwa, yani imanga aila idengwîje ching'ati dihunde
dyohe. 2 Vafalume va pachilambo vànilala nawe, na vanu vaikâla pachilambo
vànikalewa divayi dya ukahaba wake.”
3 Bahi kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu nkuhwena, ayula
malaika nkungutwala nkungupelekeja kulilanga. Aneko nkumwona
mmahe amwikêle nnyama wanahuvi namene, analembwije mummili
wammalele malina la kunkufulu Nnungu. Nnyama aneyo ávele na myuti
saba na dimembe kumi. 4 Aneyo mmahe áwete dinguwo dya langi ya
chifalume, yani langi ya sambalau na ya nahuvi, na álipambile kwa sahabu
na mayanga lagalika na lulu. Na munkono mwake ányakwile chikombe
chikatapajîjwe kwa sahabu, chiombêle ukahaba wake na matendo lake
lahakalenge la kunchima Nnungu. 5 Na mulyenye lyake lílembwije lina
livêle na lifumbo, “IMANGA ING'ULU BABELI, MAMA WA MAKAHABA NA
WA ÀLALÁ LANCHÎMA NNUNGU PACHILAMBO.” 6 Nangu nkumwona ayula
mmahe akelewìjè myadi ya vanu va Nnungu, yani vanu vawalêlwe ing'anya
ya ushuhuda wavo kwajili ya Yesu.
Panimmwene, nangu nkukangana namene. 7 Ayula malaika nkungu-
uja kuchidoni, “Mwadachi unakangana? Nangu nguchinikuhaulile sili ya
aneyo mmahe na ya aneyo nnyama annyakwîle, avêle na myuti saba na
dimembe kumi. 8 Ayula nnyama ummwêne, ánipwawa anepo kala, henga
vino akapali. Na nnyama aneyo vino àvele pepi kuhuma nnipondo livêle
na ulehu ukee na ntululilo na kuhwena unaondongwa mwalehu. Na vanu
vaikâla pachilambo, yani vanu avala vakálembwijwe malina lavo Nchitabu
cha Umi kutandikila pachiumbwije chilambo, vàmbekangana pavambem-
wona aneyo nnyama, kwa kuva, ánipwawa anepo kala, henga vino akapali,
na achiaide kavila!
9 Apano nni pàlembelewa ding'ano na lúnda. Aila myuti saba nni machinga
saba láikàlà ayula mmahe. 10 Uchocho, aneyo myuti saba nni vafalume
saba. Vafalume nnyano muanevo tayali vàniyanguhwa, henga wa sita

àvechinkutawala na wa saba bado akànambikwida. Na aneyo nfalume wa saba pambekwida, àmbeikala chihi kadiki. 11 Ayula nnyama anapwawije anepo kala, henga vino akapali, nang'e nni nfalume wa nane, na nni yumo wa avala vafalume saba,* nanang'e àhwena unaondongwa mwalehu.
12 Na adila dimembe kumi dyudiwene nni vafalume kumi vakánambitandilika kutawala, henga vàmbepwechela mamulaka la kutawala muchi vafalume chalumo na ayula nnyama kwa uhiku kadiki. 13 Anevo vammalele kumi vàvele chihi na likudungilo ulimo, yani kumwing'a ayula nnyama dimongo dyavo na mamulaka lavo. 14 Vàmbepanyana ing'ondo na Mwana wanga Ungandolo, henga Mwana wanga Ungandolo àmbevalema kwa kuva, nang'e nni Nang'olo wa anang'olo na Nfalume wa vafalume. Mwana wanga Ungandolo àmbepanyana ing'ondo na anevo vafalume akuno avèlè pamo na vanu vake vakulupîka namene, vávachemìlè na kulitandolela."
15 Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, "Adila dihunde dyudiwene apala páikàlà ayula kahaba, nni vanu va kila chilambo na va kila litawa na va kila luga. 16 Adila dimembe kumi dyudiwene chalumo na ayula nnyama, vàmbensunalila ayula kahaba koka vampakanyole vyammalele vyavenavyo na kunneka chihi mwandu. Vàmbetang'una inyama ya mmili wake na kupija maisalilo lake mmoto. 17 Kwa kuva, Nnungu àtadile mmitima yavo likudungilo lya kutimisa makudungilo lake, yani vayambukilane kumwing'a ayula nnyama mamulaka lavo la kutawala mpaka palambetimila malove la Nnungu. 18 Na ayula mmahe ummwêne, nni imanga aila ing'ulu ivatawâla vafalume va pachilambo."

18

*Kwondongwa kwa imanga ya Babeli**

1 Bada ya anelo, nangu nkumwona malaika yunji wasulupuka kuhaloka kulihunde. Malaika aneyo ávele na dimongo ding'ulu, na chilambo chammalele nkung'anyima ing'anya ya ukulu wake. 2 Aneyo malaika nkunonoha lidi wachidoni,
"Ìnimatohwa! Babeli, imanga aila ing'ulu ìnimatohwa mwalehu!
Hambi ìjukile kuva kaya ya anamindenga va kila namuna,
na ìjukile kuva kaya ya vyuni vyammalele vichafu na najisi.
3 Kwa kuva, vilambo vyammalele vìkumbidile
divayi dya usalati wa imanga aneyo, usalati uîda na gasabu yanga Nnungu.
Vafalume va pachilambo vànilala nawe
na vakúchuusa va pachilambo vàpete dimali ing'anya ya dimali dyohe dyavenandyo."
4 Anepo nangu nkupilikana lidi linji kuhaloka kulihunde ulichidoni,
"Mwenu mmanu vangu, ukananga muimanga aneyo,
uyopa mùnakumila masambi lake na kupata vibaniho vimbeikôja imanga aneyo.
5 Kwa kuva, masambi la imanga aneyo làvechinkuhweneha namene mpaka kuhwika kulihunde,
na Nnungu nanga paluvalidile matendo lahakalenge la imanga aneyo.
6 Itendelange imanga aneyo malinga chiintendeledile mwenu.

* **17:11** Apano palembwîjwe kwa Chimakonde, "yumo wa avala saba," ìnahululika kuva, aneyo nfalume akee yumo wa avala vafalume saba, henga nni nfalume yunji alandâna navo. * **18:** Kuyamba imanga ya Babeli lola Uhunulo 14:8.

Na àlalá laintendedile mwenu, ilipange myanda mivili.
Imanga aneyo ínkolowedile mwenu chikombe cha ibaniki,
bahi na mwenu ikolowele myanda mivili.
7 Kupapatana na namuna chiilitumbyenge na kuling'a laha,
bahi ing'e imanga aneyo ibaniki na lihindambi kwa namuna uyoyo.
Imanga aneyo ìlihaulila yenye kuva,
'Nangu ngùikala nchiteng'u cha chifalume muchi malukiya,
na wala nikee nannidi na wala nikambekuva na lihindambi wala kadiki.'
8 Bahi ing'anya ya anelyo, vibaniho avino vìmbennyidila chihi liduva limo,
kuhwa na lihindambi na indala.
Pamo na anelo, imanga aneyo ìmbepijwa moto,
kwa kuva, Nang'olo Nnungu wetu aihukûmu imanga aneyo àvele na di-
mongo."
9 Vafalume va pachilambo valombêne na kulihangalaja na imanga aneyo
vàmbeikutila na kuikutangila, pavambelyona lyohi lya moto wa kupya kwa
imanga aneyo. 10 Vàmbeimilanga kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo
akuno uvachidoni, "Ole wako! Ole wako, imanga ing'ulungwa ya Babeli,
imanga ivêle na dimongo! Kwa kuva, kwa uhiku chihi kadiki, hukumu yako
ìnikamola!"
11 Vakúchuusa va pachilambo vàmbekuta na kuikutangila imanga aneyo,
kwa kuva, nanga munu ambesûma kavila vitukutuku vyavo, 12 malinga
sahabu na madini la hela na mayanga lagalîka na lulu na dinguwo dikatapêle
ditotwîje na usi ukatapêle wa halili na wa kitani na dinguwo dikatapêle dya
langi ya sambalau na ya nahuvi namene, na milandi yammalele inung'îla
saana na kila chombo chikatapajîjwe kwa dimembe dya unembo na kwa
milandi igalîka namene na kwa shaba na kwa chitale na kwa mayanga la
malumalu, 13 na n'dalasini na vitakilo, na ubani na mahuta la kunung'ila
na uvumba na divayi na mahuta la nseituni na uhu ukatapêle na ngano na
ang'ombe na angandolo na falasi na mikokoteni iutângwa na falasi na ata
miili na disungu dya vanu, yani vatumwa.
14 Na anevo vakúchuusa vàmbeihaulila imanga aneyo kuchidoni, "Mambo
àlalá lakatapêle luchitamwa namene kulapata, hambi làniwalawala. Na vi-
tukutuku vyammalele vya kugalika namene na vya kukatapala, vìniyahika,
wala nanga paumbevyona kavila." 15 Vakúchuusa vapête dimali kupapatana
na imanga aneyo, vàmbeimila chihi kulehu uvayopa ibaniki ya imanga aneyo.
Vàmbekuta na kuikutangila imanga aneyo, 16 uvahaula kuchidoni, "Ole wako!
Ole wako, wako imanga ing'ulungwa! Wako úwala dinguwo ditotwîje kwa usi
ukatapêle pamo na dinguwo dikatapele dya langi ya sambalau na yanahuvi
namene. Wako úpambwa kwa sahabu na mayanga la kugalika na lulu! 17 Kwa
kuva, kwa uhiku kadiki, dimali dyammalele dìniwalawala."
Vakúloja vammalele va dimeli na amyanda vao, na amadengo vam-
malele va n'dimeli na vammalele vapâta dimali kupapatana na bahali,
vàmbeimilanga chihi kulehu. 18 Pavambelyona lyohi lya moto wa kupya
kwa imanga aneyo, vàmbekuta uvachidoni, "Imanga ntwani imbelandâna na
imanga aino ing'ulungwa!" 19 Vàmbelimwadilangila litutunga mmyuti yavo,
uvakuta na kulikutangila, uvachidoni, "Ole wako! Ole wako, wako imanga
ing'ulungwa! Vanu vammalele vavêle na dimeli m'bahali vápete dimali
ing'anya ya dimali dyako dyohe. Henga kwa uhiku kadiki, dimali dyako
dyammalele dìniwalawala."

20 “Mwenu mma kulihunde na mmanu mma Nnungu chalumo na mitume
na manabii vake, hangalalanga kwajili ya mambo lahumidîle muimanga
aneyo, kwa kuva, Nnungu àniihukumu imanga aneyo kupapatana na na-
muna chiintendeledile mwenu!”
21 Anepo malaika yumo avêle na dimongo nkunyanyula liyanga livêle
muchi liyanga likulungwa lya kuhayila. Nkuliyaha m'bahali, wahaula
kuchidoni, “Uvila nni chiimbeyahwa kwa dimongo imanga ing'ulungwa ya
Babeli na ikambekwonekana kavila. 22 Wako imanga ya Babeli, malidi la
vanu vaîmba na vaômba ving'wenyang'wenya na filimbi na mapenga lakam-
bepilikanika kavila nkati mwako. Na nanga fundi woheyo wa madengo
lohelo ambeonekâna kavila nkati mwako, wala kananga lidi lya liyanga lya
kuhayila. 23 Nng'anje wa chibatali ukambeonekana kavila nkati mwako.
Na wala mukambepilikanika kavila malidi la vanu valômba au valômbwa,
uvahangalala. Ìmbekuva uchocho ing'anya akúchuusa vako vávelenge na di-
mongo ding'ulu pachilambo, na vanu va vilambo vyammalele vánilambilwa
kwa uhavi wako, 24 na nkati mwako mùonekene myadi ya manabii na ya vanu
va Nnungu chalumo na myadi ya vanu vammalele vawalêlwe pachilambo.”

19

Ihangaladi aneko kulihunde

1 Anepo nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka kulihunde, lidi
lichipilikanika muchi lidi lya mmuluku wa vanu, ulichidoni, “Alombolewe
Nnungu! Upohi na ukulu na dimongo nni dya Nnungu wetu. 2 Hukumu
dyake nni dya uhiu na dya haki. Kwa kuva, ànìnnyukumu ayula kahaba nkulu
achichihocheja chilambo kwa usalati wake. Nnungu ànimpindikula ing'anya
ya myadi ya vatumishi vake!” 3 Anelyo lidi nkupilikanika kavila ulichidoni,
“Alombolewe Nnungu! Lyohi lya aula moto upîja aneyo imanga ing'ulu
ùvenkututuma, vyaka na vyaka!” 4 Na avala vasele ishilini na ncheche na avila
viumbe ncheche vivêle na umi, nkuhunama uvamwabudu Nnungu aikâla
nchiteng'u cha chifalume uvachidoni, “Amina! Alombolewe Nnungu!”
5 Bahi anepo nangu nkupilikanika lidi kuhaloka pachiteng'u cha chi-
falume ulihaula kuchidoni, “Nnombolelange Nnungu wetu, mwenu mma-
tumishi vake mmammalele, mwenu mumweshîmu Nnungu, mmakulu na
mukee mmakulu!” 6 Anepo nkupilikana lidi lichipilikanika muchi lidi lya
mmuluku wa vanu, na muchi lidi lya medi lohe laheleleke̲la kumakobikobi
na muchi lidi lya ing'uva, ulihaula kuchidoni, “Alombolewe Nnungu! Kwa
kuva, Nang'olo Nnungu wetu, Avêle na Dimongo Dyammalele, àvenkutawala.
7 Tuhangalale na kululutila na kuntumbyanga Nnungu, kwa kuva, uhiku
wa ing'ole ya ulombi wa Mwana wanga Ungandolo ùnikamola, na mmahe
wake ànilipanganiha tayali.” 8 Aneyo mmahe àpewije inguwo ya kuwala,
itotwîje kwa usi ukatapêle wa kitani, ung'anyîma namene. Inguwo aneyo
ìimila badala ya matendo la haki la vanu va Nnungu.
9 Anepo malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Lemba malove alano, ‘Wasa
vanu avala vakumbuliwîje kuing'ole ya ulombi wa Mwana wanga Un-
gandolo.’ ” Aneyo malaika nkutangola kavila kuchidoni, “Anelo nni
malove la uhiu la Nnungu.” 10 Nangu nkuhunama pamadodo la ayula
malaika uchinga nimwabudu, henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni,
“Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi muuvelelee
wako na anung'unuvako vahwenêha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu.

Wako ùlembelewa umwabudu Nnungu! Kwa kuva, kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu, aneyo njo isungu ya chinabii.”

Ankwedîle falasi wanahe àpanyana kwa haki

11 Bahi nangu nkukwona kulihunde kuhunukwìkè. Nkumwona falasi
wanahe, na ayula ankwedîle ayula falasi àchemwa, Nkúkulupika na Avêle na
Uhiu, kwa kuva, ànahukumu na kupanyana ing'ondo kwa haki. 12 Meho lake
lánametameta muchi dindimi dya moto, na mmuti mwake múvele na mataji
lohe na álembwije lina lyakamayite munu woheyo ila mwene weka. 13 Nang'e
áwete lijoho lichuvîje mmyadi, na lina lyake áchemwa, Lilove lyanga Nnungu.
14 Makuwa la matiyala la kulihunde nkuva ulannondola akuno vavakwedìlè
falasi vanahe, na vawetèngè dinguwo dyanahe ditotwîje kwa usi ukatapêle
wa kitani. 15 Nkanya mwake múhuma upanga ukôla uchinga avashinde vanu
va vilambo vinji kwa upanga anewo. Na nang'e àmbetawala kwa isimbo ya
chitale na kuvaminya muchi sabibu nnipondo lya kuminyila divayi, lipondo
liombêle gasabu yanga Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele. 16 Nnijoho
lyake na nchiya chake múlembwije lina alino, NFALUME WA VAFALUME,
NANG'OLO WA ANANG'OLO.

17 Anepo nangu nkumwona malaika yumo aimidìlè nniduva akuno
wavichema vyuni vichiuluka kumahunde, wavihaulila kuchidoni,
“Idang'ana, mukojane pamo kwajili ya ing'ole ing'ulungwa yanga Nnungu!
18 Ida mulyange inyama ya miili ya vafalume na ya vakulu va matiyala na ya
vanu vavêle na dimongo, na ya falasi na ya vanu vavakwedîle falasi anevo
na inyama ya vanu vammalele, ikàva vatumwa au vanu vakávele vatumwa,
vanu va mana au vakee va mana.”

19 Anepo nangu nkumwona ayula nnyama ntandi chalumo na vafalume
va pachilambo na makuwa lavo la matiyala vakojènè pamo uchinga vapa-
nyane ing'ondo na ayula ankwedîle falasi chalumo na likuwa lya matiyala
lake. 20 Henga ayula nnyama na ayula nabii wa kulambila nkukamulwa.
Nabii aneyo njo ayula achilangûja vimaiho vya masaibu badala ya aneyo
nnyama, na kwa kupitila vimaiho anevyo ánivalambila vanu avala vachi-
iyabudu sanamu yake na kutaywa muhuli wa ayula nnyama ntandi. Bahi
ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila nkuyahwa nnipondo lya
moto wa baluti akuno vavèlè vumi. 21 Na avala vanaisalidile nkuwalalwa
kwa upanga unahumile nkanya mwa ayula ankwedîle falasi wanahe. Na
vyuni vyammalele nkusiba inyama ya miili yavo.

20

Myaka alufu moja

1 Anepo nangu nkumwona malaika yumo wasulupuka kuhaloka kuli-
hunde akuno anyakwìlè n'didi nkulungwa wa chitale munkono wake na
ntukulo wa lipondo livêle na ulehu ukee na ntululilo. 2 Nkulikamula alila
liyoka, yani ayula nnyongo wa kala achêmwa Ibilisi au Nanchindenga,
nkunnyunga myaka alufu moja. 3 Malaika aneyo nkuliyaha anelyo liyoka
nnipondo anelyo lilehu. Nkulihinika anelyo lipondo na kuvika chihungo
cha muhuli uchinga liyoka anelyo linahwenehe kuvalambila kavila vanu va
vilambo mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja. Na paimbemalilika
aneyo myaka àlembelewa achimuliwe kavila kwa uhiku kadiki.

4 Anepo nangu nkuvyona viteng'u vya chifalume vinaikaliwije na avala
vanapewije mamulaka la kuhukumu. Nkudyona na disungu dya avala

vanu vánacheketwe myuti ing'anya ya kuhweneha kuhumya ushuhuda kunnyamba Yesu na Lilove lyanga Nnungu. Vanu anevo nanga pavanamwabudite ayula nnyama ntandi wala kananga sanamu yake na wala nanga pavanataijwe muhuli wa nnyama aneyo mmalyenye lavo au mmakono lavo. Vanu anevo vammalele nkufufukanga, nkutawala pamo na Kilisto kwa uhiku wa myaka alufu moja. 5 Na anewo njo ufufulo ntandi. Na vanu vanji vahwîle vanaisalidile, nanga pavanafufwike mpaka paimbetimila aila myaka alufu moja. 6 Vanu vanaswe na vabalikiwîje nni avala vakumîla ufufulo ntandi! Kwa kuva, kuhwa kwavili kukambekuva na dimongo kwa vanu anevo, na badala yake vàmbekuva makuhani va Nnungu na vanga Kilisto, na vàmbetawala chalumo na Kilisto kwa uhiku wa vyaka alufu moja.

Kuhukumiwa kwanga Nanchindenga

7 Aneyo myaka alufu moja paimbemalilika, Nanchindenga àmbechimuliwa kuhaloka nchihungo chake. 8 Nanang'e àmbehwena unavalambila vanu va vilambo, vaikâla mmipata yammalele ya chilambo, yani avala vachêmwa, Gogu na Magogu uchinga avalopolele pamo kwajili ya kupanyana ing'ondo, na anevo vanu vàmbekuva vohe namene muchi nnyangi wa kubahali. 9 Vanu anevo nkuhwena pachilambo chammalele na kulidinguka lipanda lya vanu va Nnungu, yani imanga yake yaitamwa namene Nnungu. Henga moto nkusulupuka kuhaloka kulihunde nkuvapija. 10 Anepo Ibilisi, ayula áchivalambila, nanang'e nkuyahwa nnitanda lya moto wa baluti mwàvele ayula nnyama ntandi na ayula nabii wa kulambila. Na anemwo vàmbebanihwa chilo na muhi, vyaka na vyaka.

Hukumu ya ntululilo

11 Anepo nangu nkuchona chiteng'u chikulungwa chanahe cha chifalume chalumo na ayula aikêle nchiteng'u anecho. Chilambo na kumahunde nkutukuta pameho pake, na nanga pavinapete pachinu pakulipiha. 12 Nangu nkuvona vanu vahwîle, vanu va mana na vakávele va mana vaimilèngè muyo chiteng'u achila cha chifalume. Vitabu nkuhunukuliwa, na chitabu chinji nkuhunukuliwa, na anecho njo Chitabu achila cha Umi. Na anevo vanu vahwîle nkuhukumiwa kupapatana na matendo lavo malinga chiilembwije mmitabu anevyo. 13 Bahali nkuvahumya vahwîle vanatitimidile anemwo. Kuhwa na pachinu pavanu vahwîle napanang'o nkuvahumya vahwîle vanapwawije anemwo. Na kila munu nkuhukumiwa kupapatana na matendo lake. 14 Bahi kuhwa na pachinu pavanu vahwîle nkuyahwa nnitanda lya moto. Na litanda anelyo lya moto njo kuhwa kwavili. 15 Na munu woheyo akanalembwije lina lyake Nchitabu cha Umi, áyahijwe nnitanda lya moto.

21

Kumahunde kwahambi na chilambo chahambi

1 Anepo nangu nkukwona kumahunde kwahambi na chilambo chahambi, kwa kuva, kumahunde kutandi na chilambo chitandi vyanipita, na bahali nainang'o nanga painapwawije kavila. 2 Nangu nkuyona imanga yanaswe, yani Yelusalemu yahambi, uisulupuka kuhaloka kumahunde kwanga Nnungu, akuno ipambwìjwè saana malinga bibi alusi apambwîje kwajili ya kuhwena unakojana na ntwave. 3 Nangu nkupilikana lidi likulungwa kuhaloka pachiteng'u cha chifalume ulihaula kuchidoni, “Lola, hambi Nnungu àikala na vanu nkaya yake! Nnungu mwene àmbeikala pamo

na vanang'o. Vanang'o vàmbekuva vanu vake nanang'e àmbekuva Nnungu wavo. 4 Nang'e àmbepukutanga mihodi yavo yammalele mmeho lavo. Kuhwa kukambepwawa kavila, wala kulikutangila wala chitangelo wala ipwateki, kwa kuva, mambo la kala tayali lànipita."

5 Bahi ayula anaikele nchiteng'u cha chifalume nkuhaula kuchidoni, "Lola, ngùtenda vitukutuku vyammalele kuva vyahambi." Nkunguhaulila kavila kuchidoni, "Lemba malove alano, kwa kuva, nni la kukulupika na nni la uhiu." 6 Nkunguhaulila kavila kuchidoni, "Lammalele lànimalilika! Nangu nni Alufa na Omega, yani Ntandiliko na Ntululilo. Munu woheyo avêle na inyota nìmbemwing'a medi la kukumbila lahalôka nchimbwimbwi cha medi la umi, bila kulipa. 7 Munu woheyo ambechilêma chilambo achiapwechele dinudyo anedyo, na nangu nguchinguve Nnungu wake na nang'e achiave mwanangu. 8 Henga vanu vayôpa muing'ulupa na vakákulupila na akútenda lahakalenge na akúwalala na akúlala ugoni na ahavi na akúabudu disanamu na akúlambila vammalele, pachinu pavo nni nnitanda alila lya moto, muyâka moto wa baluti. Na anekwo njo kuhwa kwavili."

Yelusalemu yahambi

9 Anepo yumo wa avala malaika saba vananyakwile adila dibakuli saba diombêle vibaniho saba vya ntululilo, nkunguhengelekela, nkunguhaulila kuchidoni, "Tuhwene akuno nikakulanguje bibi alusi, mmahe wa Mwana wanga Ungandolo." 10 Kwa dimongo dya Umumu wa Nnungu nangu nkuhwena, ayula malaika nkungupelekeja nnichinga likulungwa na lilehu. Nkungulanguja imanga yanaswe, yani Yelusalemu, uisulupuka kuhaloka kulihunde kwanga Nnungu. 11 Imanga aneyo ínang'anyima kwa ukulu wanga Nnungu. Na ing'anyimi yake ívele muchi ya liyanga ligalîka namene lya yaspi, ling'anyîma muchi chilolo. 12 Imanga aneyo ídingukwije na lingongo likulungwa na lilehu livêle na milango kumi na mbili ichichûngwa na malaika kumi na mbili. Na mmilango aneyo múlembwije malina la matawa kumi na mbili la Vaisilaeli. 13 Mpata wa kumanga kúvele na milango mitatu na m'bali wa kundonde kúvele na milango mitatu na m'bali wa kasikasini milango mitatu na m'bali wa kusini milango mitatu. 14 Na lingongo liidingwîke imanga aneyo lídengwije mmayanga la nsingi kumi na mbili, na mmayanga anelo múlembwije malina la mitume kumi na mbili vanga Mwana wanga Ungandolo.

15 Malaika aneyo achitangôla na nangu ányakwile imbalu ya sahabu ya kupimila, uchinga aipime imanga aneyo chalumo na milango yake na lingongo liidingûka imanga aneyo. 16 Imanga aneyo ívele tele kwa tele, ulehu wake na upana wake vínalingilana. Bahi malaika nkuipima aila imanga kwa aila imbalu, ulehu wake na upana na ulehu kuhwena muha wávele kilomita alufu mbili myanne. 17 Ayula malaika nkupima na itumbudi ya alila lingongo, itumbudi yake yávele na ulehu wa futi myambili kumi na sita kupapatana na chipimo cha kawaida cha chimunu chanatumidile kupimila. 18 Lingongo anelyo lídengwije kwa mayanga la kugalika namene la yaspi, na imanga yene ídengwije kwa sahabu ihahwîke muchi chilolo chilangûja saana m'bali wavili. 19 Nsingi wa lingongo anelyo liidingwîke imanga aneyo lípambwije kwa mayanga la kugalika namene la kila aina. Nsingi ntandi úvele wa mayanga la yaspi na wavili úvele wa mayanga la yakuti samawi na watatu úvele wa mayanga la kalidoni na wa ncheche úvele wa mayanga la sumalidi. 20 Nsingi wa nnyano úvele wa mayanga la salidoniki na wa

sita úvele wa mayanga la akiki na wa saba úvele wa mayanga la kilisolito na wanane úvele wa mayanga la sabalajadi na wa tisa úvele wa mayanga la yakuti ya njano na wa kumi úvele wa mayanga la kilisoplaso na wa kumi na moja úvele wa mayanga la hiakinto na wa kumi na mbili úvele wa mayanga la ametisto. 21 Na aila milango kumi na mbili ívele ya lulu kumi na mbili. Kila nnango úkatapajijwe kwa lulu imo. Na dindila dya aila imanga díkatapajijwe kwa sahabu ihahwîke muchi chilolo chilangûja saana m'bali wavili.

22 Nangu nanga pannaiwene Ing'ande yanga Nnungu muimanga aneyo, kwa kuva, Nang'olo wetu, Nnungu Avêle na Dimongo Dyammalele pamo na Mwana wanga Ungandolo njo ing'ande yene. 23 Nng'anje wa liduva na wa mwedi nanga paulembelewa muimanga aneyo, kwa kuva, ukulu wanga Nnungu unailangajija, na Mwana wanga Ungandolo nni chibatali chake. 24 Bahi vanu va vilambo vàmbekwonga munng'anje wake na vafalume va pachilambo vàmbekwida na dimali dyavo anemwo. 25 Milango ya imanga aneyo mwiko ikambechimwa, kwa kuva, mukambekuva na chilo kavila. 26 Vanu va vilambo vyammalele vàmbeida muimanga aneyo unannombolela na kumwing'a eshima Nnungu. 27 Nanga chinu chohecho chihakalenge chimbeinjîla muimanga aneyo, wala nkútenda mambo lanchîma Nnungu au nkúlambila. Henga vambeinjîla anemwo nni avala valembwîje malina lavo Nchitabu cha Umi cha Mwana wanga Ungandolo.

22

1 Anepo ayula malaika nkungulanguja luhunde lwa medi la umi lang'anyîma muchi chilolo. Luhunde anelwo lúkulula medi kuhaloka pachiteng'u cha chifalume changa Nnungu na cha Mwana wanga Ungandolo. 2 Luhunde anelwo lúkuluja medi kulondola indila ing'ulu ya imanga aneyo. Na kila m'bali wa luhunde anelwo úmedile nnandi wa umi, ûpa vihepo aina kumi na mbili, na nnandi anewo úpa vihepo myanda kumi na mbili kwa mwaka na mwanda umo kwa mwedi. Mahamba la aula nnandi nni la kuvalamya vanu va vilambo. 3 Na wala kukambekuva na laana kavila ya Nnungu.

Chiteng'u cha chifalume changa Nnungu na changa Mwana wanga Ungandolo vìmbekuva muimanga aneyo, na vatumishi vake vàmbentumikila. 4 Vàmbekwona kumeho kwake, na lina lyake lìmbelembwa mmalyenye lavo. 5 Na wala kukambekuva na chilo kavila, wala vakambelembela nng'anje wa chibatali wala liduva, kwa kuva Nang'olo Nnungu àmbevalangajija, na vanang'o vàmbetawala, vyaka na vyaka.

Kuuya kwanga Yesu

6 Anepo ayula malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Malove anelo nni la uhiu na la kukulupika. Na Nang'olo Nnungu avalôja manabii vake kwa Umumu wake, àntumile malaika wake unavalanguja vatumishi vake mambo àlalá lavêle pepi kuhumila.”

7 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Lola, mbènkupiyanya kwida! Wasa munu woheyo akamûla malove la unabii lalembwîje nchitabu achino!”

8 Nangu nni Yohana, ngupilikêne na kulona mambo anelo. Pangupilikene na kulona, nangu nkuhunama uchinga nimwabudu malaika ayula angulangujîje mambo anelo. 9 Henga nang'e nkunguhaulila kuchidoni, “Ndulu, unatende uchocho! Nangu nni ntumishi muchi muuvelelee wako na anung'unuvako manabii chalumo na vammalele valakamûla malove

lalembwîje nchitabu achino. Wako ùlembelewa chihi umwabudu Nnungu!”
10 Aneyo malaika nkunguhaulila kuchidoni, “Unachihunike kwa chihungo
cha muhuli chitabu achino cha malove la unabii, kwa kuva, làvele pepi kuhu-
mila. 11 Munu atênda lahakalenge àmbehweneha chihi kutenda lahakalenge,
na munu atênda uhakwa àmbehweneha chihi kutenda uhakwa, na munu
atênda lalalembela Nnungu àmbehalija chihi kutenda lalalembela Nnungu, na
munu wanaswe àmbehalija chihi kuhahuka.”
12 Yesu nkuhaula kuchidoni, “Lola, nangu mbènkupiyanya kwida!
Ndèmbeida na dinujo uchinga ninnipe kila munu kupapatana na matendo
lake. 13 Nangu njo Alufa na Omega, Ntandiliko na Ntululilo.”
14 Wasa vanu avala vahahûla majoho lavo, kwa kuva, vàmbekuva na haki
ya kulya vihepo vya nnandi wa umi na haki ya kuinjila muimanga aila
kwa kupitila mmilango yake. 15 Henga pawelu imanga aneyo kùmbekuva na
vanu najisi na ahavi na amalaya na vakúwalala na vaabûdu disanamu na kila
munu atâmwa namene maisha la kulambila.
16 “Nangu nni Yesu, ngùntumile malaika wangu unanshuhudilanga
mambo anelo mwenu makuwa la vanu vangukulupîla. Nangu ni wa nnikolo
na wa nnukolo lwanga Nfalume Daudi. Nangu nni aila inondwa ya ulyamba
ilangâja.”
17 Umumu Wanaswe na bibi alusi vàhaula kuchidoni, “Ida!” Na munu
woheyo apilikâna ahaule kuchidoni, “Ida!” Na munu woheyo avêle na inyota
na àlembela medi la umi, aide akumbile bule.

Malove la ntululilo

18 Nangu Yohana nìn'duma kila munu apilikâna malove la unabii wa
chitabu achino kuva, munu woheyo akàyenjeja chinu chohecho mmalove
anelo, Nnungu àmbennyenjejija vibaniho avila vilembwîje nchitabu achino.
19 Na munu woheyo ambeûsa chinu chohecho mmalove la unabii lalembwîje
nchitabu achino, Nnungu àmbeiusa sehemu yake muavila vihepo vya nnandi
wa umi na muaila imanga yanaswe itongolewîje nchitabu achino. 20 Na
munu woheyo ahûmya ushuhuda wa malove anelo ahaule kuchidoni, “Elo,
mbènkupiyanya kwida!”
Amina! Ida wako Nang'olo Yesu!
21 Inema yanga Nang'olo Yesu ììve pamo na mwenu mmammalele. Amina.